

ი ა ხ ა რ ა ზ ი

საქართველოს ღვთისმეტყველების
სახელობის უნივერსიტეტი

საერთაშორისო საბაჟო სამართალი

მეორე გადამუშავებული გამოცემა

თბილისი 2013

ლექციების კურსი მომზადდა საქართველოს დავით აღმაშენებლის სახელობის უნივერსიტეტის სამართლის სკოლის, საქართველოს სოხუმის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის და სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტებზე თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის ახალი სფეროს გასაცნობად. განკუთვნილია ნებისმიერი აკადემიური დონის იურისტებისათვის (ბაკალავრებისათვის, მაგისტრანტებისათვის და დოქტორანტებისათვის). მას საფუძვლად დაედო ავტორის მიერ 2000-2013 წლებში წაკითხული ლექციები საქართველოს საავიაციო უნივერსიტეტის, სამცხე-ჯავახეთის უნივერსიტეტის, სოხუმის სახელობის უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტებზე, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თსუ-ს საერთაშორისო ურთიერთობებისა და საერთაშორისო სამართლის ფაკულტეტზე და საქართველოს დავით აღმაშენებლის სახელობის უნივერსიტეტის სამართლის სკოლის ბაკალავრებთან და მაგისტრანტებთან. წიგნს აგრეთვე საფუძვლად დაედო თანაავტორობით 2004 წელს გამოცემული სახელმძღვანელო „საერთაშორისო საბაჟო სამართალი“, გამოქვეყნებული სამეცნიერო სტატიები და წერილები საერთაშორისო საბაჟო სამართლის აქტუალურ საკითხებზე, ასევე ავტორის უშუალო ხელმძღვანელობით მაგისტრატურის სტუდენტების მიერ მომზადებული სასწავლო-მეთოდური ლიტერატურა საერთაშორისო საბაჟო სამართალში.

სამეცნიერო რედაქტორი,

პროფესორი დავით გეფერძე

რეცენზენტები: პროფესორები,

დავით ხობელია

ვეფხვია გვარამია

გიორგი გოგიაშვილი

ISBN 978-9941-0-5199-9

ია ხარაზი, საერთაშორისო საბაჟო სამართალი, 2013

წინასიტყვაობა

ლექციების კურსი მომზადდა საქართველოს დავით აღმაშენებლის სახ. უნივერსიტეტის სამართლის სკოლის, საქართველოს სოხუმის სახელობის სახელმწიფოს უნივერსიტეტის, სამცხე-ჯავახეთის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიულ ფაკულტეტებზე და ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თსუ-ს საერთაშორისო სამართლის ფაკულტეტებზე 2000-2013 წლებში წაკითხული ლექციების საფუძველზე. ასევე, სახელმძღვანელოს საფუძველად დაედო გამოქვეყნებული სამეცნიერო სტატიები და წერილები საერთაშორისო საბაჟო სამართლის საკითხებზე, თანაავტორობით გამოცემული სახელმძღვანელო „საერთაშორისო საბაჟო სამართალი“, ასევე ავტორის უშუალო ხელმძღვანელობით მაგისტრატურის სტუდენტების მიერ მომზადებული სასწავლო-მეთოდური ლიტერატურა საერთაშორისო საბაჟო სამართალში. ლექციების კურსი ეძღვნება საერთაშორისო სამართლის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი დარგის, სასწავლო-სამეცნიერო დისციპლინის, „საერთაშორისო საბაჟო სამართლის“ საქართველოში დამკვიდრებისა და განვითარების თანამედროვე პრობლემებს.

„საერთაშორისო საბაჟო სამართალი, როგორც სასწავლო-სამეცნიერო დისციპლინა, ისწავლება საზღვარგარეთის ქვეყნების უნივერსიტეტებში. შექმნილია სამეცნიერო ცენტრები და დაწესებულებები, ინსტიტუტები, კათედრები, გამოიცა მონოგრაფიები, სახელმძღვანელოები, სხვა სახის ლიტერატურა საერთაშორისო საბაჟო სამართლის საკითხებზე. მომზადდა სამაგისტრო, სადოქტორო სადისერტაციო ნაშრომები, სპეციალ-

ური კურსები, გაიმართა საერთაშორისო კონფერენციები, სიმპოზიუმები და რეგიონალური შეხვედრები“.¹

თანამედროვე ეტაპზე აქტუალური ხდება საერთაშორისო საბაჟო სამართლის აქტუალურ საკითხებსა და პრობლემებზე სასწავლო კურსის მომზადება, რომელიც ადეკვატურად შეაფასებდა ყველა საერთაშორისო და რეგიონალურ დონეზე საბაჟო საქმის განვითარებისა და ცვალებადობის აქტუალურ საკითხებს. საერთაშორისო საბაჟო კანონმდებლობა გარკვეულწილად იყენებს საერთაშორისო საჯარო სამართლის სფეროს ისეთ დარგებს, როგორიცაა, საერთაშორისო ეკონომიკური სამართალი, საერთაშორისო სავაჭრო სამართალი და გამოკვეთავს მათ მთავარ სუბიექტებს – სახელმწიფოებს, რომელთა შორისაც იდება ორმხრივი და მრავალმხრივი საერთაშორისო საბაჟო, ეკონომიკური და სავაჭრო შეთანხმებები. ამასთანავე მხედველობაში უნდა მივიღოთ ის ფაქტიც, რომ შიდაეკონომიკური კავშირები, მათ შორის მსოფლიო სავაჭრო ნაკადები გადაიხედება მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის (BTO) მიერ ქვეყნების საბაჟო საზღვრის საქონლითა და სატრანსპორტო საშუალებებით ქვეყნების საბაჟო საზღვრის გადაკვეთისას, რათა ქვეყნებმა გამოიყენონ საერთაშორისო სტანდარტები და წესები, რომლებიც დაწესებულია მსოფლიო საბაჟო შეთანხმებების მიერ და რომლის ხელმომწერ მხარედაც თვითვე ითვლებიან.

საკანონმდებლო ბაზა, რომელიც საერთაშორისო

¹ კ. ტ. ბორისოვი, საერთაშორისო საბაჟო სამართალი, მოსკოვი (რუსულ ენაზე), 2001; 2. კ. კ. სანდროვსკი, საერთაშორისო საბაჟო სამართალი, კიევი (რუსულ ენაზე), 2001; 3. ა. ფ. ერშოვი, საერთაშორისო საბაჟო ურთიერთობები, სანკიეტერბურგი (რუსულ ენაზე), 2000; 4. საერთაშორისო სამართალი: სახელმძღვანელო (რუსულ ენაზე), ვ.ნ. დურდენევესკის და ს.ბ. კრილოვის რედაქტორობით; 5. ს. ტ. ალიბეკოვი, საერთაშორისო საბაჟო სამართალი (რუსულ ენაზე), აღმა-ატა, 2012.

საბაჟო რეგულირებას ეხება, საკმაოდ ვრცელია. ჩვენ შეგვიძლია გამოვყოთ ამ დარგისათვის დამახასიათებელი კანონმდებლობა: საერთაშორისო კანონმდებლობა ზოგადად; ევროპული (რეგიონალური) და ევრაზიური (პოსტსაბჭოთა), რომლებიც გახდნენ ბაზა საერთაშორისო საბაჟო სამართლისა. რა თქმა უნდა, აღნიშნული კანონმდებლობა გარკვეულ დაინტერესებას იწვევს აგრეთვე ნაციონალური კანონმდებლობით და, თავისთავად ნაციონალური სამართლებრივი ნორმებიც ხშირად ხდებიან საერთაშორისო სამართლის წყაროდ.

გლობალიზაცია – არის პროცესი მსოფლიო ეკონომიკური და კულტურული ინტეგრაციისა და უნიფიკაციისა. გლობალიზაცია თავისთავში მოიცავს ახალი შინაარსით დატვირთულ მსოფლიო მეურნეობას, მიღებულს და შერწყმულს ნაციონალურ მეურნეობასთან, რომლებიც ერთმანეთთან ჰარმონიულად შერწყმულნი შრომის საერთაშორისო დანაწილების სისტემით, ეკონომიკური და პოლიტიკური ურთიერთობებით, კვეთავენ მსოფლიო ბაზარს ტრანსნაციონალიზაციისა და რეგიონალიზმის კუთხით.

საბაზრო სისტემა – გლობალიზაციის პროცესში მსოფლიო სისტემა, კიდევ უფრო დაკავშირებული და დამოკიდებული ხდება მის სუბიექტებთან. ხდება სახელმწიფოებისათვის საერთო-ეკონომიკური და პოლიტიკური პრობლემების გადაწყვეტის საერთო გზებისა და, ასევე სახელმწიფოთა ერთმანეთთან ინტეგრირების პროცესის ახალი გზების მოძიება.

განასხვავებენ პოლიტიკურ და ეკონომიკური გლობალიზაციას და მის ერთ-ერთ ფორმად გვევლინება რეგიონალიზაცია, რომელიც ახალ, ნოვაციურ საშუალებებს იძლევა ეკონომიკური და ტექნოლოგი-

ური განვითარებისა მსოფლიოს ნებისმიერი პოლუსზე მდებარე ქვეყნებისათვის.

საერთაშორისო საბაჟო ურთიერთობები, რომლებიც წარმოიშვა მსოფლიო საეაჭრო პროცესში და სხვა გარეეკონომიკური კავშირები და კონტაქტები აყალიბებენ ახალ სფეროს – საერთაშორისო სამართლისა – საერთაშორისო საბაჟო სამართალს. საბაჟო სამართლის საერთაშორისო ხასიათი ზოგიერთი მეცნიერის მოსაზრებით, რეგულირდება საერთაშორისო - სამართლებრივი ნორმებით. საერთაშორისო საბაჟო სამართალი მათ მიერ განიხილება, როგორც ნორმებისა და პრინციპების სისტემა, რომელიც არეგულირებს ურთიერთობებს, წარმოშობილს სახელმწიფოებს და საერთაშორისო სამთავრობათაშორისო ორგანიზაციებს შორის საბაჟო საქმესა და საბაჟო პოლიტიკის დარგში.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეა დებულობს რეზოლუციებს საერთაშორისო სამართლის საერთაშორისო-სამართლებრივი ცოდნის შესწავლის წახალისებაზე. ეს ფაქტორი წარმოადგენს ერთ-ერთ მთავარ მიზანს გენერალური ასამბლეის „გაეროს საერთაშორისო სამართლის ათი წლისათვისა“ (1990 - 2000 წწ.).

ბოლონიის პროცესის ჩარჩოებში და უმაღლესი სკოლის ინტეგრაციისას ევროპულ საგანმანათლებლო სივრცეში ბოლო დროს ყურადღება მიექცა კომპეტენტურ მიდგომას სტუდენტების მიერ პროფესიის შესწავლის პროცესში.

„უმაღლესი განათლების სფეროში ამჟამად მნიშვნელოვანია ბოლონიის პროცესი. ბოლონიის პროცესი – ევროპის ქვეყნების უმაღლესი განათლების სისტე-

მების დაახლოებისა და ჰარმონიზაციის პროცესია. ის მიზნად ისახავს ერთიანი ევროპული სივრცის შექმნას უმაღლესი განათლებისათვის, ევროპის მოქალაქეთა დასაქმებისა და მობილურობის გაძლიერებას, აგრეთვე ევროპული უმაღლესი განათლების საერთაშორისო კონკურენტუნარიანობის გაზრდას².

უმაღლესი განათლების მოდერნიზაციის პირობებში საჭიროა საერთაშორისო პროფესიონალური კვალიფიკაციის სპეციალისტების მომზადება, რომლებიც სწავლების პროცესში შეიძენენ ზოგად და დარგობრივ კომპეტენციებს და რომელიც უზრუნველყოფს მათ მობილობას და კონკურენტუნარიანობას.

საერთაშორისო სამართლის სპეციალისტი-იურისტების მომზადებისადმი კომპლექსური მიდგომა საჭიროა რამდენიმე მიზეზით. დამოუკიდებელ საქართველოს თავისი ფუნქციების განსახორციელებლად ესაჭიროება საერთაშორისო სამართლის სპეციალისტები, რომლებიც საჭირონი არიან სამუშაოდ ისეთ სამინისტროებსა და უწყებებში, რომლებიც საქართველოს სახელმწიფოს წარმოადგენენ საგარეო ურთიერთობებში.

საქართველოს მოსახლეობა, უმთავრესად სტუდენტი ახალგაზრდობა იჩენს უდიდეს ინტერესს საერთაშორისო საბაჟო სამართლის საკითხებისადმი. მათი ინტერესის არეალშია: საერთაშორისო საბაჟო სამართლის საგანი და სისტემა, საერთაშორისო თანამშრომლობა საბაჟო სამართლის სფეროში, პრივილეგიებისა და იმუნიტეტების ინსტიტუტი საერთაშორისო საბაჟო

² იხ. დ. გუფერიძე, „საერთაშორისო-სამართლებრივი თანამშრომლობა უმაღლესი განათლების სფეროში“, ჟურნალი „მართლმსაჯულება“, №1, 2010, გვ. 60

სამართალში, საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკა; საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურა; საერთაშორისო ხელშეკრულებები, კონვენციები და შეთანხმებები საბაჟო საკითხებზე, თავისუფალი სავაჭრო ზონები და სახელმწიფოთა საბაჟო კავშირები, საბაჟო სივრცე: ნაციონალურ-სამართლებრივი და საერთაშორისო-სამართლებრივი ასპექტები და სხვა.

ლექციების კურსში საზღვარგარეთის ქვეყნებისა და საქართველოში არსებული ლიტერატურის, საერთაშორისო ხელშეკრულებების, შეთანხმებების, კონვენციების საფუძველზე წარმოდგენილია შემდეგი თემები და საკითხები: საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ცნება და იურიდიული შინაარსი, საერთაშორისო-სამართლებრივი თანამშრომლობა საბაჟო სფეროში; პრივილეგიებისა და იმუნიტეტების სისტემა საერთაშორისო საბაჟო სამართალში; საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკა; საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურა; საერთაშორისო საბაჟო კონტროლი; საქონლის საბაჟო გაფორმება და სხვა აქტუალური საკითხები საერთაშორისო საბაჟო სამართლისა.

ლექციების კურსში საპროგრამო მასალა დალაგებულია სტრუქტურულ ელემენტებად: თემებად და პარაგრაფებად. ძირითადი ტექსტობრივი მასალა წარმოდგენილია შემდეგი თანმიმდევრობით: სარჩევი, წინასიტყვაობა, ძირითადი ტექსტი, დანართები, ანოტირებული და სათანადოდ კლასიფიცირებული რჩეული ბიბლიოგრაფია.

ნაშრომი სამეცნიერო-პრაქტიკული და გამოყენებითი მიმართულებისა და მნიშვნელობისაა. მასში

საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ყველა ძირითად საკითხებზე გაცემულია კონკრეტული, მოკლე და მეცნიერული პასუხები; განსაზღვრული და განმარტებულია საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ძირითადი ცნებები, ტერმინები და დებულებანი.

წიგნი შეესაბამება სასწავლო დისციპლინის აპრობირებულ პროგრამას. იგი საქართველოში ქართულ ენაზე უმაღლესი სასწავლებლების სტუდენტთა სახელმძღვანელოს გამოცემის მეორე ცდაა, გადამუშავებული და ახალი მასალებით გაჯერებული.

საერთაშორისო სამართალი იმ ნორმებისა და პრინციპების ერთობლიობაა, რომლებიც აწესრიგებენ სახელმწიფოთაშორის ურთიერთობებს ცხოვრების სხვადასხვა სფეროებში. საერთაშორისო სამართალი არ შედის ცალკეული რომელიმე ქვეყნის სამართლის სისტემაში და წარმოადგენს სამართლის განსაკუთრებულ და თავისებურ დარგს. მისი ნორმები ყალიბდება სხვადასხვა სახელმწიფოთა შეთანხმებების შედეგად. ეს ნორმები გამოხატულებას პოულობენ უმთავრესად საერთაშორისო ხელშეკრულებებში, შეთანხმებებში, აქტებში, კონვენციებში და აწესრიგებენ ქვეყნებს შორის ურთიერთობებს მათი თანამშრომლობის პროცესში.

თანამედროვე ეტაპზე სულ უფრო იკიდებს ფეხს ეროვნულ კანონმდებლობასთან შედარებით, საერთაშორისო სამართლის ცნობის ტენდენცია. ეს ბუნებრივი ტენდენციაა.

საქართველოს კონსტიტუციაში დაფიქსირებულია საერთაშორისო სამართლის პრიმატი, ანუ საერთაშორისო სამართლის იმ საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპებისა და ნორმების უზენაესობა, რომლებიც

ჩამოყალიბდა სახელმწიფოთა ურთიერთშეთანხმებით ხელშეკრულებათა და ჩვეულებების საშუალებით. ჩვენ უფრო შორს წავედით, ვიდრე ბევრი სხვა სახელმწიფო, რომლებიც მხოლოდ საერთაშორისო ხელშეკრულებებს ანიჭებენ უპირატესობას შიდასახელმწიფოებრივი სამართლის ნორმებთან მიმართებაში. საქართველოს კონსტიტუციის თანახმად³, საქართველოს კანონმდებლობა შეესაბამება საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებულ პრინციპებსა და ნორმებს, საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებას ან შეთანხმებას, თუ იგი არ ეწინააღმდეგება საქართველოს კონსტიტუციას, აქვს უპირატესი იურიდიული ძალა შიდასახელმწიფოებრივი ნორმატიული აქტების მიმართ.

ლექციების კურსში „საერთაშორისო საბაჟო სამართალი“ გატარებულია ის აზრი, რომ საქართველოს საბაჟო პოლიტიკა ვითარდება საყოველთაოდ აღიარებულ საერთაშორისო სამართლებრივ ნორმებსა და პრაქტიკასთან ჰარმონიზაციისა და უნიფიკაციის მიმართულებით. საქართველო საბაჟო პოლიტიკის სფეროში ესწრაფვის აქტიურ საერთაშორისო თანამშრომლობას.

საერთაშორისო სამართლის ძირითადი პრინციპები ჩამოყალიბებულია ევროპის უშიშროებისა და თანამშრომლობის ჰელსინკის 1975 წლის უმაღლესი დონის თათბირის დასკვნით აქტში. ეს პრინციპებია:

1. სუვერენული თანასწორობა, სუვერენიტეტისათვის დამახასიათებელ უფლებათა პატივისცემა;
2. ძალის ან ძალით დამუქრების გამოუყენებლობა;

³ საქართველოს კონსტიტუცია, მ. 6, ნ. 2.

3. საზღვრების ურღვევობა;
4. სახელმწიფოების ტერიტორიული მთლიანობა;
5. დავის მშვიდობიანი მოწესრიგება;
6. საშინაო საქმეებში ჩაურევლობა;

7. ადამიანის უფლებების და ძირითადი თავისუფლებების, მათ შორის აზრის, სინდისის, რელიგიის და რწმენის თავისუფლების პატივისცემა;

8. ხალხთა თანასწორუფლებიანობა და საკუთარი ბედის გამგებლობის უფლება;

9. სახელმწიფოთა თანამშრომლობა;

10. საერთაშორისო სამართლით განსაზღვრულ ვალდებულებათა კეთილსინდისიერი შესრულება.

საერთაშორისო საბაჟო სამართლის, როგორც სასწავლო დისციპლინის ძირითადი პრინციპები ყველაზე უფრო ზოგადი, უმნიშვნელოვანესი და საყოველთაოდ აღიარებული საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმებია.

საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ძირითადი პრინციპებია:

1. საგარეო ვაჭრობაში სახელმწიფოს მონოპოლიის უარყოფის პრინციპი;

2. თავისუფალი ვაჭრობის პრინციპი;

3. საგარეო-ეკონომიკურ ურთიერთობათა სახელმწიფო რეგულირების პრინციპი;

4. საბაჟო პროცედურების გამარტივებისა და დაჩქარების პრინციპი;

5. საშინაო საქმეებში ჩაურევლობა;

6. ადამიანის უფლებების და ძირითადი თავისუფლებების პატივისცემის პრინციპი.

„საერთაშორისო სამართალი სპეციფიკურ საზოგადოებრივ მოვლენას წარმოადგენს, რომელიც

საერთაშორისო სისტემას მიკუთვნება. საერთაშორისო სისტემა, ფარსო გაგებით, მოიცავს ყველა იმ ურთიერთობას, რომელიც სახელმწიფოს გარეთ წარმოქმნილი ურთიერთობების კომპონენტებს შეიცავს, გამორჩეულად იმისა, ატარებს კონკრეტული ურთიერთობა სამთავრობათაშორის თუ არასამთავრობათაშორის ხასიათს, მონაწილეობს მასში ფიზიკური თუ იურიდიული პირი, პოლიტიკური პარტია თუ სახელმწიფო, როგორც სუვერენული უფლებების მატარებელი. საერთაშორისო სისტემის ამ ცნებაში შედის ყველა საერთაშორისო მოვლენა, ერთა შორის არსებული ყველა კონტაქტი, შექმნილი ინსტიტუტი და სხვა“.

საერთაშორისო სისტემის უფრო ვიწრო ცნებაა სახელმწიფოთაშორისი ურთიერთობები, რომლებშიც ძირითად სუბიექტებად გამოდიან სახელმწიფოები, როგორც სუვერენული პოლიტიკური ურთიერთობები, აგრეთვე სახელმწიფოების მიერ შექმნილი საერთაშორისო სამთავრობათშორისო ორგანიზაციები, თავისუფლებისათვის მებრძოლი ხალხები, სახელმწიფოს მსგავსი ერთეულები.

საერთაშორისო სამართალი კონკრეტული საერთაშორისო სისტემის-სახელმწიფოთაშორისი სისტემის განუყოფელი ნაწილია და იგი უნდა განიხილებოდეს მთელი სისტემის კომპონენტებთან მჭიდრო კავშირში. საერთაშორისო სამართალი ქვეყნებს შორის პოლიტიკური, სოციალური, სავაჭრო, საბაჟო, კულტურული, სამხედრო და სხვა ურთიერთობების იურიდიული ჩარჩოა. იგი იმ იურიდიული ნორმებისა და პრინციპების

¹ ლევან ალექსიძე, თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი, თბილისი, თბ. 2010, გვ. 3.

ერთობლიობაა, რომლებიც აწესრიგებენ სახელმწიფო-
თაშორის ურთიერთობებს.

საერთაშორისო სამართალი საერთაშორისო
სახელშეკრულებო და ჩვეულებითი ნორმების ერ-
თობლიობაა; იგი გამოხატავს სახელმწიფოთა შეთანხ-
მეულ ნებას და აწესრიგებს მათ შორის თანამშრომ-
ლობასა და ურთიერთობებს, როგორც მშვიდობიან
პერიოდში, ისე ომის დროს. საერთაშორისო
სამართალი კონკრეტული საერთაშორისო სისტემის-
სახელმწიფოთაშორისი სისტემის განუყოფელი
ნაწილია. არ შეიძლება ერთმანეთში აეურიოთ საერ-
თაშორისო საბაჟო სამართალი მთლიანად, როგორც
სამართლის დამოუკიდებელი ნაწილი. ასეთებად კი
სამართლისმცოდნეობა მხოლოდ შიდასახელმწიფოე-
ბრივ და საერთაშორისო სამართალს მიიჩნევს.

სამართლის დარგი სამართლის ნორმების ერ-
თობლიობაა, რომელიც აწესრიგებს საზოგადოებრივ
ურთიერთობათა ერთ რომელიმე სფეროს.

საერთაშორისო საბაჟო სამართალი, როგორც
საერთაშორისო სამართლის ერთ-ერთი დარგი, იმ
ნორმებისა და პრინციპების ერთობლიობაა, რომლებიც
არეგულირებენ სახელმწიფოთა ურთიერთობებს საბაჟო
თანამშრომლობის სფეროში. იგი სახელშეკრულებო სა-
მართლის საფუძველზე განსაზღვრავს სახელმწიფოთა
უფლებებსა და მოვალეობებს საბაჟო ურთიერთობების
დარგში. საერთაშორისო საბაჟო სამართალი საჯარო
სამართლის ნაწილია. იგი ასრულებს სახელმწიფოთა
ეკონომიკური სუვერენიტეტისა და ეკონომიკური უსა-
ფროხოების დაცვის ფუნქციებს.

პროფესორი ლევან ალექსიძე სტატიაში “არის თუ არა ადამიანის საყოველთაო უფლებები საერთაშორისო სამართლისაგან დამოუკიდებელი დარგი?“, სამართლიანად წერს: „სამართლის დარგი სამართლის სისტემის შემადგენელი ნაწილია, ხოლო ასეთებად სამართალმცოდნეობა მხოლოდ შიდასახელმწიფოებრივ და საერთაშორისო სამართალს მიიჩნევს. ამიტომ, როდესაც ავტორი იხსენებს იმ ფაქტს, რომ სასწავლო დაწესებულებაში ადამიანის უფლებათა კურსი საერთაშორისო სამართლის კურსისგან ცალკე იკითხება, ის ურევს ერთმანეთში საერთაშორისო სამართლის ერთ-ერთ დარგს და საერთაშორისო სამართალს მთლიანად, რომელიც სამართლის დამოუკიდებელი სისტემაა“⁵. ეს მთლიანად ეხება საერთაშორისო საბაჟო სამართალსაც.

საერთაშორისო საბაჟო სამართალს მჭიდრო კავშირი აქვს მეცნიერების ისეთ დარგებსა და ინსტიტუტებთან, როგორიცაა, საერთაშორისო სამართალი მთლიანად, საერთაშორისო ორგანიზაციების სამართალი, გეოპოლიტიკა, საერთაშორისო სახელშეკრულებო სამართალი, დიპლომატიური და. საკონსულო სამართალი, საერთაშორისო სავაჭრო სამართალი, საერთაშორისო ბიზნესის სამართალი, საერთაშორისო ეკონომიკური სამართალი და სხვა.

ლექციების კურსის ავტორს ძირითად ამოცანებად მიაჩნია:

1. შესწავლა ყველა იმ საკითხისა, რომელიც შე-

⁵ ჟურნალი ადამიანი და კონსტიტუცია, 1999, №1, გვ. 31.

ეხება საბაჟო სფეროში ქვეყნების თანამშრომლობას;

2. იმ ტექნიკური ასპექტებისა და ეკონომიკური ფაქტორების შეფასება, რომლებიც ახასიათებთ საბაჟო სისტემებს და მისი მიზანია წინადადებების შემუშავება ჰარმონიზაციის მაღალი დონის პრაქტიკული მიღწევისათვის;

3. კონვენციების, ხელშეკრულებების, შეთანხმებების პროექტების მომზადება, მიღება, ანალიზი და დაინტერესებული სახელმწიფოებისათვის მათი გადაცემა;

4. საბაჟო მოთხოვნათა შეთანხმება და უნიფიკაცია, საბაჟო ოპერაციათა სრულყოფა; საბაჟო პროცედურების ჰარმონიზაციისა და გამარტივების დარგში საერთაშორისო თანამშრომლობის შესწავლა-განალიზება და რეკომენდაციების შემუშავება;

5. საერთაშორისო საბაჟო სამართალში იმუნიტეტებისა და პრივილეგიების სისტემის შესწავლა და განზოგადება;

6. საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურის შესწავლა-განზოგადება ეროვნულ ნომენკლატურასთან შეჯერებით; საბაჟო სტატისტიკის ანალიზი და სხვ.

ლექციების კურსში გათვალისწინებულია იმ უმაღლესი სასწავლებლებლების სამართლის სკოლისათუ იურიდიული ფაკულტეტების პროფილი და პრობლემები, სადაც საერთაშორისო საბაჟო სამართალი ისწავლება.

თანამედროვე ეტაპზე საქართველოს საგა-

დასახადო და საბაჟო ორგანოები, ითვალისწინებენ რა საერთაშორისო საბაჟო საშართლის ნორმებსა და პრინციპებს, წყვეტენ შემდეგ ამოცანებს:

1. საბაჟო საქმის მარეგულირებელი საერთაშორისო ხელშეკრულებების მომზადება;

2. საქართველოს მიერ აღიარებული საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესრულებაზე კონტროლის განხორციელება;

3. უცხოეთის საბაჟო ორგანოებთან და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობის გაფართოება;

4. საბაჟო საქმესთან დაკავშირებით საზღვარგარეთის ქვეყნების გამოცდილების შესწავლა, ანალიზი და დანერგვა;

5. საზღვარგარეთის ქვეყნებში საქართველოს წარმომადგენლობების საქმიანობის უზრუნველყოფა.

საბაჟო ორგანოების მუშაობის სრულყოფა და მისი ეფექტიანობის ამაღლება თანამედროვეობის უმთავრესი ამოცანაა. მისი მიღწევა იოლი საქმე როდია.

“2011 წელს ძალაში შესული საგადასახადო კოდექსით ძალაგაქარგულად გამოცხადდა 2007 წლის საბაჟო კოდექსი (მ. 310-გარდამავალი დებულებები) და კოდექსიდან გაქრა ტერმინი „საბაჟო“, რომლის შესახებაც გამოთქმადი კრიტიკულ შენიშვნას, რომ ჯერ ერთი, მიუხედავად იმისა, რომ საგადასახადო კოდექსიდან ამოღებულ იქნა სიტყვა „საბაჟო“, ჩვენ ეს არ გვათავისუფლებდა იმისგან, რომ ეს ტერმინი არ გამოგვეყენებინა, მიუხედავად იმისა, რომ შემოვიდა ახალი საგადასახადო კოდექსით ტერმინი „პორტალი“. დაგვეთანხმება ალბათ მკითხველი, რომ საქართველო, რომელიც უამრავი საბაჟო ხელშეკრულებისა თუ კონვენციის, ასევე საერთაშორისო საბაჟო შეთანხმების მონაწილე ქვეყანაა, რომელიც ევროსაბჭოს წევრია, ევროკავშირის საბაჟო კოდექსი არსებობს, რომლის წევრობისაკენ მიიღტვის საქართველო, არსებობს კიოტოს ცნობილი კონვენცია „საბაჟო პროცედურების გამარტივებისა და უნიფიკაციის შესახებ“, -კანონმდებლობაში არ უნდა დაკარგულიყო სიტყვა „საბაჟო“, მისასაღმებელია, რომ ამჟამად საგადასახადო კოდექსში, შესაბამის ინსტრუქციებში ისევ ფუნქციონირებს ტერმინი „საბაჟო“, „საბაჟო დეპარტამენტი“ და სხვა.

სხვა მრავალ ღონისძიებათაგან, რაც უზრუნველყოფს საბაჟო სამსახურის ეფექტიანობის ამაღლებას, მნიშვნელოვანია საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ნორმების, საზღვარგარეთის ქვეყნების გამოცდილების შესწავლა და პრაქტიკულ საქმიანობაში გამოყენება; ამ ქვეყნების საბაჟო სამართლებრივი დოკუმენტების (საბაჟო კოდექსები, დეკრეტები, ტარიფები და სხვა აქტები), ცნობილ მეცნიერთა და პრაქტიკოსთა შრომების, სახელმძღვანელოებისა და რეკომენდაციების ქართულ ენაზე გამოქვეყნება; უცხოეთის საბაჟო სამსახურებთან, საერთაშორისო საბაჟო ორგანიზაციებთან საქმიანი კავშირებისა და ურთიერთობების გაღრმავება-განვითარება; მათი წარმომადგენლობების მოწვევა, ერთობლივი კონფერენციების, სიმპოზიუმების, შეხვედრების ორგანიზაცია.

მიგვაჩნია, რომ ლექციების კურსი დადებით როლს შეასრულებს საერთაშორისო საბაჟო სამართლის სფეროს სპეციალისტთა მომზადებაში და ხელს შეუწყობს ამ დარგში სამეცნიერო-კვლევითი მუშაობის განვითარებას.

წიგნში წარმოდგენილია თსუ-ს სტუდენტ ქეთევან კვინიკაძის მიერ მომზადებული საბაჟო კონვენციების დანართები, რაც დამაჯერებლად ცხადყოფს სტუდენტთა დაინტერესებას საერთაშორისო საბაჟო სამართლის პრობლემატიკით. ბუნებრივია სამყაროში არავის და არაფერს არ აქვს სისრულისა და სრულყოფის პრეტენზია, ამიტომ ლექციების კურსის მიმართ გამოთქმულ სამართლიან, ჯანსაღ, საყურადღებო რეკომენდაციებს და წინადადებებს სიამოვნებით მივიღებთ და გავითვალისწინებთ ლექციების კურსის შემდგომი გადამუშავებისას.

წიგნი განკუთვნილია საქართველოს დავით აღ-
მაშენებლის სამართლის სკოლის, სოხუმის სახელმწი-
ფოს უნივერსიტეტის, სამცხე-ჯავახეთის უნივერსიტე-
ტის იურიდიული ფაკულტეტების სტუდენტებისა და
მაგისტრანტებისათვის და ყველა ამ დარგით დაინტერ-
ესებული პირებისათვის.

პროფესორი, ია ხარაზი

თავი I

საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ცნება, იურიდიული შინაარსი და სისტემა

§1. საბაჟო ურთიერთობების საერთაშორისო სამართლებრივი რეგულირება

თანამედროვე მსოფლიოში მეცნიერულ-ტექნიკურმა პროგრესმა გამოიწვია სახელმწიფოების, საერთაშორისო ორგანიზაციების საქმიანობის, მსოფლიო ეკონომიკის საერთაშორისო ინტეგრაციული პროცესების გლობალიზაცია, რომლებიც სულ უფრო სცილდება ეროვნული იურისდიქციის ჩარჩოებს და მნიშვნელოვნად უსწრებს წინ მსოფლიო ეკონომიკის ტრანსნაციონალიზაციის საერთაშორისო რეგულირების ინსტიტუციონალური სამართლებრივი საფუძვლების შემუშავების პროცესს. მსოფლიო გაერთიანებისაგან დაბეჯითებით მოითხოვს საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობების მარეგულირებელი ნორმების, სტანდარტებისა და წესების შემუშავებას.

თანამედროვე ეტაპზე ჩამოყალიბდა პროგრესული კაცობრიობის ერთიანი მართლშეგნება. შემუშავდა საერთაშორისო-საგაღდებულო ნორმების კომპლექსი საერთაშორისო სამართლებრივ ურთიერთობებში მონაწილე ყველა სახელმწიფოსათვის.

მორალური პრინციპები, რომლებიც განმტკიცებულია დღეს საერთაშორისო საბაჟო სამართლებრივ ნორმებში, ამ სამართლებრივი სისტემის მორალურ საფუძველს წარმოადგენს. ამავე დროს, თანამედროვე საერთაშორისო საბაჟო სამართალი შეიცავს მრავალ ისეთ ნორმას, რომლებიც უფრო რიგით, ან წმინდა

ტექნიკურ საკითხებს არეგულირებენ. ამავე დროს მათ სოციალური ფასეულობა გააჩნიათ, რადგან მიმართულნი არიან სახელმწიფოთა საზოგადოების ჩარჩოებში წესრიგისა და თანამშრომლობის უზრუნველყოფისათვის.

საერთო აღიარებით, გლობალიზაციის თანამედროვე ეტაპზე, იზრდება საერთაშორისო სამართლის მნიშვნელობა, რომლებიც თავისთავად წარმოადგენს საერთაშორისო შეთანხმებებისა და ჩვეულებითი ნორმების სისტემას, რომლებიც დადგენილია საერთაშორისო ურთიერთობების დასარეგულირებლად. საერთაშორისო სამართლის განვითარება, მისი ნაციონალურ სამართალთან ურთიერთქმედება განისაზღვრება ასევე საზოგადოებრივი ცხოვრების ინტერნაციონალიზაციით.

„ურთიერთდამოკიდებულება და მსოფლიოს ერთობა, მოითხოვენ, რომ ნაციონალურ-პოლიტიკური სამართლებრივი სისტემები ფუძნდებოდნენ, როგორც ერთიანი გლობალური სისტემის ნაწილები, რომ ისინი იყვნენ უნარიანი, ურთიერთქმედებდნენ ერთმანეთზე და საერთაშორისო ურთიერთობაზე მთლიანად“- წერს ი. ი. ლუკაშუკი⁷.

თანამედროვე ეტაპზე ინტეგრაციული კავშირების, წარმოების კოოპერაციისა და სპეციალიზაციის განვითარებასთან, საგარეო-ეკონომიკური გარიგებების მოცულობის ზრდასთან ერთად გაჩნდა ე.წ. საერთაშორისო საბაჟო სამართლებრივი ნორმები.

საბაჟო სფერო, როგორც კატეგორია სავსებით მისაღებია ასევე საერთაშორისო საბაჟო სამარ-

⁷ იხ. *Лукашук И.И., Международное право. Общая часть.* М., 2005 <<http://www.alleng.ru/d/jur/jur198.htm>>

თლისათვის, სათანადო ფორმატის და დონის განსხვავებით. მსოფლიო გაერთიანება და საბაზრო ეკონომიკით განვითარებული დემოკრატიული სახელმწიფოები მნიშვნელობას ანიჭებენ საერთო-სახელმწიფოებრივ სამართლებრივ პრინციპებს და მხარს უჭერენ სხვადასხვა სამართლებრივი სისტემების დაახლოებას.

მსოფლიო სამეურნეო კავშირები განვითარებისას გაივლიან განსაზღვრულ ეტაპს, რომელთა ცვლა ახასიათებს მსოფლიო მეურნეობის გაძლიერებას, საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობების შინაარსის ამადლებას. მსოფლიო სამეურნეო კავშირების ევოლუციის გენერატორებს წარმოადგენენ განვითარებული სამრეწველო ქვეყნები, რომლებიც შეადგენენ მსოფლიო მეურნეობის ბირთვს.

ეს გლობალური პროცესი შეეხო საქართველოსაც. 1992 წლის 31 ივლისი ქართველი ხალხის მრავალსაუკუნოვან ისტორიაში ოქროს ასოებით ჩაიწერა. საქართველო გახდა მსოფლიო ერთა ოჯახის წევრი. იგი 179-ე ქვეყანაა, რომელიც გაეროს წევრად მიიღეს. ეს კი საქართველოს პოლიტიკური დამოუკიდებლობის, მისი საერთაშორისო ცნობის გვირგვინია. 1999 წელს საქართველო გახდა ევროსაბჭოს წევრი ქვეყანაც. საქართველოს მიერ ეროვნული დამოუკიდებლობის (გამოცხადების) შემდეგ წარმოიშვა საქართველოს საერთაშორისო თანამეგობრობაში ინტეგრირების აუცილებლობა. ამჟამად საქართველო უცხოეთის ქვეყნებთან დადებული მრავალი ხელშეკრულების, მათ შორის საერთაშორისო დონეზე საბაჟო შეთანხმებების მონაწილეა.

„ქართული სახელმწიფოებრიობის მშენებლობის დასაწყისში, XX საუკუნის 90-იანი წლებიდან პირვე-

ლად საქართველოში, 70-წლიანი რუსული რეჟიმის ბატონობის შემდეგ, დაიწყო სახელმწიფოს ატრიბუტიკული ინსტიტუტების შექმნა. მიმდინარე საბაზრო-ეკონომიკურმა რეფორმებმა მოითხოვეს შიდასახელმწოფოებრივი ეკონომიკური საქმიანობის რადიკალური რეფორმები და მისი მსოფლიო ინტეგრაციაში ჩართვა.

ამ საქმიანობის ლიბერალიზაციამ განაპირობა მისი სამართლებრივი ბაზის დაუყოვნებლივი განახლების აუცილებლობა⁸.

„საგარეო ვაჭრობაში რამდენიმე ათწლეულის განმავლობაში არსებულმა სახელმწიფოს მონოპოლიამ გარკვეულად შეაფერხა საბაჟო-სამართლებრივი მეცნიერების განვითარება. საქართველოში მისი განვითარება მხოლოდ სახელმწიფოებრიობის აღდგენისთანავე, XX საუკუნის 90-იანი წლებიდან დაიწყო. საბაჟო ორგანო, როგორც დამოუკიდებელი სახელმწიფოებრივი ინსტიტუტი არ არსებობდა, არ არსებობდა ნორმატიული ბაზა და მინისტრთა კაბინეტის წერილებით რეგულირდებოდა საბაჟო ტექნოლოგიის დაკითხები“⁹.

საერთაშორისო სფეროში ეკონომიკური უსაფრთხოების რეალიზაცია დიდად განისაზღვრება მსოფლიო გაერთიანების ინტეგრაციულ გაერთიანებასთან სახელმწიფოთა დამოკიდებულების ხასიათით. თანაბარუფლებიანი, პარტნიორული ურთიერთობების განვითარება მოწოდებულია განამტკიცოს გლობალური და რეგიონალური ეკონომიკური უსაფრთხოება, შექმნას ხელსაყრელი პირობები მსოფლიო ვაჭრობაში, საბაჟო, სამეცნიერო-ტექნიკური და საკრედიტო-საფინანსო

⁸ იხ. ი. ხარაში, საბაჟო სამართალი, თბილისი, 2010, გვ. 3.

⁹ იქვე, გვ. 3

თანამშრომლობაში სახელმწიფოების მონაწილეობისათვის.

„საზოგადოებრივი ურთიერთობა უაღრესად რთულ პირობებში მიმდინარეობს. ერთის მხრივ, ადამიანის მოთხოვნილებები განუსაზღვრელი, სისტემატურად მზარდი და ცვალებადია, ხოლო მეორეს მხრივ, ამ მოთხოვნილებათა სრულად დაკმაყოფილებისათვის საჭირო რესურსები განსაზღვრული და შეზღუდულია. ასეთ ვითარებაში ადამიანმა უნდა იპოვოს გამოსავალი, რათა უმცირესი დანახარჯებით მიაღწიოს მაქსიმალურ შედეგებს“¹⁰. ეს აზრი გარკვეულწილად საბაჟო-სამართლებრივი ურთიერთობების მონაწილე პირებსაც ეხება, რომლებიც ჩართულნი არიან მსოფლიო საბაჟო ურთიერთობებში, საერთაშორისო ვაჭრობაში, საქონელთა გაცვლაში, ექსპორტ-იმპორტის სატარიფო რეგულირებაში და სხვა.

მსოფლიო გამოცდილება რეალურად აჩვენებს, რომ საერთაშორისო ვაჭრობაში ჩაბმული პირებისათვის დამახასიათებელია კომერციული აღლო, გამჭრიახობა, აქტიურობა და სწრაფვა სიახლისაკენ და, ბუნებრივია სახელმწიფოებმა გარკვეულწილად ხელი უნდა შეუწყონ და თანაბარი პირობები შეუქმნან კორპორაციებსა და კერძო ფიზიკურ პირებს, რომლებიც მსოფლიო სავაჭრო პროცესებში არიან ჩართულნი და საერთაშორისო საბაჟო სამართალურ ურთიერთობების მონაწილეები არიან.

საბაზრო მექანიზმის წარმატებული ფუნქციონირების აუცილებელი პირობა კი თავისუფალი კონკურენციის დაცვა და მსოფლიო და შიდა ბაზარზე მონოპოლიის აკრძალვაა.

¹⁰ იხ. ბ. ნაყოფია, ბიზნესის საფუძვლები, სახელმძღვანელო, თბილისი, 2010, გვ.5.

საერთაშორისო სფეროში ეკონომიკური უსაფრთხოების რეალიზაცია ღიდად განისაზღვრება მსოფლიო გაერთიანების ინტეგრაციულ გაერთიანებებთან სახელმწიფოთა დამოკიდებულების ხასიათით. თანაბარუფლებიანი, პარტნიორული ურთიერთობების განვითარება მოწოდებულია განამტკიცოს გლობალური და რეგიონალური ეკონომიკური უსაფრთხოება, შექმნას ხელსაყრელი პირობები მსოფლიო ვაჭრობაში, საბაჟო, სამეცნიერო-ტექნიკურ და საკრედიტო-საფინანსო თანამშრომლობაში სახელმწიფოების მონაწილეობისათვის.

მოსკოვის საერთაშორისო ურთიერთობათა სახელმწიფოს ინსტიტუტში (MGUMO) საპატიო პროფესორი ბუტროს ბუტროს გალი აღნიშნავდა: „ჩვენ უნდა შევექმნათ ახალი არქიტექტურა საერთაშორისო ურთიერთობებისა, რომლებშიც აღიარებული იქნება ამ ურთიერთობების ახალი მონაწილეები. ესაა – რეგიონალური ორგანიზაციები, თავისუფალი ვაჭრობის ზონები, არასამთავრობო ორგანიზაციები, კერძო სექტორის ორგანიზაციებისა და პროფკავშირების, ეკლესიის, სამეცნიერო ასოციაციების და ასევე ადგილობრივ და საოჯახო დონეზე გაერთიანებული მონაწილეების ფართო წრის ჩათვლით. ყველა ისინი-დემოკრატიულ საფუძველზე გაერთიანებული-როგორც კერძო, ისე სახელმწიფოებრივი, უნდა იყოს მათი საქმიანობის კოორდინანტზე დამყარებული ახალი საერთაშორისო სისტემის ნაწილი“¹¹.

საერთაშორისო საბაჟო სამართალი წარმოადგენს მსოფლიო სამეურნეო კავშირებში, ეკონომიკური

¹¹ იხ. <<http://www.mgimo.ru/search/index.php?lq=%D0%B1%D1%83%D1%82%D1%80%D0%BE%D1%81&x=-1180&y=-10>>

უსაფრთხოებისა და სუვერენიტეტის უზრუნველყოფის, საერთო-ეკონომიკური მსოფლიო ურთიერთობების განვითარებით განპირობებული ურთიერთობების მაკორდინირებელი და მარეგულირებელი მსოფლიო გაერთიანების სახელმწიფოების განზოგადებულ წესებსა და ვალდებულებებს.

1975 წლის ევროპაში უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის თათბირის დასკვნით 1975 წლის აქტში ჩამოყალიბებულია დებულება, რომლის თანახმად, მონაწილე-სახელმწიფოებმა იკისრეს ვალდებულება პატივი სცენ ერთიმეორის უფლებას თავისუფლად აირჩიონ და განავითარონ საკუთარი პოლიტიკური, სოციალური, ეკონომიკური და კულტურული სისტემები, ისე როგორც უფლებას, დაადგინონ საკუთარი კანონები და ადმინისტრაციული წესები.

საერთაშორისო საბაჟო სამართლის სოციალური არსის განხილვისას საჭიროა ზოგადი საერთაშორისო საბაჟო სამართლისა და საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ლოკალური ნორმების განსხვავება. ეს კანონზომიერება, როგორც სწორად აღნიშნავდა გ. ი. ტუნკინი, დამახასიათებელია ზოგადი საერთაშორისო სამართლისათვის, რომელიც უშვებს ზოგადი საერთაშორისო სამართლის ნორმებისაგან სოციალურად განსხვავებული ნორმების არსებობას.

იმის მხედველობაში მიღებით, რომ საერთაშორისო საბაჟო ურთიერთობანი რეგულირდება საერთაშორისო საჯარო სამართლით, მისი საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპებით, რომლებიც წარმოადგენენ „*jus codens*“ ნორმებს, შეიძლება გაკეთდეს დასკვნა საერთაშორისო საბაჟო სამართლის, როგორც საერთაშორისო სამართლის დამოუკიდებელი დარგის

ჩამოყალიბების შესახებ. ამასთან ერთად, საბაჟო ურთიერთობათა რეგულიზაციის პროცესში საერთაშორისო საჯარო სამართლის ნორმებთან ერთად გამოიყენება, როგორც საერთაშორისო კერძო, ისე ეროვნული სამართლის ნორმებიც.

ამჟამად, განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს ახალი საერთაშორისო ეკონომიკური წესრიგის ჩამოყალიბებისათვის განვითარებადი სახელმწიფოების საგარეო ურთიერთობათა საერთაშორისო-სამართლებრივი რეგულირების საკითხები. იმის გათვალისწინებით, რომ განვითარებადი სახელმწიფოები კვლავ იზრდება საბაზრო ეკონომიკის მქონე სახელმწიფოების მეურნეობრიობის საერთაშორისო სისტემის სფეროში, სრულიად ცხადია განვითარებული ქვეყნების გარდაქმნის სხვადასხვა სპეციალური პროგრამების საჭიროება.

განვითარებადი ქვეყნების მცდელობებმა, შეეცვალოთ არსებული საერთაშორისო-ეკონომიკური სისტემა, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის 1974 წლის მაისში სპეციალურ სესიაზე ახალი საერთაშორისო წესრიგის შესახებ რეზოლუციისა და იმავე წლის სექტემბერში გაეროს გენერალური ასამბლეის XXIX რეგიონალური სესიის რეზოლუციით¹², რომელმაც მოიწონა სახელმწიფოთა ეკონომიკური უფლებებისა და მოვალეობების ქარტია, – სათანადო ეფექტი ვერ მოგვცა.

ფაქტობრივად, ეს დოკუმენტები შეიცავდა განვითარებადი ქვეყნების სასარგებლოდ მსოფლიო შემოსავლის გადანაწილების მოთხოვნებს, ისე, რომ თვით ქვეყნები არ კისრულობდნენ გარედან რესურსების

¹² იხ. Резолюции генеральной ассамблеи ООН, <<http://www.un.org/ru/ga/documents/gares.shtml>>

ეფექტურად გამოყენების ვალდებულებას. ამასთანავე განვითარებადი ქვეყნების დიდი ნაწილი კოორდინაციულ ურთიერთობაში შევიდა მეტროპოლიასთან საერთო პრეფერენციების სისტემით, რამაც მათ მისცა ზოგიერთი დამატებითი შესაძლებლობა დასავლეთის ბაზრებზე. ეს უწ. ყოვლისა, ეხება საბაჟო პოლიტიკისა და ნედლეულით ვაჭრობის სფეროში საერთაშორისო სამართლებრივი რეგულირების საკითხებს, რაც განვითარებადი ქვეყნების ძირითადი საექსპორტო წყაროა.

ზემოაღნიშნული პრობლემების ეფექტური გადაწყვეტისათვის საჭიროა საერთაშორისო საბაჟო ურთიერთობათა სფეროდან, როგორც სატარიფო, ისე არასატარიფო ხასიათის ხელოვნურად შექმნილი დისკრიმინაციული სატარიფო შეზღუდვების აღმოფხვრა.

მსოფლიო გაერთიანებაში, საერთო ეკონომიკური მსოფლიო ურთიერთობების ზემოქმედებით ხდება სამართლის ინტეგრაცია, როგორც მისი ზოგადი ნორმებისა და პრინციპების დამუშავების, ისე სხვადასხვა სოციალურ-ეკონომიკური სისტემის სახელმწიფოებში მოქმედი ნორმებისა და პრინციპების შემუშავების გზით, რეგიონალური ან ორმხრივი შეთანხმებების საფუძველზე.

საზოგადოების ცხოვრების სხვადასხვა ასპექტების ინტერნაციონალიზაცია, კაცობრიობის გლობალური პრობლემების აღმოცენება განაპირობებენ მთლიანად საერთაშორისო სისტემაში ინტეგრაციული კავშირების მიმართულებებს. ინტეგრაციისა და დიფერენციაციის პროცესები შეეხო თანამედროვე საერთაშორისო სამართალსაც. მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის გაფ-

ლენამ შესაძლებელი გახადა მისგან სამართლის სხვა დარგების გამოყოფა.

საერთაშორისო სამართლის სისტემაში აღმოცენდა საერთაშორისო სამართლის ახალი დარგები და საერთაშორისო-სამართლებრივი ურთიერთობების სამართლებრივი რეგულირების ისეთი სფეროები, როგორებიცაა: საერთაშორისო საჰაერო სამართალი, საერთაშორისო კოსმოსური სამართალი, საერთაშორისო ატომური სამართალი, საერთაშორისო ბუნების დაცვის სამართალი, საერთაშორისო ეკონომიკის სამართალი, საერთაშორისო ტურიზმის სამართალი, საერთაშორისო სამეცნიერო-ტექნიკური თანამშრომლობის სამართალი, საერთაშორისო ეკოლოგიური სამართალი, საერთაშორისო საბანკო სამართალი და სხვა.

საერთაშორისო სამართალი – ესაა, სახელმწიფოებს შორის მათი თანამშრომლობის პროცესში ურთიერთობათა მარეგულირებელი სამართლებრივი ნორმების სისტემა. ესე იგი, საერთაშორისო სამართალი – ესაა ერთობლიობა სამართლებრივი ნორმებისა და პრინციპებისა, რომლებიც არეგულირებენ არა მხოლოდ სახელმწიფოების, არამედ ასევე საერთაშორისო ურთიერთობის სხვა სუბიექტების ურთიერთობებსაც. მაშასადამე, საერთაშორისო სამართალი – კონკრეტული სახელმწიფოების სამართლებრივი სისტემისაგან განსხვავებული, საერთაშორისო სისტემის განსაკუთრებული ქვესისტემაა. საერთაშორისო სამართალს თავისი რეგულირების საგანი აქვს, რომელიც განსხვავდება შიდასახელმწიფოებრივი სამართლის რეგულირების საგნისაგან. თუ საერთაშორისო სამართალი მთლიანად არეგულირებს საერთაშორისო ურთიერთობათა ყველა სფეროს, საერთაშორისო საბაჟო სამართალი – სახელმ-

წიფოთაშორისო კავშირების ურთიერთობების მხოლოდ სპეციალურ სფეროს, რომლებიც აღმოცენდება საბაჟო საზღვარზე საქონლის, ფიზიკური პირების, საგნების, მომსახურების და კაპიტალის გადაადგილების პროცესში.

საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ნორმები წარმოადგენს რა მთლიანად საერთაშორისო სამართლის ნაწილს, ამასთან ერთად აქვს განსხვავებული სპეციფიკური ნიშნები, რაც შესაძლებლობას იძლევა ვილაპარაკოთ საერთაშორისო სამართლის დამოუკიდებელი, ახალი დარგის ჩამოყალიბებაზე.

რა ახასიათებს თანამედროვე საერთაშორისო საჯარო სამართლისა და საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ერთიანობას?

ეს უწინარესად ყოველისა მიზნებია. საერთაშორისო სამართლის მიზანია: თავისი პრინციპებითა და ნორმების სისტემით მოაწესრიგოს სახელმწიფოთა შორის და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან ყველა ურთიერთობა მათი თანამშრომლობის, პარტნიორობისა და მეტოქეობის პროცესში, დაიცვას მათი დამოუკიდებლობა, მათი ინდივიდუალური და კოლექტიური ინტერესები და, პირველ რიგში, უზრუნველყოს მშვიდობა, მშვიდობიანი თანაარსებობა, საერთაშორისო უსაფრთხოება და, ასევე საერთაშორისო თანამშრომლობა და საერთაშორისო პარტნიორობა. თანამედროვე ზოგადი საჯარო საერთაშორისო სამართლის მიზნებისა და ამოცანების მთლიანად შეთვისებას ახდენს საერთაშორისო საბაჟო სამართალიც.

ეს ურთიერთობა ახასიათებს საერთაშორისო სამართლის პრინციპებსაც. ზოგადი საერთაშორისო საჯარო სამართლისა და გაერთიანებული ერების ორ-

განიზაციის (გაერო) წესდების ძირითადი პრინციპები ერთდროულად საერთაშორისო საბაჟო სამართლის საფუძველს წარმოადგენს. თავისი არსით ზოგადი საერთაშორისო სამართლის პრინციპები, ისეთები, როგორიცაა; სახელმწიფოს ტერიტორიის სუვერენიტეტის პრინციპი, საშინაო საქმეებში ჩაურევლობა, თანასწორობა და სხვა, საფუძველად უდევს ყველა მის დარგს.

როგორც ზოგად საერთაშორისო სამართალში, ისე საერთაშორისო საბაჟო სამართალშიც სამართლის ძირითად სუბიექტს **სახელმწიფო** წარმოადგენს. რაც შეეხება საერთაშორისო ორგანიზაციებს, აქ ზოგიერთი დაზუსტებაა საჭირო.

საერთაშორისო ორგანიზაცია ყოველთვის სრულად შეიძლება არ იყოს საერთაშორისო საბაჟო სამართლებრივი ურთიერთობის სუბიექტიც კი, რადგან ამისათვის მას უნდა ჰქონდეს მისი დამფუძნებელი ხელშეკრულების დებულებებით გათვალისწინებული სპეციალური კომპეტენცია. მაგრამ ამ შემთხვევაშიც მისი ფუნქცია შეიძლება იყოს მხოლოდ საკოორდინაციო.

სამართლის ორივე სისტემისათვის საერთოა წყაროები – საერთაშორისო ხელშეკრულება და საერთაშორისო-სამართლებრივი ჩვეულება.

მაგრამ საერთაშორისო სამართალს, გარკვეული სპეციფიკაც ახასიათებს. სამართლის თეორიის საკითხების დამუშავებისადმი მიძღვნილ მეცნიერთა სპეციალურ შრომებში დიდი ყურადღება ეთმობა იმ აუცილებელი კრიტერიუმების დასაბუთებას, რომელთა არსებობა საფუძველს იძლევა ვილაპარაკოთ ამა თუ იმ სამართლებრივ სისტემაში ჩამოყალიბებული სამართლის დამოუკიდებელ დარგზე.

სამართლის განსაკუთრებულ დარგად სამართ-

ლებრივი ნორმების სისტემის აღიარებისათვის საჭიროა არსებობდეს: საზოგადოებრივ ურთიერთობათა სპეციფიკური წრე, ნორმატიულ-სამართლებრივი მასალის ვრცელი მოცულობა, ჩამოყალიბებული სპეციფიკური პირობები, რომლებიც მოითხოვენ სამართალში მის გამოყენებას, ასევე სამართლის ახალი დარგის აგების მარეგულირებელი სამართლის სპეციფიკური პრინციპები, მსოფლიო სამეურნეო კავშირების ფორმირების სფეროში აღმოცენებული სამართლის ახალი დარგის პრობლემების გლობალურობა და აქტუალობა, რომელიც ჩამოყალიბდა მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის გაელენით.

თუ საერთაშორისო საჯარო სამართლის დამოუკიდებელ დარგად გამოყოფის საკითხის გადაწყვეტას დაეკავშირებთ ზემოთ აღნიშნულ კრიტერიუმებს, ყველა საფუძველი გვაქვს გაეკეთოთ დადებითი დასკვნა, რომ საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ობიექტი მთლიანად საერთაშორისო საბაჟო ურთიერთობანია, ე.ი. მისი მონაწილეების საბაჟო სუვერენიტეტის პატივისცემაზე მიმართული მსოფლიო გაერთიანების საბაჟო ურთიერთობათა მთელი კომპლექსი, მათი კავშირები მთელი მრავალფეროვნებით. მაშასადამე, შეიძლება ვილაპარაკოთ საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ობიექტზეც ფართო მნიშვნელობით. რეგულირებულ ურთიერთობათა ობიექტის ამ სპეციფიკას მოსდევს მთლიანად საბაჟო-სამართლებრივ ურთიერთობათა გარკვეული სპეციფიკაც.

ზოგადი საერთაშორისო სამართლისაგან განსხვავებით, საერთაშორისო საბაჟო სამართალს აქვს თავისი სპეციფიკური პრინციპები, თავისი სპეციალური სამართლებრივი ინსტრუმენტები, ისეთები, როგორი-

ცაა, საბაჟო განიარაღების პრინციპი, ახალი საერთაშორისო ეკონომიკური წესრიგის დამყარებისათვის საბაჟო ხელშეწყობის პრინციპი, პირდაპირი და ირიბი მოქმედებების აკრძალვის პრინციპი, რომელთა მიზანია ქვეყნების საბაჟო სუვერენიტეტისათვის დაბრკოლებების შექმნა; საბაჟო დაბეგვრის დამოუკიდებლობის პრინციპი და სხვა პრინციპები და, ასევე ამ პრინციპებზე დამყარებული სპეციფიკური ნორმები და ინსტიტუტები (ხელშეკრულების დამდები სახელმწიფოების საბაჟო ტერიტორიის საზღვრებში საქონლის, მომსახურებისა და კაპიტალის ექსპორტისა და იმპორტის, კონვენციური ტარიფების, საბაჟო საზღვრების რეჟიმის სავაჭრო-პოლიტიკური პირობები, ერთიანი საბაჟო ტერიტორიის ინსტიტუტი და სხვა).

რაც შეეხება ცალკეული სახელმწიფოებისა და მოლიანად მთელი საერთაშორისო გაერთიანებისათვის საერთაშორისო საბაჟო ურთიერთობათა მნიშვნელობის საკითხს, იგი არ საჭიროებს განსაკუთრებულ მტკიცებულებებს. ამაზე მოწმობს ტარიფებისა და ვაჭრობის გენერალური შეთანხმების, მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის, მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაციის და სხვა ორგანიზაციების საქმიანობაც, საბაჟო დაბეგვრის განაკვეთებისა და საექსპორტო სუბსიდიების ოდენობის რეგულირების სახელმწიფო ზომების შეთანხმება.

ამ ორგანიზაციების მონაწილე სახელმწიფოებმა ვალდებულება იკისრეს თავიანთი საგარეო-ეკონომიკური ურთიერთობანი ააგონ უპირატესი ხელშეწყობის პრინციპზე საბაჟო დაბეგვრაში, სატარიფო პროტექციონიზმის გაუქმებაში, ახალი საბაჟო პრეფერენციების მიცემის აკრძალვაში, საბაჟო დაბეგვრისა და საბაჟო პროდუქტების გამოყენების სადავო საკითხების ურთ-

იერთკონსულტაციების გზით გადაწყვეტაში.

გაეროს ვაჭრობისა და განვითარების კონფერენციის მუშაობას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება გაეროს წვერი სახელმწიფოების თანამშრომლობისათვის, კერძოდ: საქმიანობის კოორდინაციის გამოცდილებაში, საბაჟო ტარიფების განაკვეთების შემცირების სფეროში, საბაჟო და სავაჭრო ურთიერთობაში და სხვა. ამ კონფერენციის სესიის მუშაობაში მონაწილეობდა პრაქტიკულად ყველა სახელმწიფო, რიგი საერთაშორისო ორგანიზაციები და გაეროს სპეციალიზებული დაწესებულებები.

საბაჟო საერთაშორისო-სამართლებრივი ნორმატიული მასალის დიდი მოცულობა ეჭვს არ იწვევს. ამის დამადასტურებელია – სახელმწიფოების ასობით ორმხრივი და მრავალმხრივი ხელშეკრულებები, შეთანხმებები და, ასევე საერთაშორისო ორგანიზაციების სპეციალური პროგრამები, რომლებიც მთლიანად ან ნაწილობრივ შეიცავენ საბაჟო-სამართლებრივ ურთიერთობათა სამართლებრივი რეგულირების საკითხებს, ასევე დიდი რაოდენობის ეროვნული საკანონმდებლო აქტები, მიძღვნილი საბაჟო ტერიტორიის საერთაშორისო-სამართლებრივი რეჟიმისადმი, კონტინენტური შეღვის, ეკონომიკური ზონის და სხვა აკვატორიების და მსოფლიო ოკეანეში ზღვის ფსკერის საბაჟო სუვერენიტეტისადმი.

კომპლექსური საერთაშორისო-სამართლებრივი საბაჟო რეჟიმის საფუძვლების შემუშავებაში დიდი წვლილი შეიტანეს როგორც GATT-ის ჩარჩოებში მიღებულმა მრავალმა შეთანხმებამ, ისე საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს რეკომენდაციებმა, რომლებიც აისახა საბაჟო პროცედურების გამარტივებისა და შეთანხმების

კონვენციაში (1973 წლის კიოტოს კონვენცია)¹³ და სხვა. როგორც ცალკეული სახელმწიფოების, ისე მთლიანად საერთაშორისო გაერთიანების დაინტერესება საერთაშორისო სამართლის დამოუკიდებელი დარგის – საერთაშორისო საბაჟო სამართლისადმი – სავსებით ცხადია. მან თავისი დადასტურება ჰპოვა საერთაშორისო ხასიათის დიდი მოცულობის ნორმატიულ-სამართლებრივ მასალებშიც, მათ შორის განვითარებადი ქვეყნებიდან ნედლეული საქონლის იმპორტისა და ექსპორტის საბაჟო რეჟიმის, საერთო პრეფერენციების სისტემის შექმნის, სატარიფო განაკვეთების შეთანხმებების საფუძველზე და სხვა GATT-ის კონფერენციების მასალებშიც¹⁴.

ფაქტია, რომ თანამედროვე ეტაპზე დაძაბული ბრძოლაა, რომელიც მიმდინარეობს საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნების სხვადასხვა ჯგუფებს შორის საბაჟო ტერიტორიების გადანაწილებისა და სამართლებრივი სტატუსისათვის. მან განაპირობა ის ფაქტი, რომ გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისიის (UNEC) შიდა ტრანსპორტის კომიტეტმა 1982 წელს მიიღო ტვირთების გატარებაზე კონტროლის მოსაზღვრე ზონების შეთანხმების საერთაშორისო კონვენცია¹⁵. ამ კონვენციის მე-9 მუხლი შეიცავს დებულებას, რომლის ძალითაც ხელშეკრულების მონაწილე მხარეები იღებენ როგორც ერთმანეთში, ისე კომპეტენტურ ორგანოებთან ურთიერთ-

¹³ იხ. *Международные конвенции по таможенным вопросам*, < http://lawtoday.ru/razdel/biblio/tamoz-pr/DOC_052.php >

¹⁴ იხ. *Генеральное Соглашение по Тарифам и Торговле (ГАТТ) и его роль в регулировании мировой торговли. Раунды ГАТТ: краткая характеристика основных решений*, < <http://www.sakharov.ru/meo/meo2/46.htm> >

¹⁵ იხ. *Международная конвенция о согласовании условий проведения контроля грузов на границах 1982*, < http://www.lexim.ru/main_documents/387/ >

მოქმედებაში გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ერთიანი ფორმატის შესაბამისი ტიპობრივი დოკუმენტების ფართოდ გამოყენების ვალდებულებას.

გაეროს ლათინური ამერიკის ქვეყნების ეკონომიკურმა კომისიამ 1982 წლის ოქტომბერში მიიღო გადაწყვეტილება გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისიის ზემოაღნიშნულ კონვენციასთან შეერთების შესახებ¹⁶. ამჟამად მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაცია მუშაობს საბაჟო ტრანზიტის სხვადასხვა არსებულ სისტემას შორის კავშირის დამყარების კონვენციის საფუძვლების შემუშავებაზე, რომლის მუშაობაშიც მონაწილეობას იღებდნენ გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისია, ევროპის გაერთიანების კომისია, მსოფლიო საბანკო ორგანიზაცია, გაეროს ლათინური ამერიკის ქვეყნების ეკონომიკური კომისია და სხვები, - გარკვეული წარმატებით დამთავრდა.

სახელმწიფოთა სხვადასხვა დონეზე მიღწეული შეთანხმებებით გადაწყდა, რომ მათი სოციალურ-ეკონომიკური და პოლიტიკური სისტემის მიუხედავად, თითოეულ მათგანს უფლება აქვთ საერთაშორისო საბაჟო ურთიერთობათა სფეროში სახელმწიფოს საბაჟო ტერიტორიის საზღვრებში განახორციელოს ყველა სახის საბაჟო კონტროლი და სატარიფო ოპერაციები.

არც ერთ სახელმწიფოს არა აქვს უფლება ჩაერიოს მეორე სახელმწიფოს საბაჟო ურთიერთობებში და საბაჟო პოლიტიკაში, თუ ეს საბაჟო ურთიერთობანი, საბაჟო პოლიტიკა და პრაქტიკა არ არღვევს საერთაშორისო საბაჟო სამართლის პრინციპებსა და ნორმებს.

¹⁶ იხ. МЕЖДУНАРОДНАЯ КОНВЕНЦИЯ О СОГЛАСОВАНИИ УСЛОВИЙ ПРОВЕДЕНИЯ КОНТРОЛЯ ПРУЗОВ НА ГРАНИЦАХ 1982, < <http://www.unecc.org/fileadmin/DAM/trans/conventn/hamonr.pdf> >

სახელმწიფოები თავიანთ საბაჟო ტერიტორიაზე საქონლის შეტანის, გატანისა და ტრანზიტის საბაჟო რეჟიმის განსაზღვრაში უნდა ამოდიოდნენ საბაჟო დაბეგვრაში უპირატესი ხელშეწყობის პრინციპიდან.

ეს პრინციპი ასახულია 1947 წლის ტარიფებისა და ვაჭრობის გენერალურ შეთანხმებაში¹⁷, გაეროს ვაჭრობისა და განვითარების კონფერენციის მონაწილე – სახელმწიფოების მიერ მიღებულ და რატიფიცირებულ მრავალ კონვენციაში, ეკონომიკური და ინტეგრაციული რეგიონალური გაერთიანებებისა და საბაჟო კავშირების მრავალმხრივ შეთანხმებებში.

საბაჟო ურთიერთობათა სფეროში სახელმწიფოების მიერ დადებულ ხელშეკრულებებსა და შეთანხმებებში მოცემულია ნორმები, რომლებიც ხელშეკრულების დამდებ ერთ მხარეს ანიჭებს უფლებას შეიტანოს ხელშეკრულების დამდები მეორე მხარის საბაჟო ტერიტორიაზე წარმოშობის ქვეყნის ნებისმიერი პროდუქტი და მისი სამრეწველო ნაწარმი მათი შესატანი ბაჟებისა და საბაჟო მოსაკრებლების გადახდით. ამ შემთხვევაში საბაჟო დაბეგვრის დონე არ იქნება უფრო მაღალი, ვიდრე ნებისმიერი მესამე სახელმწიფოს საბაჟო ტერიტორიიდან ანალოგიური პროდუქტების შეტანისას გადასახდელი ბაჟების და მოსაკრებლების დონეა.

საერთაშორისო საბაჟო სამართალში გამოყენებულია ხელშეკრულების ერთ-ერთი მხარის საბაჟო ტერიტორიიდან, ხელშეკრულების მონაწილე სხვა

¹⁷იხ. ГЕНЕРАЛЬНОЕ СОГЛАШЕНИЕ ПО ТАРИФАМ И ТОРГОВЛЕ (ГАТТ) 1947, <<http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=INT;n=16302>>

სახელმწიფოების საბაჟო ტერიტორიაზე, საქონლისა და საგნების დროებითი დაშვების ინსტიტუტი. ეს დროებითი დაშვება შეიძლება განხორციელდეს ორი ფორმით: დროებით – უბაჟო და პირობით – უბაჟო შეტანა.

დროებით უბაჟო შეტანა დაშვებულია საქონლის ნიმუშებისა და მოდელების, გამოფენების, კონკურსებისა და ბასრობისთვის განკუთვნილი ექსპონატების, მარკირებული ტარის, გადასატანი საშუალების, მიწოდებული მოწყობილობის დაკომპლექტების, გამოცდის, რემონტისა და მონტაჟისთვის დროებით შეტანილი ინსტრუმენტებისა და ხელსაწყოების მიმართ. ზემოაღნიშნული საგნების დროებით – უბაჟო შეტანის დადგენილებები და წესები სახელმწიფოების მიერ განმტკიცებულია მრავალ საერთაშორისო ხელშეკრულებაში, შეთანხმებასა და კონვენციაში. მაგალითად, კერძო საგზაო გადასახიდი საშუალებების დროებითი შეტანის საბაჟო კონვენცია (1954)¹⁸ დროებით-უბაჟო შეტანის ნებას იძლევა ექვს თვემდე ვადით (ინდივიდუალური სარგებლობის საგზაო ავტოსატრანსპორტო საშუალებები, სათადარიგო ნაწილები, მართვის საწვავისა და საცხები მასალები), იმ პირობით, რომ ეს შეტანა ხორციელდება საერთაშორისო ტურიზმთან დაკავშირებით.

სახელმწიფოთაშორისი საბაჟო კავშირებში ფართო საერთაშორისო-სამართლებრივი გავრცელება ჰპოვა ხელშეკრულების მონაწილე მხარეთა მიერ სხვადასხვა საბაჟო შეღავათებისა და უპირატესო-

¹⁸ იხ. ТАМОЖЕННАЯ КОНВЕНЦИЯ О ВРЕМЕННОМ ВВОЗЕ ЧАСТНЫХ ДОРОЖНЫХ ПЕРЕВОЗОЧНЫХ СРЕДСТВ 1954. <<http://www.unecc.org/fileadmin/DAM/trans/conventn/impprivr.pdf>>

ბათა ურთიერთმიცემამ. ეს საბაჟო შეღავათები და უპირატესობები განმტკიცებულია როგორც ორმხრივი, ისე მრავალმხრივი ხელშეკრულების საფუძველზე, მათ შორის ხელშეკრულების მონაწილე სახელმწიფოების მიერ შექმნილი საბაჟო კავშირების ან საბაჟო ზონების ფარგლებში ერთიანი საბაჟო ტერიტორიის ორგანიზაციის ხელშეკრულების საფუძველზე.

ამჟამად ახალი საერთაშორისო ეკონომიკური წესრიგის ჩამოყალიბების პროცესში, საერთაშორისო ხელშეკრულებებში, განვითარება ჰპოვა შრომის საერთაშორისო განაწილების განხორციელების მიმართულებით ეროვნული და საერთაშორისო სატარიფო პოლიტიკის ცხოვრებაში სავალდებულო გატარების პრინციპმა. ეს პრინციპი იმ განსხვავებული სოციალურ-ეკონომიკური სისტემების სახელმწიფოთა კომპრომისის იურიდიული გამოხატულებაა, რომლებიც სხვადასხვა გეოგრაფიულ განედზე მდებარეობენ და თავიანთ საერთაშორისო საბაჟო ურთიერთობებს ახორციელებენ ხელშეკრულებების საფუძველზე. ისინი ითვალისწინებენ განსხვავებული საბაჟო დაბეგვრის განაკვეთებს, განსხვავებული სახის საბაჟო შეღავათებს, საბაჟო ფორმალობებს, საბაჟო რეჟიმებსა და საბაჟო პოლიტიკას.

§2. საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ცნება, შინაარსი და სისტემა

ამჟამად „საბაჟოში“ მოიაზრება სახელმწიფო დაწესებულება, რომელიც ახორციელებს საბაჟო კონტროლს სახელმწიფოს საბაჟო საზღვარზე საგნების, საქონლის, ფიზიკური პირების, მომსახურებისა და კაპიტალის გადაადგილებაზე და ამ საქონელზე საბაჟო ტარიფებით გათვალისწინებული ბაჟების და საბაჟო მოსაკრებელების გადახდევინებისას.

საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნების საბაჟო ტერიტორიების უნიფიცირებულ ნუსხაში, „საბაჟო“ განმარტებულია, როგორც „სახელმწიფო ორგანო, რომლის მეშვეობითაც ქვეყანაში უნდა იქნეს შემოტანილი და მისი ტერიტორიიდან გატანილი ყველა საიმპორტო და საექსპორტო საქონელი, და, ასევე ბარგი, საფოსტო გზავნილები და სხვა ტვირთები“. საქართველოს საბაჟოები სახელმწიფოს საბაჟო დეპარტამენტთან და რეგიონალურ საბაჟო და საგადასახადო ორგანოებთან ერთად შედიან შემოსავლების სამსახურის ერთიან სისტემაში¹⁹. საბაჟოები აღჭურვილია უფლებით აკრძალონ სახელმწიფოს საბაჟო საზღვარზე ისეთი საქონლის გადაადგილება, რომელიც არ აკმაყოფილებს მოცემული ქვეყნის ეროვნული საბაჟო კანონმდებლობით გათვალისწინებულ პირობებს (მაგალითად, საქონელი, რომელიც არ არის უზრუნველყოფილი შესაბამისი ლიცენზიით ან აკრძალულია მოცემულ საბაჟო ტერიტორიაზე შემოტანა ან ტერიტორიიდან გატანა და ა.შ.).

¹⁹ იხ. საქართველოს საგადასახადო კოდექსის მ. 48; ია ხარაზი, საქართველოს საგადასახადო სამართალი, თბილისი, 2011, გვ. 78-80

ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისად, ყველა სახელმწიფო უფლებამოსილია განახორციელოს საკუთარი საბაჟო სუვერენიტეტის დაცვის სახელმწიფოს ფუნქციები. ამ ფუნქციებში შედის: უცხო სახელმწიფოების ჩარევისაგან ეროვნული ეკონომიკისა და საბაჟო სუვერენიტეტის დაცვა; ხელშეკრულების მონაწილე სახელმწიფო თუ საბაჟო ტერიტორიის საზღვრებში საექსპორტო და საიმპორტო ოპერაციებზე საბაჟო კონტროლი; საერთაშორისო გაერთიანების სამგზავრო და სატვირთო საშუალებების საგარეო სავაჭრო გაერთიანებათა, ფირმების და ფიზიკური პირების ტვირთებსა და სატრანსპორტო საშუალებებზე საბაჟო კონტროლი; მსოფლიო საფოსტო კავშირის საერთაშორისო კონვენციების დებულებებისა და წესების შესაბამისად საერთაშორისო საფოსტო გზავნილებზე საბაჟო კონტროლი; სახელმწიფოს საბაჟო საზღვარზე გადამკვეთი პირების ნივთებზე საბაჟო კონტროლი; ხელშეკრულების მონაწილე სახელმწიფოების საბაჟო ტერიტორიის საზღვრებში ვალუტაზე, სავალუტო ფასეულობებზე, გადასახდელთა დოკუმენტებსა და ფულად ნიშნებზე საბაჟო კონტროლი; საბაჟო ტარიფებითა და საბაჟო წესებით გათვალისწინებული ბაჟების და, სხვა საბაჟო მოსაკრებლების გადახდევინება; საბაჟო ოპერაციებისა და საბაჟო წესების განხორციელების ნაწილში, ეროვნული საბაჟო კანონმდებლობის დარღვევისათვის იურიდიული და ფიზიკური პირების პასუხისმგებლობის ფარგლების დადგენა; ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის ტიპობრივი წესების მოთხოვნების ზუსტი შესაბამისობის სანიტარიული, სამედიცინო, ვეტერინალური და ფიტო-

სანიტარიული საბაჟო კონტროლი, ხელშეკრულების მონაწილე სახელმწიფოების საბაჟო ტერიტორიებს შორის საბაჟო ინფორმაციისა და ეროვნული საბაჟო კანონმდებლობის გაცვლის სისტემის ორგანიზაცია; სახელმწიფოს საბაჟო საზღვარზე კულტურულ ფასეულობათა შეტანასა და გატანაზე საბაჟო კონტროლი.

ზემოთ ჩამოთვლილი ფუნქციების შესასრულებლად სახელმწიფო ქმნის საბაჟოს, სახელმწიფო ორგანოს, რომელიც პასუხისმგებელია სახელმწიფოს ეკონომიკური, მათ შორის საბაჟო სუვერენიტეტის დაცვის უზრუნველყოფისათვის და სახელმწიფოთაშორისო საბაჟო ურთიერთობათა სფეროში როგორც ეროვნული, ისე საერთაშორისო სამართლის დაცვისა და საბაჟო კონტროლის განხორციელებისათვის.

თანამედროვე ეტაპზე საერთაშორისო სამართალი დიდ როლს ანიჭებს საბაჟო კავშირებს, რომელთა მიზანია უმაღლესი ამოცანის გადაწყვეტა: შეძლებისდაგვარად ტერიტორიული საზღვრების განმაცალკეებელი მნიშვნელობის პარალიზება და ერთ ეკონომიკურ საზოგადოებაში ხელშეკრულების მონაწილე ხალხების გაერთიანება. ეს იდეები აისახა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდების შემუშავების წინა მრავალ საერთაშორისო დოკუმენტში.

თანამედროვე მსოფლიოში საერთაშორისო ეკონომიკურ ურთიერთობათა განვითარებამ, ყოფილი კოლონიების ადგილას ახალგაზრდა სუვერენული სახელმწიფოების წარმოქმნამ, გამოიწვიეს ამ სახელმწიფოების ეკონომიკის დაცვის ობიექტური აუცილებლობა. განვითარებადი სახელმწიფოების ეკონომიკური

საფუძვლის ასეთი დაცვა ხორციელდება მათ საბაჟო სფეროში ამ სახელმწიფოთა საერთაშორისო თანამშრომლობის სრულყოფის გზით.

საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ნორმებისა და პრინციპების განვითარების საქმეში დიდი წვლილი შეაქვთ საერთაშორისო ორგანიზაციებს, პირველ რიგში გაერთიანებული ერების ორგანიზაციას, რომელიც წესდების შესაბამისად ახდენს სახელმწიფოთა საქმიანობის კოორდინაციას და საბაჟო სამართლის ნორმების და პრინციპების უნიფიკაციას, სახელმწიფოთა საბაჟო კონტროლის ტიპიური წესების შემუშავებას, კონტრაბანდასთან, ნარკომანიასთან ბრძოლის პრინციპების დადგენას.

საერთაშორისო გაერთიანებებში სახელმწიფოთაშორის თანამშრომლობის სულ ახალი და ახალი სფეროების განვითარებამ და ჩამოყალიბებამ, თავის მხრივ გამოიწვია თვით საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ცნების ზუსტი განსაზღვრის შემუშავების საჭიროება. მაგრამ, აქამდე, სახელმწიფოების მიერ, ხელშეკრულების საფუძველზე არ შემუშავებულა ასეთი განსაზღვრება. არ არის იგი არც სპეციალური იურიდიულ ლიტერატურაში. ამავდროს საბაჟო სამართლის ამ ნორმებმა და პრინციპებმა ამჟამად ფართო საერთაშორისო-სამართლებრივი აღიარება ჰპოვეს.

საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ცნების განმარტებისადმი მეცნიერებს არ აქვთ ერთიანი მიდგომა. მეცნიერთა ერთი ნაწილი, მაგალითად, კ. გ. ბორისოვი, თვლის, რომ „საერთაშორისო საბაჟო სამართალი, ეს - განზოგადოებული წესები და მოვალეობებია, სახელმწიფოების მიერ დადგენილი შეთანხმების საფუძველზე, ნორმები და პრინციპები, რომლებიც არეგულირებენ

მათ ურთიერთობებს საერთო-სახელმწიფოებრივ საბაჟო თანამშრომლობის სფეროში²⁰.

ტ. კ. ერჯანოვი თვლის, რომ „საერთაშორისო საბაჟო სამართალი ესაა ნორმებისა და პრინციპების ერთობლიობაა, რომელიც არეგულირებს საერთაშორისო სამართლის სუბიექტების ურთიერთობებს, საბაჟო საქმის სფეროში ურთიერთხელსაყრელი სავაჭრო-ეკონომიკური კავშირების დადგენის მიზნით“²¹.

საერთაშორისო საბაჟო სამართლის სისტემა შეიძლება განვიხილოთ, როგორც ზოგადი საერთაშორისო საჯარო სამართლის დარგი. თავის მხრივ, ამ დარგს შეიძლება ჰქონდეს თავისი ქვედარგი (თავისი ქვესისტემა). ვინაიდან საერთაშორისო საბაჟო სამართალი ჯერ კიდევ არ არის სრულყოფილად ჩამოყალიბებული, ამიტომ ამ სისტემის გამოყოფის საკითხი დიდ სირთულეს წარმოადგენს და შეიძლება იქნას განხილული წმინდა ემპირიულად მსოფლიო გაერთიანებაში სახელმწიფოთაშორისო და საერთაშორისო საბაჟო კავშირების დამყარების მოქმედი პრაქტიკის გათვალისწინებით.

საერთაშორისო საბაჟო სამართლის, როგორც ზოგადი საერთაშორისო საჯარო სამართლის დარგის, სისტემიდან უნდა განვასხვაოთ საერთაშორისო საბაჟო სამართლის, როგორც მეცნიერებისა და როგორც სასწავლო დისციპლინის სისტემა, რომელიც ჩვენი აზრით, შედგება ზოგადი და განსაკუთრებული ნაწილებისაგან. ზოგადი ნაწილი უნდა მიეძღვნას საერთაშორისო საბაჟო სამართლის, როგორც საერთაშორისო საჯარო

²⁰ იხ. Борисов К.Г. Международное таможенное право. М. 2001, < <http://www.alleng.ru/d/jur/jur329.htm> >

²¹ იხ. Международное таможенное право. Под ред. Бекяшва К.А. М. 2009, < <http://www.alleng.ru/d/jur/jur091.htm> >

სამართლის დარგის საგნის გარკვევას, საერთაშორისო საჯარო სამართლის სხვადასხვა ურთიერთკავშირის გარკვევას, ზოგადი საერთაშორისო საჯარო სამართლის სხვადასხვა ურთიერთკავშირთა გამოვლენას, საერთაშორისო საბაჟო სამართლის მიზნებისა და პრინციპების ანალიზს, საბაჟო ურთიერთობათა საერთაშორისო-სამართლებრივი რეგულირების ჩამოყალიბების ისტორიას, საბაჟო სამართლისა და მისი სუბიექტების წყაროებს.

განსაკუთრებულ ნაწილს შეიძლება მიეკუთვნოს საერთაშორისო ვაჭრობის, საერთაშორისო სამრეწველო თანამშრომლობის, საერთაშორისო ორგანიზაციების, ეკონომიკური და ტექნიკური დახმარების პროგრამის რეალიზაციის, საერთაშორისო სამეცნიერო და ტექნიკური დახმარების პროგრამის რეალიზაციის, საერთაშორისო სამეცნიერო და ტექნიკური კავშირების, საერთაშორისო ტერმინის, საერთაშორისო სატრანსპორტო გადაყვანა-გადაზიდვებისა და ა.შ. განხორციელების სფეროში საბაჟო რეჟიმების რეგულირების სამართლებრივი საფეხურების ანალიზი. ამ ნაწილს უნდა მიეკუთვნოს საერთაშორისო საბაჟო დავების მშეიდობიანი გადაწყვეტის, საერთაშორისო საბაჟო ურთიერთობათა სამართლებრივი რეგულირების სისტემაში საერთაშორისო პასუხისმგებლობის, სახელმწიფოთაშორისო სამეურნეო კავშირებში საბაჟო იძულების ზომების დაუშვებლობის საკითხებიც, საბაჟო საზღვარზე კონტრაბანდის საგნების, ნარკოტიკული და ფსიქოტროპული საშუალებების გადაადგილების საერთაშორისო დანაშაულობებთან ბრძოლაში სახელმწიფოთა თანამშრომლობის საკითხები და ა.შ.

§3. საერთაშორისო საბაჟო სამართლის წყაროები და ძირითადი პრინციპები

საერთაშორისო სამართლის წყაროები თავისი ბუნებით ერთიანია: მათ საფუძვლად უდევს საერთაშორისო კონვენცია და საბაჟო სამართლებრივ ურთიერთობათა სუბიექტების ორმხრივი ან მრავალმხრივი შეთანხმება.

ნორმას, რომელიც მასში გამოხატულ წესს სამართლებრივი ნორმისთვის ანიჭებს, იურიდიული თვალსაზრისით სამართლის წყარო ეწოდება.

საერთაშორისო საბაჟო სამართლის იურიდიული წყაროებია: საერთაშორისო საბაჟო ურთიერთობათა როგორც საერთო, ისე სპეციალურ საკითხებზე საერთაშორისო ხელშეკრულება; სახელმწიფოს მიერ სამართლის ნორმად აღიარებული საერთაშორისო ჩვეულება; თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის ზოგადი პრინციპები; საერთაშორისო ურთიერთობათა პრეცედენტები; საერთაშორისო საბაჟო ურთიერთობათა სფეროში მოქმედი პრაქტიკა; სახელმწიფოთა საერთაშორისო საბაჟო თანამშრომლობის და ურთიერთობათა საკითხზე საერთაშორისო ორგანიზაციების გადაწყვეტილებანი.

როგორც დამხმარე წყარო შეიძლება იქნას გამოყენებული საერთაშორისო სასამართლოებისა და საერთაშორისო არბიტრაჟების გადაწყვეტილებები და, ასევე სხვადასხვა ერთა საჯარო სამართლის ყველაზე უფრო კვალიფიციური სპეციალისტების დოქტრინები.

საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ძირითადი პრინციპები. სამართლის ნებისმიერი სფეროში მნიშვნელოვანია გამოიყოს მისთვის დამახასიათებელი პრინციპები, რომლის ქვეშ მოიაზრება ფუძემდებლური მიზანი, რომელიც დევს სამართლის საფუძველში, როგორც მოვლენა (სპეციფიკური სოციალური რეგულატორი) და მისი რეალიზაცია. გავრცელებისა და

გამოყენების სფერო კი ჰყოფს საერთო-სამართლებრივ, დარგთაშორის და დარგობრივ პრინციპებს. საერთაშორისო საბაჟო სამართლის პრინციპები შეიძლება იყოს კლასიფიცირებული საერთაშორისო ურთიერთობების რეგულირების სპეციფიკური წრით.

ამავე დროს გასათვალისწინებელია საერთო-სამართლებრივი პრინციპების არსებობა, დამახასიათებელი სამართლის ყველა დარგისათვის, მათ შორის საერთაშორისო სამართლისათვის. ისინი შეიძლება განვიხილოთ გამოვლინების შემდეგ სახეებად და ფორმებად: სამართლიანობის; ჰუმანიზმის; დემოკრატიზმის; მოქალაქეთა იურიდიული თანასწორობა სასამართლოსა და კანონი წინაშე; სამართლის ერთიანობისა და მოვალეობების; დარწმუნებისა და იძულებისა და სხვა.

ე.წ. „*jus codens*“ (იმპერატიული) დარგთაშორისი პრინციპები რამდენიმე სამართლის რამდენიმე დარგისათვის დამახასიათებელი პრინციპია. სპეციალური პრინციპები კი ახასიათებენ კონკრეტულ დარგს.

საერთაშორისო საბაჟო სამართლის მთავარი მიზანი-სახელმწიფოთა ეკონომიკური უსაფრთხოების უზრუნველყოფა და სუვერენიტეტის დაცვაა. სახელმწიფოთა ეკონომიკური უსაფრთხოება უშუალოდ დაკავშირებულია მშვიდობის უზრუნველყოფასთან, დედამიწაზე გამაღებული შეიარაღების შეწყვეტასთან და კოსმოსში მის დაუშვებლობასთან, მთელი საერთაშორისო ვითარების მტკიცე გაჯანსაღებასთან, საერთაშორისო დაძაბულობის შენელების პოლიტიკისკენ დაბრუნებასთან.

მშვიდობის დაცვისა და სახელმწიფოთა ეკონომიკურ თანამშრომლობას შორის მჭიდრო კავშირი გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდების ერთ-ერთი ძირითადი მიზანია, მოთხოვნაა.

საერთაშორისო ეკონომიური,მათ შორის საბაჟო ურთიერთობანი უნდა განხორციელდეს თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის ისეთი საყოველთაოდ აღიარებული პრინციპებისა და საერთაშორისო საბაჟო სამართლის სპეციფიკური პრინციპების ზუსტი შესაბამისობით,როგორიცაა: ეროვნული დამოუკიდებლობა და სუვერენიტეტის პატივისცემა; საშინაო საქმეებში ჩაურევლობა; ძალის ან ძალის მუქარის გამოყენებაზე უარის თქმა; თითოეული ხალხის ეროვნული ინტერესების და საკუთარი ბედის მართვა-გამგებლობის უფლების პატივისცემა; ურთიერთსარგებლობა; დისკრიმინაციის დაუშვებლობა; უმეტესი ხელშეწყობა.

საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ძირითადი ამოცანებია:

1. საერთაშორისო ეკონომიკური უსაფრთხოების უზრუნველყოფა და სახელმწიფოების საგარეო-ეკონომიკური საბაჟო სისტემის არჩევის ხელშეუვალი სუვერენული უფლების განუხრელი დაცვა;

2. სახელმწიფოს და ეკონომიკური სუვერენიტეტის პატივისცემის, თანასწორუფლებიანობისა და ურთიერთსარგებლობის საფუძველზე სახელმწიფოთა შორის საბაჟო კავშირებისა და ურთიერთდახმარების სფეროში თანამშრომლობის განვითარების ხელსაყრელი პირობების შექმნა და საერთაშორისო ეკონომიკურ ურთიერთობათა გარდაქმნისათვის ხელშეწყობა და სხვა.

დარგობრივი პრინციპები ავითარებენ და აკონტროლებენ ამ დარგის საფუძველად მდებარე თანამედროვე საერთაშორისო საჯარო სამართლის პრინციპებს, კერძოდ:

1. საერთაშორისო ვაჭრობის მუდმივი და სულ უფრო მზარდი გაფართოებისა და ლიბერალიზაციის უზრუნველყოფის პრინციპი;

2. საკუთრების ყველა ფორმის თანაბარუფლები-

ანობის დაცვით სავაჭრო გაცვლა-გამოცვლის განვითარებისათვის ხელშემწყობი პირობების შექმნა;

3. განვითარებადი ქვეყნების ეკონომიკური ზრდის ხელშემწყობა და ეკონომიკური სუვერენიტეტის განმტკიცების მიზნით მრეწველობის მხრივ განვითარებულსა და განვითარებად ქვეყნებს შორის არსებული ეკონომიკური შეუსაბამობის გადალახვის პრინციპი;

4. უნივერსალური, კონტინენტური, რეგიონალური და სუბრეგიონალური მასშტაბის ორგანიზაციების, კონფერენციების, როგორც მშვიდობის განმტკიცების, ხალხთა კეთილდღეობის დონისა და მათი ეკონომიკური სუვერენიტეტის ამაღლების საშუალების ფარგლებში საერთაშორისო საბაჟო თანამშრომლობის ორგანიზაციული მექანიზმის სრულყოფის პრინციპი;

5. უნაცვალებობის პრინციპი. ამ პრინციპს განვითარებადი ქვეყნების საერთაშორისო ურთიერთობათა პრაქტიკაში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება („ჯგუფი 77“). განვითარებადი სახელმწიფოებისათვის უნაცვალებობის პრინციპების გამოყენების მნიშვნელოვან შედეგს მრეწველობით განვითარებული ქვეყნების ბაზრებზე მათი საექსპორტო საქონლისათვის სატარიფო დათმობების, ან პრეფერენციების მიცემა წარმოადგენს.

საერთაშორისო საბაჟო სამართლის პრინციპები, როგორც საერთაშორისო ურთიერთობების მონაწილე ქვეყნის ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანი და ყველაზე უფრო ზოგადი წესები გავლენას ახდენენ საერთაშორისო საბაჟო ნორმების შექმნაზე, რომლებიც საერთაშორისო საბაჟო ურთიერთობათა სფეროში სახელმწიფოების ქცევის ყველაზე უფრო კონკრეტული წესებია.

საერთაშორისო ჩვეულება – საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ნორმების შექმნის ყველაზე უფრო ძველი ფორმაა. ესაა სახელმწიფოთა ქცევის წესი,

რომელმაც, როგორც სავალდებულო ნორმამ, სახელმწიფოების მიერ ჰპოვა გამოყენება და აღიარება. მაშასადამე, საერთაშორისო ჩვეულება საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ჩვეულებითი ნორმებია, რომლებიც საერთაშორისო ეკონომიკურ ურთიერთობათა პრაქტიკაში ყალიბდება. საერთაშორისო ჩვეულება-საერთაშორისო პრაქტიკაში ჩამოყალიბებული ქცევის წესია, რომლის იურიდიულად სავალდებულო ხასიათს აღიარებენ საერთაშორისო საბაჟო სამართლის სუბიექტები.

საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ჩვეულებითი ნორმები ყალიბდება საერთაშორისო ურთიერთობათა პრაქტიკაში სახელმწიფოების გამეორებითი მოქმედებების შედეგად, რის გამოც წარმოიშობა წესი, რომელსაც ისინი იცავენ. მაგრამ მოცემული წესი ჯერ კიდევ არ არის საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ნორმა, არამედ უბრალოდ ჩვეულებაა. საერთაშორისო საბაჟო სამართლის წყაროა არა ყოველი ჩვეულება, არამედ ის, რომელიც აღიარებულია ყველა ამ უმრავლესი სახელმწიფოს მიერ, როგორც სახელმწიფოთა საყოველთაო პრაქტიკის გამომხატველი, სავალდებულო წესი.

ჩვეულებას, არის რა საერთაშორისო სამართლის წყარო, შეიძლება ჰქონდეს როგორც უნივერსალური ხასიათი – აღიარების საყოველთაობის გამო, რეგიონალურიც – განსაზღვრულ ეკონომიკურ ურთიერთობებში ან თანამშრომლობის ამა თუ იმ განსაზღვრულ სფეროში აღიარების გამო: სავაჭრო პორტების ჩვეულებრივი, ეროვნული ჩვეულებები და ხალხთა ტრადიციები.

ამჟამად ცნობილია საერთაშორისო სავაჭრო პორტების ადმინისტრაციის ან ცალკეული სახელმწიფოების სავაჭრო პორტების მიერ გამოცემული კრებულები „პორტების ჩვეულებები“. სხვადასხვა საგარეო სავაჭრო ტერმინების, საბაჟო განსაზღვრებებისა და კონტროლის პროცესის განმარტება მოცემულია საერ-

თაშორისო საეაჭრო პოლიტიკის მიერ გამოცემული ჩვეულებების კრებულში „ინკოტერმსი“²².

განსაზღვრული შემთხვევების საერთაშორისო საბაჟო სამართლის წყაროები შეიძლება იყოს ჩვევები (საეაჭრო და საბაჟო ხასიათის) და საერთაშორისო ხასიათის მქონე ეროვნული ტრადიციები.

ჩვევები – ეს წესებია, რომლებიც მათი მუდმივი და ერთგვაროვანი გამოყენების საფუძველზე ჩამოყალიბდა საერთაშორისო ვაჭრობის სფეროში ან საბაჟო კონტროლის სფეროში. ჩვევები ასახულია საერთაშორისო სამართლის ზოგ დოკუმენტში და, ასევე 1953, 1980, 2000 წწ. კრებულში „ინკოტერმსი“²³; გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისიის მიერ შემუშავებული ვაჭრობის ზოგად პირობებში და სხვა. ასევე დიდი მნიშვნელობა აქვს საერთაშორისო საბაჟო ურთიერთობებში განსაკუთრებით, საზღვრისპირა რაიონებსა და საბაჟო ზონაში ჩამოყალიბებულ საერთაშორისო და ეროვნულ ტრადიციებს.

საერთაშორისო ხელშეკრულება. საერთაშორისო ხელშეკრულება – ეს არის უმთავრესად წერილობითი ფორმით სახელმწიფოთა შორის ნებაყოფლობისა და სუვერენული თანასწორობის საფუძველზე პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, საბაჟო და თანამშრომლობის სხვა სფეროში მათი ურთიერთობის სხვადასხვა საკითხებზე დადებული შეთანხმება.

საერთაშორისო ხელშეკრულება იდება დაინტერესებულ სახელმწიფოთა შორის მოლაპარაკებებზე, რომელთა მსვლელობაშიც ადგილი აქვს სუვერენული სახელმწიფოების ერთმანეთის მოთხოვნილებების, ინტერესებისა და უფლებების გათვალისწინებით ურთიერთდათმობების და კომპრომისების მიღწევას.

საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ნორმების

²² ინკოტერმსის შესახებ ჩვენ, ქვემოთ ვისაუბრებთ

²³ იხ. Условия ИНКОТЕРМС, <<http://www.bigroup.ru/useful/worldtime>>

დიდი უმეტესობა - სახელმწიფოთა შორის შეთანხმებული და საერთაშორისო ხელშეკრულებებში ჩამოყალიბებული ნორმებია. ასე, მაგალითად, საბაჟო წესების და შეღავათების სავალდებულოობის ნორმები მხარეებისათვის იურიდიულად სავალდებულოა ხელშეკრულების მონაწილე მხარეებისათვის სავალდებულო შიდასახელმწიფოებრივი მოთხოვნების ან ხელშეკრულების ძალის მქონე საფუძველზე, საბაჟო კავშირის ან თავისუფალი ვაჭრობის ზონიდან გამომდინარე შეღავათების და უპირატესობის საფუძველზე.

საერთაშორისო საბაჟო ურთიერთობათა სფეროში, ამასთან ერთად, მოქმედებს ისეთი ხელშეკრულებები და შეთანხმებები, რომლებიც არეგულირებენ ერთი სოციალ-ეკონომიკური სისტემის სახელმწიფოთა საბაჟო კავშირებს. ასე, მაგალითად, გეგმიანი ეკონომიკის ქვეყნებს შორის მრავალმხრივი საბაჟო ურთიერთობანი ასახავენ მოცემულ სფეროში მათი კავშირების სპეციფიკას. ეს შეთანხმებები ღიაა მათთან სხვა დაინტერესებული სახელმწიფოების შეერთებისათვის, რაც გამომდინარეობს ყველა ქვეყანასთან მათი სოციალური წყობის მიუხედავად, მეგობრული ურთიერთობისა და თანამშრომლობის განვითარებაზე მიმართული საგარეო პოლიტიკისა და დიპლომატიის ძირითადი პრინციპებისგან. ასე, მაგალითად, 1962 წლის საბაჟო საკითხებზე თანამშრომლობისა და ურთიერთდახმარების შეთანხმებას²⁴ დიდი მნიშვნელობა ჰქონდა ცენტრალური და აღმოსავლეთის ქვეყნებს შორის საბაჟო საკითხებზე დადებული რიგი მრავალმხრივი და ორმხრივი ხელშეკრულებებისა და შეთანხმებებისათვის. მათ რიცხვს შეიძლება მიეკუთვნოს 1965 წ. საბაზრო და საგამოფენო ტვირთების საბაჟო გა-

²⁴ იხ. Соглашение о сотрудничестве и взаимопомощи по таможенным вопросам (Берлин, 5 июля 1962 г.), <<http://www.lawmix.ru/abro/939/>>

ფორმების გამარტივებისა და უნიფიკაციის შეთანხმება, 1965 წლის დროებით შემოყვანილი და გაყვანილი სატრანსპორტო საშუალებების საბაჟო გაფორმების შეთანხმება, 1965 წლის საავტომობილო ტრანსპორტით განხორციელებული საერთაშორისო გადაზიდვების საბაჟო გაფორმების შეთანხმება, 1967 წლის ერთი ქვეყნის იმ მოქალაქეებისათვის საბაჟო შეღავათების შეთანხმება, რომლებიც მუშაობენ ან სწავლობენ სხვა ქვეყანაში და სხვა²⁵.

შიდა კანონმდებლობა. სხედასხვა სახელმწიფოს ეროვნული სამართალი მათი საშინაო და საგარეო, მათ შორის საბაჟო პოლიტიკის მეშვეობით უდიდეს ზემოქმედებას ახდენენ საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ნორმებისა და პრინციპების ფორმირებაზე. შიდასახელმწიფოებრივი ნორმატიული აქტები: კონსტიტუციები, კანონები, დადგენილებები, თავის მხრივ ზეგავლენას ახდენენ საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ნორმების შექმნაზე. ამგვარად, საშინაო კანონი ეს არის სახელმწიფოთა კონსტიტუციური საწყისების განვითარებისათვის მიღებული, ყველაზე უფრო არსებითი საზოგადოებრივი ურთიერთობების რეგულირებაზე მიმართული ნორმატიული აქტი.

საქართველოს კონსტიტუციას და შიდასახელმწიფოებრივ კანონებს საქართველოს მთელს ტერიტორიაზე უზენაესობა აქვთ. საქართველოს სახელმწიფოს ხელისუფლება ხორციელდება საკანონმდებლო, აღმასრულებელი და სასამართლო ხელისუფლების დანაწილების საფუძველზე „კონსტიტუციით დადგენის ფარგლებში“.

საქართველოს კონსტიტუცია ამტკიცებს სამართლებრივი აქტების საერთაშორისო სისტემაში მის

²⁵ იხ. Международные конвенции по таможенным вопросам,
< http://lawtoday.ru/razdel/biblio/tamoj-pr/DOC_052.php >

უმაღლეს ძალას. საშინაო კანონს, როგორც საერთაშორისო საბაჟო სამართლის წყაროს მიეკუთვნება 2011 წლის საგადასახადო კოდექსი, საქართველოს ფინანსთა მინისტრის 2010 წლის 31 დეკემბრის № 996 ბრძანებით დამტკიცებული ინსტრუქცია „გადასახადების აღმინისტრირების შესახებ“, საქართველოს ფინანსთა მინისტრის 2012 წლის № 290 ბრძანებით დამტკიცებული ინსტრუქცია „საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე საქონლის გადაადგილებისა და გაფორმების შესახებ ინსტრუქციის დამტკიცების თაობაზე“, ასევე სახელმწიფოს ცალკეული ნორმატიული აქტები საგადასახადო და საბაჟო კანონმდებლობის შესახებ და სხვა²⁶.

საგადასახადო კოდექსის დებულებების შემდგომი კონკრეტიზაცია, რომელმაც თავის თავში ეროვნული საბაჟო კანონმდებლობის ბევრი ნორმა მოიცვა, აისახება საგარეო-ეკონომიკურ ურთიერთობათა და საბაჟო რეგულირების სფეროში სახელმწიფოს მმართველობის უმაღლესი ორგანოების კანონქვემდებარე ნორმატიულ აქტებში: საექსპორტო და საიმპორტო დანიშნულების საქონელზე მოქალაქეების, იურიდიული პირების პირად სარგებლობაში არსებულ ქონებაზე საბაჟო კონტროლის ორგანიზაციის წესის ინსტრუქციებში, რომლებიც ეხება სავალუტო-ფულად ოპერაციებს; საფოსტო გზაგზავნილებს; ლიცენზიის სისტემას; სანიტარიული კონტროლის ორგანიზაციას; ფიტოვეტერინარულ კონტროლს და ყველა ეს ზემოთჩამოთვლილი კანონქვემდებარე აქტები მიეკუთვნება საშინაო კანონის, როგორც საერთაშორისო საბაჟო სამართლის დამხმარე წყაროს.

საერთაშორისო საბაჟო სფეროში მოქმედი პრაქტიკა. ეროვნული კანონმდებლობის ნორმებისა, წესების და საერთაშორისო შეთანხმებების ნორმების

²⁶ იხ. საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს ოფიციალური ვებ-გვერდი <moef.ge>

რეალიზაციაზე სახელმწიფოთა საბაჟო კონტროლის ეს პრაქტიკა საერთაშორისო საბაჟო სამართლის დამხმარე წყაროა.

ასეთ წყაროებს, მაგალითად მიეკუთვნება ავტოსატრანსპორტო საშუალებებზე, მოძრავ შემადგენლობაზე და ამ შემადგენლობით მონღოლეთის გადასახიდ ტვირთებზე საბაჟო კონტროლის მოქმედი პრაქტიკა; ბულგარეთის ვალუტისა და სავალუტო ფასეულობებზე სასაზღვრო კონტროლის სისტემა; კუბაში საფოსტო გზავნილების საბაჟო დათვალიერება; გერმანიის რესპუბლიკის აღმოსავლეთ მიწების კულტურისა და ისტორიულ ფასეულობათა გატანაზე საბაჟო კონტროლის სისტემა; რენდგენოტექნიკის, როგორც კონტრაბანდის აღმოჩენის ეფექტური საშუალების გამოყენების პრაქტიკა; საზღვრებზე საბაჟო ორგანოების თანამშრომლობის განხორციელების პრაქტიკა; საგარეო სავაჭრო ბრუნვის სფეროში ბრუნვის მიმართულებისა და მისი მიზნის თვალთახედვით საბაჟო სამსახურების მიერ საბაჟო ღირებულების განსაზღვრის მეთოდოლოგია; საბაჟო განაკვეთის განსაზღვრა.

საბაჟო თანამშრომლობის საკითხებზე საერთაშორისო ორგანიზაციების გადაწყვეტილებანი. „საერთაშორისო ორგანიზაციის ცნება XX საუკუნის პირველ ნახევარში წარმოიშვა. მაგრამ ამგვარი ორგანიზაციების შექმნის ცდები შორეულ წარსულში გვხვდება.

ეს უმთავრესად, მშვიდობის დაცვის საერთაშორისო ორგანიზაციებია, რომელთა განხორციელება შეუძლებელი იყო განუწყვეტელი ომიანობის პირობებში. საერთაშორისო ურთიერთობანი ყოველთვის წარმოიშობოდა სხვადასხვა ინსტიტუტებს შორის, რომელთა მიზანი იყო სახელმწიფოებს შორის კავშირის განმტკიცება, ამ თანამშრომლობის შედარებით სტაბილურ საწყისებზე გადაყვანა. ეს ინსტიტუტები უმთავრესად

წარმოდგენლი იყო საერთაშორისო კონფერენციებისა და სამხედრო კავშირების სახით, რომელნიც ქმნიდნენ მუდმივ ორგანოებს ყოველდღიური ორგანიზაციული საქმიანობისათვის²⁷. საერთაშორისო ორგანიზაციები იქმნება სახელმწიფოების მიერ საერთაშორისო ხელშეკრულების საფუძველზე მათი თანამშრომლობის ეფექტურობის სრულყოფისა და ამაღლების, იმ წესების უნიფიკაციისა და კოდუფიკაციისათვის, რომლებიც ეხება მათი საქმიანობის ამა თუ იმ სფეროს.

ასე მაგალითად, ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის ძირითადი მიზანია „ყველა ხალხის მიერ ჯანმრთელობის რაც შეიძლება მაღალი დონის მიღწევა“. ეს ძირითადი მიზანი მოიცავს რიგ უფრო კონკრეტულ ამოცანებს, კერძოდ, ავადმყოფობათა თავიდან აცილებას, ე. ი. სანიტარულ-ჰიგიენურ ღონისძიებათა ორგანიზაციას, ეპიდემიებთან ბრძოლას და სხვა. მეცნიერულ-ტექნიკური პრიგრესის თანამედროვე ეტაპზე საერთაშორისო ორგანიზაციების საქმიანობა განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს. საზღვაო, საჰაერო და კოსმოსურ მიმოსვლათა, კავშირგაბმულობისა და ტელევიზიის საშუალებათა განვითარების მზარდი ტემპების, მეტეოროლოგიური კვლევების გლობალური სისტემისა და ა. შ. განხორციელებაში სახელმწიფოების პროგრესირებადი ურთიერთდამოკიდებულებების გამო, ისინი იძულებულნი არიან ანგარიში გაუწიონ თანამშრომლობის ამა თუ იმ სფეროში საერთაშორისო ორგანიზაციის ფარგლებში მათ მიერ მიღებულ რეკომენდაციებს.

„საერთაშორისო ორგანიზაციების აღჭურვა საერთაშორისო სამართლის ნორმების შესრულების უზრუნველყოფის უფლებით მიუთითებს ორგანიზაციის

²⁷ იხ. ე. ქარუმიძე, საერთაშორისო ორგანიზაციები, თბილისი, 2003, გვ. 36-37.

დამოუკიდებელ ხასიათზე წევრ-სახელმწიფოებთან მიმართებაში და წარმოადგენს სამართალსუბიექტობის ერთ-ერთ ძირითად ნიშანს”²⁸.

თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის ზოგადი პრინციპებიდან გამომდინარე საბაჟო თანამშრომლობის სფეროში საზოგადოებრივი ორგანიზაციების გადაწყვეტილებებს საერთაშორისო საბაჟო სამართლის სუბიექტთათვის სარეკომენდაციო ხასიათი აქვთ. ისინი სავალდებულო იურიდიულ ძალას იძენს თვით სახელმწიფოების თანხმობით, რომელიც გამოიხატება რატიფიკაციის აქტით. საერთაშორისო ორგანიზაციების ხელშეკრულებით პრაქტიკა ამოდის მათი საქმიანობის მარეგულირებელი საერთაშორისო სამართლებრივი ნორმებისა და პრინციპების განზოგადებიდან.

პროფ. გ. ი. მოროზოვი თვლის, რომ „ეს ნორმები იმთავითვე საერთაშორისო ურთიერთობათა პრაქტიკის იურიდიულ განზოგადობას წარმოადგენენ. ეს დებულება შეიძლება მიეკუთვნოს საერთაშორისო საბაჟო ორგანიზაციების ხელშეკრულებით პრაქტიკასაც.”²⁹

სახელმწიფოთა ცალმხრივი განცხადებები. სახელმწიფოს შეუძლია განცხადების მეშვეობით სამართლებრივი შედეგების მიღწევის განზრახვით იმოქმედოს საერთაშორისო სფეროში. პრაქტიკაში ცნობილია ცალმხრივი განცხადებები, რომლებიც ფორმის ან იმის მიუხედავად, ეხება ისინი ხელშეკრულების სფეროს თუ არა, შეიძლება შეიცავდეს უარს, აღიარებას (ცნობას), პროტესტს ან დაპირებას საქმეებში, რომლებიც ეხება **Pruelbas Nuchearas**. სამედიატორო მართლსაჯულების მუდმივი პალატა და საერთაშორისო სასამართლო აღიარებენ ზეპირ განცხადებათა სავალდებულო ხა-

²⁸ იხ. დ.გუგუერიძე ა.ხაზალია, საერთაშორისო ორგანიზაციების სამართალი, თბ.2011, გვ. 31

²⁹ იხ. Морозов Г.И.:Международные организации. Некоторые вопросы теории 2-е изд., доп.М. 1972, стр.56 < <http://www.lawlibrary.ru/izdanie38781.html>>

სიათს. სასამართლომ განიხილა რა საფრანგეთის თანამდებობის პირთა-რესპუბლიკის პრეზიდენტის და თავდაცვის მინისტრის ზეპირი განცხადებები, მასობრივი ინფორმაციის საშუალებების წინაშე აღიარა, რომ ამ განცხადებებს შეუძლიათ შექმნან სამართლებრივი ვალდებულებანი იმ შემთხვევაში, თუ ასეთი იყო სახელმწიფოს განზრახვა, ხოლო მისი დადგენა შეიძლება ამ აქტის განმარტების გზით.

ინკოტერმსი. არც თუ იშვიათია შემთხვევები, როცა ხელშეკრულების კონტრაქტები ხელს აწერენ ხელშეკრულებაზე, მაგრამ არ იცნობენ კონტრაქტის მხარის ქვეყნის კანონმდებლობას და სავაჭრო ჩვეულებებს, რაც ხშირად გაუგებრობის და დავების მიზეზიც კი გამხდარა. ყველა ამ პრობლემის მოგვარების მიზნით, საერთაშორისო სავაჭრო პალატამ 1931 წელს მიიღო სავაჭრო ტერმინების დახუსტებული წესები, რომელიც ინკოტერმს 36"-ის სახელითაა ცნობილი. თუმცაღა საერთაშორისო სავაჭრო ურთიერთობის თანამედროვე პრაქტიკასთან შესაბამისობაში მოყვანის მიზნით, წესდებაში შეტანილი იქნა ცვლილებები, აგრეთვე დამატებები, 1953, 1967, 1976, 1980, 1990, 2000 წლებში იგი ცნობილია „ინკოტერმსი 2000“ სახელწოდებით.

„აღსანიშნავია, რომ ინკოტერმსის მოქმედება ერცელდება მხოლოდ ხელშეკრულების მხარეთა უფლებებსა და ვალდებულებებზე, საქონლის მიწოდებასთან დაკავშირებულ საკითხებზე. ინკოტერმსის მიზნებისათვის „საქონელი“ გულისხმობს მხოლოდ „მატერიალურ საქონელს“, „მატერიალურ აქტივებს“, განსხვავებით „არამატერიალური საქონლის“, „არამატერიალური აქტივებისაგან“.

სავაჭრო ტერმინებს შორის არსებული განსხვავებები განსაკუთრებით გამოკვეთილია ტერმინთა

⁷ ნ. იაშვილი, ე. მაღალაშვილი, ზ. ნაჭყებია. სახელშეკრულებო ურთიერთობების პრაქტიკა, თბ. 2006, გვ. 156-157.

კლასიფიკაციაში. ტერმინები დაჯგუფებულია ოთხ კატეგორიად, მათი დასახელების პირველი ასოების გამოყენებით. მაგალითად, პირველი ჯგუფი მოიცავს მხოლოდ ერთ ტერმინს EXW, ანუ ქარხნიდან დანარჩენი სამი ჯგუფიდან, სამი ტერმინია, ჯგუფში (FCA, FAC და FOB), ოთხი ტერმინია მესამე ჯგუფში (CFR; CIR; CPT CIP) და ხუთი ტერმინია ჯგუფში (DAF; DEO; DDU და DDP) ასო F გულისხმობს, რომ გამყიდველი ვალდებულია რისკისაგან თავისუფალი საქონელი გადასცეს გარკვეულ გადამზიდველებს მყიდველის ხარჯზე; ასო C მიუთითებს იმაზე, რომ გამყიდველი ვალდებულია გასწიოს გარკვეული ხარჯები, რისკების გადაცემის საკვანძო მომენტის შემდეგაც; ასო D მიუთითებს, რომ საქონელი უნდა მივიდეს დანიშნულების ადგილზე. ტერმინების ასეთი გაგება ბიზნესმენებს, საქმიან ადამიანებს ამ კუთხით უმარტივეს არა მარტო ტერმინთა სწორედ გაგებას და გაუგებრობების თავიდან აცილებას, ასევე ორიენტირს ხდის ტერმინთა სწორედ არჩევაში².

§4. ეკონომიკური სუვერენიტეტის ცნება და თანამედროვე საბაჟო სისტემაში მისი დაცვის ძირითადი ფუნქციები

საერთაშორისო სამართლის მნიშვნელოვან ეტაპს წარმოადგენს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდება. მასში განმტკიცებულია საერთაშორისო სამართლის ისეთი საყოველთაო დემოკრატიული პრინციპები, როგორიცაა სახელმწიფოთა სუვერენული თანამშრომლობის, ერთა თვითგამორკვევის უფლების, საშინაო საქმეებში ჩაურევლობის, საერთაშორისო

² დაწვრ. იხ. ინკოტერმსის შესახებ, იქვე, გვ. 156-170; ასევე a.wikipedia.org/wiki/inkotermis.

ვალდებულებათა კეთილსინდისიერად შესრულებისა და სხვა პრინციპები.

საერთაშორისო საბაჟო სამართალი საერთაშორისო საჯარო სამართლის ნაწილია. ამის გამოც, მის სამართლებრივ რეგულირებას საფუძვლად უდევს თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის აღნიშნული საყოველთაო დემოკრატიული პრინციპები.

სახელმწიფოს სუვერენიტეტის ცნება მოიცავს საკანონმდებლო, აღმასრულებელ და სასამართლო ხელისუფლებას მის ტერიტორიაზე, რომელიც გამორიცხავს ყოველგვარ უცხო ხელისუფლებას.

სახელმწიფოს სუვერენიტეტი ორი ასპექტით განიხილება: ჯერ ერთი, როგორც სახელმწიფოს და მეორეც, როგორც სახელმწიფოს ეკონომიკური სუვერენიტეტი. აქედან, ეკონომიკურ სუვერენიტეტში მოიაზრება სახელმწიფოს თავისუფლება აირჩიოს უცხო სახელმწიფოებისა და მათი ეკონომიკური საქმიანობის მხრიდან რაიმე ჩარევისგან საკუთარი ეროვნული ეკონომიკის შენარჩუნებისა და დაცვის ფორმები და გზები, მათ შორის შრომის მსოფლიო განაწილების სფეროშიც.

როგორც ჟოზე დორია თვლის, „ეკონომიკური სუვერენიტეტი, როგორც საერთაშორისო სამართლის ჩვეულებრივი ნორმა წარმოადგენს სახელმწიფოს ურთიერთვალდებულებათა დამდგენი იურიდიული წესების ერთობლიობას, რომლებიც ქმნიან საკუთარი რესურსების, სიმდიდრეების და მთელი ეკონომიკური საქმიანობის თავისუფლად გამგებლობის, საერთაშორისო ეკონომიკურ ურთიერთობებში თანასწორუფლებიანი მონაწილეობის სუვერენული უფლების გარანტიას.“³⁰

³⁰ იხ. Жозе Дориа. Экономический суверенитет Анголы. Международно-правовые проблемы. - М.: Междунар. отношения, 1997. < <http://www.lawlibrary.ru/article1036250.html> >

კონსტიტუციური საფუძვლების შესაბამისად, ყოველი სახელმწიფო სუვერენულია მისი მიკრო ეკონომიკური სუვერენიტეტის დაცვის ფუნქციების განხორციელებაში სხვადასხვა ფორმით, მათ შორის ისეთებისაა, როგორიცაა:

1. უცხოური კაპიტალისა და საქონლის გაფლენისაგან სახელმწიფოს ეროვნული ეკონომიკის დაცვა;

2. სახელმწიფოს საგარეო-ეკონომიკური პოლიტიკის ცხოვრებაში გატარების მიზნით სახელმწიფოს საზღვრის ეკონომიკური დაცვის ორგანიზაცია;

3. თავისი ქვეყნისა და უცხო სახელმწიფოების სავაჭრო საწარმოების საექსპორტო და საიმპორტო ოპერაციების კონტროლი;

4. საგარეო-სავაჭრო გაერთიანებათა ტვირთების, სატრანსპორტო საშუალებების, საერთაშორისო გაერთიანებისა და კერძო პირთა სამგზავრო და სატვირთო საშუალებების კონტროლი;

5. სახელმწიფოს საზღვარზე გამსვლელ პირთა ნივთების კონტროლის ორგანიზაცია;

6. სახელმწიფოს საზღვარზე გამავალი ვალუტის, სავალუტო ფასეულობათა, საგადამხდელო დოკუმენტების, ფულადი ნიშნების კონტროლის ორგანიზაცია;

7. ბაჟების და მოსაკრებლების გადახდევინების ოდენობის განსაზღვრა, საბაჟო დარგების სტრუქტურის განსაზღვრა და საბაჟო წესების მიღება;

8. საბაჟო ოპერაციებისა და საბაჟო წესების სფეროში ეროვნული კანონმდებლობის დარღვევისათვის პასუხისმგებლობის ფარგლების განსაზღვრა;

9. ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის საერთაშორისო ორგანიზაციის საერთაშორისო სანიტარიული

წესების დებულებათა შესაბამისად სანიტარიული კონტროლის ორგანიზაცია;

10. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის საერთაშორისო სასურსათო და სასოფლო-სამეურნეო ორგანიზაციის რეკომენდაციების თანახმად ფიტოსანიტარიული კონტროლის ორგანიზაცია;

11. საფინასო და საგადასახადო რეჟიმის, ფასების, ტარიფებისა და ნორმების ჩათვლით ორგანიზაცია;

12. საბაჟო ინფორმაციის სისტემის ორგანიზაცია და ეროვნული საბაჟო კანონმდებლობის მონაცემების გაცვლა;

13. სასაქონლო და მატერიალური ფასეულობების ლიცენზირებულ შემოტანასა და გატანაზე კონტროლის ორგანიზაცია; სახელმწიფოს საზღვარზე კულტურულ ფასეულობათა შემოტანასა და გატანაზე საბაჟო კონტროლის განხორციელება;

14. საექსპორტო-საიმპორტო ოპერაციების საბაჟო სტატიისტიკის წარმოება.

ამ ფუნქციების შესასრულებლად სახელმწიფო აარსებს საბაჟოს, სახელმწიფოს ორგანოს, რომელიც პასუხისმგებელია სახელმწიფოს ეკონომიკური სუვერენიტეტის დაცვის უზრუნველყოფისათვის, როგორც ეროვნული, ისე საერთაშორისო სამართლის ნორმების დაცვისათვის, საექსპორტო და საიმპორტო ბაჟების, გადასახადებისა და სხვადასხვაგვარი მოსაკრებლების გადახდევინებისათვის და, ასევე ტვირთების შემოტანის, ტრანსპორტირებისა და გატანის საკითხების მარეგულირებელი სხვა კანონებისა და წესების გამოყენებაზე კონტროლის განხორციელებისათვის.

საბაჟო დაწესებულებანი ახორციელებენ საბაჟო კონტროლს, რომელშიც მოიაზრება მათ მიერ იმ

კანონებისა და წესების შესრულების უზრუნველყოფის მიზნით გამოყენებული ზომები, რომელთა შესრულებით- სთვის პასუხისმგებლობა საბაჟოებს ეკისრებათ.

საბაჟო დაწესებულების კონტროლის სამსახური – ესაა საბაჟო სამსახური, რომელიც აკონტროლებს რეგულარულად იმპორტ-ექსპორტის, ტრანზიტული ტვირთების, მგზავრების, მათი ბარგის, ხელბარგის, ვალუ- ტის, სავალუტო ფასეულობების, საფოსტო გზავნილების საერთაშორისო გადაზიდვა-გადაყვანას.

კონტროლი შეიძლება სხვადასხვა იყოს:

სამედიცინო-სანიტარიული კონტროლი ხორ- ციელდება ადამიანის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის დაცვის მიზნით.

ვეტერინალური კონტროლი სანიტარიული კონ- ტროლია, რომელიც ხორციელდება ცხოველებსა და ცხოველური წარმოშობის პროდუქტებზე ადამიანთა და ცხოველების სიცოცხლის და ჯანმრთელობის დაცვის მიზნით და, ასევე იმ საგნებისა და ტვირთების კონტროლია, რომლებიც შეიძლება იყოს ცხოველთა ავადმყოფობის გადამტანი.

ფიტოსანიტარიული კონტროლი მიმართულია სახელმწიფოს საზღვარზე მავნებლებისა დამცენარეუ- ლი წარმოშობის პროდუქტების გაერცელებისა და გადატანის თავიდან აცილებაზე.

ტექნიკურ სტანდარტებთან შესაბამისობის კონტროლი – შესაბამისი კანონები და წესებია დადგე- ნილ საერთაშორისო ან ეროვნული სტანდარტების ელ- ემენტარულ მოთხოვნებთან ტვირთების შესაბამისობის უზრუნველსაყოფად.

ტვირთის ხარისხის კონტროლი – მიმართულია იმ მიზნის განსახორციელებლად, რათა დადგინდეს

ტვირთის მინიმალური საერთაშორისო ან ეროვნული ხარისხობრივი მაჩვენებლები, რომლებიც განმსაზღვრელია შესაბამისი წესებითა და კანონებით.

სახელმწიფოს ეკონომიკური სუვერენიტეტის დაცვის ეს ძირითადი ფუნქციები შეადგენდნენ საერთაშორისო საბაჟო სამართლის სუბიექტების უფლებამოსილებათა მოცულობას.

§5. სახელმწიფოს საბაჟო პოლიტიკის განხორციელება თანამედროვე მსოფლიო სისტემაში

საერთაშორისო ურთიერთობათა სისტემაში სახელმწიფოები გამოდიან ეროვნული საგარეო საბაჟო პოლიტიკის პოზიციებიდან, ესე იგი თავისი ეკონომიკური სუვერენიტეტის დაცვაზე მათი კონკრეტული მიზანმიმართული მოქმედებები პირველხარისხოვან მნიშვნელობას იძენენ, რადგან მათზეა დამოკიდებული საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ნორმებისა და პრინციპების შეთანხმება და საზოგადოდ ეკონომიკურ ურთიერთობათა საერთაშორისო სისტემის ფუნქციონირება. ეროვნული სახელმწიფოს პოლიტიკის შემუშავებას სახელმწიფოები ახდენენ თავიანთ საბაჟო კანონმდებლობაში, რომელშიც ძირითადი ადგილი ეთმობა საბაჟო კოდექსსა და საბაჟო ტარიფს.³¹

მსოფლიო ქვეყნების უმრავლესობამ (160-ზე მეტმა ქვეყანამ) ეროვნული საბაჟო ტარიფების აგების

³¹ 2011 წლის საქართველოს საგადასახადო კოდექსის ამოქმედებით ძალადაკარგულად გამოცხადდა 2007 წლის საბაჟო კოდექსი და კანონი საბაჟო გადასახადების შესახებ.

საფუძვლად მიიჩნიეს ერთიანი საერთაშორისო სავაჭრო კლასიფიკაცია, ე. წ. ბრიუსელის საბაჟო ნომენკლატურა³².

შრომის საერთაშორისო განაწილების განვითარებამ, სულ უფრო დიდი რაოდენობის ახალი საქონლის გამოჩენამ და სხვა ფაქტორებმა გამოიწვიეს უფრო დეტალურად დამუშავებული და უნიფიცირებული საგარეო სავაჭრო კლასიფიკატორების შემუშავების საჭიროება.

საერთაშორისო საბაჟო თანამშრომლობის საბჭომ სხვა 20 საერთაშორისო ორგანიზაციის მონაწილეობით, 1983 წელს შეიმუშავა „საერთაშორისო ვაჭრობაში საბრუნავი საქონლის აღწერისა და კოდირების ჰარმონიული სისტემის“ დოკუმენტი³³.

GATT - ის მონაწილე სახელმწიფოების მოლაპარაკებების ტოკიოს რაუნდის პერიოდში (1973-1979წწ.) შემუშავდა და მიღებულ იქნა შემდეგი შეთანხმებები დახელშეკრულებები: საბაჟო ტარიფების განაკვეთების შემცირების შესახებ შეთანხმება; საერთაშორისო ვაჭრობის სამართლებრივ სტრუქტურაში ცვლილებების შესახებ შეთანხმება; სუბიექტებსა და საკომპენსაციო ბაჟებზე შეთანხმება; იმპორტის ლიცენზირების პროცედურაზე შეთანხმება; ვაჭრობაში ტექნიკურ ბარიერებზე შეთანხმება; სამოქალაქო ავიატექნიკის ვაჭრობაზე შეთანხმება; სამთავრობო შესყიდვებზე შეთანხმება; საქონლის ხორცზე საერთაშორისო შეთანხმება; რძის პროდუქტებზე საერთაშორისო შეთანხმება დასსხვა³⁴.

³² ბრიუსელის სასაქონლო ნომენკლატურის შესახებ ჩვენ ქვემოთ, შესაბამის თავში გვექნება საუბარი

³³ იხ. МЕЖДУНАРОДНАЯ КОНВЕНЦИЯ от 14 июня 1983 года О ГАРМОНИЗИРОВАННОЙ СИСТЕМЕ ОПИСАНИЯ И КОДИРОВАНИЯ ТОВАРОВ, < <http://www.referent.ru/1/21804> >

³⁴ იხ. Международные конвенции по таможенным вопросам, < http://lawtoday.ru/razdel/biblio/tamoj-pr/DOC_052.php >

ტოკიოში მიღებული GATT გადაწყვეტილებებითა და შეთანხმებებით გათვალისწინებული განვითარებული ქვეყნებისათვის სოციალური რეჟიმი ეხება სუბსიდიებისა და კომპენსაციების, ანტოდემპინგური ზომების, საიმპორტო ლიცენზიების, სამართლიანი ფასების დაწესებას და სხვა.

სპეციალური რეჟიმის შემოღება გათვალისწინებულია „გრადაციის“ პრინციპის საფუძველზე, რომლის მიხედვით ნებისმიერი მხარე მას იყენებს პარტნიორი ქვეყნის განვითარების დონის მისეული შეფასების მიხედვით.

ყოველივე ეს ძალზე შორსაა პირდაპირი და მყარი პრეფერენციების რეჟიმისაგან, რომლის მიღებას ცდილობენ განვითარებადი ქვეყნები საგარეო საბაჟო პოლიტიკისა და მსოფლიო ვაჭრობის სფეროში პროგრესისკენ თავიანთ კანონიერ მისწრაფებაში.

ამჟამად არასატარიფო ბარიერები გასაღების ბაზრებზე თავისთავში მოიცავენ დიდი რაოდენობის პროტექციონისტულ ხერხებს რაოდენობრივი შეზღუდვების, სანიტარიული და ტექნიკური ნორმების შემოღებიდან დაწყებული და ადმინისტრაციული პროცედურების წინასწარ განზრახული გართულებით დამთავრებული. არასაბაჟო ბარიერების სხვა ნაირსახეობას წარმოადგენს ე.წ. „თავისუფალი ვაჭრობის მოწესრიგების შესახებ“ შეთანხმებები.

ქვეყნებმა, რომლებმაც თანმიმდევრულად გაატარეს საგარეო სავაჭრო და საბაჟო რეფორმები, დიდ წარმატებებს მიაღწიეს ინფლაციის შემცირებაში, საბიუჯეტო დეფიციტისა და საგადასახადო ბალანსის დეფიციტის შემცირებაში. არასატრანსპორტო ბარიერების ლიკვიდაცია (განსაკუთრებით ეკვივალენტური

ტარიფებით შეცვლის გზით), ტარიფებიდან გამონაკლისების ლიკვიდაცია და ტარიფების სტრუქტურის უნიფიკაციისათვის ყველაზე დაბალი განაკვეთის გაზრდა ხელს უწყობს შემოსავლების ზრდას. ეს ზომები იყო გამოყენებული კენიაში, მადრიდსა და იამაიკაში, ქვეყნებში, რომლებშიც პირელ რიგში გაატარეს არასატარიფო ბარიერების რეფორმა. ტარიფებიდან შემოსავალი შმპ (შიდა მთლიანი პროდუქტი) გაიზარდა 2,7-დან 3,4-მდე.

საქართველოში შეიქმნა არარენტაბელური ეროვნული მწარმოებლებისათვის მნიშვნელოვნად დაქსაქსული განაკვეთების და პროტექციონალიზმის შედარებით მაღალი დონის სტრუქტურები.

რეგიონალური შეთანხმებების მიღწევასთან დაკავშირებული პრობლემების გადაწყვეტა საბჭოთა კავშირის ყოფილი მოკავშირე რესპუბლიკებისათვის მწვავე საჭიროება გახდა თავისუფალი ვაჭრობის ზონებისა და საბაჟო კავშირების შექმნის ინიციატივასთან დაკავშირებით. განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა აქვს ეროვნული ვალუტის კონვერტირებისა და მარკეტინგის საბაზრო მექანიზმის შექმნის ღონისძიებებს.

სამოქმედოდ შემოღებულ საქართველოს საგადასახადო კოდექსს, რომელმაც თავის თავში მოიცვა ასევე საბაჟო კანონმდებლობაც, მრავალი მსგავსება აქვს ევროპულ და მთელ საერთაშორისო სახელშეკრულებო — სამართლებრივ ბაზასთან და ორიენტირებულია საერთაშორისო ნორმატივებზე.

საქართველოს საგადასახადო კოდექსის ტექსტი მოწმობს, რომ ეს აქტი მიმართულია საქართველოს ეკონომიკური სუვერენიტეტის დაცვაზე, მსოფლიო ეკონომიკასთან კავშირების განვითარებაზე, საგა-

დასახადო-საბაჟო პროცესის მონაწილეთა უფლებების დაცვაზე და მათ მიერ საგადასახადო-საბაჟო საქმიანობის სფეროში თავიანთი მოვალეობების შესრულებაზე.

ძალზედ დიდი მნიშვნელობა ენიჭება სახელმწიფოთა თანამშრომლობას, რომლებიც შემუშავდა მათი კომპლექსური ძალისხმევით და რომლებიც აისახა ევროპაში უსაფრთხოებისა და თანამშრომლობის დასკვნით აქტში, ამ თათბირის-მონაწილე სახელმწიფოების მადრიდში, ვენაში შეხვედრაზე მიღებულ შემაჯამებელ დოკუმენტებში, ახალი ევროპისათვის პარიზის ქარტიაში და, ასევე სახელმწიფოების ეკონომიკურ უფლებათა და მოვალეობათა ქარტიაში და სხვა, რომელიც გამორიცხავს ეკონომიკური აგრესიის ნებისმიერ მეთოდს, ისეთს, როგორიცაა ემბარგოს, საეაჭრო, საკრედიტო და ტექნოლოგიური ბლოკადის ბოიკოტის გამოყენების მუქარა.

სახელმწიფოთა სამეურნეო ცხოვრების ინტერნაციონალიზაციისა და ეკონომიკური ურთიერთდამოკიდებულების გაღრმავების პროცესის შემდგომი განვითარების პირობებში იზრდება საბაჟო თანამშრომლობის რეალიზების მრავალმხრივი ფორმების როლი და მნიშვნელობა.

თავი 2

საერთაშორისო საბაჟო სამართლის

სუბიექტთა და ობიექტთა

§1. საერთაშორისო საბაჟო სამართლის სუბიექტის ცნება

საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ძირითადი სუბიექტებია სუვერენული სახელმწიფოები. მათ აქვთ ნამდვილი სახელმწიფო და ეკონომიკური სუვერენიტეტი. სახელმწიფოს სუვერენიტეტი – სახელმწიფოს უზენაესობაა თავის ტერიტორიაზე, სრული ეკონომიკური დამოუკიდებლობაა მსოფლიო სამეურნეო კავშირების საერთაშორისო ურთიერთობაში: ამ ორი სახის ერთობლიობა შეადგენს მისი სრული სუვერენიტეტის საფუძველს. საერთაშორისო სამართლის პრინციპების შესახებ დეკლარაციაში ხაზგასმითაა აღნიშნული, რომ „ყველა სახელმწიფო სარგებლობს სრული სუვერენიტეტისათვის დამახასიათებელი უფლებით“³⁵.

როგორც საერთაშორისო საბაჟო სუბიექტს, სახელმწიფოს აქვს საერთაშორისო უფლებები და ეკისრება გარკვეული მოვალეობანი, რომლებსაც ახორციელებს თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის ნორმებისა და პრინციპების ფარგლებში. ამიტომ საერთაშორისო სისტემაში ყველა სახელმწიფოს ერთნაირი უფლებები და მოვალეობანი აქვთ მათთვის დამახასიათებელი პოლიტიკური, ეკონომიკური თუ სხვა ხასიათის განსხვავებების მიუხედავად. რაც შეეხება

³⁵ იხ. Декларация о принципах международного права, касающихся дружественных отношений и сотрудничества между государствами в соответствии с Уставом Организации Объединенных Наций, <http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/intlaw_principles.shtml>

საერთაშორისო სამართლებრივ ურთიერთობებს, მათი აღმოცენების აუცილებელი წინაპირობაა საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ნორმები. როგორც საერთაშორისო საბაჟო სამართლის სუბიექტები, სახელმწიფოები გამოდიან ორი სახით: როგორც საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ნორმების შემქმნელნი და როგორც მხარეები, რომელთა შორის ურთიერთობანი რეგლამენტირდება ამ ნიშნებით.

საერთაშორისო-საბაჟო სამართლებრივი ურთიერთობების შემადგენელი ნაწილებია: ა) სამართლებრივი ურთიერთობის სუბიექტები; ბ) სამართლებრივი ურთიერთობის სუბიექტთა უფლებები; გ) სამართლებრივი ურთიერთობის სუბიექტთა მოვალეობები; დ) სამართლებრივი ურთიერთობის ობიექტი.

ამრიგად, სამართლებრივი ურთიერთობების მონაწილე სუბიექტების წრე საერთაშორისო საბაჟო სამართლის სუბიექტთაგან განსხვავებით, მნიშვნელოვნად ფართოა. სუვერენულ სახელმწიფოებთან ერთად საერთაშორისო-საბაჟო სამართლებრივ ურთიერთობათა სუბიექტებია ასევე, საერთაშორისო ორგანიზაციები, როგორც სამთავრობათაშორისო, ისე არასამთავრობათაშორისო, იურიდიული და ფიზიკური პირები, როგორც ადგილობრივი, ისე უცხოელი პირები.

§2. საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ობიექტი

საერთაშორისო საბაჟო სამართლის სამართლებრივი რეგულირების ობიექტს წარმოადგენს სახელმწიფოთა საერთაშორისო ეკონომიკური ურთ-

იერთობანი, სახელმწიფოთა კავშირები თანამედროვე მსოფლიო სისტემაში, რომლებიც მიმართულია მათი მონაწილეების ეკონომიკური და საბაჟო სუვერენიტეტის პატივისცემაზე.

საერთაშორისო ეკონომიკურ ურთიერთობათა სამართლებრივ რეგულირებას საფუძვლად უდევს საერთაშორისო საჯარო, საერთაშორისო ეკონომიკური, საერთაშორისო სავაჭრო და საერთაშორისო კერძო სამართლის ნორმები და პრინციპები. საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ნორმები და პრინციპები ძირითადად მოიცავს საერთაშორისო ურთიერთობათა თანამედროვე საყოველთაო სისტემაში სახელმწიფოთა საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობების სამართლებრივი რეგულირების ფორმებისა და მეთოდების მთელ ერთობლიობას. მაშასადამე, საერთაშორისო საბაჟო სამართალი, საერთაშორისო სისტემის ნორმატიულ ქვესისტემას წარმოადგენს. მას გააჩნია შიდასახელმწიფოებრივი სამართლის რეგულირების საგნისაგან განსხვავებით საკუთარი რეგულირების საგანი.

საერთაშორისო საბაჟო სამართალი არ არეგულირებს სახელმწიფოებში საშინაო ურთიერთობებს, თუმცა ბევრ შემთხვევაში მათზე სახელმწიფოს ეროვნული სამართალი გარკვეულ ზემოქმედებას ახდენს. ეს ზემოქმედება უმთავრესად მიმართულია საერთაშორისო სისტემაში სახელმწიფოთა ეკონომიკური თანამშრომლობის ქვესისტემის ფორმებისა და მეთოდების სრულყოფაზე სახელმწიფოს ეკონომიკური სუვერენიტეტის პატივისცემასთან ერთად.

§3. უპირატესი ხელშეწყობის რეჟიმის გამოყენების სპეციფიკა საერთაშორისო საბაჟო დაბეგვრაში

ტარიფებისა და ვაჭრობის გენერალური შეთანხმების (GATT) 1-ლი მუხლით³⁶ განისაზღვრება საბაჟო დაბეგვრაში უპირატესი ხელშეწყობის პრინციპის (რეჟიმის) საერთო შეთანხმების გამოყენების ხელშეკრულების მონაწილე მხარეთა ვალდებულებები. საბაჟო დაბეგვრის უპირატესი ხელშეწყობის რეჟიმში მოიაზრება სახელმწიფოთა შორის სავაჭრო-პოლიტიკურ ურთიერთობათა ისეთი საბაჟო რეჟიმის დადგენა, რომლის დროსაც ერთი სახელმწიფო მეორეს ისეთ შეღავათიან საბაჟო პირობებს აძლევს, როგორითაც სარგებლობს ან ისარგებლებს სხვა სახელმწიფო პირველთან ურთიერთობებში. სხვა სახელმწიფოებთან ურთიერთობებში უპირატესი ხელშეწყობის რეჟიმის გავრცელების მთავარ ობიექტს, მის შინაარსს წარმოადგენს საბაჟო და სავაჭრო-პოლიტიკური რეგულირება, საბაჟო დაბეგვრის განაკვეთის დონე ან ბაჟების ფასჩამოკლება, საქონლის შეტანისა და გატანის პირობები, მისი კონტიგენტირება და ლიცენზირება და ა. შ.

ტარიფებისა და ვაჭრობის გენერალური შეთანხმება (GATT) არეგულირებს კერძო საფუძველზე მრავალმხრივი ვაჭრობის ორგანიზაციას, ამასთან ითვალისწინებს მონაწილე-სახელმწიფოების მიერ ბაჟების ურთიერთშემცირების დროსაც უპირატესი ხელშეწყობის რეჟიმის გამოყენებას. მაგრამ GATT-ის საქმიანობის პრაქტიკაში მთელი სიცხადით ნაჩვენებია,

³⁶იხ. ГЕНЕРАЛЬНОЕ СОГЛАШЕНИЕ ПО ТАРИФАМ И ТОРГОВЛЕ (ГАТТ 1947) <www.wto.ru/ru/content/documents/docs/gatt47ru.doc>

რომ საბაჟო დაბეგვრაში უპირატესი ხელშეწყობის რეჟიმისაგან დაშვებულია მრავალი გადახვევა. ეს უწინარესად ეხება, როგორც უკვე აღრე მოქმედი, ისე თავისუფალი ვაჭრობის ზონებისა და საბაჟო კავშირების შეთანხმებათა საფუძველზე ახლად შემოღებული საბაჟო პრეფერენციების ფართოდ გამოყენების პრაქტიკას.

ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნები, თავიანთ სავაჭრო ხელშეკრულებით პრაქტიკაში ფართოდ იყენებენ უპირატესი ხელშეწყობის რეჟიმს. მაგალითად, მეზობელ ქვეყნებთან საქართველოს საერთაშორისო ეკონომიკური და საბაჟო ურთიერთობის პრაქტიკაში დაშვებულია საბაჟო დაბეგვრაში უპირატესი ხელშეწყობის რეჟიმი და საზღვრისპირა ვაჭრობის გაადვილების მიზნით შეღავათების მიცემის ფორმით გამონაკლისები.

ამჟამად საერთაშორისო საბაჟო ურთიერთობებში ძირითადად გამოიყენება უპირობო უპირატესი ხელშეწყობის რეჟიმი, რომელიც საერთაშორისო სავაჭრო ხელშეკრულების, მათ შორის მრავალმხრივი ხელშეკრულების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი შემადგენელი ნაწილია. საბაჟო დაბეგვრაში უმეტესი ხელშეწყობის რეჟიმის, როგორც საერთაშორისო ვაჭრობაში ფუძემდებლური პრინციპის გამოყენება განმტკიცებულია 1969 წლის იუნკტადის I სესიაზე³⁷ მიღებულ პრინციპებში, რომლებიც განსაზღვრავენ საერთაშორისო სავაჭრო ურთიერთობებსა და სავაჭრო პოლიტიკას და ხელს უწყობენ მათ განვითარებას.

უპირატესი ხელშეწყობის პრინციპი განიხილება როგორც საერთაშორისო ეკონომიკურ ურთიერთობებში, თანასწორობისა და დისკრიმინაციის წინააღმდეგ უზ-

³⁷ იხ. The history of UNCTAD 1964, < http://unctad.org/en/Docs/osg286_en.pdf >

რუნველყოფის საშუალება. იგი გამოიყენება, როგორც გეგმიანი ეკონომიკის ქვეყნების, ისე მრეწველობის მხრივ განვითარებული და განვითარებადი ქვეყნების მიმართ.

საგარეო-ეკონომიკურ ლექსიკონში მოცემული განსაზღვრებით, უპირატესი ხელშეწყობის რეჟიმი – ესაა „ხელშეკრულებაში ან შეთანხმებაში განმტკიცებული დებულება ერთიმეორის მიმართ ყველა შეღავათისა და უპირატესობის ურთიერთ ავტომატურად გაერცელების შესახებ, რომლებიც ხელშეკრულების თითოეულმა მხარემ მისცა ან შეიძლება მომავალში მისცეს ნებისმიერ მესამე ქვეყანას“²⁸.

თუ საერთაშორისო სამართლის მიმართ უპირატესი ხელშეწყობა განიხილება, როგორც საერთაშორისო სამართლის პრინციპი, მაშინ საბაჟო ურთიერთობათა საერთაშორისო-სამართლებრივი რეგულირების სისტემაში ეს პრინციპი საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ნორმების საფუძველია.

უფრო სწორია განისაზღვროს საერთაშორისო ხელშეკრულებებითა და შეთანხმებებით განსაზღვრული უპირატესი ხელშეწყობის წესებისა და პირობების ერთობლიობა, როგორც საბაჟო დაბეგერაში უპირატესი ხელშეწყობის სამართალი, რომლის მიზანია უწინარესად საბაჟო ტარიფებში დისკრიმინაციის არარსებობა.

ტარიფებისა და ვაჭრობის გენერალური შეთანხმება (GATT) უწინარეს ყოვლისა ამტკიცებს საბაჟო რეჟიმს, რომლის შესაბამისად პატარა სახელმწიფოები GATT-ის ფარგლებში ახორციელებენ თანამშრომლობას.

ასე, GATT-ის შეთანხმების პირველი მუხლი გვაუწყებს: „წევრმა სახელმწიფოებმა ურთიერთვაჭრობაში,

²⁸ იხ. Толковый словарь экономических терминов, <<http://www.bibliotekar.ru/biznes-15/index.htm>>

ერთმანეთის მიმართ უნდა გამოიყენონ უპირატესი ხელშეწყობის საბაჟო რეჟიმი, სახელდობრ ყველა საბაჟო შეღავათი, უპირატესობა, პრივილეგია და გამონაკლისი, რომლებსაც ამ ქვეყნებთან ვაჭრობაში იყენებენ რომელიმე მესამე სახელმწიფოები. ეს შეღავათები ავტომატურად ვრცელდება ტარიფებისა და ვაჭრობის გენერალური შეთანხმების ყველა წევრ სახელმწიფოზე, ხანგრძლივი საბაჟო ხელშეკრულებებისა და საბაჟო კავშირების არსებობის შემთხვევათა გარდა³⁹. წევრ-სახელმწიფოებმა ივალდებულეს შეათანხმონ თავიანთი სატარიფო დათმობების სიები, რომლებიც შემდეგ შეტანილი იქნა გენერალურ შეთანხმებაში (GATT მე-2 მუხლი)⁴⁰.

მთლიანად ტარიფებისა და ვაჭრობის გენერალური შეთანხმება მრავალმხრივ საფუძველზე ამყარებს საერთაშორისო საბაჟო სამართლისა და საერთაშორისო ვაჭრობის უმნიშვნელოვანეს პრინციპებს: წევრ სახელმწიფოთა შორის ურთიერთობებში უპირატესი ხელშეწყობისა და არადისკრიმინაციის პრინციპი; საგარეო ვაჭრობის რეგულირების უმთავრესი ფორმის სახით საბაჟო ტარიფის აღიარების პრინციპი; საბაჟო-სატარიფო და არასატარიფო ბარიერების თანმიმდევრული გაუქმების პრინციპი და სხვა. უნდა აღინიშნოს, რომ უპირატესი ხელშეწყობის პრინციპის გამოყენების პირობებმა ფართო გამოყენება ჰპოვეს ვაჭრობისა და ნაოსნობის ხელშეკრულებებში.

უმრავლეს ასეთ ხელშეკრულებაში გათვალისწინებულია, რომ ხელშეკრულების მხარეები ერთმანეთს აძლევენ უპირატესი ხელშეწყობის რეჟიმს ყოველივე იმის მიმართ, რაც ეხება ბაჟებს საბაჟოზე, საქონლის დახარისხების ოპერაციებსა და სხვა.

³⁹ იხ. ГЕНЕРАЛЬНОЕ СОГЛАШЕНИЕ ПО ТАРИФАМ И ТОРГОВЛЕ (ГАТТ 1947) <www.wto.ru/ru/content/documents/docs/gatt47ru.doc>

⁴⁰ იქვე

ლიტერატურა

1. საქართველოს კონსტიტუცია
2. საბაჟო კანონმდებლობის კრებული (ორ წიგნად), ზ. ამილახვარის რედაქტორობით, თბილისი, 2003
3. ლ. ალექსიძე, თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი, თბილისი 2010
4. გ. ხუბუა, სამართლის თეორია, თბილისი, 2004
5. გ. ლობჯანიძე, სახელმწიფოსა და სამართლის თეორია, თბილისი, 2003
6. ბ.საევანელი, ადამიანის უფლებები, თბილისი, 2001
7. ვ. ქარუმიძე, საბაჟო სამართალი, თბილისი, 2004
8. ე. ჯგერენაია, საბაჟო ტექნოლოგიის საფუძვლები, თბილისი, 2002
9. ი. ხარაზი, საბაჟო სამართალი, თბილისი, 2007
10. ი. ხარაზი, საბაჟო სამართალი, თბილისი, 2010
11. ი. ხარაზი, საქართველოს საგადასახადო სამართალი, თბილისი, 2011
12. ბ. ნაყოფია, ბიზნესის საფუძვლები, თბილისი, 2010
13. ნ. პეპანაშვილი, ბიზნეს სამართალი, თბილისი, 2011
14. დ. გეფერძე, „საერთაშორისო-სამართლებრივი თანამშრომლობა უმაღლესი განათლების სფეროში“, ჟურნალი „მართლმსაჯულება“, №1, 2010
15. დ. გეფერძე ა.ხაზაღია, საერთაშორისო ორგანიზაციების სამართალი, თბ. 2011

16. საბაჟო სამართალი, ვ. გ. დრაგანოვის მ. მ. რასსოლოვის რედაქციით (რუსულ ენაზე), 2001

17. მოკლე საერთაშორისო-ეკონომიკური ლექსიკონი, მოსკოვი (რუსულ ენაზე), 1984

18. თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი, ლექსიკონი-ცნობარი, თბილისი, 2003

19. საერთაშორისო საეაჭრო სამართალი, ლექსიკონი-ცნობარი, (რუსულ ენაზე), მოსკოვი, 1997

20. მ. ი. ლაზარევი, თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის თეორიული საკითხები (რუსულ ენაზე), მოსკოვი, 1983

21. კ. გ. ბორისოვი, საერთაშორისო საბაჟო სამართალი (რუსულ ენაზე), მოსკოვი, 2001

22. ვინოზ ტომაზი, ჯონ ნეში, საერთაშორისო სავაჭრო პრაქტიკა: რეფორმის გამოცდილება. მსოფლიო ბანკი (რუსულ ენაზე), 1996

23. მ. ველიამინოვი, საერთაშორისო ეკონომიკური სამართალი და პროცესი, (რუსულ ენაზე), მოსკოვი, 2004

24. Евразийское экономическое сообщество. Правовые и экономические основы: Учебное пособие. М., 2004.

25. Европейское право. Учебник / Под ред. Энтина Л.М. Глава 16. Таможенное право ЕС. М., 2000.

26. Ершов А.Д. Международные таможенные отношения: Учебное пособие. СПб., 2000.

27. Жамен С., Лакур Л. Торговое право. М., 1993.

28. Карро Д., Жюйар П. Международное экономическое право. М., 2002.

29. Козырин А.Н. Государственно-правовой механизм таможенной политики зарубежных стран. М., 1994.

30. Кулишер И.М. Очерки по истории таможенной политики. Сб., 1903.

31. Кулишер И.М. Основные вопросы международной торговой политики. М., 2002.

32. Международное право. Учебник. Отв. ред. Колосов Ю.М., Кривчикова Э.С. М., 2003.

33. Публичные финансы государств АТР. Бюджетное и налоговое регулирование/ Под ред. Козырина А.Н. М., 1998.

34. Сандровский К.К. Международное таможенное право: Учебник. Киев, 2001.

35. Свинухов В.Г. Таможенно-тарифное регулирование внешнеэкономической деятельности: Учебное пособие. М., 2004.

თავი 3
საერთაშორისო საბაჟო სამართლის
პირითაღი ინსტიტუტები

§1. საერთაშორისო საბაჟო სამართლის
ინსტიტუტები

საზოგადოებრივი ცხოვრების ეკონომიკური, საბაჟო და სხვა ასპექტების ინტერნაციონალიზაციამ, თანამედროვეობის გლობალური პრობლემების წარმოშობამ განაპირობა საერთაშორისო სისტემის ინტეგრაციული კავშირების განვითარების აუცილებლობა. საერთაშორისო ხელშეკრულებებისა და შეთანხმებების საფუძველზე მსოფლიო სამეურნეო ურთიერთობების ჩამოყალიბებამ ხელი შეუწყო საერთაშორისო სამართლის ახალი ინსტიტუტების შექმნას. ეს ინსტიტუტებია: 1) საბაჟო ტერიტორიისა და საბაჟო საზღვრის საერთაშორისო სამართლებრივი რეჟიმი; 2) საბაჟო გადასახადების სამართალი; 3) საბაჟო ტარიფის სამართლებრივი სტრუქტურა; 4) პრეფერენციების საერთო სისტემა და სავაჭრო პრეფერენციების გენერალური სისტემა; 5) საბაჟო შეღავათების სამართალი; 6) საერთაშორისო საბაჟო ურთიერთობების სამართლებრივი რეგულირება; 7) საერთაშორისო საბაჟო სამართალდარღვევების განსაზღვრისა და შეფასების მეთოდთა და სახელმწიფოთა ვალდებულებები საერთაშორისო დანაშაულის – კონტრაბანდის წინააღმდეგ ბრძოლაში; 8) სახელმწიფოთა და გაეროს სპეციალური დაწესებულებების საბაჟო კონტროლის სამართლებრივი მექანიზმის ამოქმედება საერთაშორისო თანამშრომლობის განსახორციელებლად, საერთაშორისო ხასიათის პრობლემების

(ეკონომიკური, სოციალური, ჰუმანიტარული) გადაჭრის მიზნით.

აღსანიშნავია, რომ თანამედროვე საერთაშორისო სისტემაში, ახალი საერთაშორისო ეკონომიკური წესრიგის დამყარებისას ყალიბდება ასევე, საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ახალი ინსტიტუტები, როგორცაა: სავაჭრო პრეფერენციების გენერალური სისტემა, საერთაშორისო გამსაღებელი კომპანიების სამართლებრივი სტატუსი და ა.შ.

§2. საბაჟო ტერიტორიისა და საბაჟო საზღვრის საერთაშორისო-სამართლებრივი რეჟიმი

საერთაშორისო საბაჟო ურთიერთობების სამართლებრივი რეგულირება მოიცავს საბაჟო ტერიტორიის სხვადასხვა ტიპებს: ეროვნული-სახელმწიფო საბაჟო ტერიტორია (იგი მოიცავს აგრეთვე განსაკუთრებულ საზღვაო ეკონომიკურ ზონაში შექმნილი ხელოვნური კუნძულების, დანადგარებისა და ნაგებობების ტერიტორიებს, რომლებზედაც ვრცელდება მოცემული სახელმწიფოს განსაკუთრებული იურისდიქცია საბაჟო საქმის სფეროში); ერთიანი საბაჟო ტერიტორია—რომელიც იქმნება სახელმწიფოთა შეთანხმების საფუძველზე, საბაჟო კავშირების დასამყარებლად; თავისუფალი საბაჟო ზონის ტერიტორია; ეკონომიკური ზონის საბაჟო ტერიტორია და ა. შ. საბაჟო ტერიტორია შეიძლება ემთხვეოდეს ან არ ემთხვეოდეს სახელმწიფოს ტერიტორიას. რა შემთხვევაში არ ემთხვევიან ისინი ერთმანეთს? როდესაც ქვეყანაში არსებობს თავისუფალი ზონა, თავისუფალი საბაჟო ზონა, ზონა - „პორტო-ფრანკო“ და სხვა.

„სახელმწიფო საზღვარზე ფიზიკური პირების, სატრანსპორტო საშუალებებისა და საქონლის მიმოსვლის ზრდა მოითხოვს სასაზღვრო უსაფრთხოებაზე პასუხისმგებელი სუბიექტების შესაბამისი საქმიანობის პრაქტიკაში სასაზღვრო კონტროლთან მიმართებაში ერთიანი სტანდარტების დანერგვასთან დაკავშირებით შესაბამისი ზომების მიღებას“¹.

„თავისუფალი ნავსადგურის“ ცნების ქვეშ იგულისხმება ნავსადგურის ტერიტორია წყლის აუზებით, სანაპიროთი და მიწის მცირე მიმდებარე ტერიტორიით, რომელზედაც განლაგებულია ფაბრიკები, სახელოსნოები და საწყობები. თავისუფალი ნავსადგურის ტერიტორია არ მიეკუთვნება მოცემული სახელმწიფოს საბაჟო ტერიტორიას. ამიტომ, ამგვარი ნავსადგურების საზღვრებში დასაშვებია უცხოური საქონლის შეტანა-გამოტანა ყოველგვარი საბაჟო მოსაკრებლებისა და გადასახადების გარეშე. ასევე შეუზღუდავია ამ ტერიტორიაზე არსებულ საწყობებში უცხოური საქონლის შენახვის ვადები. დასაშვებია ამ ტერიტორიაზე საქონლის გადამუშავება, დაფასოება და რიგი სხვა ოპერაციების ჩატარება.

თავისუფალი ნავსადგურებიდან მოცემული ქვეყნის საბაჟო ტერიტორიაზე ან სხვა საბაჟო ტერიტორიაზე შემოტანილი საქონელი ექვემდებარება საერთო წესით დაბეგვრას. ანალოგიური რეჟიმი ვრცელდება ზონებში - „პორტო-ფრანკო“. ისინიც გამოიყოფიან ქვეყნის საბაჟო ტერიტორიიდან და მათ ფარგლებში დასაშვებია უცხოური საქონლის შეტანა-გამოტანა

¹ იხ. დ. გეფერიძე, „სახელმწიფო სასაზღვრო პოლიტიკის საერთაშორისო სამართლებრივი საფუძვლები“, ჟურნალი „მართლმსაჯულება და კანონი“ №3, 2012წ., გვ. 66

დაბეგერის გარეშე. თუმცა აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ განსხვავებით „თავისუფალი ნავსადგურისაგან“, „პორტო-ფრანკო“ მოიცავს არა მარტო პორტის ტერიტორიას მიმდებარე მიწის ნაკვეთით, არამედ იგი შეიძლება იყოს ქალაქი ან სულაც მთელი მხარე. „პორტო-ფრანკოს“ ტერიტორიაზე დასაშვებია საქონლის თავისუფალი გადაადგილება მსოფლიოს ნებისმიერი რეგიონიდან.

პორტო-ფრანკოს სამართლებრივი რეჟიმისაგან განსხვავებით, თავისუფალი ნავსადგურის ტერიტორიაზე უცხოური საქონლის დაუბეგრავად შეტანისა და გამოტანის გარდა ნებადართულია ასევე მისი გადმუშავება, შენახვა, შეფუთვა, დაფასოება და სხვა ოპერაციების ჩატარება. პორტო-ფრანკოს ტერიტორიის ფარგლებში კი შესაძლებელია უცხოური საქონლის მხოლოდ შეტანა და გამოტანა დაუბეგრავად.

პორტო-ფრანკოს ტერიტორიის საზღვრები და მისი სამართლებრივი სტატუსი განისაზღვრება იმ სახელმწიფოს აქტით, რომლის იურისდიქციაც ვრცელდება ამ ტერიტორიაზე ამ საერთაშორისო შეთანხმებით. რაც შეეხება თავისუფალი ნავსადგურის სამართლებრივ სტატუსს, იგი რეგლამენტირდება მხოლოდ ეროვნული კანონმდებლობით.

„პორტო-ფრანკო“, სიტყვასიტყვით ნიშნავს თავისუფალ ნავსადგურს. ასე უწოდებდნენ რუსეთის იმპერიის შემადგენლობაში მყოფ ბათუმს 1878-1886 წლებში. ბათუმის თავისუფალ ნავსადგურად გამოცხადების იდეა ინგლისს ეკუთვნოდა. ინგლისელმა დიპლომატებმა ბერლინის კონგრესზე მოითხოვეს ბათუმის პორტო-ფრანკოდ გამოცხადება. ბერლინში დადებული ხელშეკრულების მერვე პუნქტის მიხედვით, რუსეთს ბათუმი პორტო-ფრანკოს სტატუსით გადაეცა.

რუსეთის იმპერიაში ბათუმი მესამე პორტო-ფრანკო იყო, ოდესისა და ვლადივოსტოკის შემდეგ. პორტო-ფრანკოს წესდების საფუძველზე, ბათუმში დაშვებული იყო უცხოური საქონლის თავისუფალი შემოტანა. ეს შედეგათები კი არ ვრცელდებოდა რუსული წარმოების საექსპორტო საქონელზე. ასევე დადგინდა პორტო-ფრანკოს საზღვრები, რომელიც იწყებოდა მდინარე სარი-სუდან (თანამედროვე ბათუმის პორტის შენობის ცენტრალური შესასვლელის მიმდებარე ტერიტორია) გადიოდა დაუსახლებელ, დაჭაობებულ ვაკეზე (თანამედროვე პუშკინის ქუჩა) და მთავრდებოდა თანამედროვე ჯავახიშვილისა და გრიბოედოვის ქუჩების გასწვრივ. დაახლოებით 22 კვადრატული კილომეტრის ფართობი ღრმა თხრილით და მავთულხრალთებით იყო შემოსაზღვრული, ამის იქეთ კი გატანილ ნებისმიერ საქონელზე ყველას უნდა გადაეხადა ბაჟი. იყო კი სასარგებლო „პორტო-ფრანკოს“ სტატუსი ქალაქის განვითარებისათვის სასარგებლო, ამაზე დღესაც აზრთა სხვადასხვაობაა. იმდროინდელ პრესას თუ გადავხედავთ, ასეთი სურათი წარმოგვიდგება: „ივერია“ 1886 წელს წერდა: „ბათუმი პორტო-ფრანკოა, ისეთი ქალაქი, სადაც უბაჟოდ ყოველიფერს შეიტან, მხოლოდ იქედან თუ გამოიტან ბაჟი უნდა მისცე. ძალიან შეავიწროვა ხალხი საქმის ამგვარმა მდგომარეობამ. ეს არის მიზეზი, რომ ბათუმის მასრამ მთავრთა არზა უმაღლეს მთავრობას, რომ პორტო-ფრანკო მოისპოს. უეჭველია, უმაღლესი მთავრობა ხალხის სურვილს პატივს სცემს. მაშინ მთავრობას ექნება საქმე პირდაპირ უცხოელთა სოფდაგრებთან, რომელთაც თვითონ გადახდევინებს ბაჟსა“.

„ბათუმი მაშინ პორტო-ფრანკო იყო; პატარა ქალაქი ოთხი ათასი მცხოვრებით მდებარეობდა ზღვის პირად. მაშინ რკინიგზა არ იყო დამთავრებული და მისვლა-მოსვლა წარმოებდა ზღვით; ფოთიდან კვირაში რამდენჯერმე პატარა გემები დადიოდა და გადაჰყავდა მიმსვლელი და მომსვლელი. რაკი ბათუმი პორტო-ფრანკო იყო, ყოველი მგზავრის ბარგი ბათუმიდან გამგზავრების დროს უნდა გაეჩხრიკათ საბაჟოში და ხელმეორედ ფოთში მისვლისას. ეს იმისთვის, რომ კონტრაბანდით არ გამოეტანათ რაიმე ბათუმიდან. ბევრ არასასიამოვნო შემთხვევას ჰქონდა ადგილი, ბევრი სასაცილო ამბავიც მომხდარა. ნამეტური ქალები აწარმოებდნენ კონტრაბანდისტობას, ბევრს იჭერდნენ, მაგრამ ბევრს ისე გაჰქონდა კონტრაბანდა, რომ საოცარი იყო მათი ამბავი“, - პორტო-ფრანკოს სტატუსით გამოწვეულ უხერხულობაზე წერდა თავის დროზე მწერალი დავით კლდიაშვილი, რომელიც იმ პერიოდში ბათუმში ცხოვრობდა.

ბათუმის პორტო-ფრანკოში ქალაქის გარშემო 12 საგუშაგო იდგა. ყოველი გამვლელ-გამოვლელი იჩხრიკებოდა; გადატანილ ნაეაჭრზე, რაც არ უნდა მცირე ყოფილიყო, ბაჟი უნდა გადაეხადათ. „დარაჯები ათასგვარად თვითნებობდნენ და ავიწროებდნენ ადამიანებს ბარგის გაჩხრეკა-შემოწმების დროს. ბათუმიდან გამოსვლის წინ მგზავრების ჩხრეკა, ხელბარგის, პირადი ნივთების გამომხეურება, რასაც თან ახლდა საბაჟოს მოხელეების მხრიდან უხეშობა, თვითნებობა და ძალაუფლების გადამეტება, დიდ უკმაყოფილებას იწვევდა და ამის გამო მთავრობის უმაღლეს ეშელონებში არაერთი საჩივარი შესულა“, - წერდა მწერალი.

დიდი ბრიტანეთის ტრაპიზონელი კონსულის, პალგრევის ანგარიშები მოწმობს, რომ ბათუმში საბაჟო პორტო-ფრანკოს სტატუსამდე გაცილებით ადრე არსებობდა, კერძოდ, მის ანგარიშებში ბათუმის საბაჟო არაერთხელაა ნახსენები. კერძოდ, პალგრევი წერს: „აქაური ვაჭრობა მჭიდრო კავშირში იყო კონტრაბანდასთან“.

ბათუმის ოსმალურმა საბაჟოებმა აჭარაში 1878 წლამდე, ბათუმის რუსეთის იმპერიაში შემოერთებამდე იარსება.

მიუხედავად იმისა, რომ ბათუმის საბაჟომ ადგილობრივი მცხოვრებლებისათვის ბევრი თავსატეხი შექმნა და მას ბევრი უარყოფითი ფაქტორებიც სდევდა თან, ამასთან, დადებითი ფაქტორებიც იკვეთებოდა, კერძოდ, არა მარტო ქართული, არამედ იმპერიის პრესა ხშირად წერდა ბათუმის საბაჟოზე, როგორც „ბათუმის პორტო-ფრანკოს სასწაულები“, „ბათუმის განსაწმენდელი“ და სხვა. პორტო-ფრანკომ ბათუმს თავისებური მომხიბვლელობა მაინც შესძინა. ყოველწლიურად მატულობდა ბათუმში ჩამოსულ უცხოელთა ნაკადი, იქნებოდნენ მოგზაურები, საქმოსნები, თუ უბრალოდ ცნობისმოყვარე ადამიანები. მაგალითად, შემონახულია წყარო, რომლის მიხედვითაც 1885 წელს ბათუმში 34 500 მეტი უცხოელი ყოფილა შემოსული. საბაჟოს გვერდის ავლით, სხვადასხვა ხერხით, კონტრაბანდის სახით ცდილობდა ბევრი მათგანი იაფად ნაყიდი ევროპული საქონელი გაეტანა ქალაქიდან გასვლისას. რუსი ვაჭრები უკმაყოფილო იყვნენ ბათუმის პორტო-ფრანკოს სტატუსით და ბევრი მათგანი ამ სტატუსის

გაუქმების მომხრეც კი ყოფილა. თავის დროზე თავს მოხვეულები ბათუმის პორტო-ფრანკოს სტატუსი არც რუსეთის იმპერიას აწყობდა და 1886 წლის ზაფხულში საერთაშორისო ხელშეკრულებამ, რომლის მიხედვითაც ბათუმი თავისუფალი ნავსადგურის სტატუსით სარგებლობდა, ცალმხრივად შეეწყვიტა არსებობა.

საბაჟო საზღვარი. ამა თუ იმ ქვეყნის საბაჟო ტერიტორია შემოფარგლულია საბაჟო საზღვრით, რომელიც ქვეყნის საბაჟო ტერიტორიას გამოყოფს მისი დანარჩენი ტერიტორიისაგან. იმპორტული ან საექსპორტო საქონელი საბაჟო საზღვრის გადაკვეთისას, ქვეყნის საბაჟო კანონმდებლობის შესაბამისად, იბეგრება საბაჟო გადასახადით და მათ უტარდებათ შესაბამისი საბაჟო პროცედურები. საბაჟო საზღვარი, სახელმწიფოს საზღვრისაგან განსხვავებით წარმოსახვითია, იგი არ არის მიბმული კონკრეტულ ადგილზე, ამიტომაც იგი შეიძლება ემთხვეოდეს სახელმწიფოს საზღვარს ან არ ემთხვეოდეს – გადიოდეს ქვეყნის სიღრმეში (როდესაც ქვეყანაში არსებობს თავისუფალი საბაჟო ზონები, ზონები პორტო-ფრანკო, თავისუფალი ნავსადგური და ა.შ.), ან გამოდიოდეს სახელმწიფოს საზღვრის გარეთ (იმ შემთხვევაში, როდესაც სახელმწიფოები ქმნიან საბაჟო კავშირებს).

საბაჟო საზღვარზე განლაგებულია მთელი რიგი საბაჟო პუნქტებისა, სადაც საქონლის შეტანა-გამოტანისას, საეალუტო ფასეულობის, საერთაშორისო საფოსტო გზავნილების გადაადგილებისას ხორციელდება ფაქტიური კონტროლი და სხვადასხვა სახის საბაჟო ოპერაციები.

საბაჟო კონტროლის პუნქტებს საბაჟო საზღვარზე აწესებს სახელმწიფო - საერთაშორისო საბაჟო სამართლის სუბიექტი.

შესაძლებელია სასაზღვრო სამსახურების საკონტროლო გამშვები პუნქტებისა და საბაჟო კონტროლის პუნქტების ერთობლივი ორგანიზაცია, თუკი ამას მიზანშეწონილად ჩათვლის თვით სახელმწიფო.

სახელმწიფოთა საერთაშორისო ინტეგრაციული ეკონომიკური გაერთიანების სისტემაში საბაჟო საზღვარი განისაზღვრება თვით სახელმწიფოების მიერ ეროვნული სამართლის სისტემებზე და საერთაშორისო ხელშეკრულებებსა და შეთანხმებებზე დაყრდნობით.

თავისუფალი საბაჟო ზონა: თავისუფალი ნავსადგურისაგან განსხვავებით, თავისუფალი საბაჟო ზონის ტერიტორიაზე დასაშვებია მხოლოდ საქონლის დასაწყობება მათ დათვალიერებისა და შემოწმების მიზნით, მაგრამ კატეგორიულად იკრძალება მათი შენახვა, გადამუშავება, ხელახალი შეფუთვა ან რაიმე სხვა ოპერაციების ჩატარება.

თავისუფალი საბაჟო ზონა იქმნება სახელმწიფოთა შეთანხმების საფუძველზე, რომლის თანახმადაც გაერთიანების ტერიტორიაზე საქონლის გადაადგილებისას მოხსნილია საიმპორტო გადასახადები და სხვა სავაჭრო შეზღუდვები, მაგრამ ამავე დროს გაერთიანების წევრი ქვეყნები იტოვებენ უფლებას დააწესონ გარე საბაჟო ტარიფები.

სახელმწიფოს აგრეთვე შეუძლია: 1. 1982 წლის საზღვაო სამართლის კონვენციის 33-ე მუხლის თანახმად⁴², თავისი ტერიტორიული წყლების ფარგლებს

⁴² იხ. Конвенция ООН по морскому праву 1982, <http://www.un.org/rw/documents/decl_conv/conventions/lawsea.shtml>

გარეთ არსებული მიმდებარე ტერიტორია გამოაცხადოს სპეციალურ საბაჟო ზონად, სადაც ამ ქვეყნის საბაჟო დაწესებულებები განახორციელებენ საბაჟო კონტროლს და ასევე გაატარებენ ღონისძიებებს კონტრაბანდის აღკვეთისა და საბაჟო გადასახადების ამოღების მიზნით; 2. ამავე კონვენციის 127-ე და 128-ე მუხლების თანახმად⁴³, დააწესონ უბაჟო ზონა. ამგვარი ზონები იქმნება იმ ქვეყნების ტრანზიტული ტერიტორიების მოძრაობის ხელშესაწყობად, რომელთაც არ გააჩნიათ ზღვაზე გასასვლელი. ასეთ საბაჟო ზონაზე სახელმწიფოს უფლებები განისაზღვრება ეროვნული კანონმდებლობით, - ისევე როგორც საერთაშორისო ხელშეკრულებებითა და შეთანხმებებით.

საერთაშორისო საბაჟო ურთიერთობების სფეროში განასხეავენ სხვადასხვა სახელმწიფოებრივი წარმონაქმნების საბაჟო ტერიტორიებს.

სახელმწიფოს საბაჟო ტერიტორიის საზღვარი ზოგჯერ ემთხვევა სახელმწიფოს ტერიტორიის საზღვარს, მაგრამ ცალკეულ შემთხვევებში, გამოდის სახელმწიფოს ტერიტორიის საზღვრის ფარგლებს გარეთ, ამავე დროს ფართოვდება ან პირიქით, მცირდება, რადგან სახელმწიფოს გარკვეულ ნაწილზე აღარ ვრცელდება მოცემული ქვეყნის იურისდიქცია.

სახელმწიფოს საბაჟო ტერიტორია მოიცავს სახმელეთო ტერიტორიას, ტერიტორიულ და შიდა წყლებს, ასევე საჰაერო სივრცეს, რომელზედაც ხორციელდება სახელმწიფოს კონტროლი მართლწესრიგის განსამტკიცებლად, ქვეყნის ეკონომიკური სუვერენიტეტისა და ეკონომიკური უსაფრთხოების დასაცავად.

⁴³ იხ. Конвенция ООН по морскому праву 1982, <http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/lawsea.shtml>

საქართველოს საგადასახადო კოდექსის თანახმად⁴⁴ (208-ე მუხლი) „საქართველოს საბაჟო ტერიტორია“, - „საქართველოს საბაჟო ტერიტორია შედგება საქართველოს სახმელეთო ტერიტორიისაგან, ტერიტორიული და შიდა წყლებისაგან და მათი საჰაერო სივრცისაგან. საქართველოს საბაჟო ტერიტორია აგრეთვე მოიცავს განსაკუთრებულ საზღვაო ეკონომიკურ ზონაში განლაგებული დანადგარების, ნაგებობებისა და ხელოვნური კუნძულების ტერიტორიებს, რომლებზედაც ვრცელდება საქართველოს განსაკუთრებული იურისდიქცია“. საქართველოს საბაჟო საზღვარი ემთხვევა საქართველოს სახელმწიფოს საზღვარს⁴⁵.

ყოველივე ამას სახელმწიფო ახორციელებს საერთაშორისო ვალდებულებებსა და ეროვნულ კანონმდებლობაზე დაყრდნობით. საბაჟო ტერიტორია, ასევე შეიძლება გაერცვლდეს სახელმწიფოს საზღვრებს გარეთ, მაგალითად, როდესაც სახელმწიფო, საბაჟო ზონის ან საბაჟო კავშირის შექმნის მიზნით, სხვა სახელმწიფოებთან ერთად მონაწილეობს ორმხრივ ან მრავალმხრივ საერთაშორისო შეთანხმებებში.

„თაეისუფალი ვაჭრობის ზონა“. GATT-ის შეთანხმების XXIV მუხლის თანახმად⁴⁶, ასეთი ტიპის ზონის ქვეშ იგულისხმება ორი ან რამდენიმე საბაჟო ტერიტორიის გაერთიანება, რომლის საზღვრებში საქონლის გადაადგილებისას მოხსნილია ყოველგვარი გადასახადი და სავაჭრო შეზღუდვები. თუკი საქონელი,

⁴⁴ იხ. საქართველოს საგადასახადო კოდექსი, <matsnc.gov.ge>

⁴⁵ დამატ. იხ. ი. ხარაზი, საქართველოს საგადასახადო სამართალი, თბილისი, 2011, გვ. 183-184; კ. კ. სანდროვსკი, საერთაშორისო საბაჟო სამართალი (რუსულ ენაზე), კიევი, 2001, გვ. 63-92.

⁴⁶ იხ. ГЕНЕРАЛЬНОЕ СОГЛАШЕНИЕ ПО ТАРИФАМ И ТОРГОВЛЕ (ГАТТ 1947) <www.wto.ru/ru/content/documents/docs/gatt47ru.doc>

შემოტანილი თავისუფალი ვაჭრობის ზონის ტერიტორიაზე პრეფერენციული ბაჟით, რეექსპორტირდება სხვა ქვეყანაში, მაშინ ამ უკანასკნელმა უნდა დაბეგროს საქონელი იმ ოდენობით, რომელიც ტოლი იქნება გადახდილ ბაჟსა და უფრო მაღალ ბაჟს შორის სხვაობისა (მაღალი ბაჟი მას იმ შემთხვევაში უნდა გადაეხადა თუ საქონელი უშუალოდ მისი ტერიტორიიდან იქნებოდა შემოტანილი).

საბაჟო დაბეგრის სამართლებრივი რეჟიმი ვრცელდება მხოლოდ განსაზღვრული ტიპის საქონლის მოძრაობაზე. მაგალითად, თავისუფალი ვაჭრობის ევროპის ასოციაციის ფარგლებში შექმნილია სამრეწველო საქონლის თავისუფალი ვაჭრობის ზონა. ამავე დროს, ეს რეჟიმი არ ვრცელდება სოფლის მეურნეობის პროდუქციაზეც კი, რომ არაფერი ეთქვათ სხვა სახის საქონელზე.

მიუხედავად დასახელებებში განსხვავებისა (თავისუფალი ვაჭრობის ზონა, თავისუფალი საბაჟო ზონა, ტექნოპარკები, ტექნოპოლისები და სხვა), ფუნქციონალური დანიშნულებით ისინი შეიძლება ორ ძირითად ჯგუფად დავყოთ:

პირველ ჯგუფს მიეკუთვნება საბაჟო ტერიტორია, რომელიც განკუთვნილია საქონლის შესანახად, დასახარისხებლად, შესაფუთად, ყოველგვარი გადამუშავების გარეშე. **მეორე ჯგუფს** მიეკუთვნება სამრეწველო-ტექნიკური, ეკონომიკური ზონები, რომლებიც შექმნილია სამრეწველო საქმიანობის ხელშეწყობისა და განვითარებისათვის. თავისუფალი ეკონომიკური ზონები (თეზი) შეიძლება იყოს ანკლავური ტიპის ან ეროვნულ ეკონომიკასთან ინტეგრირებული.

თავისუფალი ვაჭრობის ევროპის ასოციაციაში

სამრეწველო საქონლის გადაადგილებაზე გაუქმებულია გადასახადები და რაოდენობრივი შეზღუდვები.

საბაჟო კავშირი იქმნება იმ შემთხვევაში, როცა სახელმწიფოთა შორის შეთანხმებაში თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ, წევრი ქვეყნები დამატებით იღებენ ვალდებულებას გაატარონ ერთიანი საგარეო ვაჭრობის პოლიტიკა მესამე ქვეყნის მიმართ. ამავე დროს სრულიად უნდა იქნეს დაცული სახელმწიფოთა ეკონომიკური სუვერენიტეტი.

საერთოდ კი, საბაჟო კავშირი იქმნება ორი ან მეტი სახელმწიფოს. შეთანხმების საფუძველზე ერთიანი საბაჟო ტერიტორიის შექმნის მიზნით, სადაც აწესებენ ერთიან საგარეო საბაჟო ტარიფს და ქმნიან ერთიან საბაჟო ადმინისტრაციას.

იმ ქვეყნების ტერიტორიები, რომლებიც საბაჟო კავშირში შედიან, ქმნიან ერთიან საბაჟო ტერიტორიას, ერთიანი საბაჟო წესებით. ერთიანი საბაჟო ტარიფის არსებობა გამორიცხავს იმის შესაძლებლობას, რომ კავშირის წევრმა რომელიმე ქვეყანამ თავის ტერიტორიაზე დამოუკიდებლად შემოიღოს აკრძალვები ან შეზღუდვები საერთაშორისო ვაჭრობაში.

გენერალური შეთანხმება ტარიფებისა და ვაჭრობის შესახებ⁴⁷ (GATT) განამტკიცებს აზრს იმის შესახებ, რომ საბაჟო კავშირების შექმნამ ხელი უნდა შეუწყოს კავშირის მონაწილე ქვეყნებს შორის საგარეო ვაჭრობის გამარტივებას, ბარიერების მოხსნას საქონლის გადაადგილებაზე. ნებისმიერი შემზღუდავი წესების გამოყენება საერთაშორისო ვაჭრობაში ითვლება საგარეო ვაჭრობის შემაფერხებლად. ამიტომ

⁴⁷ იხ. ГЕНЕРАЛЬНОЕ СОГЛАШЕНИЕ ПО ТАРИФАМ И ТОРГОВЛЕ (ГАТТ 1947) <www.wto.ru/ru/content/documents/docs/gatt47ru.doc>

GATT-ის ყოველი წვერი სახელმწიფო ვალდებულია განუხრელად დაიცვას და შეასრულოს ხელშეკრულების ყველა პუნქტი, როგორც ნაციონალურ, ასევე კავშირის მთელ საბაჟო ტერიტორიაზე.

გარკვეული შეზღუდვები კავშირის საბაჟო ტერიტორიაზე შეიძლება განხორციელდეს იმ შემთხვევაში, თუკი ერთ-ერთი სახელმწიფო, სხვა სახელმწიფოებთან შეთანხმებით, შეიტანს შესწორებას ან დამატებას ადრე მიღებულ ხელშეკრულებაში. ასეთ შემთხვევას ადგილი ჰქონდა როდესაც ტარიფებისა და ვაჭრობის შეთანხმების მე-4 მუხლში⁴⁸ შეიტანეს დამატება „ვაჭრობა და განვითარება“. ამ დამატებით განისაზღვრა განვითარებადი ქვეყნების **GATT-ის** გაწვევრიანების პირობები. სხვა შემთხვევაში სახელმწიფოებს ერთპიროვნულად არ გააჩნიათ უფლება შემოიღონ საერთაშორისო ვაჭრობის შემზღუდავი წესები.

ამრიგად, საერთაშორისო საბაჟო სამართლის თეორიაში განასხვავებენ სახელმწიფოს საბაჟო ტერიტორიას და კავშირის საბაჟო ტერიტორიას. უბაჟო ზონების დაარსება განპირობებულია იმ ქვეყნების ტრანზიტული მორაობის ხელშესაწყობად, რომლებსაც არ გააჩნიათ ზღვაზე გასასვლელი.

1973 წლის მაისში თავისუფალი ვაჭრობის ევროპის ასოციაციამ და ევროპის ეკონომიკურმა კავშირმა ხელი მოაწერეს ორ კონვენციას: საქონლით ვაჭრობისას ფორმალობების გამარტივებისა და ტრანზიტის ერთიანი პროცედურის შემოღების შესახებ⁴⁹. ორივე კონვენცია ძალაში შევიდა 1988 წლის 1 იანვარს. პირველი კონვენ-

⁴⁸ იქვე

⁴⁹ იხ. МЕЖДУНАРОДНАЯ КОНВЕНЦИЯ от 18 мая 1973 года ОБ УПРОЩЕНИИ И ГАРМОНИЗАЦИИ ТАМОЖЕННЫХ ПРОЦЕДУР, < http://www.tamognia.ru/doc_base/document.php?id=1571053>

ცია – ტრანზიტის ერთიანი პროცედურის შემოღების შესახებ ითვალისწინებს ერთიანი ადმინისტრაციული დოკუმენტის შექმნას, რომლის მოქმედება ვრცელდება იმ 18 დასავლეთევროპულ სახელმწიფოებზე, რომლებიც ამ გაერთიანების წევრები არიან.

თანამედროვე პიოებში საბაჟო ტერიტორიის სულ ახალი სახეები იქმნება, რომელთა მიზანია სახელმწიფოს საზღვრებისა და სხვადასხვა ბარიერების მოხსნა გაერთიანების წევრ ქვეყნებს შორის.

შენგენის კონვენციის თანახმად⁵⁰ (Schengen Agreement and Convention), ხელმოწერილი შეთანხმებით ბელგია, გერმანია, საგრანგეთი, ლუქსემბურგი და ნიდერლანდები შეთანხმდნენ, თანდათანობით გაეუქმებინათ საერთო სასაზღვრო კონტროლი და შემოვლოთ გადაადგილების თავისუფლება ევროკავშირის ხელმომწერი წევრი სახელმწიფოების, სხვა წევრი სახელმწიფოების ან მესამე სახელმწიფოების მოქალაქეებისათვის. იმავე ხუთმა სახელმწიფომ 1990 წლის 19 ივნისს ხელი მოაწერა შენგენის კონვენციას⁵¹. იგი განსაზღვრავს თავისუფალი გადაადგილების განხორციელების ზომებს. ამ კონვენციით ცვლილებები შედიოდა ეროვნულ კანონებში და პარლამენტის მიერ რატიფიცირებას ექვემდებარებოდა. მოგვიანებით ხელმომწერთა სიას იტალია (1990წ.), ესპანეთი და პორტუგალია (1991წ.), საბერძნეთი (1992წ.), ავსტრია (1995წ.), შვედეთი, ფინეთი და დანია (1996წ.) შეუერთდნენ. კონვენციის მხარეები არიან აგრეთვე ნორვეგია

⁵⁰ იხ. конвенция 1990 года о применении шенгенского соглашения от 14 июня 1985 года между правительствами государств экономического союза бенилюкс, федеративной республики германии и французской республики о постепенной отмене контроля на общих границах, < www.unhcr.ru/doc/1990-shengen.doc >

⁵¹ იქვე

და ისლანდია (შეთანხმება და კონვენცია, შენგენის აღმასრულებელი კომიტეტის დეკლარაციებთან ერთად ქმნიან შენგენის კანონმდებლობას). ამსტერდამის ხელშეკრულების პროექტის შექმნისას გადაწყდა, რომ 1999 წლის 1 მაისიდან შენგენის შეთანხმება გადავიდოდა ევროპის კავშირში, რადგანაც იგი ერთიანი ბაზრის ერთ-ერთ ყველაზე მთავარ ამოცანასთან – პირთა თავისუფალ გადაადგილებასთანაა დაკავშირებული. (ამ მიზნით, მინისტრების საბჭომ შენგენის კანონმდებლობა მიაკუთვნა ან ევროპის გაერთიანების დამფუძნებელი ხელშეკრულების მეოთხე თავს (ვიზები, თავშესაფარი, იმიგრაცია და პირთა თავისუფალი გადაადგილება), ან ევროპის კავშირის ხელშეკრულების მეექვსე თავს (სისხლის სამართლის საქმეებში პოლიციისა და სასამართლოს თანამშრომლობა). ევროპის კავშირში შენგენის შეთანხმების გადასვლას მოჰყვა ინსტიტუციური ინტეგრაციაც. ევროკავშირის მინისტრების საბჭომ დაიკავა შენგენის აღმასრულებელი კომიტეტის ადგილი, ხოლო მინისტრების საბჭოს გენერალურმა სამდივნომ შენგენის სამდივნოს ფუნქციები შეითავსა. ფაქტურად შენგენის ხელშეკრულების მონაწილე ქვეყნებს შორის ლიკვიდირებულია სახელმწიფო საზღვრები. ისინი არსებობენ მხოლოდ გეოგრაფიულ რუკებზე. შენგენის სივრცეში არ დგანან არც მებაჟეები და არც მესაზღვრეები. შენგენის კონვენცია ითვალისწინებს სახელმწიფოების მხრიდან ერთიან მიდგომას ისეთი საკითხების გადაწყვეტისას: როგორიცაა არარეგალური იმიგრაცია, დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლა, პოლიტიკური თავშესაფრის მინიჭება, ვიზების გაცემის წესის განსაზღვრა და ა. შ.

ამჟამად შენგენის ზონაში შედის 26 ქვეყანა. ამასთანავე აღსანიშნავია, რომ შენგენის შეთანხმებაზე

ხელი მოწერილი აქვს დიდ ბრიტანეთს, ირლანდიას (2000 წლიდან), ბულგარეთს, კვიპროსს და რუმინეთს, მაგრამ მათ ჯერ კიდევ არ გაუუქმებიათ საპასპორტო კონტროლი. აქვე შეენიშნავთ, რომ შენგენის ზონის ზოგიერთი ქვეყანა აქტიურად ეწინააღმდეგება რუმინეთისა და ბულგარეთის შენგენის ზონაში შესვლას. გერმანიისა და საფრანგეთის შინაგან საქმეთა მინისტრებმა ევროკომისიას მიმართეს წერილით, რომელშიც ნათქვამია, რომ ამ ქვეყნების მიღება შენგენის ზონაში 2011 წლის მარტისათვის „ნაადრევია“. შენგენის ზონაში ქვეყნის მიღებისათვის კი ყველა წევრის ერთსულოვანი თანხმობაა საჭირო. შენგენის ზონის წევრი სახელმწიფოს პრეროგატივაა მის მიერ შენგენის ვიზის გაცემის დროებითი შეჩერება და ამის არაერთი მაგალითი არსებობს. მაგალითად, 2009 წელს, როცა იტალიაში დიდი რვიანის სამიტი ტარდებოდა, იტალიამ თითქმის ერთი თვით შეაჩერა შენგენის ვიზით შესვლა, რათა სამიტში მონაწილე დელეგაციებისა და მოქალაქეების მაქსიმალური უსაფრთხოება უზრუნველყო. მსგავსი შეზღუდვები განხორცილდა ნიდერლანდებში, პორტუგალიაში, გერმანიასა და ბელგიაში ფეხბურთში მსოფლიო და ევროპის ჩემპიონატების ჩატარებისას.

რას ითვალისწინებს შენგენის კოდექსი? 2009 წლის 13 ივლისს ევროპარლამენტმა და ევროკავშირის საბჭომ მიიღო სავიზო კოდექსი, რომელიც ძალაში შევიდა 2010 წლის 5 აპრილს⁵². ახალი სავიზო კოდექსი სავალდებულოა შენგენის ხელშეკრულების ყველა სახელმწიფოსთვის. კოდექსი ახდენს ვიზის გაცემის

⁵² იხ. РЕГЛАМЕНТ (ЕС) № 810/2009 ЕВРОПЕЙСКОГО ПАРЛАМЕНТА И СОВЕТА от 13 июля 2009 г., устанавливающий Кодекс Сообщества о визах (Визовый кодекс), < <http://eulaw.ru/content/visa-code> >

პროცედურის უნფიცირებას იმის მიუხედავად, თუ რომელი შენგენის წევრი ქვეყნის საკონსულომ გასცა ვიზა. ასევე გამარტივდა ვიზის მისაღებად წარსადგენი აუცილებელი დოკუმენტების პაკეტი. მაგალითად, მოკლევადიანი (90 დღემდე) ვიზის აღების მსურველთათვის საბუთების შეტანასა და საკონსულოში გამოცხადებას შორის პერიოდი არ უნდა აღემატებოდეს ორ კვირას, ხოლო პასუხის მიღების ვადა-15 დღეს და სხვა. კოდექსში დაზუსტებულია კონკრეტული ცვლილებები ვიზის მისაღებად წარსადგენი დოკუმენტების შესახებ. კერძოდ, ანკეტაზე მიმაგრებული ფოტო არ უნდა იყოს 6 თვეზე უფრო მეტი ხნის, ხოლო პასპორტი არ უნდა იყოს 10 წლის წინ გაცემული.

აქვე აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ საქართველოს მოქალაქეებისათვის აღნიშნული კოდექსით გათვალისწინებული ქცევის წესები გასათვალისწინებელი იქნება მანამდე, სანამ ძალაში შევა შეთანხმება ევროკავშირთან სავიზო რეჟიმის გამარტივების შესახებ, ვინაიდან სავიზო კოდექსი არ მოქმედებს სავიზო რეჟიმის გამარტივებასთან დაკავშირებულ ხელშეკრულებებზე.

ევროკავშირსა და საქართველოს შორის ვიზების გაცემის პროცედურის გამარტივების შესახებ ავლნიშნავთ, რომ 2010 წლის 17 ივნისს ქ. ბრიუსელში ხელი მოეწერა შეთანხმებას საქართველოსა და ევროკავშირს შორის ვიზების გაცემის პროცედურის გამარტივების შესახებ. შეთანხმების მხარეებს წარმოადგენენ საქართველო და ევროკავშირის სახელმწიფოები, გარდა: დანიის სამეფოსა, დიდი ბრიტანეთისა და ჩრდილოეთ ირლანდიის გაერთიანებული სამეფოსი, ირლანდიისა. რაც შეეხება იმ ქვეყნებს (ისლანდია,

ნორვეგია, შვეიცარია და ლიხტენშტეინი), რომლებიც მიერთებულნი არიან შენგენის კანონმდებლობაზე, მაგრამ ევროკავშირის წევრები არ არიან, საქართველომ სავიზო რეჟიმის გამარტივებისათვის მათთან ორმხრივი შეთანხმება უნდა გააფორმოს. აღნიშნული შეთანხმება კი ითვალისწინებს საქართველოსათვის გარკვეული შეღავათების მინიჭებას ვიზების გაცემის პროცედურის მხრივ, რაც ითვალისწინებს ევროკავშირის ფარგლებში საქართველოს მოქალაქეთა ყოფნის 180 დღიანი მთლიანი პერიოდიდან არა უმეტეს 90 დღისა თითოეულ ჯერზე. წევრ სახელმწიფოთა დიპლომატიური მისიები და საკონსულო სამსახურები გადაწყვეტილებას ვიზის გაცემის შესახებ მიიღებენ სავიზო განაცხადისა და ვიზის გასაცემად საჭირო დოკუმენტაციის მიღებიდან 10 დღის განმავლობაში, მაშინ როცა შენგენის კოდექსით აღნიშნული ვადა 15 დღეს შეადგენს. გარკვეულ შემთხვევებში, კერძოდ, თუ წარმოიშვა განაცხადის შემდგომი შემოწმების აუცილებლობა, აღნიშნული ვადა შეიძლება გახანგრძლივდეს 30 დღით, თუმცა გადაუდებელ შემთხვევებში განხილვის ვადა შეიძლება შემცირდეს ორ სამუშაო დღემდე ან უფრო ხანმოკლე პერიოდამდე. 30 დღიანი ვადა შეიძლება გახანგრძლივდეს, როცა პიროვნების იდენტიფიკაცია საფუძვლიან ეჭვს იწვევს, ან ადგილი აქვს დოკუმენტების გაყალბებას, პიროვნების შესახებ მცდარი ინფორმაციის მიწოდებას და სხვა.

მოსწავლეები, სტუდენტები, ასპირანტები და თანმხლები მასწავლებლები, რომლებიც მიემგზავრებიან სწავლის ან სასწავლო ტრენინგში, მათ შორის გაცვლითი პროგრამების ფარგლებში, ასევე სხვა სასკოლო საქმიანობაში მონაწილეობის მიზნით გარკვეული შე-

ღავათებით სარგებლობენ. შეღავათებით სარგებლობენ აგრეთვე სხვა კატეგორიის პირებიც (მაგ; აუცილებელი გადაუდებელი სამედიცინო მკურნალობის კურსის გავლის მიზნით და ასეთი პირის თანმხლები პირები) და სხვ.

საქართველო-ევროკავშირის შორის საეიზო რეჟიმის გამარტივების ხელშეკრულებასთან ერთად ძალაში შევიდა საქართველოსა და ევროკავშირის შორის უნებართვოდ მცხოვრებ პირთა რეადმისიის შესახებ შეთანხმება, რომელსაც ხელი მოეწერა 2010 წლის 22 ნოემბერს³³ და რომელიც ითვალისწინებს, რომ თბილისში ევროკავშირის წევრ ქვეყნებში არა-ლეგალურად მცხოვრები საქართველოს მოქალაქეების დაბრუნების ვალდებულება აიღო. ხელშეკრულება ვრცელდება არა მხოლოდ საქართველოს მოქალაქეებზე. რეადმისიის ხელშეკრულება იმ პირებსაც ეხება, რომლებიც საქართველოს მოქალაქეები არ არიან, თუმცა ევროკავშირის წევრ ქვეყნებში უშუალოდ საქართველოს გავლით მოხვდნენ.

რეადმისიის შეთანხმება საერთაშორისო სამართლის რეგულირების სფეროა. მეოცე საუკუნის ადრეულ წლებში დასავლეთ ევროპულმა სახელმწიფოებმა აქტიურად დაიწყეს ორმხრივი ხელშეკრულებების გაფორმება უნებართვოდ მყოფი პირების რეადმისიისათვის. რეადმისიის ხელშეკრულებები ფართოდ გამოიყენება უკანონო იმიგრაციასთან საბრძოლველად, როგორც ორმხრივ, სახელმწიფოთაშორის, ასევე ევროკავშირის დონეზე. იგი ადმინისტრაციული პროცედურაა, რომლის დროსაც ორი ქვეყნის შეთანხმების საფუძველზე, ამ ორი ქვეყნის ტერიტორიაზე უნებართვოდ მყოფი

³³ იხ. www.parliament.ge

პირის დაკავებასა და სამშობლოში დაბრუნებას გულისხმობს. საქართველოს ორმხრივი რეაღმისიის ხელშეკრულებები გაფორმებული აქვს ლატვიასთან, უკრაინასთან, ბულგარეთთან, გერმანიასთან, იტალიასა და შვეიცარიასთან. საქართველო ამ ხელშეკრულების საფუძველზე, ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოს განაცხადის საფუძველზე განახორციელებს ყველა იმ პირის რეაღმისიას, რომლებიც ვერ ან უკვე ვეღარ აკმაყოფილებენ ევროკავშირის წევრი სახელმწიფოს ტერიტორიაზე შესვლის, ყოფნის ან ცხოვრების მოთხოვნებს და სხვა.

საბაჟო კავშირი – სახელმწიფოთაშორისი ინტეგრაციის ერთ-ერთი საფეხურია, რომელიც ინტეგრაციაში ჩართულ სახელმწიფოთა შორის ტარიფების გაუქმებასა და დანარჩენი მსოფლიოს მიმართ საერთო ტარიფების შემოღებას ითვალისწინებს. საბაჟო კავშირის შემოღება ეტაპობრივად ხდება, რასაც ჰარმონიზაცია ეწოდება. საბაჟო კავშირის მაგალითია 1958 წლის რომის ხელშეკრულება, რომელითაც ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობა შეიქმნა. ეს ორ ან მეტ სახელმწიფოს შორის შეთანხმებაა საბაჟო საზღვრის ლიკვიდაციის, ერთიანი საბაჟო ტერიტორიის და ერთიანი საბაჟო ტარიფის დადგენით მესამე ქვეყნის მიმართ.

საბაჟო კავშირი, როგორც სახელმწიფოთა ეკონომიკური ინტეგრაციის ერთ-ერთი ფორმა, დიდი ხანია არსებობს. მაგალითად, საბაჟო კავშირი საფრანგეთსა და მონაკოს სამეფოს შორის (დაარსდა 1865 წელს), შვეიცარიასა და ლიხტენშტეინს შორის (1924წ.), ბენილუქსი – საბაჟო კავშირი ბელგიას, ნიდერლანდებსა

და ლუქსემბურგს შორის (1948წ.) და ა. შ³⁴.

GATT-ის დოკუმენტებში ნათლად არის დაფიქსირებული ის მოთხოვნები, რომლებიც საბაჟო კავშირებმა უნდა შეასრულონ:

1. ერთიანი საგარეო საბაჟო ტარიფის შექმნა;
2. ერთიანი ძირითადი საბაჟო წესების შემოღება;
3. საქონლის გადაადგილება საბაჟო ტერიტორიაზე უნდა ხდებოდეს ყოველგვარი დაბეგვრის გარეშე (არსებობს გამონაკლისიც-ევროპის კავშირი ახორციელებს საქონლის დღგ-თი დაბეგვრას);
4. საექსპორტო და საიმპორტო კვოტებისა და ლიცენზიების აკრძალვა;
5. საბაჟო კავშირის ტერიტორიაზე მოქმედებს ერთიანი საბაჟო სამსახური და ეროვნული საბაჟო სამსახურები, რომლებიც მჭიდროდ თანამშრომლობენ ერთმანეთთან.

თავისუფალი მეწარმეობის ზონა იქმნება გარკვეული ტერიტორიის ფარგლებში საქონლის წარმოების განსაკუთრებულად შეღავათიანი ეკონომიკური პირობების შესაქმნელად. ასეთი ზონები შეიძლება შეიქმნას ქალაქებში, საზღვაო და საჰაერო პორტებში, სასაზღვრო ნავსადგურებში. მათ შიდა და გარე საზღვარზე საბაჟო კონტროლს ახორციელებს ის სახელმწიფო, სადაც ეს ზონები მდებარეობენ.

³⁴ იხ. Международные конвенции по таможенным вопросам,
< http://lawtoday.ru/razdel/biblio/tamoj-pr/DOC_052.php >

§3. საბაჟო გადასახადის ცნება და სახეები, მისი ადგილი საერთაშორისო საბაჟო დაბეგვრის სისტემაში

საბაჟო გადასახადის სამართალი ყალიბდება საერთაშორისო მოლაპარაკებებისა და მსოფლიო თანამეგობრობის შიდა კანონმდებლობის ნორმების საფუძველზე.

საბაჟო გადასახადი თავისთავად წარმოადგენს სახელმწიფოს ფულადი მოსაკრებლის სახეობას საქონლის იმპორტიდან, ექსპორტიდან და ტრანზიტიდან, სავაჭრო-სამრეწველო შემოსავლებიდან, ქონებიდან, ფასეულობებიდან და სხვა საქონლიდან, რომლებიც გადაკვეთენ ქვეყნის საბაჟო საზღვარს, საბაჟო სამსახურის კონტროლით.

საბაჟო გადასახადით დაბეგვრას ექვემდებარება აგრეთვე საერთაშორისო საფოსტო ოპერაციები. წარსულში საბაჟო გადასახადს იყენებდნენ მხოლოდ ფისკალური მიზნით, ანუ სახელმწიფო ხაზინის შემოსავლის წყაროდ.

საბაჟო გადასახადის ეკონომიკურ ფუნქციებს შორის შეიძლება გამოვყოთ შემდეგი: პროტექციონისტული – როგორც უცხოური საქონლის შემოტანისაგან ეროვნული წარმოშობის დაცვა; პრეფერენციული – განსაზღვრული ქვეყნებიდან და რაიონებიდან საქონლის იმპორტის სტიმულირებისათვის; სტატისტიკური – საგარეო ვაჭრობის ბრუნვის უფრო ზუსტი აღრიცხვისათვის; გამთანაბრებელი – იმპორტული და ადგილობრივი წარმოების საქონლის ფასების გათანაბრებისათვის.

³³ გადასახდელებისა და კონკრეტულად პროტექციონისტული პოლიტიკის შესახებ დაწერ. იხ. ი. ხარაზი, საქართველოს საბაჟო სამართალი, თბილისი, 2011, გვ. 94-174

გაანგარიშების წესის მიხედვით განასხვავებენ შემდეგ საბაჟო გადასახადებს: ადგილობრივი ბაჟი – დასაბეგრი საქონლის ფასიდან გამოთვლილი პროცენტი; სპეციფიკური ბაჟი – საქონლის ცვლადობის ერთეული: ტევადობა, წონა, მეტრი, ცალი და სხვა, შერეული ტიპის ბაჟი – საქონლის ერთეულის ძირითად განაკვეთს ამატებენ ფასიდან დარიცხულ ბაჟს; მაგალითად, საქონლის ფასიდან დაანგარიშებული ბაჟი (ანუ ადვალური) დადგენილია ევროპის ეკონომიკური საზოგადოების ერთიან ტარიფში.

„ადვალური განისაზღვრება პროცენტებით დასაბეგრი საქონლის სატარიფო ღირებულების მიმართ. ადვალური სახით გადახდევინებული გადასახადის სიდიდე განაკვეთის უცვლელობის პირობებშიც ცვალებადია და დამოკიდებულია სასაქონლო ბაზრის კონიუნქტურაზე. ადვალური წილის კრიტერიუმის დროს საქონელი ითვლება იმ ქვეყანაში წარმოშობილად, სადაც არის წარმოშობილი ის მასალები და ნედლეული (ან გამოყენებული მზა პროდუქცია), რომელთა ღირებულების წილი საქონლის მთლიან ღირებულებაში შეადგენს არანაკლებ 51%-ს. მაგალითად, თუ საქართველოში ვაწარმოებთ ღვინოს, როგორც მზა დაფასოებულ პროდუქტს, რომლის შემადგენლობის 51% იქნება ფრანგული ყურძენი, ხოლო 49% ქართული, მაშინ ჩაითვლება, რომ საქონელი დამზადებულია (წარმოებულია) საქართველოში, ხოლო წარმოშობილია საფრანგეთში“⁵⁶.

დასაბეგრი ობიექტების მიხედვით, სახელმწიფოთა შორის საბაჟო ურთიერთობაში ყველაზე მეტად გავრ-

⁵⁶. დაწვრ. იხ. ი. ხარაზი, საქართველოს საგადასახადო სამართალი, თბილისი, 2011, გვ. 106.

ცვლებულია ბაჟის შემდეგი სახეობები: „შემოტანილი“ ანუ „იმპორტული“ ბაჟი, რომლის ამოღება ხდება შემომტანი ქვეყნის საბაჟოს მიერ უცხოური წარმოების საქონლიდან. საბაჟოები განლაგებულია სასაზღვრო პუნქტებში, ან ქვეყნის შიგნით საბაჟო საწყობებში. ეს საბაჟო გადასახადი ყველაზე გავრცელებულია და ისტორიულად, სხვებთან შედარებით უფრო ადრეა წარმოქმნილი. ზემოხსენებული საბაჟო გადასახადი იკრიფება სახელმწიფოს საბაჟო ტერიტორიაზე ან სახელმწიფოთა ერთიან საბაჟო ტერიტორიაზე.

ტერმინი „საბაჟო კანონმდებლობა“, ნიშნავს მოქმედი სამართლის ნორმების ერთობლიობას, რომლებიც არეგულირებენ ტვირთის, ბარგის და ხელბარგის, საფოსტო გზავნილების, ვალუტის და სხვა გადახდის საშუალებების (სავალუტო ფასეულობების, საბაჟო ანაკრეფების) შემოტანა-გატანას და ტრანზიტს, აგრეთვე სხვა მიწერილობებს, რომელიც ეხება საბაჟო საკითხებს.

იმ შემთხვევაში, თუ მხარეთა ურთიერთობა წარმოიქმნება სახელმწიფოთა შორის სავაჭრო მოლაპარაკებების ან შეთანხმების გარეშე, საკითხი, თუ რომელი მხარე იხდის შემოსატან საბაჟო გადასახადს, წყდება კონკრეტულ შემთხვევებში მხარეებს შორის დადებული შეთანხმების საფუძველზე.

ფისკალური საბაჟო გადასახადი შემოსატანი საბაჟო გადასახადის ერთ-ერთი ნაირსახეობაა. როგორც წესი, აქ განაკვეთები ძალზედ დაბალია. იგი წესდება იმ სამომხმარებლო საქონელზე, რომელსაც მოცემულ ტერიტორიაზე არ აწარმოებენ.

„გასატანი“ ანუ „ექსპორტის“ საბაჟო გადასახადი იკრიფება სახელმწიფოს საბაჟო ორგანოების მიერ ეროვნული წარმოების საქონლიდან, რათა მიღწეულ

იქნას საქონლის წარმოების ან გასაღების მონოპოლია, ან ეროვნული რესურსების შენახვა და მისი გატანის შეკვეცა განსაზღვრულ რაოდენობამდე, მაგრამ საქპორტო საბაჟო გადასახადი ზრდის ექსპორტირებული საქონლის ფასს, აქვეითებს კონკურენტუნარიანობას საერთაშორისო ბაზარზე. ამიტომაც გარკვეული ქვეყნები უარს ამბობენ ამ შემთხვევაში თანამშრომლობაზე.

ტრანზიტული საბაჟო გადასახადი იკრიფება უცხოური წარმოების საქონლის გატანისას ქვეყნის საბაჟო ტერიტორიაზე. აღსანიშნავია, რომ საქართველოს საბაჟო ტარიფი (სახელმწიფოთა უმრავლესობის ტარიფები) არ ითვალისწინებს არც შემოსატან, არც სატრანზიტო საბაჟო გადასახადით დაბეგვრას.

ანტიდემპინგური საბაჟო გადასახადით იბეგრება იმპორტული საქონელი, თუ მას უმტკიცდება ე.წ. დემპინგი (ანუ შემცირებული ფასითშემოტანა), რაც ემუქრება ან აზიანებს შემომტანი ქვეყნის ეროვნულ წარმოებას. ანტიდემპინგური დაბეგვრა წარმოებს ჩვეულებრივ საბაჟო გადასახადთან ერთად და იზომება საქონლის სადემპინგო ფასის და მსოფლიო ბაზარზე იმავე საქონლის ფასის სხვაობით. ასეთი გადასახადი იკრიფება ქვეყნის მიერ, იმისდამიუხედავდ, იბეგრება თუ არა ეს საქონელი მისი ეროვნული კანონმდებლობით, ან ირიცხება თუ არა დაუბეგრავი საქონლის სიაში.

პირველი ერთიანი ანტიდემპინგური წესები ფორმულირებული და დამტკიცებულ იქნა 1947 წელს ტარიფებისა და ვაჭრობის შესახებ გენერალური შეთანხმების დებულებაში⁷. შემდგომ ეს წესები საფუძე-

⁷⁷ იხ. генеральное соглашение по тарифам и торговле (гatt 1947) <www.wto.ru/ru/content/documents/docs/gatt47ru.doc>

ლად დაედო როგორც ცალკეული სახელმწიფოების საბაჟო კანონმდებლობას, ისე საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ნორმებს.

1966 წელს ჟენევის კონფერენციაზე (კენედი-რაუნდი) მიღებულ იქნა GATT-ის საერთაშორისო ანტიდემპინგური კოდექსი.³⁸

– მის საფუძველზე 1968 წელს მიიღეს ევროპის ეკონომიკური საზოგადოების ანტიდემპინგური წესების ერთიანი კრებული. იგი ძალაში შევიდა 1980 წლის 1 იანვარს. ამ წესების მიხედვით, გაერთიანების წევრ ქვეყნებს ეძლევათ შესაძლებლობა აკრიფონ ანტიდემპინგური გადასახადი ნებისმიერ საქონელზე, რომელიც იმპორტირებულია ამ ქვეყნის ტერიტორიაზე მესამე ქვეყნიდან, თუ დამტკიცებული იქნება მისი ე. წ. დემპინგი და აზარალებს ან ზარალით ემუქრება გაერთიანების წევრი ქვეყნების ეროვნულ წარმოებას.

ევროპის ეკონომიკური საზოგადოების ანტიდემპინგური წესების ერთიანი კრებულის თანახმად, დემპინგი წარმოადგენს ერთიან ბაზარზე „ნორმალურ“ ფასზე დაბალი ფასის მქონე საქონლის მიწოდებას. „ნორმალურ“ ფასში ნაგულისხმევია ანალოგიური საქონლის ფასი ექსპორტის ან მისი წარმოშობის ქვეყანაში. თუ მისი წარმოშობის ან საექსპორტო ქვეყანაში ანალოგიური საქონელი არ არის და სწორი შედარება შეუძლებელია, მაშინ „ნორმალურ“ ფასად ჩაითვლება „წარმოების დანახარჯისა და შემოსავლის გონიერი ნაწილის“ ჯამი.

თუ დემპინგისგან თავდაცვის ანტიდემპინგური

³⁸ იხ. Международный антидемпинговый кодекс, < http://dic.academic.ru/dic.nsf/fin_enc/25034 >

კოდექსი (GATT-ი) ითვალისწინებს დაცვითი ზომების გამოყენებას ცალკეული ქვეყნების მიერ, ევროპის ეკონომიკური საზოგადოების წესები ითვალისწინებს სათანადო ზომების გამოყენებას წევრი ქვეყნების საერთო საბაჟო ტერიტორიაზე, რაც ეთანხმება ევროპის ეკონომიკური საზოგადოების ორგანოების გადაწყვეტილებებს.

საკომპენსაციო საბაჟო გადასახადი აიკრიფება შემდეგ შემთხვევებში:

1. ამა თუ იმ ქვეყნის საბაჟო ტერიტორიაზე იმ საქონლის, ან საგნების შემოტანაზე, რომლის წარმოებისათვის ან ექსპორტისათვის გამოყენებულია სუბსიდია და მისი შემოტანა ქვეყანაში აზიანებს ან ემუქრება სამამულო მრეწველობას, ან ხელს უშლის მსგავსი საქონლის წარმოების გაფართოებას;

2. ამა თუ იმ სახელმწიფოს საბაჟო ტერიტორიიდან საქონლის გატანისას, რომლის წარმოებისათვის ან ექსპორტისათვის, პირდაპირ, ან არაპირდაპირ გამოყენებულია სუბსიდია და ამგვარი გატანა აზიანებს ან ემუქრება ზოგადსახელმწიფოებრივ ინტერესებს. საკომპენსაციო გადასახადის განაკვეთი, როგორც წესი, არ აღემატება გამოვლენილი სუბსიდიის ოდენობას.

სპეციალური საბაჟო გადასახადი აიკრიფება:

1. როგორც დამცავი ზომა, როდესაც ქვეყნის საბაჟო ტერიტორიაზე შეაქვთ საქონლის დიდძალი რაოდენობა, ან შეაქვთ ისეთი პირობებით, რომელიც დააზიანებს ან დაემუქრება ანალოგიური საქონლის სამამულო წარმოებას;

2. როგორც გამაფრთხილებელი ზომა, გარე

ეკონომიკური კავშირების იმ მონაწილეებისათვის, რომლებიც არღვევენ ზოგადსახელმწიფოებრივ ინტერესებს ამ დარგში და აგრეთვე როგორც არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის აღმკვეთი ზომა, რაც განსაზღვრულია ეროვნული საბაჟო კანონმდებლობით.

სპეციალური საბაჟო გადასახადის განაკვეთი განისაზღვრება ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში ინდივიდუალურად. „სეზონური“ და „დროებითი“ საბაჟო გადასახადი ამოიღება ცალკეული საქონლის გატანა-შემოტანაზე დროის განსაზღვრული პერიოდის განმავლობაში (როგორც წესი ეს პერიოდი არ აღემატება 3-6 თვეს). ამგვარი საბაჟო გადასახადი სეზონური პერიოდის განმავლობაში, შიდა ბაზრის დაცვას უზრუნველყოფს. მაგალითად, ადგილობრივი მოსავლის აღების დროს.

პროტექციონისტულ გადასახადს აწესებს სახელმწიფო (ან სახელმწიფოთა ჯგუფი) ეროვნული მრეწველობისა და სოფლის მეურნეობის (ან ერთიან საბაჟო კავშირში გაერთიანებულ სახელმწიფოთა მრეწველობისა და სოფლის მეურნეობის) საზღვარგარეთული წარმოშობის კონკურენტი იმპორტული საქონლისგან თავდასაცავად. მაგრამ IUNCTAD-ის (იუნკტადი-ის) პირველი კონფერენციის დასკვნითი აქტის თანახმად⁹⁹, პროტექციონისტული განაკვეთების საბაჟო დაბეგვრის უფლება მიეცა მხოლოდ განვითარებად ქვეყნებს.

აქვე, როცა პროტექციონისტულ პოლიტიკაზე ესაუბრობთ, არ შეიძლება არ მოვიყვანოთ ამერიკელი მეცნიერის, ეკონომისტის **ჰ. ლინდერტის** აზრი, კერ-

⁹⁹ იხ. The history of UNCTAD 1964, < http://unctad.org/en/Docs/osg286_en.pdf >

ძოდ, ნაკლებად განვითარებულ ქვეყნებში ტარიფის დროებითი შემოღება გამართლებულია, რამდენადაც იგი აკავებს თანამედროვე სამრეწველო პროდუქციის იმპორტს მანამ, სანამ ახლად აღმოცენებული საკუთარი ინდუსტრია გამოცდილებას დააგროვებს და წარმოების ხარჯები იმ დონემდე შემცირდება, რომ შესაძლებელი გახდეს წინააღმდეგობის გაწევა იმპორტული პროდუქციის მხრიდან კონკურენციისათვის.

ახალგაზრდა დარგების დაცვის აუცილებლობის პრობლემა ყოველთვის წამოიჭრება და აქტუალური იქნება, რადგან ასეთი ახალი დარგები ყოველთვის წარმოიშობა ქვეყნების ეკონომიკური საქმიანობის დღის წესრიგში, ხოლო როდესაც ეროვნული ეკონომიკა მოშლილია, ტარიფების შემოღება უფრო ხელსაყრელია.

„რაც უფრო დაწინაურებულია ეკონომიკურად ქვეყანა, მით უფრო მაღალია ამ ქვეყანაში საქონლის აბსოლუტური ფასები და პირიქით, დაბალგანვითარებულ ქვეყნებში არსებობს დაბალი აბსოლუტური ფასები. აქედან გამომდინარე, დაბალფასიანი საქონლის იმპორტისაგან თავდასაცავად განვითარებული ქვეყნები იყენებენ მაღალ ბარიერს (სხვა არასატარიფო ღონისძიებებთან ერთად), ხოლო განვითარებად ქვეყნებს შეუძლიათ საერთოდ გააუქმონ საბაჟო გადასახადები და მიმართონ ადგილობრივი წარმოების სუბსიდირებას, რაც გაცილებით ეფექტურია, ვიდრე სატარიფო ღონისძიებები“, - წერდა ილია ჭავჭავაძე.

„აღსანიშნავია, რომ ილია ჭავჭავაძე სკეპტიკურად უყურებდა პროტექციონიზმის იდეას, როდესაც წერდა: „რა გზით ნდომულობენ ბედნიერების ჩამოვარდნას პროტექციონელნი? ამისათვის ერთადერთი ღონეა

„ტამოუნა“, ე. ი. საბაჟო. რომელი სახელმწიფოც პროტექციონობას მისდევს, იგი იმოდენა ბაჟს ადებს შემოსატან თუ გასატან საქონელს და იმისთანა წესებით ჰხლართავს საქონლის გატანა-შემოტანის საქმეს და ამავებით იმოდენა ჰზრდის საქონლის ფასსა, რადგანაც ბაჟი ზედ ეკეცება, რომ ბაზარი ველარ იფერებს, თუ ძალიან არ უჭირს საქონელი. ამ გზით სქონლის მიდენ-მოდენას წინ უშველებელი ზღუდე აემართება ხოლმე, რომ ვერას გზით ვერ გაირღვევა. ამისთანა ბუნება პროტექციონიზმისა სათავიდამ დაწყობილი ბოლომდე, ეს ხომ ასეა, და იქნება ამ მხრით ამ სისტემას ცოტა რამ საბუთი ჰქონდეს, თუმცა კი კაცისათვის ისა სჯობია, საშუალება ჰქონდეს, საჭირო საქონელი იქ და იმისგან იყიდოს, საცა და ვისაც კარგი საქონელი აქვს და უფრო იეფი ჩემ-შენობის განურჩევლად⁶⁰.

ზემოთაღნიშნული პრინციპის საერთაშორისო-სამართლებრივი განმარტება იუწყება: „განვითარებად ქვეყნებს აქვთ უფლება გამოიყენონ განვითარების სტადიაში მყოფი საკუთარი მრეწველობის დამცავი ზომები“. ამ საბაჟო გადასახადის განაკვეთი უმაღლესია, რაც აბრკოლებს იმპორტული საქონლის კონკურენციის შესაძლებლობას (ფასის სახით) ადგილობრივ საბაჟო ტერიტორიაზე წარმოებულ საქონელთან ან მის მოხმარებასთან მიმართებაში.

საერთაშორისო საბაჟო ურთიერთობების პრაქტიკაში საბაჟო გადასახადების სხვა ნაირსახეობებიც გვხვდება: საკომპენსაციო, კუმულატიური, სადამსჯელო, აკრძალვითი, შეტევითი, დამცავი, სატყეო, მფარველობითი, გაწონასწორებითი და სხვა, მაგრამ მათ დიდი გავრცელება ვერ ჰპოვეს.

⁶⁰ წყარო: გ. ურიდია, ფ. არახამია, დასახ. ნაშრ. გვ. 231.

„თანამედროვე ღია ეკონომიკის პირობებში, სადაც კოსმოპოლიტური ხასიათის კაპიტალს ეროვნება და სამშობლო არა აქვს, საქონელთა ნაკადების შეკვეცა სახელმწიფოს საზღვარზე გადასახადის პროტექციონისტული ფუნქციის გამოყენებით შეუძლებელია და მაკროეკონომიკურად მიზანშეუწონელიც, რომელიც მრავალ ეკონომიკურ ფაქტორებში გამოიხატება. ფაქტობრივად გადასახდელებს საქონლის სახელმწიფოს ეკონომიკურ ტერიტორიაზე გადაადგილებისას ქვეყნების ეკონომიკათა შორის ხიდის ფუნქცია აკისრიათ. ისინი ბაზარს ან აერთებენ, ან თიშავენ.

გამოყოფენ გადასახადის მარეგულირებელ ფუნქციას, რომელიც პროტექციონისტული ფუნქციის ნაირსახეობად განიხილება. მისი არსი გამოხატულებას პოულობს იმაში, რომ დიფერენცირებული განაკვეთების მიხედვით ხდება იმპორტირებული ნედლეულისა, ნახევარფაბრიკატებისა და მზა პროდუქციის დაბეგვრა, ხოლო ექსპორტის დროს ისეთი საქონლის ექსპორტის შეზღუდვა, რომლის დიდი ოდენობით გატანა ქვეყნიდან მაკროეკონომიკური ასპექტებით არ არის მიზანშეწონილი“⁶¹. „პირველ შემთხვევას, როდესაც ნედლეულის იმპორტი დაბალი განაკვეთით იბეგრება, ვიდრე ნახევარფაბრიკატის, ხოლო ნახევარფაბრიკატის შედარებით დაბალით, ვიდრე მზა პროდუქციის, – ეწოდება სატარიფო ესკალაცია“⁶².

საბაჟო გადასახადის ერთი და იგივე სახეს შეიძლება ჰქონდეს სხვადასხვა საბაჟო განაკვეთები, რაც პირდაპირ მოცემულია საბაჟო ტარიფებში.

⁶¹ იხ. ია ხარაზი, საქართველოს საგადასახადო სამართალი, თბილისი, 2011; ია ხარაზი, საბაჟო სამართალი, თბილისი, 2010.

⁶² იხ. გ. ურიდია, ფ. არახამია, დასახ. ნაშრ.

საბაჟო განაკვეთების მიხედვით, საბაჟო გადასახადი იყოფა შემდეგ სახეებად:

1. **გენერალური (მაქსიმალური)** – ამ საბაჟო გადასახადის განაკვეთი უმაღლესია და მას ახორციელებს ყოველი ქვეყანა თავისი საბაჟო ტარიფების მიხედვით. ასეთი საბაჟო გადასახადის განაკვეთი გამოიყენება იმ ქვეყნის საქონელზე, რომელთანაც მოცემულ ქვეყანას ხელშეკრულება არ გააჩნია;

2. **მინიმალური** – ამ საბაჟო გადასახადის შეღავათიანი განაკვეთები დადგენილია სახელმწიფოს მიერ სავაჭრო მოლაპარაკებების საფუძველზე ან ცალმხრივად, როგორც ყველა საქონელზე, ისე საქონლის გარკვეულ ჯგუფებზე, როგორც სხვა ქვეყნისათვის გაწეული დათმობა. ეს განაკვეთები გამოიყენება იმ საქონელზე (თუ არ არის ნაგულისხმევი მისი შემოტანა გადასახადის გარეშე), რომელიც გამოშვებულია ან შემოტანილია კეთილგანწყობილი ქვეყნიდან;

3. **კონვენციური** – საბაჟო გადასახადის ეს სახე გამოიყენება იმ ქვეყნების საქონელზე, რომლებსაც აქვთ შეთანხმება შეღავათიან საბაჟო გადასახადზე და, აგრეთვე იმ ქვეყნებზე, რომლებზეც ვრცელდება ეს შეთანხმებები საბაჟო ურთიერთობების გაფართოების მიზნით;

4. **პრეფერენციული** – ეს გადასახადი ყველაზე შეღავათიანია. იგი გამოიყენება როდესაც ერთი სახელმწიფო (ან სახელმწიფოთა ჯგუფი) აძლევს შესაძლებლობას სხვა სახელმწიფოს (ან სახელმწიფოთა ჯგუფს) შემოიტანოს საქონელი საბაჟო ტარიფების ფასდაკლების ფორმით და იგი არ ვრცელდება მესამე ქვეყანაზე. ასე მაგალითად, აშშ-ში პრეფერენციული საბაჟო ტარიფის განაკვეთები საბაჟო გადასახადის

10 %-ს შეადგენს, იაპონიაში აღემატება 10 %-ს, ხოლო ევროპის თანამეგობრობაში 13 %-ით დაბალია სხვა ქვეყნების ანალოგიურ გადასახადზე.

საწარმოო ძალების განვითარების ისტორიაში პრეფერენციული გადასახადი საერთაშორისო საბაჟო ურთიერთობის პრაქტიკაში მიღებულ იქნა ჯერ კიდევ XX საუკუნის დასაწყისში და როგორც წესი გამოიყენებოდა კოლონიებთან და დამოკიდებულ ტერიტორიებთან ვაჭრობისას. ასეთი პრეფერენციები ცალმხრივ ხასიათს ატარებდა, ანუ ვრცელდებოდა მეტროპოლიიდან შემოტანილ საქონელზე და გულისხმობდა დაუბეგრავ შემოტანას. 1960 წლის შემდეგ პრეფერენციული გადასახადის გამოყენება დაიწყეს ყოფილი მეტროპოლიებისა და კოლონიალური დამოკიდებულებებისაგან გათავისუფლებულ ქვეყნებთან სავაჭრო ურთიერთობებში. ამ პერიოდისთვის საბაჟო პრეფერენციების მოქმედების მექანიზმმა არსებითი ცვლილება განიცადა, კერძოდ: პრეფერენციები მიეცემათ ქვეყნებს ურთიერთგაგების პირობით, ანუ იგულისხმება საბაჟო დათმობა მოლაპარაკებების მეორე მხარის მიმართ საქონლის საბაჟო გადასახადის შემცირების ნაწილში.

ვაჭრობისა და განვითარების გაეროს პირველი კონფერენციის (იუნკტად-ი) მუშაობის შედეგად, 1964 წლის 15 ივლისს, მიღებულ იქნა სარეკომენდაციო ხასიათის მქონე დასკვნითი აქტი.⁶³ ამ დოკუმენტში, გაეროს წევრ სახელმწიფოთა საერთაშორისო-სამართლებრივ დონეზე პირველად დამტკიცდა საერთაშორისო ვაჭრობის პრინციპები. ამ აქტის მერვე პრინციპის თანახმად, განვითარებულმა ქვეყნებმა უნდა გაუწიონ შეღავათები განვითარებად ქვეყნებს და მათზე გაავრცელონ ის

⁶³იხ. The history of IONKTAD 1964, < http://unctad.org/en/Docs/osg286_en.pdf >

შელავათები, რომლებიც ვრცელდება განვითარებულ ქვეყნებს შორის, სანაცვლო შელავათების მოთხოვნის გარეშე.

პრეფერენციული გადასახადი გამოიყენება როგორც ორმხრივად, ისე ცალმხრივად.

ევროპის ეკონომიკური საზოგადოების ეკონომიკური პოლიტიკის მნიშვნელოვან ინსტრუმენტად გამოიყენება პრეფერენციული შეთანხმებები. შექმნილია ამგვარ შეთანხმებათა მთელი სისტემა.

დასავლეთ-ევროპულ ქვეყნებსა და ევროპის ეკონომიკურ საზოგადოებას შორის დაიდო შეთანხმება სამრეწველო საქონლით თავისუფალი ვაჭრობის ზონების შექმნის შესახებ.

სხვადასხვა სახის პრეფერენციული შეთანხმებები დაიდო აგრეთვე თურქეთთან, კვიპროსთან, მალტასთან და ისრაელთან. ამ შეთანხმებათა საფუძველზე შეიქმნა დასავლეთ ევროპის ქვეყნების, ხმელთაშუა ზღვის და აფრიკის დიდი ნაწილი ქვეყნების მომცველი პრეფერენციული სავაჭრო ზონა.

1977 წლის თებერვალში (ACEAN)-ის წევრი ქვეყნების მიერ ხელმოწერილ იქნა შეთანხმება ურთიერთპრეფერენციების შესახებ, სადაც დამტკიცდა 31 სასაქონლო პოზიციის ნუსხა; 1978 წლის იანვრიდან ურთიერთპრეფერენციები გავრცელდა კიდევ 71 სასაქონლო პოზიციაზე, 1979 წლის მარტიდან – კიდევ გაიზარდა 84 პოზიციით, ხოლო 1982 წლის იანვრიდან მიღებულ იქნა გადაწყვეტილება, რომლის თანახმად, ურთიერთპრეფერენციები უკვე მოიცავდა 8529 სასაქონლო პოზიციას⁶⁴.

გაეროს ფარგლებში მოქმედებს გაეროს გენერ-

⁶⁴იხ. К. Г. Борисов, Международное таможенное право, Издание второе, М., 2012, < <http://do.gendocs.ru/docs/index-46651.html?page=7> >

ალური ასამბლეის ორგანო – ვაჭრობისა და განვითარების კონფერენცია (იუნკტად-ი), რომელიც საბაჟო სფეროში არსებულ საკითხებს განიხილავს.

კონფერენციამ შეიმუშავა პრეფერენციების საერთო სისტემა და განვითარებადი ქვეყნების პრეფერენციების გენერალური სისტემა, რომელიც მიმართულია განვითარებული ქვეყნების მიერ ცალმხრივი შეღავათების გაწევაზე განვითარებადი ქვეყნების მიმართ და ეს შეღავათები არ მოქმედებს განვითარებული ქვეყნების საბაჟო საზღვარზე საქონლის გადაადგილებისას.

საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ნორმების უნიფიკაცია და საერთაშორისო საბაჟო ურთიერთობის დარგში სახელმწიფოთა მოქმედების კოორდინაცია ხდება საბაჟო ტარიფების პუბლიკაციების საერთაშორისო კავშირისა და მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაციის საშუალებით. მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაცია შექმნილია საბაჟო პროცედურების სტანდარტიზაციისა და ჰარმონიზაციის მიზნით. მის შემადგენლობაში შედიან საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს შექმნის კონვენციის მონაწილე ქვეყნების მთავრობები და აგრეთვე მრავალი სხვა ქვეყანა. ორგანიზაციის ძირითად მიზანს წარმოადგენს საბაჟო სფეროში სახელმწიფოთა ეროვნული საბაჟო სისტემების პროცესუალური ასპექტების კვლევა და ანალიზი, კონვენციათა პროექტების, შეთანხმებებისა და რეკომენდაციების, აგრეთვე საბაჟო ტარიფების დოკუმენტების მომზადება. მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაცია ახორციელებს საბაჟო საკითხებში საერთაშორისო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობას.

მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაციის მიერ დამუშავებული დოკუმენტები გავლენას ახდენენ ეროვნული საბაჟო პროცედურების უნიფიკაციაზე.

1961 წლის 8 ივნისს ბრიუსელში მიღებულ იქნა დროებით შემოტანილი საქონლის საბაჟო გაფორმების გამარტივების მიზნით საბაჟო კონვენცია ATA კარნეტი⁶⁵.

აბრევიატურა „ATA“ (Admissione Temporaire)- სიტყვა-სიტყვით ნიშნავს „დროებით დაშვებას“. შესაბამისად, ATA კარნეტი ნიშნავს საქონლის დროებითი დაშვების (ანუ შემოტანის) წიგნაკს.

ATA კარნეტ-ის, ე. წ. „სტამბულის კონვენციის“ (შემდგომში ATA კარნეტ-ი) დეპოზიტარი არის მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაცია. ATA კარნეტ-ი გამოიყენება საქონლის დროებითი შემოტანის საბაჟო რეჟიმის პირობებში (აგრეთვე ტრანზიტის დროს). ATA კარნეტ-ს გასცემს ნაციონალური სავაჭრო-სამრეწველო პალატა და, ამასთანავე ნაციონალური სავაჭრო-სამრეწველო პალატა საერთაშორისო სავაჭრო-სამრეწველო პალატების ბიუროსთან დაკავშირებულია საგარანტიო ჯაჭვით. ATA - კარნეტ-ი გათანაბრებულია სატვირთო-საბაჟო დეკლარაციასთან, რაც იმას ნიშნავს, რომ ATA - კარნეტ-ის წარმოდგენის დროს საბაჟო ორგანოს არა აქვს უფლება მოითხოვოს სატვირთო-საბაჟო დეკლარაცია. „ამასთან, საქონლის დროებითი შემოტანის დროს ATA - კარნეტ-ის წარმოდგენის შემთხვევაში, დეკლარანტი არ არის ვალდებული წარმოადგინოს საბაჟო გარანტია, რაც აიოლებს და აჩქარებს საბაჟო გაფორმების პროცედურებს“⁶⁶.

⁶⁵ იხ. Основные положения Таможенной Конвенции о карнете АТА для временного ввоза 1961 г. и Конвенции о временном ввозе (Стамбульской конвенции) 1990 г. <<http://www.shpora.su/osnovnye-polozheniya-tamozhennoj-konvencii-o-karnete-ata-dlya-vremennogo-vvoza-1961-g-i-konvencii-o-vremennom-vvoze-stambulskoj-konvencii-1990-g/>>

⁶⁶ იხ. გ. ურიდია, ფ. რუხაია, მ. არახაშია, საბაჟო გაფორმება TIR და ATA (CPD) კარნეტის პრინციპებით, თბილისი, 2004, გვ. 34.

გამოვთქვამთ მოსაზრებას, რომ ATA კარნეტ-ის სისტემის დანერგვა და გამოყენება საქართველოს, როგორც სატრანზიტო ქვეყანას უფრო მიმზიდველს გახდის უცხოელებისათვის, გაზრდის სტრანზიტო გადაზიდვებს საქართველოს ტერიტორიის გავლით და მაქსიმალურად დაიცავს ქვეყნის ეკონომიკურ ინტერესებს.

ევროპის საბაჟო კავშირის შექმნა რეგიონალურ საფუძველზე განსაზღვრულია 9 მუხლით, სადაც ჩამოთვლილია მთლიანად საქონლით ვაჭრობის ფუნქციები, გათვალისწინებულია იმპორტ-ექსპორტის საბაჟო გადასახადის და მსგავსი ანაკრეფების ამოღების აკრძალვა კავშირის წევრ ქვეყნებს შორის, აგრეთვე საერთო-საბაჟო ტარიფების დადგენა და მესამე ქვეყნებთან ურთიერთობა.

საბაჟო კავშირი – სატარიფო გაერთიანებაა, სადაც ჰარმონიზებულია საბაჟო კანონმდებლობა და იმპორტის დროს ამოღებული ანაკრეფი. ძირითადი ნორმატიული აქტებია: გაერთიანების საბაჟო კოდექსი (1994) და საერთო საბაჟო ტარიფი (1958), რომელიც შეტანილ იქნა ევროპის ეკონომიკური საზოგადოების 1957 წლის მოლაპარაკებების 18-29 მუხლებით. აღსანიშნავია, რომ საბაჟო კოდექსმა გააერთიანა 1968-1996 წლებში მიღებული 75 რეგლამენტი. ისინი იყოფიან 3 ნაწილად:

1. საბაჟო კანონმდებლობის საფუძვლები (ევროკავშირის საბაჟო ტერიტორია, საბაჟო ტერიტორია, საბაჟო ღირებულება, საქონლის წარმოშობა);

2. საბაჟო კონტროლთან დაკავშირებული წესები (საბაჟო პროცედურები, ეკონომიკური შინაარსი, საბაჟო კონტროლის ძირითადი ცვლილებები და საქონლის ლიკვიდაცია);

3. საბაჟო დავალიანებასა და გადაწყვეტილებათა გაპროტესტებასთან დაკავშირებული წესები.

§4. სახელმწიფოების მაკონტროლებელ-საოპერაციო საბაჟო ფუნქციების საერთაშორისო-სამართლებრივი მექანიზმი

საბაჟო ოპერაციები მოიცავენ საბაჟო სამსახურის ტევად, მრავალწახნაგოვან შემოქმედებას, რომელიც გამოიხატება საბაჟო თანამშრომლობის, საერთაშორისო მოლაპარაკებებისა და შეთანხმებების პირობების რეალიზაციაში, რაც თავის მხრივ გულისხმობს საბაჟო ფორმალობების წინასწარ შესრულებას, საქონლის საბაჟო გაცილების ორგანიზაციას, საქონელზე საბაჟო გაფორმების პროცედურების ჩატარებას, ტვირთის გაცემის თანმიმდევრობის კონტროლს, საბაჟო გადასახადისა და მოსაკრებლების გადახდას.

საბაჟო ოპერაციებს მიეკუთვნება საბაჟო საწყობების შექმნა-ექსპლუატაცია, ტვირთის გაცემის ზონების ჩამოყალიბება, ტვირთის კლასიფიკაციის სისწორის შემოწმება სასაქონლო დეკლარაციის მიხედვით.

საერთაშორისო მოლაპარაკებებს განეკუთვნება: საბაჟო ფორმალობების გამარტივების საერთაშორისო მოლაპარაკება (1928წ.), რაც ითვალისწინებს მონაწილე ქვეყნების მიერ გამოცემული ეროვნული საბაჟო წესების და ტარიფების პუბლიკაციას, შეტანილ შესწორებებს (მ. 4), საქონლის წამოშობის მოწმობის გაცემის პირობების და პროცედურების გამარტივებას (მ.11). შეთანხმების მოთხოვნების თანახმად, მონაწილე ქვეყნებმა უნდა უზრუნველყონ საქონლის უფასო გადატანა თავიანთ საზღვრებზე. არასასაქონლო (არაკომერციული) ტვირთის გატარების თავისებურება განისაზღვრება სპეციალური საერთაშორისო მოლაპარაკებებითა და შეთანხმებებით⁶⁷.

⁶⁷ იხ. Международные конвенции по таможенным вопросам,
< http://lawtoday.ru/razdel/biblio/tamoj-pr/DOC_052.php

საბაჟო ოპერაციები განსხვავდებიან ტვირთებისა და მგზავრების საერთაშორისო გადაადგილების ხერხებით, სხვადასხვა ტრანსპორტით, საბაჟო ოპერაციების ობიექტებით (ბარგი, ხელბარგი, საერთაშორისო საფოსტო გზავნილები, ვალუტა, სავალუტო ფასეულობა) და საბაჟო საზღვრის გავლის პირობებით (საბაჟო გადასახადი, ტვირთების და სატრანსპორტო საშუალებების შემოწმება და გატარების რიგითობა).

საბაჟო კონტროლი მიმართულია მიღებული წესის განუხრელი შესრულებისა და ტვირთის გატარების პირობების დასაცავად. საბაჟო კონტროლის ზოგადი დებულებები ითვალისწინებენ ტვირთის გატარების წესსა და პირობებს.

მიზნობრივი დანიშნულებით ტვირთები იყოფა: ექსპორტულ, იმპორტულ და არაკომერციულ ტვირთებად. არაკომერციულ ტვირთებს მიეკუთვნება: უცხოური გამოფენის ექსპონატები და აღჭურვილობა, სარეკლამო საგნები, კატალოგები, გამოფენის ტერიტორიაზე გასაყიდი საგნებისა და საქონლის პროსპექტების კინოფილმები, ფილმების მასალა, მხატვრული და ისტორიული ფასეულობები, ცოცხალი ცხოველები და მცენარეები.

ამჟამად მოქმედებს საბაჟო-მაკონტროლებელ-საოპერაციო ფუნქციების შემდეგი სახეები: 1. ტვირთების საზღვარზე გატარებისას მათი გაფორმების ფუნქცია. ტვირთის ასეთი გატარება წარმოებს საერთაშორისო სავაჭრო მოლაპარაკებათა მოთხოვნის შესაბამისად და ცივით და საფუძვლად უდევს სატვირთო-საბაჟო დეკლარაცია, სასაქონლო-სატრანსპორტო დოკუმენტები და ორიგინალური საერთაშორისო ზედდებული.

სატვირთო-საბაჟო დეკლარაცია⁶⁸ – ამ დოკუმენტს წარმოადგენს ტვირთის განმკარგულებელი, საბაჟო ფორმალობების განსახორციელებლად. ტიპური ფორმის შესაბამისად, რომელიც შემუშავებულია საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს მიერ ევროპის ეკონომიკური საზოგადოების მიერ მიღებული ბლანკის საფუძველზე. სატვირთო-საბაჟო დეკლარაციის ბლანკი გაიცემა საბაჟოს ადმინისტრაციის მიერ. სატვირთო დეკლარაცია ივსება საქონლის (ქონების) ყოველ პარტიაზე იმ პირობით, რომ ყოველი ასეთი საქონლის (საგნების) მიმართ საბაჟო რეჟიმი ერთი და იგივეა. საქონელში მოიაზრება ყიდვა-გაყიდვის ან ბარტერის საგნები, ქონებაში იგულისხმება საწარმოების, ორგანიზაციების, კერძო პირების კუთვნილი საგნები, რომლებიც არ არის გამიზნული ყიდვა-გაყიდვის ან ბარტერისათვის; პარტიაში-მოიაზრება ერთი ადრესატის ქონება ან საქონელი, ერთი სატარნსპორტო დოკუმენტით (ზედღებული, კონოსამენტი) ან ერთი პირის ხელბარგი.

საბაჟო გადასახადის დაანგარიშება შესაძლებელია საბაჟო დეკლარაციის წარდგენის შემდეგ. დეკლარაცია უნდა იყოს წარდგენილი კანონმდებლობით განსაზღვრულ ვადებში და შეიცავდეს შემდეგ მონაცემებს: 1. სატვირთო დოკუმენტის ნომერს, რომლითაც

⁶⁸ სასაქონლო-საბაჟო დეკლარაციების შესახებ იხ. ი. ხარაზი, საქართველოს საგადასახადო სამართალი, თბილისი, 2011; ი. ხარაზი, საბაჟო სამართალი, თბილისი, 2010; საქართველოს ფინანსთა მინისტრის 2012 წლის №290 ბრძანებით დამტკიცებული ინსტრუქცია „საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე საქონლის გადაადგილებისა და გაფორმების შესახებ ინსტრუქციის დამტკიცების თაობაზე“, თავი X; ევროსაბჭოს საბაჟო კოდექსის რეგლამენტი, № 450/2008.

საბაჟომ მიიღო საქონელი; 2. ვაგონის კონტეინერის ნომერს ან გემის სახელწოდებას; 3. საქონლის მიმღე-
ბის სახელწოდებას; 4. საქონლის წონას, ადგილების
რაოდენობას და ნომერს; 5. საქონლის სატარიფო
სახელწოდებას; 6. ფასს; 7. სატვირთო სპეციფიკას;
8. საქონლის წარმოშობის მონაცემებს; 9. საბაჟო
დეკლარაციის თანმხლები დოკუმენტების ნუსხას.
ამას გარდა მნიშვნელოვანია წარმოშობის მოწმობა,
რომელიც მეტყველებს იმაზე, თუ რომელი ქვეყნიდა-
ნაა იმპორტირებული საქონელი ან მისი შემადგენელი
ცალკეული კომპონენტები.

ეს მოწმობა აუცილებელია იმ შემთხვევაში, თუ
საქონლის წარმოშობის ადგილი გავლენას ახდენს
საბაჟო გადასახადის განაკვეთზე, საბაჟო მოსაკრე-
ბელზე და ა. შ. მაგალითად, ევროპის ეკონომიკური
საზოგადოების ქვეყნებში განვითარებადი ქვეყნიდან
იმპორტირებული საქონელი ითვალისწინებს საბაჟო
გადასახადის გაუქმებას, ან შემცირებას, თუ მისი შე-
მადგენელი ნაწილებიც დამზადებულია იმავე ქვეყა-
ნაში. ამით გაერთიანებამ გადაკეტა თავისი ბაზრები
განვითარებადი ქვეყნების ერთობლივი ძალისხმევით
შექმნილი საქონლისათვის საერთაშორისო ეკონომი-
კური ინტეგრაციის დაჯგუფების ჩარჩოებში. იმ შემთხ-
ვევაში თუ ქვეყანას შემოაქვს საბაჟო რაოდენობრივი
შეზღუდვები, იმპორტიორი იძულებულია წარუდგინოს
საბაჟოს, – იმპორტიორმა და ექსპორტიორმა – ექსპორ-
ტის ლიცენზია (ნებართვა) საქონლის განსაზღვრული
რაოდენობის შეტანა-გამოტანაზე და ტრანზიტზე.

თუ ქვეყნის საბაჟო საზღვარზე შემოდის იმპორ-

ტი მცენარეების, ნაყოფის, ცხოველების, ფრინველების, ტყავის, და ნაწარმის სახით, საბაჟოზე უნდა წარმოადგინონ სანიტარიული ან ვეტერინალური მოწმობა, რომელიც გაიცემა ექსპორტიორი ქვეყნის სანიტარული ან ვეტერინალური ზედამხედველობის ორგანოების, ან მცენარეთა კარანტინის ინსპექციების მიერ. თუ ტვირთს არტყია არაკანონიერი საწარმო დამლა ან საიმპორტოდ იგი აკრძალულია, მაშინ ამ ტვირთს აპატიმრებენ.

ტვიროების კატეგორიის მიხედვით განისაზღვრება საბაჟო პირობების ნაირსახეობა, რომელიც სატრანსპორტო სასაქონლო დოკუმენტებთან ერთად წარმოადგენს საბაჟო უნიფიკაციის საფუძველს.

საბაჟო სამსახურის მაკონტროლებელ-საოპერაციო ფუნქციები მიმართულია ტრანსპორტირების დროს მიღებული დანაკარგებისა და დეფექტების აღმოფხვრისათვის, რადგან ზემოხსენებული უარყოფითად მოქმედებს საქონლის ხარისხზე.

საბაჟო კონტროლი ხორციელდება საერთაშორისო ტვირთებსა და მათ ტექნიკურ დოკუმენტაციაზე, ხარისხის სერთიფიკატზე, მისი წარმოშობის ცნობაზე, საექსპორტო ტვირთების სწორ მარკირებაზე. საქონლის, ან ტვირთის დეფექტის აღმოჩენისას საბაჟო სამსახური ადგენს სათანადო აქტს და იგი ლიანდაგიდან იხსნება.

საბაჟო სამსახურის ფუნქციაში შედის პორტებში და საწყობებში მოთავსებული ტვირთის გაძარცვის შემთხვევაში საბაჟო დანარიცხის შეტყობინების შედგენა.

2. საერთაშორისო საწყალნაოსნო გადაზიდვების დროს, საბაჟო კონტროლი ხორციელდება პორტის რეჟიმის, საგარეო ცურვის გემების, დიდი კაბოტაჟის მქონე უცხოური და სამხედრო გემების რეჟიმის გათვალისწინებით. საზღვარგარეთ მცურავი გემების კონტრო-

ლის წესები განსაზღვრულია საბაჟო მეთვალყურეობის სპეციალურ უნიფიცირებულ წესებში, რომლებიც მოქმედებენ ისეთ მდინარეებზე, როგორიცაა: რეინი, მაინი, დუნაი, ნილოსი, კონგო და სხვა.

საბაჟო კონტროლს ექვემდებარება: მგზავრები, ეკიპაჟი, გემის საწყობის ნუსხა, მგზავრების საბაჟო დეკლარაცია, ეკიპაჟის წევრები, მგზავრების ხელბარგი და ბარგი.

3. სავაჭრო მატარებლების მიმოსვლის გაფორმება, დატვირთული ვაგონების გახსნა – შემოწმებისათვის, ფაქტიური ტვირთის და დეკლარაციაში შეტანილი საქონლის შესაბამისობის გაფორმება შედის საბაჟოს მაკონტროლებელ-საოპერაციო ფუნქციებში. ეს სია შეიძლება გაგრძელდეს: საერთაშორისო სამგზავრო მატარებლების შემოწმება, რკინიგზის საგზაო დოკუმენტების, ბარგის შემოწმება, საფოსტო გზავნილების საერთაშორისო შემოწმება საფოსტო ვაგონებში. შემოწმებას ექვემდებარება დიპლომატიური ბუშელების საფუთავის და სატრანზიტო ფოსტის ტომრების მთლიანობა და მათზე გაცემული დოკუმენტაციის არსებობა.

4. საერთაშორისო საავტომობილო გადაზიდვებისას საბაჟო ფუნქციები ხორციელდება სისტემატური საბაჟო კონტროლით, რასაც ექვემდებარება გრუნტიან გზატკეცილზე მოძრავი სატრანსპორტო საშუალებები, ტვირთიანი მგზავრები, მძლოლთა შემადგენლობა. განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა სათადარიგო ნაწილების, ინსტრუმენტების, ბრეზენტის და ავტომობილის სხვა აღჭურვილობის გატარების რეგითიანობას და კანონიერებას.

5. საჰაერო გადაზიდვებისას საბაჟო კონტროლს ექვემდებარება როგორც საჰაერო ხომალდი, აგრეთვე

გადასატანი ბარგი, მგზავრები, ხელბარგი, სამხედრო-სატრანსპორტო თვითმფრინავები. საბაჟო კონტროლის სპეციალურ წესს ექვემდებარება სამოქალაქო თვითმფრინავებზე გასაყიდი საქონლის გატანა-შემოტანა.

6. სახელმწიფო საზღვარზე საბაჟო კონტროლი უტარდება ცალკეული პირების ხელბარგს და ბარგს. საბაჟო დეკლარაციის თანახმად განსაკუთრებულ რეგლამენტს ექვემდებარება ბეჭდვითი ნაწარმოებები, ხელნაწერები და სხვა ანალოგიური საგნები. ეს პირობები განსაზღვრულია საერთაშორისო მოლაპალაკე ბეჭის, შეთანხმებების და შიდაეროვნული სპეციალური ნორმებით და წესებით.

7. დიპლომატიური კორპუსის თანამშრომლების, დიპლომატიური კონფერენციების დელეგაციების წევრების, დიპლომატიური კორპუსის მომსახურე პერსონალის კუთვნილი ტვირთის და ბარგის, დიპლომატიური ფოსტის საბაჟო კონტროლის ფუნქციები განისაზღვრება დიპლომატიური ურთიერთობების ვენის კონვენციით⁶⁹ (1961წ.) და საკონსულო ურთიერთობების ვენის კონვენციით (1963წ.)⁷⁰, რომელიც ეხება დიპლომატიური კორპუსის წევრების, უცხოელი კონსულების, უცხო ქვეყნების მთავრობების წევრების, უცხოეთის დელეგაციების ტვირთის და ბარგის გატარების წესს. ტრანზიტით მიმავალი დიპლომატიური ბარგის, საელჩოებისა და საკონსულოების ნივთების საზღვარზე გატარება განისაზღვრება სათანადო საერთაშორისო შეთანხმებებით და მოლაპარაკებებით. ტვირთები, რომლებიც წარმოადგენენ საკონსულოების „პირველად მოწყობილობას“, საკონსულოს ავტომანქანების და

⁶⁹ იხ. Венская конвенция о дипломатических сношениях 1961, <http://www.un.org/rw/documents/decl_conv/conventions/dip_rel.shtml>

⁷⁰ იხ. Венская конвенция 1963 о консульских сношениях, <<http://dic.academic.ru/dic.nsf/es/72275/%D0%92%D0%95%D0%9D%D0%A1%D0%9A%D0%90%D0%AF>>

ტვირთების საზღვარზე გატარების საბაჟო რეჟიმი განისაზღვრება სახელმწიფოთაშორისი საკონსულო შეთანხმებით. ძველებური ნივთებისა და ხელოვნების ნიმუშების, ძვირფასი ლითონისა და ქვის ნაკეთობების, აგრეთვე სხვა ნივთების, რომელთა გატანაც შეზღუდულია, საბაჟო კონტროლი ეფუძნება საერთაშორისო მოლაპარაკებებსა და შეთანხმებებს. ამ წესებს ექვემდებარება უცხოური დიპლომატიური ფოსტისა და დიპლომატიური კურიერების პირადი ბარგის გადატანის წესიც⁷¹.

8. საბაჟო ტვირთების (რომლებიც არ არის გაფორმებული საბაჟო წესით), გატანის რეჟიმი, შემოწმება და გაშვება, მათი შენახვისა და რეალიზაციის წესი განისაზღვრება საერთაშორისო მოლაპარაკებების და შეთანხმებების გათვალისწინებით, ნებისმიერი ქვეყნის შიდა კანონმდებლობით.

9. საბაჟო საწყობებში განლაგებული ტვირთების საბაჟო მეთვალყურეობა განისაზღვრება საერთაშორისო მოლაპარაკებების და შეთანხმებების დებულებათა გათვალისწინებით.

10. საშიში, რადიაქტიული და ხლეჩვადი მასალებისა და ტვირთების საბაჟო რეჟიმი რეგულირდება საერთაშორისო მოლაპარაკებებისა და შეთანხმებების შესაბამისად.

11. ნარკოტიკული საშუალებებისა და ფსიქოტროპული ნივთიერებების საბაჟო მეთვალყურეობა შედის გაეროს საერთაშორისო კონტროლის სისტემაში.

12. საბაჟო პროცედურები სამრეწველო ობიექტების მშებებლობებისათვის ხორციელდება გაეროს

⁷¹ დაწვრ. იხ. ი. ხარაზი. საქართველოს საგადასახადო სამართალი, თბილისი, 2011, გვ. 234-243; ი. ხარაზი, საბაჟო სამართალი, თბილისი, 2010, გვ. 167-181. დიპლომატიური ურთიერთობების ვენის კონვენცია (1961წ.) და საკონსულო ურთიერთობების ვენის კონვენცია (1963წ.)

ხელმძღვანელობის სამართლებრივი სტრუქტურის ზოგადი პროექტის თანახმად, რაც გეგეფლინება საერთაშორისო სამართლის ძირითად პრინციპებად და ეხება ახალ საერთაშორისო ეკონომიკურ წესებს:

ა) ობიექტის დაკომპლექტებისათვის საჭირო აღჭურვილობის და მასალების საბაჟო მოსაკრებლის განაკვეთის დადგენა;

ბ) მენარდის მიერ წარმოდგენილი აღჭურვილობის მიმართ გატარებული საბაჟო პროცედურები;

გ) მშენებლობის დამთავრების შემდეგ შემოსატანი სათადარიგო ნაწილების და მასალების საბაჟო მოსაკრებლის გადახდა.

13. საბაჟო ოპერაციების ტექნოლოგიური შესრულების საბაჟო მოსაკრებელი:

ა) სატრანსპორტო საშუალებების (მათ შორის ინდივიდუალური სარგებლობის სატრანსპორტო საშუალებები), საქონლის, მემკვიდრეობის, საერთაშორისო გზავნილების და ტვირთების გაფორმება;

ბ) სხვა ადგილზე მდებარე საქონლის ან საგნების საბაჟო გაფორმება იმ ტერიტორიების ან საწარმოს და ორგანიზაციის სათავესთვის ჩათვლით, სადაც ინახება საქონელი ან სხვა ნივთები საბაჟო კონტროლის ქვეშ, აგრეთვე სამუშაო საათების შემდეგ, საბაჟო პასუხისმგებლობის ქვეშ მყოფი საქონელი, როდესაც ეს არ არის აუცილებელი. ამგვარი საბაჟო მოსაკრებელი ზეგანაკვეთურია.

საბაჟო მოსაკრებელი (maxes de douane) აიკრიფება საბაჟო ადმინისტრაციის მიერ ქვეყნის შიდა კანონმდებლობის და ვალდებულებების მიხედვით, საერთაშორისო საბაჟო ადმინისტრაციების თანამშრომლობის და საქმიანობის კოორდინაციის საფუძველზე.

საერთაშორისო საბაჟო ოპერაციების შესრულებ-

ის პრაქტიკაში არსებობს საბაჟო მოსაკრებლების შემდეგი ვარიანტები:

1. სტატისტიკური მოსაკრებელი ამოიღება იმპორტული და ექსპორტული საქონლის აღრიცხვასთან დაკავშირებული ხარჯების ანაზღაურების მიზნით;

2. სამარკო მოსაკრებელი ამოიღება ყველა სახის გარესავაჭრო დეკლარაციის მიღებისას, საქონლის გატანასა და შემოტანაზე, საწყობში მოთავსებაზე, საბაჟოს ადმინისტრაციის მიერ სხვდასხვა ქვითრების გაცემაზე;

3. მოსაკრებელი საბაჟო საწყობიდან საქონლის გატანის უფლებაზე;

4. საქონლის შენახვის და საწყობში მოთავსების მოსაკრებელი სპეციალურად დადგენილი ტარიფების მიხედვით, თითოეული დღის გათვალისწინებით;

5. პლომბების მოსაკრებელი, რომელსაც ადებს საბაჟო ადმინისტრაცია საზღვრიდან საქონლის გადმოტანისას შიდა საბაჟოზე, ან ტრანზიტული საქონლის ქვეყნის ტერიტორიაზე გავლის დროს. ამ მოსაკრებელს ექვემდებარება საბაჟოს მიერ შემოწმებული საფოსტო გზავნილების შტემპელირება;

6. სანიტარული მოსაკრებელი, სანიტარულ კონტროლს დაქვემდებარებული ხორცის და კვების პროდუქტების შემოწმებისას;

7. სალიცენზიო მოსაკრებელი საქონლის გატანის და შემოტანის ნებართვის გადაცემის დროს;

8. საბანდეროლე მოსაკრებელს ექვემდებარება საქონლის ზოგიერთი ნაირსახეობა;

ზემოთჩამოთვლილი ძირითადი მოსაკრებლის გარდა, სახელმწიფოები უფლებამოსილი არიან დააწესონ სხვა სახის მოსაკრებელიც.

§5. გაეროს სპეციალიზირებული დაწესებულებების საერთაშორისო საბაჟო ფუნქციები

ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის სანიტარიული რეჟიმის საერთაშორისო წესების შესატყვისობის საბაჟო სამსახურის ზედამხედველობითი ფუნქციები: საბაჟო სამსახური აკონტროლებს ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის ვაქცინაციის სერტიფიკატის არსებობას, საერთაშორისო სანიტარიული წესების დაცვას, როგორც იურიდიული, ისე ფიზიკური პირების მიერ, რათა დაიცვან მოსახლეობა და ქვეყანაში შემოსული პირები გადამდები დაავადებებისაგან, დაიცვან მცენარეები და მცენარეული პროდუქტები მავნებლებისა და დაავადებებისაგან.

სახელმწიფო საზღვრის სანიტარიული დაცვა ხორციელდება სანიტარიულ-ეპიდემიოლოგიური მოთხოვნილებების გათვალისწინებით, რომელიც მიღებულია ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის მე-4 ასამბლეაზე (1951 წ. მაისი) და შეივსო შემდგომში (1955, 1956, 1976 წ. წ.) დამატებით. მათში გათვალისწინებულია „ჯანმრთელობის კონტროლის მაქსიმალური ზომები“⁷².

ამ წესების შესაბამისად „სამედინო-სანიტარიული შემოწმება“ ორგანიზებული უნდა იყოს. იგი გულისხმობს საერთაშორისო რეისების სატრანსპორტო საშუალებათა სანიტარიული მდგომარეობის კონტროლს და ამ სატრანსპორტო საშუალებებში მყოფ პირთა გამოკითხვას მათი ჯანმრთელობის მდგომარეობის შესახებ.

⁷² იხ. ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის ოფიციალური საიტი
<<http://www.who.int>>

სანიტარიული კარანტინის სამსახური (ან ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის სამსახური) კომპლექსია, რომელიც განლაგებულია სასაზღვრო ან საბაჟო ზონაში. სანიტარიულ-ანტიეპიდემიოლოგიური დაწესებულებების კომპლექსის სისტემაში შედის: სანიტარიულ-საკარანტინო განყოფილება ან პუნქტი, სანიტარიულ-ანტიეპიდემიოლოგიური, შავი ჭირის საწინააღმდეგო სადგური ან ლაბორატორია.

გადამდებ ანუ „საკარანტინო“ დაავადებებს, რომელთა საწინააღმდეგოდ გამოიყენება საერთაშორისო ზომები, მიეკუთვნება: შავი ჭირი, ქოლერა, ყვითელი ციება, ნატურალური ყვავილი, აგრეთვე პარტახტიანი და შებრუნებითი ტიფი (მუხ. 6). ამ წესების მიხედვით, წარმოებს ქვეყანაში შემოსასვლელ ან გასასვლელ პირთა სამედიცინო შემოწმების ერთიანი პროცედურა, აცრის ვაქცინაციის (ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის სერთიფიკატები) სათანადო დოკუმენტების შემოწმება. სახელმწიფო საზღვრების დასაცავად გამოიყენება ადმინისტრაციულ-სანიტარიული ზომები: ქვეყანაში შემოსვლა ან გასვლა ეკრძალებათ იმ პირებს, რომელთაც თავი აარიდეს დადგენილი სანიტარიული წესების შესრულებას; საერთაშორისო საფოსტო გზავნილების აკრძალვა, თუ ისინი გამოგზავნილია ეპიდემიოლოგიურად არასახარბიელო ქვეყნიდან, საკარანტინო დაავადებების შემთხვევაში სახიფათო უბნებზე საზღვრის ჩაკეტვა.

სანიტარულ ფორმალობებთან დაკავშირებით, გაეროს 1963 წლის საერთაშორისო მოგზაურობისა და ტურიზმისადმი მიძღვნილ რომის დიპლომატიურმა კონფერენციამ, აღნიშნა, რომ გაეროს ჯანდაცვის მსოფლიო საერთაშორისო ორგანიზაციის სანიტარი-

ული წესები აძლევენ ქვეყნებს საკარანტინო დაედა-
ბებთან ბრძოლის მაქსიმალური ზომების გამოყენების
შესაძლებლობას. ამასთან ერთად, საერთაშორისო
სანიტარიული წესების რეალიზაციის პროცესში ჯან-
დაცვის ეროვნულმა ორგანოებმა უნდა უზრუნველყონ
საერთაშორისო მიმოსვლაში მინიმალური ჩარევა, რათა
ამით არ შეაფერხონ საერთაშორისო ტურიზმის განვი-
თარება.

**საბაჟო შემოწმება, როგორც ნარკოტიკული სა-
შუალებებისა და ფსიქოტროპული ნივთიერებების კონ-
ტროლის საერთაშორისო ზომების სისტემის ელემენტი.**
ნარკოტიკული ნივთიერებების შემოწმება წარმოებს 1909
წლიდან, როდესაც ჩატარდა ნარკოტიკებისადმი მიძღუ-
ნილი პირველი კონფერენცია. დროთა განმავლობაში
მიღებულ იქნა საერთაშორისო კონტროლის მთელი
სისტემა, თავიდან ერთა ლიგის ჩარჩოებში და 1946
წლიდან-გაეროში.

ნარკოტიკული საშუალებების საერთაშორისო
სამართლის კონტროლის რეჟიმი ითვალისწინებს ამ
ნივთიერებების წარმოების, განაწილების სახელმწი-
ფოს კონტროლს და კონტრაბანდულ ეაჭრობასთან
ბრძოლას.

საერთაშორისო შეთანხმება ოპიუმის შესახებ,
შეთანხმება ასანთის დამზადებისას თეთრი ფოსფორის
გამოყენების აკრძალვის შესახებ⁷³, შეთანხმება ნარკო-
ტიკული საშუალებების წარმოების შეზღუდვისა და
ეაჭრობის ნორმირების შესახებ⁷⁴, – განსაზღვრავენ ოპი-
უმის და ნარკოტიკული ნივთიერებების საერთაშორისო

⁷³ იხ. The 1912 Hague International Opium Convention < <http://www.unodc.org/unodc/en/frontpage/the-1912-hague-international-opium-convention.html> >

⁷⁴ იხ. Единая конвенция о наркотических средствах

Нью-Йорк, 30 марта 1961 г < <http://www.ecad.ru/oon/oon61-24.html> >

კონტროლს. ერთდროულად იქმნება კონტრაბანდასთან ერთობლივი ბრძოლის ინფორმაციის გაცვლის სისტემა. რაც შეეხება თეთრი ფოსფორის შემცველ საქონელს, შეთანხმება (მუხ.1) კრძალავს შეთანხმების მონაწილე ქვეყნებში შეტანას და გაყიდვას.

„კლასიკური“ ნარკოტიკული საშუალებების: ოპიუმის, კოკაინის, ჰეროინის ბოროტად გამოყენებამ და კონტრაბანდულმა ვაჭრობამ მიიღო დიდი მასშტაბები, გახდა უფრო სერიოზული და ამჟამად გამოიყენება უფრო ძლიერ ნარკოტიკებთან ერთად (მაგალითად თხევადი კანაბისი). ფსიქოტროპული და სინთეტიკური საშუალებები საერთაშორისო კონტროლზეა აყვანილი (1961წ. ერთიანი კონვენცია ნარკოტიკული საშუალებების შესახებ, 1971 წ. კონვენცია ფსიქოტროპული ნივთიერებების შესახებ, რომელიც ძალაში შევიდა 1976წ.). ამ საერთაშორისო კონვენციების ძირითადი მიზანია ზემოხსენებული ნივთიერებების წარმოების შეზღუდვა და სამედიცინო და სამეცნიერო მიზნებისათვის გამოყენება.

1961 წლის ერთობლივმა კონვენციამ შეცვალა ყველა წინა წლებში მიღებული მოლაპარაკება და შეთანხმება 1936 წლის კონვენციის გარდა.

ამჟამად, ზოგიერთი ქვეყანა ნარკოტიკებთან მიმართებაში იყენებს ერთობლივი კონვენციის (1961წ.) და 1936 წ. კონვენციის (95 სახელმწიფო) დებულებებს; დანარჩენი ქვეყნები იყენებენ წარსულში მიღებული 8 დოკუმენტის დებულებებს. ეს მეტყველებს იმაზე, რომ არსებობს კონტროლის 2 სისტემა, მაკონტროლებელი ორგანო კი (თავისი წესებით) მსოფლიოს ყველა ქვეყნისათვის ერთია, — 1968 წელს გაეროში დაწესებული ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული

ნივთიერებების დასაშვები მოძრაობის კონტროლი. საერთაშორისო შეთანხმებების და მოლაპარაკებების დარღვევის შემთხვევაში, საბჭო უფლებამოსილია კონვენციის მონაწილე ქვეყნებს გაუწიოს ნარკოტიკების შეტანაზე ემბარგოს დადების რეკომენდაცია. ზემოხსენებულიდან გამომდინარე, 1961 წლის ერთობლივი კონვენციის მონაწილე ქვეყნების საბაჟო სამსახურის მოქმედების სფეროში შედის ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნივთიერებების საერთაშორისო კონტროლის მეთვალყურეობის ფუნქცია.

სანიტარიულ-ვეტერინალური და ფიტოსანიტარიული კონტროლის ჩატარებისას საბაჟო სამსახურის სამეთვალყურეო ფუნქცია. საბაჟო სამსახურს ენიჭება საზღვარზე გადასატანი ცხოველების, ფრინველების, ცხოველური წარმოშობის ნედლეულის, ხილის, ფურაჟის, მცენარეებისა და სოფლის მეურნეობის პროდუქციის, სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის საერთაშორისო წესებთან შესაბამისობის მაკონტროლებელ-საოპერაციო ფუნქციები.

მცენარეთა დაცვის საერთაშორისო შეთანხმების მე-4 და მე-5 მუხლების თანახმად⁷³, მცენარეთა ან მცენარეთა ნაწილების იმპორტი და ტრანზიტი დასაშვებია ქვეყნის შესაბამისი ეროვნული ორგანოების ნებართვით. მცენარეთა კარანტინის სახელმწიფოს სამსახურის და საბაჟო სამსახურის კონტროლს ექვემდებარება:

1. მცენარეული წარმოშობის პროდუქცია (გზავნა-ღებებში, ბანდეროლებში, მგზავრთა ხელბარგში და ა.შ.);
2. საზღვარგარეთიდან შემოსული სატრანსპორტო საშუალებები;

⁷³ იხ. Международная конвенция о защите растений 1951г., < <http://zaki.ru/pagcsnew.php?id=1431>>

გ) საწყობები, სადაც ინახება მცენარეული წარმოშობის პროდუქცია, საზღვარგარეთიდან პროდუქციის სახით შემოსული გადასამუშავებელი ნედლეული.

თესლის, დასათესი მასალის და მცენარეული წარმოშობის პროდუქციის ექსპორტის და ტრანზიტის დროს, ეროვნული კომპეტენტური ორგანოები და ორგანიზაციები უზრუნველყოფენ მცენარეთა დაცვას, კარანტინის საერთაშორისო ნორმებისა და წესების გათვალისწინებით. ტვირთის ყოველ პარტიას ახლავს მცენარეთა დაცვის და კარანტინის სამსახურის ფიტოსანიტარიული სერტიფიკატი, რომელიც ადასტურებს შემოტანილი პროდუქციის საკარანტინო ობიექტებით დაუსნევადობას. ფიტოსანიტარიული სერტიფიკატი არ უარყოფს იმპორტის ქვეყნის უფლებას ჩაატაროს შემოსული ტვირთის საკარანტინო კონტროლი, საერთაშორისო და ეროვნულ წესებთან და ნორმებთან შესაბამისობის თვალსაზრისით.

სასაზღვრო და საბაჟო კარანტინის პუნქტებში ტვირთის შემოსულისთანავე ტარდება ფიტოსანიტარიული კონტროლი. საკარანტინე ობიექტების აღმოჩენისას იმპორტიორი ქვეყნის გარესსაავტრო ორგანიზაციებს უფლება აქვთ დააბრუნონ ტვირთი.

იმ შემთხვევაში, თუ გაუენებელყოფა შეუძლებელია, ფიტოსანიტარიული წესების თანახმად, იგი ექვემდებარება განადგურებას. რიგ სახელმწიფოებში ფიტოსანიტარიული კონტროლი ხორციელდება საბაჟო სამსახურის გარესსაავტრო ოპერაციების სამეთვალყურეო ფუნქციების შესრულებისას.

§6. საერთაშორისო საფოსტო გზავნილების შემოწმება და კონტროლი

მსოფლიო საფოსტო კავშირის ძირითადი მიზანია „კორესპოდენციის გასაცვლელად ერთიანი საფოსტო ტერიტორიის შექმნა, საფოსტო ურთიერთობების ორგანიზაცია და სრულყოფა; ამ მიზნის განხორციელებისათვის საერთაშორისო თანამშრომლობის ხელშეწყობა“⁷⁶.

შემოსული ან გასული საერთაშორისო გზავნილები (ამანათები, მცირე პაკეტები, ბანდეროლები და წერილები სასაქონლო შიგთავსით) საბაჟო შემოწმების შემდეგ იგზავნება საერთაშორისო საფოსტო განყოფილებაში.

საერთაშორისო საფოსტო გზავნილების საბაჟო შემოწმება საერთაშორისო საფოსტო კონვენციით ან საფოსტო გზავნილების შეთანხმებით დადგენილ ეადებში ტარდება. ამანათები და მცირე პაკეტები უნდა იყოს წარმოდგენილი საბაჟოზე სათანადო საბაჟო დეკლარაციასთან ერთად. საერთაშორისო საფოსტო გზავნილების წონის ან რაოდენობის შემცირების, შეფუთვის დაზიანების შემთხვევაში, კავშირგაბმულობის საერთაშორისო გზავნილების ობიექტზე დგება აქტი, რომელიც საერთაშორისო საფოსტო გზავნილთან ერთად უბრუნდება საბაჟო დაწესებულებას.

საერთაშორისო საფოსტო გზავნილების პრაქტიკაში დამკვიდრდა ჩვეულება – განსაზღვრული კატეგორიის ამანათების გადატანა ნებართვისა და გადასახადის გარეშე, ასეთებია:

⁷⁶ იხ. Constitution of the World Postal Union < <http://www.upu.int/en/thc-upu/acts/about-acis.html> >

1. სამეცნიერო ნაშრომის ამონაბეჭდის შემცველი ამანათი ან ბანდეროლი, რომელიც ეგზავნებათ მეცნიერ მუშაკებს სააქტორო უფლებით და არ აღემატება 100 ეგზემპლარს;

2. ბანდეროლი, რომელშიც მოთავსებულია მხოლოდ ბეჭდვითი ნაწარმოები, არა უმეტეს თითო დასახელების ორი ეგზემპლარისა;

3. იგივე დასახელების ამანათი;

4. არასასაქონლო ხასიათის სასაჩუქრო, სუვენირული დანიშნულების შიგთავსის მქონე ამანათები და მცირე პაკეტები.

აღსანიშნავია, რომ საერთაშორისო საფოსტო გზავნილების გატარება ხდება საბაჟო დაწესებულებების, ფოსტის და კავშირგაბმულობის საწარმოს მიერ ნარკოტიკული, ძლიერმოქმედი, შხამიანი საშუალებების გაშვების წესების და სანიტარიული მეთვალყურეობის და კარანტინის საერთაშორისო წესების გათვალისწინებით.

განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს საერთაშორისო სატრანზიტო საფოსტო გზავნილების საბაჟო რეჟიმი. პირველი: ქვეყნის ტერიტორიის გადაკვეთის უფლება ეძლევა ტვირთებს, რომლებიც არ შეიცავენ საბაჟო ტარიფით ან საერთაშორისო საფოსტო კონვენციით ამ ქვეყნისათვის აკრძალულ საგნებს; მეორე: სატრანზიტო საერთაშორისო საფოსტო გზავნილები კვეთენ ქვეყნის საბაჟო ტერიტორიას პლომბების, ბეჭდების აუხსნელად და მთლიანობის დაურღვევლად; მესამე: საერთაშორისო სატრანზიტო საფოსტო გზავნილები ქვეყნის საფოსტო მიმოსვლის შემოსაშვებ სასაზღვრო პუნქტებიდან მიემართება

გასაშვებ სასაზღვრო პუნქტებში საერთაშორისო ფოსტის მიმართულების გემით.

მათ თან ახლავს უცხოური საფოსტო სამსახურის ზედღებულის ერთი ეგზემპლარი, რომელიც შემდგომში უნდა იყოს ჩაბარებული სატრანზიტო ქვეყნის საბაჟო სამსახურის მიერ უცხოურ საფოსტო სამსახურში.

საერთაშორისო საფოსტო გზავნილის დაბრუნება ხდება იმ შემთხვევაში, თუ ადრესატმა არ მიიღო გზავნილი იმ ვადის განმავლობაში, რომელიც დადგენილია მსოფლიო საფოსტო კონვენციის⁷⁷ მიერ, თუ არ იყო გატარებული საბაჟო დაწესებულებებით გაეროს მსოფლიო საფოსტო კავშირის საფოსტო მიმოსვლის საერთაშორისო წესების თანახმად (შეფუთვის, კონვერტის, პაკეტის დაზიანება, არასრული წონა, საერთაშორისო სტანდარტებთან შეუსაბამობა და სხვა).

საერთაშორისო საფოსტო გზავნილები ექვემდებარებიან კონფისკაციას, თუ საბაჟო შემოწმებისას გზავნილში აღმოჩენილია ნივთები, რომელიც დამალული იქნა საბაჟო კონტროლის დროს, არ არის აღნიშნული საბაჟო დეკლარაციაში და სხვა დოკუმენტებში. აღნიშნულ ნივთებს აკავებენ, როგორც კონტრაბანდის საგნებს.

„საფოსტო გზავნილი არის საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე გადასაგზავნი: ა) ჩვეულებრივი, შეკვეთილი და ფასგამოცხადებული წერილები, მცირე პაკეტები, ბანდეროლები და ამანათები, რომლებიც შეიცავენ კონტროლს დაქვემდებარებულ საქონელსა თუ საგნებს“.⁷⁸

⁷⁷ მსოფლიო საფოსტო კავშირის შესახებ იხ. ია ხარაზი საქართველოს საგადასახადო სამართალი, თბილისი, 2011, გვ. 193-196; ი. ხარაზი, საბაჟო სამართალი, თბილისი, 2010, 424-427.

⁷⁸ იხ. ია ხარაზი, საქართველოს საგადასახადო სამართალი, თბილისი, 2011, გვ. 193

„უცხო ქვეყნიდან მიღებული საქონლის შემცველი საფოსტო გზავნილის დათვალიერება ხდება მიმღებოსათვის გზავნილის გადაცემამდე, საფოსტო მომსახურების გამწევი პირის ადგილსამყოფლის მიხედვით, ხოლო უცხო ქვეყნებში გასაგზავნი საფოსტო გზავნილების დათვალიერება საფოსტო მომსახურების გამწევი პირის ადგილსამყოფელზე მათი მიღებისთანავე ან მიღების შემდეგ“⁷⁹.

„როგორც წესი, საფოსტო დეკლარაციები წარედგინება მცირე ღირებულების და რაოდენობის საქონლის იმპორტის და ექსპორტის დროს. ამასთან, თუ ამანათში მოთავსებული საქონლის ღირებულება ან რაოდენობა აღემატება დაუბეგრავ მინიმუმს, მაშინ წარმოდგენილ უნდა იქნეს სასაქონლო დეკლარაცია ან ორივე ერთად. ამასთან, საერთაშორისო წესებით დადგენილია, რომ საერთაშორისო საფოსტო გზავნილების დროს ხდება შემდეგი სახის საფოსტო დეკლარაციების წარდგენა:

1. საფოსტო დეკლარაცია – CN – 22

2. საფოსტო დეკლარაცია – CN – 23

1. ზემოხსენებული დეკლარაციებიდან CN – 23-ით ხორციელდება საფოსტო გზავნილში მოთავსებული საქონლის დეკლარირება, ხოლო CN – 22-ით, გზავნილში მოთავსებული დოკუმენტები⁸⁰.

მსოფლიო პრაქტიკაში, შესაბამისი საერთაშორისო კონვენციების საფუძველზე დადგენილია იმ საქონლის ნუსხა, რომლის მოთავსება საფოსტო ამანათებში, როგორც წესი აკრძალულია (გარდა „გამოცხადებული ფასდადებით“ გზავნილის გაგზავნისა), რაც იმას ნიშნავს, რომ წინასწარ ცხადდება გზავნილში

⁷⁹ იქვე. გვ. 194.

⁸⁰ იქვე.

მოთავსებული საქონლის ფასი მისი დაზღვევის მიზნით და შესაბამისად მისი დეკლარირება საფოსტო დეკლარაციებით არ ხორციელდება. ეს საქონელია: მონეტები, საბანკო და საკრედიტო ბილეთები და სხვა ფასიანი ქაღალდები, საგზაო ჩეკები, პლატინა, ოქროს და ვერცხლის ნაკეთობების სახით, ნარკოტიკული და ფსიქოტროპული ნივთიერებები, უხამსი ნივთები, ცოცხალი ცხოველები და სხვა.

დიპლომატიური ფოსტა (პაკეტები, ჩემოდნები და ტომარა-ვალიზები) ხელშეუხებელია და გადის საბაჟო შემოწმების გარეშე. იგი უნდა იყოს დალუქული, ჰქონდეს იმ ქვეყნის საგარეო საქმეთა სამინისტროს და დიპლომატიური წარმომადგენლობის ტყვიის პლომბები, რომელიც აგზავნის დიპლომატიურ კურიერს. ამასთანავე უნდა გააჩნდეს ეტიკეტი, რომელსაც აწერია „ექსპედისიონ ოფისიელ“ („expedition ofisial“) და აღნიშნული იყოს კურიერის ფურცელში. დიპლომატიური ფოსტის გაცემის უფლებით სარგებლობენ დიპლომატიური და საკონსულო წარმომადგენლობები, საგარეო საქმეთა უწყებები. სახელმწიფო საზღვრის გადაკვეთისას წარმომადგენენ მხოლოდ კურიერის ფურცელს. საბაჟოს წარმომადგენლები ახდენენ დიპლომატიური ფოსტის თითოეული ადგილის დათვალიერებას, რის შემდეგაც დიპლომატიურ კურიერს უბრუნებენ კურიერის ფურცელს. სამეცნიერო-ტექნიკური თანამშრომლობის დოკუმენტაცია იგზავნება საერთაშორისო შეთანხმების შესაბამისად. დოკუმენტაციის შემცველი პაკეტები არც გამგზავნი, არც მიმღები ქვეყნის საბაჟოზე არ მოწმდება.

საერთაშორისო საფოსტო სტანდარტების თანახმად, დიპლომატიური ფოსტის გაფორმება შემდეგ-

ნაირად წარმოებს: ფოსტა თავსდება ბრეზენტის ტომრებში, რომლის წონა 30 კგ-ს არ უნდა აღემატებოდეს. გამგზავნი ვალდებულია დიპლომატიური ფოსტის ტომრები დალუქოს და დაადოს ორი იარლიყი, სადაც აღნიშნულია ტომრის ნომერი, საიდან სად იგზავნება და ედება ფოსტის გაგზავნის ოფიციალური ბეჭედი. დიპლომატიურ ფოსტას ახლავს წერილები, სადაც ჩამოთვლილია ტომრის ნომერი და მითითება, რომ ფოსტა შეიცავს მხოლოდ ოფიციალურ დიპლომატიურ კორესპოდენციას.

სეულის კონვენციის თავი მე-3 „განსაკუთრებული დებულებები“ არეგულირებს წერილობითი კორესპოდენციის გზავნილების მიწოდებას საზღვარგარეთ და სადაც აღნიშნულია, რომ, “არც ერთი ქვეყანა არ არის ვალდებული გადაგზავნოს ან ჩააბაროს ადრესატს წერილობითი კორესპოდენციის გზავნილებები, რომელთა გამგზავნებიც ცხოვრობენ რა ამ ქვეყნის ტერიტორიაზე, აბარებენ ან ავალებენ გზავნილების ჩაბარებას სხვა ქვეყნის საფოსტო დაწესებულებებს უფრო ხელსაყრელი სატარიფო პირობების გამოყენების მიზნით. არც ერთი ქვეყანა არ არის ვალდებული გადაგზავნოს ან მიიტანოს მიმდებამდე წერილობითი კორესპოდენციის გზავნილები, რომლებიც გამგზავნებმა მიაწოდეს დიდი რაოდენობით თვითონ ან ვინმეს მეშვეობით რა იმ ქვეყანაში, სადაც ცხოვრობენ შესაბამისი ანაზღაურების გარეშე. დანიშნულების ადმინისტრაცია უფლებამოსილია მოსთხოვოს მიწოდების ადმინისტრაციას მის მიერ გაწეული ხარჯების ანაზღაურება, რომელიც არ შეიძლება აღემატებოდეს ორი შემდგომი ფორმულის ჯამს: ან ექვივალენტური გზავნილებების მიმართ დადგენილი შიდა ტარიფების 80%, ან 0,14 სსუ გზავნილებზე, პლუს

1სსუ თითოეულ კგ-ზე. იმ შემთხვევაში, თუ მიწოდების ადმინისტრაცია უარს ამბობს დანიშნულების ადმინისტრაციის მიერ დადგენილი თანხის გადაში გადახდაზე, ამ უკანასკნელს შეუძლია დაუბრუნოს გზავნილებები მიწოდების ადმინისტრაციას და თან მოსთხოვოს დაბრუნების ხარჯების ანაზღაურება, ან დაამუშაოს ისინი მისი შიდა კანონმდებლობის თანახმად. 26-ე მუხლში („დაუშვებელი გზავნილები. აკრძალვები“) აღნიშნულია, რომ „გზავნილები, რომლებიც არ პასუხობენ კონვენციისა და რეგლამენტის პირობებს, არ დაიშვებიან. „გზავნილები, გარდა ფასგამოცხადებული გზავნილებისა, არ შეიძლება შეიცავდნენ მონეტებს, საბანკო ბიულეტენებს, საკრედიტო ბილეთებს ან რაიმე ფასეულობებს წარმდგენზე, საგზაო ჩეკებს, პლატინას, ოქროს ან ვერცხლის ნაკეთობის ან დამუშავებული სახით, ძვირფას ქვებს, საიუველირიო ნაკეთობებს ან სხვა ძვირფას ნივთებს. მაგრამ, იმ შემთხვევაში, თუ მიწოდების ან დანიშნულების ქვეყნის შიდა კანონმდებლობა ამის უფლებას იძლევა, ეს საგნები შეიძლება გადაგზავნილ იქნენ დახურული კონვერტით, როგორც შეკვეთილი გზავნილები“.

თავი მე-4 „საბაჟო საკითხებს“ ეხება, რომლის 31-ე მუხლი არეგულირებს „საბაჟო დათვალიერება“-ს, კერძოდ, „მიწოდების ქვეყნის საფოსტო ადმინისტრაციას და დანიშნულების ქვეყნის საფოსტო ადმინისტრაციას მათი კანონმდებლობის შესაბამისად აქვთ უფლება წარადგინონ წერილობითი კორექსპოდენციის გზავნილები საბაჟო დათვალიერებაზე“. 32-ე მუხლის თანახმად კი, „მიწოდების ან დანიშნულების ქვეყანაში

საბაჟო დათვალიერებაზე წარდგენილ გზავნილებზე, გარემოებების მიხედვით, შეიძლება აღებულ იქნას ფოსტის სასარგებლოდ სპეციალური ტარიფი მაქსიმუმ 2. 61 სსუ-ს ოდენობით. ეს ტარიფი აიღება მხოლოდ იმ გზავნილებების საბაჟო წარდგენისა და საბაჟო დათვალიერებისათვის, რომლებიც იბეგრება საბაჟო საურავით ან ასეთივე ხასიათის სხვა ნებისმიერი ანა-კრებით“.

საფოსტო გზავნილში მოთავსებულ საქონელზე გადასახდელების გადახდა ხორციელდება საქონელზე გაცხადებული პროცედურების განხორციელებისათვის სასაქონლო ოპერაციის შესაბამისად, მსოფლიო საფოსტო კავშირის 1994 წლის სეულის კონვენციის შესაბამისად.

§7. სავალუტო-საფინანსო ოპერაციების საბაჟო კონტროლის ორგანიზაცია

საერთაშორისო სავალუტო რეგულირების სისტემა შექმნილია საერთაშორისო სავალუტო ორგანიზაციების, ცენტრალური ბანკების, სახელმწიფოების ფინანსთა სამინისტროების, ცენტრალური ბანკების სავალუტო კონტროლით.

ბრიტანეთის ერთა თანამეგობრობის წევრ-ქვეყნებმა უარი თქვეს სავალუტო კონტროლზე, რომელიც ითვალისწინებს გაეროს საერთაშორისო სავალუტო ფონდთან შეუთანხმებლად მიმდინარე ოპერაციების შეზღუდვას.

საბაჟო ორგანოები ატარებენ მნიშვნელოვან ღონისძიებებს გარესავაჭრო ოპერაციების სავალუტო კონტროლის ჩასატარებლად: საექსპორტო საქონლის გაყიდვით სავალუტო მოგების შემოტანის, უცხო ვალუტაში გადახდის თავისებურებების, საბარტერო გარიგების საბაჟო-საბანკო კონტროლს. მსოფლიო პრაქტიკა მოწმობს, რომ ყველა ქვეყანა მაქსიმალური სავალუტო მოგების მისაღებად ატარებს ადმინისტრაციული ზომების მთელ რიგ კომპლექსს. ეს გზა გაიარა ბევრმა ქვეყანამ (საფრანგეთი, გერმანია, დიდი ბრიტანეთი და სხვ.). საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მონაცემებით, საექსპორტო-სავალუტო ფონდის მონაცემებით, სავალუტო მოგების უკან დაბრუნების აუცილებელი მოთხოვნა გათვალისწინებულია 50 ქვეყნის (ჩეხეთი, სლოვენია, პოლონეთი, უნგრეთი, ისრაელი, ჩინეთი და სხვა) კანონმდებლობაში. ცენტრალური და აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნები არასავაჭრო ხასიათის განაღდებას, სავალუტო რეგულირების ჩათვ-

ლით, ახორციელებენ ეროვნულ ვალუტაში, განადგობის წესისა და არასავაჭრო გადასახადის ჩატარების მრავალმხრივი შეთანხმების თანახმად.

სახელმწიფო საზღვარზე ეროვნული კუპიურების, სესხების, ობლიგაციების და კუპონების, ლატარიის ბილეთების გატანა-შემოტანა აკრძალულია. სავალუტო ფასეულობების შეტანა, გადაგზავნა უცხოეთიდან ცენტრალური ევროპის ქვეყნებში დაუშვებელია ეროვნული ფინანსთა სამინისტროს ნებართვის გარეშე.

ეროვნული ვალუტის შემოტანის დროს საბაჟო დაწესებულება იძლევა ცნობას მისი რეგისტრაციის შესახებ. საგადასახადო დოკუმენტაციის ან სავალუტო ფასეულობების არსებობის დროს, ისინი შეაქვთ ზემოაღნიშნულ ცნობაში. ძვირფასი ლითონებისაგან დამზადებული ნაკეთობების, ძვირფასი ქვების და მარგალიტების გატანა-შემოტანა განისაზღვრება სათანადო ეროვნული სამინისტროების (როგორც წესი საგარეო ვაჭრობის ან ფინანსთა სამინისტროების) ნებართვით.

ქვეყნიდან გამსვლელ პირთა კუთვნილი პირადი ქონების დოკუმენტების საზღვარზე გადატანა სათანადო ბანკისა და ფინანსთა სამინისტროს მითითებით განისაზღვრება. ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობის (ევროპული ეკონომიკური კავშირი) წევრი ქვეყნები ახორციელებენ სავალუტო რეგულირებას ევროპის სავალუტო სისტემის ფარგლებში.

ფრანგული კავშირის ზონის ტერიტორიაზე მდებარე ქვეყნებში სავალუტო რეგულირება განისაზღვრება საფრანგეთის ბანკის, დასავლეთ და ცენტრალური აფრიკის სახელმწიფოთა და მაღის ცენტრალური ბანკის მიერ.

ამ ქვეყნებიდან უცხოური ვალუტის შემოტანა

შეუზღუდავია, მაგრამ საზღვარგარეთიდან დაბრუნებული პირი ვალდებულია ერთი თვის განმავლობაში სავალუტო ბაზარზე გაყიდოს გარკვეული ექვივალენტის თანხის პროდუქცია.

აშშ და ლათინური ამერიკის ქვეყნების საბაჟო ურთიერთობათა პრაქტიკაში შეტანილი ფულადი საშუალებების კონტროლს აწარმოებენ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ დეკლარაციაში აღნიშნული თანხა 5000 დოლარს აღემატება.

აზიის და იაპონიის ქვეყნებში სავალუტო რეგულირება ეროვნული ბანკების მიერ წარმოებს. ვალუტის შემოტანა შეუზღუდავია, გასატანი თანხა კი, რაოდენობრივად შეზღუდულია. („აქვე შევნიშნავთ, რომ ნებისმიერი ოდენობის ვალუტის საქართველოში შემოტანა და მისი გატანა თავისუფლდება გადასახდელებისაგან, თუმცა პირის მიერ ნაღდი ფულის (ეროვნული, უცხოური ვალუტა), ჩეკების, სხვა ფასიანი ქაღალდების, რომელთა ჯამური ნომინალური ღირებულებაც აღემატება 30 000 ლარს ან მის ეკვივალენტს სხვა ვალუტაში, საზღვარზე გადაადგილება ექვემდებარება სავალდებულო დეკლარირებას. თუ პირი არ განახორციელებს სავალდებულო დეკლარირებას დაქვემდებარებული საქონლის დეკლარირებას, მის მიმართ გატარდება მოქმედი კანონმდებლობით გათვალისწინებული პასუხისმგებლობის შესაბამისი ღონისძიებები“)⁸¹. რაც შეეხება ძვირფასი ლითონების, ქვებისა და მარგალიტების ნაკეთობების საზღვარზე გადატანის საბაჟო პროცესს, იგი განისაზღვრება თითოეულ ქვეყანაში ინდივიდუალურად ცხოვრებისეული მოთხოვნილებებისა და მოსახლეობის ეროვნული ფასეულობების გათვალისწინებით.

⁸¹ იხ. ი. ხარაზი, საქართველოს საგადასახადო სამართალი, თბილისი, 2011, გვ. 197-198.

§8. საგანმანათლებლო, სამეცნიერო და კულტურული ხასიათის მქონე მასალების იმპორტი და საბაჟო სამსახურით მაკონტროლებულ-საოპერაციო ფუნქციები

პარიზში, 1910 წელს ხელმოწერილ იქნა მრავალმხრივი შეთანხმება ზნეობისათვის მათე გამოცემების გავრცელების აკრძალვის შესახებ¹². 1923 წელს უნეეაში მიღეს პორნოგრაფიული გამოცემების გავრცელებისა და ვაჭრობის ამკრძალავი საერთაშორისო კონვენცია. კონვენციით განსაზღვრულია გამოცემათა ჩამონათვალი, რომლის გავრცელება შეთანხმების წევრი-ქვეყნების ტერიტორიაზე აკრძალულია. ასეთ გამოცემებს მიეკუთვნება: პორნოგრაფიული ხასიათის თხზულებები, ფილმები, ბარათები, გრაფიურები, სურათები, ბეჭდვითი გამოცემები, გამოსახულებები, აფიშები, ემბლემები და ფოტოსურათები.

საერთაშორისო ურთიერთობებში მონაწილე ქვეყნების საბაჟო სამსახურები ახორციელებენ პორნოგრაფიის გავრცელებასთან ბრძოლას. ამჟამად, უნევის კონვენცია 63-ზე მეტ ქვეყანაშია რატიფიცირებული.

1966 წლის სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების საერთაშორისო აქტის მე-19 მუხლის თანახმად¹³, ნებისმიერი სახელმწიფო უფლებამოსილია სახელმწიფოს უშიშროების დაცვის, საზოგადოებრივი წესრიგის, მოსახლეობის ჯანმრთელობისა და ზნეობის დაცვის

¹² იხ. Договор о борьбе с распространением порнографических изданий, подписанного в Париже 4 мая 1910 года, <http://www.nkag.org.ua/index.php?plugin=Content&path=Documents/Ur_docum_mejd_dorov

¹³ იხ. Международный пакт о гражданских и политических правах <http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pactpol.shtml>

მიზნით, შეზღუდოს ნებისმიერი ინფორმაციის გაერ-
ცელება.

მსოფლიოს ზოგიერთ ქვეყანაში, საბაუო სამ-
სახურს ევალება გაეროს ფარგლებში მოთავსებული
სამეცნიერო საკითხების, კულტურისა და განათლების
(იუნესკო) და დამატებითი (1976) ოქმის საგანმანათლებ-
ლო ხასიათის მქონე მასალების შემოტანის კონტროლი.
საბაუო გადასახადისაგან გათავისუფლებულია ზემოხ-
სენებული შეთანხმებების მიხედვით აღმზრდელობითი,
სამეცნიერო და კულტურული მიზნით შემოტანილი
წიგნები, გაზეთები, ჟურნალები, დოკუმენტები, ხე-
ლოვნების ნიმუშები და სხვა. მე-2 მუხლის თანახმად,
გადასახადისაგან გათავისუფლებულია აგრეთვე ტურ-
ისტული სარეკლამო მასალები.

§9. საბაჟო ფუნქციები საემიგრაციო კონტროლის სისტემაში

მიგრანტების სამართლებრივი მდგომარეობის რეგლამენტაცია 1949 წელს ჩამოყალიბდა, როდესაც გაეროს შრომის საერთაშორისო ორგანიზაციის მიერ მიღებულ იქნა მშრომელ-მიგრანტების მრავალმხრივი კონვენცია⁸⁴. 1975 წელს მიღებულ იქნა მეორე კონვენცია, სადაც მოხსენიებულია მიგრაციის ბოროტად გამოყენების და მშრომელ-მიგრანტებისათვის თანასწორი უფლებების მინიჭების შესახებ. ეს დებულებები და უფლებები დამტკიცებულია აგრეთვე ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული უფლებების საერთაშორისო აქტით.

საბაზრო ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში ზემოხსენებული კონვენციების და პაქტების პირობების და მოვალეობების რეალიზაციისათვის შექმნილია საბაჟო სამსახურთან არსებული მიგრაციული კონტროლის ორგანოები. მათ ევალებათ ქვეყანაში დამატებითი მუშა ძალის მშრომელ მიგრანტთა ხარჯზე ეკონომიკაში საწარმოო ძალების შეფარდების შენარჩუნება და სტაბილიზაცია, აგრეთვე არარეგალურ მიგრაციასთან ბრძოლა.

1990 წლის 25 თებერვალს გაეროს ჩარჩოებში დამუშავდა და მიღებულ იქნა მშრომელ-მიგრანტების და მათი ოჯახების წევრების უფლებების დაცვის საერთაშორისო კონვენცია⁸⁵ (გაეროს დოკ. „ა“ (რეზ.) 158; 1991 წ. 25 თებერვალი).

⁸⁴ იხ. Конвенция Международной Организации Труда N 97 о трудящихся-мигрантах < http://moscow.iom.int/russian/Legislation/ILO97_ru.pdf >

⁸⁵ იხ. Международная конвенция о защите прав всех трудящихся-мигрантов и членов их семей < http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/migrant.shtml >

§10. საბაჟო სამსახურის სამეთვალყურეო ფუნქცია საშიში ტვირთების გადაზიდვისას

ტვირთების საზღვაო გადაზიდვების საერთაშორისო კოდექსის კლასიფიკაციის მიხედვით, საშიშ ტვირთებს მიეკუთვნება სპეციფიკური თვისებების მქონე ნივთიერებები და საგნები. ტრანსპორტირების, დატვირთვა-გადმოტვირთვის ან შენახვის დროს, შეიძლება ისინი გახდნენ აფეთქების ან ხანძრის მიზეზი, რაც გამოიწვევს საწყობების, შენობების დაზიანებას, აგრეთვე გამოიწვევს ადამიანებისა და ცხოველების მოწამვლას, დამწვრობას, დასხივებას და ა. შ.

ზემოხსენებული ტვირთები საშიშროების, გადატვირთვის პირობების და შენახვის სპეციფიკის გათვალისწინებით 9 კლასადაა დაყოფილი. მაგალითად, მე-2 კლასს მიეკუთვნება – გაზები (აირები) შეკუმშული, თხევადი ან ხსნადი, მე-6 კლასს – შხამიანი, ტოქსიკური ნივთიერებები; მე-7 კლასს – რადიოაქტიული და ინფექციური ნივთიერებები და ა. შ. ბირთვული რადიოაქტიული და ინფექციური ნივთიერებების კლასიფიკაცია დაუქნებულია მათ პოტენციურ საშიშროებაზე, რადიაციის დონეზე, მოცულობაზე და ა. შ. ამ ნივთიერებების მავნე ზემოქმედებისაგან ფიზიკური დაცვის სისტემის შექმნა და შენარჩუნება-სახელმწიფოების მოვალეობაა.

ბირთვული ენერგიის მშვიდობიანი გამოყენების, სპეციალური ბირთვული აღჭურვილობის და მასალების გადატვირთვა, რომელიც შეთანხმებულია გაეროს ატომური ენერგიის საერთაშორისო სააგენტოსთან (მაგატე)⁸⁶ – მთლიანად ითვალისწინებს სახელმწიფოს პასუხისმგებლობას.

⁸⁶ იხ. ორგანიზაციის ოფიციალური საიტი <<http://www.iaea.org/>>

1980 წელს ვენაში გაიხსნა და ხელი მოეწერა ბირთვული დანადგარების მასალებისა და სატრანსპორტო საშუალებათა ფიზიკური დაცვის კონვენციას. განსაკუთრებული ყურადღება დაეთმო ბირთვული მასალის დაცვას საერთაშორისო გადაზიდვების დროს. „ბირთვული მასალის საერთაშორისო გადაზიდვა“-ში კონვენცია ითვალისწინებს ნებისმიერი სატრანსპორტო საშუალებებით ბირთვული მასალის პარტიების გადაზიდვას, რომელიც გადის იმ საშუალებებით ბირთვული მასალის პარტიების გადაზიდვისას, რომელიც გადის იმ ქვეყნის ტერიტორიიდან, სადაური წარმოშობისაა ცვირთი, ტრანსპორტირების მომენტიდან გაგზავნის დანადგარიდან, საბოლოო დანიშნულებამდე – კერძოდ, მიმღების დანადგარზე მისვლით.

ბირთვული მასალის ექსპორტი, იმპორტი და სატრანზიტო გადაზიდვები ხორციელდება იმ შემთხვევაში, თუ სახელმწიფო არის საერთაშორისო ატომური ენერგიის სააგენტოს - „საერთაშორისო გადაზიდვების დროს ფიზიკური დაცვის გარანტის“ შეთანხმების მონაწილე. ამ კონვენციის თანახმად, ბირთვული მასალის ექსპორტი და იმპორტი იმყოფება გაეროს ატომური ენერგიის საერთაშორისო სააგენტოს კონტროლის ქვეშ და უზრუნველყოფილია სააგენტოს პროგრამით გათვალისწინებული უშიშროების სავარაუდო შეფასების და ფიზიკური დაცვის სტანდარტით. უსაფრთხო გადაზიდვის სააგენტოს წესები შეიძლება საფუძვლად დაედოს ბირთვული უშიშროების ნორმების დამკვიდრების პროგრამის დამუშავებას და საბოლოო მიზნად ისახავს ატომური ელექტროსადგურებისათვის საერთაშორისო შეთანხმების ნორმატივების დამუშავებას.

უცხოურ გემებზე საშიში ტვირთების ექსპორტი და იმპორტი საზღვაო გადაზიდვების წესებით არის რეგლამენტირებული. თითოეულ საშიშ ტვირთზე უნდა იყოს შედგენილი ბარათი, სადაც აღნიშნულია მისი კლასი, ქვეკლასი, კატეგორია, ჯგუფი. განსაკუთრებული ყურადღება ეთმობა საშიშროების, შეფუთვის და მარკირების ნიშნების დადებას. საბაჟო სამსახურები ახორციელებენ საკონტროლო-საოპერაციო ფუნქციებს ტექნოლოგიური რუქების მოთხოვნილებების თანახმა, სახანძრო-ტექნიკურ ინსპექციასა და სანიტარული მეთვალყურეობის ორგანოებთან შეთანხმებით.

ექსპერტთა კომიტეტის მიერ მომზადებული საშიში ტვირთების გადაზიდვის რეკომენდაციები წარმოადგენენ მოდელს, რის შესაბამისადაც შეიძლება ამ ტვირთების კლასიფიკაციის, მარკირების და შეფუთვის ტექნიკური რეგლამენტების საერთაშორისო და ეროვნული წესების უნიფიკაცია.

ეს რეკომენდაციები აგრეთვე ხელს უწყობს საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ნორმების პრინციპების უნიფიკაციას და გამოიყენება საერთაშორისო სავაჭრო გადაზიდვებისას საბაჟო ოპერაციების ჩატარების ერთიან მეთოდში.

§11. მსოფლიო ვაჭრობაში კონტრაბანდასთან ბრძოლის საერთაშორისო სამართლებრივი ფორმები

კონტრაბანდა, როგორც საერთაშორისო ხასიათის დანაშაულებრივი ქმედება, ცნობილი იყო დიდი ხნის წინ. იგი ემუქრება ვაჭრობის მოწესრიგებას, აზიანებს სახელმწიფოებს შორის ეკონომიკური ურთიერთობის პროგრესულ განვითარებას და არღვევს როგორც სახელმწიფოებრივ, აგრეთვე ეკონომიკურ სუვერენიტეტს. საბაუო დარღვევებიდან კონტრაბანდა ყველაზე მავნეა, რადგან იგი აზიანებს საერთაშორისო ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ განვითარებას, ძირს უთხრის ქვეყნის ეკონომიკას.

კონტრაბანდასთან ბრძოლაში ქვეყნების დაინტერესება ხდება საერთაშორისო თანამშრომლობის ობიექტად.

საერთაშორისო დოკუმენტებში განმარტებულია კონტრაბანდის ზოგიერთი ნაირსახეობის ცნება. კერძოდ, „სამხედრო კონტრაბანდის“ ცნება ასახულია საზღვაო ომის დეკლარაციაში⁸⁷ (1856წ. 4(16) პარილი) და 1909 წ. 26(13) თებერვლის საზღაო ომის სამართლის დეკლარაციაში⁸⁸.

ამ დეკლარაციის თანახმად, „სამხედრო კონტრაბანდას“ მიეკუთვნება საგნები და მასალები, რომელთა გამოყენება შესაძლებელია როგორც სამშვიდობო, ისე სამხედრო მიზნებით.

⁸⁷ იხ. Декларация о праве морской войны, < http://navycollection.narod.ru/library/docs/London_1909.htm>

⁸⁸ იხ. ЁОНДОНСКАЯ ДЕКЛАРАЦИЯ О ПРАВЕ МОРСКОЙ ВОЙНЫ 1909 <http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details_rvsn.htm?id=6490@morfDictionary>

საზღვაო ომის სამართლის დეკლარაციაში პირველად მიღებულ იქნა სამხედრო კონტრაბანდის დაყოფა აბსოლუტურსა და პირობითზე. დეკლარაციის 22 მუხლის თანახმად⁸⁹, სამხედრო კონტრაბანდად ითვლება ქვემოთ ჩამოთვლილი აბსოლუტურად და კონტრაბანდად წოდებული საგნები და მასალები: ნებისმიერი იარაღი, სანადიროს ჩათვლით და მისი ცალკეული ნაწილები; დენთი და ასაფეთქებელი ნივთიერებები, რომლებიც სპეციალურად გამოიყენება ომის დროს; ქვემეხის ჩარხები (დაზგები), ყუთები, ორთვალები, ფურგონები, საველე სამჭედლოები და მათი ნაწილები; საგნები, რომლებიც სპეციალურად მიეკუთვნება სამხედრო ტანსაცმელს და აღჭურვილობას; ყველა სახის სპეციალური სამხედრო აღკაზმულობა; ომის დროს გამოსაყენებელი დასაჯდომი, სააღალო და სასაპალნე ცხოველები; ბანაკის აღჭურვილობის საგნები და ცალკეული ნაწილები; ჯავშნები; სამხედრო გემები, კანჯოები და მათი ნაწილები, რომლებსაც აქვთ მხოლოდ სამხედრო დანიშნულება; ინსტრუმენტები და ხელსაწყოები, რომლებიც გამოიყენება საბრძოლო მასალის დასამუშავებლად, სახმელეთო ან საზღვაო იარაღის და სამხედრო აღჭურვილობის დამზადება შეკეთებისათვის.

დეკლარაციის (25 მუხ.) თანახმად⁹⁰, პირობით კონტრაბანდად ითვლება: სურსათ-სანოვაგის მარაგი, რკინიგზის მოძრავი შემადგენლობა და ა.შ. სხვადასხვა საგნები და მასალები, რომლის გამოყენება შეიძლება

⁸⁹ იხ. ЛОНДОНСКАЯ ДЕКЛАРАЦИЯ О ПРАВЕ МОРСКОЙ ВОЙНЫ 1909
<http://encyclopedia.mil.ru/encyclopedia/dictionary/details_rvsn.htm?id=6490@morfDictionary>

⁹⁰ იქვე

როგორც მშვიდობიანი, ისე ომის დროს და საგანგებო გამოცხადებით, - პირობით კონტრაბანდად ცხადდება. საგანგებო გამოცხადების პროცედურა ხორციელდება 25 და 26 მუხლების მიხედვით.

თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის ნორმების თანახმად, სამხედრო კონტრაბანდის ცნება მნიშვნელოვნად გაფართოებულია. ნეიტრალურ სახელმწიფოებს არ აქვთ უფლება მეომარ ქვეყნებს აღმოუჩინონ დახმარება გემების და შეიარაღების სახით. სამხედრო მიზნებით ნეიტრალური ქვეყნის საეჭრო გემებით გადატანილი საგნები და მასალები სამხედრო კონტრაბანდად ითვლება და ექვემდებარება კონფისკაციას მეორე ქვეყნის მიერ.

კონტრაბანდა ცნობილია როგორც საერთაშორისო ხასიათის მქონე სამართალდარღვევა და მისი განსაზღვრა სახელმწიფოს ძირითად ეროვნული სამართალშია გათვალისწინებული. „კონტრაბანდა – სახელმწიფოს საზღვარზე ტვირთების (საქონლის, ფასეულობების და სხვა) არაკანონიერი გადაადგილება ან საბაჟო-საგადასახადო მიწერილობების დამრღვევი ქმედებაა, რის მიმართაც განსაზღვრულია სათანადო ქვეყნის სამართლის ნორმების სანქციები“.

1997 წლის 3 ივნისს ნაირობში მიღებულ იქნა და ძალაში შევიდა 1980 წლის 21 მაისს, საბაჟო სამართალდარღვევის თავიდან აცილების, აღმოჩენის და აღკვეთის ადმინისტრაციული დახმარების კონვენცია⁹¹, რომლის მიხედვით კონტრაბანდა განისაზღვრება, როგორც საბაჟო მოტყუება, რათა სახელმწიფოს საზ-

⁹¹ იხ. Международная конвенция о взаимном административном содействии в предотвращении, расследовании и пресечении таможенных правонарушений, < <http://russia.bestpravo.ru/fed1991/data03/lex15512.htm> >

ღეარზე გადაუხდელად გადატანილ იქნას ესა თუ ის საქონელი.

საბაჟო სამართალდარღვევის მეთოდით და ხასიათით კონტრაბანდა არ გამოირჩევა სხვა სამართალდარღვევებისაგან, მაგრამ მისი ობიექტების და ასპექტების თვალსაზრისით, კონტრაბანდა წარმოადგენს საბაჟო სამართალდარღვევის ურთულეს ფორმას. მაგალითად, კონტრაბანდის ერთი და იგივე სახეა კონტრაბანდა, რომელიც ხორციელდება საზღვაო ან მდინარის ღია პორტებში. აქედან გამომდინარე, არსებობს კონტრაბანდის სამი ასპექტი:

1. პროფესიონალური კონტრაბანდა (ამით დაკავებული არიან, როგორც წესი, ეკიპაჟის გამოცდილი წევრები, სისტემატურად და სპეციალური გემების გამოყენებით);

2. სამოყვარულო სახის კონტრაბანდა, ატარებს პერიოდულ ხასიათს. მას ეწევიან ეკიპაჟის ცალკეული წევრები (საქონლის, ვალუტის და სავალუტო ფასეულობების დიდი რაოდენობა);

3. ერთჯერადი კონტრაბანდა, რასაც მგზავრები ეწევიან.

კონტრაბანდის კვალიფიკაცია მისი ობიექტების შინაარსის გათვალისწინებით, როგორც საბაჟო სამართალდარღვევა, უფრო მძიმდება. ობიექტები სხვადასხვაგვარია. მოცულობით პირველ ადგილს იკავებენ კონტრაბანდის ტრადიციული ობიექტები: ნარკოტიკები, ვალუტა და სავალუტო ფასეულობები

ამჟამად, ნარკოტიკების კონტრაბანდამ მიაღწია უდიდეს მასშტაბებს. ამ დარგში მოქმედებს მძლავრი საერთაშორისო სინდიკატები, რომლებიც თავის ქსელში ითრევენ ახალ ქვეყნებს. ქვეყნის ხელისუფლება ხშირ-

ად უძლურია მათთან ბრძოლაში. ბოროტმოქმედებს გააჩნიათ საქონლის გასაღების ფართო ქსელი და საკუთარი უშიშროების სამსახური.

მნიშვნელოვნად გაიზარდა იარაღის, სპილოს ძეღის, კაუჩუკის, ძვირფასი მერქნის, ხელოვნების ნიმუშების და ანტიკვარიატის კონტრაბანდა. მაგალითად, დელის აეროპორტში დაკავებულ იქნა მგზავრი, რომელიც ლონდონში მიფრინავდა. მის ბარგში აღმოაჩინეს მონღოლების ეპოქის ხელნაწერი დოკუმენტი, რომელიც ერთი წლის წინ მოიპარეს ალიგარქის მუსულმანური უნივერსიტეტის ბიბლიოთეკიდან.

იუნესკოს მონაცემებით, ბოლო ოცი წლის განმავლობაში, ინდოეთიდან კონტრაბანდული გზით გატანილია ისტორიული მნიშვნელობის 50 ათასზე მეტი საგანი, მათ შორის XVIII საუკუნის ანტიკვარული ბუდის ბრინჯაოს ქანდაკება, გუფტების (IV-VI სს) ხელოვნების ცნობილი ნიმუშები. ასეთი ნივთები ილექებიან სხვადასხვა ქვეყნების კერძო კოლექციებში, ზოგჯერ გამოჩნდებიან ციურიხის, კიოლნის, ან ლონდონის აუქციონებზე, იყიდება უმაღლეს ფასებში და, რაც მთავარია სამშობლოში არასოდეს ბრუნდებიან.

წარსულში ცნობილ კონტრაბანდის ნუსხას ბოლო ხანს შეემატა ახალი ობიექტები, ზოგჯერ ძალზე მოულოდნელიც. მაგალითად, ურანის, იშვიათი ეგზოტიკური ცხოველების და ფრინველების, გველების, ცოცხალი სპილოების კონტრაბანდა. კონტრაბანდის ასეთი მრავალფეროვნება ართულებს ქვეყნების თანამშრომლობას მასთან ბრძოლაში. აქედან გამომდინარე, ქვეყნების მრავალმხრივი მოლაპარაკებების საფუძველზე, კონტრაბანდის ზოგადი განსაზღვრება თანა-

მედროვე საერთაშორისო საბაჟო სამართლის რთულ პრობლემადაა მიჩნეული.

ბოლო წლებში კონტრაბანდა ხასიათდება ახალი თვისებებით: უფრო გავრცელებული ხდება ორგანიზებული კონტრაბანდა, სადაც მონაწილეობენ კონტრაბანდისტების დიდი ჯგუფები. ამ ყოველივეს ხელმძღვანელობენ როგორც ცალკეული პირები, ისე დიდი იატაკქვეშა სინდიკატები, რომლებიც კარგად ერკვევიან ქვეყნის ეკონომიკურ მდგომარეობაში. მაგალითად, მიღწეული მოლაპარაკებების შესაბამისად, ტაილანდი, მაღაიზია და ინდონეზია ღებულობენ აღმკვეთ ზომებს სინგაპურში კალას მადნის უკანონო გატანასთან დაკავშირებით.

მიუხედავად იმისა, რომ სინგაპური არ აწარმოებს ამ მადნის ამოღებას, 193 წლის განმავლობაში ქვეყნიდან ექსპორტირებულ იქნა წინა წელთან შედარებით 3-ჯერ მეტი მადანი. გაყიდული კალის რაოდენობა კონტრაბანდული მადნიდანაა გამოდნობილი. ტაილანდის კონტრაბანდასთან ბრძოლის კომიტეტის თავმჯდომარის სიტყვებით, ტაილანდის მადნის 70% სინგაპურში გაედინება.

ამჟამად ჩამოყალიბდა კონტრაბანდასთან ბრძოლის საერთაშორისო თანამშრომლობის განსაზღვრული მიმართულებები და ფორმები. ეს საერთაშორისო ქმედების დიდი სისტემაა, რომელიც იღებს დამნაშავეობის წინააღმდეგ გამაფრთხილებელ ზომებს და ებრძვის მას.

ლიტერატურა:

1. მსოფლიო საფოსტო კავშირის 1994 წლის სეულის კონვენცია

2. 1991 წლის 25 თებერვლის მშრომელ-მიგრანტების და მათი ოჯახების წევრების უფლებების დაცვის საერთაშორისო კონვენცია (გაეროს დოკ. „ა“ (რეზ.) 158; 1991 წ. 25 თებერვალი

3. 1997 წლის 3 ივნისის ნაირობისკონვენცია (ძალაში შევიდა 1980 წლის 21 მაისს), საბაჟო სამართალდარღვევის თავიდან აცილების, აღმოჩენის და აღკვეთის ადმინისტრაციული დახმარების შესახებ

4. 1966 წლის სამოქალაქო და პოლიტიკური უფლებების საერთაშორისო აქტი

5. 1980 წლის ენის ბირთვული დანადგარების მასალებისა და სატრანსპორტო საშუალებათა ფიზიკური დაცვის კონვენცია

6. საზღვაო ომის დეკლარაცია (1856წ. 4(16) აპრილი)

7. 1909 წ. 26(13) თებერვლის საზღაო ომის სამართლის დეკლარაცია.

8. „შეთანხმება ტარიფებისა და ვაჭრობის შესახებ 1994 წლის გენერალური შეთანხმების მე-6 მუხლის გამოყენებაზე“ (ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის კონვენცია)

9. „შეთანხმება სოფლის მეურნეობის შესახებ“ (ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის კონვენცია)

10. „შეთანხმება სანიტარიული და ფიტოსანიტარიული ზომების გამოყენების შესახებ“ (ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის კონვენცია)

11. “შეთანხმება ტარიფებისა და ვაჭრობის შესახებ“

1994 წლის გენერალური შეთანხმების მე-7 მუხლის განხორციელების შესახებ“ (ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის კონვენცია)

12. „საერთაშორისო კონვენცია საბაჟო საკითხებში ორმხრივი ადმინისტრაციული დახმარების შესახებ“ (ბრიუსელი, 2003 წლის 27 ივნისი. განახლებული იმპონანესბურგის კონვენცია)

13. „ფლორენციის შეთანხმება საგანმანათლებლო, მეცნიერული და კულტურული მასალების იმპორტის შესახებ“ (ლოქ საქსესი (ნიუ-იორკი), 1950 წლის 22 ნოემბერი)

14. „საგანმანათლებლო, სამეცნიერო და კულტურული მასალების იმპორტის შესახებ შეთანხმების ოქმი“ (ნაირობი, 1976 წელი)

15. კონვენცია „ტურისტთა საბაჟო შეღავათების შესახებ“ (ნიუ-იორკი, 1954 წლის 4 ივნისი)

16. „საბაჟო კონვენცია TIR - კარნეტის გამოყენებით ტვირთების საერთაშორისო გადაზიდვების შესახებ

17. საქართველოს 2011 წლის საგადასახადო კოდექსი

18. საქართველოს ფინანსთა მინისტრის №290 ბრძანება საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე საქონლის გადაადგილებისა და გაფორმების შესახებ ინსტრუქციის დამტკიცების თაობაზე

19. ლ. ალექსიძე, თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი, თბილისი, 2010

20. ი. ხარაზი, საქართველოს საგადასახადო სამართალი, თბილისი, 2011

21. ი. ხარაზი, საქართველოს საბაჟო სამართალი, თბილისი, 2010

22. ე. ჯგერენაია, საბაჟო ტექნოლოგიის საფუძვლები, თბილისი, 2002
23. გ. ურიდია, ფ. რუხაია; მ. არახამია, საბაჟო გაფორმება TIR და ATA (CPD) კარნეტის პრინციპებით, თბილისი, 2004
24. კ. გ. ბორისოვი, საერთაშორისო საბაჟო სამართალი (რუსულ ენაზე), მოსკოვი, 2001
25. ა. ა. დემჩენკო, საბაჟო ორგანოების სისტემის ორგანიზაცია და მმართველობა (რუსულ ენაზე), მოსკოვი, 1997
26. ბ. ნ. გაბრიჩიძე, რუსეთის საბაჟო სამართალი (რუს. ენაზე), მოსკოვი, 1997
27. ევროსაბჭოს საბაჟო კოდექსის რეგლამენტი, № 450/2008.
28. ვ. კ. ლომაკინი, მსოფლიო ეკონომიკა (რუს. ენაზე), მოსკოვი, 1998
29. ს. ლიზალომმ, სავალუტო ოპერაციები, თეორიისა და პრაქტიკის საფუძვლები (რუს. ენაზე), თარგმნა გერმანულიდან, მოსკოვი, 2001
30. Europe Dokuments. 1987 12 oct
31. Doc UNA/Bes uo 173 `International economic 1985. 17 Dec.
32. Metorandum on the Community s Development Polisy Brussels 1982
33. Gustoms Hints passengers Iapanase Customs Ervise. 1992 April
34. Vaccination Certifikate Beduirements for International Travel and Heaith Adviceto Travellers 1984
35. Official Iournalof European Comminities N01 363 25 December 1982 Legiclations

**საერთაშორისო სამართლებრივი
თანამშრომლობა საბაჟო სფეროში**

**§1. საქართველოს საერთაშორისო
საბაჟო ურთიერთობები**

50-60-იან წლებში, როდესაც დაიმსხვრა კოლო-
ნიური სისტემა, ბევრი ახალი სახელმწიფო გაჩნდა.
კაცობრიობის უდიდესი ნაწილი, რომელსაც ადრე
მსოფლიო საქმეების გარჩევისას არაფერს ეკითხებოდ-
ნენ, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციაში შევიდა.

1989 წლის რადიკალური ცვლილებების შემდეგ,
სახელმწიფოთა მსოფლიო გაერთიანებას კიდევ ბევრი
ხალხი შეემატა. მათ თავიანთი ადგილი დაიკავეს გაერ-
თიანებული ერების ორგანიზაციაში. დაფუძნებისას –
1945 წელს – გაერთიანებული ერების ორგანიზაციაში
50 წევრი სახელმწიფო იყო, 1987 წელს -159, დღეს კი
მათი რიცხვი 193-ს შეადგენს².

1992 წლის 31 ივლისი ქართველი ხალხის მრავ-
ალსაუკუნოვან ისტორიაში ოქროს ასოებით ჩაიწერა
– საქართველო გახდა მსოფლიოს ერთა ოჯახის წევრი.
იგი 179-ე ქვეყანა იყო, რომელიც გაეროს წევრად მიიღეს.
ეს კი საქართველოს პოლიტიკური დამოუკიდებლობის,
მისი საერთაშორისო ცნობის გვირგვინია.

საქართველო გახდა აგრეთვე გაეროს სპეციალი-
ზებული საერთაშორისო ორგანიზაციების, ევროპის
უშიშროებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაციის,
დამოუკიდებელ თანამეგობრობის, ევროპის საბჭოს და
ბევრი საერთაშორისო ორგანიზაციის წევრი. საქარ-
თველო 100-მდე საერთაშორისო სამთავრობათაშორისო
ორგანიზაციის წევრია.

²იხ. < <http://www.un.org/ru/members/> >

ევროპისა და მსოფლიო სტრუქტურებში გაწვევრიანება დამოუკიდებლობის მოპოვებისთანავე საქართველოს საგარეო პოლიტიკის უმთავრეს პრიორიტეტად იქცა. გაეროსა და ეუთოში საქართველო ჯერ კიდევ 1992 წელს შევიდა წევრად. გაცილებით რთული იყო მწყობრი იდეოლოგიის მქონე ისეთ სტრუქტურებში გაწვევრიანება, როგორიცაა ევროპის საბჭო და ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაცია. ეს საქართველოსაგან სერიოზულ შინაგან ტრანსფორმაციას მოითხოვდა. 1995 წლის 24 აპკვისტოს კონსტიტუციის საფუძველზე ქვეყანაში განხორციელებულმა მრავალმხრივმა რეფორმამ ეს რეალობად აქცია: საქართველო კავკასიის პირველი სახელმწიფოს იყო, რომელიც ევროპის საბჭოს და ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის წევრი გახდა.

დამოუკიდებლობის მოპოვების მთელი განვლილი პერიოდის განმავლობაში საქართველოს საგარეო პოლიტიკის ერთ-ერთი უმთავრესი ამოცანა იყო საერთაშორისო თანამშრომლობის ასპარეზის გაფართოება, პოლიტიკური, ეკონომიკური, სოციალური, საბაჟო, კულტურული თუ სახელმწიფოს უშიშროების ამოცანათა გადაწყვეტისათვის საერთაშორისო მხარდაჭერის მოპოვება და რესურსების მაქსიმალური მობილიზება.

მსოფლიო ქვეყნების თანამეგობრობაში საქართველო დამოუკიდებელი ერთიანი და განუყოფელი სახელმწიფოა. იგი დადასტურებულია საქართველოს ტერიტორიაზე 1991 წლის 31 მარტს ჩატარებული რეფერენდუმით და 1991 წლის 9 აპრილის საქართველოს სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის აქტით⁹³.

საქართველოს სახელმწიფოს პოლიტიკური წყობილებების ფორმა არის დემოკრატიული რესპუბლიკა.

⁹³ იხ. saqarTvelos saxelmwifoe...
< <http://niksologi.wordpress.com>

საქართველოს კონსტიტუცია, რომელიც პარლამენტმა 1995 წლის 24 აგვისტოს მიიღო, სახელმწიფოს უზენაესი კანონია. საქართველოს კანონმდებლობა შეესაბამება საერთაშორისო სამართლის საყოველთაოდ აღიარებულ პრინციპებსა და ნორმებს.

დღეისათვის საქართველოს დიპლომატიური ურთიერთობა აქვს დამყარებული მსოფლიოს ხუთივე კონტიგენტის ას ორმოცდაათამდე სახელმწიფოსთან, ყველა მაღალგანვითარებულ კაპიტალისტურ ქვეყანასთან. საქართველო აქტიურად თანამშრომლობს ისეთ საერთაშორისო სამთავრობათაშორისო ორგანიზაციებთან, როგორიცაა საერთაშორისო სავალუტო ფონდი, რეკონსტრუქციისა და განვითარების საერთაშორისო ბანკი, საერთაშორისო ფინანსური კორპორაცია, გაეროს სხვა სპეციალიზებული დაწესებულებანი, ევროპის უშიშროებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაცია, ევროპის კავშირი, ევროპის საბჭო, ნატო, დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობა და სხვა.

საქართველოს ინტენსიური საბაჟო და სავაჭრო-ეკონომიკური თანამშრომლობა აქვს სამხრეთ კავკასიის რესპუბლიკებთან, ამერიკასთან, ევროპის, შუა აზიისა და ახლო აღმოსავლეთის სახელმწიფოებთან, თურქეთთან, რუსეთთან, უკრაინასთან, მსოფლიოს სხვა ქვეყნებთან.

1993 წლიდან ფუნქციონირებს საქართველოს მუდმივი წარმომადგენლობა გაეროში, ევროპის უშიშროებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაციასთან, სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციებთან. განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საქართველოს მონაწილეობა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის თითქმის ყველა სტრუქტურაში.

საქართველოს პოლიტიკური სტაბილიზაციის პროცესის განვითარებასთან ერთად, იზრდება უცხოელ ინვესტორთა დაინტერესება, შექმნილია ათობით ერთობლივი საწარმო და მათი რიცხვი სწრაფად იზრდება.

საქართველოს მიერ ეროვნული დამოუკიდებლობის გამოცხადების შემდეგ წარმოიშვა საქართველოს საერთაშორისო თანამეგობრობაში ინტეგრირების აუცილებლობა. საქართველო აღიარა მსოფლიოს პრაქტიკულად ყველა ქვეყანამ. ორმხრივი დიპლომატიური ურთიერთობები დამყარდა 100-ზე მეტ სახელმწიფოსთან. 30 სახელმწიფოსთან შექმნილია სამართლებრივი ბაზა ორმხრივი სახელმწიფოებრივ ურთიერთობათა განვითარებისათვის სხვადასხვა დარგებში.

საქართველოსათვის დიდი, განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს მეგობრობისა და ურთიერთდახმარების ამ ბოლო წლებში დადებულ ორმხრივ ხელშეკრულებებს ისეთ სახელმწიფოებთან, როგორებიცაა: დიდი ბრიტანეთი, გერმანია, საფრანგეთი, ამერიკის შეერთებული შტატები, ჩინეთი, რუსეთი, უკრაინა, თურქეთი, აზერბაიჯანი, სომხეთი, თურქმენეთი, უზბეკეთი და სხვა. ამ ხელშეკრულებებში ცენტრალური ადგილი ეთმობა პოლიტიკური, ეკონომიკური, კულტურული ურთიერთობებისა და მომსახურების საკითხებს.

ამჟამად საქართველოში მოქმედებს 40-მდე სახელმწიფოს საელჩო და 50-მდე საერთაშორისო ორგანიზაციის წარმომადგენლობა. ეს საქართველოს ინტერესების უკეთ დაცვის რეალურ შესაძლებლობას იძლევა. შემუშავებულია გაეროში საქართველოს მიზნები და მათი მიღწევის გზები, სხვადასხვა ქვეყნების მისიებთან მუშაობის პროგრამა. საქართველო უცხოეთის ქვეყნებსა და საერთაშორისო ორგანიზაციებთან

თანამშრომლობს ისეთ სფეროებში, როგორიცაა: პოლიტიკა, ეკონომიკა, განათლება, კულტურა, მეცნიერება, ადამიანის უფლებათა დაცვა, ეკოლოგია, ტრანსპორტი, სპორტი, ტურიზმი, ვაჭრობა, საბაჟო საქმე, ჰუმანიტარული სამართალი და სხვა მრავალი. საქართველო გავიდა დიდ საერთაშორისო ასპარეზზე.

სახელმწიფოებრივი დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ საქართველო აღმოჩნდა უკიდურესად მძიმე მდგომარეობაში. ეს კი განპირობებული იყო პოლიტიკური არასტაბილურობით, თავსმოხვეული სეპარატული სამხედრო კონფლიქტებით, საბაზრო ეკონომიკაზე გარდამავალი პეროდისათვის დამახასიათებელი სიძნელეებით.

საქართველოს ეკონომიკისათვის გამანადგურებელი დარტყმა გამოდგა აფხაზეთის ომი (1992-1993 წწ.), რომლის შედეგად პირდაპირმა ეკონომიკურმა ზარალმა 6-7 მილიარდი დოლარი შეადგინა.

ერთადერთი ალტერნატივა იმ წლებში რადიკალური ეკონომიკური რეფორმის განხორციელება, საგარეო დახმარების მოზიდვა და, ახალი, პროგრესული სოციალურ-ეკონომიკური და სახელმწიფოებრივი ინსტიტუტის დაფუძნება იყო.

დამოუკიდებლობის პირველი წლებიდანვე საქართველოს ეხმარებოდნენ მეგობარი ქვეყნები, განსაკუთრებით ამერიკის შეერთებული შტატები, გერმანია, ევროკავშირის სხვა სახელმწიფოები, თურქეთი, იაპონია, აზერბაიჯანი, სომხეთი და სხვა.

საერთაშორისო სავალუტო ფონდის და მსოფლიო ბანკის დახმარებით საქართველოში 1994 წელს შემუშავდა ანტიკრიზისული პროგრამა და დაიწყო ფართომასშტაბიანი რეფორმა, რომლის ძირითადი ამო-

ცანა იყო ქვეყანაში საეაჭრო მექანიზმების ამუშავება და მსოფლიო ეკონომიკურ სისტემაში ინტეგრაცია. საერთაშორისო ბაზარში ინტეგრაცია მნიშვნელოვნად დამოკიდებული იყო ვაჭრობის დეცენტრალიზაციისა და ლიბერალიზაციის დონეზე. ამის გათვალისწინებით ქვეყანაში გაუქმდა ევოტირება,საექსპორტო და საიმპორტო კონტრაქტების რეგისტრაცია, ძირითადად მოიხსნა არასატარიფო ბარიერები და შეზღუდვები, მინიმუმამდე შემცირდა ლიცენზირებას დაქვემდებარებული საქონლის ნომენკლატურა, გაუქმდა ექსპორტზე საბაჟო გადასახადი.

რეფორმამ ეკონომიკის ყველა სფერო და მიმართულება მოიცვა: საფინანსო-საკრედიტო პოლიტიკისა და საბანკო სისტემის გარდაქმნა, პრივატიზაციის დაწყება, ფასების გათავისუფლება, საგადასახადო სისტემის სრულყოფა, საკანონმდებლო ბაზის განმტკიცება და სხვა. საქართველოს პარლამენტმა მიიღო კანონთა მთელი პაკეტი. განხორციელდა სასამართლო რეფორმა.

ქვეყანაში 1994 წლიდან დაწყებულმა რეფორმებმა დაარწმუნეს მსოფლიო საქართველოს გეზის სისწორეში. მან განაპირობა სახელმწიფოთა საერთაშორისო გაერთიანების მრავალმხრივი მხარდაჭერა. ეს შეესებათ, უპირველეს ყოვლისა, საქართველოს მეგობარ ქვეყნებს (აშშ, გერმანია, საფრანგეთი, დიდი ბრიტანეთი, იაპონია, იტალია, შვეიცარია, საბერძნეთი) და საერთაშორისო ორგანიზაციებს. ამათგან აღსანიშნავია საერთაშორისო საეკონომიკური ფონდის, მსოფლიო ბანკის, გაეროს სააგენტოთა, ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკის მხარდაჭერა. დამოუკიდებლობის აღდგენის პირველ წლებში საერთაშორისო ორგანიზაციები

ძირითადად ჰუმანიტარულ დახმარებას გვიწევდნენ. ამ დახმარებამ საქართველოს მოსახლეობა პრაქტიკულად შიმშილს გადაარჩინა და უზრუნველყო პირველი მოთხოვნილების პროდუქტებით. შემდგომ ეტაპზე, ქვეყანაში განხორციელებული სტრუქტურული და ეკონომიკური რეფორმების შედეგად მოხდა საერთაშორისო დონორი ორგანიზაციების დახმარების ტრანსფორმაცია ანუ მთლიანი დახმარების პაკეტში გაიზარდა მაკროეკონომიკური სტაბილურობისაკენ მიმართული საინვესტიციო პროექტების წილი.

მსოფლიო ბანკმა საქართველოსათვის დიდი და მრავალმხრივი „საკრედიტო პორტფელი“ გამოყო. ბანკის ვალდებულებების მთლიანმა მოცულობამ ასეულობით აშშ დოლარი შეადგინა. ამჟამად გამოყოფილია და მიმდინარეობს მსოფლიო ბანკის მილიონობით დოლარის მოცულობის პროექტის განხორციელება.

მარტო თბილისში 60-მდე პროექტი განხორციელდა და ამ სამუშაოების ფარგლებში დასაქმდა 50-მდე სამშენებლო კომპანია და 5 ათასამდე ადამიანი.

მსოფლიო ბანკმა 20 მილიონი დოლარით დააფინანსა საქართველოს სოციალური ინვესტიციების ფონდის პროექტი. პროექტის ფარგლებში მიმდინარეობს ძირითადი სოციალურ-ეკონომიკური ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაცია. საქართველოს ყველა რაიონში დასრულდა 370 მაკროპროექტი.

2001 წელს მსოფლიო ბანკმა 38 მილიონი აშშ დოლარი გამოყო საავტომობილო გზების პროექტების დასაფინანსებლად, რომლის ფარგლებში განხორციელდა ფოთი-თბილისი-წითელი ხიდის ძირითადი მაგისტრალის სხვადასხვა მონაკვეთის, თურქეთის

საზღვართან მისასვლელი გზის (ბორჯომი-ახალციხის გზის განშტოება) რეაბილიტაცია.

მსოფლიო ბანკის კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის პროექტი, რომელიც 1998 წლიდან ხორციელდება (4,5 მლნ აშშ დოლარის ოდენობით) მიზნად ისახავს საქართველოს უნიკალური კულტურის მხარდაჭერას. იგი უპრეცედენტოა. პროექტის ფარგლებში სარეაბილიტაციო-საკონსერვაციო სამუშაოები ჩატარდა იკორთის მთაყარანგელოზის ტაძარს, ბოჭორმის წმინდა გიორგის ეკლესიას, ნიქოზის ღვთაების ტაძარს, ნოქალაქევის ეგრისის მეფეთა სასახლეს, ნეკრესის მცირე ბაზილიკას, მრავალძალის წმინდა გიორგის ეკლესიას, აწყურის ტაძარს, ურბნისის წმინდა სტეფანეს ტაძარს, გარეჯის წმინდა დავითის ლავრას და სხვა მრავალ უნიკალურ არქიტექტურულ ძეგლს თუ ნაგებობას. შესრულებული სამუშაოების შედეგად განადგურებას გადაურჩა მრავალი ფრესკა. პროექტს ახორციელებს საქართველოს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის ფონდი, რომელმაც 1600-ზე მეტი კაცი დაასაქმა.

მსოფლიო ბანკი ეხმარება საქართველოს კერძო სექტორის განვითარებაში საწარმოთა რეაბილიტაციის პროექტის განხორციელებით, რომლის ფარგლებში გათვალისწინებულია 100-მდე კერძო და პრივატიზებული საწარმოსათვის დახმარების აღმოჩენა.

2010 წელს მსოფლიო ბანკის აღმასრულებელ დირექტორთა საბჭომ დაამტკიცა საქართველოსათვის 50 მილიონი აშშ დოლარის ოდენობით სესხის გამოყოფა განვითარებადი პოლიტიკის მეორე ღონისძიებების ფარგლებში (DPO-2). ეს დაეხმარა საქართველოს მთავრობას, რომ ორგანიზებულად მოეხდინა გადასვლა კრიზისის შედეგების შემარბილებელი ღონისძიებიდან

ეკონომიკის აღდგენის პროცესის დაჩქარებაზე. განვითარების პოლიტიკის პირველი ღონისძიების ფარგლებში გამოყოფილ იქნა 85 მილიონი აშშ დოლარი, რომელიც მოხმარდა ანტიციკლური ფისკალური სტიმულირების მხარდაჭერას და სხვა.

ინვესტიციათა შემოსვლას ხელი შეუწყო პრივატიზაციის პროცესმა. საქართველოში 90-იანი წლების დამდეგს ფაქტიურად არ არსებობდა კერძო მეწარმეობა. 2000 წლისათვის კი ბიუჯეტში შენატანების 4,5 კერძო სექტორზე მოდიოდა.

1998 წელს ძირითად კაპიტალში ინვესტიციებმა მაქსიმალურ მაჩვენებელს მიაღწია. მან შეადგინა 370 მლნ დოლარი. ეს მაჩვენებელი, ძირითადად ბაქო-სუფსის ნავთობსადენის მშენებლობაში გაწეულმა ინვესტიციებმა განაპირობა. მომდევნო წლებში, სხვადასხვა მიზეზების გამო, უცხოურ ინვესტიციათა ხვედრითი წილი შემცირდა ადგილობრივ ინვესტიციებთან შედარებით, თუმცა 2000-2001 წლებში ქვეყნის ეკონომიკაში ყოველწლიურმა ინვესტიციამ საშუალოდ 175 მილიონი დოლარი შეადგინა.

საქართველოში 1995-1999 წლებში შემოვიდა მილიარდი აშშ დოლარის ინვესტიციები, რომლებიც ნავთობსადენებში, ენერგეტიკაში, ტრანსპორტსა, მრეწველობასა და სხვა სფეროებში დაბანდდა. ამერიკის შეერთებული შტატების ფირმებმა, საზღვარგარეთის სახელმწიფოთა ფირმებს შორის, ყველაზე მეტი ინვესტიციები საქართველოში დააბანდეს. ამერიკის შეერთებულ შტატებში ფუნქციონირებს ამერიკა-საქართველოს ბიზნესის განვითარების საბჭო.

საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მხარდაჭერით საქართველოში 1995-2001 წლებში განხორციელე-

ბული ოთხი პროგრამის საერთო ღირებულებამ 300 მილიონი აშშ დოლარი შეადგინა. სწორედ მის საფუძველზე დაიწყო უდიდესი სოციალური მნიშვნელობის პროგრამების განხორციელება. 2001 წლის იანვარში საერთაშორისო სავალუტო ფონდის აღმასრულებელმა საბჭომ დაამტკიცა სილატაკის დაძლევისა და ეკონომიკური განვითარების სამწლიანი პროგრამა. ეს იყო რეალური პროგრამა, შემუშავებული საერთაშორისო ორგანიზაციების, უპირველეს ყოვლისა, საერთაშორისო სავალუტო ფონდის მიერ. იგი ითვალისწინებდა 141 მლნ დოლარის გრძელვადიანი და შეღავათიანი კრედიტის გამოყოფას. პროგრამის მიზნად დაისახა ხელი შეეწყო ეკონომიკის ზრდისათვის და ქვეყანაში სილატაკის დაძლევისათვის არა ჰუმანური ღახმარებით, არამედ უმთავრესად ინტენსიური მეთოდებით, მცირე ბიზნესის მხარდაჭერითა და ეკონომიკის რეალური სექტორის განვითარებით.

ნაპოლეონი ამბობდა: „ქვეყნის პოლიტიკას მისი ეკონომიკა განსაზღვრავს“.

საქართველოს გეოპოლიტიკური ფუნქცია და მისი მონაწილეობა შრომის გლობალურ დანაწილებაში განსაზღვრა „დიდი აბრეშუმის“ გზის აღდგენისა და „ევრაზიის დერეფნის“ კონცეფციამ, რომელიც წარმატებით ხორციელდება. იგი არა მხოლოდ საქართველოს, არამედ მთელ რეგიონს მოუტანს მრავალ სიკეთეს, ამასთან აღსანიშნავია, რომ დემოკრატიული მსოფლიოს მხარდაჭერა საქართველომ მოიპოვა არა მხოლოდ გეოპოლიტიკური მდებარეობით ან თუნდაც პლანეტის ენერგეტიკული მარაგის ცენტრებთან სიახლოვით, არამედ დემოკრატიული არსევანით, ყოველმხრივი რე-

ფორმებითა და თავისუფალი, სამოქალაქო საზოგადოების დაფუძნებით.

ამჟამად მოქმედებს სამოქალაქო საზოგადოების ყველა ინსტიტუტი, მათ შორის არასამთავრობო ორგანიზაციები, თავისუფალი მედია, პოლიტიკური პარტიები და სხვა.

დამოუკიდებლობის აღდგენის პირველი წლიდანვე ევროპის კავშირმა უმნიშვნელოვანესი მხარდაჭერა აღმოუჩინა საქართველოს. 1992-2002 წლებში ევროგაერთიანებამ ქვეყანას გამოუყო 400 მილიონი ევრო. აქედან მხოლოდ გრანტების სახით საქართველომ 300 მილიონი ევრო მიიღო. ბოლო წლებში საქონლის იმპორტისა და ექსპორტის სიდიდეს ზრდის პარალელურად უფრო მრავალფეროვანი გახდა სასაქონლო სტრუქტურა, გაფართოვდა საერთაშორისო ვაჭრობის გეოგრაფია. თუ 1994 წელს სავაჭრო ოპერაციები მიმდინარეობდა 55 ქვეყანასთან, 2012 წლის დამდეგს მისი რაოდენობა მნიშვნელოვნად გაიზარდა.

საქართველოს უმსხვილესი სავაჭრო პარტნიორები არიან უახლოესი მეზობელი ქვეყნები – თურქეთი, რუსეთი, აზერბაიჯანი, უკრაინა. ამასთან, სულ უფრო იზრდება იმპორტი დასავლეთ ევროპიდან და ჩრდილოეთ ამერიკიდან. მსხვილესი სავაჭრო პარტნიორების (თურქეთი, აზერბაიჯანი, გერმანია, უკრაინა, გაერთიანებული სამეფო, თურქმენეთი, აშშ, იტალია, შვეიცარია) წილი მთელ სავაჭრო ბრუნვაში მკვეთრად გაიზარდა.

მსოფლიო ეკონომიკის განვითარების ძირითადი მიმართულებების პრიგნოზირების ანალიზი ცხადყოფს, რომ XXI საუკუნეში მთავარი საფინანსო, სავაჭრო და საინფორმაციო ნაკადები აშშ-ევროპა-აზიის სამ-

კუთხედში მოიყრის თავს. ამ მიმართულებით ევროპის კავშირის პროგრამა „ტრასეკას“ მონაწილე ქვეყნების (აზერბაიჯანი, სომხეთი, ბულგარეთი, საქართველო, ყაზახეთი, ყირგიზეთი, მოლდოვა, მონღოლეთი, რუმინეთი, ტაჯიკეთი, თურქმენეთი, თურქეთი, უზბეკეთი, უკრაინა) უმთავრესი ამოცანაა გეოპოლიტიკური და ეკონომიკური შესაძლებლობების სრული რეალიზება საერთაშორისო საატრანსპორტო დერეფნის ქსელების განვითარების მეშვეობით, რომელიც ოფიციალურად არის აღიარებული წამყვანი საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ.

ერთიანი ენერგეტიკული დერეფნის განვითარებით საქართველო მოექცა როგორც მეზობელი, ისე ევროპის ქვეყნებისა და ამერიკის შეერთებული შტატების სტრატეგიულ ინტერესთა არეში.

მასშტაბურ კონცეფციათა მატერიალიზების შედეგია „მშვიდობიანი კავკასიის“, „აღმოსავლეთ-დასავლეთისა და ევრაზიის დერეფნის“, „დიდი აბრეშუმის გზის აღდგენის“, „ტრასეკას“, ინოგოტის“ და „ვანკუვერიდან ვლადივასტოკამდე“ ერთიანი, ინტეგრირებული ეკონომიკური სივრცის“ შემადგენელი პროექტები.

მნიშვნელოვანია საქართველოს ბოლოდროინდელი ინიციატივა „შავი ზღვის, სამხრეთ კავკასიისა და კასპიის ზღვის რეგიონის ქვეყნებს შორის ენერგეტიკული სტაბილურობისა და ეკოლოგიური უსაფრთხოების შესახებ“. იგი მიზნად ისახავს რეგიონის ენერგეტიკული უშიშროების ერთიანი სისტემის შექმნას და შესაბამისი ინვესტიციების მოზიდვას საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტებთან და დონორ ქვეყნებთან ერთად, მათ შორის გარემოს დაცვითი პროექტების

ხელშეწყობისათვის. ამ ინიციატივამ ევროკავშირის მხარდაჭერა ჰპოვა.

საქართველოში მსოფლიო ბანკისა და იუნესკოს დახმარებით ხორციელდება პროექტები განათლების, კულტურული მემკვიდრეობისა და მეცნიერების სხვადასხვა დარგში.

2002 წლის 18 სექტემბერს დაიწყო ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის ნავთობსადენის მშენებლობა. მას წინ უძღოდა უდიდესი მრავალწლიანი მუშაობა. პირველი კონტრაქტი ჯერ კიდევ 1994 წლის სექტემბერში გაფორმდა. შემდეგ იყო აზერბაიჯანისა და საქართველოს პრეზიდენტების შეთანხმება. მილსადენის აგებას დასჭირდა 30 თვე. სრული სიმძლავრის ამოქმედებიდან მილსადენი საათში ატარებს რამდენიმე მილიონი დოლარის ღირებულების ნავთობს. ამასთანავე მნიშვნელოვანი იყო ინვესტიციათა მოზიდვა, ათიათასობით სამუშაო ადგილების შექმნა, ინფრასტრუქტურის შემდგომი განვითარება, ეკონომიკური უსაფრთხოების დაცვა.

საქართველოს მთლიანი შიდა პროდუქტი დიდი ნავთობსადენის მშენებლობისას დაახლოებით 10%-ით გაიზარდა. ჩვენი ქვეყნის ტერიტორიაზე მილსადენის ყოველმხრივი უსაფრთხოების გარანტიებს ქმნიდა კომპანია „ნოტროპ გრუმანი“, რომელიც სამხედრო ტექნიკისა და მომსახურების უდიდესი მწარმოებელია მსოფლიოში. მან თავის თავზე აიღო ვალდებულება საქართველოში დაემონტაჟებინა 36 არხიანი თანამგზავრული უსაფრთხოების სისტემა.

მსოფლიოში საქართველოს როლისა და მნიშვნელობის აღნიშვნისას გასათვალისწინებელია ის წინააღმდეგობები, რომლებსაც ქვეყანა აწყდება გან-

ვითარების გზაზე. ესაა სეპარატისტული რეჟიმები, მოუგვარებელი კონფლიქტები, უცხო ქვეყნის სამხედრო საფრთხე ქვეყნის საზღვართან და სხვა. მათი გადაწყვეტა რეგიონში სტაბილური, პოლიტიკური, სოციალური და ეკონომიკური ვითარების უზრუნველყოფის წინაპირობაა.

საქართველოში საბაზრო ეკონომიკის პრინციპების ჩამოყალიბების პროცესში ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პარტნიორია ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკი, რომელმაც სოლიდური მოცულობის ინვესტიცია განახორციელა. მისი პირველი ოპერაცია 1994 წელს ელექტროენერგეტიკის რეაბილიტაციის პროექტი იყო. ბანკს საქართველოში დამტკიცებული აქვს პროექტები ინფრასტრუქტურის სექტორში. მათ შორის არის რიონჰესის, ენგურჰესის და გარდაბნის თბოელექტროსადგურის რეაბილიტაციის, შირაქის ადრეული ნავთობის, აეროპორტის, აეროვაგზლის რეკონსტრუქციისა და სამხრეთ კავკასიის რკინიგზის პროექტები.

დემოკრატიული ინსტიტუტებისა და საბაზრო ურთიერთობების მშენებლობის საქმეში ფასდაუდებელია ის დახმარება, რასაც საერთაშორისო ორგანიზაციები და მეგობარი ქვეყნები უწევენ საქართველოს. მაგალითისათვის საკმარისია აღინიშნოს საერთაშორისო სავალუტო ფონდის, მსოფლიო ბანკის, გაეროს განვითარების პროგრამის, ევროკავშირის, აშშ-ის, გერმანიის, ნიდერლანდების, სხვა ქვეყნების დახმარება სასამართლო რეფორმის, სახელმწიფოს მართვის სისტემის სრულყოფის, საბანკო და საბაჟო დაწესებულებათა რეორგანიზაციის, ფასიანი ქაღალდებისა და

კაპიტალის ბაზრის ჩამოყალიბების, კორუფციასთან ბრძოლის საქმეში.

ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაციის ხელშეწყობის კომიტეტმა (DAC) 1993 წლის 14 დეკემბერს საქართველო განვითარებად ქვეყნად მიიღო.

სპეციფიკური, არაორდინალური მდგომარეობის გამო, რომელშიც საბჭოთა კავშირის დაშლის შედეგად ყოფილი საბჭოთა რესპუბლიკები, ცენტრალური და სამხრეთ-აღმოსავლეთ ევროპის ყოფილი სოციალისტური სახელმწიფოები აღმოჩნდნენ (დამოუკიდებლობის მიღებასთან ერთად მძლავრი ეკონომიკური უკუსვლა, ზოგან ნგრევა, ქაოსი, შეიარაღებული პოლიტიკურ-ეთნიკური კონფლიქტები, სამოქალაქო ომი, სოციალური პრობლემების უკიდურესად გამწვავება და სხვა), აღნიშნულმა, მათ წინაშე სოციალისტური ეკონომიკიდან საბაზრო ეკონომიკაზე გადასვლის უროულესი პერსპექტივა დაისახა. გაერომ აღნიშნული ქვეყნები, მათ შორის საქართველო, გარდამავალი ეკონომიკის სახელმწიფოდ მიიჩნია, რაც დააფიქსირა გაეროს ეკონომიკური და სოციალური საქმეების დეპარტამენტმა ნიუ-იორკში გამოცემულ „მსოფლიო ეკონომიკურ და სოციალურ მიმოხილვაში“.

ამრიგად, გაეროს კლასიფიკაციით, ყოფილ საბჭოთა რესპუბლიკებსა და აღმოსავლეთ ევროპის ყოფილ სოციალისტურ ქვეყნებს შორის მხოლოდ საქართველო მიეკუთვნება ერთდროულად როგორც განვითარებად, ასევე გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებს.

პუმანიტარული დახმარება, რომელმაც საქართველოს ყველაზე მძიმე წლებში შიმშილობა ააცილა, ძირითადად განხორციელდა საერთაშორისო სააგენტოების საშუალებით და იგი მიეწოდებოდა მოსახლეობის ყველაზე დაუცველ ჯგუფებს, ლტოლვილებსა და

იძულებით გადაადგილებულებს. ამ ღონისძევაში განსაკუთრებით დიდია ამერიკის შეერთებული შტატების, ევროგაერთიანებების, გაეროს სააგენტოების და სხვათა წვლილი. სავალუტო დახმარების სახით მიღებული ფულადი სახსრები გამიზნული იყო ეროვნული ვალუტის სტაბილურობის უზრუნველსაყოფად. პრაქტიკულად ეს იყო საერთაშორისო სავალუტო ფონდის ფინანსური დახმარება საქართველოს ეროვნული ბანკისადმი საგადაძიდებლო ბალანსის გასაუმჯობესებლად.

საქართველოს საგარეო-ეკონომიკური პოლიტიკის ერთ-ერთი პრიორიტეტული მიმართულებაა საერთაშორისო მომსახურების სისტემისა და მისი ინფრასტრუქტურის სრულყოფა, საქართველოს გეოგრაფიული ადგილმდებარეობის უპირატესობების ეფექტიანი გამოყენება. ამ თვალსაზრისით მეტად მნიშვნელოვანია ყველა სახის ტრანსპორტისა და მათი ინფრასტრუქტურის განვითარება, ისეთი საერთაშორისო პროექტების განხორციელება, როგორიცაა ევროპა-აზიის დერეფნის შექმნა („TRASEKA“), „დიდი აბრეშუმის გზის“ აღორძინება, კასპიის ზღვისა და შუა აზიის რესპუბლიკების ნავთობისა და გაზის საქართველოს გავლით ტრანსპორტირების საკითხების გადაწყვეტა.

1999 წლის 30 ივნისს აშშ-ის სენატმა მიიღო „აბრეშუმის გზის“ სტრატეგიის 1999 წლის აქტი⁴. მასში აღნიშნულია, რომ უძველესი აბრეშუმის გზა, რომელიც ერთ დროს ცენტრალური აზიისა და სამხრეთ კავკასიის სასიცოცხლო გზას წარმოადგენდა, ახლა კვეთს საქართველოს, აზერბაიჯანის, სომხეთის, ყაზახეთის, ყირგიზეთის, ტაჯიკეთის, თურქმენეთისა და უზბეკეთის ტერიტორიებს. აბრეშუმის გზის ქვეყნებს შორის

⁴ იხ. გ. ლობჯანიძე, „აბრეშუმის დიდი გზის სამართლებრივი ასპექტები“, ჟურნალი „ცხოვრება და კანონი“, თბ., 2009, №2(6), გვ.5-11

ეკონომიკურმა ურთიერთდამოკიდებულებამ ხელი შეუწყო ხალხთა შორის ურთიერთთანამშრომლობისა და ისტორიული ურთიერთობების აღდგენას. მართლაც, ამ ქვეყნებს შორის ეკონომიკური კავშირები მათი სუვერენიტეტის, დემოკრატიული და საბაზრო რეფორმების გარანტიაა. „მყარი პოლიტიკური, ეკონომიკური და უსაფრთხოების კავშირის განვითარება სამხრეთ კავკასიის, ცენტრალური აზიისა და დასავლეთის სახელმწიფოებს შორის განამტკიცებს სტაბილურობას ამ რეგიონში, რაც წარმოადგენს პოლიტიკური და ეკონომიკური დაძაბულობის ხელსაყრელ სამიზნეს სამხრეთიდან, ჩრდილოეთიდან და აღმოსავლეთიდან“ - ნათქვამია აქტში. ამასთან, სამხრეთ კავკასიისა და ცენტრალური აზიის სახელმწიფოებს შორის ღია საბაზრო ეკონომიკისა და დემოკრატიის განვითარება უზრუნველყოფს დადებით სტიმულს საერთაშორისო კერძო ინვესტიციების მოზიდვისათვის, ვაჭრობის განვითარებისათვის და გააფართოებს კომერციული ურთიერთდამოკიდებულების სხვა ფორმებს დანარჩენ მსოფლიოსთან.

კანონში ხაზგასმითაა აღნიშნული, რომ „ამერიკის შეერთებული შტატების საგარეო პოლიტიკა და საერთაშორისო დახმარება მიმართული უნდა იყოს სამხრეთ კავკასიასა და ცენტრალურ აზიაში ეკონომიკური და პოლიტიკური დამოუკიდებლობის მხარდასაჭერად და დემოკრატიის, ღია საბაზრო ეკონომიკის, ადამიანის უფლებებისა და რეგიონული ეკონომიკური ინტეგრაციის განვითარებისათვის“.

საქართველო აქტიურად მონაწილეობს პროგრამაში „პატრნიორობა მშვიდობისათვის“, აგრეთვე ევროატლანტიკური თანამშრომლობის საბჭოს მუშაო-

ბაში. ნატო განიხილავს საქართველოს, როგორც ქვეყანას, რომელიც გადავიდა დემოკრატიულ სისტემაზე და იმყოფება საბაზრო ეკონომიკის მშენებლობის პროცესში; ყოველივე ამას ძალზე დადებითად აფასებს.

აშშ მხარს უჭერს საქართველოში დემოკრატიის განვითარებას, მის სუვერენიტეტსა და ტერიტორიულ მთლიანობას. აშშ დახმარების მეშვეობით, საქართველოს აქვს შესაძლებლობა თავად აკონტროლოს თავისი საზღვრები. აშშ-მ გადასცა საქართველოს ვერტმფრენები, რომლებიც ხელს შეუწყობენ საზღვრის დამოუკიდებლად დაცვასა და პატრულირებაში. აშშ-მ საქართველოს გადასცა აგრეთვე სანაპირო დაცვის კატარღა, რომელიც შესაძლებელს ხდის საქართველოს საზღვაო საზღვრის გარკვეული მონაკვეთის დაცვას.

ევროპის მაგალითი გვიჩვენებს, რომ ადრე ან გვიან ეკონომიკურ ინტერესთა თანხვედრა პოლიტიკურ ინტერესთა თანხვედრასაც გამოიწვევდა. ამის საუკეთესო მაგალითია საქართველოს, უკრაინის, აზერბაიჯანის, მოლდავეთისა და უზბეკეთის გაერთიანება – სუუამი. იგი სულ უფრო ხშირად გამოდის ერთიანი პოზიციით სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციებსა თუ ფორუმებზე. დაიწყო სამხედრო თანამშრომლობაც. საქართველოში სატრანზიტო კომუნიკაციების დაცვის მიზნით, ერთობლივ წვრთნებს გადიან საქართველოს, უკრაინისა და აზერბაიჯანის ქვედანაყოფები.

საქართველოს საგარეო პოლიტიკის განმსაზღვრელ მიმართულებად რჩება თანამშრომლობის გაღრმავება ევროპის უშიშროებისა და თანამშრომლობის ორგანიზაციასთან, ევროსაბჭოსთან, შავი ზღვის ეკონო-

მიკურო თანამშრომლობის ორგანიზაციასთან და სხვა ევროპულ და გლობალურ გაერთიანებებთან, აგრეთვე, ხდება თანდათანობითი დაახლოება ევროატლანტიკურ ინსტიტუტებთან, კერძოდ, ჩრდილო-ატლანტიკურ ალიანსთან და, რა თქმა უნდა, ევროკავშირთან. ჩვენი ერთ-ერთი საბოლოო მიზანი ევროკავშირში გაერთიანებაა.

საგარეო პოლიტიკის განხორციელებისას საქართველო ორი პრიორიტეტით ხელმძღვანელობს. ეს არის პარტნიორული, მეგობრული ურთიერთობა მეზობელ ქვეყნებთან (სომხეთთან, აზერბაიჯანთან), აგრეთვე უკრაინასთან, ბალკანეთის სახელმწიფოებთან, ცენტრალურ აზიასთან და თანასწორუფლებიანი ურთიერთსასარგებლო პრინციპებზე აგებული თანამშრომლობა საქართველოს ორ უდიდეს სტრატეგიულ პარტნიორთან – ამერიკის შეერთებულ შტატებთან და რუსეთის ფედერაციასთან. მიუხედავად იმისა, რომ გარკვეული წლების განმავლობაში საქართველოსა და რუსეთს შორის დაძაბული პოლიტიკური ურთიერთობაა, რუსეთს ოკუპირებული აქვს ქვეყნის გარკვეული ნაწილი, ქართველი ხალხი ცდილობს გამონახოს საერთო ენა ჩრდილოელ მეზობელთან, რათა მშვიდობიანი მოლაპარაკებების საფუძველზე დავიბრუნოთ მიტაცებული ტერიტორიები და აღვადგინოთ სავაჭრო-პარტნიორული ურთიერთობა.

1995 წლის 25 სექტემბრიდან ქვეყნის მთელს ტერიტორიაზე ბრუნვაში მოექცა ქართული ეროვნული ეალუტა. ღარისადმი მოსახლეობა იმთავითვე ნდობით განეწყო. ამისშედეგად ეროვნული ბანკის საერ-

თაშორისო რეზერვების მოცულობამ 196 მილიონი დოლარი შეადგინა. საქართველომ შეიძინა სრულფასოვანი ქვეყნის უმნიშვნელოვანესი ატრიბუტი. ეს მას დამოუკიდებელ ფულად-საკრედიტო და მონეტარული პოლიტიკის წარმართვის საშუალებას აძლევდა.

საქართველომ მსოფლიო ცივილიზებულ სამყაროში აღიდგინა თავისი ისტორიული ადგილი, როგორც დამოუკიდებელმა და დემოკრატიულმა სახელმწიფომ.

საერთაშორისო საფინანსო ინსტიტუტების დახმარებით, მათი კრედიტებითა და გრანტებით რეალურად ხორციელდება საქართველოსა და TRASEKA-ს სხვა მონაწილე ქვეყნების სატრანსპორტო სისტემის რეაბილიტაცია. ეროპის კავშირის დახმარებით აშენდა საბორნე გადასასვლელი ბათუმში და სარკინიგზო საბორნე გადასასვლელი ფოთში, რომელთა მეშვეობით საქართველო უკავშირდება ვარნის, ოდესის, ნოვოროსიისკის, ილინოვსკის, სოჭის, კონსტანცისა და ანტვერპენის პორტებს.

საქართველოს როლი XXI საუკუნის მსოფლიოში იქნება ერთ-ერთი გამორჩეული, თუ იგი თავის შესაძლებლობებს ეფექტიანად გამოიყენებს. ამისათვის კი აუცილებელია საქართველომ განახორციელოს აქტიური წინგამსწრები სტრატეგია, რომლის არსი-სახელმწიფოს როლის ამაღლება, სოციალური პასუხისმგებლობისა და ფინანსური დისციპლინის გაზრდა, მდგრად პოსინდუსტრიულ განვითარებაზე გადასვლა და ევროკავშირისა და ნატოში გაწევრიანება.

საქართველო-საზღვარგარეთის ქვეყნებს შორის ურთიერთობებს საფუძვლად უდევს საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებები. იგი ორმხრივი და მრავალმხრივია. საერთაშორისო ხელშეკრულება – საქართველოს მიერ უცხო სახელმწიფოსთან (ორგანიზაციებთან) წერილობითი ფორმით დადებული შეთანხმებაა, რომელიც რეგულირდება საერთაშორისო სამართლის ნორმებით. საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულება იდება:

1. საქართველოს სახელით – სახელმწიფოთაშორისო ხელშეკრულება;

2. საქართველოს აღმასრულებელი ხელისუფლების სახელით – მთავრობათშორისი ხელშეკრულება;

3. საქართველოს აღმასრულებელი ხელისუფლების ცენტრალური ორგანოების სახელით – უწყებათაშორისი ხასიათის საერთაშორისო ხელშეკრულება.

საქართველოს სახელით იდება საერთაშორისო ხელშეკრულება, რომელსაც მხარეთა შეთანხმებით ენიჭება სახელმწიფოთაშორისი ხასიათი, აგრეთვე ხელშეკრულება, რომელიც ეხება: 1. ტერიტორიულ და ზავის საკითხებს; 2. ადამიანის უფლებებსა და თავისუფლებებს; 3. მოქალაქეობას; 4. საქართველოს მონაწილეობას სახელმწიფოთაშორის კავშირებსა და სხვა საერთაშორისო გაერთიანებებში (ორგანიზაციებში); 5. სამხედრო საკითხებს; 6. საქართველოს ტერიტორიისა და ბუნებრივი რესურსების გამოყენებას; 7. სახელმწიფოს მიერ სესხის აღებას და გაცემას, სახელმწიფოს გარანტიის მიცემას, საბაჟო საქმეს.

საქართველოს აღმასრულებელი ხელისუფლების ცენტრალური ორგანოების სახელით იდება უწყებათაშორისი ხასიათის საერთაშორისო ხელშეკრულება საკითხებზე, რომლებიც მათ კომპეტენციას განეკუთ-

ვნება. აქ ერთ-ერთი პრიორიტეტული მიმართულებაა საბაჟო ურთიერთობა და მისი მართვა.

საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებით დადასტურდა და ძალაში შევიდა 50-ზე მეტი საერთაშორისო ხელშეკრულება და შეთანხმება, პარლამენტის მიერ რატიფიცირებულია 130-ზე მეტი საერთაშორისო ხელშეკრულება, შეთანხმება და კონვენცია.

აღმასრულებელი ხელისუფლება და საქართველოს პარლამენტი იღებენ ზომებს საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულების შესრულების უზრუნველსაყოფად. საქართველოს აღმასრულებელი ხელისუფლების ცენტრალური ორგანოები, რომელთა კომპეტენციას განეკუთვნება საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით განსაზღვრული საკითხები, უზრუნველყოფენ საქართველოს მიერ საერთაშორისო ხელშეკრულებით ნაკისრი ვალდებულებების შესრულებას, თვალყურს ადევნებენ ხელშეკრულებიდან გამომდინარე საქართველოს უფლებების დაცვასა და ხელშეკრულების სხვა მხარეების მიერ თავიანთი ვალდებულებების შესრულებას.

რა დასკვნა შეიძლება გამოვიტანოთ ყოველივე აღნიშნულიდან? მთავარი დასკვნა ისაა, რომ საქართველოში დამკვიდრდა დემოკრატია, პოლიტიკური პლურალიზმი საზღვარგარეთის ქვეყნებთან, პირველ რიგში ევროპასთან, ინტეგრირების პროცესი; ეს მოვლენები შეუქცევად და სტაბილურ სახეს იღებს.

საქართველოს ორმხრივი ხელშეკრულებები მეზობელ (რუსეთი, თურქეთი, აზერბაიჯანი, სომხეთი) და სხვა სახელმწიფოებთან მოიცავს საბაჟო სფეროსაც. ეს უმთავრესად უწყებათშორისი ხასიათის საერთაშორისო ხელშეკრულებები და შეთანხმებებია.

1.1. რუსეთ-საქართველოს შორის საბაჟო სფ-

ეროში დადებული შეთანხმებებია:

ა) შეთანხმება საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობასა და რუსეთის მთავრობას შორის თავისუფალი ვაჭრობის თაობაზე (შესრულებულია თბილისში 1993 წლის 11 თებერვალს საქართველოს პარლამენტის №146 დადგენილებით⁹⁵).

შეთანხმების თანახმად (მ2), ხელშემკერელი მხარეები პირდაპირ ან ირიბად არ დაბეგრავენ შეთანხმებით მოცემულ საქონელს ქვეყნის შიდა გადასახადებით ან ანაკრებებით, რომლებიც აღემატება იმ შესაბამის გადასახადებს ან ანაკრებებს, რითაც იბეგრება შიდა წარმოების ანალოგიური საქონელი ან მესამე ქვეყანაში წარმოებული საქონელი; შეთანხმებით მოცემული საქონლის ექსპორტისა და იმპორტის მიმართ არ გამოიყენებენ რაიმე სპეციალურ შეზღუდვებს ან მოთხოვნებს, რომლებიც ანალოგიურ სიტუაციაში არ იქნება გამოყენებული შიდა წარმოების ანალოგიური საქონლის მიმართ; არ გამოიყენებენ მეორე ხელშემკერელ ქვეყანაში წარმოშობილი საქონლის და საწყობების, გადაზიდვის შენახვის, აგრეთვე გადახდისა და გადარიცხვის მიმართ სხვაგვარ წესებს, ვიდრე ისეთს, რომლებიც ანალოგიურ შემთხვევებში გამოიყენება საკუთარი საქონლის, ან მესამე ქვეყნებში წარმოებული საქონლის მიმართ.

ხელშეკრულება 22 მუხლისაგან შედგება.

ბ) შეთანხმება საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობასა და რუსეთის ფედერაციის მთავრობას შორის საბაჟო საზღვარზე გამშვები პუნქტების შესახებ (შესრულებულია 1993 წლის 8 ოქტომბერს, ძალაშია 1994 წლის 31 მაისიდან)⁹⁶.

შეთანხმებამ გაითვალისწინა ამ ქვეყნების მთავ-

⁹⁵ იხ. <parliament.ge>

⁹⁶ იქვე

რობათა მისწრაფებები – სრულყოფილი თანამშრომლობა საბაჟო საზღვარზე გადაზიდვის სფეროში და აამაღლონ გამშვები პუნქტების გამტარიანობა, შექმნან პირობები პირების, სატრანსპორტო საშუალებებისა და საქონლის მიერ საბაჟო საზღვრის გადაკვეთისათვის, რის საფუძველზე მხარეებმა გადაწყვიტეს გაეხსნათ შემდეგი გამშვები პუნქტები:

სარკინიგზო: განთიადი (საქართველო) – ადლერი (რუსეთი);

საავტომობილო: განთიადი (საქართველო) – ადლერი (რუსეთი);

როკი (საქართველო) – ნიჟნი ზარამაგი (რუსეთი);
მამისონი (საქართველო) – ნიჟნი ზარამაგი (რუსეთი);
ყაზბეგი (საქართველო) – ვერხნი ლარსი (რუსეთი).

საჰაერო, საზღვაო მიმოსვლა, საერთაშორისო საფოსტო გზავნილების გაცვლა საქართველოსა და რუსეთს შორის ხორციელდება გახსნილი საერთაშორისო გამშვები პუნქტების სტატუსის მქონე აეროპორტებისა და საზღვაო პორტების, საერთაშორისო საფოსტო გაცვლისა და პუნქტების საშუალებით მოქმედი საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესაბამისად, რომლის წევრებიც მხარეები არიან, აგრეთვე მხარეთა შიდა კანონმდებლობის საფუძველზე.

პირების მიერ საბაჟო საზღვრის საავტომობილო გამშვებ პუნქტებში გადაკვეთა ხორციელდება სატრანსპორტო საშუალებების გამოყენებით ან ქვეითად.

1. საქართველოსა და თურქეთის რესპუბლიკას შორის დადებული შეთანხმებები:

1. საბაჟო საზღვარზე გამშვები პუნქტების შესახებ;

2. საბაჟო დოკუმენტებისა და საბაჟო უზრუნ-

ველყოფის ურთიერთობის შესახებ;

3. საბაჟო საქმეში ურთიერთდახმარებისა და თანამშრომლობის შესახებ;

საქართველოს მთავრობასა და თურქეთის რესპუბლიკის მთავრობას შორის 1996 წლის შეთანხმებით გაიხსნა შემდეგი გამშვები პუნქტები:

საავტომობილო: სარფი (საქართველო) – სარფი (თურქეთი); ახალციხე (საქართველო) – პოსოფი-თურქობუ (თურქეთი).

საქართველოსა და თურქეთის რესპუბლიკასა შორის საჰაერო და საზღვაო მიმოსვლა და საერთაშორისო საფოსტო გზავნილების გაცვლა განხორციელდება იმ აეროპორტებისა და საზღვაო პორტების საშუალებით, რომლებიც მხარეების საერთაშორისო შეთანხმებებისა და შიდა კანონმდებლობის საფუძველზე გახსნილია საერთაშორისო გამშვები პუნქტების სახით.

შეთანხმების თანახმად (მუხლი 4), საბაჟო საზღვრებზე გამშვები პუნქტების გახსნასა და დახურვას მხარეები ახორციელებენ ურთიერთშეთანხმების საფუძველზე.

საქართველოს საბაჟო დეპარტამენტსა და თურქეთის რესპუბლიკის მთავრობის სამდივნოსთან არსებულ საბაჟო უწყებას შორის ქ. ანკარაში 1993 წლის 13 იანვარს დაიდო შეთანხმება საბაჟო დოკუმენტებისა და საბაჟო უზრუნველყოფის ურთიერთცნობის შესახებ. მისი მიზანია საზღვარზე ტვირთების გადაზიდვისას საბაჟო ფორმალობების გაიოლება.

შეთანხმების თანახმად (მ.1), მხარეები უზრუნველყოფენ, რომ სატრანსპორტო საშუალებები საქონელი, ბარგი, საფოსტო გზავნილებანი, ვალუტა, სხვა საგადახდლო საშუალებანი და სავალუტო ფასეულობე-

ბი საზღვრის გადაკეეთისას აღიჭურვოს შესაბამისი დოკუმენტებით, რომლებიც უპასუხებენ ამ მხარეების საბაჟო და სავალუტო წესებს.

ხაზი გაესვა იმას, რომ მხარეები ცნობენ ერთმანეთის საბაჟო დოკუმენტებს, საბაჟო ლუქებს, ბეჭდებისა და შტამპების ტვიფრს და სატრანსპორტო საშუალებებზე, ტვირთსა და საფოსტო გზავნილებზე აღნიშნულ სპეციალურ ნიშნებს. შეთანხმების თანახმად, მხარეების საბაჟოებს შორის საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გადაადგილება განხორციელდება უნიფიცირებული ნიმუშის სატვირთო-საბაჟო დეკლარაციის საშუალებით.

მნიშვნელოვანი შეთანხმებაა საქართველოს მთავრობასა და თურქეთს მთავრობას შორის საბაჟო საქმეში ურთიერთდახმარებისა და თანამშრომლობის შესახებ (შესრულებულია ქ. ანკარაში 1994 წლის 13 იანვარს). მხარეებმა მხედველობაში მიიღეს, რომ საბაჟო კანონმდებლობის დარღვევა ზიანს აყენებს ორივე ქვეყნის ეკონომიკურ, სოციალურ და ფინანსურ ინტერესებს, რომ ბრძოლა საბაჟო წესების დარღვევის წინააღმდეგ უფრო ეფექტური იქნება, თუკი მხარეები თანამშრომლობის საფუძველზე შეთანხმდებიან შემდეგზე:

1. განავითარებენ და გააძლიერებენ ურთიერთ-თანამშრომლობას საბაჟო გამოცდილების გაზიარების გზით, უზრუნველყოფენ ერთმანეთისათვის ადმინისტრაციულ დახმარებას, რათა ხელი შეუეწყო ქვეყნებს შორის სავაჭრო ურთიერთობის განვითარებასა და პირადი შემადგენლობის გაცვლას;

2. გაცვლიან ინფორმაციას: საბაჟო სამსახურის როლზე ეროვნულ ეკონომიკასა და საერთაშორისო

ვაჭრობის სფეროში; საბაჟო კონტროლის მეთოდების შესახებ საქონლის, სატრანსპორტო საშუალებების, ბარგის, საფოსტო გზაენილების და სხვა ნივთების ამ ქვეყნის ტერიტორიაზე შეტანა-გამოტანის დროს; ჰარმონიზებული სისტემისა და შეფასების მეთოდების გამოყენების შედეგად მიღებული გამოცდილების შესახებ; კონტრაბანდის ძირითად ფორმებზე, კონტრაბანდული საქონლის დამალვის მეთოდებზე, კონტრაბანდის აცილების მეთოდებსა და შედეგებზე; საბაჟო კანონებსა და წესებზე; საბაჟო მართვის მოდერნიზაციის შესახებ; საბაჟო საქმეში კომპიუტერებისა და სხვა მოწინავე ტექნიკური საშუალებების გამოყენების შესახებ; ახალი საბაჟოების შექმნის თაობაზე; საბაჟო პერსონალის მომზადების შესახებ; საერთაშორისო ორგანიზაციების გამოცდილებისა და საერთაშორისო კონვენციების შესრულების შესახებ; იმ სხვა საკითხებზე, რომლებიც ორივე მხარეს დააინტერესებს.

მხარეები შეთანხმების მოქმედების განმავლობაში გამოცდილების გაზიარების მიზნით გაცვლიან საბაჟო საქმის სპეციალისტებს.

1. საქართველოსა და აზერბაიჯანს შორის დადებული შეთანხმებები⁹⁷:

1. შეთანხმება საქართველოს მთავრობასა და აზერბაიჯანის რესპუბლიკის მთავრობას შორის საქონლის (სამუშაოს, მომსახურების) ექსპორტისას ირიბი გადასახადების ამოღების პრინციპების შესახებ (შესრულებულია ქ. თბილისში, 1997 წლის 27 დეკემბერს).

2. შეთანხმება მთავრობათაშორისო თავისუფალი ვაჭრობის შესახებ (შესრულებულია ქ. თბილისში, 1996 წლის 8 მარტს).

3. შეთანხმება მთავრობათა შორის კონტრა-

⁹⁷ იხ. <parliament.ge>

ბანდისა და საბაჟო წესების დარღვევის წინააღმდეგ ბრძოლის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ (შესრულებულია ბაქოში 1995 წლის 7 მაისს).

ამ შეთანხმების თანახმად, მხარეებმა გაითვალისწინეს: ჯერ ერთი, საბაჟო კანონმდებლობის დარღვევები ზიანს აყენებენ ორვე ქვეყნის ეკონომიკურ, საგადასახადო და საზოგადოებრივ ინტერესებს, მეორე, ნარკოტიკული საშუალებები და ფსიქოტროპული ნივთიერებების არაკანონიერი ბრუნვა საშიშროებას უქმნის საზოგადოების ჯანმრთელობას; მესამე, საბაჟო გადასახადების, მოსაკრებლების და სხვა გადასახადების სწორი გამოყენების აუცილებლობა საქონლის შემოტანის, გატანის და ტრანზიტის დროს, აგრეთვე, დებულებების ზუსტი შესრულება, რომლებიც ეხება აკრძალვებს, შეზღუდვებსა და კონტროლს; მეოთხე, მისწრაფება განავითარონ თანამშრომლობა საბაჟო სფეროში (საბაჟო კანონებისა და წესების დაცვა). მხარეები შეთანხმდნენ, აღმოუჩინონ ერთმანეთს დახმარება საბაჟო კანონმდებლობის ზუსტი დაცვის მიზნით; საბაჟო წესების დარღვევის თავიდან აცილების, გამოკვლევისა და აღკვეთის მიზნით, იმ დოკუმენტების შეტყობინებაში, რომლებსაც საბაჟო კანონმდებლობასთან კავშირი აქვთ.

მხარეები შეთანხმდნენ იმაზეც, რომ საბაჟო ადმინისტრაციები თავიანთი ინიციატივით ან მეორე მხარის მოთხოვნის შესაბამისად თვალყურს ადევნებენ:

4. იმ პირებზე, რომელთა შესახებ ცნობილია, ან რომლებიც შემჩნეული არიან მეორე მხარის საბაჟო კანონმდებლობის დარღვევაში;

5. იმ საქონლისა და საგადასახადო საშუალებების შესახებ, რომლებზეც შეთანხმების მონაწილეთა ერთი მხარის საბაჟო ადმინისტრაცია აწოდებს მეორე

მხარის საბაჟო ადმინისტრაციას ინფორმაციას იმის თაობაზე, რომ ისინი ჩაბმულნი არიან არაკანონიერ ბრუნვაში;

6. ყველა სატრანსპორტოსაშუალებაზე, რომლებიც ეწევიან ერთი მხარის ტერიტორიაზე არაკანონიერ გადაზიდვას ან შემჩნეულ არიან ასეთ ქმედებაში;

7. იმ ადგილებზე, რომელთა შესახებაც ცნობილია, რომ ისინი გამოყენებული არიან საქონლის შესანახად და გამიზნულია არალეგალურ ბრუნვისათვის მეორე მხარის ტერიტორიაზე. ასევე შეთანხმდნენ, რომ თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში მხარეების საბაჟო ადმინისტრაციები არ დაუშვებენ:

8. იმ საქონლის გატანას, რომლებზეც ცნობილია ან რომლებზეც არსებობს საკმარისი საფუძველი იმისა, რომ ისინი გატანილი არიან მეორე მხარის ტერიტორიაზე სხვა მიზნებისათვის;

9. იმ საქონლის გატანას, რომლის შეტანაც აკრძალულია მეორე მხარის სახელმწიფოში.

გარდა აღნიშნულისა, შეთანხმება ეხება ინფორმაციის გაცვლას, მოკვლევას, ექსპერტებსა და მოწმეებს, თანამდებობის პირთა მივლინების პირობებს, მიღებული ინფორმაციისა და დოკუმენტების გამოყენებას, დოკუმენტების შეტყობინებას, ურთიერთდახმარებას, ხარჯებს და სხვა.

შეთანხმების თანახმად (მ.12), ერთი მხარის თანამდებობის პირს მეორე მხარის ტერიტორიაზე ყოფნის პერიოდში უნდა გააჩნდეს ოფიციალური უფლებამოვალეობის დამადასტურებელი დოკუმენტები და არ ატარებდეს ფორმას და იარაღს.

1. საქართველოსა და სომხეთის რესპუბლიკას შორის დადებული შეთანხმებები⁹⁸:

შეთანხმება მთავრობებს შორის საქონლის (სამ-

⁹⁸ იხ. <parliament.ge>

უშაოს, მომსახურების) ექსპორტისა და იმპორტის ირიბი გადასახადებით დაბეგვრის პრინციპების შესახებ (შესრულებულია ქ. ერევანში 1998 წლის 26 სექტემბერს);

შეთანხმება საქართველოს რესპუბლიკის საბაჟო კომიტეტსა და სომხეთის რესპუბლიკის საბაჟო სამმართველოს შორის ორი სახელმწიფოს საზღვარზე საბაჟო გამშვები პუნქტების შესახებ (შესრულებულია 1993 წლის 19 მაისს, ქ. ერევანში).

ამ შეთანხმების მიხედვით შეიქმნა საბაჟო გამშვები პუნქტები:

საავტომობილო: ნინოწმინდა (საქართველო) – ბაერა (სომხეთი); გუგუთი (საქართველო) – გოგარანი (სომხეთი); ახკერპი (საქართველო) – პრივოლნოე (სომხეთი); სადახლო (საქართველო) – ბაგრატაშენი (სომხეთი); ახკერპი (საქართველო) – ჩილიბა (სომხეთი);

სარკინიგზო; სადახლო (საქართველო) – აირუმი (სომხეთი).

შეთანხმების თანახმად, მოძრაობა დაშვებულია მხოლოდ აღნიშნული პუნქტების გავლით. მითითებულ გამშვებ პუნქტებში მუშაობენ დღეღამური რეჟიმით.

შეთანხმება საქართველოს რესპუბლიკის საბაჟო კომიტეტსა და სომხეთის რესპუბლიკის საბაჟოს სამმართველოს შორის ნარკოტიკების და ფსიქოტროპული ნივთიერებების არაკანონიერი ბრუნვის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ (შესრულებულია ქ. აშხაბადში 1993 წლის 19 მაისს).

შეთანხმება ითვალისწინებს, რომ მხარეები გაცვლიან: ინფორმაციას ნარკოტიკების არაკანონიერი ბრუნვის წინააღმდეგ ბრძოლის მეთოდების შესახებ; ტექნიკური საშუალებების გამოყენების შესახებ; სპეციალისტებს ნარკოტიკების არაკანონიერი ბრუნვის

წინააღმდეგ ბრძოლის მეთოდებისა შესწავლის მიზნით; სამეცნიერო პუბლიკაციებს და სასწავლო სახელმძღვანელოებს ნარკოტიკების არკანონიერი ბრუნვის წინააღმდეგ ბრძოლის საკითხებზე; ინფორმაციას ნარკოტიკების ახალი სახეობებისა და წარმოების ახალი ადგილების, არაკანონიერი გადატანის მარშრუტებისა და მათი დამალვის ხერხების შესახებ.

მხარეები მიიღებენ ყველა ზომას, რათა წარუდგინონ სახელმწიფოს სასამართლო, და საგამოძიებო ორგანოებს მასალები, საექსპერტო დასკვნები და სხვა ცნობები გამოვლენილი ფაქტების თაობაზე.

საბაჟო სფეროში შეთანხმებები დადებულია აშშ-თან, უზბეკეთთან, უკრაინასთან, ყაზახეთთან, თურქმენეთთან, ირანის ისლამურ რესპუბლიკასთან და სხვა.

მნიშვნელოვანი ხელშეკრულებაა საქართველოს რესპუბლიკის მთავრობასა და ამერიკის შეერთებული შტატების მთავრობას შორის ჰუმანიტარული და ტექნიკურ-ეკონომიკური დახმარების ხელშეწყობისათვის თანამშრომლობის თაობაზე (შესრულებულია თბილისში, 1992 წლის 31 ივლისს)ᄡ.

ხელშეკრულების თანახმად, პროექტები, სურსათ-სანოვაგე და სხვა საქონელი, წარმოდგენილი და გამოყენებული შეერთებული შტატების დახმარების პროგრამასთან დაკავშირებით, შეიძლება იქნას იმპორტირებული, ექსპორტირებული ან გამოყენებული საქართველოში დადგენილი საბაჟო ტარიფების, საქონლის იმპორტზე, ექსპორტზე და სხვა გადასახადებისაგან გათავისუფლებით.

ᄡიხ. <parliament.ge>

შეერთებული შტატების ნებისმიერი სამთავრობო ან კერძო ორგანიზაცია, რომელიც პასუხისმგებელია შეერთებული შტატების დახმარების პროექტის შესრულებაზე, შეიძლება განთავისუფლდნენ გადასახადებისაგან.

ამერიკის შეერთებული შტატების დახმარების პროგრამასთან დაკავშირებით, აშშ-ის მთავრობისაგან ან მთავრობისათვის გამოყოფილი თვითმფრინავები და სატვირთო გემები საქართველოს მიერ განთავისუფლდებიან ასაფრენ-დასაფრენი ზოლის გამოყენების, სანაოსნო, საბაჟო და მსგავსი გადასახადებისაგან.

მიზნობრივი მოთხოვნის თანახმად, აშშ-ის წარმომადგენლებს შეუძლიათ შეამოწმონ ნებისმიერი პროდუქტის, სურსათის და სხვა ქონების გამოყენება ან მომსახურება მათი განლაგებისა და გამოყენების ადგილზე, რომლებიც უზრუნველყოფილია აშშ-ის დახმარების პროგრამით.

§2. საერთაშორისო ორგანიზაციები და კონფერენციები

საერთაშორისო ორგანიზაციის ცნება. „XX საუკუნის დამდეგს, საერთაშორისო ეკონომიკური და ტექნიკური ურთიერთობების განვითარების შედეგად იქმნება სტაბილური საერთაშორისო სამთავრობათაშორისი ორგანიზაციები (საყოველთაო სატელეგრაფო კავშირი-1874წ; მსოფლიო მეტეოროლოგიური ორგანიზაცია-1873წ; ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაცია-1883-1886წწ; ელექტროკავშირგაბმულობის საერთაშორისო კავშირი - 1865წ; საერთაშორისო კავშირი საბაჟო ტარიფების გამოქვეყნების დარგში-1890წ.) და სხვა ორგანოები¹⁰⁰.

საერთაშორისო ორგანიზაციის ცნება XX საუკუნის პირველ ნახევარში წარმოიშვა, მაგრამ ამგვარი ორგანიზაციების შექმნის ცდები შორეულ წარსულში გვხვდება. ეს, უმთავრესად მშვიდობის დაცვის საერთაშორისო ორგანიზაციების პროექტებია, რომელთა განხორციელება შეუძლებელი იყო განუწყვეტელი ომიანობის პირობებში.

„საერთაშორისო ორგანიზაციები ეს არის სახელმწიფოთა გაერთიანება, რომელიც შექმნილია საერთაშორისო სამართლისა და საერთაშორისო მოლაპარაკების საფუძველზე პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, კულტურულ, სამეცნიერო-ტექნიკურ, სამართლებრივ და სხვა სფეროებში თანამშრომლობისათვის, რომელთაც აქვთ საამისოდ აუცილებელი ორგანოები, გააჩნიათ უფლებები და მოვალეობები, რომლებიც თანხვედრაშია

¹⁰⁰ იხ. ვ. ქარუმიძე, საერთაშორისო ორგანიზაციები, თბილისი, 2003, გვ.36.

სახელმწიფოთა უფლება-მოვალეობებთან და ავტონომიური ნება, რომლის მოცულობაც განისაზღვრება წევრი-სახელმწიფოების მიერ”¹⁰¹

საერთაშორისო ურთიერთობანი ყოველთვის წარმოშობდა სხვადასხვა ინსტიტუტს შორის, რომელთა მიზანი იყო სახელმწიფოებს შორის კავშირის განმტკიცება, ამ თანამშრომლობის შედარებით სტაბილურ საწყისებზე გადაყვანა. ეს ინსტიტუტები უმთავრესად წარმოდგენილ იყო საერთაშორისო კონფერენციებისა და სამხედრო კავშირების სახით, რომელნიც ქმნიდნენ მუდმივ ორგანოებს ყოველდღიური ორგანიზაციული საქმიანობისათვის.

XX საუკუნის დამდეგს, საერთაშორისო ეკონომიკური და ტექნიკური ურთიერთობების გაღრმავების შედეგად წარმოიშვა სტაბილური სამთავრობათაშორისო და არასამთავრობათაშორისო ორგანიზაციები. საუკუნის დამდეგს მათი რიცხვი 200-ა აღემატებოდა.

თანამედროვე პირობებში სახელმწიფოთა თანამშრომლობის ფორმებია საერთაშორისო კონფერენციები და საერთაშორისო ორგანიზაციები.

საერთაშორისო ორგანიზაცია ეროვნული სახელმწიფოების სამთავრობათაშორისო და არასამთავრობათაშორისო საზოგადოებების, ასოციაციების გაერთიანებაა, რომლის საქმიანობას საფუძვლად უდევს დამფუძნებელი აქტი (წესდება, პროგრამა, შეთანხმება). წესდება განსაზღვრავს საერთაშორისო ორგანიზაციის მიზნებს, კომპეტენციას, ხელმძღვანელ ორგანოთა სისტემის საქმიანობის წესსა და სხვა.

¹⁰¹ იხ. დ. გეფერტიჟე ა.ხაზაღია, საერთაშორისო ორგანიზაციების სამართალი, თბილისი, 2011, გვ.11.

ფრანგი მეცნიერის კ.ა.კოლიარის მიხედვით¹⁰², საერთაშორისო ორგანიზაციები იყოფა ორ პრინციპულ სხვადასხვა კატეგორიად:

1. სამთავრობათაშორისო საერთაშორისო ორგანიზაციებად;

2. არასამთავრობათაშორისო საერთაშორისო ორგანიზაციებად.

ეს დაყოფა ამჟამად დამკვიდრებულია საერთაშორისო სამართალში.

საერთაშორისო ორგანიზაციები, რომელთა რიცხვი ამჟამად 60 ათასზე მეტია, იყოფა ორ ძირითად ჯგუფად: სამთავრობათაშორისო და არასამთავრობათაშორისო ორგანიზაციებად. მათი მიზნები უნდა შეესაბამებოდეს საერთაშორისო სამართლის ძირითად პრინციპებს.

საერთაშორისო სამართალი იურიდიული ნორმებისა და პრინციპების ერთობლიობაა, რომლებიც აწესრიგებენ სახელმწიფოთაშორის ურთიერთობებს. სახელმწიფოთაშორისო ურთიერთობები პირველი სახელმწიფოების შექმნისთანავე დამყარდა. ყოველ ისტორიულ ეპოქაში ამ პერიოდისათვის ტიპობრივი საერთაშორისო ნორმები არსებობდა.

მეცნიერთა დიდ ჯგუფს მიაჩნია, რომ სამთავრობათაშორისო საერთაშორისო ორგანიზაციის დამფუძნებელი შეიძლება იყოს არანაკლებ სამი სახელმწიფო. მათი აზრით, საერთაშორისო ორგანიზაცია სახელმწიფოთა მრავალმხრივი თანამშრომლობის ფორმაა, ხოლო ეს ურთიერთობა განხორციელდება მხოლოდ მაშინ, როდესაც სამი სახელმწიფო მაინც დაუკავშირდ-

¹⁰² იხ. Кольяр К. Международные организации и учреждения/ Пер. с фр. З.И. Луковниковой и А.С. Маликова; Под ред. В.Г. Шукинаева. - М.: Прогресс, 1972. с- 47

ება ერთმანეთს საერთაშორისო სჯელშეკრულებით. მათი მტკიცებით, ორი სახელმწიფოს თანამშრომლობა ვერ წარმოშობს სამთაურობათაშორისო საერთაშორისო ორგანიზაციას.

აქედან გამომდინარე, საერთაშორისო ორგანიზაცია უნდა განესაზღვროთ, როგორც სამი და მეტი სახელმწიფოს გაერთიანება საზოგადოებრივი ცხოვრების რომელიმე დარგში (პოლიტიკური, ეკონომიკური, სამეცნიერო-ტექნიკური, კულტურული, სოციალური, საბაჟო და სხვა.) თანამშრომლობის განხორციელებისა და განვითარებისათვის. იგი უნდა ემყარებოდეს დამფუძნებელ დოკუმენტს, რომელშიც განსაზღვრულია მისი მიზნები და პრინციპები, მთავარი ორგანოები, მათი კომპეტენცია და ფუნქციონირების წესი, აგრეთვე მათ მიერ გადაწყვეტილებათა მიღების პროცედურა და იურიდიული ძალა.

ამ მოსაზრებას იზიარებენ გ. მოროზოვი, კ. ზემანეკი, კ. კოლიარი, გ. შარმაზანაშვილი და სხვა. ავსტრიელ მეცნიერს ზემანეკს მიაჩნია, რომ ნებისმიერი საერთაშორისო ორგანიზაციის დამფუძნებელი უნდა იყოს სამი სახელმწიფო მაინც. გ. მოროზოვის აზრით, საერთაშორისო ორგანიზაცია საერთაშორისო ურთიერთობის სტაბილური ფორმაა, რომელიც მოიცავს სხვადასხვა კონტინენტის სამ სახელმწიფოს მაინც. მის მონაწილეთა შორის შეთანხმებულია საქმიანობის მიზნები, კომპეტენცია, მთავარი ორგანოები, აგრეთვე სპეციფიკური ორგანიზაციული ინსტიტუტები (წესდება, პროცედურა, წევრობა, მუშაობის წესი, გადაწყვეტილებათა მიღება და სხვა). ამასთან, ნებისმიერი საერთაშორისო ორგანიზაციის მიზნები და საქმიანობა უნდა შეესაბამებოდეს საერთაშორისო სამართლის

პრინციპებს, რომლებიც გათვალისწინებულია გაეროს წესდებაში.

ინგლისელი მეცნიერის გ. ფიტცმორის მიხედვით¹⁰³, საერთაშორისო ორგანიზაცია სახელმწიფოთა თანამეგობრობაა, რომელიც დაფუძნებულია საერთაშორისო ხელშეკრულებაზე. მას აქვს დამფუძნებელი აქტი და კოლექტიური ორგანოები, შეუძლია დადოს საერთაშორისო ხელშეკრულებები.

გერმანელი გ. შლიუტერი მიიჩნევს, რომ საერთაშორისო ორგანიზაციას საფუძვლად უდევს საერთაშორისო ხელშეკრულება, მას აქვს საკუთარი, მუდმივი ორგანოები.

ყველაზე მნიშვნელოვანი და ქმედითი ინსტიტუტებიან სამთავრობათაშორისო საერთაშორისო ორგანიზაციები. მათ საქმიანობაზეა დამოკიდებული მშვიდობისა და ხალხთა უშიშროების საკითხების, სახელმწიფოებს შორის ეკონომიკური, კულტურული, სამეცნიერო-ტექნიკური თანამშრომლობის განვითარების ეფექტიანობა. მათ შორის 20-მდე საერთაშორისო საბაჟო ორგანიზაციაა.

მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაცია (WGO)¹⁰⁴. მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაცია (**WCO**) არის სახელმწიფოთაშორისი ორგანიზაცია და ასევე ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის (**WTO**) ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილი, რომლის შტაბ-ბინა მდებარეობს ბრიუსელში (ბელგია). იგი განსაკუთრებით ცნობილია თავისი საქმიანობით ისეთ სფეროებში, როგორიცაა: საერთაშორისო კონვენციების განვითარება, ინსტრუმენტები და საშუალებები ისეთი თემებისათვის, როგორიცაა: ნედლეულის წარ-

¹⁰³ იხ. < http://dic.academic.ru/dic.nsf/brokgauz_efron/ >

¹⁰⁴ იხ. ორგანიზაციის ოფიციალური საიტი <<http://www.wcoomd.org>>

მოება, შეფასება, ბაჟების დაწესების ნორმები, საბაჟო შემოსავლების შეკრება, საერთაშორისო ვაჭრობის გაადვილება საბაჟო საქმიანობაზე ზემოქმედებით, ინტელექტუალური საკუთრების დაცვის საკითხებში გაყალბების წინააღმდეგ ბრძოლა, ინტეგრირების წახალისება, საბაჟო რეფორმებისა და მოდერნიზაციის მხარდაჭერა.

1947 წელს 13-მა ევროპულმა ქვეყანამ დაარსა სასწავლო ჯგუფი GATT-ის მიერ განსაზღვრული საბაჟო საკითხების გადასინჯვის მიზნით. ამ საქმიანობის შედეგად 1950 წელს ჩამოყალიბდა საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს შექმნის შესახებ კონვენცია, რომელიც ხელმოწერილ იქნა ბრიუსელში. 1953 წლის 26 იანვარს გაიმართა საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს საინაუგურაციო სესია, რომელშიც მონაწილეობდა 17 წევრი ქვეყანა. WGO-ს წევრები არიან მსოფლიოს თითქმის ყველა რეგიონიდან. 1994 წელს ორგანიზაციამ მიიღო თავისი ამჟამინდელი სახელწოდება, მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაცია (WCO). დღეისათვის ორგანიზაციის წევრები არიან პასუხისმგებელნი მთელი საერთაშორისო ვაჭრობის საბაჟო კონტროლის 98%-ზე.

WCO აღიარებულია როგორც საბაჟო შემოწმების გლობალური ცენტრი და წამყვან როლს თამაშობს დისკუსიებში თანამედროვე საბაჟო სისტემისა და პროცედურების განვითარების, წახალისებისა და სრულყოფის შესახებ. WCO-ს უპირველეს ამოცანად ითვლება წევრი ქვეყნების საბაჟო ადმინისტრაციის ეფექტურობისა და გამჭვირვალობის გაძლიერება, ასევე ეროვნული განვითარების მიზნების წარმატებით შესრულებაში დახმარება მისი წევრი ქვეყნებისათვის, აგრეთვე, შემოსავლების შეკრება, ვაჭრობის გამარტივ-

ბა, ეროვნული უსაფრთხოება, ერთიანობის დაცვა და სავაჭრო სტატიისტიკის შეკრება.

თავისი ამოცანების შესარულებლად ორგანიზაციამ მიიღო:

1. საერთაშორისო კონვენცია საქონლის აღწერისა და კოდირების ჰარმონიზებისათვის;

2. საერთაშორისო კონვენცია საბაჟო პროცედურების გაარტივებისა და ჰარმონიზაციისათვის;

3. ATA კონვენცია და დროებითი გამოყენების შესახებ კონვენცია;

4. **Arusha** დეკლარაცია საბაჟო ინტეგრაციის შესახებ

5. **SAFE** ჩარჩო გლობალური ვაჭრობის უსაფრთხოებისა და გამარტივების სტანდარტებისათვის.

WCO-ს წვერი საქართველო გახდა 1993 წლის 26 ოქტომბერს.

საქართველოს საბაჟო ადმინისტრაციის მიერ ეტაპობრივად ხორციელდება **WCO-ის** ჩარჩო სტანდარტების შესაბამისი რეფორმების გატარება, რომლისთვისაც **WCO-ის** მიერ განისაზღვრა 2 წლის ვადა, სამოქმედო გეგმის მიღებიდან.

საქართველოს პარლამენტის 2008 წლის 23 დეკემბრის № 841 დადგენილებით საქართველო შეუერთდა საერთაშორისო კონვენციას „საქონლის აღწერისა და კოდირების ჰარმონიზებული სისტემის შესახებ“ და შესაბამისად გახდა ჰარმონიზებული სისტემის კონვენციის 137-ე მონაწილე მხარე.

საქართველოს შემოსავლების სამსახური აქტიურად თანამშრომლობს იმ საერთაშორისო ორგანიზა-

ციებთან, რომლებიც მუშაობენ საბაჟო საკითხებზე (მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაცია-საბაჟო თანამშრომლობის საბჭო, გენერალური შეთანხმება ტარიფებსა და ვაჭრობაზე, მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაცია, საერთაშორისო საზღვაო და სამოქალაქო ავიაციის ორგანიზაციები, სავალუტო ფონდი და სხვა). ეს ურთიერთობა განსაკუთრებით ეხება საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობის სასაქონლო ნომენკლატურის საერთაშორისო საფუძვლის შემუშავების, შეცვლის, დამატების, განმარტებისა და გამოყენების საკითხებს.

საბაჟო თანამშრომლობის საბჭო (ამჟამად მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაცია) შეიქმნა 1950 წელს საბაჟო კონვენციის შესაბამისად (ძალაში შევიდა 1952 წლის ნოემბერში); საბჭომ მუშაობა დაიწყო 1953 წლიდან 17 წერი სახელმწიფოს შემადგენლობით. ამჟამად მასში გაერთიანებულია 179 სახელმწიფო¹⁰⁵.

საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს ამოცანები მკაფიოდაა განსაზღვრული კონვენციაში მისი შექმნის შესახებ. ეს ამოცანებია:

1. შესწავლა ყველა იმ საკითხისა, რომლებიც შეეხება საბაჟო საქმის პრობლემებზე ქვეყნების თანამშრომლობას;

2. იმ ტექნიკური ასპექტებისა და ეკონომიკური ფაქტორების შეფასება, რომლებიც ახასიათებთ საბაჟო სისტემებს და რომლის მიზანია საბჭოს წევრებისათვის წინადადებების შემუშავება ჰარმონიზაციის მაღალი დონის პრაქტიკული მიღწევისათვის;

3. კონვენციებში (შეთანხმებებში), დამატებების

¹⁰⁵ იხ. ორგანიზაციის ოფიციალური საიტი <<http://www.wcoomd.org>>

შეტანის პროექტების მომზადება და დაინტერესება; სახელმწიფოების მიერ მათი მიღება;

4. ინფორმაციების გაცვლის უზრუნველყოფა საბაჟო რეგულირებისა და პროცედურების შესახებ;

5. მთავრობებისათვის ინფორმაციების, რჩევებისა და რეკომენდაციების წარდგენა საბაჟო საკითხებზე თავისი ინიციატივით ან სახელმწიფოთა თხოვნით;

6. საბაჟო მოთხოვნათა შეთანხმება და უნიფიკაცია, საბაჟო ოპერაციათა სრულყოფა; საბაჟო პროცედურების დარგში საერთაშორისო თანამშრომლობის განმტკიცება.

საბაჟოს მუშაობის ძირითადი სამართლებრივი ფორმებია საბაჟო თანამშრომლობის საკითხებზე საერთაშორისო ხელშეკრულებების, კონვენციებისა და შეთანხმებების პროექტების შემუშავება.

საბაჟო თანამშრომლობის საბჭო შეიქმნა როგორც მუდმივი, დამოუკიდებელი, საერთაშორისო ორგანიზაცია. საბჭოში ფუნქციონირებდა სამი ორგანო – ნომენკლატურული კომიტეტი, ჰარმონიზებული სისტემის კომიტეტი და ტექნიკური კომიტეტი.

ნომენკლატურის კომიტეტის ფუნქციებია: საქონლის ერთგვაროვანი კლასიფიკაციის უზრუნველყოფა; საბაჟო ტარიფების გამარტივება; ეროვნული საბაჟო ორგანიზაციების პოზიციების შეთანხმება; უნიფიკაციის გზით საქონლის შესაფასებლად საგარეო-სავაჭრო სტატისტიკური ბაზის გამარტივება. კომიტეტი პერიოდულად აქვეყნებს გამოცემებს, რომელთა მეშვეობითაც საქონლის საბაჟო შეფასების პრაქტიკულ რჩევებს იძლევა.

ჰარმონიზებული სისტემის კომიტეტის ძირითადი ფუნქციებია: საქონლის აღწერისა და კოდირების

სისტემის დამუშავება. იგი ითვალისწინებს კომერციული და საბაჟო დოკუმენტების გამარტივებას; მათი ტექნიკური დამუშავების შემსუბუქებას, მიმოწერის ხარჯების შემცირებას; ინფორმაციის შეგროვებას, აღრიცხვისა და ეკონომიკური ანალიზის ოპერატიულობას. ტექნიკური კომიტეტი საერთაშორისო საბაჟო ტერმინოლოგიის უზრუნველსაყოფად საბაჟო ნორმებისა და ლექსიკონების დამუშავებას ახორციელებს.

საბაჟო თანამშრომლობის საბჭო მიზნად ისახავდა:

1. ხელი შეეწყო საბაჟო პროცედურების პარმონიზაციისა და გამარტივებისათვის, განემტკიცებინა ურთიერთობა საბაჟო ადმინისტრაციებს შორის;

2. გაეუმჯობესებინა, განეხილათარებინა და სისრულეში მოეყვანა საბაჟო კონტროლი;

3. გაეუმჯობესებინა ორგანიზაცია და საბაჟო ადმინისტრაციის მმართველობითი სისტემა.

ეს მემკვიდრეობა გადაეცა მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაციას. საბაჟო თანამშრომლობის საბჭომ თავისი არსებობის მანძილზე მიიღო 20-ზე მეტი საერთაშორისო კონვენცია და 60-ზე მეტი სარეკომენდაციო დოკუმენტი.

საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს შექმნის შესახებ კონვენციის მიღების დროს ხელი მოაწერეს 2 დოკუმენტს:

1. კონვენციას საბაჟო მიზნით საქონლის შეფასების შესახებ;

2. კონვენციას საბაჟო ნომენკლატურის შესახებ.

საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს წარმომადგენლობით ორგანოს წარმოადგენს საბჭო, რომელიც შედგება თავმჯდომარის, 6 ვიცე-თავმჯდომარის (რომლებიც ერთდროულად რეგიონების წარმომადგენლები

არიან), პოლიტიკური კომისიის, ფინანსური კომიტეტისა და ტექნიკური კომიტეტებისაგან.

საბჭოს უმაღლესი ორგანოა წევრი ქვეყნების საბაჟო სამსახურების მეთაურთა ყოველწლიური სესია, სადაც განიხილავენ მასალებს, რომლებსაც ამზადებენ პოლიტიკური კომისია და ფინანსური კომიტეტი. სესიებზე იღებენ საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს საქმიანობის სტრატეგიული მიმართულებების გადაწყვეტილებებსა და რეკომენდაციებს.

საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს წევრი ქვეყნების რეგიონული განვითარების მიხედვით, დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის სახელმწიფოები შედიან ევროპის რეგიონებში. იგი აერთიანებს 43 სახელმწიფოს. თანამეგობრობის ქვეყნები აქტიურად ატარებენ ევროპის რეგიონის შემადგენლობაში თავიანთ საკუთარ ხაზს, რომელიც ითვალისწინებს ქვეყნის სპეციფიკას, ეროვნულ თავისებურებებს, ეკონომიკურ და ენობრივ ერთობას.

საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს სამუშაო ენებია ინგლისური და ფრანგული. ზოგიერთი კომიტეტის საქმიანობაში გამოყენებულია ესპანური. საბჭოს ბიუჯეტს ქმნის წევრ სახელმწიფოთა საწევრო შესატანები.

მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაციის საქმიანობის ერთ-ერთი მიმართულებაა საბაჟო საკითხებზე საერთაშორისო კონვენციათა გავრცელება და რეკომენდაციების მომზადება მათი გამოყენების შესახებ, საერთაშორისო გამოცდილების გათვალისწინებით კონვენციათა გადასინჯვა და განახლება საბაჟო საქმის შემდგომი

სრულყოფის მიზნით. თანამედროვე პირობებში მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაცია კოორდინაციას უკეთებს 20-ზე მეტ კონვენციას და საბაჟო საქმის ცელკეულ საკითხებზე 60-ზე მეტი რეკომენდაციის ფარგლებში მიმდინარე მუშაობას.

მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაციის ადგილსამყოფელი ბრიუსელშია (ბელგია). საბჭომ 28 იანვარი დააწესა საბაჟო სამსახურის საერთაშორისო დღედ, რომელიც ყოველ წელს აღინიშნება მთელი რიგი ქვეყნების საბაჟო სამსახურების მიერ. საქართველოს საბაჟო სამსახური (დღეს შემოსავლების სამსახური) მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაციის წევრია 1993 წლიდან.

ამრიგად, საბაჟო თანამშრომლობის საბჭო, ამაჟამად მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაცია, უნივერსალური და უნიკალური საერთაშორისო საბაჟო ორგანიზაციაა, რომელიც უზრუნველყოფს საბაჟო წესებისა და პროცედურების ჰარმონიზაციას და უნიფიკაციას. მის აღიარებას ნათელყოფს ქვეყნებისა და საერთაშორისო საზოგადოებრიობის მიერ შერქმეული სახელი – „საბაჟო საქმის გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია“.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაცია და მისი საქმიანობა საბაჟო თანამშრომლობის სფეროში. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სისტემაში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია ეკონომიკურ საქმიანობას. მასზე იხარჯება ორგანიზაციის ბიუჯეტის ნახევარზე მეტი. ეკონომიკური კავშირების მთავარი არხებია – საგარეო ვაჭრობა და საბაჟო საქმე. გაეროს სამუშაო ორგანოების (გენერალური ასამბლეა, უშიშროების საბჭო, ეკონომიკური და სოციალური საბჭო, სამდივნო

და სხვა.) მუდმივი ყურადღების ცენტრში დგას საბაჟო თანამშრომლობის საკითხები.

1970 წელს გაეროს გენერალური ასამბლეის სესიამ მიიღო „განვითარების საერთაშორისო სტრატეგია“¹⁰⁶, რომელიც ითვალისწინებდა საერთაშორისო ხასიათის რიგ ღონისძიებათა განხორციელებას. ეს ღონისძიებები მიმართული იყო განვითარებადი ქვეყნების ეკონომიკური განვითარების დაჩქარებისა და მათი საბაჟო ურთიერთობების უნიფიკაციისაკენ¹⁰⁷.

საერთაშორისო კავშირი საბაჟო ტარიფების გამოქვეყნების დარგში. კავშირი დაფუძნდა 1890 წელს. მის ძირითად მიზანს შეადგენს მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნების საბაჟო ტარიფებისა და მათში შეტანილი ცვლილებების ოპერატიული გამოქვეყნება.

ამ მიზნით ბრიუსელში შეიქმნა სხვადასხვა ქვეყნების საბაჟო წესებისა და ტარიფების თარგმნისა და გამოქვეყნების საერთაშორისო ბიურო. მის ფუნქციებში შედის საბაჟო ტარიფების, აგრეთვე, საკანონმდებლო და ადმინისტრაციული დადგენილებების თარგმნა და გამოქვეყნება.

საბაჟო ტარიფები და სხვა სამართლებრივი დოკუმენტები ქვეყნდება „საერთაშორისო საბაჟო ბიულეტენში“ (საბაჟო ტარიფების გამოქვეყნების საერთაშორისო კავშირის ორგანო) გერმანულ, ინგლისურ, ესპანურ, ფრანგულ და იტალიურ ენებზე.

საერთაშორისო ბიუროს პერსონალს ნიშნავს ბელგიის საგარეო საქმეთა სამინისტრო, რომელსაც თანამშრომელთა შენახვისათვის გამოეყოფა საჭირო

¹⁰⁶ იხ. Международная стратегия развития на третье Десятилетие развития Организации Объединенных Наций,

< http://www.un.org/rw/documents/decl_conv/conventions/dev_stratgy_ch4.shtml>

¹⁰⁷ უნიფიკაცია და უნიფიცირება – საერთო ნორმაზე დაყვანა, გაერთიანება, გაერთგმარონება.

სახსრები. იგი ახორციელებს კონტროლს საერთაშორისო ბიუროს ნორმალურ მუშაობაზე.

წევრ სახელმწიფოებს ყოველწლიურად ეგზავნებათ ანგარიშები საერთაშორისო ბიუროს საქმიანობისა და საფინანსო მდგომარეობის შესახებ.

სახელმწიფოები ვალდებული არიან საერთაშორისო ბიუროს ყოველწლიურად გაუგზავნონ (ორ ეგზემპლარად) სპეციალური დოკუმენტები:

1. ქვეყნის ეროვნული საბაჟო კანონები და საბაჟო ტარიფები;

2. საბაჟო დაწესებულებების ინსტრუქციები, დებულებები, აქტები, ცირკულარები საბაჟო ტარიფებისა და საქონლის კლასიფიკაციის გამოყენების შესახებ;

3. დადგენილებები ეროვნულ საბაჟო კანონმდებლობაში ცვლილებების შეტანის შესახებ;

4. ორმხრივი საერთაშორისო ხელშეკრულებების, კონვენციებისა და შეთანხმებების ტექსტები; აქ იგულისხმება ის დოკუმენტები, რომლებიც პირდაპირ ეხება საბაჟო ტარიფებს და კანონმდებლობას.

5. ბიულეტენის ტექსტები ქვეყნდება იმ ენაზე, რომელსაც საერთაშორისო ბიურო ქვეყნისათვის უფრო სასარგებლოდ მიიჩნევს.

§3. საერთაშორისო საბაჟო ორგანიზაციები და კონფერენციები

საქართველოს შემოსავლების სამსახური და მისი ორგანოები (კერძოდ, საბაჟო დეპარტამენტი), ხელმძღვანელობენ საგადასახადო კოდექსისა და ფინანსთა მინისტრის ბრძანებით დამტკიცებული შესაბამისი ინსტრუქციების დებულებებით, რომლებიც ჩამოყალიბებული

ლია შესაბამის მუხლებში. მაგალითად, საგადასახადო კოდექსის 1-ლი მუხლის თანახმად¹⁰⁸, საგადასახადო კოდექსი საქართველოს კონსტიტუციის შესაბამისად განსაზღვრავს საქართველოს საგადასახადო სისტემის ფორმირებისა და ფუნქციონირების ზოგად პრინციპებს, აწესრიგებს საქართველოს საბაჟო საზღვარზე მგზავრის, საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალების გადაადგილებასთან დაკავშირებულ სამართლებრივ ურთიერთობებს, სამართლებრივ ურთიერთობაში მონაწილე პირის, გადასახადის გამამხდელისა და უფლებამოსილი ორგანოს სამართლებრივ მდგომარეობას, განსაზღვრავს საგადასახადო სამართალდარღვევის სახეებს, საქართველოს საგადასახადო კანონმდებლობის დარღვევისათვის პასუხისმგებლობას, უფლებამოსილი ორგანოსა და მისი თანამდებობის პირების არამართლზომიერ ქმედებათა გასაჩივრების წესსა და პირობებს, საგადასახადო ვალდებულების შესრულებასთან დაკავშირებულ სამართლებრივ ურთიერთობებს“; ან კიდევ, საგადასახადო კოდექსის მ. 208, რომელმაც განსაზღვრა საქართველოს საბაჟო ტერიტორია, კერძოდ: „საქართველოს საბაჟო ტერიტორია შედგება საქართველოს სახმელეთო ტერიტორიისაგან, ტერიტორიული და შიდა წყლებისაგან და მათი საჰაერო სივრცისაგან. საქართველოს საბაჟო ტერიტორია აგრეთვე მოიცავს განსაკუთრებულ საზღვაო ეკონომიკურ ზონაში განლაგებული დანადგარების, ნაგებობებისა და ხელოვნური კუნძულების ტერიტორიებს, რომლებზედაც ვრცელდება საქართველოს განსაკუთრებული იურისდიქცია. საქართველოს საბაჟო საზღვარი ემთხვევა საქართველოს სახელმწიფოს საზღვარს“ და ა.შ.

¹⁰⁸ იხ. <www.matsne.gov.ge>

8. საქართველოს ფინანსთა მინისტრის №303 ბრძანებით დაბჭიციებული „საჯარო სამართლის იურიდიული პირის – შემოსავლების სამსახურის დებულების დამტკიცების შესახებ“¹⁰⁹ მ. 5-ის თანახმად, საბაჟო დეპარტამენტი შემოსავლების სამსახურის სპეციალური სტრუქტურული ერთეულია და წარმოადგენს სამსახურის შემაღენლობაში შემავალ საგადასახადო ორგანოს, ხოლო მე-17 მუხლში მოცემულია საბაჟო დეპარტამენტის ფუნქციები და სხვა.

9. საქართველოს შემოსავლების სამსახური აქტიურად თანამშრომლობს იმ საერთაშორისო ორგანიზაციებთან, რომლებიც მუშაობენ საბაჟო საკითხებზე. საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სფეროში საერთაშორისო ორგანიზაციებთან ურთიერთობისას საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს საბაჟო დეპარტამენტი მოქმედებს დაინტერესებულ უწყებებთან შეთანხმებულად.

მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია (**World Trade Organisation – WTO**)¹¹⁰, რომელიც ტარიფებისა და ვაჭრობის გენერალური შეთანხმების (**GATT**)¹¹¹ ბაზაზე 1995 წლის 1 იანვრიდან ფუნქციონირებს, ვაჭრობის ლიბერალიზაციის მიმართულებით ძირითადი ორგანიზაციაა, გლობალური სავაჭრო სისტემის კანონებს აწესებს და აგვარებს უთანხმოებებს მის წევრ ქვეყნებს შორის, რომელთა უმრავლესობა დაახლოებით 30 ერთობლივი შეთანხმების ხელმომწერნი არიან. ამ ორგანიზაციის წევრია მსოფლიოს 174 ქვეყანა. 28 სახელმწიფოს დამკვირვებლის სტატუსი აქვს. **WTO**-ს შტაბ-ბინა ჟენევაშია (შვეიცარია). თანამშრომელთა რაოდენობა

¹⁰⁹ იქვე

¹¹⁰ იხ. ორგანიზაციის ოფიციალური საიტი < <http://wto.org> >

500-მდეა. ორგანიზაციის ბიუჯეტი 80 მილიონ დოლარს აჭარბებს.

2012 წლის 22 აგვისტოს, 19 წლიანი მოლაპარაკებების შემდეგ, მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციას შეუერთდა რუსეთის ფედერაცია.

მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია ხელმძღვანელობს 30-ზე მეტი შეთანხმებით, 25-ზე მეტი სხვადასხვა დამატებითი დადგენილებებითა და განმარტებით.

გენერალური შეთანხმება ტარიფებსა და ვაჭრობაზე მრავალმხრივი სამთავრობათაშორისო შეთანხმებაა ვაჭრობისა და სავაჭრო პოლიტიკის რეჟიმზე. საერთაშორისო შეთანხმება ვაჭრობის პირობების შესახებ ხელმოწერილია ჟენევაში 1947 წლის 30 ოქტომბერს 23 სახელმწიფოს მიერ. ძალაში შევიდა 1948 წლის 1 იანვარს ხელმომწერი 23 განვითარებული ქვეყნისათვის. შეთანხმებაში სხვადასხვა ეტაპზე მონაწილეობდა 150-ზე მეტი სახელმწიფო.

გენერალური შეთანხმება ტარიფებსა და ვაჭრობაზე, როგორც საერთაშორისო ორგანიზაცია დასაბამს იღებს 1960 წლიდან, როდესაც შეიქმნა მისი მუდმივმოქმედო ორგანოები: საბჭო და სამდივნო შტაბბინით ჟენევაში.

შეთანხმების მონაწილენი ვალდებული არიან ურთიერთვაჭრობა ააგონ გარკვეულ წესებზე დაყრდნობით: უპირატესი ხელშეწყობის პრინციპი, იმპორტზე რაოდენობრივი შეზღუდვის გაუქმება, თუ ის ზიანს არ აყენებს ქვეყნის ფინანსურ მდგომარეობას; საბაჟო ტარიფების კონვენციური დაწესება და სრულყოფა. სადავო საკითხების გადაჭრა ურთიერთკონსულტაციების გზით ითვალისწინებს შეთანხმებების მონაწილე ქვეყნების ურთიერთინტერესებს სხვადასხვა ზომების

მიღებით (საბაჟო შეღავათები, ბარიერები და სხვა).

შეთანხმების მოქმედების პერიოდში განხორციელდა მასში მონაწილე ქვეყნებს შორის ვაჭრობაში საბაჟო ტარიფების გარკვეული შემცირება. მიღებულია აგრეთვე ზომები ვაჭრობის პრობლემების ლიბერალიზაციისათვის.

გენერალური შეთანხმება ტარიფებსა და ვაჭრობაზე შეიცავს შეთანხმებას სავაჭრო პოლიტიკის პრინციპების შესახებ, რომელთაც საგარეო ვაჭრობაში უნდა იცავდეს წევრი სახელმწიფო, აგრეთვე ურთიერთობათა სიას, რის საფუძველზე ხდება წევრ სახელმწიფოთა შორის ორმხრივ ხელშეკრულებათა გაფორმება.

ტარიფებისა და ვაჭრობის გენერალური შეთანხმება 1948 წლიდან მოქმედებს და მიზნად ისახავს საერთაშორისო ვაჭრობისა და ეკონომიკური განვითარების უზრუნველყოფას. შეთანხმების ძირითადი პრინციპებია: ვაჭრობა დისკრიმინაციის გარეშე. იგი გულისხმობს წევრი ქვეყნების მიერ ერთმანეთისათვის „უპირატესი ხელშეწყობის რეჟიმის“ მინიჭებას, ხოლო მეორეს მხრივ, იმპორტული და ადგილობრივი საქონლისათვის თანაბარი უფლებებისა და პირობების უზრუნველყოფას; ამგვარად, მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციად ტარიფებსა და ვაჭრობაზე გენერალურ შეთანხმების გარდქმნას საფუძველი ჩაეყარა ურუგვას მერვე რაუნდზე. იგი დაფიქსირდა მარაკეშის დეკლარაციით 1994 წლის 14 აპრილს¹¹¹.

მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის არსებითი ფუნქციებია: მრავალმხრივი სავაჭრო შეთანხმებების

¹¹¹ იხ. Marrakeshское соглашение об учреждении ВТО, <http://wto.gost.ru/wps/portal/content?WCM_GLOBAL_CONTEXT=wto/wto/wto/marrakeshagreement>

მართვა და შესრულება; გამოვიდეს ფორუმის როლში – მრავალმხრივი სავაჭრო მოლაპარაკებებისათვის; მოასდინოს სავაჭრო დავების მოგვარება; ეროვნული სავაჭრო პოლიტიკის ზედამხედველობა და იმ სხვა საერთაშორისო დაწესებულებებთან თანამშრომლობა, რომლებიც ჩართულნი არიან გლობალური ეკონომიკური პოლიტიკის შემუშავებაში.

მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის მანდატის მნიშვნელოვან ასპექტს წარმოადგენს თანამშრომლობა საერთაშორისო სავაჭრო ფონდთან, მსოფლიო ბანკთან და სხვა მრავალმხრივ ინსტიტუტებთან, რათა მიღწეულ იქნას მეტი შეთანხმებულობა გლობალური ეკონომიკური პოლიტიკის შემუშავებაში.

გენერალური შეთანხმების წესები გამოიყენება საქონლით ვაჭრობაზე. საქონელთა დამატებით მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია ითვალისწინებს მომსახურებით ვაჭრობას და ვაჭრობასთან დაკავშირებული ინტელექტუალური საკუთრების ასპექტებს. ამასთან, დავების გადაწყვეტის სისტემა უფრო სწრაფი და ქმედითია.

მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციას დიდი როლი ეკისრება გლობალური ეკონომიკური პოლიტიკის ჩამოყალიბების საქმეში. იგი ხელმძღვანელობს საბაჟო სისტემის მხოლოდ შემდეგი პრინციპებით: ადგილობრივი წარმოების დაცვა მხოლოდ საიმპორტო ტარიფების მეშვეობით; ტარიფებს უნდა ჰქონდეთ ტენდენცია შემცირებისაკენ და არ უნდა იქნან გაზრდილი შემდგომში; ვაჭრობა დისკრიმინაციის გარეშე. თითქმის 50 წლის განმავლობაში გენერალური შეთანხმების უმთავრესი დებულებები კრძალავენ ვაჭრობაში დისკრიმინაციას წევრებს შორის და იმპორტირებულ და

თვით ქვეყანაში წარმოებულ საქონელზე არათანაბარი პირობების არსებობისას; ბაზარზე პროგნოზირებადი და მზარდი დაშვება; უსაფრთხო და პროგნოზირებად ბაზარზე დაშვების არსებობა დიდად არის განსაზღვრული ტარიფებისა და საბაჟო გადასახადების გამოყენებით; სამართლიანი კონკურენციის ხელშეწყობა. ტარიფებისა და ვაჭრობის გენერალური შეთანხმების პირველ მუხლში ნათქვამია: „რაც შეეხება საბაჟო გადასახადებსა და ყველა სახის მოსაკრებლებს, რომლებიც დაწესებულია საქონლის ექსპორტზე ან იმპორტზე, ან მათთან დაკავშირებით, ან და იმ იმპორტთან ან ექსპორტთან დაკავშირებულ საერთაშორისო სატრანსფერო გადასახადზე, აგრეთვე ამ საბაჟო გადასახადებისა და მოსაკრებლების აკრეფის მეთოდს და ექსპორტთან ან იმპორტთან დაკავშირებულ ყველა მარეგულირებელ წესს და ფორმალობას, – ნებისმიერი უპირატესობა, ხელშეწყობა, პრივილეგია ან იმუნიტეტი, რომელიც შეთანხმების მონაწილე სხვა ქვეყანაში შექმნილ, ან რომელიმე სხვა ქვეყნისათვის განკუთვნილ ნებისმიერ საქონელს, – დაუყოვნებლივ და უპირობოდ უნდა მიენიჭოს ყველა დანარჩენი ქვეყნის ტერიტორიებზე წარმოშობილ ან შეთანხმების მონაწილე ყველა დანარჩენი მხარის ტერიტორიებისათვის განკუთვნილ მსგავს საქონელს“.

1. საგარეო-საგაჭრო პოლიტიკის განვითარების დაგეგმვა – მრავალმხრივი და ორმხრივი ხელშეკრულებების ბაზაზე;

2. კეთილსინდისიერი კონკურენციის წახალისება – ურთიერთდათმობის განხორციელების გზით, დავის გადაწყვეტა კონსულტაციებისა და მოლაპარაკებების გზით;

3. შიდა ბაზრის დასაცავად უპირატესად სატარიფო მეთოდების გამოყენება, ეკონომიკური რეფორმებისა და განვითარების ხელშეწყობა.

თავისი არსებობის მანძილზე გენერალურ შეთანხმებას ტარიფებსა და ეაჭრობაზე პქონდა მრავალმხრივი მოლაპარაკების რვა რაუნდი, რომელთაგან ყველაზე ცნობილია ურუგვაის რაუნდი (1986-1994 წწ.). აქ მიღწეულ იქნა ახალი შეთანხმება, რომელიც შედგება შემდეგი ნაწილებისაგან: მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის დამფუძნებელი შეთანხმება, შეთანხმება საქონლით ეაჭრობაზე. დანარჩენი შეთანხმებები მოიცავს საბაჟო შეფასებას, წარმოშობის წესებს, იმპორტის ლიცენზირების პროცედურებს და გადაზიდვების წინა ინსპექტირებას.

ამგვარად, მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია (WTO) დაფუძნდა 1995 წლის 1 იანვარს, მას შემდეგ, რაც ტარიფებისა და ეაჭრობის შესახებ გენერალური შეთანხმების (GAAT) წევრმა ქვეყნებმა 1994 წლის 14 აპრილს მაროკოს ქალაქ მარაკეში ხელი მოაწერეს „მარაკეშის დეკლარაციას“¹¹²

„1999 წლის 6 ოქტომბერს მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის გენერალურმა საბჭომ ხელი მოაწერა მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის დამფუძნებელ მარაკეშის შეთანხმებასთან საქართველოს მიერთების ოქმს. 2000 წლის 20 აპრილს საქართველოს პარლამენტმა რატიფიკაცია გაუკეთა მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციაში საქართველოს გაწევრიანების ოქმს და 2000 წლის 14 ივნისიდან საქართველო გახდა მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის 137-ე სრულუფლებიანი

¹¹² იხ. Marrakeshское соглашение об учреждении ВТО, <http://wto.gost.ru/wps/portal/content?WCM_GLOBAL_CONTEXT=wto/wto/wto/marrakeshagreement>

წვერი. მცირე ეკონომიკის მქონე ქვეყნებისათვის ამ ორგანიზაციაში გაწევრიანება მომგებიანად ითვლება, რადგან უპირატესი ხელშეწყობის რეჟიმი, დისკრიმინაციისაგან დაცვა და ეროვნულ თუ იმპორტირებულ საქონელზე თანაბარი გადასახადების დაწესება ხელს უწყობს როგორც ამ ქვეყნის მომხმარებლის მყიდველობით უნარიანობას, ასევე მეწარმეებს, რომლებსაც შანსი ეძლევათ თავისი პროდუქცია ქვეყნის გარეთაც გაიტანონ. შემცირებული ტარიფების სანაცვლოდ მოგებას ქვეყნები გაზრდილი ვაჭრობით იღებენ. ბარიერების შემცირებაც ისეა გათვალისწინებული, რომ გაუმჯობესდეს შიდა მეწარმეობა. მსოფლიო საეაჭრო ორგანიზაციას აქვს სპეციალური რეკომენდაციები (განვითარებული ქვეყნების მიხედვით შემუშავებული) განვითარებადი ქვეყნებისათვის. ასევე ხსნიან როდის და როგორ დაიცვან ადგილობრივი მწარმოებლები, მაგალითად, ისეთი საქონლის იმპორტის შემთხვევაში, რომელსაც სუბსიდიის ან დემპინგის წყალობით ძალიან დაბალი ფასი აქვს. განვითარებად ქვეყნებს მეტი დრო ეძლევათ მსოფლიო საეაჭრო ორგანიზაციის შეთანხმების პირობების დანერგვისათვის. ნაკლებ განვითარებული ქვეყნები ერთგებიან სპეციალურ რეჟიმში, ასევე თავისუფლდებიან მრავალი პირობისაგან. განვითარების საჭიროების გამო შეიძლება განხორციელდეს ისეთი ღონისძიებები, რომლებიც ნორმალურ შემთხვევაში დაუშვებლადაა მიჩნეული, ასეთია გარკვეული სუბსიდიების გაღება მთავრობების მიერ. ეს პირობები მხარეებმა დოჰას მინისტერიალზე შეათანხმეს. ამ მინისტერიალზე საფუძველი ჩაეყარა „განვითარების რაუნდს“. ამავე მინისტერიალზე საქართველო პირველად წარსდგა, როგორც სრუუფლებიანი ქვეყანა. სწორედ აქ

შემუშავდა მნიშვნელოვანი დებულება ახალგაწევრიანებული 7 ქვეყნისათვის (მათ შორის საქართველოსთვისაც). დებულების არსი მდგომარეობდა იმაში, რომ მიუხედავად იმისა, რომ ეს ქვეყნები მხარს უჭერდნენ ბაზრების ლიბერალიზაციას, თავის მხრივ ეს უკვე განხორციელებული აქვთ და არ უნდა მოეთხოვოთ ბაზრის შემდგომი გახსნა იმავე მასშტაბით, როგორც სხვა წევრებს. ამავე მინისტერიალზე გადაწყდა, ნაკლებად განვითარებული და განვითარებადი ქვეყნების მიხედვით შექმნილიყო ახალი ტერმინი – „მცირე, გარდამავალი ეკონომიკის, დაბალშემოსავლიანი ქვეყნები“. ეს ტერმინი სპეციალური, განსხვავებული მიდგომისა და ტექნიკური დახმარების საკითხთა კონტექსტში იყო გამოყენებული. ამ დეკლარაციაში აისახა რამდენიმე ინიციატივა, რომლითაც საქართველო განსაკუთრებით იყო დაინტერესებული. ეს იყო ღვინოსა და ალკოჰოლურ სასმელებზე გეოგრაფიულ აღნიშვნათა რეგისტრაციის მრავალმხრივი სისტემის დაფუძნებისა და მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის ინტელექტუალური საკუთრების უფლებების ვაჭრობასთან დაკავშირებული ასპექტებისა და მათი დაცვის მექანიზმების სხვა საქონელზე გავრცელების მიზანშეწონილობის თაობაზე მოლაპარაკებების დაწყება. ასევე განვითარებული ქვეყნების ბაზრის გახსნა განვითარებადი ქვეყნების სოფლის მეურნეობის პროდუქტისათვის.

2003 წელს კანკუნის კონფერენციაზე საქართველომ, საკუთარი და სხვა ახალგაწევრიანებული ქვეყნების მდგომარეობის გათვალისწინებით, მოითხოვა ახალი მოთხოვნების გამოყენება ამ ჯგუფის ქვეყნები-

სადმი „განსაკუთრებული და განსხვავებული მიდგომის“ პრინციპის საფუძველზე. ეს გულისხმობდა სატარიფო დავალებების შემცირებული ზომებით მოთხოვნას, მათ გადავადებას, „სექტორულ ინიციატივებზე“ ნებაყოფლობითი მიერთების ხასიათს, ტექნიკური დახმარების გაზრდილ მოცულობას და ა.შ. კანკუნში ვერ დამტკიცდა ამ დეკლარაციის პროექტი, მაგრამ საფუძველი ჩაეყარა შემდგომ მოლაპარაკებებს ქენევაში, სადაც სხვა საკითხებთან ერთად დღის წესრიგში დადგა სპეციალური პირობების მინიჭება ნაკლებ განვითარებული და განვითარებადი ქვეყნებისათვის. კონსენსუსის საფუძველზე შეთანხმება მიიღეს, რომლის მიხედვით შიდა მექანიზმები შემცირდებოდა სამი დონით, ეტაპობრივად; საექსპორტო სუბსიდიები სრულად გაუქმდებოდა 2013 წლისათვის, განვითარებადი ქვეყნები ისარგებლებდნენ სპეციალური პროდუქტისა და დამცავი მექანიზმების გამოყენების უფლებით და სხვ.¹¹³

საერთაშორისო სავაჭრო ორგანიზაციის ხელშეკრულება 29 დამოუკიდებელი დოკუმენტისაგან შედგება. იგი მოიცავს საკითხებს, დაწყებული სოფლის მეურნეობის ნაწარმით და დამთავრებული სამთავრობო შესყიდვებით. ასევე, მომსახურებისა და ინტელექტუალური საკუთრების დაცვასთან დაკავშირებულ საკითხებს.

საერთაშორისო ბაზარზე გადასვლა დამოკიდებულია ქვეყანაში არსებულ სატარიფო და საბაჟო სისტემაზე. მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის წევრ ქვეყნებში აკრძალულია კვოტირების სისტემის გამოყენება, მაგრამ გამორიცხული არ არის ტარიფების არ-

¹¹³ იხ. www.parliament.ge/site2/print.php?gg=1&sec_id=491

სებობა შიდა პროდუქციის დაცვისა და შემოსავლების გაზრდის მიზნით.

ტარიფების გამოყენება მხოლოდ განსაზღვრული პირობებითაა დაშვებული. ის მიმართული უნდა იყოს იმპორტის დისკრიმინაციის წინააღმდეგ, ეს ნიშნავს, რომ ქვეყნები ვალდებულიებას კისრულობენ, გარკვეულ საქონელზე არ გაზარდონ სატარიფო განაკვეთი ძირითად სავაჭრო პარტნიორთან სათანადო კომპენსაციის გარეშე.

მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაცია უნივერსალური გაერთიანებაა. მის წევრ ქვეყნებზე მსოფლიო საგარეო ვაჭრობის 90% მოდის.

მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის უმთავრესი მიზანია: თავისუფალი და კეთილსინდისიერი კონკურენციის პირობებში ყველა ქვეყნის მეწარმეთათვის ერთიანი მსოფლიო ბაზრის შექმნა. ამიტომ იგი თანმიმდევრულად ატარებს არასატარიფო ბარიერების მოხსნისა და ტარიფების თანდათანობით შემცირების პოლიტიკას. ორგანიზაციის ძირითადი საქმიანობაა საბაჟო ტარიფების შემცირებისა და არასატარიფო ბარიერების შემსუბუქების თაობაზე მოლაპარაკებათა რაუნდების (კონფერენციების) და ტურების ჩატარება.

მიღებულია მეტად მნიშვნელოვანი გადაწყვეტილებები ხუთ სფეროში: 1. სამრეწველო სტანდარტები. იგი იმპორტულ საქონელზე სამამულო საქონლის მსგავს დამოკიდებულებას ითვალისწინებს; 2. სახელმწიფოს შესყიდვები, რაც გულისხმობს საზღვარგარეთული ფირმების განცხადების არადისკრიმინაციულ განხილვას; 3. სუბსიდიები და კომპენსაციური ბაჟები. იგი ითვალისწინებს პოლიტიკის ინსტრუმენტებად სუბსიდიების გამოყენებას; 4. ლიცენზირება. ლიცენ-

ზირება ქვეყნებს ლიცენზიების წესის მნიშვნელოვან გამარტივებას ავალდებულებს; 5. საბაჟო შეფასება. იგი აწესებს ქვეყნებს შორის ერთიანი მეთოდის გამოყენებას.

მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის უმაღლესი ორგანოა მინისტრთა კონფერენცია, რომელიც ორ წელიწადში ერთხელ იმართება და იღებს გადაწყვეტილებებს ძირითად სახელმწიფოთაშორისი შეთანხმებების შესახებ. კონფერენციებს შორის პერიოდში ორგანიზაციის მუშაობას ხელმძღვანელობს გენერალური საბჭო, რომელიც ანგარიშვალდებულია მინისტრთა კონფერენციის წინაშე.

გენერალურ საბჭოში ორი სტრუქტურაა: 1. დაგების გადაწყვეტის ორგანო, რომელიც ზედამხედველობს სადავო საკითხების მოგვარების პროცედურას; 2. სავაჭრო პოლიტიკის განხილვის ორგანო, რომელიც რეგულარულად განიხილავს მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის სავაჭრო პოლიტიკას.

გენერალური საბჭოს ორგანიზაციულ სტრუქტურაში არის მრავალი კომიტეტი, საბჭო და კომისია. მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციაში გადაწყვეტილებებს იღებენ არა კენჭისყრით, არამედ კონსენსუსის წესით. არის შემთხვევები, როდესაც გადაწყვეტილებას იღებენ კენჭისყრის წესით.

სესიებს შორის პერიოდში ხელმძღვანელი ოპერატიული ორგანოა წევრი ქვეყნების წარმომადგენელთა საბჭო, რომელიც იკრიბება წელიწადში დაახლოებით ათჯერ. საბჭო ღებულობს გადაწყვეტილებებს, როგორც ყოველდღიურ, ისე გადაუდებელ საკითხებზე. ორგანიზაციულ და ტექნიკურ სამუშაოს ასრულებს სამდივნო.

1999 წლის 28 ივლისს ენევაში, მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციაში შედგა მრავალმხრივი შეხვედრა, რომლითაც დამთავრდა ორმხრივი და მრავალმხრივი მოლაპარაკებები და გაწვევრიანების ოქმზე მუშაობა. იმავე წლის 6 ოქტომბერს მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციის გენერალური საბჭოს სხდომაზე მიიღო გადაწყვეტილება საქართველოს მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციასთან მიერთების შესახებ. ეს ქვეყნის ცხოვრებაში მნიშვნელოვანი მოვლენა იყო.

საგარეო-ეკონომიკური პოლიტიკის უმნიშვნელოვანესი მიღწევაა მსოფლიო სავაჭრო ორგანიზაციაში გაწვევრიანება. ამის შედეგად საქართველო ბიზნესის საერთაშორისო წესების თანამონაწილე გახდა. ქართულმა პროდუქციამ მოიპოვა განვითარებული ქვეყნების ბაზრებზე შეღავათიანი პირობით გასვლის შესაძლებლობა. ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაცია მნიშვნელოვანი ბერკეტია საერთაშორისო ბაზარზე ქართული სასაქონლო ნიშნების დაცვის თვალსაზრისითაც. გაწვევრიანებამ არსებითად გაზარდა მსოფლიო ეკონომიკურ სივრცეში ქვეყნის ინტეგრირების დონე, ხელი შეუწყო საქართველოს ეკონომიკური და საკანონმდებლო სისტემის ჰარმონიზაციას საერთაშორისო და ეროვნულ სტანდარტებთან. ამან გზა გაუხსნა ქართულ ექსპორტს ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის 144-ზე მეტი ქვეყნის ბაზარზე და უფლება მოგვცა, სრულფასოვნად ჩაერთულიყავით როგორც მრავალმხრივ მოლაპარაკებებში, ასევე წაგვეყენებინა მოთხოვნები მათ ბაზარზე ქართული საქონლის და მომსახურების სათვის კარგი პირობების უზრუნველსაყოფად. სწორედ

WTO-ში გაწვეერიანების გამო მოგვიხსნა აშშ-მ შეზღუდვები ვაჭრობაში (საქართველო გამოირიცხა ე.წ. „ჯექსონ-ვენეის შესწორების“ მოქმედებიდან) და მოგვანიჭა პრეფერენციათა განზოგადებული სისტემის **(GSP)** სავაჭრო შეღავათები. ასეთივე შეღავათებით 2002 წლიდან ვსარგებლობთ პოლონეთსა და თურქეთთან ვაჭრობაში. აღნიშნული სრულიად ახალ შესაძლებლობებს აძლევთ ქართველ ექსპორტიორებს და მთლიანად მეწარმეებს, რომლებიც ამასთანავე დაცულნი იქნებიან უსამართლო კონკურენციისაგან.

მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაცია (World Tourism Organisation-WTO).¹¹⁴ საერთაშორისო ტურისტული ორგანიზაციები კვალიფიცირდება შემდეგ ნიშნებით:

ეროვნულ-ტერიტორიული: საერთაშორისო, რეგიონული და ეროვნული ორგანიზაციები. მათ საქმიანობას გააჩნია მსოფლიო, რეგიონული და ეროვნული ხასიათი;

საზოგადოებრივ-სახელმწიფოებრივი: სამთავრობო, საზოგადოებრივი, კერძო;

საქმიანობის სახეების მიხედვით: მარეგულირებელი, მიმწოდებელი, საბაზრო აგენტები, კონსულტანტები, საპროექტო ორგანიზაციები, გამომცემლობები, პროფესიული ასოციაციები, სავაჭრო და სამომხმარებლო ორგანიზაციები;

საქმიანობის სფეროს მიხედვით: სატრანსპორტო (საჰაერო, საავტობუსო, სარკინიგზო, საავტომობილო და საკრუიზო), ტურისტული აგენტები, ტუროპერატორები, პროფკავშირები.

¹¹⁴ იხ. ორგანიზაციის ოფიციალური საიტი < <http://www.unwto.org> >

საერთაშორისო ტურისტული გაცვლა-გამოცვლის მუდმივმა გაფართოებამ განაპირობა მისი საერთაშორისო-სამართლებრივი რეგლამენტაციის აუცილებლობა; სხვადასხვა სამართლებრივი ინსტიტუტების შემუშავება და სპეციალიზებული საერთაშორისო ორგანიზაციების შექმნა.

თანამედროვე პირობებში ტურიზმი გახდა მსოფლიოს ეკონომიკური განვითარების მძლავრი საშუალება. ტურიზმმა, როგორც საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობის ერთ-ერთმა ფორმამ, მიიღო უდიდესი მასშტაბები: იგი ახდენს ძირეულ გავლენას სახელმწიფოთა შორის პოლიტიკურ, ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ კავშირებზე. ერთის მხრივ, იზრდება საქმიანი ტურიზმის მასშტაბები, ფართოვდება შემეცნებითი მოგზაურობები, მეორეს მხრივ, ხდება სატრანსპორტო საშუალებათა სრულყოფა და მათი პარკის გაფართოება. ეს იწვევს მგზავრობის გაიფუჭებას. უცხოური ვალუტის გატანაზე დადებით როლს თამაშობს შეზღუდვების შემცირება და სასაზღვრო ფორმალობების გამარტივება.

უკანასკნელი ათწლეულების მანძილზე ტურიზმი გახდა მსოფლიო ეკონომიკის უმსხვილესი დარგი, საგადასახადო შემოსავლებისა და სამუშაო ადგილების შექმნის ერთ-ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანი მიმართულება.

ტურიზმს XX საუკუნის ფენომენს უწოდებენ. იგი უდიდესი ინდუსტრიაა, რომლის საბრუნავი კაპიტალი 3,5 ტრილიონი აშშ დოლარია. ტურიზმის გლობალიზაციის პროცესი აღინიშნება 70-იანი წლებიდან, მას შემდეგ, რაც დაიწყო ტრანსკონტინენტალური გადაფრენები; ტურიზმი არის მომხმარებელზე მთლიანად

ორიენტირებული და ეკონომიკის ყველაზე განვითარებადი დარგი, რომელშიც დასაქმებულია 127 მილიონი კაცი, მსოფლიოში მომუშავეთა ყოველი მეტხუთმეტე.

მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის კლასიფიკაციით გამოყოფენ ქვეყნებს, რომლებიც გვევლინებიან ტურისტების მომწოდებელ ქვეყნებად და ქვეყნებს, რომლებიც წარმოადგენენ მიმღებს (მასპინძელს). ტურისტების მომწოდებელი ქვეყნებია: აშშ, ბელგია, დანია, გერმანია, პოლანდია, ახალი ზელანდია, შვეცია, კანადა, ინგლისი. მასპინძელ ქვეყნებს კი განეკუთვნება: ავსტრალია, იტალია, საფრანგეთი, კეიპროსი, საბერძნეთი, მექსიკა, პორტუგალია, ესპანეთი, თურქეთი და სხვა.

საქართველოს აქვს დიდი შესაძლებლობები გახდეს ტურისტების მასპინძელი ქვეყანა. მაგრამ ტურისტს, თანაც ცივილიზებული ქვეყნებიდან ჩამოსულს, მაღალი კლასის სასტუმროები და ძლიერი ინფრასტრუქტურა ესაჭიროება.

მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაცია დღეისათვის ყველაზე ცნობილი და აღიარებულია ტურისტულ სამყაროში. მსოფლიო ტურიზმის ორგანიზაცია (WTO) – გაეროს სპეციალიზებული ორგანოა, რომელიც არის წამყვანი საერთაშორისო ორგანიზაცია ტურიზმის სფეროში. ორგანიზაცია დაფუძნდა 1974 წელს მადრიდში. იგი არის მსოფლიო მასშტაბით მნიშვნელოვანი ორგანიზაცია, რომელიც კონცენტრირებულია საერთაშორისო ტურიზმის შესახებ სტატისტიკური მონაცემების შეგროვებაზე და შედარებაზე. ამ ორგანიზაციის მიერ მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნებიდან მოწოდებული მონაცემები საშუალებას იძლევა გაკეთდეს მსოფლიო მასშტაბით ტურიზმის ზრდისა და შემცირების შედარე-

ბითი ანალიზი. მტო-ს ოფიციალური ენებია: არაბული, ინგლისური, ფრანგული, რუსული და ესპანური.

მსოფლიო ტურიზმის ორგანიზაცია ხელს უწყობს ყველასათვის ხელმისაწვდომი ტურიზმის განვითარებას, განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევს განვითარებად ქვეყნებს. დღესდღეობით მტო-ს წევრია 155 სახელმწიფო, 7 ასოცირებული წევრი, 15 სახელმწიფომ დატოვა ორგანიზაცია სხვადასხვა პერიოდში¹⁵.

დღეისათვის ტურისტული ორგანიზაციის ნამდვილი წევრია 130 ქვეყანა, რამდენიმე ასოცირებული და 329 მიერთებული წევრი (ტურისტული ფირმები, ავიაკომპანიები, საერთაშორისო ორგანიზაციები და სხვა).

მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის წესდება მიღებულია 1975 წლის 27 სექტემბერს¹⁶. ეს თარიღი 1980 წლიდან აღინიშნება როგორც ტურიზმის საერთაშორისო დღე. ყოველწლიურად ტურიზმის მსოფლიო დღე ტარდება განსაკუთრებული დევიზით. ყოველ ორ წელიწადში WTO იწვევს გენერალური ასამბლეის სესიებს. სესიებს შორის პერიოდში მუშაობას წარმართავს აღმასრულებელი კომიტეტი. შტაბბინა იმყოფება მადრიდში (ესპანეთი). ოფიციალური ენებია: ინგლისურ, ესპანური, რუსული და ფრანგული.

მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის სტრუქტურაში მოქმედებს ექვსი რეგიონული კომისია: ევროპისათვის, აფრიკისათვის, ამერიკისათვის, სამხრეთ აზიისათვის, ახლო აღმოსავლეთისა და წყნარი ოკეანის რაიონებისათვის. რეგიონული კომისიის სხდომები რეგულარულად ტარდება თავჯდომარის და ორი ვიცე-თავჯდომარის ხელმძღვანელობით. მათ ირჩევენ

¹⁵ იხ. ორგანიზაციის ოფიციალური საიტი < <http://www.unwto.org> >

¹⁶ იქვე

შესაბამისი კომისია ორი წლის ვადით. ფუნქციონირებს უმაღლესი სასწავლო ცენტრი მექსიკაში. მსოფლიო ტურისტულ ორგანიზაციასთან შექმნილია რამდენიმე ფონდი.

WTO-ს რეგიონული ორგანიზაციებია: არაბეთის ტურისტული ასოციაცია; ტურისტული სააგენტოების ამერიკული საზოგადოება; წყნარი ოკეანის რეგიონის ქვეყნების ტურისტული ასოციაცია; ლათინური ამერიკის ქვეყნების ტურისტულ სააგენტოთა კონფერენცია; ბრიტანეთის ტურისტულ სააგენტოთა ასოციაცია; ტურისტული კომისია.

სტრუქტურა: მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის უმაღლესი ორგანოა გენერალური ასამბლეა. სესიები იმართება წელიწადში ერთხელ.

გენერალურ ასამბლეის ფუნქციებია: პრეზიდენტისა და ვიცე-პრეზიდენტის არჩევა; აღმასრულებელი საბჭოს წევრების არჩევა; გენერალური მდივნის დანიშვნა (აღმასრულებელი საბჭოს რეკომენდაციით); რევიზორების არჩევა; WTO-ს ფინანსური რეგლამენტის დამტკიცება; საერთო მიმართულებების განსაზღვრა; WTO-ს სამდივნოს პერსონალის შესახებ დებულების დამტკიცება; WTO-ს მუშაობის საერთო პროგრამის დამტკიცება; ორგანიზაციის ბიუჯეტის დამტკიცება; ორგანიზაციისა და მისი ორგანოების საქმიანობის შესახებ ანგარიშების განხილვა და დამტკიცება და სხვა.

მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის ხელმძღვანელი ორგანოა აღმასრულებელი საბჭო, რომელიც გენერალური ასამბლეის სესიებს შორის პერიოდში იღებს აუცილებელ გადაწყვეტილებებს ადმინისტრაციულ და ტექნიკურ საკითხებზე.

აღმასრულებელი საბჭოს წევრის უფლებამოსილების ვადა განსაზღვრულია 4 წლით. ყოველ ორ წელიწადში ხელასკია ირჩევენ საბჭოს წევრთა ნახევარს. აღმასრულებელი საბჭო იკრიბება თავის სესიებზე წელიწადში ორჯერ. საბჭოს შეპადგენლობიდან ყოველ წელს ირჩევენ თავმჯდომარეს და ორ მოადგილეს.

სამდივნო შედგება თანამშრომელთა შტატებისაგან (30 ქვეყნის დაახლოებით 90 წარმომადგენელი). მას ხელმძღვანელობს გენერალური მდივანი.

ორგანიზაციის ბიუჯეტი ყალიბდება წევრ სახელმწიფოთა საწევრო შენატანებისაგან. შემოსავლების ნახევარი ნაწილდება თანაბრად წევრ სახელმწიფოთა შორის, ხოლო მეორე ნახევარი-მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის საწევროების სკალით.

მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის დამოკიდებულება გაეროსთან განისაზღვრება ორივე საერთაშორისო ორგანიზაციის მიერ დამტკიცებული შეთანხმებით (1977 წელი).

მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის საქმიანობაში მნიშვნელოვანი მოვლენა გახდა მანილის (ფილიპინები) საერთაშორისო კონფერენცია ტურიზმის შესახებ. იგი გაიმართა 1980 წლის 27 სექტემბერს-10 ოქტომბერს. კონფერენციის მუშაობაში მონაწილეობდა 100-ზე მეტი სახელმწიფოს წარმომადგენელი. კონფერენციამ განიხილა საკითხები: სახელმწიფოთა პასუხისმგებლობა ტურიზმის განვითარებისათვის; ადამიანი თავისი დასვენების ორგანიზატორი; მოთხოვნილებებისა და წინადადებების რეგულირება; სამეცნიერო-ტექნიკური თანამშრომლობა ტურიზმის დარგში; კადრების მომზადება ტურიზმის ინდუსტრიისათვის და სხვა. დასკვნით დოკუმენტში ასახვა პპოვა განხილვის

დროს ერთობლივად შემუშავებულმა რეკომენდაციებმა. ამ დოკუმენტმა მიიღო სახელწოდება: მსოფლიო ტურიზმის მანილას დეკლარაცია¹¹⁷.

მნიშვნელოვანი დოკუმენტია ჰააგის დეკლარაცია ტურიზმის შესახებ (1989 წლის აპრილი)¹¹⁸. ჰააგის დეკლარაციის ძირითად დებულებებია: ტურიზმი – თავისუფალი დროის გატარების ფორმა; ტურიზმი – ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური პოტენციალის ზრდის ხელშეწყობის ეფექტიანი საშუალება; ტურიზმი ატარებს ჰუმანურ ხასიათს; ყოველ ადამიანს აქვს თავისუფალი მოგზაურობის უფლება; მგზავრობის ფორმალობების გამარტივება ტურიზმის განვითარების საფუძველი; ტურისტთა უსაფრთხოება და დაცვა, მათი ღირსების პატივისცემა – ტურიზმის განვითარების უმნიშვნელოვანესი პირობა; სახელმწიფოებმა უნდა მიიღონ ზომები ტერორიზმთან ბრძოლაში, სრულყოფილი ტურისტული მომსახურების ხარისხი, დაგეგმონ ტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარება. ბუნებრივი, კულტურული და ადამიანური გარემო-ტურიზმის განვითარების ძირითადი პირობაა.

ტურიზმის ქარტია, ტურიზმის კოდექსი¹¹⁹. მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის მეექვსე სესიაზე (1985 წლის სექტემბერი) მიღებულ იქნა ტურიზმის ქარტია და ტურისტის კოდექსი, რომელიც აღიარეს ამ საერთაშორისო ორგანიზაციის წევრმა სახელმწიფოებმა.

¹¹⁷ იხ. МАНИЛЬСКАЯ ДЕКЛАРАЦИЯ ПО МИРОВОМУ ТУРИЗМУ
< http://www.businesspravo.ru/Docum/DocumShow_DocumID_33268.html >

¹¹⁸ იხ. Гагская декларация по туризму 1989 г. <www.rostourunion.ru/ZA-KON/.../Gaagskaya%20deklaracia.doc >

¹¹⁹ იხ. ХАРТИЯ ТУРИЗМА Одобрена резолюцией I VI сессии Генеральной ассамблеи Всемирной туристской Организации 22 сентября 1985 года < <http://www.terralegis.org/terra/act/b471.html> >

საქართველოს პარლამენტმა გაითვალისწინა რა მსოფლიო ტურისტულ ორგანიზაციაში საქართველოს გაწევრიანების დიდი მნიშვნელობა, საქართველოში ტურიზმის განვითარების დაჩქარებისათვის 1994 წლის 27 იანვარს მიიღო დადგენილება მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის ქარტიის და ტურისტის კოდექსის აღიარების შესახებ.

მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის გარდა, მსოფლიოში 200-ზე მეტი საერთაშორისო ტურისტული ორგანიზაციაა.

საჰაერო ტრანსპორტის საერთაშორისო ასოციაცია¹²⁰ (Internacional Air Transport Assitiation-IATA)¹²¹ – საერთაშორისო ავიაგადამყვანთა მსოფლიო ორგანიზაციაა. შეიქმნა 1919 წელს. 1945 წელს იგი რეორგანიზებულ იქნა პროფესიული საერთაშორისო ავიაკომპანიების ასოციაციად. მისი მთავარი ფუნქციაა საერთაშორისო კომერციული საავიაციო მიმოსვლის მოწესრიგება, ყველა წევრისათვის ერთნაირი წესებისა და პროცედურების შემოღება, საერთაშორისო მარშრუტებზე მგზავრთა გადაყვანის შეთანხმებული ტარიფების დაწესება.

IATA-ს უმაღლესი ორგანოა ყოველწლიური გენერალური ასამბლეა. აქ ხდება პრეზიდენტისა და აღმასრულებელი კომიტეტის არჩევა.

საჰაერო ტრანსპორტის საერთაშორისო ორგანიზაციის მიზანია სამოქალაქო ავიაციის საერთაშორისო ორგანიზაციის პოლიტიკის რეალიზაცია. მისი წევრია 259 ავიაკომპანია, რომლებიც ახორციელებენ საერთაშორისო ფრენებს. ამ ავიაკომპანიებზე მოდის საერთაშორისო რეგულარული მიმოსვლის დაახლოებით 95%.

¹²⁰ იხ. ორგანიზაციის ოფიციალური საიტი < www.iata.org >

¹²¹ იხ. დ. გუფერიძე, საერთაშორისო საჰაერო სამართალი, თბილისი, 2012.

თავისი საქმიანობის მიხედვით IATA საჰაერო ტერიტორიას ყოფს სამ დიდ რეგიონად ან კონფედერაციად. ამასთან ცდილობს დააწესოს გადაყვანაზე შეთანხმებული ტარიფები და მომსახურების ერთიანი სტანდარტები როგორც თითოეული კონფერენციის ფარგლებში, ისე ერთმანეთს შორს.

ეს რეგიონებია:

1. ჩრდილო და სამხრეთ ამერიკა, წყნარი ოკეანის რეგიონის ნაწილი;
2. ევროპა, აფრიკა და ახლო აღმოსავლეთი;
3. აზია, ავსტრალია და წყნარი ოკეანის ნაწილი.

ტურისტული სააგენტოები მონაწილეობენ IATA-ს საქმიანობაში სპეციალური განყოფილების-ავიაკომპანიების აგენტთა საერთაშორისო ორგანიზაციის მეშვეობით.

IATA აკონტროლებს ტურისტულ სააგენტოთა საქმიანობას წესების, სტანდარტებისა და ერთიანი მოთხოვნების დაცვის დარგში. იგი თვალყურს ადევნებს იმ სააგენტოთა საქმიანობას, რომლებიც ყიდიან საერთაშორისო ავიარეისების ბილეთებს.

საერთაშორისო საზღვაო ორგანიზაცია¹²² გაეროს სამთავრობათშორისო სპეციალიზებული დაწესებულებაა, რომელიც ფუნქციონირებს 1959 წლიდან. წევრ სახელმწიფოთა რაოდენობა 160-მდეა.

საერთაშორისო საზღვაო ორგანიზაციის მიზანია ხელი შეუწყოს ნაოსნობის დარგში სახელმწიფოთა თანამშრომლობის გაფართოებას და განმტკიცებას, საბაჟო მომსახურების სრულყოფას, ზღვაოსნობის მაქსიმალურად შესაძლო უსაფრთხოების უზრუნველყოფას.

¹²² იხ. ორგანიზაციის ოფიციალური საიტი <www.imo.org>

კონვენციის თანახმად (ჟენევის 1848 წლის კონვენცია საზღვაო ორგანიზაციის შექმნის შესახებ), მან ხელი უნდა შეუწყო სღვაოსნობის პრაქტიკაში ყოველგვარი დისკრიმინაციის აღკვეთას, მსოფლიოს საჭიროებისათვის არსებული ტონაჟის თავისუფალ გამოყენებას; კონტროლი უნდა გაუწიოს საერთაშორისო საზღვაო კონვენციების შესრულებას.

საერთაშორისო საზღვაო ორგანიზაციამ კონვენციებსა და სხვა ოფიციალურ დოკუმენტებთან ერთად მიიღო ასობით რეკომენდაცია მეტად აქტუალურ საკითხებზე. ეს ეხება ისეთ მნიშვნელოვან საკითხებს, როგორიცაა: საზღვაო სახიფათო ტვირთები, სიგნალები, მეთევზეთა და თევზსაჭერი გემების, ატომური სავაჭრო გემების უსაფრთხოების, საბაჟო სისტემების სრულყოფასა და სხვა საკითხებს. მართალია, ამ რეკომენდაციებს არა აქვს სავალდებულო იურიდიული ძალა, მაგრამ მათი მნიშვნელობა მეტად დიდია. ისინი ხელს უწყობენ საერთაშორისო საზღვაო ორგანიზაციის წევრ ქვეყნებს საზღვაო საკითხებზე ეროვნული წესების დამუშავებაში.

სამოქალაქო ავიაციის საერთაშორისო ორგანიზაცია¹² გაეროს სამთავრობათაშორისო საერთაშორისო ორგანიზაციაა, რომელიც შეისწავლის სამოქალაქო ავიაციის სფეროში სახელმწიფოთა თანამშრომლობის საკითხებს. იგი შეიქმნა 1944 წელს ჩიკაგოში 52 ქვეყნის საერთაშორისო კონფერენციაზე. აქ მიიღეს კონვენცია სამოქალაქო ავიაციის შესახებ. ამჟამად ამ ორგანიზაციის წევრია 193-მდე სახელმწიფო.

¹² იხ. დ. გუფერიძე, საერთაშორისო საჰაერო სამართალი, თბილისი 2012; ვ. დ. ბორდუნოვი, საერთაშორისო საჰაერო სამართალი (რუსულ ენაზე), მოსკოვი 2007; თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი, ლექსიკონი-ცნობარი, თბილისი 2003.

სამოქალაქო ავიაციის საერთაშორისო ორგანიზაციის მიზნებია: მთელ მსოფლიოში ავიაციის უსაფრთხო და გეგმაზომიერი განვითარების უზრუნველყოფა, მშვიდობიანი მიზნით თვითმფრინავების კონსტრუქციების შექმნა და მათი ექსპლოატაციის წახალისება, საერთაშორისო სამოქალაქო ავიაციისათვის ავიახაზების, აეროპორტებისა და აერონავიგაციის მოწყობილობათა შექმნა, უსაფრთხო, რეგულარული, ეფექტიანი და ეკონომიკური საჰაერო გადაყვანით მსოფლიოს მოსახლეობის მოთხოვნების დაკმაყოფილება, საბაჟო სისტემის სრულყოფა და გაადვილება. ორგანიზაცია სწავლობს საერთაშორისო საჰაერო მიმოსვლის პრობლემებს, ამუშავებს ფრენის, თვითმფრინავების ექსპლუატაციის, ავიასადისპეჩერო სამსახურის საკითხებს; ამზადებს სააეროდრომო მომსახურების (მგზავრთა გადაყვანა, საბაჟო მომსახურება და სხვა) წესებს, რეკომენდაციებსა და სტანდარტებს, აგრეთვე ეკონომიკური და იურიდიული ხასიათის მასალებს. ორგანიზაციის ერთ-ერთი უმთავრესი მიზანია საერთაშორისო ავიახაზებზე ფრენის უსაფრთხოების ხელშეწყობა. იგი განვითარებად ქვეყნებს უწევს ტექნიკურ დახმარებას სამოქალაქო ავიაციის შექმნაში. მის მიერ შემუშავებულია საერთაშორისო კონვენციები საჰაერო მიმოსვლის შესახებ.

გაეროს ეკონომიკური კომისია¹²⁴ დაფუძნდა 1947 წელს. ამჟამად იგი წარმოადგენს ევროპის სახელმწიფოებს შორის მრავალმხრივი ეკონომიკური თანამშრომლობის ერთადერთ მუდმივმოქმედ ორგანოს. კომისიის შემადგენლობაში შედის ევროპის ყველა სახელმწიფო, აგრეთვე აშშ და კანადა. კომისიაში

¹²⁴ იხ. ორგანიზაციის ოფიციალური საიტი <<http://www.unecce.org/ocs/history/history.html>>

შექმნილია 15 მუდმივი ორგანო, რომელთა შორის 50 მუდმივმოქმედი ჯგუფია. ერთ-ერთი მთავარი ორგანოა ტრანსპორტის კომიტეტი, რომელიც დაკავებულია საავტომობილო, სარკინიგზო და სამდინარო ტრანსპორტის საკითხებით. კომიტეტის შემადგენლობაში შედიან ამ სახეობის ტრანსპორტის სამუშაო ჯგუფები და საბაჟო ექსპერტთა ჯგუფი.

ეს ჯგუფი პრაქტიკულად წარმოადგენს სპეციფიკურ ორგანოს ევროპის ეკონომიკური კომისიის ფარგლებში საბაჟო საკითხების შემუშავებისათვის.

თავისი არსებობის მანძილზე საბაჟო ექსპერტთა ჯგუფმა ითამაშა მთავარი როლი 13 საერთაშორისო საბაჟო კონვენციისა და სხვა საერთაშორისო სახელშეკრულებო დოკუმენტების შემუშავებაში. მათ შორისაა საერთაშორისო კონვენციები: კონვენცია ტურისტებისათვის საბაჟო შეთავათების შესახებ, საბაჟო კონვენცია კონტინერების შესახებ (1972), საერთაშორისო კონვენცია საზღვრებზე ტვირთების გადაზიდვის კონტროლის პირობების შეთანხმების შესახებ (1982) და სხვა.

განვითარებადი ქვეყნებისადმი ეკონომიკური, საბაჟო-ტექნოლოგიური დახმარების საქმეში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის განვითარების პროგრამას. 1950 წელს მიღებულია გაეროს ტექნიკური დახმარების პროგრამა, 1959 წელს ტექნიკური დახმარების გაფართოებული პროგრამა და გაეროს სპეციალური ფონდი; 1966 წელს ეს სამი პროგრამა გაერთიანდა ერთიან გაეროს განვითარების პროგრამად. განვითარების პროგრამა წარ-

მოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე წამყვან საერთაშორისო პროგრამას განვითარებადი ქვეყნებისადმი ეკონომიკური და ტექნიკური დახმარების აღმოჩენის საქმეში. ბიუჯეტის ნაწილი ხმარდება საბაუო კონტროლის უნიფიკაციის წესების შემუშავებას და დანერგვას.

შავი ზღვის ქვეყნების ეკონომიკური თანამშრომლობის ორგანიზაცია შეიქმნა თურქეთის ინიციატივით 1992 წლის ივნისში სტამბოლში. მის რიგებში გაერთიანდნენ სახელმწიფოები, რომლებიც 90-იან წლებამდე დაპირისპირებულ ბანაკებს მიეკუთვნებოდნენ. 1998 წელს იალტის სამიტზე ბისეკი, როგორც ამ აღიანსს უწოდებენ – საბოლოოდ ჩამოყალიბდა, როგორც საერთაშორისო რეგიონული ორგანიზაცია.

შავი ზღვის ქვეყნების აღიანსის ავტორიტეტი დღითიდღე იზრდება. ამას ადასტურებს ის ინტერესი, რომელსაც მის მიმართ იჩენენ ევროპისა და ახლო აღმოსავლეთის სახელმწიფოები. ამ ორგანიზაციაში მეთვალყურის სტატუსით შევიდნენ გერმანია და საფრანგეთი. საერთაშორისო ორგანიზაცია მნიშვნელოვან ადგილს უთმობს საბაუო ურთიერთობების, შეღავათებისა და ტარიფების საკითხებს.

საქართველოსადმი, ისე როგორც კავკასიის რეგიონისადმი, ინტერესი მკვეთრად გაიზარდა. კავკასიის თემა გამუდმებით ფიგურირებს მსოფლიო საინფორმაციო საშუალებებში. მას ახასიათებენ როგორც ყველაზე მოკლე და უსაფრთხო გზას შუა აზიასპირისპირეთის რესურსებით მდიდარ რეგიონსა და ევროპის ბაზრებს შორის. საქართველო კი ამ ხიდი უმნიშვნელოვანესი მონაკვეთია.

უძველესი „აბრეშუმის გზის“ აღდგენა რეალობად იქცა. ტრასეკას და ინოვაციის პროექტები, რომლებიც ევროპის კავშირის დახმარებით ხორციელდება და გულისხმობს აბრეშუმის გზის გაყოლებაზე თანამედროვე სატრანსპორტო და საკომუნიკაციო ინფრასტრუქტურის დანერგვას, თავისი მასშტაბით სცილდება რეგიონულს და მსოფლიო მნიშვნელობას იძენს. ახალი აბრეშუმის გზის მიმართ ინტერესს იჩენენ ამერიკის შეერთებული შტატები, იაპონია, ჩინეთი, უკრაინა, დუნაისპირა ქვეყნები და სხვა. აშშ-ის კონგრესმა განიხილა და მიიღო კანონ-პროექტი „აბრეშუმის გზის სტრატეგია“.

1998 წლის სექტემბერში ბაქოში გაიმართა ტრასეკას ქვეყნების სამიტი, რომელშიც თოთხმეტი სახელმწიფოს პრეზიდენტი და მრავალი საერთაშორისო ორგანიზაცია მონაწილეობდა. ბაქოს სამიტს მოჰყვა რეგიონის ქვეყნების ხელმძღვანელთა შეხვედრა 1998 წლის ოქტომბერში ანკარაში, სადაც თურქეთის, ყაზახეთის, უზბეკეთის, აზერბაიჯანისა და საქართველოს ხელმძღვანელებმა ხელი მოაწერეს ანკარის დეკლარაციას, რომელშიც პოლიტიკური მხარდაჭერა აღუთქვეს დიდი ნავთობის ბაქო-თბილისი-ჯეიჰანის მარშრუტით ტრანსპორტირებას. დეკლარაციას ხელი მოაწერა აგრეთვე აშშ-ის ენერგეტიკის მინისტრმა.

ევროპის კავშირი.¹²⁵ ევროპის კავშირის ფესვები პარიზის 1952 წლის ხელშეკრულებაში ძვეს, რომელმაც ევროპის ქვანახშირისა და ფოლადის გაერთიანება დააფუძნა, ასევე, შესაბამისად რომის 1957 წლის ორ ხელშეკრულებაში, რომელთა საფუძველზე ევროპის ეკონომიკური გაერთიანება და ევროპის ატომური ენერგიის გაერთიანება შეიქმნა. 1993 წლის 1 ნოემბერს

¹²⁵ იხ. ორგანიზაციის ოფიციალური საიტი < <http://europa.eu> >

ეკონომიკური კავშირის ხელშეკრულების ძალაში შესვლამ ეს ორი გაერთიანება ევროპის კავშირად გარდაქმნა. 1995 წლის 1 იანვრიდან მოყოლებული ევროპის კავშირი 15 წევრ სახელმწიფოს აერთიანებს: საფრანგეთი, იტალია, გერმანია, ბელგია, ნიდერლანდები, ლუქსემბურგი (ევროპის ეკონომიკური გაერთიანების პირველი წევრები), ინგლისი, ირლანდია, დანია (1973), საბერძნეთი (1981), ესპანეთი, პორტუგალია (1986), ფინეთი და ავსტრია (1995).

ევროპის კავშირის თხუთმეტივე წევრი სახელმწიფოს (8 რესპუბლიკა), 7 კონსტიტუციური მონარქია) დემოკრატიული ქვეყანაა.

პოლანდიის ქ. მაასტრიხტში 1992 წლის 7 თებერვალს ევროსაბჭოს სხდომაზე ევროპის გაერთიანებული წევრი სახელმწიფოების საგარეო და ფინანსთა მინისტრებმა ხელი მოაწერეს ხელშეკრულებას ევროპის კავშირის შესახებ. იგი ძალაში შევიდა 1993 წლის 1 ნოემბერს. მასში ნათქვამია: „ამ ხელშეკრულების თანახმად, მონაწილე მხარეები აარსებენ ევროპის კავშირს. ეს ხელშეკრულება ევროპის ხალხების მჭიდრო ურთიერთობების ახალი საფეხურია. კავშირის მიერ გადაწყვეტილებების მიღება შეძლებისდაგვარად მოქალაქეთა სურვილის გათვალისწინებით უნდა მოხდეს. კავშირის ამოცანაა თანასწორუფლებიანობისა და სოლიდარობის საფუძველზე განახორციელოს წევრი სახელმწიფოებისა და მათი მოსახლეობის ურთიერთობები“.

ევროპის კავშირი განვითარების თანამედროვე ეტაპზე 27 დამოუკიდებელი ქვეყნის კავშირია თავიანთი კონსტიტუციებით, კანონებით, საბაჟო და საგადასახადო კანონმდებლობით. ევროკავშირმა 10 ახალი წევრი მიიღო 2004 წლის 1 მაისს.

ამ ქვეყნებმა მიღებული ხელშეკრულების საფუძველზე დაადგინეს, რომ ევროკავშირის ნებისმიერი წევრი სახელმწიფო პოლიტიკური ხასიათის გადაწყვეტილებას მიიღებს მხოლოდ ევროკავშირის სხვა დანარჩენ სახელმწიფოებთან მოლაპარაკების საფუძველზე.

ევროპის კავშირის შემადგენელი ნაწილებია ევროპის სამი დიდი გაერთიანება: ევროპის ეკონომიკური გაერთიანება, ევროპის ნახშირისა და ფოლადის გაერთიანება და ევროპის ატომური გაერთიანება.

ევროპის კავშირის მმართველობითი ინსტიტუტებია: ევროკავშირის პარლამენტი; ევროკავშირის საბჭო (მინისტრთა საბჭო); ევროკომისია; ევროპის საინვესტიციო ბანკი; ეკონომიკისა და სოციოლოგიის კომიტეტი; რეგიონული კომიტეტი.

ევროპის კავშირის ფულადი სახსრების შევსების ერთ-ერთი წყაროა შემოსავლები საბაჟოებიდან და მსგავსი საკონტროლო პუნქტებიდან, რომლებშიც ბეგარის აკრეფა ხდება იმ საქონლის მიმოსვლის დროს, რომელიც ევროპის კავშირის არაწევრი სახელმწიფოებიდან მოედინება (საბაჟოების მსგავს პუნქტებად იგულისხმება აგრარული პროდუქტისა საკონტროლო პუნქტები).

ევროპის კავშირის წევრ სახელმწიფოებში 1995 წლის 26 მარტიდან ძალაში შევიდა კავშირის შიდა საზღვრების თავისუფალი გადალახვის კანონი. გერმანიის, საფრანგეთის და ბენელუქსის სამი ქვეყნის მთავრობებმა 1995 წელს ხელი მოაწერეს შენგენის ხელშეკრულებას, რომელსაც მალე შეუერთდა ავსტრია.

1993 წლის დასაწყისიდან შეიქმნა შიდა ბაზარი. შიდა ბაზარი ის სფეროა, სადაც მთელი ეკონომიკური ცხოვრება მნიშვნელოვანწილად ერთიანი წესებითა და თანაბარი პირობებით მიმდინარეობს. ერთობლივი შიდა ბაზარი არ წარმოიქმნება მხოლოდ იმით, რომ რამდენიმე სახელმწიფო ერთმანეთთან საბაჟოებს გააუქმებს და თავისუფალი ვაჭრობის ზონას ან საბაჟო კავშირს შექმნის. მათი საზღვრები ასეთ შემთხვევაშიც სახელმწიფოს კონტროლის ქვეშ რჩება და საქონელს, მომსახურებას, კაპიტალსა და პიროვნებებს ერთი სახელმწიფოდან მეორეში თავისუფალი გადაადგილებისა და საცხოვრებელი ადგილის არჩევის, ხოლო ხელოსნებსა და მეწარმეებს თავისუფალი დაფუძნების უფლება არ აქვთ. როდესაც რამდენიმე სახელმწიფო საერთო შიდა ბაზარს ქმნის, ყველა ეს შეზღუდვა უქმდება. ევროკავშირის შიდა ბაზარი 25 სახელმწიფოს მოიცავს.

შიდა ბაზარი არ შემოიფარგლება ევროპის კავშირის საზღვრებით, არამედ მოიცავს ისლანდიას, ნორვეგიასა და ლიხტენშტეინს. ევროკავშირმა და თავისუფალი ვაჭრობის ევროპულმა ასოციაციამ 1994 წლის 1 იანვრიდან შექმნეს ევროპის ეკონომიკური სივრცე. შიდა ბაზარი 450 მილიონი ადამიანისათვის თავისი მსყიდველობითი უნარის მიხედვით უდიდესია მსოფლიოში.

თანდათანობით ხორციელდება საერთო ბაზრის შექმნის შემდეგი შეთანხმებები: 1. უნდა გაუქმებულიყო ყველა საბაჟო და რაოდენობრივი შეზღუდვები (თავისუფალი ვაჭრობის ზონა); 2. ამავე დროს იმ ქვეყნებთან ვაჭრობის სფეროში, რომლებიც თავისუფალი ვაჭრობის ზონებს არ მიეკუთვნებიან, უნდა შემოღებულიყო ერთიანი საბაჟო ტარიფი (ასე წარმოიქმნა საბაჟო

კავშირი). საბაჟო კავშირი შეიქმნა 1998 წლის 1 ივნისს. 3. უნდა გაუქმებულიყო ყოველგვარი წინააღმდეგობები პიროვნების საქმიანობისა და კაპიტალის თავისუფალი გადაადგილების სფეროში და ყოველივე ამის მარეგულირებელი კანონები იმდენად უნდა მისადაგებულიყო ერთმანეთთან, წევრი სახელმწიფოების შიდა სახელმწიფოებრივ-სამართლებრივ ნორმებთან, რამდენადაც ეს საერთო ბაზრისათვის იქნებოდა საჭირო.

1986 წელს შემუშავდა შიდა ბაზრის ფუნქციონირებისათვის საჭირო სამართლებრივი ნორმატიული საფუძვლები და დადგინდა შიდა ბაზრის ამოქმედების თარიღი – 1992 წლის 31 დეკემბერი. შიდა ბაზრის პირობებში ხორციელდება „ოთხი თავისუფლება“: საქონლის, პიროვნების, მომსახურების, კაპიტალის თავისუფალი გადაადგილება.

საერთო ბაზრის შესაქმნელად საჭირო იყო, ჯერ ერთი, თვალსაჩინო ბარიერების გაუქმება (შლაგბაუმების, სასაზღვრო გადასასვლელების, იმ შენობების, სადაც პასპორტებსა და ნივთებს ამოწმებენ); მეორეც, სახელმწიფოებს შორის არსებული უხილავი ზღუდეების დაძლევა.

ევროპის კავშირის მინისტრთა კომიტეტმა 1964 წლის 5 მაისი-ევროპის საბჭოს დაარსების დღე გამოაცხადა ევროპის დღედ. იგი ყოველწლიურად აღინიშნება მთელ მსოფლიოში.

ევროპის კავშირი საერთაშორისო სამართლის დამოუკიდებელი სუბიექტია. იგი აფართოებს საერთაშორისო კავშირებს სხვა ორგანიზაციებთან, სახელმწიფოებთან, ხელშეკრულებებში, შეთანხმებებში და წარმოადგენს მხარეს; აქვს 100-ზე მეტი საზღვარგარეთული წარმომადგენლობა.

საქართველო 1999 წლის 28 იანვარს გახდა ევროპის საბჭოს წევრი. ეს ქვეყანას უხსნის გზას ევროპის კავშირისაკენ.

პარტნიორობისა და თანამშრომლობის შეთანხმება პარაფირებულია 1995 წლის 15 დეკემბერს, ერთის მხრივ ევროპის გაერთიანებასა და მის წევრ სახელმწიფოებს (ბელგიის სამეფო, დანიის სამეფო, გერმანიის რესპუბლიკა, საბერძნეთის რესპუბლიკა, ესპანეთის სამეფო, საფრანგეთის რესპუბლიკა, ირლანდია, იტალიის რესპუბლიკა, ლუქსემბურგის დიდი საჰერცოგო, ნიდერლანდების სამეფო, ავსტრიის რესპუბლიკა, პორტუგალიის რესპუბლიკა, ფინეთის რესპუბლიკა, შვედეთის სამეფო), მეორეს მხრივ, საქართველოს შორის. ამ შეთანხმების მიხედვით, „მხარეები მიაჩნტებენ ერთმანეთს უპირატესი ხელშეწყობის რეჟიმს ყველა სფეროში შემდეგი მიმართულებებით: საბაჟო მოსაკრებელი და გადასახდელები გამოყენებული იმპორტისა და ექსპორტისათვის, მათი შეგროვების მეთოდის გათვალისწინებით, დებულებები, რომლებიც ეხება საბაჟო კლირინგს, ტრანზიტს, დასაწყობებასა და გადმოტვირთვას; ნებისმიერი სახეობის ბაჟი და სხვა შიდა გადასახდელები, რომლებიც პირდაპირ ან არაპირდაპირ გამოიყენება იმპორტული საქონლისათვის“.

შეთანხმების შესაბამისად (მ.45), გაერთიანება და საქართველო დაამყარებენ ფართომასშტაბიან ეკონომიკურ თანამშრომლობას, რათა ხელი შეუწყონ ეკონომიკური რეფორმების აღდგენის პროცესს, საქართველოს ეკონომიკის სტაბილურ განვითარებას. ასეთი თანამშრომლობა ხელს უწყობს ურთიერთსასარგებლო ეკონომიკური კავშირების გაძლიერებას.

თანამშრომლობის მიზანია პატიოსანი ვაჭრობისა და საქართველოს საბაჟო სისტემის მიახლოება გაერთიანების სისტემასთან. თანამშრომლობა კონკრეტულად მოიცავს: კომბინირებული ნომენკლატურის და ერთიანი ადმინისტრაციული დოკუმენტის მიღებას; გაერთიანებისა და საქართველოს სატრანზიტო სისტემების ურთიერთკავშირს; საქონლის ტრანსპორტირების ინსპექციისა და ფორმალობათა გამარტივებას; თანამედროვე საბაჟო საინფორმაციო სისტემების დანერგვის მხარდაჭერას; სემინარებისა და სასწავლო პროცესის ორგანიზებას; ტექნიკური დახმარება აღმოჩენილ იქნება საჭიროებისამებრ.

შეთანხმების შესაბამისად მხარეები ეხმარებიან ერთმანეთს თავიანთი კომპეტენციის ფარგლებში. ოქმით გათვალისწინებული პირობების თანახმად, საბაჟო კანონმდებლობის დარღვევის საწინააღმდეგო პროფილაქტიკური ზომების მიღების, ასეთ დარღვევათა გამოძიებისა და გამოძიების საქმეში.

საერთაშორისო საბაჟო კონფერენციები. საერთაშორისო კონფერენცია ორი ან რამდენიმე სახელმწიფოს ოფიციალური წარმომადგენლობის შეხვედრაა საბაჟო ურთიერთობის საკითხების განხილვისა და მათ თაობაზე შეთანხმების მიღწევისათვის (ხელშეკრულება, შეთანხმება, კონვენცია, განცხადება და ა. შ.). ეკონომიკური კონფერენციები განიხილავენ სახელმწიფოთა ურთიერთობებს საგარეო ვაჭრობის, საბაჟო რეჟიმების, დიპლომატიური წარმომადგენლობებისა და საერთაშორისო ორგანიზაციების საბაჟო პრივილეგიებისა და იმუნიტეტების ყველაზე აქტუალურ საკითხებს; დიპლომატიური კონფერენციები ეძღვნება სამართლის კოდიფიკაციის საკითხებს საბაჟო საქმის დარგში

სპეციალური ხელშეკრულებებისა და კონვენციების შემუშავებისა და მიღებისათვის.

საერთაშორისო კონფერენციები, როგორც წესი, თავდება საერთაშორისო ხელშეკრულების ტექსტის დადგენით, მისი ხელმოწერა შეიძლება იქვე ან მომდევნო კონფერენციაზე, რომელსაც მხოლოდ ამისათვის იწვევენ. უმნიშვნელოვანესი საერთაშორისო კონფერენციები საბაჟო ურთიერთობების საკითხებზე გაიმართა 1998-2004 წლებში.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ვაჭრობისა და განვითარების კონფერენცია. იგი შეიქმნა 1964 წლის ივნისში კონფერენციის პირველი სესიის დასკვნითი აქტისა და გაეროს გენერალური ასამბლეის მეცხრამეტე სესიის რეზოლუციის საფუძველზე. კონფერენციის მონაწილეა 185 სახელმწიფო.

კონფერენციის ძირითადი ფუნქციებია: საერთაშორისო ვაჭრობის წახალისება, სახელმწიფოებისა და რეგიონული ეკონომიკური დაჯგუფებების პოლიტიკის შეთანხმება ვაჭრობისა და მასთან დაკავშირებული ეკონომიკური განვითარების საკითხებთან (საბაჟო, საფინანსო და სხვა.), საერთაშორისო ვაჭრობის სფეროში (მათ შორის საბაჟო დარგში) გაეროს სხვა დაწესებულებების საქმიანობის კოორდინაციისათვის ხელის შეწყობა.

კონფერენცია ატარებს მუშაობას საერთაშორისო ვაჭრობის ლიბერალიზაციის, საერთაშორისო ეკონომიკურ ურთიერთობებში საბაჟო და სხვა ნეგატიური ბარიერების შემცირებისა და ლიკვიდაციის დარგში.

ვაჭრობისა და განვითარების კონფერენციის კომპეტენციაში შედის იმ პრინციპებისა და პოლიტიკის შემუშავება, რომლებიც შეეხება საერთაშორისო

ვაჭრობას, აგრეთვე, სახელმწიფოთა ეროვნული საბაჟო პოლიტიკის კოორდინაციას.

კონფერენციის ძირითადი ორგანოებია: სესია, რომელსაც იწვევენ მონაწილე ქვეყნების მინისტრების დონეზე ოთხ წელიწადში ერთხელ მაინც, და ვაჭრობისა და განვითარების საბჭო, რომელიც წელიწადში ორჯერ იკრიბება. საბჭოს გადაწყვეტილებებს რჩევების ძალა აქვთ. კონფერენციის სამდივნო გაერთიანებულია გაეროს სამდივნოში: მისი შტაბ-ბინა ჟენევაშია.

კრიმინალური პოლიციის საერთაშორისო ორგანიზაცია (ინტერპოლი)¹²⁶. საერთაშორისო-სამართლებრივი პასუხისმგებლობის სუბიექტი შეიძლება იყოს მხოლოდ სახელმწიფო, საერთაშორისო ორგანიზაცია, თავისუფლებისათვის მებრძოლი ხალხი და სპეციალური სუბიექტები. საერთაშორისო დანაშაულის ჩადენისას სახელმწიფოს გარდა, პასუხს აგებენ ის ფიზიკური პირები, რომელთა სახელმწიფოს სათავეში ედგნენ მოხელეები, რომლებმაც ჩაიდინეს საერთაშორისო დანაშაული.

საერთაშორისო დანაშაული ესარის დანაშაული, რომელიც ხელყოფს სახელმწიფოთა არსებობის საფუძველს, არღვევს საერთაშორისო სამართლის პრინციპებს, საფრთხეს უქმნის საერთაშორისო მშვიდობასა და უშიშროებას. საერთაშორისო დანაშაულია აგრესია, სამხედრო დანაშაულობები (სამხედრო ტყვეების წამება და მკვლელობა, ოკუპირებული ტერიტორიის მოსახლეობის დამონება, მიეველად აყვანა და სხვა), კაცობრიობის წინააღმდეგ მიმართული დანაშაულობები (გენოციდი, აპარტეიდი, რასიზმი და სხვა).

¹²⁶ იხ. ორგანიზაციის ოფიციალური საიტი < www.interpol.int >

საერთაშორისო დანაშაული შეიძლება ჩადენილ იყოს როგორც ომის, ისე მშვიდობიანობის დროს. პასუხისმგებლობა ასეთი დანაშაულობებისათვის შეიძლება დაეკისროთ სახელმწიფოებს, საერთაშორისო ორგანიზაციებს, კერძო პირებს.

განსაკუთრებით აღსანიშნავია გაეროს როლი საერთაშორისო დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლაში. თითქმის ყველა საერთაშორისო-სამართლებრივი აქტი ამ ორგანიზაციის ფარგლებში შემუშავდა.

საერთაშორისო დანაშაულის თავიდან აცილებას ემსახურება: გაეროს გენერალური ასამბლეის და ეკონომიკური და სოციალური საბჭოს სესიებზე დანაშაულობასთან ბრძოლის საერთაშორისო თანამშრომლობის სხვადასხვა საკითხის განხილვა და რეკომენდაციების მიღება. გარდა ამისა, ყოველ ხუთ წელიწადში იწვევენ გაეროს კონგრესს დანაშაულის თავიდან აცილებისა და სამართალდარღვევების მიმართ მოპყრობის თაობაზე; ყოველ ორ წელიწადში იკრიბება დანაშაულის თავიდან აცილებისა და მასთან ბრძოლის გაეროს კომიტეტი; გაეროს სამდივნოში მუდმივად ფუნქციონირებს განყოფილება დამნაშაევობის თავიდან აცილებისა და სისხლის სამართლის მართლმსაჯულების საკითხებზე.

შექმნილია სამთავრობათაშორისო და არასამთავრობათაშორისო, აგრეთვე რეგიონული საერთაშორისო ორგანიზაციები, რომლებიც საერთაშორისო დანაშაულის თავიდან აცილების მიზნით თანამშრომლობენ ერთმანეთთან და გაეროსთან.

ამ თანამშრომლობის ძირითადი მიმართულებებია: 1. სისხლის სამართლის საქმეებზე დამნაშავეთა გადაცემის და სამართლებრივი დახმარების აღმო-

ჩენის ინსტიტუტის შემდგომი სრულყოფა-დამუშავება; 2. სამეცნიერო ინფორმაცია (ეროვნული სამეცნიერო და პრაქტიკული გამოცდილების ურთიერთგაცვალა, პრობლემის განხილვა და ერთობლივი გამოკვლევების ჩატარება); 3. სახელმწიფოსათვის პროფესიულ-ტექნიკური დახმარების აღმოჩენა სისხლისამართლებრივ დანაშაულობასთან ბრძოლაში; 4. საერთაშორისო-სამართლებრივი კოორდინაციისათვის ხელის შეწყობა, რომლის მიზანია დანაშაულობასთან ბრძოლის განვითარება და დადგენა (მ.4).

საერთაშორისო დანაშაულის ერთ-ერთი სახეა კონტრაბანდა. კონტრაბანდა ნიშნავს ისეთ დანაშაულებრივ მოქმედებას, რომლის დროსაც საქონელი საბაჟო საზღვარზე გადაადგილდება აკრძალული გზებით, მეთოდებით.

საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს (ამჟამად მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაცია) კონვენციის „საბაჟო წესების დარღვევათა აღკვეთის, გამოძიებისა და შეზღუდვების სფეროში ურთიერთდახმარების შესახებ“¹²⁷ (ნაირობის კონვენცია, 1977 წლის 9 ივნისი) თანახმად: „მონაწილე მხარეები ვალდებული არიან ითანამშრომლონ ერთმანეთთან ან კონვენციის თანახმად, თავიდან აარიდონ საბაჟო წესების დარღვევები (3).

კონვენციის მონაწილეებმა გაითვალისწინეს, რომ საბაჟო კანონმდებლობის დარღვევები ზიანს აყენებენ ეკონომიკას, ქვეყნის სოციალურ და ფინანსურ ინტერესებს და კანონიერ ვაჭრობას. გაითვალისწინეს ისიც, რომ საბაჟო წესების დარღვევების წინააღმდეგ ბრძოლა შესაძლებელია საბაჟო ორგანოების ურთიერთთანამშრომლობით (3).

¹²⁷ იხ. Найробийская конвенция о взаимном административном содействии в предотвращении, расследовании и пресечении таможенных правонарушений 1977,

<<http://www.brokert.ru/material/kommenteryy-nayrobskoy-konvencii>>

საერთაშორისო დანაშაულთან ბრძოლაში მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია კრიმინალური პოლიციის საერთაშორისო ორგანიზაციას¹²⁸ იგი დაარსდა 1923 წელს. მისი მიზანია სხვადასხვა ქვეყნების საპოლიციო ხელისუფალთა თანამშრომლობისა და ურთიერთდახმარების უზრუნველყოფა სისხლის სამართლის დანაშაულთა წინააღმდეგ ბრძოლაში. წესდება მკაცრად კრძალავს ქვეყნის საშინაო საქმეებში ყოველგვარ ჩარევას და პოლიტიკური, სამხედრო, რელიგიური და რასობრივი ხასიათის საქმიანობას.

„ინტერპოლის“ უმთავრესი პრინციპია გაფართოვდეს საერთაშორისო პოლიციის თანამშრომლობა, თანაც კანონის, სამართლისა და ადამიანის უფლებათა დაცვის საფუძველზე. „ინტერპოლი“ არა მარტო პოლიციური ინფორმაციის ურთიერთგაცვლას ემსახურება, არამედ იგი ხელს უწყობს წევრ-სახელმწიფოთა შორის თანამშრომლობას და მას პრივილეგიური პოზიცია უკავია საერთაშორისო დანაშაულის წინააღმდეგ ბრძოლაში.

საერთაშორისო დანაშაულთან ბრძოლის ინტერეროვნული ორგანიზაცია „ინტერპოლი“ 190 ქვეყანას აერთიანებს, რომელთა რიცხვს საქართველო 1993 წელს შეუერთდა.

1974 წლის იანვარში საქართველოს მთავრობის გადაწყვეტილებით, შინაგან საქმეთა სამინისტროს სისტემაში ჩამოყალიბდა „ინტერპოლის“ ეროვნული ცენტრალური ბიურო, რომელმაც ღირსეული ადგილი დაიმკვიდრა „ინტერპოლი“-ს ავტორიტეტულ საერთაშორისო ორგანიზაციაში. იგი აქტიურად საქმიანობს საქართველოში და საზღვარგარეთ ჩადენილი დანაშაულის ჩამდენ პირთა ძებნის, დაკავებისა და გადაცემის საქმეში.

¹²⁸ იხ. ორგანიზაციის ოფისიალური საიტი < <http://www.interpol.int/> >

საქართველო მდებარეობს სამხრეთ კავკასიის უბეველეს მიწაზე, სადაც ოდითგან გადიოდა მსოფლიოში ცნობილი მნიშვნელოვანი სავაჭრო გზები და მარშრუტები. საქართველოს ხელსაყრელი გეოგრაფიული მდებარეობის გამო ხორციელდება უდიდესი საერთაშორისო პროექტები. მისი განხორციელების მოსალოდნელ დადებით სოციალურ-ეკონომიკურ შედეგებთან ერთად, იქმნება, აგრეთვე კრიმინალურ პრობლემათა გაზრდის სერიოზული საფრთხეც. შეეცდებიან ევროპა-აზიის დამაკავშირებელი სატრანსპორტო არტერიები საკუთარი მიზნებისათვის გამოიყენონ ორგანიზებულმა დანაშაულებრივმა ჯგუფებმა, კრიმინალებმა. ასეთ მცდელობათა აღკვეთა-აცილების საქმეში აქტიური როლი ეკუთვნით „ინტერპოლს“ და მის შესაბამის რეგიონალ დაწყოფებს.

„ინტერპოლი“-სა და მისი რეგიონული ორგანიზაციების საქმიანობის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიმართულებაა ეკონომიკური-ფინანსურ დანაშაულთან, კონტრაბანდასთან მიზანმიმართული და ყოვლისმომცველი ბრძოლა.

§4. საერთაშორისო საბაჟო ხელშეკრულებები, კონვენციები და შეთანხმებები

საერთაშორისო საბაჟო სამართლის უმნიშვნელოვანესი დოკუმენტებია საბაჟო საქმის საკითხებზე ორმხრივი და მრავალმხრივი შეთანხმებანი, საერთაშორისო ხელშეკრულებები და კონვენციები.

საერთაშორისო ხელშეკრულება თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის ძირითადი წყაროა. საერთაშორისო სახელშეკრულებო სამართალი, როგორც საერთაშორისო სამართლის დარგი, იმ ნორმათა ერთობლიობაა, რომლებიც განსაზღვრავენ საერთაშორისო ხელშეკრულებათა დადებისა და შეწყვეტის წესს, მათი იურიდიული ძალის ნამდვილობის პირობებს; ამ საკითხებთან დაკავშირებული დავების მოწესრიგების საშუალებებს.

საერთაშორისო სამართლის სუბიექტები, სახელმწიფოები და საერთაშორისო ორგანიზაციები, საერთაშორისო ხელშეკრულებების მხარეებია. ხელშეკრულებანი განსხვავდებიან მხარეთა რაოდენობის მიხედვით. **ორმხრივი ხელშეკრულებები** სახელმწიფოთაშორის ურთიერთობების ყველაზე ტიპური და მრავალრიცხოვანი სახეა. დღეისათვის მათი რაოდენობა რამდენიმე ასეულ ათასს შეადგენს. მრავალმხრივი ხელშეკრულებების მეშვეობით იქმნება საერთაშორისო უნივერსალური და რეგიონული ორგანიზაციები, წესდება საერთაშორისო სამართლებრივი რეჟიმები, ყალიბდება უშიშროების უზრუნველყოფის ნორმები და სხვა. დღეისათვის არსებობს საერთაშორისო ხელშეკრულებათა მრავალი სახელწოდება: ხელშეკრულება, შეთანხმება, კონვენცია და სხვა.

ხელშეკრულება ყველაზე უარყოფით მიდევნადაა ტერმინია, რომელიც ყველა სახის სახელმწიფოთაშორის შეთანხმებებს ასახავს.

შეთანხმება ეწოდება იმ სახელმწიფოთაშორისო აქტებს, რომლებიც იდება მთავრობის მიერ ან მათი რწმუნების საფუძველზე.

კონვენცია ისეთი სახელმწიფოთაშორისო შეთანხმებაა, რომელიც რაიმე სპეციალურ დარგს ეხება და სპეციალურ დანიშნულებით ხასიათს ატარებს.

მრავალმხრივ საბაჟო შეთანხმებათა შორის ყველაზე მნიშვნელოვანი შეთანხმებებია:

1. კონვენცია საბაჟო ტარიფების გამოქვეყნების საერთაშორისო კავშირის შექმნის შესახებ (ბრიუსელი, 1890 წლის 5 ივლისი) და ოქმი მასში ცვლილებების შეტანის შესახებ¹²⁹. ხელმოწერილია იქვე, ბრიუსელში, 1949 წლის 16 დეკემბერს, ყოფილი სსრ კავშირი შეუერთდა კონვენციას 1935 წელს;

2. კონვენცია საბაჟო ფორმულების გამარტივების შესახებ¹³⁰ (ჟენევა, 1923 წლის 3 ნოემბერი;

3. კონვენცია ალკოჰოლური საქონლით კონტრაბანის აღკვეთის შესახებ¹³¹ (ჰელსინკი, 1925 წლის 19 აგვისტო) და ოქმი აღნიშნულ კონვენციაში დამატებების თაობაზე (მოსკოვი, 1926 წლის 24 აპრილი), ყოფილი სსრ კავშირი მონაწილეობდა კონვენციაში 1925 წლიდან;

¹²⁹ იხ. КОНВЕНЦИЯ О СОЗДАНИИ МЕЖДУНАРОДНОГО СОЮЗА ПУБЛИКАЦИИ ТАМОЖЕННЫХ ТАРИФОВ 1890 < <http://law7.ru/base66/part7/d66ru7320.htm> >

¹³⁰ იხ. Международная конвенция о пресечении обращения порнографических изданий (Женева, 1923) < <http://readbookz.com/pbooks/book-17/ru/chapter-928/> >

¹³¹ იხ. «Конвенция о пресечении контрабанды алкогольных товаров», г. Гельсингфорс 19.08.1925 < <http://fsin.ucoz.ru/forum/49-73-81> >

4. კონვენცია ტურისტებისათვის საბაჟო შეღავათების შესახებ¹³² (ნიუ-იურკი, 1995 წლის 4 ივნისი);

5. გენერალური შეთანხმება ტარიფებსა და ვაჭრობაზე¹³³ (1947 წლის 30 ოქტომბერი);

6. საერთაშორისო კონვენცია პარმონიზებული სისტემის აღწერასა და საქონლის კოდირებაზე¹³⁴ (ბრიუსელი, 1983 წლის 14 ივნისი);

7. ვენის 1980 წლის კონვენცია საქონლის საერთაშორისო ყიდვა-გაყიდვის შესახებ;

8. საერთაშორისო კონვენცია საზღვრებზე ტვირთების გადაზიდვის კონტროლის პირობების შეთანხმების შესახებ¹³⁵ (შეღვა 192 წლის 21 ოქტომბერს, ჟენევაში);

9. შეთანხმება იმპორტის ლიცენზირების პროცედურების შესახებ¹³⁶ (1971 წლის 23 მარტი);

10. შეთანხმება წარმოშობის წესის შესახებ (1986 წლის 20 სექტემბერი);

11. შეთანხმება სანიტარული და ფოტოსანიტარული ზომების გამოყენების შესახებ (საქართველო შეუერთდა 2000 წლის 20 აპრილის პარლამენტის დადგენილებით);

12. შეთანხმება ვაჭრობაში ტექნიკური ბარიერების შესახებ (საქართველო შეუერთდა 2000 აპრილის პარლამენტის დადგენილებით);

¹³² იხ. конвенция о таможенных льготах для туристов (Нью-Йорк, 4 июня 1954 года) < <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=INT;n=15301> >

¹³³ იხ. генеральное соглашение по тарифам и торговле (гатт) (30 октября 1947 года) < <http://zaki.ru/pagesnew.php?id=1455> >

¹³⁴ იხ. Международная Конвенция о Гармонизированной системе описания и кодирования товаров 1947 < <http://www.tamognia.ru/news/tp/1575680/> >

¹³⁵ იხ. Международная конвенция о согласовании условий проведения контроля грузов на границах 1982 < <http://nado.znate.ru/Таможня> >

¹³⁶ იხ. соглашение по процедурам импортного лицензирования 1971 < portal.mari.ru/mccon/DocLib43/120928012013.doc >

13. 1961 წლის ვენის კონვენცია დიპლომატიური ურთიერთობის შესახებ¹³⁷;

14. 1963 წლის კონვენცია საკონსულო ურთიერთობების შესახებ¹³⁸;

15. ბაზელის კონვენცია სახიფათო ნარჩენების ტრანსსასაზღვრო გადაზიდვისა და მათ განთავსებაზე კონტროლის შესახებ (საქართველო შეუერთდა პრეზიდენტის 1999 წლის 4 მაისის №232 ბრძანებულებით);

16. თავისუფალი ტრანზიტის კონვენცია და სტატუსი (ბარსელონა, 1921 წლის 20 აპრილი);

17. კონვენცია იმ სახელმწიფოთა სატრანზიტო ვაჭრობის შესახებ, რომელთაც არა აქვთ გასასვლელი ზღვაზე (ნიუ-იორკი, 1965 წლის 8 ივლისი);

18. კონვენცია ტვირთების საერთაშორისო საგზაო გადაზიდვების ხელშეკრულებების შესახებ (1956 წლის 19 მაისი, ჟენევა);

19. შეთანხმება საფოსტო ამანათებზე (სეული, 1994 წლის 14 სექტემბერი);

20. საერთაშორისო სამოქალაქო ავიაციის შესახებ¹³⁹ (ჩიკაგოს 1944 წლის კონვენცია)

21. შეთანხმება სამოქალაქო ავიატექნიკით ვაჭრობის შესახებ (მსო-ის დოკუმენტი. საქართველო შეუერთდა 2000 წლის 20 აპრილს);

22. შეთანხმება ტარიფებსა და ვაჭრობაზე 1994 წლის გენერალური შეთანხმების VI მუხლის გამოყენების შესახებ (მსო-ს დოკუმენტი. საქართველო შეუერთდა 2000 წლის 20 აპრილს);

¹³⁷ იხ. Венская конвенция о дипломатических сношениях

Принята 18 апреля 1961 года < http://www.un.org/rw/documents/decl_conv/conventions/dip_rel.shtml>

¹³⁸ იხ. Венская конвенция о консульских сношениях 24 апреля 1963 г.

< <http://www1.umn.edu/humanrts/russian/instrec/Rconsularrelations.html>>

¹³⁹ ix. http://intl.law.gu/?lang=geo&go=sact_xelshekrulebebi

23. ნარკოტიკული საშუალებებისა და ფსიქოტროპული ნივთიერებების უკანონო ბრუნვის წინააღმდეგ ბრძოლის შესახებ გაეროს კონვენცია (1988 წლის 19 დეკემბერი);

24. კონტეინერებთან დაკავშირებული საბაჟო კონვენცია (ჟენევა, 1956 წლის 18 მაისი);

25. საბაჟო წესების დარღვევათა აღკვეთის, გამოძიებისა და შეზღუდვების სფეროში ურთიერთდახმარების შესახებ¹⁴⁰ (შესრულებულია ნაირობში, 1977 წლის 9 ივნისს) და სხვა.

განვიხილოთ ზოგიერთი საერთაშორისო კონვენცია და შეთანხმება, მოკლედ განემარტოთ მათი მნიშვნელობა და მიზნები.

1. 1944 წლის გენერალური შეთანხმება ტარიფებსა და ვაჭრობაზე (მსოფლიო დოკუმენტი). საქართველო შეუერთდა 2000 წლის 20 აპრილს). შეთანხმების თანახმად (მუხლი 1), ნებისმიერი უპირატესობა, ხელშეწყობა, პრივილეგია ან იმუნიტეტი, რომელიც შეთანხმების მონაწილე რომელიმე მხარემ მიანიჭა რომელიმე სხვა ქვეყანაში შექმნილ, ან რომელიმე სხვა ქვეყნისათვის განკუთვნილ ნებისმიერ საქონელს, დაუყოვნებლივ და უპირობოდ უნდა მიენიჭოს ყველა დანარჩენი მხარის ტერიტორიებისათვის განკუთვნილ მსგავს საქონელს (უპირატესი ხელშეწყობის საერთაშორისო რეჟიმი).

შეთანხმების მონაწილე რომელიმე მხარის ტერიტორიაზე წარმოშობილი ან ნებისმიერი სხვა მონაწილე მხარის ტერიტორიაზე იმპორტირებული საქონელი არ უნდა იბეგრებოდეს ნებისმიერი შიდა გადასახადებით

¹⁴⁰ იხ. *laiprobinskaya konvenciya o vzaimnom administrativnom soдействии в предотвращении, расследовании и пресечении таможенных правонарушений* 1977, <<http://www.brokers.ru/material/kommentariy-naytobskoy-konvencii>>

ან სხვა შიდა მოსაკრებლებით, რომლებიც პირდაპირ ან ირიბად აღემატება იმ გადასახადებსა და მოსაკრებლებს, რომლებიც გამოიყენება მსგავსი შიდა პროდუქციის მიმართ.

ტრანზიტი თავისუფალი უნდა იყოს შეთანხმების მონაწილე თითოეული მხარის ტერიტორიაზე იმ გზებით, რომლებიც ყველაზე მეტად მოსახერხებელია საერთაშორისო ტრანზიტისათვის, სატრანზიტო გადაზიდვებისათვის სხვა მონაწილე მხარის ტერიტორიაზე ან ტერიტორიიდან.

შეთანხმების მონაწილე ნებისმიერ მხარეს შეუძლია მოითხოვოს, რომ მის ტერიტორიაზე სატრანზიტო გადაზიდვები განხორციელდეს შესაბამისი შემოსულობის საბაჟო პუნქტის გავლით, მაგრამ მოქმედი კანონებისა და წესების დაცვით.

შეთანხმება მიუთითებს, რომ სატრანზიტო გადაზიდვები შეთანხმების სხვა მონაწილე მხარეების ტერიტორიიდან ან ტერიტორიაზე უმიზეზოდ არ უნდა შეფერხდეს და უნდა გათავისუფლდეს საბაჟო გადასახადებისა და მოსაკრებლებისაგან.

შეთანხმების მონაწილე მხარეებმა აღიარეს, რომ დემპინგის გამოყენება, რომლის დროსაც საქონელი ერთი ქვეყნიდან მეორე ქვეყანაში გასაყიდად შედის საქონლის ჩვეულებრივ ღირებულებაზე უფრო დაბალი ფასით, ჩაითვლება უსამართლოდ, თუ ის მატერიალურ ზარალს აყენებს შეთანხმების მონაწილე მხარის მრეწველობას ან ქმნის ასეთი ზარალის გამოწვევის საფრთხეს, ან/და არსებითად აფერხებს ადგილობრივი მრეწველობის განვითარებას.

შეთანხმებაში მოცემულია შეფასება საბაჟო მიზნებისათვის. მე-8 მუხლის თანახმად, ყველა საბაჟო

შესატანი და მოსაკრებელი, რომელიც შემოღებულია შეთანხმების მონაწილე მხარეების მიერ ნებისმიერი სახით საქონლის იმპორტზე ან ექსპორტზე, არ უნდა აღემატებოდეს შეთავაზებული მომსახურების მიახლოებით ღირებულებას.

მნიშვნელოვანი შეთანხმებაა ტარიფებსა და ვაჭრობაზე 1994 წლის გენერალური შეთანხმება VI მუხლის გამოყენებაზე. ამ შეთანხმებაში განმარტებულია დემპინგის ცნება.

ტარიფებსა და ვაჭრობაზე შეთანხმების მიზნებისათვის პროდუქცია განიმარტება, როგორც დემპინგის ობიექტი, ანუ როგორც სხვა ქვეყნის ბაზარზე შესული მის ნორმალურ ღირებულებაზე დაბალი ფასით, თუკი ერთი ქვეყნიდან მეორეში ექსპორტირებული მოცემული პროდუქციის საექსპორტო ფასი უფრო დაბალია, ვიდრე ჩვეულებრივი ვაჭრობის პროცესში იმ მსგავს პროდუქციაზე არსებული ფასი, რომელიც განკუთვნილია ექსპორტიორ ქვეყანაში მოხმარებისათვის.

შეთანხმებაში განსაზღვრულია თუ რა პირობებში უნდა იქნეს შემოღებული ანტიდემპინგური ბაჟით დაბეგვრა. ანტიდემპინგური ბაჟო მოქმედებს დროის იმ პერიოდის განმავლობაში და ისეთ ფარგლებში, რაც აუცილებელია დემპინგის, როგორც ზარალის გამომწვევი ფაქტორის გასანეიტრალებლად.

2. 1980 წლის ვენის კონვენცია, მიღებული გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მიერ საქონლის საერთაშორისო ყიდვა-გაყიდვის შესახებ, წარმოადგენს მატერიალურ-სამართლებრივი ნორმების საერთაშორისო უნიფიკაციას, რომელიც აწესრიგებს ხელშეკრულების ძირითად სახეს – ყიდვა-გაყიდვას. კონვენციის მიხედვით, „ხელშეკრულებები საქონლის

მიწოდებაზე, რომელიც ექვემდებარება დამზადებას ან წარმოებას, ითვლება ყიდვა-გაყიდვის ხელშეკრულებებად, თუ მხარე, რომელმაც საქონელი შეუკვეთა, არ იღებს ვალდებულებას მიაწოდოს იმ მასალის არსებითი ნაწილი, რომელიც აუცილებელია ასეთი საქონლის დამზადებისათვის“.

1980 წლის ვენის კონვენცია არეგულირებს მხოლოდ ყიდვა-გაყიდვის ხელშეკრულებების დადებას და აგრეთვე მყიდველისა და გამყიდველის იმ უფლებებსა და მოვალეობებს, რომლებიც წარმოიშობა ასეთი ხელშეკრულებებიდან. მისი მოქმედების პრინციპად შეგვიძლია დავასახელოთ: „ვაჭრობა აახლებს მსოფლიო ხალხებს“.

26. საერთაშორისო კონვენცია ტვირთების გადაზიდვის კონტროლის პირობების შეთანხმების შესახებ (მიღებულია 1982 წლის 21 ოქტომბერს, ჟენევაში), მიზნად ისახავს „ფორმალობის დაცვასთან მიმართებაში მოთხოვნილებათა შემცირებას და, აგრეთვე კონტროლის სახისა და ხანგრძლივობის გაიოლებას კონტროლის პროცედურის და მეთოდების გამოყენების ეროვნული და საერთაშორისო კოორდინაციით“. კონვენცია გამოიყენება ყველა ტვირთის მიმართ, რომელიც ტვირთის შემოტანის, ტრანზიტის ან გატანის დროს კვეთს ერთ ან მეტ საზღვაო, საჰაერო ან სახმელეთო საზღვარს; კონვენცია გამოიყენება ხელშემკერელი სახელმწიფოების ყველა სამსახურის მიერ.

კონვენციის მიხედვით „ყველა საზღვარზე საბაჟოების არსებობისა და მათი მუშაობის საერთო ხასიათის გათვალისწინებით, სხვა სახის კონტროლის ორგანიზაცია შესაძლებლობის ფარგლებში კოორდინირდება საბაჟო კონტროლთან“. საბაჟო უნდა ფლობდეს

სრულ ინფორმაციას იმ იურიდიული მითითებებისა და წესების თაობაზე, რომლებმაც შეიძლება მოითხოვონ საბაჟო კონტროლისაგან განსხვავებული კონტროლის სხვა სახეების განხორციელება.

კონვენციიდან: „კონტროლის ორგანიზაცია: იმ შემთხვევაში, თუ აუცილებელია ერთ ადგილას რამდენიმე სახის კონტროლის ჩატარება, კომპეტენტური სამსახურები ღებულობენ ყველა სათანადო ზომას, რათა კონტროლი ჩატარდეს ერთდროულად, ან რაც შეიძლება მოკლე დროში. საბაჟოებს შეუძლიათ, კომპეტენტური ორგანოების მერ მათთვის მინიჭებული უფლებამოსილებით ჩაატარონ კონტროლის ყველა ან ზოგიერთი სახე, რომელთა გამოც პასუხისმგებლობას თავად კისრულობენ“.

კონვენციის თანახმად, „ჩატარებული კონტროლის შედეგების საფუძველზე კომპეტენტური სამსახურები ღებულობენ გადაწყვეტილებას, როგორ მოიქცნენ შემდგომში მოცემულ ტვირთთან მიმართებაში. აუცილებლობის შემთხვევაში ინფორმირებენ ამის შესახებ კომპეტენტურ სამსახურებს, რომლებიც ატარებენ კონტროლის სხვა სახეს. ამ გადაწყვეტილებათა საფუძველზე, ასეთი სახის ტვირთებისათვის საბაჟო განსაზღვრავს სათანადო საბაჟო რეჟიმს“.

კონვენციაში გამოყენებულია გამოთქმები: „საბაჟო კონტროლისა და კონტროლის სხვა სახეების შეთანხმება“, „სხვა სახის კონტროლის ორგანიზაცია“, „რამდენიმე სახის კონტროლის ჩატარება“, „კონტროლის ყველა ან ზოგიერთი სახე“, „კონტროლის სახეობათა კოორდინაცია“ და სხვა სახეებს: სამედიცინო-სანიტარიული კონტროლი, ვეტერინარული კონტროლი, ფიტოსანიტარიული კონტროლი, ტექნიკურ სტანდარტებთან

ან შესაბამისობის კონტროლი, ხარისხის კონტროლი.

კონვენციის დანართებში (1-6 დანართი) ნაჩვენებია კონტროლის აღნიშნული სახეების განხორციელების წესები.

5. გენის კონვენცია საბაჟო ტრანზიტის შესახებ (1971 წლის 7 ივნისი). მასში განხილულია საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების ტრანზიტის საბაჟო რეჟიმისა და გზებისა და მიმართულებების ნუსხების განსაზღვრის წესები.

6. გენის 1961 წლის 18 აპრილის კონვენცია „დიპლომატიურ ურთიერთობათა შესახებ“ შედგება 53 მუხლისაგან. მასში განსაზღვრულია დიპლომატიური წარმომადგენლობების პრივილეგიები და იმუნიტეტები, მათ შორის საბაჟო შეღავათები.

კონვენციის მიხედვით (მუხლი 23), მაკრედიტებული სახელმწიფოს და წარმომადგენლობის მეთაური თავისუფლდება ყოველგვარი სახელმწიფო, რაიონული თუ მუნიციპალური გადასახდელებისაგან, წარმომადგენლობების საკუთარი თუ დაქირავებული ნაგებობებისათვის მოსაკრებლებისა თუ ბეგარისაგან, რომელიც კონკრეტული სახეობის მომსახურების გადასახდელია.

კონვენციის 28-ე მუხლის მიხედვით, გასამრჯელო და მოსაკრებელი, რომლებსაც წარმომადგენლობა იღებს თავისი ოფიციალური მოვალეობის შესრულებისას, თავისუფლდება ყოველგვარი გადასახდელებისაგან, მოსაკრებლებისა და ბაჟისაგან.

7. მსოფლიო ტურისტული ორგანიზაციის გენერალური ასამბლეის მეექვსე სესიაზე (1985 წლის სექტემ-

ბერი) მიღებულ იქნა ტურიზმის ქარტია და ტურისტის კოდექსი), რომელიც აღიარეს ამ საერთაშორისო ორგანიზაციის წევრმა სახელმწიფოებმა.

ტურიზმის ქარტია და ტურისტის კოდექსი მნიშვნელოვანი საერთაშორისო შეთანხმებაა. მასში გამოკვეთილია ტურიზმის განვითარების ტენდენციები და ნაჩვენებია ტურიზმის ადგილი საერთაშორისო საზოგადოებრიობის ცხოვრებაში. ორივე დოკუმენტი 14 მუხლისაგან შედგება; ეს მუხლები მოიცავენ ტურიზმის ყველა მიმართულებასა და ტურისტის ქცევის წესებს. მთელ მსოფლიოში აღიარებულია თითოეული ადამიანის უფლება დასვენების, თავისუფალი დროის გამოყენებისა და სამუშაო დღის გონივრული შეზღუდვისა, პერიოდული ხელფასიანი შევსებულების ჩათვლით; აგრეთვე უფლება თავისუფალი, შეუზღუდავი გადაადგილებისა. ამ უფლების გამოყენება სოციალური თანასწორობის, ეროვნული და საყოველთაოდ ცნობიერების ამაღლების ფაქტორია.

ამ უფლების თანახმად, თითოეული სახელმწიფო მოვალეა შეიმუშაოს და განახორციელოს შიდასაქვეყნო და საერთაშორისო ტურიზმის ჰარმონიული განვითარების უზრუნველყოფისაკენ მიმართული პოლიტიკა, აგრეთვე იღწვოდეს იმ ადამიანთა დასვენების ორგანიზაციისათვის, ვინც ამით სარგებლობს.

ამ მიზნით თითოეული სახელმწიფო მოვალეა:

1. იზრუნოს როგორც შიდასაქვეყნო, ისე საერთაშორისო ტურიზმის მოწესრიგებული და ჰარმონიული განვითარებისათვის;

2. შეუფარდოს ტურიზმის პოლიტიკა საერთო განვითარების პოლიტიკას, რომელიც ხორციელდება ადგილობრივ, რეგიონალურ, ეროვნული და საერთა-

შორისო დონეზე, გააფართოოს თანამშრომლობა ტურიზმის სფეროში როგორც ორმხრივ, ისე მრავალმხრივ საფუძველზე და ამ მიზნით გამოიყენოს საერთაშორისო ტურისტული ორგანიზაციის შესაძლებლობებიც;

3. იზრუნოს ღონისძიებათა გატარებისათვის იმ მიზნით, რომ თითოეულ ადამიანს მიეცეს საშუალება მონაწილეობდეს შიდასაქვეყნო და საერთაშორისო ტურიზმში. განსაკუთრებით სამუშაო და თავისუფალი დროის რეგულირებით, ყოველწლიური ხელფასიანი შვებულებების სისტემის გაუმჯობესებით და ამ შვებულებათა დღეების თანაბარზომიერი განაწილებით მთელი წლის მანძილზე, აგრეთვე განსაკუთრებული ყურადღება დაუთმოს ახალგაზრდული, ხანდაზმულთა და ფიზიკური ნაკლის მქონეთა და ტურიზმის განვითარებას;

4. დაიცვას დღევანდელი და მომავალი თაობებისათვის ტურისტული გარემო, რომელიც აერთიანებს ადამიანს, ბუნებას, საზოგადოებრივ ურთიერთობებსა და კულტურას და მთელი კაცობრიობის კუთვნილებაა;

5. ტრანზიტისა და დროებითი გაჩერების ადგილებში ადგილობრივი მოსახლეობა მოვალეა ტურისტებს შეხედეს სტუმართმოყვარულად, მოექცეს თავაზიანად და პატივისცემით, რაც აუცილებელია ჰარმონიული და ადამიანური და საზოგადოებრივი ურთიერთობების განვითარებისათვის;

6. აუცილებელია ტურიზმის სფეროს მუშაკებსა და ტურიზმის და მოგზაურობებისათვის გამწევთ, შესაბამისი ეროვნული და საერთაშორისო კანონმდებლობების მეშვეობით, შეუქმნან სათანადო პირობები, რაც მათ საშუალებას მისცემს:

1. აკეთონ თავიანთი საქმე ხელსაყრელ პირობებ-

ში, ყოველგვარი დაბრკოლებისა და დისკრიმინაციის გარეშე;

1. გამოიყენონ საერთო და ტექნიკური პროფესიული მომსახურება როგორც თვით ქვეყანაში, ისე საზღვარგარეთ ადამიანთა კვალიფიციური რესურსებით უზრუნველყოფისათვის;

2. ითანამშრომლონ ერთმანეთთან, აგრეთვე საზოგადოებრივ ხელისუფლებასთან ეროვნული და საერთაშორისო ორგანიზაციების მეშვეობით მათი საქმიანობის უკეთ კოორდინაციისა და მათ მიერ შეთავაზებული მომსახურების ხარისხის გაუმჯობესების მიზნით;

3. ტურისტები თავიანთი ქცევით უნდა განამტკიცებდნენ ხალხთა შორის ურთიერთგაგებასა და მეგობრულ ურთიერთობებს როგორც ეროვნულ, ისე საერთაშორისო დონეზე, რითაც ხელს შეუწყობენ მშვიდობის შენარჩუნებას;

7. ტრანზიტისა და დროებითი გაჩერების ადგილებში ტურისტები პატივს უნდა სცემდნენ არსებულ პოლიტიკურ, სოციალურ, მორალურ თუ რელიგიურ წყობილებას და ემორჩილებოდნენ იქ მოქმედ კანონებსა და წესებს. ეს კოდექსის მთავარი მოთხოვნაა. ამავე ადგილებში ტურისტები მოვალენი არიან:

1. განსაკუთრებული გაგებით მოეკიდონ მოსახლეობის ადამ-წესებს, რწმენასა და საქციელს, გამოიჩინონ განსაკუთრებული პატივისცემა ადგილობრივ მკვიდრთა ბუნებრივი და კულტურული ფასეულობების მიმართ;

2. თავი შეიკაवონ მათსა და ადგილობრივ მოსახლეობას შორის არსებული ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული სხვაობის ხაზგასმისაგან;

3. გამოიჩინონ განსაკუთრებული გულისყური

ადგილობრივი მოსახლეობის კულტურის მიმართ, რომელიც კაცობრიობის საერთო მონაპოვრის განუყოფელი ნაწილია;

4. არ დაუშვან სხვა პირთა ექსპლოატაცია პროსტუტუციის მიზნით; თავი შეიკავონ ნარკოტიკებით თუ სხვა აკრძალული პრაპარატებით ვაჭრობისაგან, მათი გატანისა და გამოყენებისაგან.

7. საბაჟო წესების დადგევათა აღკვეთის, გამოძიებისა და შეზღუდვის სფეროში ურთიერთდახმარების შესახებ (ნაირობის კონვენცია). კონვენცია ოთხი კარისა და ათი დანართისაგან შედგება. კონვენციამ მიიჩნია, რომ საბაჟო კანონმდებლობის დარღვევები ზიანს აყენებენ ეკონომიკას, ქვეყნის სოციალურ და ფინანსურ ინტერესებს და კანონიერ ვაჭრობას; ამასთან, საბაჟო წესების დარღვევების წინააღმდეგ ბრძოლა შესაძლებელია საბაჟო ორგანოების ურთიერთთანამშრომლობით.

8. ტერმინი „საბაჟო კანონმდებლობა“ ნიშნავს მარეგულირებელ ნორმატიულ აქტებს, დადგენილებებს, ბრძანებებს და სხვა დოკუმენტებს, რომლებიც დადგენილია საბაჟო ორგანოების მიერ ექსპორტის, იმპორტისა და ტრანზიტის მიმართულებაში. „საბაჟო დარღვევა“ ნიშნავს საბაჟო კანონმდებლობის დარღვევას ან დარღვევის მცდელობას, ხოლო „საბაჟო დარღვევები“ გულისხმობს საბაჟო დარღვევას, რომლის დროსაც პიროვნება მაღავეს სრულ ინფორმაციას, რითაც ნაწილობრივ ან მთლიანად თავს არიდებს იმპორტის, ექსპორტისა და სხვა სახის გადასახადების გადახდას, რომლებიც დაწესებულია საბაჟო კანონმ-

დებლობით, ან ღებულობს საბაჟო კანონმდებლობით გაუთვალისწინებელ უპირატესობას.

9. კონვენციის (მუხლი3) წევრ ქვეყანას შეუძლია არ გაუწიოს თანამშრომლობა სხვა წევრ ქვეყანას იმ შემთხვევაში, თუ მოთხოვნილი ინფორმაცია ზიანს მიაყენებს კანონიერ ბიზნესს, არის კომერციული საიდუმლოება ან საშიშროებას უქმნის ქვეყნის უსაფრთხოებას.

10. კონვენციის მე-9 მუხლის თანახმად, საბაჟო თანამშრომლობის საბჭომ და საბაჟო ორგანოებმა უნდა უზრუნველყონ საჭირო ზომების მიღება, რათა თავიდან აიცილონ საბაჟო წესების დარღვევები და განაზოგადონ კონვენციის მიზნები.

11. კონვენციის დანართებში განსაზღვრულია ინფორმაციის მიწოდების პირობები. პირველი დანართის მიხედვით, მონაწილე მხარის საბაჟო ორგანო ვალდებულია საკუთარი ინიციატივით მეორე მხარის საბაჟო ორგანოს შეატყობინოს არსებითი მნიშვნელობის ნებისმიერი ინფორმაცია, რომელიც მოპოვებულია ამ მხარის მიერ და იძლევა ვარაუდს იმის თაობაზე, რომ სერიოზული საბაჟო წესების დარღვევას ექნება ადგილი მეორე მხარის ტერიტორიაზე. გადასაცემი ინფორმაცია შეეხება პიროვნებების, საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების გადაადგილებას.

საბაჟო ორგანო თავისი ინიციატივით გადასცემს მეორე მხარის საბაჟო ორგანოებს დოკუმენტებს, ანგარიშებს, მტკიცებულებებს ან დამოწმებულ ასლებს. გარდა ამისა, ინფორმაცია უნდა შეიცავდეს დამნაშავეობასთან ბრძოლის ახალ მეთოდებს.

მონაწილე მხარის საბაჟო ორგანოს მოთხოვნით,

რომელსაც აქვს საკმარისი საფუძველი იყარაუდოს, რომ ჩადენილია მნიშვნელოვანი საბაჟო წესების დარღვევა თავისი ქვეყნის ტერიტორიაზე, მოთხოვნის მიმღები მონაწილე მხარის საბაჟო ორგანო გადასცემს მას ყველა შესაბამის ინფორმაციას, რომელიც დაეხმარება იმპორტისა და ექსპორტის საბაჟო გადასახადებით და სხვა გადასახადებით სწორად დაბეგერის უზრუნველყოფაში.

კონვენცია მოითხოვს მონაწილე მხარისაგან პირნათლად შეასრულოს თავისი მოვალეობა, მოთხოვნის საფუძველზე გადასცეს სასარგებლო ინფორმაცია ან დოკუმენტები:

1. საქონლის საბაჟო ღირებულების დადგენის მიზნით – კომერციული ინვოისები;

2. საქონლის სატარიფო კლასიფიკაციის მიზნით – ანალიზი, რომელიც შესრულებულია ლაბორატორიული სამსახურების მიერ საქონლის სატარიფო კლასიფიკაციის დასადგენად; ტარიფის აღწერა, რომელიც შესრულებულია იმპორტირებისა და ექსპორტირებისათვის;

3. საქონლის წარმოშობის მიზნით – წარმოშობის დეკლარაცია.

კონტრაბანდასთან ბრძოლის გაძლიერების მიზნით შეტყობინებები ითვალისწინებენ ინფორმაციას: პიროვნებების შესახებ, რომლებიც გასამართლებულები არიან კონტრაბანდისათვის; სადაც მისაღებია პიროვნებების შესახებ, რომლებზეც არსებობს ეჭვი კონტრაბანდის ჩადენის შესახებ, რომლებიც დაპატიმრებულები არიან შეტყობინებების გამგზავნი მონაწილე მხარის ტერიტორიაზე ჩადენილი კონტრაბანდისათვის,

მაშინაც კი, როდესაც პროცესუალური მოქმედებები ჯერ არ დამთავრებულა.

ინფორმაცია იგზავნება მხოლოდ ისეთი დანაშაულის მიმართ, რომლის ჩადენის შემთხვევაში სასჯელი ითვალისწინებს თავისუფლების აღკვეთას და ჯარიმა აღებატება 2000 აშშ დოლარის ექვივალენტს.

კონვენციის მიხედვით, საერთაშორისო მნიშვნელობა აქვს ინფორმაციას კონტრაბანდისა და სხვა თაღლითობების ჩადენის, დამალვის მეთოდების, ფალსიფიკაციისა და გაყალბებით თაღლითობით ჩადენის მეთოდების შესახებ.

მონაწილე მხარეები ერთმანეთს აწედიან ინფორმაციას ცნობილი, ახალი, უჩვეულო და შესაძლებელი მეთოდების ყოველი გამოყენების შესახებ, რათა შესაძლებელი გახდეს ამ სფეროში მიმდინარე ტენდენციების დადგენა.

გასაგზავნი ინფორმაცია შეიცავს მონაცემებს:

1. კონტრაბანდისა და სხვა თაღლითობის ჩადენის მეთოდების აღწერა; გამოყენებული სატრანსპორტო საშუალებების აღწერა; კონტეინერებისა და ავტოტრანსპორტის სერტიფიკატების მონაცემები, ნიშნები და სხვა;

2. სამალავი ადგილის აღწერა (ფოტოსურათი ან ესკიზი);

3. საქონლის აღწერა;

4. სიყალბის, ფალსიფიკაციის სახე, გაყალბებული და ფალსიფიცირებული დოკუმენტები, საბაჟო ბეჭდები, სარეგისტრაციო ფირფიტა;

სხვა მონაცემები, იმ გარემოებების ჩათვლით,

რომლებმაც ხელი შეუწვევს დანაშაულის აღმოჩენას.

5. ბაზელის კონვენცია სახიფათო ნარჩენების ტრანსსაზღვრო გადაზიდვასა და მათ განთავსებაზე კონტროლის შესახებ. კონვენციაში აღნიშნულია სახიფათო და სხვა ნარჩენებით და მათი საზღვარგაღმკვეთი გადაზიდვით ადამიანის ჯანმრთელობისა და გარემოსათვის ზარალის მიყენების რისკი და საფრთხე.

ამგვარი ნარჩენების მიერ შექმნილი საფრთხისაგან ადამიანის ჯანმრთელობისა და გარემოს დაცვის ყველაზე ეფექტურ ხერხად მიჩნეულია მათი რაოდენობის ან სახიფათო პოტენციალის თვალსაზრისით მათი წარმოების მინიმუმამდე დაყვანა.

კონვენციის მიხედვით, სახელმწიფოთა მიერ მიღებულ უნდა იქნეს აუცილებელი ზომების იმის უზრუნველსაყოფად, რომ სახიფათო და სხვა სახის ნარჩენთა მართვა, მათი საზღვარგაღმკვეთი გადაზიდვებისა და განთავსების ჩათვლით, თავსებადი იყოს ადამიანის ჯანმრთელობისა და გარემოს დაცვასთან.

კონვენცია შედგება 29 პარაგრაფისაგან: კონვენციის მოქმედების სფერო; განსაზღვრებანი; სახიფათო ნარჩენთა ეროვნული განსაზღვრებანი; ზოგადი ვალდებულებანი; კომპეტენტური ორგანოებისა და პასუხისმგებელი პირის დანიშვნა; მხარეთა შორის საზღვარგაღმკვეთი გადაზიდვა; საზღვარგაღმკვეთი გადაზიდვის მხარე – სახელმწიფო ან არამხარე-სახელმწიფოების გავლით; უკანონო ბრუნვა; საერთაშორისო თანამშრომლობა; ორმხრივი, მრავალმხრივი და რეგიონული შეთანხმებანი; კონსულტაციები პასუხისმგებლობის შესახებ; ინფორმაციის გადაცემა; ფინანსური ასპექტები; მხარეთა კონფერენცია; სამდივნო;

შესწორებები კონვენციაში; დანართების მიღება და მათში შესწორებათა შეტანა; დამოწმება (დასტური); დავის მოწესრიგება; ხელის მოწერა; რატიფიკაცია, მიღება, ოფიციალური დასტური ან დამტკიცება; მიერთება; ხმის უფლება; დამატებითი პირობები და განცხადებები; გამოსვლა; დეპოზიტარი; აუთენტური ტექსტები.

ბაზელის კონვენცია განიხილავს კონტროლირებადი ნარჩენების კატეგორიებს ექვს დანართში: ნარჩენების ნაკადი; კატეგორიები ნარჩენებისა, რომლებიც საჭიროებენ განსაკუთრებულ განხილვას; სახიფათო ნარჩენების ჩამონათვალი; განთავსება; შეტყობინების მიწოდებული ინფორმაცია; ბრუნვის დოკუმენტზე მიწოდებული ინფორმაცია; არბიტრაჟი.

კონვენციაში მოცემულია სახიფათო ნარჩენების ჩამონათვალი გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის კლასიფიკაციით: ფეთქებადი ნივთიერებები; აალებადი სითხეები; აალებადი მყარი ნივთიერებები; თვითაალებადი ნივთიერებები და ნარჩენები; დამჟანგავი ნივთიერებები; ორგანული ზეჟანგები; შხამები (მწვავე) მაინფიცირებელი ნივთიერებები; ტოქსიკური ნივთიერებები (დაყოვნებული ან ქრონიკული); კოროზიული ნივთიერებები; წყალთან ან ჰაერთან შეხებისას გაზების (აირების) გამოყოფა; ეკოტოქსიკური ნივთიერებები.

მხარეები ურთიერთთანამშრომლობენ სახიფათო ან სხვა ნარჩენების გარემოსდაცვითი თვალსაზრისით გამართლებული მართვის მიღწევის მიზნით. ამ მიზნით მხარეები:

1. მოთხოვნისთანავე ხელმისაწვდომს გახდიან ინფორმაციას ორმხრივ და მრავალმხრივ საფუძველზე;
2. ითანამშრომლებენ ადამიანის ჯანმრთელობისა

და გარემოს დაცვის მიზნით სახიფათო ნარჩენების მართვის შედეგების მონიტორინგის დარგში;

3. თავიანთი ეროვნული კანონების, წესებისა და პოლიტიკის შესაბამისად ითანამშრომლებენ ახალი, გარემოსდაცვითი თვალსაზრისით გამართლებული, მცირენარჩენიანი ტექნოლოგიების განვითარებასა და გამოყენებაში, არსებული ტექნოლოგიების სრულყოფაში, სახიფათო და სხვა სახის ნარჩენების წარმოების შეძლებისდაგვარად ლიკვიდაციის და მათი გარემოსდაცვითი თვალსაზრისით გამართლებული გზით მართვის უზრუნველსაყოფად უფრო ეფექტური და ქმედითი მეთოდების მიღწევის მიზნით, მათ შორის ამგვარი ახალი ან გაუმჯობესებული ტექნოლოგიების დანერგვის ეკონომიკური, სოციალური და გარემოსდაცვითი შედეგების შესწავლაში.

13. საფოსტო ამანათების შეთანხმება (ქ. სეული, 1994 წლის 14 სექტემბერი. საქართველო შეუერთდა 1999 წლის 23 ივლისს). ამ კონვენციით იკრძალება ყველა კატეგორიის ამანათებში შემდეგი საგნების მოთავსება:

1. საგნები, რომლებიც თავიანთი ხასიათით ან შეფუთვით საფრთხეს წარმოადგენენ ფოსტის მუშაკებისათვის, დასვარონ ან გააფუჭონ სხვა ამანათები ან საფოსტო მოწყობილობები;

2. ნარკოტიკული და ფსოქოტროპული ნივთიერებების;

3. დოკუმენტებისა, რომლებსაც აქვთ მიმდინარე და პირადი მიმოწერის ხასიათი;

4. ცოცხალი ცხოველები, თუ მათი ფოსტით გადაგზავნა დაშვებული არ არის დაინტერესებული ქვეყნების საფოსტო წესებით;

5. ფეხსქეზადი, აალებადი ან სხვა საშინო ნივთიერებებით;

6. რადიაქტიული ნივთიერებები;

7. უხამსი და უზნეო ხასიათის საგნები;

8. საგნები, რომელთა შეტანა ან მიმოქცევა აკრძალულია დანიშნულების ქვეყანაში.

შეთანხმების 23-ე მუხლის თანახმად, მიწოდების ქვეყნის საფოსტო ადმინისტრაციას და დანიშნულების ქვეყნის საფოსტო ადმინისტრაციას უფლება აქვთ ამ ქვეყნების კანონმდებლობის შესაბამისად ამანათები საბაჟო კონტროლს დაუქვემდებარონ.

ამანათებისათვის, რომლებიც საბაჟო შემოწმებას ექვემდებარებიან მიწოდების ქვეყანაში, კონვენციის თანახმად, შეიძლება აიღონ ტარიფი საბაჟოში წარდგენისათვის არა უმეტეს 0,65 სსუ-ს (სესხების სპეციალური უფლება) ოდენობისა ერთი ამანათისათვის. ტარიფის გადახდა ხდება ამანათის მიწოდებისას.

ამანათებისათვის, რომლებიც ექვემდებარებიან საბაჟო შემოწმებას დანიშნულების ქვეყანაში, შეიძლება აიღონ ტარიფი არა უმეტეს 3,27 სსუ-ს ოდენობისა ერთო ამანათისათვის. ეს ტარიფი აიღება მხოლოდ საბაჟოში წარდგენისათვის, ან იმ გზავნილების საბაჟო დათვალიერებისათვის, რომლებიც იბეგრება საბაჟო მოსაკრებლებით ან ასეთივე ხასიათის ნებისმიერი სხვა მოსაკრებლით.

14. კონვენცია ტვირთების საერთაშორისო საგზაო გადაზიდვების ხელშეკრულების შესახებ (ვენევა, 1956 წლის 19 მაისი. საქართველო შეუერთდა 1999 წლის 22 ივლისს).

კონვენციის თანახმად (მუხლი 4), გადაზიდვის შესახებ ხელშეკრულება დასტურდება ზედნადების შედგენით. ზედნადები გამოიწერება სამ ეგზემპლარად, გამგზავნისა და გადამზიდველის ხელმოწერებით.

პირველი პირი გადაეცემა გამგზავს, მეორე პირი თან ახლავს ტვირთს, მესამე პირი კი რჩება გადამზიდველთან.

ამასთან, როდესაც გადასაზიდი ტვირთი უნდა დაიტვირთოს რამდენიმე ავტომობილზე, ან თუ ტვირთი სხვადასხვა სახეობისაა, ან იყოფა ცალკეულ პარტიებად, გამგზავს ან გადამზიდავს უფლება აქვს მოითხოვოს ზედნადების შედგენა ყველა გამოყენებული ავტომობილისათვის, ან ყველა სახეობის ან პარტიების ტვირთისთვის.

კონვენციის მუხლი 6. ზედნადები უნდა შეიცავდეს შემდეგ მონაცემებს: ზედნადების შედგენის თარიღსა და ადგილს; გამგზავნის დასახელებას და მისამართს; გადამზიდავის დასახელებას და მისამართს; ტვირთის მიღების ადგილს, თარიღსა და მიტანის ადგილს; მიმღების დასახელებას და მისამართს; ტვირთის მახასიათებლობის მიღებულ აღნიშვნებს; შეფუთვის სახეობას, ხოლო სახიფათო ტვირთების გადაზიდვისას მათ საყოველთაოდ აღიარებულ აღნიშვნებს; სატვირთო ადგილების რაოდენობას, მათ სპეციალურ მარკირებას და ნუმერაციას; ტვირთის ბრუტო წონის მონაცემებს ან სხვა საზომ ერთეულებში გამოხატულ ტვირთის რაოდენობის აღნიშვნებს; გადაზიდვის გადასახდელებს (გატანის დამატებით გადასახდელებს, საბაჟო გადასახადები და მოსაკრებლები) და სხვა გადასახდელებს, რომელთა გადახდევინება ხორციელდება ხელშეკრულების დადებიდან ტვირთის ადგილზე მიტანამდე; ინსტრუქციებს საბაჟო და სხვა ფორმალობების შესასრულებლად; მითითებას, რომ გადაზიდვა ხორციელდება კონვენციის დებულებების შესაბამისად.

საჭიროებისას ზედნადები უნდა შეიცავდეს დამატებით მონაცემებს; მითითებას, რომ გადატვირთ-

ვა აკრძალულია; გადასახდელებს, რომლებიც უნდა იქნენ გადახდილი ტვირთის ჩაბარებისას; ტვირთის გაცხადებულ ღირებულებას და თანხას; გამგზავნის ინსტრუქციებს გადზიდვისათვის ტვირთის დაზღვევის შესახებ; შეთანხმებულ ვადას, რომელშიც უნდა განხორციელდეს გადაზიდვა; გადმზიდვისათვის გადაცემული დოკუმენტების ნუსხა. მხარეებს შეუძლიათ ზედნადებში შეიტანონ სხვა მონაცემებიც, რომლებსაც ისინი მიზანშეწონილად მიიჩნევენ.

კონვენციის მნიშვნელოვანი დებულებებია:

1. გამგზავნი პასუხს აგებს გადამზიდველის წინაშე ტვირთის უხარისხო შეფუთვით გამოწვეული ზარალისათვის;

2. გამგზავნი ვალდებულია ზედნადებს დაურთოს ყველა ის საბუთი, რომელიც აუცილებელია ტვირთის მიტანამდე საბაჟო და სხვა მსგავს მოქმედებათა შესასრულებლად და სხვა.

15. თავისუფალი ტრანზიტის კონვენცია და სტატუსი (შესრულებულია ბარსელონაში 1921 წლის 20 აპრილს. საქართველო შეუერთდა 1999 წლის 16 აპრილს).

ამ შეთანხმების თანახმად (მუხლი 3), ტრანზიტი (შესვლისა და გასვლის ჩათვლით) არ ექვემდებარება არავითარ სპეციალურ მოსაკრებლებს. თუმცა იქვე აღნიშნულია, რომ ტრანზიტი შეიძლება დაიბეგროს მოსაკრებლებით, ასევე ტრანზიტთან დაკავშირებული ადმინისტრაციული ხარჯების დასაფარავად. ამგვარი ტარიფი რაც შეიძლება ახლოს უნდა შეესაბამებოდეს იმ ხარჯებს, რომლებიც იფარება მოსაკრებლებებით.

მე-5 მუხლის თანახმად, ქვეყნებმა, „არ უნდა დაუშვან იმ მგზავრთა ტრანზიტი, რომლებსაც აკრძალული აქვთ ამ სახელმწიფოს ტერიტორიაზე შესვლა,

აგრეთვე იმ საქონლისა, რომლის იმპორტი აკრძალულია საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის დაცვის ან უშიშროების ნიადაგზე, ან როგორც უსაფრთხოების ზომა მცენარეების და ცხოველების დაავადების თავიდან ასაცილებლად“.

16. კონტეინერებთან დაკავშირებული საბაჟო კონვენცია (ჟენევა, 1972 წლის 2 დეკემბერი). საქართველო შეუერთდა 1999 წლის 16 აპრილს).

კონვენციის თანახმად, დროებითი შემოზიდვის პროცედურის შესაბამისად, შემოზიდული კონტეინერები ექვემდებარებიან გაზიდვას შემოზიდვის დღიდან სამი თვის განმავლობაში, თუმცა ეს ვადა შეიძლება გააგრძელონ კომპეტენტურმა საბაჟო ორგანოებმა.

დროებითი შემოზიდვის პროცედურის შესაბამისად, შემოზიდული კონტეინერების გაზიდვა შეიძლება განხორციელდეს ნებისმიერი სათანადო საბაჟოს გაფლით, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ ეს საბაჟო არ წარმოადგენს იმ საბაჟოს, საიდანაც განხორციელდა დროებითი შემოზიდვა.

კონვენციის თანახმად, დასაშვებია დროებით შემოზიდული კონტეინერების რემონტისათვის გათვალისწინებული სათადარიგო ნაწილების დროებითი შემოზიდვა.

§5. საზღვარგარეთის ქვეყნების საბაჟო ორგანოები

განვითარებულ ქვეყნებში სახელმწიფოს საგარეო-ეკონომიკური პოლიტიკის განხორციელებისა და კონტრაბანდის წინააღმდეგ ბრძოლაში დიდ როლს ასრულებენ საბაჟო დაწესებულებები და ორგანიზაციები. საზღვარგარეთის ქვეყნების საბაჟო ორგანოები აღჭურვილნი არიან სათანადო მატერიალურ-ტექნიკური ბაზითა და მაღალკვალიფიციური სპეციალისტებით. ამიტომ წარმატებით წყვეტენ მათ წინაშე მდგარ ამოცანებს.

მსოფლიოს წამყვანი ქვეყნების საბაჟო ორგანოების სტრუქტურა, მათი საქმიანობის მთავარი მიმართულებები და ფორმები:

1. ამერიკის შეერთებული შტატების საბაჟო ორგანოების მუშაობის ძირითად მიმართულებებს განსაზღვრავს კონსტიტუცია და სხვა სამართლებრივი დოკუმენტები.

ამერიკის შეერთებული შტატების კონსტიტუციამ მკვეთრად გაანაწილა კომპეტენცია ფედერალურ ორგანოებსა და შტატებს შორის. ფედერაციის გამგებლობას მიკუთვნებულია: საგარეო პოლიტიკის, შეიარაღებული ძალებისა და თავდაცვის, მოქალაქეთა ნატურალიზების, ემიგრაციისა და საქონელბრუნვის საკითხები და, აქედან გამომდინარე, საბაჟო, სავალუტო და საფოსტო ოპერაციები, ფედერალურ ბიუჯეტთან დაკავშირებული საფინანსო საკითხთა სისტემა და ა. შ.

კონსტიტუციის მერვე კარი განსაზღვრავს კონგრესის უფლებებს: დაადგინოს და აკრიფოს გადასახადები, ბაჟი, აქციზები, რათა გადაიხადოს შეერთებული

შტატების ვალი, უზრუნველყოს ერთობლივი თავდაცვა და საყოველთაო კეთილდღეობა. კონსტიტუცია ხაზს უსვამს იმასაც, რომ „ყველა ასაკრები ბაჟი და აქციზი ერთნაირი უნდა იყოს მთელ შეერთებულ შტატებში“.

კონსტიტუციის თანახმად, შეიძლება დაიბეგროს გადასახადით ან ბაჟით ნებისმიერი შტატიდან გასატანი საქონელი. ამასთან, კონგრესის თანხმობის გარეშე არც ერთ შტატს არ შეუძლია დაბეგროს რაიმე ბაჟით ან გამოსაღებით საქონლის შემოტანა ან გატანა. შტატში შემოსატანი და გასატანი საქონლის დაბეგვრის შედეგად მიღებული წმინდა მოგება გადადის შეერთებული შტატების ხაზინის განკარგულებაში. ამ სახის ყველა კანონი ექვემდებარება კონგრესის კონტროლსა და გადასინჯვას.

ამერიკის შეერთებული შტატების კონსტიტუციის¹⁴¹ XVI შესწორების (1913 წელი) თანახმად, „კონგრესს უფლება აქვს დაადგინოს და აკრიფოს გადასახადები ნებისმიერი წყაროდან მიღებული შემოსავლიდან, ამ გადასახადების შტატებს შორის განაწილების გარეშე და მოსახლეობის რაიმე აღწერის თუ აღრიცხვის მიუხედავად“.

კონსტიტუციის შესაბამისად მიღებულია მნიშვნელოვანი საკანონმდებლო აქტები. აშშ-ში საბაჟო სამართლის სისტემაში ცენტრალური ადგილი უკავია კანონმდებლობას ბაჟის შესახებ. ფედერალური სტრუქტურების კანონთა კრებულში 50 კარიდან 19 დათმობილი აქვს საბაჟო საქმეს. იგი ასეა დასათაურებული:

¹⁴¹ იხ. Конституция Соединённых Штатов Америки, 17 сентября 1787 года
<<http://studentforever2007.narod.ru/constusa.html>>

„საბაჟო გადასახადი“. ამერიკის შეერთებულ შტატებში საბაჟო სამსახური ფუნქციონირებს ფინანსთა სამინისტროს სისტემაში.

2. დიდი ბრიტანეთის საბაჟო კანონმდებლობის შესაბამისად 1909 წლიდან, როდესაც განხორციელდა დიდი ბრიტანეთის საბაჟო და საფინანსო სამსახურების შერწყმა, ჩამოყალიბდა ცენტრალური საბაჟო ორგანო საბაჟოებისა და აქციზების დეპარტამენტი. საბაჟო მართვის ამ კოლეგიალურ ორგანოს ხელმძღვანელობს საბაჟოებისა და აქციზების საქმეებზე უფლებამოსილებით აღჭურვილი უმაღლესი თანამდებობის 6 პირი, რომლებიც ინიშნებიან დიდი ბრიტანეთის დედოფლის მიერ და წარმართავენ მთელ საბაჟო სისტემას ბრიტანეთის გაერთიანებულ სამეფოში.

ინგლისის საბაჟო სისტემის სტრუქტურა ასეთია:

1. მთავარი სამმართველო შესაბამისი განყოფილებებით;
2. ადგილობრივი საბაჟო დაწესებულებანი, რომლებიც ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე განლაგებული. დიდ ბრიტანეთის საბაჟო სამართლის უმნიშვნელოვანესი დოკუმენტი, რომელიც განსაზღვრავს საბაჟო კონტროლის ამ ორი სახის ორგანოს უფლება-მოვალეობებსა და ამოცანებს, არის 1952 წლის საბაჟო და აქციზების აქტი.

ინგლისის საბაჟოებისა და აქციზების დეპარტამენტი ასრულებს შემდეგ ფუნქციებს: 1. იმპორტისა და ექსპორტის კონტროლი; 2. სავალუტო კონტროლი; 3. საგარეო ვაჭრობის სტატისტიკის წარმოება.

საბაჟოები საქონლის იმპორტის დროს მოითხოვენ ლიცენზიას, რომელსაც გასცემს ვაჭრობის

სამინისტრო; ლიცენზიის გარეშე საქონლის შეტანა აკრძალულია. ექსპორტის დროს კი ზოგიერთი საქონლის გატანა აკრძალულია. ნებადართული საქონლის გატანა-შემოტანასაც ესაჭიროება ვაჭრობის სამინისტროს ნებართვა სავალუტო კონტროლის შესახებ 1947 წლის კონვენციის საფუძველზე.

საბაჟო კონტროლის ყველა პრაქტიკული და ოპერატიული სამუშაო ეკისრებათ ინგლისის ადგილობრივ საბაჟო ორგანოებს. ისინი იყოფიან ორ სახეობად: ერთნი ახდენენ საბაჟო გადასახადებისა და მოსაკრებლებლების ამოღებას; მეორენი ახორციელებენ ფაქტიურ საბაჟო კონტროლს საზღვაო პორტებსა და სახმელეთო საბაჟო გამშვებ პუნქტებში, აგრეთვე აეროპორტებში. ამ მიზნით მთელი ქვეყანა დაყოფილია საბაჟო ოლქებად; მათი რიცხვი 30-მდეა ინგლისში. ამათგან რამდენიმე ლონდონშია. აქ საზღვაო და საერთაშორისო აეროპორტები ითვლებიან დამოუკიდებელ საბაჟო ოლქებად.

დიდი ბრიტანეთის საბაჟო ორგანოები საერთაშორისო ტურიზმის, საგარეო-სავაჭრო ურთიერთობის-განვითარებისა და სახელმწიფოთა შორის თანამშრომლობის გაფართოების პირობებში უზრუნველყოფენ სახელმწიფოს საზღვარზე მგზავრების, ტვირთებისა და სატრანსპორტო საშუალებების ეფექტიან გადაადგილებას. საბაჟო ორგანოების უმთავრესი პრობლემაა დააკმაყოფილონ მგზავრები მაღალხარისხოვანი მომსახურებით და რაც შეიძლება მოკლე დროში განახორციელონ საბაჟო კონტროლი და საბაჟო გაფორმება.

ინგლისის, ისე როგორც სხვა ქვეყნების საბაჟო სამსახურის უმთავრეს ამოცანას შეადგენს ბრძოლა კონტრაბანდის წინააღმდეგ. საბაჟო კანონმდებლობა

აწესებს კონტრაბანდისათვის სხვადასხვა პასუხისმგებლობასა და სასჯელის ზომებს – კონტრაბანდული საგნების კონფისკაცია, ჯარიმა, რიგ შემთხვევებში სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობა.

დიდ ბრიტანეთში 1968 წლის 5 დეკემბერს მიიღეს №75 კანონი¹⁴², რომელიც აწესებს ერთიან ბაჟს ინგლისში შემოტანილ საქონელზე (ღირებულების 50%). 1969 წლის 29 აპრილს მიღებულია კანონი საბაჟო გადასახადის შესახებ, რომელმაც თავი მოუყარა ყველა სამართლებრივ დოკუმენტს საბაჟო საკითხებზე (1957-1968 წლების აქტები). მნიშვნელოვანი აქტებია მიღებული 80-90-იან წლებში.

3. გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკა დემოკრატიული და სოციალური ფედერალური სახელმწიფოა. გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის ძირითადი კანონის მიხედვით, „ფედერაციას აქვს განსაკუთრებული საკანონმდებლო უფლებამოსილება საბაჟო გადასახადებისა და საფინანსო მონოპოლიის საკითხებში“¹⁴³.

გერმანიის ფედერაციულ რესპუბლიკაში საბაჟო სამსახური ექვემდებარება ფინანსთა სამინისტროს. საბაჟო სისტემა აერთიანებს მთავარ საბაჟო სამმართველოს და საბაჟო სამმართველოებს, რომლებიც მოქმედებენ ძირითადი ქვეყნის საბაჟო საზღვარზე.

ფედერაციის კუთვნილი შემოსავლებიდან უპირველესი საბაჟო გადასახადებია. საბაჟო და სხვა აკრეფილ გადასახადის მართვას ახორციელებს ფედერალური საფინანსო უწყებები.

¹⁴² იხ. პარლამენტის ოფიციალური საიტი UK Parliament <www.parliament.uk>

¹⁴³ იხ. პარლამენტის ოფიციალური საიტი <www.bundestag.de>

მნიშვნელოვანი დოკუმენტია 1961 წლის 23 ნოემბრის გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის ფინანსთა მინისტრის განცხადება „საბაჟო წესდების შესახებ“. წესდებაში დეტალურადაა რეგლამენტირებული საბაჟო რეჟიმები გერმანიაში. ამ პრობლემებს დიდი ყურადღება ექცევა თანამედროვე პირობებშიც.

გერმანიის საბაჟო ორგანოები თავიანთ რიგებში ითვლიან 40 ათას კაცს. მომსახურეთა ასეთი დიდი რიცხვი განაპირობა ფართო სპექტრის ამოცანებმა, რომლებიც დგას გერმანიის საბაჟო ორგანოების წინაშე, სახელდობრ:

1. გადასახადები: საბაჟო გადასახადები, აქციზი, დამატებული ღირებულების გადასახადი და სხვა;

2. ბრძოლა ნარკოტიკულ საშუალებათა არაკანონიერი ბრუნვის წინააღმდეგ;

3. ბრძოლა იარაღის არაკანონიერი ვაჭრობის წინააღმდეგ;

4. ცხოველთა და მცენარეთა დაცული სახეების შენარჩუნება;

5. სასაზღვრო კონტროლი და სხვა.

გერმანიაში საბაჟო ორგანოები არ წარმოადგენენ დამოუკიდებელ სახელმწიფო სამსახურებს, არამედ ისინი ექვემდებარებიან უშუალოდ ფინანსთა ფედერალურ სამინისტროს და შედიან მის შემადგენლობაში. გერმანიის საბაჟოს მეთაურია გერმანიის ფინანსთა მინისტრი.

გერმანიის საბაჟო ორგანოების მართვა ხორციელდება ოთხ დონეზე.

დონე 1. ფინანსთა ფედერალური სამინისტრო ახორციელებს ქვეყნის საბაჟო ორგანოების საქმიანობაზე საერთო ხელმძღვანელობას. ამასთან აღსანიშნავია, რომ

გერმანიის, ისე როგორც ევროკავშირის სხვა ქვეყნების, საბაჟო მართვის ორგანო ვერ მიიღებს დამოუკიდებელ გადაწყვეტილებებს საბაჟო საქმის იმ საკითხებზე, რომლებიც შედის ევროპის თანამეგობრობის საბაჟოს კომპეტენციის სფეროში.

დონე 2. საბაჟო-კრიმინალური უწყება. ის ეწევა ევროკავშირის საბაჟო კანონმდებლობის დარღვევების ფაქტებზე გამოძებას და საქმის წარმოებას. განსაკუთრებულ შემთხვევებში ისინი ერთობლივად მოქმედებენ ცენტრალურ კრიმინალისტიკურ სამსახურთან.

დონე 3. მთავარი ფინანსური დირექციები, რომლებიც უზრუნველყოფენ საბაჟო გადასახადების აკრეფასა და განაწილებას ბიუჯეტების მიხედვით (მიწის, ფედერალური და საერთო-ევროპული). გარდა აღნიშნულისა, აწარმოებენ საგარეო ვაჭრობის სტატისტიკას.

დონე 4. მთავარი საბაჟოები. გერმანიის საბაჟო ორგანოები ითვლიან 99 მთავარ საბაჟოს. ისინი ახორციელებენ საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების საბაჟო კონტროლსა და გაფორმებას. მათ ექვემდებარებიან საბაჟო საგუშაგოები და კომისარიატები, აგრეთვე ოპერატიულ-სამძებრო საბაჟოები.

საბაჟო საგუშაგოების ფუნქციებია საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების დათვალიერება და წინასწარი გაფორმება. ისინი მოქმედებენ აეროპორტებში, საზღვაო პორტებში და ავტოსადგურებში.

საბაჟო კომისარიატები იცავენ ევროკავშირისა და გერმანიის საბაჟო საზღვრებს. მათ მიკუთვნებული აქვთ ისეთივე უფლებამოსილება, როგორც პოლიციის (საგზაო მოძრაობის კონტროლისა და ზედამხედველობის ჩათვლით).

ოპერატიულ-სამძებრო საბაჟოები წყვეტენ სამარ-

თაღდამცავი ბლოკის საკითხებს. შემოსული მასალები გადაეცემა სამართალდამცავ უწყებას. ოპერატიულ-სამძებრო საბაჟოების შემადგენლობაში მოქმედებენ „მოზილური კონტროლის ჯგუფები“ რომლებიც ახორციელებენ სატვირთო ავტომანქანების, საწყობების, ფიზიკური პირების, შერჩევით კონტროლსა და შემოწმებას.

ამრიგად,გერმანიის საბაჟო ორგანოებს შეთავსებული აქვთ საგადასახადო პოლიციის, ავტონისპექციის და სასაზღვრო ჯარის ფუნქციები.

გერმანიის ნებისმიერი საბაჟოს საქმიანობა მკვეთრად რეგლამენტირებულია. შექმნილია დეტალური ინსტრუქციები, რომლებითაც დადგენილია ნებისმიერ სიტუაციაში თითოეული თანამშრომლის მოქმედების წესები.

6. საფრანგეთში განსაკუთრებულ ზრუნვას იჩენენ საბაჟო კანონმდებლობის სრულყოფაზე¹⁴⁴. მიღებულია მნიშვნელოვანი სამართლებრივი აქტები.ჯერ კიდევ 1968 წლის 29 მაისს გამოიცა დეკრეტი „68-81“ საზღვარგარეთის ქვეყნებთან ფინანსური ურთიერთობის შესახებ“. ამ დოკუმენტის მიხედვით,პირებს,რომლებიც მიემგზავრებიან საზღვარგარეთ, ნება ეძლევათ თან იქონიონ გარკვეული სახის ვალუტა.

საფრანგეთში ფინანსებისა და ბიუჯეტის სამინისტროს კომპეტენციას განეკუთვნება საბაჟო დაწესებულებების განშტოებული ქსელის ორგანიზაცია და ხელმძღვანელობა. ამ საქმეს უშუალოდ განაგებს საბაჟო საქმის გენერალური დირექცია. იგი უზრუნველყოფს კონტროლს საქონლისა და ვალუტის შეტანა-

¹⁴⁴ იხ. პარლამენტის ოფიციალური საიტი < <http://www.parlement.fr> >

გატანაზე; შეიმუშავენ საბაჟო ტარიფებს, საბაჟო რეჟიმების წესებს; ახორციელებს კონტროლს მათ შესრულებაზე; მონაწილეობს მოლაპარაკებებში, საერთაშორისო კონფერენციების მუშაობაში, საერთაშორისო ხელშეკრულებების, კონვენციების, შეთანხმებების შემუშავებაში საბაჟო ურთიერთობების საკითხებზე; საბაჟო პროცედურების ადმინისტრაციული აქტებისა და საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის საკითხების გამარტივებაში.

7. სათანადო ყურადღებას უთმობს იტალიის რესპუბლიკა საბაჟო კანონმდებლობის სრულყოფის საკითხებს. იტალიის რესპუბლიკის კონსტიტუციის მიხედვით, რესპუბლიკა დაყოფილია ოლქებად, პროვინციებად და თემებად. თანახმად კონსტიტუციაში დადგენილი პრინციპებისა, ოლქები წარმოადგენენ საკუთარი უფლებებისა და ფუნქციების მქონე ავტონომიურ ერთეულებს. მაგრამ კონსტიტუციის 120-ე მუხლის თანახმად, „ოლქს არ შეუძლია დაადგინოს ბაჟი შემოზიდვებზე, გატანაზე და ოლქებს შორის ტრანზიტზე დაუშვებელია ისეთი ღონისძიებების ჩატარება, რომლებიც ხელს შეუშლიან მოქალაქეების ან ქონების თავისუფალ გადაადგილებას ოლქებს შორის“.

იტალიის პრეზიდენტის 1971 წლის 16 თებერვლის №18 დეკრეტით შეტანილია ცვლილებები და დამატებები საბაჟო კანონმდებლობაში. დეკრეტი შედგება 128 მუხლისაგან. იგი არსებითად საბაჟო კოდექსია. დეკრეტის განყოფილებებია: ზოგადი დებულებები; საბაჟო ინსტიტუტები და პროცედურები; ცალკეული საბაჟოები და ფისკალური ოპერაციები; დასკვნითი და გარდამავალი დებულებები.

იტალიაში საბაჟო საქმიანობას ხელმძღვანელობს ფინანსთა სამინისტროს საბაჟოების მთავარი სამმართველო, რომელიც დაკავებულია უმთავრესად საბაჟო ტარიფების პრაქტიკული საკითხებით, ბაჟით, საბაჟო კონტროლისა და საბაჟო გაფორმების პროცედურების გამარტივების პრობლემებით, საბაჟო გადასასახადებითა და მოსაკრებლებით.

8. ესპანეთის საბაჟო სისტემა ემყარება ეროვნულ საბაჟო კანონმდებლობას და საერთაშორისო ხელშეკრულებებს, კონვენციებსა და შეთანხმებებს საბაჟო ურთიერთობის საკითხებზე. მთავარი საბაჟო ორგანოა საგადასახადო საქმის გენერალური დირექცია. იგი მონაწილეობს ესპანეთის საგარეო პოლიტიკის შემუშავებასა და განხორციელებაში. გენერალური დირექცია მოიცავს საბაჟო დაწესებულებათა სისტემას, უზრუნველყოფს საბაჟო სამსახურის ორგანიზაციასა და მისი საქმიანობის ხელმძღვანელობას; ამყარებს წესრიგს საქონლისა და ვალუტის შემოტანა-გატანაზე; იცავს საბაჟო კანონმდებლობას, საბაჟო ტარიფებს, აკონტროლებს ღონისძიებებს საბაჟო პროცედურებისა და საბაჟო ფორმალბათა გამარტივებისათვის. რიგ შემთხვევებში საგადასახადო საქმის გენერალური დირექცია შეიმუშავებს და წარუდგენს დასამტკიცებლად საკანონმდებლო ორგანოებს ნორმატიულ აქტებს საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის სხვადასხვა საკითხებზე. იგი დაკავებულია აგრეთვე ჯარიმების გადახდევინებით, დამატებითი ღირებულების გადასახადების ამოღებით. ესპანეთის საბაჟო სამსახური ექვემდებარება მრეწველობის, ტურიზმისა და ვაჭრობის სამინისტროებს.

9. ფინეთის საბაჟო სამსახური ექვემდებარება

ფინანსთა სამინისტროს. იგი ამუშავებს საბაჟო კანონმდებლობის პროექტებს, აკონტროლებს ნორმატიული აქტების შესრულებას, გამოსცემს დადგენილებებს საბაჟო შეღავათებისა და პრეფერენციების შესახებ; ადგენს ინსტრუქციებსა და წესებს საბაჟო გადასახადებსა და სხვა საკითხებზე. საბაჟო საქმისადმი უშუალო ხელმძღვანელობას ახორციელებს ფინანსთა სამინისტროს მთავარი საბაჟო სამმართველო. მის კომპეტენციაში შედის საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებებით საბაჟო საზღვრის გადაკვეთის საკითხები (საბაჟო კონტროლი, გაფორმება, რეჟიმები, შეღავათები, გადასახადები და ა. შ.); საბაჟო ტარიფების დაწესება, სახელმწიფოს ბიუჯეტში საბაჟო გადასახადებისა და მოსაკრებლების შეტანა.

ფინეთის საბაჟო სისტემა შედგება ეროვნული საბაჟო სამინისტროს ლაბორატორიისა და საბაჟო რეგიონებისაგან. საბაჟო სამსახურის ცენტრალურ ადმინისტრაციულ გაერთიანებას შეადგენს ეროვნული საბაჟო სამინისტრო. რეგიონალური საბაჟო სამმართველო დაყოფილია შვიდ საბაჟო რეგიონად. თითოეულს გააჩნია თავისი რეგიონული საბჭო, რომლის ხელმძღვანელობა ხორციელდება ერთ ან რამდენიმე საბაჟო საგუშაგოზე. საბაჟო ლაბორატორია ეს არის საბაჟო სამსახურის სამეცნიერო-საექსპერტო გაერთიანება, რომელიც მოიცავს მთელს ქვეყანას.

საბაჟოების ძირითადი ფუნქციებია: საბაჟო კონტროლი; საბაჟო გადასახადის დარიცხვა და გადახდევინება; საბაჟო პრივილეგიებისა და იმუნიტეტების სისტემის სრულყოფა; აქციზის აკრეფა; საბაჟო სტატისტიკის წარმოება ევროკავშირის ფარგლებში; კონტროლი საბაჟო კანონმდებლობის დარღვევებზე,

აღრიცხვა, აღმოფხვრა, მომხმარებელთა ინტერესების დაცვა.

საბაჟო სამსახურის საქმიანობა ხორციელდება ფინანსთა სამინისტროს ხელმძღვანელობით. მისი ძირითადი ფუნქციაა ქვეყნის ეკონომიკური პოლიტიკის მომზადება და შემდგომში კონტროლი მის განხორციელებაზე. სამინისტრო შეიმუშავებს ფინანსური რესურსების გამოყენების, ბიუჯეტის ფორმირებისა და მართვის ერთწლიან სახელმწიფოს პროგრამებს.

საგადასახადო დეპარტამენტი, ფინანსთა სამინისტროს შემადგენელი ნაწილი, ამზადებს საკანონმდებლო აქტებს. ამ გზით მონაწილეობს საბაჟო და საგადასახადო საქმის წარმოების განვითარებაში.

ეროვნული საბაჟო სამინისტრო პასუხს აგებს ფინეთის საბაჟოს ცენტრალური ადმინისტრაციის საქმიანობაზე. სამინისტრო ახორციელებს შემდეგ ღონისძიებებს:

1. ქმნის ნორმალურ პირობებს საბაჟოების მუშაობისათვის;

2. მონაწილეობს საბაჟო პროცედურებისა და საბაჟო გადასახადების გადახდევინების სისტემის განვითარებაში;

3. ახორციელებს კონტროლს საგარეო ვაჭრობის სტატისტიკის წარმოებაზე;

4. მონაწილეობს ევროკავშირის საბაჟო პოლიტიკის განხორციელებაში.

ფინეთის კანონმდებლობაში გამოყოფენ სამ ძირითად ნორმატიულ-სამართლებრივ დოკუმენტს, რომლებშიც ჩამოყალიბებულია ფინეთის საბაჟოს უფლებები და მოვალეობები. ესაა ეროვნული საბაჟო

აქტი, ეროვნული კანონი აქციზის შესახებ და საბაჟო კოდექსი.

ეროვნულ საბაჟო აქტში აღნიშნულია, რომ ფინეთის საბაჟო კანონმდებლობა უნდა შეესაბამებოდეს ევროკავშირის მიზნებსა და ამოცანებს საბაჟო სფეროში.

საბაჟო კოდექსი მოითხოვს ყველა საბაჟო ფორმალობის დაცვას, კონტროლის განხორციელებას, საჭიროების შემთხვევაში ყველა საშუალებისა და ზომების გამოყენებას, თუ ამის უფლებას იძლევა კანონმდებლობა. საბაჟო კანონმდებლობის დაცვის მიზნით ყველა პირი, რომელიც დაკავშირებულია სავაჭრო ორგანიზაციებთან, ვალდებულია წარუდგინოს საბაჟო ორგანოებს ყველა საჭირო დოკუმენტი და ინფორმაცია.

კოდექსი მოიცავს საბაჟო დეკლარაციების გამოყენების, გაფორმებისა და კონტროლის განხორციელების, საბაჟო გადასახადის და სხვა საკითხებს.

5. შეეციაში სააჟო საქმე ექვემდებარება საგარეო ვაჭრობის დეპარტამენტს; იგი შედის საგარეო საქმეთა სამინისტროს სტრუქტურაში. დეპარტამენტს გააჩნია ფართო შეუზღუდველი ავტონომია. მისი უფროსი მინისტრის რანგის სახელმწიფოს მოხელეა. საგარეო ვაჭრობის დეპარტამენტი შეიმუშავებს საბაჟო პოლიტიკის საფუძვლებს და უზრუნველყოფს საბაჟო კანონმდებლობის შესრულებას. დეპარტამენტის სპეციალური განყოფილება ახორციელებს საბაჟო გადასახადების ამოღებას, ადგენს საქონლის წარმოშობისა და კეთილსინდისიერი კონკურენციის დაცვის კონტროლის წესებს.

6. იაპონიაში საბაჟო საქმე მოიცავს საგარეო ვაჭრობის სტატისტიკას. ამ საქმით დაკავებულია ფინანსთა სამინისტრო. მის შემადგენლობაშია კადრების

მომზადების, ფინანსების, საბაჟოების და აუდიტის სამსახურები, შესაბამისი სახელმწიფოს ინსტიტუტები.

7. არგენტინაში ეროვნული საბაჟო სამმართველო ექვემდებარება ეკონომიკის სამინისტროს; პერუში კი მთავარი საბაჟო სამმართველო შედის ეკონომიკისა და ფინანსთა სამინისტროს სტრუქტურაში.

8. სსრ კავშირის არსებობის პირობებში რუსეთის ფედერაციული რესპუბლიკის საბაჟო სამსახურის სათავეში იდგა სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოსთან არსებული სახელმწიფოს საბაჟო კონტროლის მთავარი სამმართველო. მის დებულებაში (1987 წლის 13 იელისის №775) განსაზღვრული იყო სამმართველოს ფუნქციები და საქმიანობის წესი. მთავარი სამმართველოს ცენტრალურ სტრუქტურებს შეადგენდნენ სამმართველოები და განყოფილებები; კონტრაბანდასთან და საბაჟო წესების დარღვევებთან ბრძოლის, ტექნიკური კადრებისა და სასწავლო დაწესებულებების, საბაჟო სამართლის, საბაჟო პოლიტიკისა და საგარეო კავშირების, ეკონომიკური სამმართველოები.

თანამედროვე საბაჟო სამსახურისა და საბაჟო-სამართლებრივი ინსტრუმენტების შექმნის დაწყება დაკავშირებულია რსფსრ-ის პრეზიდენტის 1991 წლის 25 აგვისტოს განკარგულებასა - „რსფსრ-ს ტერიტორიაზე საბაჟო სამსახურის საქმიანობის შესახებ“ და 1991 წლის 25 ოქტომბრის ბრძანებულებასთან. ამ დოკუმენტების შესაბამისად შეიქმნა რუსეთის ცენტრალური საბაჟო ორგანო-სახელმწიფო საბაჟო კომიტეტი.

1991 წლის დეკემბერში შეწყვიტა არსებობა სსრ კავშირმა. რუსეთის მთავრობამ 1991 წლის 26 დეკემბერს მიიღო დადგენილება „რსფსრ-ს სახელმწიფოს საბაჟო კომიტეტის საკითხებზე“. დამტკიცდა რუსეთის საბაჟო

კომიტეტის დებულება, განისაზღვრა საბაჟო ორგანოს აპარატის სტრუქტურა და საშტატო განრიგი.

1993 წელს მიღებულ იქნა რუსეთის ფედერაციული რესპუბლიკის საბაჟო კოდექსი და კანონი „საბაჟო ტარიფის შესახებ“. კოდექსში განსაზღვრულია რუსეთის საბაჟო ორგანოების ფუნქციები, სტრუქტურა, საბაჟო პოლიტიკის მიზნები, რეჟიმები, საბაჟო გაფორმებისა და საბაჟო კონტროლის პრინციპები.

რუსეთის ფედერაციის საბაჟო ორგანოები წარმოადგენენ აღმასრულებელი ხელისუფლების სტრუქტურებს, სახელმწიფოს მმართველობის სისტემის შემადგენელ რგოლებს.

რუსეთის ფედერაციის საბაჟო სახელმწიფოს კომიტეტი აღმასრულებელი ფედერალური ხელისუფლების ცენტრალური ორგანოა. იგი რუსეთის ფედერაციის საბაჟო პოლიტიკის განხორციელების უშუალო ხელმძღვანელი დაწესებულებაა, სახელმწიფოს მმართველობის სისტემის შემადგენელი ნაწილია. უკანასკნელ წლებში ჩამოყალიბდა და წარმატებით ფუნქციონირებენ რუსეთის ფედერაციის საბაჟო კომიტეტის ახალი დანაყოფები: საბაჟო-სატარიფო სამმართველო, საბაჟო შემოსავლების ფედერალური სამმართველო, სავალუტო კონტროლის განყოფილება, საბაჟო სტატისტიკისა და ანალიზის სამმართველო.

რუსეთის ფედერაციის საბაჟო ორგანოების სისტემის მნიშვნელოვანი შემადგენელი ნაწილებია რეგიონული საბაჟო სამმართველოები, საბაჟოები, საბაჟო საგუშაგოები და საბაჟო გამშვები პუნქტები.

რუსეთის საბაჟო კოდექსი მნიშვნელოვანი სამართლებრივი დოკუმენტია. იგი ეფუძნება ევროპულ საბაჟო კანონმდებლობას – ევროკავშირის საბაჟო

კოდექსს, მის პირითად დებულებებს, პრინციპებს, ფილოსოფიას.

საბაჟო კოდექსში გამოცხადებულია კონცეფცია, რომლის რეალიზებასაც ახდენს განვითარებული ქვეყნების საბაჟო კანონმდებლობა – კონცეფცია რისკების მართვისა. ეს იმას ნიშნავს, რომ საბაჟომ არ უნდა გააკონტროლოს ყველაფერი, რაც მოძრაობს მისი მეშვეობით, არამედ უნდა აირჩიოს თავისთვის მიზანი, ასე თუ ისე დატვირთული რისკით ეკონომიკისათვის, უსაფრთხოებისათვის, ჯანმრთელობისათვის, ინტელექტუალური საკუთრებისათვის.

საბაჟო კოდექსი არის პირდაპირი მოქმედების კანონი. ამ კოდექსის 440 მუხლი მთლიანად ეძღეება საბაჟო საქმეს. ახალ კოდექსში აღარ არის განყოფილებები, რომლებიც ეძღვნებოდა საბაჟო კანონმდებლობის დარღვევებს, ამ დარგში საქმის წარმოებას, მოკვლევას და სხვა (1993 წლის საბაჟო კოდექსის 219-386 მუხლები).

საბაჟო კოდექსის ერთ-ერთი ღირსებაა, რომ იგი ითვალისწინებს საბაჟო პრობლემების მთელი სფეროს რეგულირებას. ეს ეხება ტვირთის შემოტანას, რეჟიმებს, გაფორმებას, კონტროლსა და სხვა. აქამდე მოქმედი კოდექსი ამ საკითხებს ასე კომპლექსურად ვერ წყვეტდა.

კოდექსი იცავს კანონმდებლობის ინტერესებსაც და მეწარმეთა, ბიზნესმენტა, მოსახლეობის ფართო წრეების ინტერესებსაც.

საბაჟო კოდექსის მიხედვით, საბაჟოს მართავს რუსეთის სახელმწიფოს საბაჟო კომიტეტი, რეგიონული საბაჟო სამმართველოები, საბაჟო საგუშაგოები და საბაჟო გამშვები პუნქტები.

ვეროკავშირი. ინტეგრაციის ერთ-ერთი პირველი და უმნიშვნელოვანესი მიმართულება იყო საბაჟო კავშირის შექმნა. დღეისათვის ევროკავშირი ერთიანი საბაჟო სისტემაა. ერთიანი საბაჟო ტარიფი ყოველწლიურად ქვეყნდება ევროკავშირის კომისიის (ევროკომისიის) მიერ ოფიციალურ და ინტეგრირებულ ვარიანტად.

სამართლებრივ საფუძველს, რომელიც არეგულირებს ევროკავშირის ქვეყნების საბაჟო სამსახურების საქმიანობას, წარმოადგენს ევროპის გაერთიანების საბაჟო სამართალი. ძირითადი დოკუმენტია ევროკავშირის საბაჟო კოდექსი, რომელიც ევროკავშირის საბაჟომ მიიღო 1992 წლის 12 ოქტომბერს.

რამ განაპირობა ევროკავშირის საბაჟო კოდექსის შექმნა?

1. ევროკავშირის საფუძველია საბაჟო კავშირი;
2. აუცილებელი იყო ერთ დოკუმენტში მრავალი განკარგულების, აქტის, შეთანხმების გაერთიანება;
3. საბაჟო კონტროლისა და გაფორმების გამარტივებამ და დაჩქარებამ;
4. გამორიცხვა იმ შემთხვევებისა, რომლებიც გვერდს უვლიდნენ ევროკავშირის საბაჟო სამართალს.

ევროკავშირის საბაჟო კოდექსი შედგება 8 ნაწილისა და 253 მუხლისაგან. პირველი ნაწილის 19 მუხლში მოცემულია საბაჟო სფეროს ცნებების და ტერმინების განმარტებანი. გარდა ამისა, განსაზღვრულია თანამეგობრობის საბაჟო სივრცე.

მეორე ნაწილში განხილულია ევროკავშირის საბაჟო ტარიფები, საქონლის წარმოშობა და საბაჟო ღირებულება. საქონლის საბაჟო-სამართლებრივ დანიშნულებას ეძღვნება 124 მუხლი. აქ აღწერილია საბაჟო

რეჟიმები, აგრეთვე საბაჟო გაფორმების ნორმალური და დაჩქარებული პროცედურები. მთელი რიგი მუხლები ეძღვნება საბაჟო ტერიტორიიდან საქონლის გატანას. კოდექსში ნაჩვენებია საბაჟო გადასახადებისაგან გათავისუფლების პირობები და საქონლის სახეობები.

ამჟამად მოქმედი საბაჟო ტარიფები შემოღებულია 1988 წლის 1 იანვარს. ტარიფები შემუშავებულია საქონლის აღწერისა და კოდირების ჰარმონიზებული სისტემის ბაზაზე. ეს სისტემა მოიცავს საქონლისა და საქონლის ჯგუფების 1241 პოზიციას. საბაჟო გადასახადის თანხის განსაზღვრა ხდება ევროს მეშვეობით.

საბაჟო ორგანოების მუშაობის სრულყოფა და მისი ეფექტიანობის ამაღლება თანამედროვეობის უმთავრესი ამოცანაა. მისი მიღწევა იოლი საქმე როდია, სხვა მრავალი ღინისძიებათაგან, რაც უზრუნველყოფს საბაჟო სამსახურის ეფექტიანობის ამაღლებას. მნიშვნელოვანია საზღვარგარეთის ქვეყნების გამოცდილების შესწავლა და პრაქტიკულ საქმიანობაში დანერგვა; ამ ქვეყნების სამართლებრივი დოკუმენტების (საბაჟო კოდექსები, დეკრეტები, საბაჟო ტარიფები და სხვა აქტები), ცნობილი მეცნიერთა და პრაქტიკოსთა შრომების, სახელმძღვანელოებისა და რეკომენდაციების ქართულ ენაზე გამოქვეყნება; უცხოეთის საბაჟო სამსახურებთან საქმიანი კავშირებისა და ურთიერთობების გაღრმავება-განვითარება; მათი წარმომადგენლობის მოწვევა, ერთობლივი კონფერენციების, სიმპოზიუმების, შეხვედრების ორგანიზაცია.

დღეს დგას უმნიშვნელოვანესი ამოცანა: გააისინჯოს საზღვარგარეთის ქვეყნებთან საბაჟო თანამშრომლობის სამართლებრივი ბაზა და გააქტიურდეს სამსახურის საგარეო ურთიერთობები.

ლიტერატურა:

1. „თავისუფალი ტრანზიტის კონვენცია და სტატუსი (ბარსელონა 1921 წელი, 20 აპრილი)

2. სეულის 1994 წლის საფოსტო გზაენილების კონვენცია

3. კონვენცია ტვირთების საერთაშორისო საგზაო გადაზიდვების შესახებ (ჟენევა, 1956 წლის 19 მაისი)

4. ბაზელის კონვენცია სახიფათო ნარჩენების ტრანსსასაზღვრო გადაზიდვასა და მათ განთავსებაზე კონტროლის შესახებ

5. საერთაშორისო კონვენცია „საბაჟო პროცედურების გამარტივებისა და ჰარმონიზაციის შესახებ“ (კიოტო, 1973 წლის 18 მაისი)

6. „შეთანხმება ტარიფებისა და ვაჭრობის შესახებ 1994 წლის გენერალური შეთანხმების მე-6 მუხლის გამოყენებაზე“ (ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის კონვენცია)

7. „შეთანხმება გადაზიდვისწინა ინსპექციის შესახებ“

8. „საერთაშორისო კონვენცია საბაჟო საკითხებში ორმხრივი ადმინისტრაციული დახმარების შესახებ“ (ბრიუსელი, 2003 წლის 27 ივნისი. განახლებული ოქოანესბურგის კონვენცია)

9. „საერთაშორისო კონვენცია საბაჟო ადმინისტრაციული ურთიერთდახმარების გაწევის შესახებ საბაჟო სამართალდარღვევების აღკვეთისა და გამოძიების სფეროში“ (ნაირობი, 1997 წლის 3 ივნისი)

10. „არუშას განახლებული საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს დეკლარაცია საბაჟოში კეთილსინდისიერ მართვასა და ინტერეგრირებასთან დაკავშირებით“

(არუშა (ტანზანია), 1993 წლის 7 ივლისი).

11. ტურიზმის ქარტია და კოდექსი (1985 წელი)

12. ვენის კონვენცია „საბაჟო ტრანზიტის შესახებ“ (1971 წელი)

13. აშშ კონსტიტუცია

14. საქართველოს 2011 წლის საგადასახადო კოდექსი

15. საქართველოს საბაჟო კანონმდებლობის კრებული, ორ წიგნად, წიგნი 1-2; შემდგენელ-რედაქტორი ზ. ამილახვარი, თბილისი, 2003

16. ევროპის გაერთიანების საბაჟო კოდექსი. საბჭოს რეგლამენტი 2913/92

17. ევროპის გაერთიანების საბაჟო კოდექსი, საბჭოს რეგლამენტი №450/2008 (რუსულ ენაზე)

18. ლ. ალექსიძე, თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი, თბილისი, 2010

19. დ. გეფუერიძე ა. ხაზალია საერთაშორისო ორგანიზაციების სამართალი, თბილისი, 2011

20. პიტერ ჰ. ლინდერტი, საერთაშორისო ეკონომიკა, სახელმძღვანელო, თარგნის მეცნიერ-რედაქტორი რობერტა ასათიანი, თბილისი, 2001

21. დიკ ლეონარდი, ევროკავშირის სახელმძღვანელო, თბილისი, 2004

22. ი. ხარაზი, საქართველოს საგადასახადო სამართალი, თბილისი, 2011

23. ია ხარაზი, საბაჟო სამართალი, თბილისი, 2009

24. ვახტანგ ქარუმიძე, საბაჟო სამართალი, თბილისი 2004

25. თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი, ლექსიკონი-ცნობარი, თბილისი, 2003

26. გ. ურიდია, საერთაშორისო საბაჟო კონვენციების კომენტარები, თბილისი, 2006
27. გ. ურიდია, ფ. არახამია, საბაჟო საქმის თეორია, თბილისი, 2009
28. გ. ურიდია, ფ. რუხაია, მ. არახამია, საბაჟო გაფორმება TIR და AtA (GPD) კარნეტის პრინციპებით, თბილისი, 2004
29. ნ. იუ. კლუგლოვა, ბიზნესის საფუძვლები (რუსულ ენაზე), მოსკოვი, 2005
30. კ. ტ. ბორისოვი, საერთაშორისო საბაჟო სამართალი (რუსულ ენაზე), მოსკოვი, 2001
31. კ. კ. სანდროვსკი, საერთაშორისო საბაჟო სამართალი (რუსულ ენაზე), კიევი, 2001
32. ა. დ. ერშოვი, საერთაშორისო საბაჟო ურთიერთობები (რუსულ ენაზე), სანკ-პეტერბურგი, 2000
33. დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის საერთაშორისო ასამბლეის ბიულეტენი (რუსულ ენაზე), 1992, №3
34. საერთაშორისო სამართალი: სახელმძღვანელო (რუსულ ენაზე), ვ. ნ. დურდენევესკის და ს. ბ. კრილოვის რედაქტორობით.
35. ს. ტ. ალიბეკოვი, საერთაშორისო საბაჟო სამართალი (რუსულ ენაზე), აღმა-ატა, 2012.

პრივილეგიებისა და იმუნიტეტების ინსტიტუტი
საერთაშორისო საბაჟო სამართალზე

§1. დიპლომატიური წარმომადგენლობების საბაჟო
პრივილეგიები და იმუნიტეტები

სახელმწიფოთა სუვერენული თანასწორობის პრინციპი გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდების ქვაკუთხედიანია. ყოველი სახელმწიფო მიუხედავად მისი ტერიტორიის სიდიდისა და მოსახლეობის რაოდენობისა, მისი მმართველობის ფორმისა და პოლიტიკური რეჟიმისა, მისი სამხედრო-ეკონომიკური სიძლიერის ან სისუსტისა, ყველა დანარჩენ ქვეყნებთან ერთად თანაბრად სარგებლობს იმ საერთაშორისო-სამართლებრივი უფლებანაირიანობით, რომლის შინაარსი განისაზღვრება თანამედროვე საერთაშორისო სამართლის ძირითადი პრინციპებითა და ნორმებით.

საერთაშორისო სამართლის მიხედვით, არც ერთ სახელმწიფოს არ შეუძლია არსებობა სხვა სახელმწიფოებთან სათანადო ურთიერთობების და ნორმალური კავშირების გარეშე. სახელმწიფოები პატივს სცემენ ერთმანეთის სუვერენულ თანასწორობას და თავისუფლებას, აგრეთვე ყველა უფლებას, რომლებიც დამახასიათებელია მათი სუვერენიტეტისათვის და რომლებსაც მოიცავს იგი.

ნორმები, რომლებიც განსაზღვრავენ და არეგულირებენ სახელმწიფოს საზღვარგარეთული წარმომადგენლობების სამართლებრივ მდგომარეობას, დიპლომატიური მოლაპარაკების ფორმებს, დიპლომატიური აქტების მომზადებისა და შექმნის წესებს, საგარეო

ურთიერთობების ორგანოთა სტრუქტურასა და კომპეტენციას დიპლომატიური და საკონსულო სამართლის შინაარს ქმნიან.

ვენის 1961 წლის კონვენციამ დიპლომატიურ ურთიერთობათა შესახებ და ვენის 1963 წლის კონვენციამ საკონსულო ურთიერთობათა შესახებ (საქართველო შეუერთდა 1993 წლის 13 მაისის და 8 ივნისის პარლამენტის დადგენილებით) არა მარტო შეაჯამა სახელმწიფოთა ურთიერთობის მრავალსაუკუნოვანი საერთაშორისო სამართლებრივი პრაქტიკა, არამედ შეიმუშავა მთელი რიგი ახალი თანამედროვე საერთაშორისო-სამართლებრივი ნორმები, რომელთა საფუძველზეც სხვადასხვა სახელმწიფოებმა შესაბამისი ახალი ნორმატიული აქტები მიიღეს.

საგარეო ურთიერთობის ცენტრალურ ორგანობად ხელისუფლებისა და მმართველობის უმაღლესი სახელმწიფო ორგანოები გვევლინება.

სახელმწიფოთა უმრავლესობა საგარეო ურთიერთობის დარგში ზოგად ხელმძღვანელობას ხელისუფლების უმაღლეს საკანონმდებლო ორგანოს-პარლამენტს მიაკუთვნებს, რომელიც იხილავს ისეთ საკითხებს, რომლებიც სხვა სახელმწიფოებთან და საერთაშორისო ორგანოებთან ურთიერთობას ეხება. პარლამენტი სრული შემადგენლობის უმრავლესობით ახდენს საერთაშორისო ხელშეკრულებების და შეთანხმებების რატიფიკაციასა და დენონსაციას. კონსტიტუციის 65-ე მუხლის 1(1) ნოვაციური პუნქტით, „საქართველოს პარლამენტს საერთაშორისო ხელშეკრულებისა და შეთანხმების რატიფიცირების, დენონსირებისა და გაუქმების შესახებ მიმართავს საქართველოს მთავრობა, ხოლო 65-ე მუხლის 1-ლი

პუნქტის [1] თანახმად, საქართველოს პარლამენტს საერთაშორისო ხელშეკრულებებისა და შეთანხმებების რატიფიცირების, დენონსირებისა და გაუქმების შესახებ მიმართავს საქართველოს მთავრობა, ხოლო ამ მუხლის მე-2 პუნქტის „ა-გ“-ქვეპუნქტებით გათვალისწინებულ შემთხვევებში, აგრეთვე იმ შემთხვევაში, როდესაც ხელშეკრულება (შეთანხმება) დადებულია საქართველოს პრეზიდენტის მიერ, – საქართველოს პრეზიდენტი, რაც საჭიროებს პრემიერ-მინისტრის კონტრასიგნაციას“ (ამოქმედდა 2013 წლის ოქტომბრის მორიგი საპრეზიდენტო არჩევნების შედეგად არჩეული პრეზიდენტის მიერ ფიცის დადების მომენტიდან). იმავე მუხლის მე-2 ნაწილის თანახმად კი, „იმ საერთაშორისო ხელშეკრულებათა და შეთანხმებათა გარდა, რომლებიც ითვალისწინებენ რატიფიცირებას, სავალდებულოა აგრეთვე ისეთი საერთაშორისო ხელშეკრულებისა და შეთანხმების რატიფიცირება, რომელიც: ა) ითვალისწინებს საერთაშორისო ორგანიზაციაში ან სახელმწიფოთაშორის კავშირში საქართველოს შესვლას; ბ) სამხედრო ხასიათისაა; გ) ეხება სახელმწიფოს ტერიტორიულ მთლიანობას ან სახელმწიფო საზღვრების შეცვლას; დ) დაკავშირებულია სახელმწიფოს მიერ სესხის აღებასა და გაცემასთან; ე) მოითხოვს შიდასახელმწიფოებრივი კანონმდებლობის შეცვლას, ნაკისრი საერთაშორისო ვალდებულებათა შესასრულებლად აუცილებელი კანონებისა და კანონის ძალის მქონე აქტების მიღებას.

კონსტიტუციის 65-ე მუხლის მე-3 ნაწილით, პარლამენტს უნდა ეცნობოს სხვა საერთაშორისო ხელშეკრულებათა და შეთანხმებათა დადების შესახებ. მე-4 ნაწილი კი ითვალისწინებს, რომ „საკონსტიტუციო სასამართლოში კონსტიტუციური სარჩელის ან წარდგინების შეტანის შემთხვევაში დაუშვებელია შე-

საბამისი საერთაშორისო ხელშეკრულების თუ შეთანხმების რატიფიცირება საკონსტიტუციო სასამართლოს გადაწყვეტილების გამოტანამდე“.

საგარეო ურთიერთობების ზოგადი პილიტიკური ხელმძღვანელობა და საერთაშორისო ურთიერთობებში სახელმწიფოს უზენაესი წარმომადგენლობა საქართველოს პრეზიდენტს ეკისრება, რომელიც წარმოადგენს საქართველოს საგარეო ურთიერთობებში. კონსტიტუციის 73-ე მუხლის თანახმად, „საქართველოს პრეზიდენტი: ა) დებს საერთაშორისო ხელშეკრულებებსა და შეთანხმებებს, აწარმოებს მოლაპარაკებას უცხოეთის სახელმწიფოებთან; პარლამენტის თანხმობით ნიშნავს საქართველოს ელჩებსა და სხვა დიპლომატიურ წარმომადგენლებს; იღებს უცხოეთის სახელმწიფოთა და საერთაშორისო ორგანიზაციათა ელჩებისა და დიპლომატიური წარმომადგენლების აკრედიტაციას“.

საგარეო ურთიერთობის საზღვარგარეთულ ორგანოთა შორის (დიპლომატიური, საკონსულო, სავაჭრო, საბაჟო, საგადასახადო და ა. შ.), ცენტრალური ადგილი უჭირავს დიპლომატიურ წარმომადგენლობას უცხო ქვეყანაში ან საერთაშორისო ორგანიზაციებთან. 1961 წლის 14 აპრილის დიპლომატიურ ურთიერთობათა შესახებ ვენის კონვენციის მიხედვით, დიპლომატიური წარმომადგენლობის ფუნქციებია:

1. ადგილსამყოფელ სახელმწიფოში თავისი სახელმწიფოს წარმოდგენა;

2. ადგილსამყოფელ სახელმწიფოში თავისი სახელმწიფოსა და მოქალაქეების ინტერესების დაცვა;

3. ადგილსამყოფელ სახელმწიფოსთან მოლაპარაკების წარმოება;

4. ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს პოლიტიკური, ეკონომიკური, კულტურული ცხოვრების შესახებ ცნობათა კანონიერი საშუალებებით შეგროვება და თავისი სახელმწიფოსათვის მიწოდება;

5. თავის და ადგილსამყოფელ სახელმწიფოს შორის პოლიტიკური, ეკონომიკური, კულტურული და სამეცნიერო ურთიერთობათა განვითარებისათვის ხელის შეწყობა.

დიპლომატიური წარმომადგენლობა უფლებამოსილია შეასრულოს საკონსულო ფუნქციებიც. დიპლომატიური წარმომადგენელი მოქმედებს ადგილსამყოფელ სახელმწიფოში თავისი სახელმწიფოს სახელით ყოველი დამატებითი უფლებამოსილების გარეშე და ყოველ მის ქმედებაზე პასუხისმგებელია მააკრედიტებელი სახელმწიფო. თუ დიპლომატიური წარმომადგენლობის ქმედება ან განცხადება ეწინააღმდეგება მისი სახელმწიფოს ინტერესებს, უკანასკნელი უფლებამოსილია დაგმოს თავისი წარმომადგენლის ასეთი ქმედება, ხოლო საჭიროების შემთხვევაში გაიწვიოს იგი.

დიპლომატიური წარმომადგენლობა წარმოდგენილ სახელმწიფოში დიპლომატიური იმუნიტეტით სარგებლობს: იმუნიტეტი დიპლომატიური წარმომადგენლობის და მისი რეზიდენციის განსაკუთრებული უფლებამოსილებაა, რომელიც მას ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს ყველა იურისდიქციისაგან ათავისუფლებს.

ვენის 1961 წლის კონვენციამ მკაფიოდ განსაზღვრა დიპლომატიური წარმომადგენლობის უფლებრივი

მდგომარეობა პრივილეგიებისა და იმუნიტეტების სფეროში, კერძოდ: წარმომადგენლობების შენობების ხელშეუხებლობა; ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს თანამდებობის პირებს იქ შესვლა შეუძლიათ მხოლოდ წარმომადგენლობის მეთაურის ნებართვით; დაუშვებელია ამ შენობების, აგრეთვე ავტომანქანების, სხვა ნივთების გაჩხრეკა და მათზე ყადაღის დადება; მააკრედიტებელი სახელმწიფოს დიპლომატიური წარმომადგენლობა და საელჩოს(მისიის) მეთაურები თავისუფლდებიან შენობაზე ყველა სახის გადასახდელებისაგან; კონკრეტული სახის მომსახურებისათვის გადახდევინებისაგან; წარმომადგენლობის არქივი და დოკუმენტები ხელშეუხებელია მათი ადგილსამყოფლის მიუხედავად; ადგილსამყოფელმა სახელმწიფომ ყოველგვარი საშუალება უნდა მისცეს დიპლომატიურ წარმომადგენლობას თავისი ფუნქციების შესრულებისათვის; წარმომადგენლობა უფლებამოსილია თავისუფლად დაუკავშირდეს თავის სახელმწიფოს და მის საზღვარგარეთულ ორგანიზაციებს მათი ადგილმდებარეობის მიუხედავად და გამოიყენოს ამ მიზნებისათვის ყველა სათანადო საშუალება, დიპლომატიური შიკრიკების, კოდირებული და დაშიფრული დეპეშების ჩათვლით; დიპლომატიური ფოსტა ხელშეუხებელია; დიპლომატიური აგენტის კერძო რეზიდენცია ისევე ხელშეუხებელია და დაცულია, როგორც წარმომადგენლობის შენობა; ყოველი წარმომადგენლობა უფლებამოსილია შეიტანოს ადგილსამყოფელ სახელმწიფოში ოფიციალური სარგებლობისათვის საჭირო ნივთები, რომლებიც თავისუფლდებიან ყოველგვარი გადასახადისაგან; ამავე

დროს, აღნიშნული პრივილეგიები და იმუნიტეტები არ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ბოროტად. კერძოდ, დაუშვებელია ადგილსამყოფელ სახელმწიფოში დევნილი პირისათვის საელჩოში თავშესაფრის მიცემა და სხვა.¹⁴⁵

1961 წლის კონვენციის 36-ე მუხლში ნათქვამია: სახელმწიფო, სადაც წარმომადგენლობა იმყოფება, მის მიერ მიღებული კანონების და წესების შესაბამისად, შეზიდვის ნებას რთავს და ათავისუფლებს ყველა სახის ბაჟის გადასახადისა და მასთან დაკავშირებული მოსაკრებლებისაგან. გამონაკლის სამ შემთხვევაში წარმოადგენს: ა) პირდაპირი გადასახადები და გამოსაღებნი, დაკავშირებული კონკრეტული სახის მომსახურებასთან; ბ) არაპირდაპირი გადასახადები, რომლებიც შეაქვთ საქონლის და მომსახურების ფასებში; გ) გამოსაღებნი და გადასახადები შეწირული დიპლომატიური აგენტის კერძო საკუთრებაში მყოფ უძრავ ქონებაზე, რომელიც ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს ტერიტორიაზე მდებარეობს; დ) გადასახადები, შეწირული სამკვიდროზე და ბაჟი, რომელსაც სახელმწიფო კრეფს მემკვიდრეებისაგან (მცირე გამონაკლისით); ე) გამოსაღებნი და გადასახადები, შეწირული კერძო შემოსავალზე, რომლის წყარო ადგილსამყოფელ სახელმწიფოში იმყოფება, აგრეთვე გადასახადი შეწირული ამ სახელმწიფოში არსებულ კომერციულ საწარმოებში დაბანდებულ კაპიტალზე; ვ) სარეგისტრაციო სასამართლო და სარეესტრო ბაჟი, საიპოთეკო და საბეგარო გამოსაღები იმ უძრავი ქონების მიმართ, რომელსაც დიპლომატიური აგენტი ფლობს პირადად.

¹⁴⁵ იხ. პ. ჭიპაშვილი, დიპლომატიის ანბანი, თბ; 1993, გვ. 233-254.

ამავე მუხლის მიხედვით, შეუძლიათ შეიტანონ: საგნები, რომლებიც ოფიციალური გამოყენებისათვის სჭირდება დიპლომატიურ წარმომადგენლობას; საგნები, რომლებიც პირადი გამოყენებისათვის სჭირდება დიპლომატიურ აგენტს ან მასთან ერთად მცხოვრებ მისი ოჯახის წევრებს, მათ შორის საყოფაცხოვრებო საგნები.

დიპლომატიური აგენტის პირადი ბარგი თავისუფლდება შემოწმებისაგან გარდა იმ შემთხვევებისა, თუ არის სერიოზული ეჭვი იმისა, რომ იგი შეიცავს საგნებს, რომლებზეც არ ვრცელდება შეუვალობა კონვენციის პირველი მუხლის შესაბამისად, ან საგნებს, რომელთა შემოტანა-გატანა აკრძალულია კანონით, ან რეგულირდება ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს საკარანტინო წესებით. ასეთი შემოწმება უნდა მოხდეს მხოლოდ დიპლომატიური აგენტის¹⁴⁶ ან მისი უფლებამოსილი წარმომადგენლობის თანდასწრებით. დიპლომატიური კორპუსის წარმომადგენლებს გარკვეული საგადასახადო პრივილეგიები ენიჭებათ. მათ ყოველგვარი გადასახდელების გარეშე შეუძლიათ შემოიტანონ და გაიტანონ წარმომადგენლობისათვის საჭირო ნივთები, აგრეთვე პირადი სარგებლობის პირველადი მოხმარების საგნები; გამონაკლისს წარმოადგენს სასაწყობო, საგადაზიდვო და სხვა მსგავსი მომსახურებისათვის დაწესებული გადასახადი და გამოსაღებნი.

დიპლომატიურ აგენტთა გარდა, იმუნიტეტები და პრივილეგიები სრული სახით ვრცელდება მათთან მცხოვრებ ოჯახის წევრებზე; ამასთან თუ ვინ შედის ამ წრეში, სხვადასხვა სახელმწიფოში, სხვადასხვანაირად

¹⁴⁶ იხ. დიპლომატიური აგენტი არის წარმომადგენლობის მეთაური ან წარმომადგენლობის დიპლომატიური პერსონალის წევრი.

წყდება. როგორც წესი, ამ კატეგორიას მიეკუთვნება დიპლომატის მეუღლე, არასრულწლოვანი შვილები, მის კმაყოფაზე მყოფი მშობლები.

იმ შემთხვევაში, როდესაც დიპლომატი აგენტი ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს მოქალაქეა(რაც ძალზე იშვიათია), იგი სარგებლობს დიპლომატიური იმუნიტეტით მხოლოდ სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულების დროს, ისიც პირადი და ქონებრივი ხელშეუხებლობის სფეროში. სხვა იმუნიტეტების და პრივილეგიების მინიჭება ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს ნებასურვილზეა დამოკიდებული.

ვენის კონვენციაში განსაზღვრულია დიპლომატიური აგენტის ოჯახის წევრების, წარმომადგენლობის ადმინისტრაციულ-ტექნიკური, მომსახურე პერსონალისა და თანამშრომელთა, შინამოსამსახურეების იმუნიტეტი და პრივილეგიები: ა) დიპლომატიური აგენტის ოჯახის წევრები, რომლებიც მასთან ერთად ცხოვრობენ, სარგებლობენ, სრული იმუნიტეტით, თუ ისინი არ წარმომადგენენ ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს მოქალაქეებს; ბ) წარმომადგენლობის ადმინისტრაციულ-ტექნიკური პერსონალის წევრები და მათი ოჯახები სარგებლობენ დიპლომატიური იმუნიტეტით და პრივილეგიით, მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ისინი არ ცხოვრობენ ადგილსამყოფელ სახელმწიფოში, მათზე ვრცელდება დიპლომატიური იმუნიტეტი, იმ გამონაკლისით, რომ იმუნიტეტი სამოქალაქო და ადმინისტრაციულ-ტექნიკური პერსონალის წევრებზე მხოლოდ იმ მოქმედებათა მიმართ ვრცელდება, რომელიც ჩაღწეულია სამსახურგარეშო მოვალეობის შესრულების დროს.

საგადასახადო პრივილეგიებიდან მათზე ვრცელდება მხოლოდ პრივილეგიები დაწესებული პირველადი მოთხოვნილების საგნების მიმართ. მაგრამ სახელმწიფოსთან შეუძლიათ შეთანხმდნენ და ნაცვალებების საფუძველზე გაათანაბრონ ადმინისტრაციულ-ტექნიკური პერსონალის უფლებები დიპლომატიური აგენტის იმუნიტეტსა და პრივილეგიებთან.

წარმომადგენლობის მომსახურე პერსონალის წევრები, რომლებიც არ არიან ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს მოქალაქეები ან მუდმივად არ ცხოვრობენ, სარგებლობენ იმუნიტეტით თავიანთ მოვალეობათა შესრულებისას და თავისუფლდებიან გადასახადებისაგან სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულებისათვის მიღებულ გასამრჯელოზე. წარმომადგენლობის თანამშრომელთა შინამოსამსახურეები, თუ ისინი არ არიან ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს მოქალაქენი, თავისუფლდებიან გადასახადებისაგან თავიანთი სამუშაოს შესრულებისათვის მიღებულ გასამრჯელოზე.

§2. საკონსულო წარმომადგენლობების პრივილეგიები და იმუნიტეტები.

დიპლომატიური წარმომადგენლობის ანალოგიურად საკონსულო დაწესებულებებს და მათ ოფიციალურ პირად შემადგენლობას მიენიჭება გარკვეული იმუნიტეტები და პრივილეგიები, თუმცა უფრო შეზღუდული სახით, რაც საკონსულოს ფუნქციების ხასიათითაა განპირობებული.

თანამედროვე საერთაშორისო სამართალში საბოლოოდ ჩამოყალიბდა ნორმა, რომელიც საკონსულო წარმომადგენლობის სტატუსსაც დიპლომატიურ წარმომადგენლობათა იმუნიტეტებს და პრივილეგიებს უთანაბრებს, რაც საკონსულოს წარმომადგენლობითი ხასიათის აღიარებას მოასწავებს, რაც იმაზე მეტყველებს, რომ ყოველი საკონსულოს შენობა და მიმოსვლის საშუალება ხელშეუხებელია, ასევე ხელშეუხებელია მისი არქივი, დოკუმენტები, დაშიფრული დეპეშები, რადიომიმღები; იგი თავისუფლდება ყოველგვარი გამოსაღებისაგან, გადასახადებისაგან, არაპირდაპირი გადასახადებისა და კონკრეტული სფეროს გამოკლებით.

რაც შეეხება კონსულის იმუნიტეტებსა და პრივილეგიებს, იგი განსხვავდება დიპლომატიური იმუნიტეტების და პრივილეგიებისაგან ძირითადად შემდეგით:

1. კონსულის საქმიანობა, რომელიც საკონსულო ფუნქციების შესრულებასთან არაა დაკავშირებული, ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს იურისდიქციას ექვემდებარება, მაგრამ მისი დაკავება ან დაპატიმრება დაიშვება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მას დევნიან მძიმე დანაშაულის ჩადენისათვის ან როცა უნდა აღ-

სრულდეს კანონიერ ძალაში შესული სასამართლო განაჩენი;

2. მაშინაც, როცა კონსული ასრულებს თავის ოფიციალურ ფუნქციებს და სარგებლობს იმუნიტეტით ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს ყველა სახის (სისხლის, სამოქალაქო, ადმინისტრაციული სამართლის) იურისდიქციისაგან, იგი პასუხისმგებელია იმ ზარალის ანაზღაურების სარჩელზე, რაც საგზაო-სატრანსპორტო შემთხვევითაა გამოწვეული;

3. კონსულს არა აქვს უფლება უარი თქვას მოწმის ჩვენების მიცემაზე, თუ საკითხი დაკავშირებული არ არის მისი სამსახურებრივი მოვალეობის აღსრულებასთან, მაგრამ თუ კონსული უარს აცხადებს მოწმის ჩვენების მიცემაზე, მის მიმართ არ შეიძლება იძულებითი ზომების გამოყენება;

4. გაჩხრეკისაგან თავისუფლდება მხოლოდ კონსულის სამსახურებრივი ფართობი, შენობა; ხელშეუხებლობით სარგებლობს მხოლოდ კონსულის სამსახურებრივი მიწერ-მოწერა, არქივი, რომელიც კერძო კორესპონდენციებისაგან და სხვა დოკუმენტებისაგან განცალკევებით უნდა ინახებოდეს.

ასეთივე უფლებები ენიჭებათ საკონსულოს ყველა თანამდებობის პირს და მათი ოჯახის წევრებს¹⁴⁷.

რაც შეეხება ადმინისტრაციულ-ტექნიკურ პერსონალს, მისი წევრები სარგებლობენ იმუნიტეტით მხოლოდ სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულების დროს. მათზე ვრცელდება აგრეთვე პრივილეგიები გადასახადების, გამოსაღებების და ა.შ. სფეროში. მოსამსახურე პერსონალის წევრები თავისუფლდებიან პირადი

¹⁴⁷ იხ. ლ. ალექსიძე, თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი, თბ.; 2010, გვ. 180-181.

ბეგარისაგან და გადასახდებისა და განმოსაღებებისაგან საკონსულოში მიღებული ხელფასის მიმართ და სხვ. შესაბამისი უფლებები მიენიჭება ყოველი კატეგორიის ოჯახის წევრებს.

ვენის 1963 წლის კონვენცია¹⁴⁸ აწესებს და ადგენს საგადასახადო შეღავათების რეჟიმის გამოყენებას, მაგალითად, სხედასხვა საგანთა და მასალათა რაოდენობას, რომლებიც ოფიციალური სარგებლობისათვის არის განკუთვნილი და რომლებიც გადასახადით არ იბეგრება. დებულებას საკონსულოს აგენტის პირადი ბარგისა და მოწყობილობის შესახებ ემატება საკონსულოს თანამდებობის პირთა და მათთან ერთად მცხოვრებ ოჯახის წევრთა პირადი სარგებლობისათვის განკუთვნილი ნივთების გონივრულ ფარგლებში შეზიდვის შესახებ პირობები.

ვენის კონვენციის 50-ე მუხლის თანახმად, ადგილსამყოფელი სახელმწიფო, იქ მიღებული კანონებისა და წესების შესაბამისად, ნებას რთავს შეზიდონ და ათავისუფლებს ყოველგვარი გადასახადისაგან, შენახვის, გადაზიდვისა და სხვა ამგვარი მომსახურების მოსაკრებლის გარდა:

1. საგნებს, რომლებიც საკონსულოს დაწესებულებას ოფიციალური გამოყენებისათვის სჭირდება;

2. საგნებს, რომლებიც საკონსულოს თანამდებობის პირებს ან მასთან მცხოვრებ ოჯახის წევრებს პირადი გამოყენებისათვის სჭირდებათ, მათ შორის საყოფაცხოვრებო საგნებს ოჯახის მოსაწყობად. სამომხმარებლო საქონლის ღირებულება არ უნდა აღემატებოდეს შესაბამისი პირების მიერ უშუალო

¹⁴⁸ საქართველო შეუერთდა 1993 წლის 8 ივნისის პარლამენტის დადგენილებით.

მოხმარებისათვის საჭირო რაოდენობას.

საკონსულდო მოსამსახურენი სარგებლობენ აღნიშნული პრივილეგიებით და იმ საგნების გათავისუფლებით გადასახადებისაგან, რომლებიც შემოზიდულია თავდაპირველი საყოფაცხოვრებო მოწყობილობისათვის. საკონსულდოს თანამდებობის პირთა და მათთან ერთად მცხოვრები ოჯახის წევრების პირადი ბარგი, რომელიც მათ თან მიაქვთ, თავისუფლდება შემოწმებისაგან. იგი შეიძლება შემოწმდეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ არის სერიოზული ეჭვი, რომ მასში არის სხვა საგნები, რომელთა შემოტანა და გატანა აკრძალულია ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს კანონებითა და წესებით, ან ექვემდებარებიან ამ სახელმწიფოს საკარანტინო კანონებს და წესებს. ასეთი შემოწმება უნდა მოხდეს შესაბამისი საკონსულდოს თანამდებობის პირის ან მისი ოჯახის წევრის თანდასწრებით.

წ3. საერთაშორისო ორგანიზაციების საბაჟო პრივილეგიები და იმუნიტეტები

აღნიშნული ინსტიტუტი XX საუკუნეში ჩამოყალიბდა(საგადასახადო-საბაჟო პრივილეგიების და იმუნიტეტების სახით) ერთა ლიგის ჩამოყალიბებისთანავე და მისი დაკონკრეტება და დეტალიზება თანამედროვე ეტაპზეც მიმდინარეობს. საერთაშორისო ორგანიზაციები, სუვერენული სახელმწიფოების მიერ ყალიბდება. წვერი სახელმწიფოების მუდმივი წარმომადგენლები დიპლომატიური სტატუსით სარგებლობენ. იმუნიტეტებისა და პრივილეგიების მოცულობა განსხვავდება ერთმანეთისაგან საერთაშორისო ორგანიზაციის მნიშვნელობის და ხასიათის შესაბამისად, მაგრამ ძირითადად წარმომადგენლობა აღიჭურვება ყველა იმ დიპლომატიური იმუნიტეტით, რომლებიც უზრუნველყოფს მათ მიერ თავიანთი ფუნქციების პირნათლად და შეუფერხებლად მუშაობას.

ჟენევის 1975 წლის კონვენციით¹⁴⁹ განმტკიცდა სახელმწიფოთა წარმომადგენლობის შესახებ უნივერსალური საერთაშორისო ორგანიზაციებთან ურთიერთობაში სრული დიპლომატიური პრივილეგიები და იმუნიტეტები. კერძოდ, კონვენცია ავრცელებს პრივილეგიებსა და იმუნიტეტებს მეთვალყურეთა მისიებზე, რომლებსაც ნიშნავენ სახელმწიფოები საერთაშორისო ორგანიზაციებთან და განსაზღვრავს სახელმწიფოთა დელეგაციების სამართლებრივ სტატუსს საერთაშორისო ორგანიზაციების ორგანოების მუშაობაში და

¹⁴⁹ იხ. женевская таможенная конвенция 1975 г.о международной перевозке грузов с применением книжки мдп <http://www.businesspravo.ru/Docum/DocumShow_DocumID_32929.html>

საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ ან მათი ხელმძღვანელობით მოწვეულ კონფერენციებზე. ძირითადად მათ მიენიჭებათ საცხოვრებელი ბინის და პირადი ხელშეუხებლობა.

მუდმივი წარმომადგენლობები გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სპეციალიზებული დაწესებულებებია და მათი თანამშრომლები სარგებლობენ შედარებით შეზღუდული პრივილეგიებითა და იმუნიტეტით. წარმომადგენლობებს ენიჭებათ შენობის, მიწერ-მოწერის, არქივისა და დოკუმენტების ხელშეუხებლობა, შიფრით და შიკრიკით სარგებლობის უფლება, ყველა გადასახადისაგან გათავისუფლება.

თანამედროვე ეტაპზე ჩამოყალიბებულია საკმაოდ მტკიცე და ყოვლისმომცველი სამართლებრივი რეჟიმი, რომელიც შეეფარდება საერთაშორისო ორგანიზაციების პრივილეგიებსა და იმუნიტეტებს. გაეროს-უნივერსალურ და უნიკალურ საერთაშორისო ორგანიზაციას ენიჭება ისეთივე პრივილეგიები და იმუნიტეტი, რაც დიპლომატიურ წარმომადგენლობებს. იგი ემსახურება გაეროს მიერ თავისი ფუნქციების ეფექტიანი შესრულების საქმეს.

პირადი დიპლომატიური პრივილეგიებისა და იმუნიტეტების მიხედვით, გაეროს თანამშრომლები იყოფიან ორ ძირითად ჯგუფად: გენერალური მდივანი და მისი მოადგილეები სრული დიპლომატიური იმუნიტეტით სარგებლობენ, იგივე სტატუსს მიანიჭებენ გაეროს სხვა მაღალი რანგის თანამშრომლებს, რომლებიც გაერთიანებული არიან გენერალური მდივნის მოადგილეების სტატუსით. თანამშრომლები სარგებლობენ შეზღუდული შეუვალობით სამსახურებრივი მოვალეობის შესრულების დროს ჩადენილი ქმედებისათვის;

მათზე ასევე ვრცელდება პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლება, საგადასახადო-საბაჟო და სხვა პრივილეგიები, მაგრამ სამსახურებრივი საქმიანობის გარეშე ისინი მთლიანად ექვემდებარებიან ა"შშ-ს ფედერალურ და შტატების იურისდიქციას.¹⁵⁰

1947 წლის კონვენცია სპეციალიზებულ საერთაშორისო ორგანიზაციების წარმომადგენლობებს ანიჭებს შეუვალობას მხოლოდ სამსახურებრივი საქმიანობის დროს, მაგრამ დღეისათვის დაინტერესული ორგანიზაციის და მათი შტაბბინის მდებარე სახელმწიფოსთან ურთიერთშეთანხმებით, მუდმივი წარმომადგენლები სარგებლობენ სრული დიპლომატიური იმუნიტეტით და პრივილეგიით.

საქართველოს საგადასახადო კანონმდებლობა სახელმწიფო კონტროლისაგან გათავისუფლების შესახებ¹⁵¹. სახელმწიფო კონტროლისაგან გათავისუფლებას არეგულირებს საგადასახადო კოდექსის 219-ე მუხლი¹⁵², მაგრამ სახელმწიფო კონტროლისაგან გათავისუფლება არ ნიშნავს დარღვევის შემთხვევაში პასუხისმგებლობისაგან გათავისუფლებას.

საგადასახადო კოდექსის 219-ე მუხლის თანახმად¹⁵³ (6.1), „სახელმწიფო კონტროლს არ ექვემდებარება საქართველოს პრეზიდენტი, საქართველოს სამოციქულო ავტოკეფალური მართლმადიდებელი ეკლესიის მეთაური, საქართველოს პარლამენტის თავმჯდომარე, საქართველოს პრემიერ-მინისტრი, საქართველოს პარლამენტის წევრი, საქართველოს მთავრობის წევრი, საქართველოს უზენაესი სასამართლოს თავმჯდომარე,

¹⁵⁰ იხ. ვ. ქარუმიძე, საბაჟო სამართალი, თბ; 2004, გვ. 281.

¹⁵¹ იხ. www.matsne.gov.ge

¹⁵² იხ. www.matsne.gov.ge

¹⁵³ იქვე

საქართველოს კონტროლის პალატის თავმჯდომარე, საქართველოს სახალხო დამცველი, საქართველოს ეროვნული ბანკის საბჭოს წევრი, სხვა სახელმწიფოში საქართველოს დიპლომატიური წარმომადგენლობის ხელმძღვანელი და დიპლომატიური რანგის მქონე პირი, მათი თანმხლები ოჯახის წევრი და პირადი ნიუთები, გარდა საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული შემთხვევებისა“.

აღნიშნული მუხლის მე-2, მე-3 და მე-4 ნაწილები არეგულირებენ დიპლომატიური კორპუსის პრივილეგიებსა და იმუნიტეტებს, რომლის შესახებაც ზემოთ უკვე გვქონდა საუბარი და აქ ამის შესახებ აღარ გავაგრძელებთ საუბარს.

ლიტერატურა:

საქართველოს კონსტიტუცია

1. საქართველოს საგადასახადო კოდექსი

2. ვენის 1961 წლის კონვენცია დიპლომატიურ ურთიერთობათა შესახებ

3. ვენის 1963 წლის კონვენცია საკონსულო ურთიერთობათა შესახებ

4. 1969 წლის კონვენცია სპეციალური მისიების შესახებ

5. 1973 კონვენცია საერთაშორისო დაცვით მოსარგებლე პირთა, მათ შორის დიპლომატიური აგენტების წინააღმდეგ დანაშაულის აცილებისა და დასჯის შესახებ

6. ვენის 1974 წლის კონვენცია სახელმწიფოების წარმომადგენლობის შესახებ მათ ურთიერთობაში უნივერსალური ხასიათის საერთაშორისო ორგანიზაციებთან

7. საქართველოს საბაჟო კანონმდებლობის კრებული (ორ წიგნად), წიგნი I, წიგნი II, თბილისი, 2002

8. ვ. ქარუმიძე, საბაჟო სამართალი, თბილისი, 2004

9. ი. ხარაზი, საბაჟო სამართალი, თბილისი, 2010

10. ი. ხარაზი, საქართველოს საგადასახადო სამართალი, თბილისი 2011

11. ვ. ქარუმიძე, ი. ხარაზი, გ. იმედაშვილი, დ. გეფერძიძე, საერთაშორისო საბაჟო სამართალი, თბილისი, 2004

12. თანამედროვე საერთაშორისო სამართალი, ლექსიკონი-ცნობარი, თბილისი, 2003

13. გ. ურიდია, საერთაშორისო საბაჟო კონვენ-

ციების კომენტარები, თბილისი, 2006

14. გ. ურიდია, ფ. არახამია, საბაჟო საქმის თეორია, თბილისი, 2009

15. გ. ურიდია, ფ. რუხაია, მ. არახამია, საბაჟო გაფორმება **TIR** და **AtA (GPD)** კარნეტის პრინციპებით, თბილისი, 2004

16. ნ. იუ. კლუგლოვა, ბიზნესის საფუძვლები (რუსულ ენაზე), მოსკოვი, 2005

17. კ. ტ. ბორისოვი, საერთაშორისო საბაჟო სამართალი (რუსულ ენაზე), მოსკოვი, 2001

18. კ. კ. სანდროვსკი, საერთაშორისო საბაჟო სამართალი (რუსულ ენაზე), კიევი, 2001

19. ა. დ. ერშოვი, საერთაშორისო საბაჟო ურთიერთობები (რუსულ ენაზე), სანკ-პეტერბურგი, 2000

20. საერთაშორისო სამართალი: სახელმძღვანელო (რუსულ ენაზე), ვ. ნ. დურდენევსკის და ს. ბ. კრილოვის რედაქტორობით.

21. ს. ტ. ალიბეკოვი, საერთაშორისო საბაჟო სამართალი (რუსულ ენაზე), აღმა-ატა, 2012.

22. ადამიანის ძირითადი უფლებანი და თავისუფლებანი, საკანონმდებლო აქტების კრებული, 2000.

23. ევროპის გაერთიანების საბაჟო კოდექსი. საბჭოს რეგლამენტი 2913/92

24. ევროპის გაერთიანების საბაჟო კოდექსი, საბჭოს რეგლამენტი №450/2008 (რუსულ ენაზე).

საქართველოში შემოსულისა და საქართველოდან
ბასვლის სამართლებრივი საფუძვლები

§1. უცხოელთა სამართლებრივი მდგომარეობა

უცხოელთა სამართლებრივი მდგომარეობა, საქართველოში უცხოელთა დროებითი შემოსვლა, ყოფნა და გასვლა, ტურისტების აღრიცხვა რეგულირდება საქართველოს კონსტიტუციით, საქართველოს კანონებით „საქართველოს მოქალაქეთა და საქართველოში მცხოვრებ უცხოელთა რეგისტრაციის, პირადობის (ბინადრობის) მოწმობისა და საქართველოს მოქალაქეთა პასპორტის გაცემის წესის შესახებ“; „უცხოელთა სამართლებრივი მდგომარეობის შესახებ“¹⁵⁴; „მიგრანტთა ინსპექტირების შესახებ“; „საქართველოს საგადასახადო კოდექსით და საქართველოს სხვა საკანონმდებლო აქტებით, აგრეთვე საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებებით და ადამიანის უფლებათა დაცვის საყოველთაოდ აღიარებული საერთაშორისო-სამართლებრივი ნორმებით.

საქართველოში უცხოელებად ითვლებიან პირები, რომლებიც არ არიან საქართველოს მოქალაქეები და აქვთ სხვა სახელმწიფოს მოქალაქეობის დამადასტურებელი საბუთი (უცხო სახელმწიფოს მოქალაქენი); მოქალაქეობის არმქონე პირები, რომელთაც აქვთ უცხო სახელმწიფოში მუდმივად ცხოვრების დამადასტურებელი შესაბამისი დოკუმენტი (უცხო სახელმწიფოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირი).

¹⁵⁴ დაწერ. იხ. საერთაშორისო სამართალი, საკანონმდებლო აქტების კრებული, 2001; ადამიანის უფლებანი და თავისუფლებანი, საკანონმდებლო აქტების კრებული, 2000.

საქართველოში უცხოელებს გარანტირებული აქვთ საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული უფლებები და თავისუფლებები. საქართველოს კონსტიტუცია, ყველას, ვინც კანონიერად იმყოფება საქართველოში, ანიჭებს ქვეყნის მთელს ტერიტორიაზე თავისუფალი მიმოსვლის უფლებას. ასევე ყველას, ვინც კანონიერად იმყოფება საქართველოში, შეუძლია თავისუფლად გავიდეს საქართველოდან. საქართველოს მოქალაქეს შეუძლია თავისუფლად შემოვიდეს საქართველოში. ამ უფლებათა შეზღუდვა შეიძლება მხოლოდ კანონის შესაბამისად, დემოკრატიული საზოგადოების არსებობისათვის აუცილებელი სახელმწიფოს უშიშროების ან საზოგადოებრივი უსაფრთხოების უზრუნველყოფის, ჯანმრთელობის დაცვის, დანაშაულის თავიდან აცილების ან მართლმსაჯულების განხორციელების მიზნით.

საქართველოს კონსტიტუციის მიხედვით (მუხლი 27), სახელმწიფო უფლებამოსილია დააწესოს უცხო ქვეყნის მოქალაქეთა და მოქალაქეობის არმქონე პირთა პოლიტიკური საქმიანობის შეზღუდვა.

საქართველოს კონსტიტუცია აღიარებს, რომ საქართველოში მცხოვრებ უცხოელ მოქალაქეებს და მოქალაქეობის არმქონე პირებს საქართველოს მოქალაქის თანაბარი უფლებანი და მოვალეობანი აქვთ, გარდა კონსტიტუციით გათვალისწინებული გამონაკლისებისა.

საქართველოში უცხოელთა სამართლებრივი მდგომარეობის ძირითადი პრინციპებია:

1. უცხოელებს საქართველოში ისეთივე უფლებები და თავისუფლებები აქვთ და ისეთივე მოვალეობები აკისრიათ, როგორც საქართველოს მოქალაქეებს, თუ

საქართველოს მოქმედი კანონმდებლობით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული;

2. უცხოელები საქართველოში თანასწორნი არიან კანონის წინაშე წარმოშობის, სოციალური და ქონებრივი მდგომარეობის, რასის, ეროვნული კუთვნილების, სქესის, განათლების, ენის, რელიგიის, პოლიტიკური თუ სხვა შეხედულებების, საქმიანობის სფეროს და სხვა გარემოებათა მიუხედავად;

3. საქართველო იცავს თავის ტერიტორიაზე მყოფ უცხოელთა სიცოცხლეს, პირად ხელშეუხებლობას, უფლებებსა და თავისუფლებებს;

4. საქართველოში უცხოელთა უფლება-მოვალეობების აღსრულება არ უნდა ღაზავდეს საქართველოს სახელმწიფოს ინტერესებს, არ უნდა ზღუდავდეს საქართველოს მოქალაქეთა და სხვა პირთა უფლებებს და უფლებელყოფდეს მის კანონიერ ინტერესებს;

5. იმ სახელმწიფოების მოქალაქეთა მიმართ, სადაც საქართველოს მოქალაქეთა უფლებები და თავისუფლებები განზრახ შეიზღუდება, საქართველო აწესებს ადეკვატურ შეზღუდვებს;

6. საქართველოში მყოფი უცხოელები ვალდებული არიან დაიცვან საქართველოს კონსტიტუცია და კანონები, პატივი სცენ ქართულ ენას, ქართველი ერის კულტურას, ტრადიციებსა და წეს-ჩვეულებებს, საქართველოში მცხოვრებ ეროვნულ უმცირესობათა უფლებებსა და თავისუფლებებს;

7. საქართველოში მყოფ უცხოელებს აქვთ ჯანმრთელობის დაცვის უფლება საქართველოს კანონმდებლობისა და საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესაბამისად;

8. უცხოელებს საქართველოში აქვთ კულტურუ-

ლი ღირებულებებით სარგებლობის უფლება, თანაბრად საქართველოს მოქალაქეებისა;

9. უცხოელებს საქართველოში გარანტირებული აქვთ მშობლიური ენით სარგებლობის, ეროვნული კულტურისა და ტრადიციების დაცვისა და განვითარების უფლება;

10. უცხოელები ვალდებული არიან გაუფრთხილდნენ საქართველოს ისტორიისა და კულტურის ძეგლებს და სხვა კულტურულ ღირებულებებს;

11. უცხოელებს საქართველოში, თანაბრად საქართველოს მოქალაქეებისა, გარანტირებული აქვთ აზროვნების, შეხედულებების და სარწმუნოების თავისუფლება;

12. აკრძალულია მტრობისა და შუღლის გაღვივება სხვადასხვა სარწმუნოების მიმდევართა შორის, ასევე პიროვნების დევნა პოლიტიკური და სხვა შეხედულებებისათვის.

კანონმდებლობა ითვალისწინებს უცხოელთა პიროვნების დაცვისა და მათ ცხოვრებაში ჩაურევლობის გარანტიებს. უცხოელებს საქართველოში გარანტირებული აქვთ პიროვნების და საცხოვრებელი ადგილის ხელშეუხებლობა, პირად და ოჯახურ ცხოვრებაში ჩაურევლობა, ღირსებისა და რეპუტაციის პატივისცემა, კორესპონდენციის საიდუმლოების, ეკონომიკურ, სოციალურ და კულტურულ სფეროებში პიროვნების თავისუფალი განვითარების უფლება და სხვ.

საქართველოს კანონმდებლობის მიხედვით, არ შეიძლება საქართველოში მყოფი უცხოელის დაკავება ან დაპატიმრება, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც:

13. ცდილობდა უკანონოდ გადაელახა საქართველოს სახელმწიფოს საზღვარი;

14. უკანონოდ იმყოფება საქართველოში; ჩაიდინა დანაშაული ან სხვა სამართალდარღვევა, რისთვისაც საქართველოს კანონმდებლობის თანახმად შეიძლება პიროვნების დაკავება ან დაპატიმრება;

15. მის მიმართ სასამართლოს მიერ გამოტანილია გამამტყუნებელი განაჩენი და სასჯელის სახით შეფარდებული აქვს თავისუფლების აღკვეთა, ან როდესაც იგი გაქცეულია თავისუფლების აღკვეთის ადგილიდან და თავს არიდებს სასჯელის მოხდას;

16. უცხოელის, მათ შორის ტურისტის, დაკავების შემთხვევაში მისთვის გასაგებ ენაზე დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს დაკავების მიზეზები და წარდგენილი ბრალდება, ამავე დროს განემარტოს საპროცესო უფლება-მოვალეობები. გარდა ამისა, უცხოელი მოქალაქის დაკავების ან დაპატიმრების შემთხვევაში პროკურატურის ორგანოებმა 48 საათის განმავლობაში უნდა აცნობონ საქართველოში იმ სახელმწიფოს დიპლომატიურ და საკონსულო წარმომადგენლობას, რომლის მოქალაქეც არის დაკავებული ან დაპატიმრებული პირი. საქართველოში დროებით მყოფი მოქალაქეობის არმქონე პირის დაკავების ან დაპატიმრების შემთხვევაში კი უნდა ეცნობოს საქართველოში იმ სახელმწიფოს დიპლომატიურ ან საკონსულო წარმომადგენლობას, სადაც მუდმივად ცხოვრობს დაკავებული ან დაპატიმრებული პირი.

17. უცხოელებს უფლება აქვთ მიმართონ სასამართლოს ან სხვა სახელმწიფოს ორგანოებს თავიანთი ქონებრივი, პირადი არაქონებრივი და სხვა უფლებების დასაცავად. საქართველოს კანონმდებლობის თანახმად,

უცხოელები საქართველოს მოქალაქეების თანაბრად სარგებლობენ საპროცესო უფლებებით.

სისხლის სამართლის კანონის მოქმედება საქართველოს ტერიტორიაზე ჩადენილი დანაშაულის მიმართ. იმას, ვინც დანაშაული ჩაიდინა საქართველოს ტერიტორიაზე, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრება საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით. კოდექსის მეოთხე მუხლის თანახმად, „საქართველოს ტერიტორიაზე ჩადენილად ითვლება დანაშაული, რომელიც დაიწყო, გრძელდებოდა, შეწყდა ან დამთავრდა საქართველოს ტერიტორიაზე“.

სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა საზღვარგარეთ ჩადენილი დანაშაულისათვის. საქართველოს მოქალაქეს, აგრეთვე საქართველოში მუდმივად მცხოვრებ მოქალაქეობის არმქონე პირს, რომლებმაც საზღვარგარეთ ჩაიდინეს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული ისეთი ქმედება, რომელიც დანაშაულად ითვლება იმ სახელმწიფოს კანონმდებლობით, სადაც ის ჩადენილია, სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრებათ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით.

საქართველოს მოქალაქეს, აგრეთვე, საქართველოში მუდმივად მცხოვრებ მოქალაქეობის არმქონე პირს, რომლებმაც საზღვარგარეთ ჩაიდინეს საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით გათვალისწინებული ისეთი ქმედება, რომელიც დანაშაულად არ ითვლება იმ სახელმწიფოს კანონმდებლობით, სადაც ის ჩადენილია, სისხლის სამართლებრივი პასუხისმგებლობა დაეკისრებათ საქართველოს სისხლის სამართლის კოდექსით,

თუ ეს არის საქართველოს ინტერესების წინააღმდეგ მიმართული მძიმე ან განსაკუთრებით მძიმე დანაშაული, ან/და თუ სისხლისსამართლებრივი პასუხისმგებლობა ამ დანაშაულისათვის გათვალისწინებულია საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით.

საქართველოს მოქალაქე, აგრეთვე, საქართველოში მუდმივად მცხოვრები მოქალაქეობის არმქონე პირი სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებაში მისაცემად ან სასჯელის მოსახდელად არ შეიძლება გადაეცნენ სხვა სახელმწიფოს, თუ საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებით სხვა რამ არ არის გათვალისწინებული.

დანაშაულის ჩამდენი უცხო ქვეყნის მოქალაქე, აგრეთვე მოქალაქეობის არმქონე პირი, რომლებიც საქართველოს ტერიტორიაზე იმყოფებიან, სისხლისსამართლებრივ პასუხისმგებაში მისაცემად ან სასჯელის მოსახდელად შეიძლება გადაეცნენ სხვა სახელმწიფოს.

საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის თანახმად საქართველოს ტერიტორიაზე მყოფ უცხო სახელმწიფოს მოქალაქესა და მოქალაქეობის არმქონე პირზე ვრცელდება საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კანონმდებლობა.

საქართველოში უცხოელთა შემოსვლისა და გასვლის წესები განსაზღვრულია კანონში „უცხოელთა სამართლებრივი მდგომარეობის შესახებ“.

საქართველოში შემოსვლა. საქართველოში შემოსვლისათვის უცხოელებმა საქართველოში შემოსასვლელი ვიზის მისაღებად განცხადებით უნდა

მიმართონ საზღვარგარეთ არსებულ საქართველოს დიპლომატიურ წარმომადგენლობას ან საკონსულო დაწესებულებას, ან საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს შესაბამის ქვედანაყოფს, წარმოადგინონ საზღვარგარეთის მოქმედი პასპორტი ან თავიანთი მუდმივი საცხოვრებელი ქვეყნის შესაბამისი ორგანოს მიერ გაცემული პირადობის დამადასტურებელი მოქმედი სამგზავრო დოკუმენტი.

საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებებით გათვალისწინებულ შემთხვევებში უცხოელი მოქალაქეებისა და მოქალაქეობის არმქონე პირთა შემოსვლა საქართველოში შეიძლება უვიზოდაც.

საქართველოს კანონმდებლობა განსაზღვრავს უცხოელი მოქალაქეების და მოქალაქეობის არმქონე პირთა საქართველოში შემოსვლის აკრძალვის პირობებს. შემოსვლა უცხოელ მოქალაქეს შეიძლება აკრძალოს:

1. თუ ჩადენილი აქვს დანაშაული მშვიდობისა და კაცობრიობის წინააღმდეგ;

2. თუ უკანასკნელი ხუთი წლის განმავლობაში ჩადენილი აქვს მძიმე სისხლის სამართლის დანაშაული; სახელმწიფოს უშიშროების უზრუნველყოფის ან საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის ინტერესების თვალსაზრისით;

3. თუ ეს აუცილებელია საქართველოს მოქალაქეთა და სხვა პირთა უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დასაცავად;

4. თუ მხილებულია საქართველოს წინააღმდეგ მიმართულ მოქმედებაში;

5. მოსახლეობის ჯანმრთელობის დაცვის ინტერესების თვალსაზრისით;

6. თუ საქართველოში წინანდელი ყოფნისას დაარღვია საქართველოს კანონის მოთხოვნები;

7. თუ საქართველოში შემოსვლაზე შეუამდგომლობის აღძვრისას წარადგინა ყალბი ცნობები.

საქართველოდან გასვლა. უცხოელებმა საქართველოდან გასვლისას უნდა წარმოადგინონ საზღვარგარეთის მოქმედი პასპორტი ან თავიანთი მუდმივი საცხოვრებელი ქვეყნის შესაბამისი ორგანოს მიერ გაცემული პირადობის დამადასტურებელი მოქმედი სამგზავრო დოკუმენტი და შესაბამისი ვიზა, აგრეთვე მიგრანტის ბარათი.

საქართველოში მუდმივად მცხოვრებმა უცხოელებმა საქართველოდან გასვლისას შესაბამის ორგანოებში უნდა წარადგინონ საზღვარგარეთის მოქმედი პასპორტი ან თავიანთი მუდმივი საცხოვრებელი ქვეყნის შესაბამისი ორგანოს მიერ გაცემული პირადობის დამადასტურებელი მოქმედი სამგზავრო დოკუმენტი და საქართველოდან გასვლის ვიზა, აგრეთვე მიგრანტის ბარათი.

კანონის მიხედვით (მუხლი 24), მესამე ნაწილი უცხოელ მოქალაქეს და მოქალაქეობის არმქონე პირს საქართველოდან გასვლა ეკრძალება შემდეგ შემთხვევებში:

1. თუ იგი ეჭვმიტანილია ან ბრალდებულია დანაშაულის ჩადენაში – მის მიმართ საქმის წარმოების შეწყვეტამდე;

2. თუ გასამართლებულია დანაშაულისათვის –

სასჯელის მოხდამდე ან სასჯელისაგან გათავისუფლებამდე.

კანონმდებლობის მიხედვით, შეიძლება უცხოელი მოქალაქის ან მოქალაქეობის არმქონე პირის საქართველოდან გასვლის გადავადება, სანამ მოიხდის სამოქალაქო-სამართლებრივ ვალდებულებებს.

საქართველოს სასაზღვრო, საბაჟო და მიგრაციული კონტროლის ორგანოებს კანონმდებლობით უფლება აქვთ უცხოელებს უარი უთხრან საქართველოს საზღვრის გადაკვეთაზე, თუ ისინი არ წარადგენენ სათანადო წესით გაფორმებულ მოქმედ უცხოეთის პასპორტებსა და სხვა საჭირო დოკუმენტებს.

საქართველოს კანონმდებლობის თანახმად, დასაშვებია უცხოელი მოქალაქეების, აგრეთვე, საქართველოში დროებით მყოფი მოქალაქეობის არმქონე პირების საქართველოდან გაძევება. საქართველოდან შეიძლება გაძევდნენ უცხოელი პირები:

1. თუ აღარ არსებობს საქართველოში მათი შემდგომი ყოფნის საფუძველი;

2. თუ ისინი უკანონოდ შემოვიდნენ ან იმყოფებიან საქართველოს ტერიტორიაზე;

3. თუ მათი ყოფნა საქართველოში ეწინააღმდეგება სახელმწიფოს უშუროების ინტერესებს და საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვას;

4. თუ ეს აუცილებელია საქართველოს მოქალაქეების და საქართველოში მყოფ სხვა პირთა ჯანმრთელობის, უფლებებისა და კანონიერი ინტერესების დაცვისათვის; თუ ისინი განზრახ სისტემატურად არღვევენ საქართველოს მოქმედ კანონმდებლობას.

უცხოელი მოქალაქეების, აგრეთვე, საქართველოში დროებით მყოფი მოქალაქეობის არმქონე პირების საქართველოდან გაძევების გადაწყვეტილება მიიღება საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულებით განსაზღვრული გაძევების წესების შესაბამისად.

უცხოელი მოქალაქეები და საქართველოში დროებით მყოფი მოქალაქეობის არმქონე პირები ვალდებული არიან გაძევების შესახებ გადაწყვეტილების მათთვის გასაგებ ენაზე წარდგენის შემდეგ გადაწყვეტილებაში მითითებულ ვადაში დატოვონ საქართველო. ამავე დროს, თუ აღნიშნული პირები უარს იტყვიან საქართველოდან გასვლაზე ან გადაწყვეტილებაში მითითებულ ვადაში არასაპატიო მიზეზით არ გაველენ საქართველოდან, ისინი იძულებით გაძევდებიან და გაძევებიდან ერთი წლის განმავლობაში მათზე არ გაიცემა საქართველოში შემოსასვლელი ვიზა და მიგრანტის ბარათი. რა თქმა უნდა, კანონმდებლობის თანახმად, გადაწყვეტილება საქართველოდან გაძევების შესახებ შეიძლება გასაჩივრდეს სასამართლო წესით.

კანონის 30-ე მუხლის მიხედვით, უცხოელებს საქართველოს ტერიტორიაზე სატრანზიტო წესების დარღვევისათვის ეკისრებათ საქართველოს კანონმდებლობით გათვალისწინებული პასუხისმგებლობა.

საქართველოს კანონი „უცხოელთა დროებითი შემოსვლის, ყოფნისა და გასვლის შესახებ“ განსაზღვრავს უცხო სახელმწიფოს მოქალაქეთა და უცხო სახელმწიფოს ტერიტორიაზე მუდმივად მცხოვრებ მოქალაქეობის არმქონე პირთა:

1. საქართველოში დროებით შემოსვლასა და გასვლას;

2. უცხოელთა საქართველოს ტერიტორიაზე სატრანზიტო გავლასთან დაკავშირებულ სამართლებრივ ურთიერთობას;

3. პასუხისმგებლობას ამ კანონის დარღვევები-სათვის.

უცხოელები საქართველოში შემოდიან და საქართველოდან გადიან საქართველოს საზღვარზე არსებული საერთაშორისო კავშირებისათვის ღია გამშვები პუნქტებიდან საზღვარგარეთის მოქმედი პასპორტით ან თავიანთი მუდმივი საცხოვრებელი ქვეყნის შესაბამისი ორგანოს მიერ გაცემული პირადობის დამადასტურებელი მოქმედი სამგზავრო დოკუმენტებით, თუ აქეთ საქართველოში შემოსვლის, შემოსვლა-გასვლის, საქართველოდან გასვლის ან გასვლა-შემოსვლის ვიზა¹⁵⁵.

ვიზის კატეგორიებია: ა) დიპლომატიური; ბ) სამსახურებრივი; გ) ჩვეულებრივი; დ) ტურისტული. ვიზის ტიპებია: ერთჯერადი, ორჯერადი და მრავალჯერადი.

ვიზებს გაცემენ და მათი მოქმედების ვადას აგრძელებენ საზღვარგარეთ არსებული საქართველოს საკონსულო დაწესებულებები და საქართველოს ტერიტორიაზე არსებული საკონსულო სამსახურები – საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს საკონსულო დეპარტამენტი და მისი წარმომადგენლობები. ვიზების გაცემის წესს ადგენს საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტრო.

ვიზების გაცემის საფუძველია:

1. **კერძო ვიზიტისას** – უცხოელის პირადი შუამ-

¹⁵⁵ ვიზა (ლათ. *viza*-ნახული) – სახელმწიფოში შესვლის, იქედან გამგზავრების ან მის ტერიტორიაზე გავლის ნებართვა, რომელიც აღინიშნება პასპორტში

დგომლობა, საქართველოს მოქალაქის ან საქართველოში მუდმივად მცხოვრები პირის მოწვევა;

2. ტურისტული ვიზიტისას – უცხოელის პირადი შუამდგომლობა ან ტურისტული ორგანიზაციის შუამდგომლობა;

3. საქმიანი ვიზიტისას – საქართველოში რეგისტრირებული იურიდიული პირის მოწვევა;

4. ოფიციალური ვიზიტისას – სახელმწიფო ხელისუფლების ან ადგილობრივი თვითმმართველობისა და მმართველობის ორგანოების მოწვევა.

საქართველოდან გასვლისას ან გასვლა-შემოსვლისას – უცხოელის პირადი შუამდგომლობა. გასვლა-შემოსვლის ვიზა მიეცემათ იმ უცხოელებს, რომლებიც შემოსვლის ან შემოსვლა-გასვლის ვიზების მოქმედების ვადაში დროებით გადიან საქართველოდან. გასვლა-შემოსვლის ვიზის მოქმედების ვადა არ უნდა აღემატებოდეს ძირითადი ვიზის მოქმედების ვადას.

უცხოელებს საქართველოში შემოსვლა და საქართველოდან გასვლა ეკრძალებათ „უცხოელთა სამართლებრივი მდგომარეობის შესახებ“ საქართველოს კანონით გათვალისწინებულ შემთხვევებში.

უცხოელებს საქართველოს ტერიტორიის ტრანზიტით გავლა შეუძლიათ საზღვარგარეთის მოქმედი პასპორტით ან თავიანთი მუდმივი საცხოვრებელი ქვეყნის შესაბამისი ორგანოს მიერ გაცემული პირადობის დამადასტურებელი მოქმედი სამგზავრო დოკუმენტით და საზღვარგარეთ არსებული საქართველოს საკონსულო დაწესებულებების ან საქართველოს ტერიტორიაზე არსებული საკონსულო სამსახურების-საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს საკონ-

სულო დეპარტამენტის და მისი წარმომადგენლობების მიერ გაცემული სატრანზიტო ვიზით.

საქართველოს ტერიტორიაზე ტრანზიტით გაველის ვადა არ უნდა აღემატებოდეს 72 საათს.

სატრანზიტო ვიზა გაიცემა საქართველოს ტერიტორიაზე ერთ ან რამდენიმე პუნქტში გაჩერების უფლებით, მეზობელ ქვეყანაში გამგზავრების მარშრუტის შესაბამისად.

საქართველოს ტერიტორიაზე უვიზოდ სატრანზიტო გავლის უფლება აქვთ:

1. საჰაერო ტრანსპორტის მგზავრებს, თუ არსებობს საჰაერო სივრცის გადაკვეთის წინასწარი ნებართვა;

2. საერთაშორისო ავიახაზების თვითმფრინავებით მგზავრობისას შუალედური გადაჯდომით, თუ მგზავრებს აქვთ დანიშნულების ქვეყანაში შესვლის უფლების დამადასტურებელი საბუთი და ავიაბილეთი, რომელშიც დამოწმებულია საქართველოს იმ აეროპორტიდან გამოფრენის თარიღი, სადაც შუალედური გადაჯდომა ხდება და როდესაც საქართველოს ტერიტორიაზე ყოფნის დრო არ აღემატება 24 საათს. ამასთან, მგზავრებს უფლება არა აქვთ დატოვონ აეროპორტში მათთვის სპეციალურად გამოყოფილი ტერიტორიის ფარგლები;

3. იმ ქვეყნის მოქალაქეებს, რომლებთანაც საქართველოს აქვს შესაბამისი შეთანხმება.

უცხოელებს საქართველოს ტერიტორიის სატრანზიტო გავლა ავტოსატრანსპორტო საშუალებებით, მათ შორის საერთაშორისო საავტომობილო ტვირთზიდვა შეუძლიათ მხოლოდ საერთაშორისო საავტომობილო კავშირებისათვის ღია გზებზე.

საქართველოს ტერიტორიის ტრანზიტით გამგე-
ლელი უცხოელები, რომლებიც იძულებულნი გახდნენ
საქართველოს ტერიტორიაზე გაჩერებულიყვნენ 72
საათზე მეტ ხანს, ვალდებული არიან გააგრძელონ
სატრანზიტო ვიზის მოქმედების ვადა ან მიიღონ
საქართველოს ტერიტორიაზე ყიფნისათვის აუცილე-
ბელი სხვა სახის ვიზა.

იძულებით გაჩერებად ჩაითვლება:

1. სტიქიური უბედურება, რომელიც აფერხებს
მატარებლის, ავტოტრანსპორტის, გემის ან თვითმფრი-
ნავის მოძრაობას;

2. სატრანსპორტო საშუალების აუცილებელი
რემონტი ან საგზაო სატრანსპორტო შემთხვევა;

3. ავადმყოფობა, როდესაც ექიმის დასკვნით
ავადმყოფის შემდგომი მგზავრობა საფრთხეს შეუქმნის
მის ჯანმრთელობას. ამ შემთხვევაში ავადმყოფთან
შეიძლება დარჩნენ მისი ოჯახის წევრები და თანმხ-
ლები პირები;

4. როდესაც ფერხდება საკვანძო პუნქტში ერთი
სახის ტრანსპორტიდან მეორეში გადაჯდომა;

5. სხვა შემთხვევა, როდესაც შეუძლებელია
ერთი ადგილიდან მეორეზე შეუფერხებლად გადაადგ-
ილება.

სატრანზიტო ვიზის მოქმედების ვადის გაგრ-
ძელება ხდება უცხოელის პირადი განცხადების საფუძ-
ველზე, საქართველოს შინაგან საქმეთა ან სხვა ორგა-
ნოების ცნობის წარდგინებით, რომელიც ადასტურებს
იძულებით გაჩერების მიზეზსა და ხანგრძლივობას.

§2. საქართველოს მოქალაქეთა დროებითი გასვლისა და შემოსვლის წესები

საქართველოს მოქალაქეს აქვს საქართველოდან დროებით გასვლის და საქართველოში შემოსვლის უფლება (ტურიზმი, ბიზნესი, საქმიანი შეხვედრები და სხვა).

საქართველოს მოქალაქეები საქართველოდან დროებით გადიან და საქართველოში შემოდიან პასპორტით, რომელსაც გასცემენ შინაგან საქმეთა სამინისტროს ორგანოები. პასპორტი ერთიანი ნიმუშისაა და ძალა აქვს საქართველოდან მსოფლიოს ყველა ქვეყანაში გასვლისა და საქართველოში შემოსვლისათვის. პასპორტი საქართველოს კუთვნილებაა.

საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესაბამისად, პასპორტის ნაცვლად შეიძლება გაიცეს მისი შემცვლელი დოკუმენტი.

საქართველოს მოქალაქის პასპორტს ძალა აქვს გაცემის დღიდან ხუთი წლის მანძილზე. საქართველოს მოქალაქის პასპორტის მოქმედების ვადის გაგრძელებით დაინტერესებულმა პირმა უნდა მიმართოს საქართველოს დიპლომატიურ ან საკონსულო წარმომადგენლობას, ხოლო საქართველოში ყოფნისას – იუსტიციის სამინისტროს ორგანოებს.

საქართველოდან დროებითი გასვლისათვის პასპორტის გაცემის თაობაზე შეამდგომლობის აღძვრის უფლება აქვს საქართველოს სრულწლოვან და ქმედუნარიან მოქალაქეს. პასპორტის მისაღებად პირმა უნდა წარადგინოს მოქალაქის პირადობის მოწმობა და სახელმწიფოს ბაჟის გადახდის ქვითარი.

საქართველოდან დროებით გასვლისათვის პასპორტის გაცემის თაობაზე შუამდგომლობა დაინტერესებულ პირს შეაქვს საქართველოს იუსტიციის სამინისტროში. შუამდგომლობაში მითითებული უნდა იყოს ყველა ის მონაცემი, რომელიც შეიტანება პასპორტში. შუამდგომლობას უნდა დაერთოს სანოტარო ან მასთან გათანაბრებული წესით დამოწმებული შემდეგი საბუთები:

1. თუ შუამდგომლობის აღმძვრელ პირს თან მიჰყვებიან 14-18 წლამდე არასრულწლოვანი ბავშვები, - მათი წერილობითი თანხმობა კანონიერ წარმომადგენლებთან ერთად გამგზავრებაზე.

2. თუ შუამდგომლობის აღმძვრელ კანონიერ წარმომადგენელს თან მიჰყვებიან არასრულწლოვანი ბავშვები, ხოლო მეორე კანონიერი წარმომადგენელი რჩება საქართველოში – ამ უკანასკნელის თანხმობა არასრულწლოვანი ბავშვების საქართველოდან დროებით გასვლაზე.

საქართველოს მოქალაქეს შეიძლება უარი ეთქვას საქართველოდან დროებითი გასვლისათვის პასპორტის გაცემაზე, ან პასპორტის ვადის გაგრძელებაზე, აგრეთვე, საზღვრის გადაკვეთაზე იმ შემთხვევაში, თუ:

1. მის წინააღმდეგ აღძრულია სისხლის სამართლის საქმე;

2. არ მოუხდია სასამართლოს განაჩენით გათვალისწინებული სასჯელი;

3. მის მიმართ გამოტანილია სამოქალაქო საპროცესო კოდექსით გათვალისწინებული ზიანის ანაზღაურების ვალდებულება;

4. შეუსრულებელი აქვს სასამართლოს გადაწყვეტილებით დაკისრებული ვალდებულება;

5. წარმოადგენს ყალბ ან ძალის არმქონე საბუთებს.

საქართველოდან გასვლისას, საზღვრის გადაკვეთისას მოქალაქეები გადიან საპასპორტო კონტროლს და პასპორტში ან მის შემცველ დოკუმენტში აღინიშნება საზღვრის გადაკვეთის თარიღი. საზღვრის გადასაკვეთად მოქალაქეს უნდა ჰქონდეს იმ სახელმწიფოში შესასვლელი ვიზა, სადაც უშუალოდ მიემგზავრება.

საქართველოს მოქალაქეს ნებისმიერ დროს უფლება აქვს შემოვიდეს საქართველოში, რისთვისაც ნებართვა არ სჭირდება.

სხვა სახელმწიფოში საგანგებო სიტუაციის შემთხვევაში საქართველოს პრეზიდენტს უფლება აქვს საქართველოს მოქალაქეს, მისი უსაფრთხოების უზრუნველყოფის მიზნით, შეუზღუდოს ამ ქვეყანაში გასვლა გარკვეული ვადით. საქართველოს პრეზიდენტის ბრძანებულება ასეთი შეზღუდვის შემოღებისა და გაუქმების თაობაზე უნდა გამოქვეყნდეს.

§3. სახელმწიფოს საზღვრის გადაკვეთა

საქართველოს სახელმწიფოს საზღვრის გადაკვეთა. საქართველოს სახელმწიფოს საზღვარზე სარკინიგზო, საავტომობილო, საზღვაო და საჰაერო მიმოსვლა ხდება იმ სასაზღვრო გამტარი პუნქტების მეშვეობით, რომლებსაც ამტკიცებს საქართველოს პრეზიდენტი საქართველოს კანონმდებლობის, საერთაშორისო ხელშეკრულებებისა და შეთანხმებების შესაბამისად.

სასაზღვრო გამშვები პუნქტების ფარგლებს ადგენს საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო შემოსავლების სამსახურთან შეთანხმებით საქართველოს სახელმწიფოს საზღვრის დაცვის დეპარტამენტი და დასამტკიცებლად წარუდგენს საქართველოს პრეზიდენტს.

პირი, ტრანსპორტი, ტვირთი და სხვა ქონება საქართველოს სახელმწიფოს საზღვრის გადაკვეთისას გადის სასაზღვრო და საბაჟო კონტროლს. საზღვარგარეთიდან მომავალი, აგრეთვე, საქართველოდან მიმავალი სანაოსნო საშუალების კაპიტანს, საჰაერო ხომალდის მეთაურს, მატარებლის უფროსს, ავტოტრანსპორტის მძღოლს მისი ტრანსპორტით პირთა უკანონოდ შემოყვანა-გაყვანისათვის, აკრძალული ტვირთის გადაზიდვა-გადმოზიდვისათვის ეკისრებათ პასუხისმგებლობა საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით.

საზღვარგარეთიდან მომავალი ტრანსპორტის სასაზღვრო შემოწმება ხდება მფლობელის და ტრანსპორტის მომსახურე პერსონალის თანდასწრებით.

პირი ვალდებულია დაიცვას საქართველოში სახელმწიფოს საზღვრის რეჟიმი, რომელიც ადგენს:

1. პირისა და ტრანსპორტის მიერ სახელმწიფოს საზღვრის გადაკვეთის და მათი შემოწმების წესს;

2. სახელმწიფო საზღვარზე პირის გადაადგილების, ქონების, ნივთების, ვალუტის, ძვირფასი ლითონებისა და ქვების, ფასიანი ქაღალდების გადატანის, ცხოველთა გადაყვანის წესს;

3. სასაზღვრო გამტარ პუნქტში პირისა და ტრანსპორტის შესვლის, ყოფნისა და იქედან გამოსვლის, საქონლის შემოტანა-გატანის წესსა და სხვა.

საქართველოს სახელმწიფოს საზღვარზე პირის, ტრანსპორტის, ტვირთის, ცხოველისა და სხვა ქონებისა გატარება ხდება სასაზღვრო გამტარი პუნქტის მეშვეობით და გულისხმობს პირის მიერ სახელმწიფო საზღვრის გადაკვეთის, სახელმწიფოს საზღვარზე ტრანსპორტის გადაადგილების, ცხოველის გადაყვანის, ტვირთისა და სხვა ქონების გადატანის კანონიერების ცნობას.

საქართველოს სახელმწიფოს საზღვარზე პირს, საქართველოს სახელმწიფოს საზღვრის დაცვის სახელმწიფოს დეპარტამენტის მოსამსახურეები გაატარებენ პირადობის დამადასტურებელი დოკუმენტის წარდგენის შემდეგ.

სახელმწიფო საზღვრის რეჟიმისა და დაცვის წესი. საქართველოს სახელმწიფო საზღვრის გადაკვეთა პირების მიერ წარმოებს სასაზღვრო გამშვებ პუნქტებში.

საპასპორტო კონტროლი საქართველოში შემოსვლისას წარმოებს სრული მოცულობით, ხოლო საქართველო-აზერბაიჯანის, საქართველო-სომხეთისა და საქართველო-რუსეთის სახელმწიფო საზღვარზე – არჩევით, ავტომატიზებული კონტროლის სისტემისა და ტექნიკური საშუალებების გამოყენებით.

სასაზღვრო გამშვებ პუნქტებში, პირველ რიგში, სასაზღვრო კონტროლს გადიან საერთაშორისო, სხვა ქვეყნებისა და საპარლამენტო და აღმასრულებელი ხელისუფლების დელეგაციათა წევრები და შათი თანხლები პირები.

საავტომობილო მიმოსვლის სასაზღვრო გამშვებ პუნქტში მგზავრთა შემოწმება, როგორც წესი, წარმოებს ავტობუსის სალონში, ხოლო აუცილებლობის შემთხვევაში – მოძრაობის ხაზზე საპასპორტო კონტროლის ჯიხურში. ავტობუსებითა და სატვირთო სამგზავრო მცირე ავტობუსებით პირთა უკანონო გადაყვანის გამოვლენის მიზნით წარმოებს სამალაგების დათვალიერება.

საერთაშორისო ფრენისათვის განკუთვნილი საჰაერო ხომალდების სასაზღვრო კონტროლი წარმოებს საერთაშორისო აეროპორტებში (აეროდრომებში), სადაც გახსნილია სასაზღვრო და საბაჟო გამშვებო პუნქტები.

სასაზღვრო კონტროლს ექვემდებარება ყველა ქართული და უცხოური ავიაკომპანიის საჰაერო ხომალდი, რომლებიც ახორციელებენ საერთაშორისო ფრენას.

რკინიგზის ტრანსპორტის მიერ სახელმწიფოს საზღვრის გადაკვეთისას სასაზღვრო კონტროლი ხორციელდება სპეციალურად გამოყოფილ ადგილებში, რომლის მოწყობასაც საზღვრის დაცვის სახელმწიფო და საბაჟო დეპარტამენტთან შეთანხმებით უზრუნველყოფს რკინიგზის ადმინისტრაცია.

ყველა სამგზავრო მატარებლის შემადგენლობა

სასაზღვრო ძალების მხრიდან გადის შიდა და გარე შემოწმებას. სასაზღვრო ძალები ამოწმებენ სარკინიგზო შემადგენლობის იმ ადგილებს, რომელიც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს საზღვრის დამრღვევთა და კონტრაბანდის დასამალავად.

საქართველოში მომავალ მგზავრთა საბუთები, როგორც წესი, მოწმდება მატარებლის მოძრაობისას სახელმწიფოს საზღვრიდან სასაზღვრო რკინიგზის სადგურამდე და პირიქით.

საერთაშორისო ნაოსნობისათვის განკუთვნილი უცხოეთისა და საქართველოს გემების სასაზღვრო კონტროლი ხორციელდება მისადგომებთან, საჯიროების შემთხვევაში, რეიდზე; საზღვარგარეთიდან მომავალი სამგზავრო გემების სასაზღვრო კონტროლი შეიძლება განხორციელდეს საქართველოს ტერიტორიულ წყლებში გემების ნავსადგურში შესვლამდე.

საქართველოში შემოსვლისას (სასაზღვრო ზონაში) და გასვლისას (საბაჟო ზონაში) სახელმწიფოს სანიტარიულ-საკარანტინო სამსახური ამოწმებს ეკიპაჟის წევრთა და მგზავრთა პროფილაქტიკური აცრებისა და სავალდებულო სამედიცინო გამოკვლევის (შიდსი) განხორციელებას (არაკეთილსაიმედო ქვეყნების ჩამონათვალისა და უცხო სახელმწიფოებთან შემოწმებაზე გაფორმებული ხელშეკრულების გათვალისწინებით).

სატრანსპორტო საშუალებებთან პირთა დაშვება სასაზღვრო, საბაჟო და სხვა სახის კონტროლის წარმოების პერიოდში იზღუდება, ხოლო საჯიროების შემთხვევაში იკრძალება.

სასაზღვრო გამშვებ პუნქტებში ყველა ორგანო ვალდებულია დროულად განახორციელოს სახელმწიფოს საზღვრის გადაკვეთასთან დაკავშირებული პროცედურები, ამასთან, ტრანსპორტის გაფორმების ვადა არ უნდა აღემატებოდეს მათი მოძრაობის განრიგით განსაზღვრულ დროს. ამ განრიგს საქართველოს სატრანსპორტო ორგანოები ადგენენ სახელმწიფოს საზღვრის დაცვისა და შემოსავლების სამსახურთან შეთანხმებით.

საქართველოს საბაჟო საზღვარზე ფიზიკური პირის მიერ გადაადგილებული პირადი სარგებლობის საგნების, ვალუტის და ფასიანი ქაღალდების დეკლარირება ხორციელდება ფიზიკური პირის საბაჟო დეკლარაციის გამოყენებით.

ფიზიკური პირი, რომელსაც აქვს დეკლარირების ქვემდებარე პირადი საგნები, ვალუტა და ფასიანი ქაღალდები, ავსებს და საბაჟო ორგანოს წარუდგენს ფიზიკური პირის დეკლარაციას. შევსებული დეკლარაცია რჩება საბაჟოში და ინახება სპეციალურ არქივში.

54. ტურისტების¹⁵⁶ აღრიცხვის სამართლებრივი საფუძვლები

„საბაზრო სისტემაში, საერთაშორისო ტურიზმის დამახასიათებელი ნიშანია ამ სფეროში სახელმწიფოს მუდმივად მზარდი როლი. ასეთი ზრდის საწინდარია საერთაშორისო ტურიზმიდან შემოსავალი. ეს როლი ხორციელდება სახელმწიფო საწარმოებისა და ორგანიზაციების ჩამოყალიბებით, მწარმოებლის საქმიანობის სუბსიდირებითა და შეღავათების დაწესებით, აგრეთვე – სარეკლამო საქმიანობის მხარდაჭერით“¹⁵⁷.

საქართველოს კანონის „საქართველოში შემოსული და საქართველოდან გასული ტურისტების აღრიცხვის მოწესრიგების შესახებ“¹⁵⁸, აწესრიგებს საქართველოში შემოსული და საქართველოდან გასული ტურისტების ერთდღიანი ვიზიტორების (შემდგომში – ტურისტი) აღრიცხვას და სტატისტიკური მონაცემების ბანკის შექმნას, ხელს უწყობს დარგში სახელმწიფოს პოლიტიკის შემუშავებასა და განხორციელებას.

¹⁵⁶ ტურისტი: პირი, რომელიც იმყოფება მუდმივი საცხოვრებელი ადგილის ფარგლებს გარეთ, უცხო გარემოში, დასვენების, საქმიანი თუ სხვა მიზნით, ვადით არანაკლებ 24 საათისა და არაუმეტეს ერთი წლისა უწყვეტად და ყოფნის ადგილას მისი საქმიანობა არ არის ანაზღაურებადი. (საქართველოს კანონი „საქართველოში შემოსული და საქართველოდან გასული ტურისტების აღრიცხვის მოწესრიგების შესახებ“, მ. 2). ფიზიკური პირი, რომელიც ნებაყოფლობით მოგზაურობს მუდმივი საცხოვრებელი ადგილის ფარგლებს გარეთ, დასვენების, გაჯანსაღების, საქმიანი ან სხვა მიზნით, არანაკლებ 24 საათის და არა უმეტეს ერთი წლის ვადით, და, რომლის მოგზაურობაც არ ანაზღაურდება დროებითი ყოფნის ადგილის საფინანსო წყაროებიდან (საქართველოს კანონი „ტურიზმისა და კურორტების შესახებ“.

¹⁵⁷ იხ. დ. გეფერიძე „ტურიზმისა და ტურისტული მომსახურების საერთაშორისო სამართლებრივი რეგულირება“, კურონალი „სამართალი“ №1-2, 2007, გვ. 24

¹⁵⁸ იხ. www.matsnc.gov.ge

ტურისტთა აღრიცხვა არის ქვეყანაში ტურისტული და საბაჟო საქმიანობის კონტროლის რეგულირებისა და დარგის სისტემური მართვის საშუალება.

საქართველოს კანონი „საქართველოში შემოსული და საქართველოდან გასული ტურისტების აღრიცხვის მოწესრიგების შესახებ“, გამოიყენება:

1. ყველა იმ ტურისტის მიმართ, რომლებსაც აქვთ საქართველოში შემოსასვლელი ვიზა, ან რომელთა შემოსვლა ვიზის გარეშე დაშვებულია საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებებით გათვალისწინებულ შემთხვევებში;

2. საქართველოს მოქალაქეთა და საქართველოში მუდმივად მცხოვრებთა მიმართ, რომლებიც ტურისტებად მიემგზავრებიან საქართველოდან.

აღნიშნული კანონის მოთხოვნები „არ ერცელება საქართველოს საპატიო მოქალაქეებზე, უცხოეთის დიპლომატიურ და საკონსულო წარმომადგენლობათა მეთაურებსა ჯა თანამშრომლებზე, იმ პირებზე, რომლებიც საქართველოს კანონმდებლობისა და საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებების თანახმად სარგებლობენ პრივილეგიებითა და იმუნიტეტებით, საერთაშორისო ავიახაზის ტრანზიტულ ტურისტებზე (მგზავრებზე), რომლებსაც უფლება არა აქვთ დატოვონ აეროპორტში გამოყოფილი ტერიტორია, საერთაშორისო სარეისო სატრანსპორტო ეკიპაჟის წევრებზე“ (მუხლი 3, პ. 2).

„ძირითადი საერთაშორისო საბუთები და კონვენციები, აგრეთვე, ტურიზმის დარგში სახელმწიფოთაშორისო ხელშეკრულებებით ჩამოყალიბდა ღრობითი შემსვლელის სამართლებრივი სტატუსის საფუძვლები, რომლებიც ტურისტზე, მოგზაურსა და ექსკურსანტზე

ერცელდება. დროებითი შემსვლელის სამართლებრივი სტატუსის ზოგადი საკვალიფიკაციო დებულებაა ტურისტული პროგრამის (ტურის) ან მოგზაურობის მომსახურებაზე ხელშეკრულების გაფორმება და მისი ღირებულების გადახდა.”¹⁵⁹

ტურისტთა აღრიცხვის წესი. მიგრანტთა ინსპექტირება არის ქვეყანაში იმიგრაციულ-ემიგრაციული პროცესების კონტროლისა და მართვის საშუალება, რომლის დროსაც ხორციელდება:

1. მიგრანტთა აღრიცხვა-რეგისტრაცია მიგრანტის ბარათის საფუძველზე;

2. უკანონო მიგრანტთა გამოვლენა.

მიგრანტთა ინსპექტირება გამოიყენება:

1. იმ უცხოელთა მიმართ, რომელთაც აქვთ საქართველოში შემოსვლის ვიზა;

2. იმ უცხოელთა მიმართ, რომელთა საქართველოში შემოსვლა ვიზის გარეშე დაშვებულია საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებებით გათვალისწინებულ შემთხვევებში;

3. საქართველოში მუდმივად მცხოვრებთა (საქართველოს მოქალაქე, მოქალაქეობის არმქონე პირი, იმიგრანტი) მიმართ, რომლებიც გადიან საქართველოდან;

4. საქართველოში შემოსული და საქართველოდან გასული ტურისტების მიმართ.

მიგრანტთა აღრიცხვა-რეგისტრაცია და ინსპექტირება წარმოებს მიგრანტის ბარათით. მიგრანტის ბარათით ხდება საქართველოდან გამსვლელ, საქართველოში მუდმივად მცხოვრებთა სტატისტიკური აღ-

¹⁵⁹ იხ. დ. გეფერიძე „ტურიზმისა და ტურისტული მომსახურების საერთაშორისო სამართლებრივი რეგულირება“, ჟურნალი „სამართალი“ №1-2, 2007, გვ. 24

რიცხვა და უცხოელთა საქართველოში შემოსვლის, ყოფნისა და გასვლის კონტროლი. მიგრანტის ბარათის ფორმასა და გაცემის წესს შეიმუშავენ და ამტკიცებენ ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტრო.

საქართველოში შემომსვლელი და საქართველოდან გამსვლელი ყველა მიგრანტი ვალდებულია შეაქოს და თან იქონიოს მოგრანტის ბარათი და მოთხოვნისთანავე წარუდგინოს კომპეტენტურ პირებს.

მიგრანტის ბარათის მოქმედების ვადა უცხოელთათვის, რომელთაც უნდა ჰქონდეთ საქართველოში შემოსასვლელი ვიზა, არის მიგრანტის მიერ ბარათში მითითებული საქართველოში ყოფნისა და საქმიანობის ვადა, რომელიც, როგორც წესი, არ უნდა აღემატებოდეს ვიზის მოქმედების ვადას.

მიგრანტთა ინსპექტირებას საქართველოს ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტრო ახორციელებს სასაზღვრო-გამშვებ პუნქტებში სახელმწიფოს საზღვრის დაცვის დეპარტამენტისათვის, ხოლო ქვეყნის ტერიტორიაზე – საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროსათვის ამ ფუნქციის დელეგირების პრინციპით.

მიგრანტთა ინსპექტირებისაგან თავისუფლდებიან:

1. უცხოეთის დიპლომატიურ და საკონსულო წარმომადგენლობათა მეთაურები და თანამშრომლები, აგრეთვე ის პირები, რომლებიც საქართველოს კანონმდებლობისა და საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებების შესაბამისად სარგებლობენ პრივილეგიებითა და იმუნიტეტებით;

2. საერთაშორისო ავიახაზის მგზავრები – ტრანზიტული მიგრანტები, რომელთაც უფლება არა აქვთ დატოვონ აეროპორტში გამოყოფილი ტერიტორია.

3. საერთაშორისო სარეისო სატრანსპორტო სა-

შუალღებების ეკიპაჟის წევრები.

ტურისტთა აღრიცხვას ახორციელებს საქართველოს ლტოლვილთა და განსახლების სამინისტროს მიგრაციის კონტროლის დეპარტამენტი. დეპარტამენტი ტურისტთა მოძრაობის თაობაზე კვარტალში ერთხელ დადგენილი წესით ინფორმაციას აწედა საქართველოს ეკონომიკის სამინისტროს ტურიზმისა და კურორტების დეპარტამენტს.

საქართველოს კანონის „ტურიზმისა და კურორტების შესახებ“ თავი VI¹⁶⁰ „საერთაშორისო თანამშრომლობა“, - თანახმად, „სახელმწიფოს ხელს უწყობს საერთაშორისო თანამშრომლობის განვითარებას ტურიზმისა და კურორტების დარგში; საქართველო ტურიზმისა და კურორტების საერთაშორისო ორგანიზაციების საქმიანობაში მონაწილეობს სრულუფლებიანი ასოცირებული წევრის, დამკვირვებლის ან სხვა უფლებით; ტურიზმისა და კურორტების დარგში საერთაშორისო თანამშრომლობის სამართლებრივი საფუძველია საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებებში წარმომადგენლობა“.

„ტურიზმს, როგორც ზემოთაც ავღნიშნეთ, XX საუკუნის ფენომენს უწოდებენ. იგი უდიდესი ინდუსტრიაა მსოფლიოში, რომლის საბრუნავი კაპიტალი 3,5 ტრილიონი აშშ დოლარია. ტურიზმის გლობალიზაციის პროცესი აღინიშნება 70-იანი წლებიდან, მას შემდეგ რაც დაიწყო ტრანსკონტინენტალური გადაფრენები. ტურიზმი, არის მომხმარებელზე მთლიანად ორიენტირებული და ეკონომიკის ყველაზე განვითარებადი დარგი, რომელშიც დასაქმებულია 127 მილიონი კაცი, მსოფლიოში მომუშავეთა ყოველი მეთხუთმეტე, 1 ტურისტი ქმნის 1,5-2 სამუშაო ადგილს¹⁶¹.

¹⁶⁰ იხ. www.matsne.gov.ge

¹⁶¹ ტურიზმი და საქართველოს მომენტი, მოხსენებათა თეზისები, 2000, გვ. 17;
კ. ქარუმიძე, საქართველოს ტურიზმისა და სპორტის სამართალი, თბილისი, 2001.

ლიტერატურა:

1. ტურიზმის ქარტია
2. საქართველოს კანონის „ტურიზმისა და კურორტების შესახებ“
3. საქართველოს კანონი (1993 წლის 27 ივლისი) „უცხოელთა დროებითი შემოსვლის, ყოფნისა და გასვლის შესახებ“
4. საქართველოს კანონი „უცხოელთა სამართლებრივი მდგომარეობის შესახებ“
5. კანონი საქართველოს მოქალაქეთა და საქართველოში მცხოვრებ უცხოელთა რეგისტრაციის, პირადობის (ბინადრობის) მოწმობისა და საქართველოს მოქალაქეთა პასპორტის გაცემის წესის შესახებ“;
6. საქართველოს კანონი „მიგრანტთა ინსპექტირების შესახებ“;
7. საქართველოს საგადასახადო კოდექსი
8. საქართველოს კანონი „საქართველოში შემოსული და საქართველოდან გასული ტურისტების აღრიცხვის მოწესრიგების შესახებ“
9. საქართველოს კანონი „საქართველოს მოქალაქეთა და საქართველოში მცხოვრებ უცხოელთა რეგისტრაციისა და პირადობის დადასტურების წესის შესახებ“
10. ვენის 1974 წლის კონვენცია სახელმწიფოების წარმომადგენლობის შესახებ მათ ურთიერთობაში უნივერსალური ხასიათის საერთაშორისო ორგანიზაციებთან
11. დ. გეფერიძე „ტურიზმისა და ტურისტული მომსახურების საერთაშორისო სამართლებრივი რეგულირება“, ჟურნალი „სამართალი“ №1-2, 2007
12. ი. ხარაზი, საქართველოს საგადასახადო სა-

მართალი, თბილისი, 2011

13. ი. ხარაზი, საბაჟო სამართალი, თბილისი, 2010

14. ლ. ალექსიძე, საერთაშორისო სამართალი, თბილისი, 2009

15. ვ. ქარუმიძე, საქართველოს ტერიტორიისა და სპორტის სამართალი, თბილისი, 2001.

16. ალიბეკოვი, საერთაშორისო საბაჟო სამართალი (რუსულ ენაზე), აღმა-ატა, 2012

17. კ. ტ. ბორისოვი, საერთაშორისო საბაჟო სამართალი (რუსულ ენაზე), მოსკოვი, 2001)

18. კ. კ. სანდროვსკი, საერთაშორისო საბაჟო სამართალი (რუსულ ენაზე), მოსკოვი, 2001

19. საერთაშორისო საბაჟო სამართალი (რუსულ ენაზე), ვ. ნ. დურდენევსკის და ს. ბ. კრილოვის რედაქციით. მოსკოვი, 1947

20. ი. ი. ლუკაშუკი, საერთაშორისო სამართლის ნორმები (რუსულ ენაზე), მ. 1997

21. ევროსაბჭოს საბაჟო კოდექსის რეგლამენტი, № 450/2008.

22. Europe Dokument. 1987 12 oct

23. Doc UNA/Bes uo 173 'International economic 1985. 17 Dec.

24. Memorandum on the Community's Development Policy Brussels 1982

25. Customs Hints passengers Japanese Customs Ervise. 1992 April

26. Vaccination Certificate Requirements for International Travel and Health Advice to Travellers 1984

27. Official Journal of European Communities # 01 363 25 December 1982 Legislations

საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკა.

საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის

სასაქონლო ნომენკლატურა

§1. საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკის წარმოება

საქართველოში, ისევე როგორც მსოფლიოს სხვა ქვეყნებში, საბაჟო ორგანოების ერთ-ერთი ფუნქციაა საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკის წარმოება, რომელიც ეკონომიკური სტატისტიკის სფეროს მიეკუთვნება და მიზნად ისახავს ქვეყნის საბაჟო საზღვარზე საქონლის გადაადგილების შესახებ მონაცემების შეკრებას, დამუშავებასა და ანალიზს. მისი ამოცანებია: სახელმწიფო ხელისუფლების უმაღლესი ორგანოებისა და მმართველობის სხვა სახელმწიფო ორგანოების უზრუნველყოფა ქვეყნის საგარეო ვაჭრობის მდგომარეობის შესახებ ინფორმაციით; სახელმწიფოთაშორისო სავაჭრო მოლაპარაკებების, აგრეთვე ქვეყნის საგადახდელო და სავაჭრო ბალანსების გაანგარიშების ინფორმაციული უზრუნველყოფა; სახელმწიფოს ბიუჯეტში საგარეო ვაჭრობიდან საბაჟო გადასახდელების შემოსვლაზე კონტროლი.

საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკის წარმოების წესები განსაზღვრულია საქართველოს საბაჟო კანონმდებლობაში. საქართველოს სახელმწიფოს სტატისტიკის ძირითადი ამოცანებია: ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობის მახასიათებელი

სტატისტიკური ინფორმაციის შეგროვება, დამუშავება, შენახვა, ანალიზი და განზოგადება. სტატისტიკური მეთოდოლოგიის საფუძველზე საერთაშორისო სტატისტიკური სტანდარტებისა და მოთხოვნების გათვალისწინებით; სახელმწიფოს ორგანოებში სტატისტიკურ ინფორმაციის წარდგენა, სხვა სახელმწიფოს და არასახელმწიფო ინსტიტუტებისა და მოსახლეობის ინფორმირება.

საბაჟო სტატისტიკის ძირითადი პრინციპებია: სტატისტიკური ინფორმაციის ობიექტურობა, დამოუკიდებლობა და ქრონოლოგიური შედარებითობა; სტატისტიკური ინფორმაციის სისრულე, დროულობა და მიწოდების სტაბილურობა; კანონმდებლობით გათვალისწინებულ ფარგლებში სტატისტიკური ინფორმაციის ხელმისაწვდომობა, საჯაროობა და კონფიდენციალობა.

საგარეო საბაჟო სტატისტიკის წარმოების სამართლებრივი საფუძველია: საქართველოს კანონი სტატისტიკის შესახებ; საქართველოს საგადასახადო კოდექსი; საქართველოს ფინანსთა მინისტრის ბრძანებით (№996) დამტკიცებული ინსტრუქცია „გადასახადების ადმინისტრირების შესახებ“; საქართველოს ფინანსთა მინისტრის №290 ბრძანებით (2012 წლის 26 ივლისი) დამტკიცებული საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე საქონლის გადაადგილებისა და გაფორმების შესახებ ინსტრუქციის დამტკიცების თაობაზე“; საქართველოს ფინანსთა მინისტრის 2011 წლის 23 მაისის ბრძანებით (№303) დამტკიცებული „საჯარო სამართლის იურიდიული პირის - შემოსავლების სამსახურის დებულება“, ევროპის გაერთიანების საბაჟო კოდექსი და სხვა.

საგარეო ვაჭრობის სფეროში საბაჟო სტატისტიკის აღრიცხვის ობიექტია ყველა საქონელი, ბრუნვაში მყოფი სავალუტო ფასეულობების გარდა, რომელთა შემოტანა ან გატანა ადიდებს ან ამცირებს ქვეყნის მატერიალურ რესურსებს.

საქართველოს საბაჟო სტატისტიკის მიზნებია:

1. საქართველოს ექსპორტისა და იმპორტის სრულყოფილი და ზუსტი აღრიცხვის უზრუნველყოფა;

2. საგარეო ვაჭრობის საქონელბრუნვის ძირითადი ტენდენციების, სტრუქტურისა და დინამიკის ანალიზი;

3. საბაჟო პოლიტიკის და საგარეო ვაჭრობის სახელმწიფოს რეგულირების სფეროში საქართველოს საკანონმდებლო აქტების მომზადების, აგრეთვე სახელმწიფოთაშორისო სავაჭრო მოლაპარაკებების ინფორმაციული უზრუნველყოფა;

4. საქართველოში შიდა ბაზრის კონიუნქტურის ანალიზი;

5. სახელმწიფოს ბიუჯეტში საბაჟო გადასახადების აღრიცხვის კონტროლი;

6. სავალუტო კონტროლის განხორციელება;

7. სავაჭრო და საგადასახადო ბალანსის შესაბამისი ინფორმაციული უზრუნველყოფა.

საქართველოს საბაჟო სტატისტიკა ჩამოყალიბდა საგარეო ვაჭრობის საერთო აღრიცხვის სისტემის საფუძველზე. იგი ახორციელებს შემოტანილი და გატანილი საქონლის აღრიცხვას; ამ დროს სტატისტიკის ტერიტორიის საზღვარს წარმოადგენს **საქართველოს სახელმწიფოს საზღვარი**. საგარეო ვაჭრობის აღრიცხვის სპეციალური სისტემის დროს სტატისტიკური ტერიტორიის საზღვარია საბაჟო საზღვარი.

აღრიცხვის საერთო სისტემის დროს საბაჟო სტატისტიკით აღირიცხება საქონლის შემდეგი კატეგორიები:

საქართველოს იმპორტი: საქონელი, რომელიც შემოტანილია თავისუფალი ბრუნვისათვის; რეიმპორტირებული საქონელი; საქონელი, რომელიც შემოტანილია საბაჟო ტერიტორიის გარეთ გადამუშავების შემდეგ; საქონელი, რომელიც შემოტანილია საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე გადამუშავებისათვის; საქონელი, რომელიც შემოტანილია საქართველოს ტერიტორიაზე რეექსპორტის რეჟიმში მოსაქცევად; საქონელი, რომელიც შემოტანილია საქართველოს სახელმწიფოს თავისუფალ საბაჟო ზონებსა და თავისუფალ საწყობებში, რომელზეც იმპირტიორი უარს აცხადებს სახელმწიფოს სასარგებლოდ; უცხოური საქონელი, რომელიც შემოტანილია თავისუფალი ვაჭრობის მაღაზიებში; საქონელი, რომელიც დროებით შემოტანილია იჯარით ერთი ან მეტი წლის ვადით; საქონელი, რომელიც შემოტანილია უსასყიდლოდ, ჰუმანიტარული და ტექნიკური დახმარების მიზნით.

საქართველოს ექსპორტი: საქონელი, რომელიც გატანილია ექსპორტის საბაჟო რეჟიმის პირობებში; თავისუფალი მიმოქცევისათვის სახელმწიფოში შემოტანილი საქონელი, რომელიც შემდგომში საქართველოდან გაიტანება ექსპორტის საბაჟო რეჟიმის შესაბამისად; საქონელი, რომელიც გატანილია საბაჟო ტერიტორიაზე გადამუშავების შემდეგ; საქონელი, რომელიც გატანილია საქართველოს საბაჟო ტერიტორიის გარეთ გადასამუშავებლად; საქონელი, რომელიც გატანილია საქართველოს საზღვრებს გარეთ თავისუფალი საბაჟო ზონებიდან და თავისუფალი საწყობებიდან; უცხოური

და საქართველოში წარმოებული საქონელი, რომელიც გატანილია უბაჟო ვაჭრობის მაღაზიებიდან; საქონელი, რომელიც დროებით გატანილია იჯარით ერთი ან მეტი წლის ვადით; საქონელი, რომელიც დროებით გატანილია უსასყიდლოდ, ჰუმანიტარული და ტექნიკური დახმარების სახით.

აღრიცხვის „საერთო სისტემა“ არ მოიცავს სასაქონლო ოპერაციებში (სხვა ქვეყნებში-საბაჟო რეჟიმებში) გაფორმებულ შემდეგ საქონელთა კატეგორიებს:

საქონელს, რომელიც საქართველოს ტერიტორიაზე გადაიტანება ტრანზიტით; საქონელი, რომელიც მოქცეულია საწყობის სასაქონლო ოპერაციაში; დროებით შემოტანილი (გატანილი) საქონელი, ერთი ან მეტი წლით იჯარით გაცემულის გარდა; უცხოეთის საქონელი, რომელიც განადგურებულია საქართველოს ტერიტორიაზე; გასატანი საქონელი, რომლებზეც პირმა უარი თქვა სახელმწიფოს სასარგებლოდ, აგრეთვე განადგურებული საქონელი.

საქართველოში ამჟამად ექსპორტ-იმპორტის ოპერაციებზე მონაცემების შეკრება, დამუშავება და გადაცემა წარმოებს ორრგოლიანი სისტემით (რეგიონული საბაჟო სამსახურები და შემოსავლების სამსახურს დაქვემდებარებული საინფორმაციო ტექნოლოგიების ცენტრი, აუდიტის დეპარტამენტი).

საქართველოში საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკაში საქონლის ექსპორტი და იმპორტი აღირიცხება ეგრეთ წოდებული საგარეო ვაჭრობის აღრიცხვის საერთო სისტემით. ამ შემთხვევაში აღრიცხვის ობიექტია ყველა საქონელი (ბრუნვაში მყოფი საეალუტო ფასეულობების გარდა), რომლის გატანა ან

შემოტანა ამცირებს ან ზრდის ქვეყნის მატერიალურ რესურსებს. კონკრეტულად, საერთო სისტემით აღრიცხული იმპორტი მოიცავს ქვეყანაში შემოტანილი (მათ შორის საწყობებში, თავისუფალ ზონებში და ღიანავსადგურებში) უცხოური საქონლის მთლიან მოცულობას, მიუხედავად მისი შემდგომი დანიშნულებისა – მოხმარება ქვეყნის შიგნით, თუ გათვალისწინებულია შემდგომი რეექსპორტირებისათვის.

საერთო სისტემით აღრიცხულ ექსპორტს მიეკუთვნება სამამულო წარმოების საქონლის, ქვეყნის ტერიტორიაზე თავისუფალ მიმოქცევაში მყოფი უცხოური საქონლის (აღრე შიდა მოხმარებისათვის დეკლარირებული) საწყობებსა და თავისუფალ ზონებში მყოფი საქონლის, სახელმწიფოს ტერიტორიაზე საქონლის გადამუშავების შემდეგ ამ გადამუშავებული საქონლის საზღვარგარეთ გატანა.

ამრიგად, აღრიცხვის საერთო სისტემაში აისახება ქვეყანაში შემოტანილი (იმპორტი) და ქვეყნიდან გატანილი (ექსპორტი) ყველა საქონელი, მიუხედავად მისი წარმოშობისა და დანიშნულებისა.

საქართველოს საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკა წარმოებს საგადასახადო კოდექსისა და სხვა აქტების მიხედვით. საბაჟო სტატისტიკის წარმოება ხორციელდება ქვეყანაში მოქმედი საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისი სტატისტიკური მეთოდოლოგიების საფუძველზე, რაც უზრუნველყოფს საბაჟო სტატისტიკურ მონაცემთა შესადარისობას როგორც ქვეყნის, ისე საერთაშორისო მასშტაბით.

საბაჟო სტატისტიკის წარმოებისათვის საჭირო დოკუმენტების წარდგენა ხდება საქართველოს საგადასახადო კოდექსისა და მის საფუძველზე მიღებული ინსტრუქციების შესაბამისად.

საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკის ფორმირებისათვის საწყისი მონაცემების წყაროს წარმოადგენს ინფორმაცია, რომელსაც შეიცავს საქონლის საბაჟო გაფორმების დროს დეკლარანტის მიერ შევსებული სატვირთო-საბაჟო დეკლარაცია. იგი წარმოადგენს დოკუმენტს, რომლის გარეშეც ქვეყნის საზღვარზე საქონლის გადაადგილება არ დაიშვება. საქონლის დეკლარირება ხორციელდება მათი გამგზავნის ან მიმღების მიერ, ან სხვა იურიდიული და ფიზიკური პირების მიერ, რომელთაც ეძლევათ საქონლის დეკლარირების უფლება საბაჟოს ნებართვით, ხელშეკრულების საფუძველზე. საქართველოში საქონლის საბაჟო საზღვარზე გადაადგილების დეკლარაცია ივსება იმ შემთხვევაში, როდესაც მათი გადატანა ხორციელდება საავტომობილო, სარკინიგზო, საავიაციო და საზღვაო ტრანსპორტით. მილსადენითა და ელექტროგადამცემი ხაზებით საქონლის (ნავთობი, ნავთობპროდუქტები, ბუნებრივი აირი, ელექტროენერგია) ტრანსპორტირების შემთხვევაში. საგარეო ვაჭრობის სტატისტიკის პირველადი წყაროა ცნობები, რომლებსაც შეიცავენ მილსადენებისა და ელექტროგადამცემი ხაზების სასაზღვრო პუნქტებზე საქონლის მიღება-ჩაბარების აქტები.

სატვირთო-საბაჟო დეკლარაციის კომპლექტი შედგება 4 აკინძული ფურცლებისაგან. იგი ივსება საქონლის ან ქონების ყოველ პარტიაზე, რომელიც შედგება ერთი დასახელების საქონლისაგან. იმ შემთხვევაში, თუ პარტია მოიცავს რამდენიმე დასახელების საქონელს ან ქონებას, გამოიყენება დამატებითი ფურცლები, რომელთაგანაც თითოეული მათგანი იძლევა კიდევ 3 დასახელების საქონლის ან ქონების დეკლარირების შესაძლებლობას. ერთ დეკლარაციაში შეიძლება გაცხადებულ იყოს მონაცემები 100

დასახელების საქონელსა ან ქონებაზე (ერთდროულად დეკლარაციას შეიძლება თან ერთვოდეს 33 დამატებითი ფურცელი)¹⁶¹.

საქართველოში სატვირთო-საბაჟო დეკლარაციის ეგზემპლარები ნაწილდება შემდეგნაირად: პირველი ეგზემპლარი რჩება საბაჟოში; მეორე ეგზემპლარი შემოსავლების სამსახურს; მესამე – იმ პირს, რომელიც აწარმოებს საბაჟო გადასახადებით ანგარიშსწორებას; მეოთხე-მიყვება საქონელს და რჩება საზღვრის გადაკვეთის ადგილზე-საბაჟო-გამშვებ პუნქტებში. ყოველ დეკლარაციას და მის დამატებით ფურცლებს საბაჟო რეგისტრირებისას მიეკუთვნება შესაბამისი ნომრები.

დეკლარაციის შევსების პროცედურა საკმაოდ რთულია. საერთო ჯამში დეკლარანტმა უნდა შეავსოს 58 პუნქტამდე, თანაც აკურატულად და გარკვევით. აქ არ უნდა იყოს წაშლილი და გადასწორებულიადგილები.¹⁶²

საგარეო ვაჭრობის სფეროში საბაჟო სტატიისტიკის ფორმირებისათვის გამოიყენება დეკლარაციაში არსებული შემდეგი მაჩვენებლები: საანგარიშო პერიოდი; საქონლის ნაკადის მიმართულება (შემოტანა ან გატანა), წარმოშობის ქვეყანა შემოტანის დროს;

¹⁶¹ დამატ. იხ. საქართველოს ფინანსთა მინისტრის №290 ბრძანებით (2012 წლის 26 ივლისი) დამტკიცებული საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე საქონლის გადაადგილებისა და გაფორმების შესახებ ინსტრუქციის დამტკიცების თაობაზე; ი.ხარაზი, საქართველოს საგადასახადო კოდექსი, თბილისი, 2011; ი. ხარაზი, საბაჟო სამართალი, თბილისი, 2010; გ. ურიდია, საქართველოს საგადასახადო კოდექსის კომენტარები, თბილისი, 2011.

¹⁶² დაწვრ. იხ. საქართველოს ფინანსთა მინისტრის №290 ბრძანებით (2012 წლის 26 ივლისი) დამტკიცებული საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე საქონლის გადაადგილებისა და გაფორმების შესახებ ინსტრუქციის დამტკიცების თაობაზე; ი.ხარაზი, საქართველოს საგადასახადო კოდექსი, თბილისი, 2011; ი. ხარაზი, საბაჟო სამართალი, თბილისი, 2010; გ. ურიდია, საქართველოს საგადასახადო კოდექსის კომენტარები, თბილისი, 2011.

დანიშნულების ქვეყანა გატანის დროს; პარტნიორი (მყიდველი, გამყიდველი) ქვეყანა; სტატისტიკური ღირებულება; საქონლის დასახელება და კოდი; ნეტო წონა; დამატებითი განზომილების ერთეულის დასახელება და კოდი; რაოდენობა დამატებითი განზომილების შესაბამისად; გარიგების ხასიათი.

სატვირთო-საბაჟო დეკლარაციის წარმოება არის საგარეო სავაჭრო საქმიანობის სახელმწიფოს რეგულირების ერთ-ერთი მეთოდი. იგი ფართოდ გამოიყენებოდა როგორც ყოფილი საბჭოთა კავშირის რესპუბლიკებში, ისე მსოფლიოს უმეტეს ქვეყნებში (საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკაში განსაზღვრულია საქონლის გატანის (ექსპორტი) და შემოტანის (იმპორტი) აღრიცხვის მომენტი.

საბაჟო სტატისტიკური მონაცემების პირველად წყაროს წარმოადგენს სატვირთო-საბაჟო დეკლარაცია, აღრიცხვის მომენტის განსაზღვრაც დაკავშირებულია ამ დოკუმენტების გაფორმებასთან. კერძოდ, ეს იმას ნიშნავს, რომ საბაჟო ორგანოები ამოწმებენ დეკლარაციაში ასახული სტატისტიკული მონაცემების და სხვა მაჩვენებლების სისწორეს, ამასთან ერთად, ასრულებენ სხვადასხვა პროცედურებს, რის შემდეგ დეკლარაციაზე აკეთებენ აღნიშვნას, რომ საქონლის გაშვება ნებადართულია და უსვამენ თარიღს, რომელიც უკვე ითვლება საქონლის ექსპორტის ან იმპორტის აღრიცხვის თარიღად. საქართველოში ეს განსაზღვრა ეხება მხოლოდ საზღვაო, სარკინიგზო, საჰაერო და საავტომობილო ტრანსპორტით საქონლის ექსპორტს და იმპორტს სატვირთო-საბაჟო დეკლარაციების გაფორმებას.

მილსადენი ტრანსპორტით საქონლის, აგრეთვე ელექტროგადამცემი ხაზებით ელექტროენერგიის მი-

წოდების დროს ექსპორტისა და იმპორტის თარიღად ითვლება სასაზღვრო პუნქტებში და მიღსადენის ელექტროგამცემი ხაზის საკონტროლო-გამანაწილებელ პუნქტებში შედგენილი მიღება-ჩაბარების აქტის თარიღი.

საქონელი, რომელიც შეძენილია საზღვარგარეთ და ჩაბარდა თავის ორგანიზაციას ადგილზე მოსახმარებლად, იპორტში ჩაითვლება ამ ორგანიზაციაზე მესაკუთრის უფლებების გადაცემის მიმენტიანათვის, რომელიც ფორმდება მიღება-ჩაბარების აქტით. საქონლის საერთაშორისო ფოსტით გაგზავნის დროს აღრიცხვის მომენტად ითვლება საფოსტო ქვითარზე აღნიშნული თარიღი.

საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკაში საქონლის ექსპორტისა და იმპორტის აღრიცხვა წარმოებს ნატურალურ და ღირებულებით გამოსახულებაში. ნატურალური (რაოდენობრივი) აღრიცხვა უფრო ზუსტად ასახავს საერთაშორისო საქონელბრუნვის მოცულობას. რაოდენობრივი აღრიცხვის მონაცემებს იყენებენ საგარეო ვაჭრობის ტვირთების გადამზიდი სატრანსპორტო საშუალებების დაგეგმვისათვის. მსოფლიო საევაჯრო ბრუნვაში მყოფი საქონლის დიდი ნაწილი იზომება წონით ერთეულებში: ტონებში, ცენტნერებში, კოლოგრამებში, ინგლისურ ფუნტებში.

საქართველოში, ისევე, როგორც სეს-ესნ-ის ბრუნსელის შეთანხმების მონაწილე ქვეყნებში, საქონლის რაოდენობრივი აღრიცხვისას განზომილების ძირითადი ერთეულია კილოგრამი. ამასთან, აღრიცხვა წარმოებს ბრუტო ან ნეტო წონებში. ბრუტო წონა საქონლის წონაა ტარასთან ერთად, ნეტო წონა სუფთა წონაა

შიდა და გარე ტარის გარეშე. ამასთან შიდა საფუთავი, რომელშიც უშუალოდ იმყოფება საქონელი და რომლითაც მიეწოდება მომხმარებელს, შედის ნეტო წონაში.

განზომილებების წონით ერთეულთან ერთად რაოდენობრივი აღრიცხვის დროს გამოიყენება საქონლის ცალკეული სახეობებისათვის დამახასიათებელი სპეციფიკური ზომის ერთეულებიც, მაგალითად, ლიტრი, ცალი, წყვილი, კვადრატული მეტრი, კუბური მეტრი და სხვა.

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სტატისტიკის სამსახურის რეკომენდაციით, საქონლის რაოდენობრივი აღრიცხვის დროს გამოიყენება ნეტო წონა, რამდენადაც იგი უფრო მოხერხებულია ეკონომიკური ანალიზის დროს და სხვადასხვა ქვეყნების მიერ მიწოდებული ერთგვაროვანი საქონლის შედარებისას.

საგარეო სავაჭრო ბრუნვის ღირებულებითი შეფასება საბაჟოს სტატისტიკის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საკითხია. საერთაშორისო ვაჭრობის პრაქტიკაში გარიგებები ხორციელდება სხვადასხვა პირობებით და ამის მიხედვით გაყიდული (ნაყიდი) საქონლის ფასი შეიძლება იყოს სხვადასხვა. მაგალითად, ერთსა და იმავე საქონელს მისი ყიდვის ადგილას ექნება სხვა ფასი, გაგზავნის ნავსადგურში სხვა (უფრო მაღალი), ხოლო მიღების ნავსადგურში კიდევ უფრო მაღალი ფასი, რადგან მწარმოებლიდან მომხმარებელამდე მოძრაობის პერიოდში საქონლის ღირებულება იზრდება ტრანსპორტირების, დაზღვევისა და სხვა დამატებითი ხარჯების გამო.

ექსპორტირებული საქონლის აღრიცხვა წარმოებს „ფობ“, ანუ „ფრანკო-საზღვაო ფასებით“, ხოლო

იმპორტირებული საქონლის - „სიფ“, ანუ „იმპორტირებული ქვეყნის ფრანკო-საზღვაო ფასებით. „ფობ“-ფასი გულისხმობს, რომ გამყიდველი ვალდებულია თავისი ხარჯით მიაწოდოს საქონელი გემის პორტზე, ტრიუმებში ჩალაგების გარეშე. ტრიუმებში ჩალაგება, გემის დაფრახტვის მიღებული ნორმებით, ხორციელდება გემთმფლობელის ხარჯზე და შეიტანება ფრახტის ღირებულებაში. „სიფ-ფასი“ მოიცავს „ფობ“-ფასს პლიუს გაგზავნის ნავსადგურიდან დანიშნულების ნავსადგურამდე ტრანსპორტირების და ტვირთის დაზღვევის ხარჯებს.

სახმელეთო გადაზიდვების დროს გამოიყენება ფასი-ფრანკო საზღვაო, რომელშიც შედის საქონლის საზღვრამდე მიტანისათვის (ექსპორტიორი ან იმპორტიორი ქვეყნის საზღვრამდე როგორც ეს კონტრაქტშია) და დაზღვევის ხარჯები ამ საზღვრამდე მიტანისას.

იმპორტიორი ქვეყნის საბაჟო ტერიტორიაზე საქონლის შემოტანის დანიშნულების ადგილად ითვლება: ავიაგადაზიდვების დროს – დანიშნულების აეროპორტი; საზღვაო გადაზიდვების დროს – დატვირთვის ან გადმოტვირთვის ნავსადგური; საავტომობილო და სარკინიგზო გადაზიდვების დროს – ქვეყნის ტერიტორიაზე შესასვლელი საზღვრის გადაკვეთის პუნქტი.

საქართველოში მოქმედი წესის მიხედვით, საქონლის ექსპორტ-იმპორტის სტატისტიკური აღრიცხვა ღირებულებით გამოსახულებაში წარმოებს როგორც ეროვნულ ვალუტაში, ასევე ამერიკულ დოლარებში.

საქართველოს შემოსავლების სამსახური ამუშავებს და ამზადებს განზოგადებულ სტატისტიკურ ინფორმაციას, რომელიც შესაძლებლობას იძლევა, დადგინდეს ქვეყნის საგარეო ვაჭრობის საქონელ-

ბრუნვის ძირითადი ტენდენციები, განისაზღვროს მისი გეოგრაფიული და დარგობრივი სტრუქტურები, გაკეთდეს ამ სფეროში მიმდინარე პროცესების ანალიზი, მომზადდეს საერთაშორისო ორგანიზაციების თხოვნით მათთვის საჭირო ინფორმაცია. პერიოდული სტატისტიკური ინფორმაციები მზადდება მაჩვენებელთა პროგრამით, რომელიც შეესაბამება საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკის საერთაშორისო სტანდარტებს, კერძოდ იგი ითვალისწინებს საქართველოს ექსპორტისა და იმპორტის მაჩვენებლებს დინამიკაში მთლიანად და ცალკეული ქვეყნების ჯგუფების, საქონელთა ჯგუფების, სასაქონლო პოზიციების – ქვეყანა-საქონელი“ და „საქონელი-ქვეყანა“ მიხედვით. აგრეთვე ცალკეული საბაჟო ორგანოების ჭრილში.

შემოსავლების სამსახური გამოსცემს მოკლე საინფორმაციო ბიულეტენს ექსპორტ-იმპორტის შედეგებზე, როგორც ნაზარდი ჯამით წლის დასაწყისიდან საანგარიშო თვის ჩათვლით, ასევე თვეებისა და კვარტალების მიხედვით დინამიკაში. წელიწადში ერთხელ მზადდება და გამოიცემა წლიური სტატისტიკური კრებული, რომელიც საქართველოს ექსპორტ-იმპორტის მაჩვენებელთა ფართო სპექტრს მოიცავს.

საბაჟო სტატისტიკის კომპიუტერული სისტემა ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მონაპოვარია. იგი 1998-1999 წლებში შეიქმნა, როდესაც მსოფლიო ბანკის დახმარებით საბაჟოზე სპეციალური პროგრამა ხორციელდებოდა და ამ სამსახურის რეორგანიზაცია ხდებოდა.

პირველ რიგში მოხდა ყველა საბაჟოს კომპიუტერული ტექნიკით აღჭურვა. მთლიანად გადაიარა-

ლდა თბილისი, ქუთაისის, გორის, ვალეს, ყაზბეგის, აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის საბაჟოები, ასევე წითელი ხიდი, ლაგოდეხი, სადახლო, გარდაბანი, ლილო. თითქმის ყველა საბაჟოზე მოხდა კომპიუტერული ტექნიკის დანერგვა. ეს იყო პირველი სერიოზული მცდელობა. მალე საქართველოს მასშტაბით ერთიანი კომპიუტერული ქსელი შეიქმნა, სადაც ფოთი, თბილისი, ყაზბეგი, ვალე და წითელი ხიდი გაერთიანებული იყვნენ ერთ ცენტრში-საბაჟო დეპარტამენტის მთავარ სერეიზში.

შემდეგ საბაჟო კომპიუტერულ სისტემას საფუძველად დაედო კომპიუტერული პროგრამა. კომპიუტერული პროგრამის პირველი ნაწილი გახდა “ASICUDA”. იგი ძირითადად განვითარებადი ქვეყნებისათვის შექმნილ პროგრამას წარმოადგენს, რომელსაც გაერო უჭერს მხარს. მისი დანერგვა უცხოელი ექსპერტების მიერ დიდი ხნის განმავლობაში ხდებოდა, რომელიც მსოფლიო ბანკის დახმარებით დაიწყო. ეს პროგრამა თავდაპირველად, ძირითადად ლილოში, თბილისის საბაჟოზე მუშაობდა. შეიქმნა ერთიანი ბაზა, რომელიც შესაძლებელს ხდიდა ინფორმაციის დამუშავებას. ცენტრში ინფორმაცია შესაბამისად მუშავდებოდა. შემდგომ ეტაპზე შესაძლებელი გახდა კომპიუტერული ცენტრიდან გაკონტროლებულიყო, თუ რას აფორმებდა ფოთი. ფოთის საბაჟოში, ყაზბეგის საბაჟოში გამოწერილი შსტ-ები და დეკლარაციები შესაძლებელი იყო იმავდროულად თბილისში გვენახა.

1998 წელს ხელოვნური თანამგზავრის ანძები მთლიანად განლაგდა. 1999 წლის დასაწყისში ეს პროგრამა მთლიანად ამუშავდა.

საკმაოდ ამაღლდა მებაჟეთა კვალიფიკაცია. ისინი ფლობენ ამ პროგრამას, ინფორმაცია ხელმისაწვდომი, ხოლო კონტროლი ადვილი გახდა.

რა არის „ასიკუდა“?

პროგრამა „ასიკუდა“ („ASICUDA“) საქართველოს საბაჟო საზღვარზე საქონლის გადაადგილებასთან, ექსპორტთან და იმპორტთან დაკავშირებული პროცესების მართვის კომპიუტერული სისტემაა და ამ პროცესებზე კონტროლის განხორციელების შესაძლებლობას იძლევა. პროგრამა საერთაშორისო პრაქტიკის გამოყენების სტანდარტებს და კოდებს ემყარება. გარკვეული ხარვეზებით ეროვნულ კრიტერიუმებს ესადაგება.

ჩვენ მთლიანად ვიზიარებთ ბატონ ემზარ ჯგერენაიას მოსაზრებას იმის თაობაზე, რომ “დღეს ეს პროგრამა იმდენად მოძველებული და მსოფლიოში არაპოპულარულია, რომ ქვეყანა „ასიკუდას“ ბოლომდე დანერგვას მხოლოდ იმ შემთხვევაში დანებდება, თუ მას შესაბამისი ტექნიკური დახმარება მოჰყვება”¹⁶³. აქვე დავიმატებდით, რომ ეს ნაკლი დღეს რამდენადმე, გარკვეულწილად გამოსწორებულია, რამეთუ ქვეყნის საბაჟოების დიდი უმრავლესობა ტექნიკურად გადაიარაღებულია, თუმცა, როგორც ამბობენ ხოლმე, გასაკეთებელი კვლავ ბევრია ამ კუთხით.

¹⁶³ დაწერ. იხ. ე. ჯგერენაია, საბაჟო ტექნოლოგიის საფუძვლები, თბილისი, 2002.

§2. ექსპორტ-იმპორტის თანაფარდობის სტატისტიკა

განუვითარებული საერთაშორისო კავშირები ქვეყნისათვის უდიდესი ზიანის მომტანია: ამის გარეშე სტაგნაციას განიცდის მისი ეკონომიკა, აღარ ვითარდება კულტურა, ფერხდება დემოკრატიის განვითარება და სხვა. ამასთან, ასეთ ურთიერთობაში ჩაბმა ჩვენს ქვეყანას (ისევე როგორც სხვა პოსტსაბჭოთა ქვეყნებს) ძალზედ რთულ პირობებში მოუხდა. საბჭოურმა სისტემამ ქვეყანაში უარყოფითი გავლენა მოახდინა მოწინავე ტექნოლოგიების წარმოებაში დანერგვაზე. ამის გამო პოსტსოციალისტურ ქვეყნებს უჭირთ თანამედროვე სტანდარტებს მისადაგებული, კონკურენტუნარიანი პროდუქციის წარმოება. ამასთან, პოსტსოციალისტური ქვეყნებში მცხოვრებთ მიეცათ საშუალება შეიძინონ დასავლური პროდუქცია, რომლის შეძენაც ძალიან დიდი ხნის მანძილზე მათთვის ძნელი იყო. ამის შედეგიცაა, რომ თითქმის ყველა ამ ქვეყანაში დიდი ტემპით იზრდება იმპორტის მოცულობები, რომელსაც ჯერჯერობით ფეხს ვერ უწყობს ექსპორტის განვითარება.

ამასთან ერთად, მხედველობაშია მისაღები ის გარემოებანი, რომ ექსპორტიდან შემოსავლები ყველა ქვეყანაში იმპორტზე გაწეული ხარჯების დაფარვის ძირითადი წყაროა. ამას კი საქართველოში საექსპორტო შემოსავლების სიმწირე აფერხებს. ამის შედეგად წარმოიქმნება საგადამხდელო (ძირითადად საგარეო ვაჭრობის) ბალანსის უარყოფითი სალდო, რაც ძალზე მძიმედ აწევს ქვეყნის ეკონომიკას, აფერხებს მის წინსვლას, საფრთხეს უქმნის ეროვნული ვალუტის

კურსის სიმყარეს და სხვა. მდგომარეობას კიდევ უფრო ამძიმებს ის გარემოება, რომ საქართველოში შემოტანილ იმპორტში არ სჭარბობს ნედლეული, მასალები, ტექნოლოგიები, მოწყობილობები და სხვა ყველაფერი, რაც ხელს შეუწყობდა ქვეყნის ეროვნული დარგების განვითარებას.

გარდამავალი ეკონომიკის ზოგიერთი ქვეყანა (რუსეთი, აზერბაიჯანი, თურქმენეთი, უზბეკეთი) საექსპორტო შემოსავლებით ახერხებს საიმპორტო ხარჯების დაფარვას. ამ ქვეყნებმა იმასაც კი მიაღწიეს, რომ დადებითი სალდო აქვთ საერთაშორისო ვაჭრობაში. საქართველოში იმპორტის ზრდის ძალზე მაღალი დონეა. ქვეყანას არ გააჩნია მისი დაფარვის წყარო. ასეთი იმპორტის დაკმაყოფილება ძირითადად მზარდი საგარეო ვალების ხარჯზე ხდება. ჩვენი აზრით, საგადამხდელო ბალანსის დარეგულირების ძირითადი მიმართულება უნდა იყოს საექსპორტო პოტენციალის გაზრდა, საბაჟო ტარიფების დარეგულირება, იმპორტის რაციონალიზაცია და სხვა.

აქვე შევნიშნავდით, რომ „ახალმა, ბიუჯეტის შესახებ კანონმა, განსაზღვრა ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების პერიმეტრები ყველა მიმართულებით, 2013 წლის ბიუჯეტში ძირითადი მაკროპარამეტრების პროგნოზები მომავალი წლისათვის, კერძოდ: 2013 წელს ეკონომიკა 7%-ით გაიზრდება და ნომინალური მთლიანი შიდა პროდუქტი 29.3 მილიარდ ლარს მიაღწევს.... საგადამხდელო ბალანსის მიმდინარე ანგარიშის უარყოფითი სალდო 2013 წელს პროგნოზირებულია 1.984 მილიარდი დოლარის დონეზე, ამ კუთხით მნიშვნელოვანია ის,

რომ მომავალ წელს დაგეგმილია იმპორტის ზრდის ტემპთან შედარებით ექსპორტის წინსწრები „ტემპით ზრდა.....“¹⁶⁴.

გარდამავალ პერიოდში თითქმის ყველა პოსტ-საბჭოთა ქვეყნისათვის არსებით პრობლემას წარმოადგენს ფინანსური სახსრების დეფიციტი. ნებისმიერი მათგანისათვის უაღრესად აქტუალურია უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა. გარდამავალი ეკონომიკის ის ქვეყნები, რომლებმაც მიაღწიეს ეკონომიკური და პოლიტიკური სფეროში სტაბილიზაციას, შექმნეს საკანონმდებლო ბაზა, უზრუნველყოფენ უცხოური კაპიტალის მოზიდვას.

საქართველო, როგორც უცხოური ინვესტიციების ერთ სულ მოსახლეზე გაანგარიშებით, ასევე მისი აბსოლუტური მაჩვენებლით საკმაოდ მოკრძალებულ ადგილს იკავებს. კერძოდ, მიმდინარე პოლიტიკურმა პროცესებმა უარყოფითი ასახვა ჰპოვა საქართველოში განხორციელებულ პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოცულობაზე, რამაც 2012 წლის III კვარტალში 195 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა, რაც 2011 წლის III კვარტალის დაზუსტებული მაჩვენებლის 62 პროცენტია. რაც შეეხება სამი კვარტალის ჯამურ მაჩვენებელს, წინასწარი მონაცემებით, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოცულობამ 2012 წლის პირველ 9 თვეში 684 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა, რაც 6 პროცენტით აღემატება 2011 წლის სამი კვარტალის წინასწარ მონაცემებს და 12 პროცენტით ნაკლებია წინა წლის შესაბამისი პერიოდის მაჩვენებელზე. ქვეყნის მთლიან

¹⁶⁴ გაზეთი ბანკები და ფინანსები, 2012, 31 დეკემბერი, „ბიუჯეტით სარგებელს თითოეული მოქალაქე მიიღებს“-ინტერვიუ პარლამენტის საფინანსო-საბიუჯეტო კომიტეტის თავმჯდომარესთან, დ. ონოფრიშვილთან, გვ. 8.

კაპიტალდაბანდებაში თანდათან უფრო მეტ ადგილს იკავებს უცხოური ინვესტიციები.

საქართველოში უცხოური კაპიტალის მონაწილეობით შექმნილია 750-ზე მეტი საწარმო, მათ შორის 150-ზე მეტი – ერთობლივი საწარმო.

უცხოური ინვესტიციების შემოდინებისათვის მთავარი არაა რეფორმების მიმდინარეობის ტემპები და მათი მიმართულება, არამედ პოლიტიკური სტაბილურობა, კაპიტალის ზრდა და მისი ნაწილის ქვეყნიდან გატანის გარანტია, საკანონმდებლო ბაზის სრულყოფა, ინფრასტრუქტურის განვითარება. ვფიქრობთ, ამ ეტაპზე გარკვეული შედეგათებიც უნდა დაწესეს უცხოელი ინვესტორებისათვის.

საქართველოს საგარეო ვაჭრობის საერთო ბრუნვის სტრუქტურა ექსპორტისა და იმპორტის თანაფარდობის დიდი დისპროპორციით ხასიათდება. იგი საკმაოდ მნიშვნელოვნად შემცირდა, მასში წამყვანი ადგილი მაინც იმპორტს უკავია. საქართველოს საგარეო საევაჭრო ბალანსი საკმაოდ მაღალი უარყოფითი აბსოლუტური მაჩვენებლებით ჩამოყალიბდა. რაც შეეხება საქართველოში საქონლით საგარეო ვაჭრობის ბრუნვას, მან 2012 წლის იანვარ-თებერვალში (არაორგანიზებული ვაჭრობის გარეშე) 9352 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა, რაც წინა წლის მაჩვენებელზე 13%-ით მეტია, აქედან ექსპორტი 2179 მლნ. აშშ დოლარს შეადგენს (13 პროცენტით მეტი), ხოლო იმპორტი 7173 მლნ. აშშ დოლარს (13 პროცენტით მეტი). საქართველოს უარყოფითმა საევაჭრო ბალანსმა 2012 წლის იანვარ-ნოემბერში 4995 მლნ. აშშ დოლარი და საგარეო საევაჭრო ბრუნვის 53

პროცენტი შეადგინა. 2012 წელს იანვარ-ნოემბერში საქართველოს საგარეო-საეკსპორტო ბრუნვამ ევროკავშირის ქვეყნებთან 2549 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა, რაც წინა წლის შესაბამის მაჩვენებელზე 16 პროცენტით მეტია. დსთ-ს ქვეყნებთან საგარეო-საეკსპორტო ბრუნვამ 2012 წლის იანვარ-ნოემბერში 2964 აშშ დოლარი შეადგინა, (2011 წლის იანვარ-ნოემბერთან შედარებით 11 პროცენტით მეტი). აქედან ექსპორტმა 1139 მლნ. აშშ დოლარს (22 პროცენტით მეტი), ხოლო იმპორტმა 1825 მლნ. აშშ დოლარს მიაღწია (5 პროცენტით მეტი). სასაქონლო ჯგუფებიდან საექსპორტო ათეულში პირველი ადგილი კვლავ მსუბუქმა ავტომობილებმა დაიკავა და 539 მლნ. აშშ დოლარი შეადგინა, მთელი ექსპორტის 25 პროცენტი. ფეროშენადნობების ექსპორტი უდრიდა 245 მლნ. აშშ დოლარს, ხოლო მისი წილი მთლიან ექსპორტში 11 პროცენტს. მესამე ადგილზე კვლავ აზოტოვანი სასუქების ჯგუფი დაფიქსირდა. ამ სასაქონლო ჯგუფის ექსპორტმა 122 მლნ. აშშ დოლარი და მთელი ექსპორტის 6 პროცენტი შეადგინა.

საქონელთა ცალკეული ჯგუფებიდან ყველაზე დიდი მოცულობით გაიზარდა შავი ლითონების, მადნის, ალკოჰოლიანი და უალკოჰოლო სასმელების, ჩაის, თხილის და ზოგიერთი სხვა სახეობის საქონლის ექსპორტი.

საქართველოს ძირითადი საექსპორტო საქონელია: შავი ლითონები, ალკოჰოლიანი და უალკოჰოლო სასმელები, ხილი, ციტრუსი, თხილი, მადანი, სუნელები და სხვა.

საქართველოს საექსპორტო შესაძლებლობები

ჯერჯერობით მნიშვნელოვნად შეზღუდულია. ექსპორტის სასაქონლო სტრუქტურაში წამყვანი მდგომარეობა რამდენიმე დასახელების საქონელს უკავია. **ბოლო წლებში ექსპორტირებული 90 დასახელების საქონლისა და საქონელთა ჯგუფიდან 4 მათგანის - ხილის (ციტრუსების ჩათვლით), თხილის, ალკოჰოლიანი და უალკოჰოლო სასმელების, მადნის, შავი ლითონების, წილად მოდის მთელი გატანილი საქონლის ნახევარზე მეტი.**

საქართველოს საგარეო-ეკონომიკური ურთიერთობების მონაწილე სუბიექტები სავაჭრო ოპერაციებს აწარმოებენ 100-ზე მეტი ქვეყნის პარტნიორებთან, მათ შორის ორმხრივს (ექსპორტის და იმპორტის) – 60-ზე მეტი ქვეყნის პარტნიორთან.

საქართველოს ყველაზე მსხვილი სავაჭრო პარტნიორებია: **ექსპორტის დარგში:** - რუსეთი, თურქეთი, აზერბაიჯანი, უკრაინა, გერმანია, გაერთიანებული სამეფო, თურქმენეთი, აშშ, იტალია, შვეიცარია. **იმპორტის დარგში:** - რუსეთი, თურქეთი, აზერბაიჯანი, უკრაინა, გერმანია, გაერთიანებული სამეფო, თურქმენეთი, აშშ, იტალია, შვეიცარია.

არსებითი ცვლილებები განიცადა საბიუჯეტო შემოსავლების სტრუქტურამ. მთლიან გადასახდელებში საგრძნობლად შემცირდა საბაჟო გადასახადის ხვედრითი წილი და ერთდროულად გაიზარდა აქციზის გადასახადის წილი.

ჩვენი აზრით, მწვავედ უნდა დადგეს იმპორტში დაუბეგრავი საქონლის შემცირება. უმნიშვნელოვანესი საკითხია აგრეთვე იმპორტის შიდა დაბეგვრის რეგულირების პრობლემა.

მოვიყვანო მაგალითს გასული წლებიდან: 2003 სრულ დაბეგვრას დაექვემდებარა მთელი იმპორტის მხოლოდ მესამედი. მთელი იმპორტი სრულად რომ დაბეგრილიყო, ბიუჯეტი მიიღებდა დაახლოებით 750 მილიონი ლარის შემოსავალს. საბაჟო მოემსახურა ამ ტვირთებს, მან შეასრულა სამუშაო როგორც სახელმწიფოს დაწესებულებამ, მაგრამ ეს არაფერში გამოჩნდა. ამ საკითხების გადაწყვეტა უნდა დაჩქარდეს. მაგალითისათვის აუცილებელია ხელჩანთის ბიზნესის გათვალისწინება სტატისტიკურ აღრიცხვაში, რადგან საქართველოდან ყოველწლიურად გადის და შემოდის დაახლოებით ერთი მილიონი ადამიანი, რომელსაც შეუძლია 300 მლნ ლარის საქონლის შემოტანა აღურიცხავად. მარტო ამ გზით შემოდის 150 მილიონ ლარის საქონელი, რომელიც იყიდება ბაზრობებზე და მოგების მულტიპლიკატორი ხდება 250-300 მილიონ თანხაზე, რომელიც ისევ იმპორტის დაფინანსებას ხმარდება. ამდენად, უნდა დაჩქარდეს მოქალაქეთა დუკლარაციების შემოღება.

საქართველოს ეკონომიკაში მომხდარი დადებითი ძვრების შედეგად გაფართოვდა ქვეყნის სავაჭრო ურთიერთობანი. საქართველოს 130-ზე მეტი სავაჭრო პარტნიორი ქვეყანა ჰყავს და მათთან სავაჭრო-ეკონომიკური თანამშრომლობის შესახებ ხელშეკრულებებია გაფორმებული.

საქართველოს უმსხვილესი სავაჭრო პარტნიორები კვლავ თურქეთი, აზერბაიჯანი და უკრაინაა. ოფიციალური სტატისტიკით, 2012 წლის იანვარ-ნოემბერში სავაჭრო ბრუნვამ თურქეთთან 1411 მლნ აშშ დოლარი, აზერბაიჯანთან 1150 მლნ აშშ დოლარი, უკრაინასთან კი 697 მლნ აშშ დოლარი შეადგინა.

საქართველოს ათი უმსხვილესი საეაჭრო პარტნიორის სიაში გერმანია, ჩინეთი, რუსეთი, აშშ, ბულგარეთი, სომხეთი და იტალია შედიან. იანვარ-ნოემბერში უმსხვილესი საეაჭრო პარტნიორების წილმა საქართველოს მთლიანი საგარეო საეაჭრო ბრუნვის 65% შეადგინა.

გაიზარდა ევროპის კავშირის ქვეყნების წილი საქართველოს საგარეო ეაჭრობაში, განსაკუთრებით ექსპორტის თვალსაზრისით. ევროკავშირი ეაჭრობის სფეროში საქართველოს ანიჭებს უპირატესი ხელშეწყობის რეჟიმს.

ექსპორტის ხელშეწყობის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს პირობას საქართველოს მსოფლიო საეაჭრო ორგანიზაციაში გაწევრიანება წარმოადგენს. საქართველოს პროდუქცია და მომსახურება იღებს უპირატესი ხელშეწყობის რეჟიმს მსოფლიო საეაჭრო ორგანიზაციის წევრ 144 ქვეყანასთან.

საქართველომ შეიძინა მსოფლიო-ისტორიული ფუნქცია-გახდეს ევროპა-აზიის დამაკავშირებელი საკეანძო ქვეყანა, მისი ფორპოსტი. დღევანდელი საქართველო არის სახელმწიფო, რომელსაც სრულიად განსაკუთრებული ადგილი უკავია მსოფლიოში, სახელმწიფოს, რომელიც აღიარებულია ღირსეულ პარტნიორად.

§3. საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურა

საქართველოს ფინანსთა მინისტრის №241 ბრძანებით¹⁵ (2012 წლის 11 ივლისი) დამტკიცდა საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის ეროვნული სასაქონლო ნომენკლატურა (სეს ესნ), რომელიც მომზადებულია „საქონლის აღწერისა და კოდირების ჰარმონიზებული სისტემის შესახებ“ საერთაშორისო კონვენციის¹⁶ 2012 წლის რედაქციის საფუძველზე. აღნიშნული ნომენკლატურა დეტალიზებულია თერთმეტი ნიშნით, ეროვნული ეკონომიკის სპეციფიკის გათვალისწინებით.

საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის ეროვნული სასაქონლო ნომენკლატურა (სეს ესნ) გამოიყენება საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის სატარიფო და არასატარიფო რეგულირების ღონისძიებათა განსახორციელებლად, სტატისტიკური აღრიცხვის წარმართვის და სტატისტიკური ინფორმაციის გაცემის სრულყოფისათვის.

საქართველოს შემოსავლების სამსახური სახელმძღვანელოდ იღებს საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურის საერთაშორისო საფუძვლების ცელილებებსა და დამატებებს. საჭიროების შემთხვევაში, ეროვნული ეკონომიკის თავისებურებებიდან გამომდინარე, საქართველოს ფინანსთა სამინისტროს შეაქვს დამატებები საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურაში არსებული წესის მიხედვით.

საგარეო ვაჭრობის სტატისტიკის წარმოების

¹⁵ იხ. www.matsnc.gov.ge

¹⁶ იხ. პარლამენტის ოფისიალური საიტი < <http://www.parliament.ge> >

პრაქტიკაში საბაჟო ორგანოები იყენებენ სხვადასხვა კლასიფიკატორებს, მათ შორის ერთ-ერთი უმთავრესია საგარეო საეაჭრო გარიგებების კონკრეტული ობიექტის – საქონლის კოდირებისა და კლასიფიკაციისათვის გამოყენებული საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურა, რომელიც აღიარებულია საგარეო ვაჭრობის სახელმწიფოს რეგულირების აუცილებელ ინსტრუმენტად.

საგარეო ვაჭრობის მასშტაბების გაფართოებამ და მისი სტრუქტურის გართულებამ წარმოშვა იმის აუცილებლობა, რომ საერთაშორისო პრაქტიკაში გამოსაყენებლად შემუშავებულიყო უნიფიცირებული სასაქონლო ნომენკლატურა, რომელიც უზრუნველყოფდა: ყველასათვის მისაღებ საერთაშორისო ბრუნვაში მყოფი ყველა საქონლის ერთგვაროვან კლასიფიკაციას; ერთიანი გასაგები მექანიზმების გამოყენებას, რომლებიც გაუადვილებდნენ საქმიანობას საბაჟო ორგანოებს, ექსპერტებს, საერთაშორისო მოლაპარაკებებში მონაწილეებს, აგრეთვე მეწარმეებს, ექსპორტიორებს, იმპორტიორებს, საქონლის გადამზიდველებს; საგარეო ვაჭრობის ეროვნული სტატისტიკური მონაცემების საერთაშორისო შესადარისობას, ანალიზს და შეფასებას მსოფლიო ვაჭრობასთან მიმართებაში.

ასეთი ნომენკლატურის შემუშავება დაიწყო 70-იანი წლების დასაწყისში საერთაშორისო ორგანიზაციის – საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს მიერ და მასში აქტიურ მონაწილეობას ღებულობდნენ 59 ქვეყნის და მრავალი სამთავრობათაშორისო და არასამთავრობათაშორისო ეკონომიკური ორგანიზაციების ექსპერტები.

პარმონიზებული სისტემის ნომენკლატურას სა-

ფუძვლად დაედო საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს ნომენკლატურის ბოლო რედაქცია, რომელიც მსოფლიო პრაქტიკაში ცნობილია, როგორც **ბრიუსელის საბაჟო ნომენკლატურა**, აგრეთვე სოგიერთი სხვა საერთაშორისო და ეროვნული საკლასიფიკაციო სისტემები, მათ შორის გაეროს სტანდარტული საერთაშორისო საეაჭრო კლასიფიკაცია. გაწეული მუშაობის შედეგად მომზადდა საქონელთა კლასიფიკაციის ახალი სისტემა, რომელმაც მიიღო საქონლის აღწერისა და კოდირების **პარმონიზებული სისტემის სახელწოდება**.

საერთაშორისო კონვენცია საქონლის აღწერისა და კოდირების პარმონიზებული სისტემების შესახებ“ ხელმოწერილია ბრიუსელში 1983 წლის 14 ივნისს. მას ხელი მოაწერა და დაამტკიცა 53 ქვეყანამ, აგრეთვე ევროკავშირმა. კონვენციაში გადმოცემულია პარმონიზებული სისტემების შექმნის მიზანი, მისი ქმედების სფერო, განმტკიცებულია სისტემების გამოყენების სამართლებრივი მექანიზმი, განსაზღვრულია მისი შემდგომი სრულყოფისათვის კონვენციის მონაწილე ქვეყნების მუშაობის წესი, მათი ვალდებულებები. კონვენციის ტექსტის თანახმად, პარმონიზებული სისტემა არის მისი განუყოფელი ნაწილი.

საქართველოს საგადასახადო კოდექსის 210-ე მუხლის მიხედვით, „საქართველოს ინტეგრირებული ტარიფი არის მონაცემთა ერთობლიობა, რომელიც შედგება; ა) საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის ეროვნული სასაქონლო ნომენკლატურისაგან (შემდგომში-სეს ესნ)მუხლი 211-ის მიხედვით, „საქონლის იდენტიფიცირება და კლასიფიკაცია ხორციელდება სეს ესნ-ის საფუძველზე“.

საქონლის კლასიფიკაციის შესახებ საბაჟო

ორგანოების გადაწყვეტილების შესრულება სავალდებულოა. სხვა ორგანოებისა და დაწესებულებების მიერ. მიღებული კლასიფიკაცია საბაჟო ფუნქციების განსახორციელებლად არ გამოიყენება.

კლასიფიკაციის სისტემა ესაა საქონელთა განაწილება, მათი დაჯგუფება რაიმე ნიშნის მიხედვით. **ჰარმონიზებულ სისტემაში კლასიფიკაციის ექვსი დონეა: განაყოფები, ჯგუფები, ქვეჯგუფები, სასაქონლო პოზიციები, სუბპოზიციები და ქვესუბპოზიციები.** მათგან კლასიფიკაციის უმაღლესი დონეა განაყოფები.

ჯგუფების განსაზღვრისას (იგი **ჰარმონიზებული სისტემების ნომენკლატურაში** არის 99) გამოყენებულია საქონლის დამუშავების პრინციპი - ნედლეულიდან და ნახევარფაბრიკატებიდან მზა ნაწარმამდე და საქონლის შემდგომი ძირითადი ოთხი ნიშანი: დამუშავების ხარისხი, დანიშნულება, მასალის სახეობა, რომლისგანაც იგი დამზადდა და საქონლის დანიშნულება მსოფლიო ვაჭრობაში. ანალოგიური ნიშნებით ხდება საქონლის შემდგომი კლასიფიკაცია ქვეჯგუფების, სასაქონლო პოზიციების, სუბპოზიციებისა და ქვესუბპოზიციების მიხედვით.

ჰარმონიზებული სისტემის ნომენკლატურით განსაზღვრული საქონელთა კლასიფიკაციის მექანიზმი შესაძლებლობას იძლევა მკაცრად იქნეს დაცული **ჰარმონიზებული სისტემის ძირითადი პრინციპი – საქონლის ერთნიშნა მიკუთვნება ერთ საკლასიფიკაციო ჯგუფზე.**

კოდირების სისტემა. საქონელთა კოდირება არის ტექნიკური ხერხი, რომელიც საშუალებას იძლევა საკლასიფიკაციო საქონელი წარმოვადგინოთ ნიშნის ან ნიშანთა ჯგუფის სახით. კლასიფიკაციის კოდური

სისტემა შექმნილია იმისათვის, რომ რაც შეიძლება მოხერხებული იყოს ინფორმაციის შეკრება და მისი ავტომატიზებული დამუშავება.

პარმონიზებული სისტემის ნომენკლატურაში გამოყენებულია ციფრული აღნიშვნები, ამასთან, განაყოფებისა და ქვეჯგუფებისათვის გამოყენებულია რომაული ციფრები, ხოლო საქონელთა ჯგუფების, სასაქონლო პოზიციებისა და სუბპოზიციებისათვის-არაბული.

პარმონიზებული სისტემის ნომენკლატურაში გამოყენებული კოდირების სისტემა უზრუნველყოფს საქონელთა ნომენკლატურის დეტალიზაციის მაღალ ხარისხს. მას გააჩნია განსაკუთრებული მნიშვნელობა მისი გამოყენებისას ეროვნულ სასაქონლო ნომენკლატურებში. სახელმწიფოებს, რომლებსაც არა აქვთ უფლება დაარღვიონ კოდირების სისტემის საერთაშორისო-სამართლებრივი ნორმები, შესაძლებლობა ეძლევათ გარკვეულ ჩარჩოებში შეცვალონ დეტალიზაციის დონე ერვნული ინტერესებიდან გამომდინარე, კერძოდ, გააფართოონ ნომენკლატურა კლასიფიკაციის სისტემის დაურღვევლად.

პარმონიზებული სისტემების შესახებ საერთაშორისო კონვენციით დადგენილია, რომ მის მონაწილე ქვეყნებს არ შეუძლიათ შეცვალონ საქონლის კლასიფიკაცია და მათი კოდები. ამ პრინციპის უსიტყვო შესრულება შესაძლებლობას იძლევა მნიშვნელოვნად შემცირდეს შეცდომები საგარეო ვაჭრობის სფეროში მოქმედი დოკუმენტების შედგენისას, აგრეთვე სრულყოფილად დამუშავდეს საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკური ინფორმაცია.

„თანამედროვე ჰარმონიზებულ სისტემას ეფუძნება საქონელთა კლასიფიცირების სამი ეროვნული მეთოდოლოგიური მოდელი, რომელშიც ასახეას პოულობს სასაქონლო ნომენკლატურის ფუნქციები:

1. საბაჟო-სატარიფო ნომენკლატურა;

2. სტატისტიკური ნომენკლატურა;

1. კომბინირებული სატარიფო სტატისტიკური ნომენკლატურა;

საბაჟო-სატარიფო ნომენკლატურა არის მოცემული ქვეყნის კანონმდებლობის შესაბამისად მიღებული და საქონლის შემოტანის დროს საბაჟო გადასახდელების გადახდისათვის გამოსაყენებელი ნომენკლატურა.

სტატისტიკური ნომენკლატურა გამოიყენება მოცემული ქვეყნის მიერ შემოტანილი და გატანილი საქონლის შესაბამისი მონაცემების დასადგენად.

კომბინირებული სატარიფო-სტატისტიკური ნომენკლატურა არის საბაჟო-სატარიფო და სტატისტიკური ნომენკლატურების გაერთიანება, რომელიც გამოიყენება შემოტანილი საქონლის დეკლარირების დროს¹⁶⁷.

საქონლის აღწერისა და კოდირების ჰარმონიზებული სისტემა და ევროკავშირის კომბინირებული სატარიფო-სტატისტიკური ნომენკლატურა გამოყენებულ იქნა როგორც საფუძველი და, ყოფილ საბჭოთა კავშირში შემუშავდა საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურა, რომელიც გამოქვეყნდა 1990 წელს სახელწოდებით „სსრ კავშირის საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურა“ და სამოქმედოდ შემოღებულ იქნა 1991 წლის 1 იანვრიდან. საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ რუსეთის

¹⁶⁷ იხ. გ. ურიდია, ფ. რუხაია, საბაჟო საქმის თეორია, თბილისი, 2009.

ფედერაციის სახელმწიფო საბაჟო კომიტეტის მიერ, რიგი სამინისტროებისა და უწყებების, სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტების მონაწილეობით შემუშავდა და 1992 წლის 1 მაისიდან რუსეთის ტერიტორიაზე ძალაში შევიდა აღნიშნული ნომენკლატურის ახალი რედაქცია.

იმ პერიოდში ქვეყანაში არსებული მდგომარეობიდან გამომდინარე, მიზანშეწონილად იქნა მიჩნეული ხსენებული საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურა გამოყენებული ყოფილიყო საქართველოშიც.

1995 წლის 3 ნოემბერს მოსკოვში ხელმოწერილ იქნა შეთანხმება დამოუკიდებელ სახელმწიფოთა თანამეგობრობის ქვეყნების ერთიანი საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურის შესახებ. დსთ-ს წევრი 12 ქვეყნის მთავრობები შეთანხმდნენ მიეღოთ ერთიანი საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურა, რომლის საფუძველია მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაციის საქონლის აღწერისა და და კოდირების ჰარმონიზებული სისტემა. შეთანხმების პირველი მუხლის მიხედვით, „საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სატარიფო და არასატარიფო რეგულირების ზომების განსახორციელებლად, სტატისტიკური ანგარიშის წარმართვის და სტატისტიკური ინფორმაციის გაცვლის სრულყოფისათვის შეთანხმებული მხარეები იღებენ თანამეგობრობის მონაწილე ქვეყნების საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის ერთიან ნომენკლატურას (დსთ სეს ესნ), რომელიც წარმოადგენს ამ შეთანხმების განუყოფელ ნაწილს და დაფუძნებულია მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაციის

საქონლის აღწერისა და კოდირების ჰარმონიზებული სისტემის ბაზაზე.

საქართველოს შემოსავლების სამსახური, მისი საბაჟო დეპარტამენტი, რეგიონული ორგანოები სახელმძღვანელოდ იღებენ საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურის საერთაშორისო საფუძვლების ცვლილებებსა და დამატებებს. საჭიროების შემთხვევაში, ეროვნული ეკონომიკის თავისებურებებიდან გამომდინარე, შეაქვთ დამატებები სასაქონლო ნომენკლატურაში საქართველოს სტატისტიკისა და საქსტანდარტის დეპარტამენტთან შეთანხმებით.

საქართველოს საბაჟო ორგანოები საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურის გამოყენების პროცესში ახდენენ საქონლის კლასიფიცირებას, ე. ი. ექსპორტ-იმპორტის ოპერაციების საბაჟო გაფორმების დროს სატვირთო საბაჟო დეკლარაციებში გაცხადებულ კონკრეტულ საქონელს აკუთვნებენ საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურაში მოცემულ პოზიციებს. ამ დროს დაუშვებელია სხვა ორგანოების მიერ მიღებული საქონელთა კლასიფიკაციის გამოყენება.

საქართველოს შემოსავლების სამსახურს გააჩნია უფლებამოსილება საქართველოს სახელით მონაწილეობა მიიღოს საერთაშორისო ღონისძიებებში, რომელიც შეეხება საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურის საერთაშორისო საფუძვლებში ცვლილებებისა და დამატებების შეტანას, განმარტებების მომზადებას, ამასთან, აღნიშნულ საკითხ-

ებზე მას უნდა გააჩნდეს საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტთან და საქსტანდარტის დეპარტამენტთან შეთანხმებული პოზიცია.

საქართველოს შემოსავლების სამსახური, მისი საბაჟო დეპარტამენტი წარმოადგენს საქართველოს მხარეს იმ საერთაშორისო ორგანიზაციებში, რომლებიც მუშაობენ საბაჟო საკითხებზე, კერძოდ, საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურის საერთაშორისო საფუძვლების შემუშავების, შეცვლის, დამატების, განმარტებისა და გამოყენების ნაწილში.

საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სფეროში საერთაშორისო ორგანიზაციებთან ურთიერთობებისას საქართველოს (შემოსავლების სამსახური, მისი საბაჟო დეპარტამენტი) მოქმედებს დაინტერესებულ სამინისტროებთან და უწყებებთან შეთანხმებულად.

საქართველოს საბაჟო საზღვარზე საქონლის გადაადგილების შესახებ მეწარმე სუბიექტების მიერ სატვირთო-საბაჟო დეკლარაციებში და თანხლებ დოკუმენტებში გაცხადებული მონაცემები და სხვა ცნობები კონფიდენციალური ხასიათისაა და არ შეიძლება იყოს საყოველთაოდ ხელმისაწვდომი, რადგან მათმა გამჟღავნებამ შეიძლება შელახოს მეწარმის უფლებები და კანონით დაცული ინტერესი, მიაყენოს მას მატერიალური ზარალი.

აღნიშნულიდან გამომდინარე, საბაჟო ორგანოები ვალდებული არიან განახორციელონ ზომები კონფიდენციალური ინფორმაციისა და მისი შემცველი საბაჟო დოკუმენტების დასაცავად. მათ ეკრძალებათ ასეთი ინფორმაციის წარდგენა ნებისმიერი მისამარ-

თით, საქართველოს საკანონმდებლო აქტებით გათვალისწინებული გამონაკლისი შემთხვევების გარდა.

ამრიგად, საქართველოს შემოსავლების სამსახური უზრუნველყოფს საგარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურის გამოყენებას, თვალყურს ადევნებს ნომენკლატურის საერთაშორისო საფუძვლების ცვლილებებსა და დამატებებს, საჭიროების შემთხვევაში, არსებული წესის მიხედვით ნომენკლატურაში შეაქვს ეროვნული ეკონომიკის თავისებურებებიდან გამომდინარე დამატებები.

ლიტერატურა:

1. ევროსაბჭოს საბაჟო კოდექსის რეგლამენტი, № 450/2008.
2. საქართველოს საგადასახადო კოდექსი
3. საქართველოს ფინანსთა მინისტრის №241 ბრძანებით (2012 წლის 11 ივლისი) დამტკიცებული საგარეო-ეკონომიკური საქმიანობის ეროვნული სასაქონლო ნომენკლატურა (სეს ესნ)
4. „საქონლის აღწერისა და კოდირების ჰარმონიზებული სისტემის შესახებ“ 2012 წლის საერთაშორისო კონვენცია
5. საქართველოს ფინანსთა მინისტრის №290 ბრძანება საქართველოს საბაჟო ტერიტორიაზე საქონლის გადაადგილებისა და გაფორმების შესახებ ინსტრუქციის დამტკიცების თაობაზე
6. ვ. ქარუმიძე, საბაჟო სამართალი, თბილისი, 2004
7. ვ. ქარუმიძე, ი. ხარაზი, გ. იმედაშვილი, გ. გეფერძე, საერთაშორისო საბაჟო სამართალი, თბილისი, 2004
8. ი. ხარაზი, საქართველოს საგადასახადო სამართალი, თბილისი, 2011
9. ი. ხარაზი, საქართველოს საბაჟო სამართალი, თბილისი, 2010
10. ე. ჯგერენაია, საბაჟო ტექნოლოგიის საფუძვლები, თბილისი, 2002
11. გ. ურიდია, ფ. რუხაია, მ. არახამია, საბაჟო გაფორმება TIR და ATA (CPD) კარნეტის პრინციპებით, თბილისი, 2004

12. გ. ურიდია, ფ. რუხაია, საბაჟო საქმის თეორია, თბილისი, 2009

13. კ. გ. ბორისოვი, საერთაშორისო საბაჟო სამართალი (რუსულ ენაზე), მოსკოვი, 2001

14. ა. ა. დემენკო, საბაჟო ორგანოების სისტემის ორგანიზაცია და მმართველობა (რუსულ ენაზე), მოსკოვი, 1997

15. ბ. ნ. გაბრიჩიძე, რუსეთის საბაჟო სამართალი (რუს. ენაზე), მოსკოვი, 1997

16. ვ. კ. ლომაკინი, მსოფლიო ეკონომიკა (რუს. ენაზე), მოსკოვი, 1998

17. ს. ლიზალომმ, სავალუტო ოპერაციები, თეორიისა და პრაქტიკის საფუძვლები (რუს. ენაზე), თარგმნა გერმანულიდან, მოსკოვი, 2001

18. საბაჟო საქმის საფუძვლები (რუსულ ენაზე), დრავანოვის რედაქტორობით, მოსკოვი, 1992

19. Europe Dokuments. 1987 12 oct

20. Doc UNA/Besuo 173 'International economic 1985. 17 Dec.

21. Memorandum on the Community's Development Policy Brussels 1982

22. Customs Hints passengers Japanese Customs Er-vise. 1992 April

23. Vaccination Certificate Requirements for International Travel and Health Advice to Travellers 1984

24. Official Journal of European Communities # 01 363 25 December 1982 Legislations

25. Борисов К.Г. Международное таможенное право: Учебное пособие. Изд. 2-е, доп. М., 2001.

26. Данько Т.П., Окрут З.М. Свободные экономические зоны: Учебное пособие. М., 1998.

27. Действующее международное право. В 3-х томах. Составители Ю.М. Колосов, Э.С. Кривчикова. М., 2003.
28. Демин Ю.Г. Статус дипломатических представительств и их персонала. М., 1995.
29. Дюмулен И.И. Барьеры на торговых путях. М., 1977.
30. Евразийское экономическое сообщество. Правовые и экономические основы: Учебное пособие. М., 2004.
31. Европейское право. Учебник / Под ред. Энтина Л.М. Глава 16. Таможенное право ЕС. М., 2000.
32. Ершов А.Д. Международные таможенные отношения: Учебное пособие. СПб., 2000.
33. Жамен С., Лакур Л. Торговое право. М., 1993.
34. Иногамова-Хегай Л.В. Международное уголовное право. Глава 2. Преступления международного характера. Пар. 2. Экономические преступления. СПб., 2003.
35. Карро Д., Жюйар П. Международное экономическое право. М., 2002.
36. Козырин А.Н. Государственно-правовой механизм таможенной политики зарубежных стран. М., 1994.
37. Кулишер И.М. Очерки по истории таможенной политики. Сб., 1903.
38. Кулишер И.М. Основные вопросы международной торговой политики. М., 2002.
39. Ломакин В.К. Внешнеэкономическая политика Британии. М., 2004.
40. Международное право. Учебник. Отв. ред. Колосов Ю.М., Кривчикова Э.С. М., 2003.
41. Публичные финансы государств АТР. Бюджетное и налоговое регулирование/ Под ред. Козырина А.Н. М., 1998.

42. Сандровский К.К. Международное таможенное право: Учебник. Киев, 2000.

43. Свиных В.Г. Таможенно-тарифное регулирование внешнеэкономической деятельности: Учебное пособие. М., 2004.

44. Современное законодательство Китайской Народной Республики. Сборник нормативных актов. Под ред. Гудошникова Л.М. М., 2004.

45. США: государство, человек, экономика (региональные аспекты). Под ред. Лебедевой Л.Ф. М., 2001.

46. Таможенное законодательство стран Африки. М., 1996.

§1. საქონლით ვაჭრობის საბაჟო-სატარიფო საერთაშორისო-სამართლებრივი რეგულირება

სახელმწიფოების მიერ ბაჟების ამოღება საქონლის გარე და შიდა (ადმინისტრაციული) საზღვრების გადაადგილებისას უძველესი ფინანსური ოპერაციაა, რომელიც არსებითად დღემდე ყველგანაა შემორჩენილი. თავდაპირველი მოტივაცია წმინდა ფისკალური იყო. ნაწილობრივ ეს ფაქტორი დღემდე რჩება სუსტად განვითარებული, არაპრეფერენცირებული საგარეო ვაჭრობის სახელმწიფოებში (მაგალითად რუსეთში). განვითარებული საგარეო ვაჭრობის მქონე ქვეყნები ჩვეულებრივ მხოლოდ საიმპორტო ბაჟებს (გადასახდელებს) იყენებენ არა როგორც ფისკალურს, არამედ როგორც სავაჭრო პოლიტიკის არსებით ინსტრუმენტს.

პრაქტიკულად, ყველა სახელმწიფოს საკუთარი, ეროვნული კანონმდებლობით დარეგულირებული გადასახდელები აქვს საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებების ქვეყნის საბაჟო საზღვრის გადაკვეთისას¹⁶⁸.

¹⁶⁸ საქართველოს 2011 წლის საგადასახადო კოდექსი იყენებდა ტერმინს „ქვეყნის ეკონომიკური ტერიტორია“, ხოლო ფინანსთა მინისტრის № 993 ბრძანებით დამტკიცებული ინსტრუქცია (დღეს უკვე ფინანსთა მინისტრის № 290 ბრძანებით დამტკიცებული ინსტრუქცია (დღეს უკვე ფინანსთა მინისტრის № 993 ბრძანებით დამტკიცებული ინსტრუქცია დღეს ძალადაკარგულია), „საქართველოს საქართველოს ეკონომიკურ ტერიტორიაზე საქონლის გადაადგილებისა და გაფორმების შესახებ ინსტრუქციის დამტკიცების შესახებ“, ასევე სხვა ინსტრუქციები, სისხლის სამართლის კოდექსი, მისი 214 მუხლი, სადაც საუბარია საქართველოს საბაჟო საზღვრის უკანონოდ გადაკვეთისას სისხლის სამართლის პასუხისმგებლობის შესახებ და სხვა ნორმატიული თუ ფინანსთა მინისტრის ბრძანებით დამტკიცებული ინსტრუქციები კვლავ იყენებდნენ ტერმინს „საბაჟო“. დღეს კი საქართველოს საგადასახადო კოდექსი და სხვა აქტები, რომლებიც საქონლისა და სატრანსპორტო საშუალებებით საქართველოს ტერიტორიის გადაკვეთას უკავშირდებიან, კვლავ იყენებენ ტერმინს „საბაჟო“. ჩვენ მივესალმებით ასეთ ცვლილებებს, რამეთუ საქართველო მრავალი საერთაშორისო საბაჟო შეთანხმებების მონაწილეა და სამართლებრივი აქტებიდან ტერმინ „საბაჟოს“ ამოღება ძალზედ ნაადრევად მიგვაჩნდა, თუნდაც იმიტომ, რომ საქართველოს კონსტიტუციის მე-3 მუხლში კვლავ ფიგურირებდა ტერმინი „საბაჟო“, როცა იგი გაქრა საგადასახადო კანონმდებლობის სიჭევათხმარებიდან.

გამონაკლისია საბაჟო კავშირში შემავალი სახელმწიფოები. ასეთ შემთხვევებში კავშირის ფარგლებში მოქმედებს ერთიანი საბაჟო ტარიფი ყველა წევრი სახელმწიფოსათვის (მაგალითად, ევროპის კავშირი). გამოიყენება სპეციფიკური ბაჟები¹⁶⁹ – ჩვეულებრივ მასიური საქონლისათვის (ქვანახშირი, მარცვლეული, სახერხი მასალები, ნავთობი, აირი და სხვ.), რომლებიც გაიანგარიშება ერთიანი ფიზიკური საზომებით (ტონები, კუბმეტრები და მისთ.), ან ადვალური ბაჟები¹⁷⁰ – სამრეწველო და მისთ. ნაწარმისათვის – ერთეულ საქონელზე ღირებულებითი გამოხატულებით.

ეროვნულ ტარიფებს, როგორც წესი აქვს –სამი სვეტი, თითოეულ სვეტში სხვადასხვა განაკვეთებით. მაგალითად, საერთო სვეტი ყველა ქვეყნისათვის; სვეტი უფრო შეღავათიანი განაკვეთით – ქვეყნებისათვის,

¹⁶⁹. სპეციფიკური – განაკვეთია, რომელიც დაბეგვრის ზომის ერთეულის მიხედვით გამოიანგარიშება არაღირებულებითი საფუძვლიდან. მაგ: 2 000 ლიტრ ბენზინზე 2 ევრო. იხ. დამატებით, ია ხარაზი, საქართველოს საგადასახადო სამართალი, თბილისი 2011, გვ. 196; ია ხარაზი, საბაჟო სამართალი, თბილისი, 2010, გვ. 253;

¹⁷⁰. სატარიფო გადასახადის განაკვეთის ერთ-ერთი სახეა და განისაზღვრება პროცენტებით დასაბეგრი საქონლის სატარიფო ღირებულების მიმართ. ადვალური სახით გადახდებიან გადსახადის სიდიდე განაკვეთის უცვლელობის პირობებშიც ცვალებადია და დამოკიდებულია სასაქონლო ბაზრის კონიუნქტურაზე. ადვალური წილის კრიტერიუმის დროს საქონელი ითვლება იმ ქვეყანაში წარმოშობილად, სადაც არის წარმოშობილი ის მასალები და ნედლეული (ან გამოყენებული მზა პროდუქტი), რომელთა ღირებულების წილი საქონლის მთლიან ღირებულებაში შეადგენს არანაკლებ 51%-ს. მაგ; თუ საქართველოში ვაწარმოებთ ლეინოს, როგორც მზა დაფასოებულ პროდუქტს, რომლის შემადგენლობის 51% იქნება ფრანგული ყურძენი, ხოლო 49% ქართული, მაშინ ჩაითვლება, რომ საქონელი დამზადებულია (წარმოებულია) საქართველოში, ხოლო წარმოშობილი საფრანგეთში. იხ. ია ხარაზი, საქართველოს საგადასახადო სამართალი, თბილისი, 2011, გვ. 106; ია ხარაზი, საბაჟო სამართალი, თბილისი, 2010, გვ. 253; გ. ურიდია, ფ. რუხია, საბაჟო საქმის თეორია, თბილისი, 2009, გვ. 217; ე. ჯგერეანია, საბაჟო საქმის ტექნოლოგიის საფუძვლები, თბილისი, 2002, თავი 9. 3., „საზღვარგარეთის ქვეყნების საგადასახადო სისტემები. დაბეგვრის საერთაშორისო საფუძვლები“, გვ. 349-367.

რომლებიც სარგებლობენ უპირატესი ხელშეწყობის რეჟიმით; სვეტი კიდევ უფრო ხელსაყრელი განაკვეთებით – ქვეყნებისათვის, რომლებიც სარგებლობენ ამა თუ იმ პრეფერენციული რეჟიმით (მაგალითად, განვითარებადი ქვეყნებისათვის პრეფერენციების საერთო სისტემის ფარგლები). შეიძლება მოქმედებდეს საზოგადოებრივი ცალკეული საქონლის უბაჟო შეტანით (საბაჟო ტარიფის გამოუყენებლობით) (მაგალითად, თავისუფალი ვაჭრობის ასოციაციის პარტნიორი ქვეყნებიდან შესატანი საქონლის მიმართ) პირობებიც.

„იმ გარემოებების გათვალისწინებით, რომ საბაჟო ტარიფები თავდაპირველად მოიაზრებოდა სახელმწიფოების მიერ საქონლის შეტანის და გატანის რეგულირების საშუალებად სახელმწიფოთაშორისო დონეზე არსებითად როგორც პირველი საერთაშორისო საქონლით ვაჭრობის სფეროში, დაწესებულებები, რომელთა მიზანია სხვა ქვეყნების ეროვნული საბაჟო ტარიფების შესახებ ინფორმაციაზე საქონლით მოვაჭრეების მხოლოდ დაშვების გადაადგილებაში თანამშრომლობა, იძლეოდა ბაჟების გადახდაზე შესაბამისი ხარჯების უფრო ეფექტური შეფასების შესაძლებლობას“¹⁷¹.

გატტ/მსო-ს გარე უნივერსალურ დონეზე საერთაშორისო საბაჟო-სატარიფო თანამშრომლობა ა. საბაჟო ტარიფების პუბლიკაციის საერთაშორისო ბიურო. ჯერ კიდევ 1890 წელს შექმნილი ეს ბიურო ყველაზე უფრო ძველი და უნივერსალურია, მსოფლიო დონეზე საერთაშორისო ვაჭრობის ხელშეწყობის სფეროში უწყვეტად მოქმედი მრავალმხრივი დაწესებულებაა. ბიუროს ფუნქციებია ეროვნული საბაჟო ტარიფებისა და

¹⁷¹ გ. მ. ეელიამინოვი, საერთაშორისო ეკონომიკური სამართალი და პროცესი, მოსკოვი, 2004.

მათი ცვლილებების შერჩევა და თარგმნა {თუ საჭიროა
ოთხ ენაზე (ინგლისური, ფრანგული, გერმანული და
ესპანური}, გამოცემა, პუბლიკაცია და ბიუროს წევრი
ქვეყნების დაინტერესებული დაწესებულებებისათვის
შესაბამისი პუბლიკაციების დაგზავნა. ბიუროს მუშაო-
ბა ფინანსირდება წევრი ქვეყნების შენატანებით.

ბიუროს, რომელიც შეიქმნა თავდაპირველად 38
სახელმწიფოს მიერ, რუსეთის ჩათვლით, 1890 წელს
დადებული კონვენციის ძალით, აქვს სამთავრობათა-
შორისო ორგანიზაციის სტატუსი ბრიუსელში შტაბ-
ბინით.

ბ. მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაცია. 1995 წელს
შექმნილი ეს სამთავრობათაშორისო უნივერსალური
ხასიათის ორგანიზაცია არსებითად ჯერ კიდევ 1950
წლის კონვენციის საფუძველზე დაფუძნებული საბაჟო
თანამშრომლობის საბჭოს სამართალმემკვიდრეა. ორ-
განიზაციის მიზანია წევრი ქვეყნების ყოველმხრივი
თანამშრომლობა საბაჟო საქმის სფეროში: ეროვნული
საბაჟო სისტემების მაქსიმალური ჰარმონიზაციისა
და უნიფიკაციის, საბანკო კანონმდებლობისა და მისი
გამოყენების პრაქტიკის სრულყოფის, საბაჟო საქმეში¹⁷²
წევრი სახელმწიფოების თანამშრომლობის წახალისე-
ბის ჩათვლით. ამ სფეროში ორგანიზაციას წამყვანი
ადგილი უკავია მსოფლიო მასშტაბით. ორგანიზაციის
მუშაობის ძირითადი შედეგები გამოიხატება საბაჟო
საქმის სრულყოფის ნაწილში რიგი ფუძემდებლური
სამართლებრივი აქტების მომზადებაში, მათ შორის;

¹⁷² ფეიქრობთ, რომ საბაჟო საქმე უფრო ეკონომიკური მეცნიერების
შესწავლის სფეროა, მისი ეკონომიკური ღრმად მეცნიერული თვალ-
თახედვით, ხოლო საბაჟო სამართალი კი - იურიდიული მეცნიერებისა
სამართლებრივი აქტების შესწავლა-განზოგადების თვალსაზრისით, იგ-
ივეს ეიტყოდით საგადასახადო საქმისა და საგადასახადო სამართლის
მიმართ, თუმცა ეს იმას როდი ნიშნავს იმას, რომ ჩვენ (იურისტებმა და
ეკონომისტებმა) მკვეთრი ზღვარი გავევლოთ მათ შორის და ცალსახად
ვიკელიოთ იგი.

საბაჟო მიზნებით საქონლის შეფასების შესახებ კონვენცია (1950), კონვენცია საბაჟო ნომენკლატურის შესახებ (1950), საბაჟო პროცედურების გამარტივებისა და ჰარმონიზაციის შესახებ კიოტოს კონვენცია (1973), უნივერსალური საბაჟო კლასიფიკატორი (ჯერ კიდევ 50-იანი წლების), სხვაგვარად ე. წ. ბრიუსელის საბაჟო ნომენკლატურა, რომლის საფუძველზე 1981 წელს დამუშავდა ახალი კლასიფიკატორი, რომელიც დაგვირგვინდა საქონლის აღწერისა და კოდირებული ჰარმონიზაციის სისტემის შესახებ შეთანხმებაში და რომელიც ძალაში შევიდა 1988 წელს და მოქმედებს დღემდე და სხვ.

მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაციის წევრია დაახლოებით 77 სახელმწიფო, მისი შტაბბინა ბრიუსელშია.

დღეისათვის ორგანიზაციის წევრები არიან პასუხისმგებელნი მთელი საერთაშორისო ვაჭრობის საბაჟო კონტროლის 98%-ზე.

WCO აღიარებულია როგორც საბაჟო შემოწმების გლობალური ცენტრი და წამყვან როლს თამაშობს დისკუსიებში თანამედროვე საბაჟო სისტემისა და პროცედურების განვითარების, წახალისების და სრულყოფის შესახებ.

WCO-ს უპირველესი ამოცანაა წევრი ქვეყნების საბაჟო ადმინისტრაციის ეფექტურობისა და გამჭვირვალობის გაძლიერება, ასევე ეროვნული განვითარების მიზნების წარმატებით შესრულებაში დახმარება, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ასევე შემოსავლების შეკრება, ვაჭრობის გამარტივება, ეროვნული უსაფრთხოება, ერთიანობის დაცვა და სავაჭრო სტატისტიკის შეკრება.

WCO-ს წევრი საქართველო გახდა 1993 წლის 26 ოქტომბერს, ხოლო საქართველოს პარლამენტის 2008

წლის 23 დეკემბრის №841 დადგენილებით საქართველო შეუერთდა საერთაშორისო კონვენციას „საქონლის აღწერისა და კოდირების პარმონიზებული სისტემის შესახებ“, შესაბამისად გახდა პარმონიზებული სისტემის კონვენციის 137-2 მონაწილე მხარე.

გ. საქონლის აღწერისა და კოდირების პარმონიზებული სისტემა, რომელიც ძალაში შევიდა 1988 წელს და წარმოადგენს მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაციის მუშაობის ერთ-ერთ უმნიშვნელოვანეს მიღწევას. სისტემა ადრე მოქმედი ბრიუსელის საბაჟო ნომენკლატურის სრულყოფილი მემკვიდრეა. პარმონიზებული სისტემა უფრო თანამედროვეა და უფრო ტექნიკურად სრულყოფილი და დეტალიზებული სისტემაა, საქონლის მრავალმზნობრივი უნივერსალური ხასიათის კლასიფიკატორი და კოდიფიკატორია. მისი მიზანია საერთაშორისო და ეროვნული საგარეო სავაჭრო სასაქონლო სტატისტიკის, ეროვნული საბაჟო ტარიფებისა და საბაჟო კავშირების ტარიფების სტრუქტურების უნიფიკაცია; ეროვნულ სისტემებში საქონლის საგარეო ვაჭრობის რეგულირების გამოყენება; მრავალნაირი ეროვნული და საერთაშორისო სტატისტიკურ-ანალიტიკური შრომების გამოყენება. პრაქტიკულად სისტემა უნივერსალურად გამოიყენება მთელ მსოფლიოში და სამართლებრივი მნიშვნელობა აქვს, ვინაიდან სახელმწიფოების საბაჟო-სატარიფო ღონისძიებების შეფასებისადმი უფრო ობიექტური მიდგომის საშუალებას იძლევა, მათ მიერ საერთაშორისო დონეზე შეთანხმებული ზომების დაცვის თვალსაზრისით.

ტექნიკურად სისტემა შეიცავს ორ მოსაზღვრე ელემენტს: 1) კლასიფიკაციის სისტემა – ყველა საქონელი ნაწილდება ექვს-ექვს ქვედანაყოფად: 21 განყოფილება; 96 ჯგუფი (ზოგიერთ მათგანში არის ქვეჯგუფები); 1241 პოზიცია; 3559 სუბპოზიცია და 5015

ქვეპოზიცია; 2) კოდირებული სისტემა ძირითადად შედგება ციფრობრივი გამოსახულებიდან. განყოფილებები და ქვეჯგუფები-რომაული ციფრებითაა გამოხატული, პოზიციები და სუბპოზიციები-არაბულით. გამონაკლისი ნიშანი – „ტირე“ ქვეპოზიციებისათვის. სისტემის საფუძველია ყველა ქვეყნისათვის უნივერსალური ექვსნიშნა კოდი: ციფრების პირველი წყვილი-საქონლის ჯგუფი; მეორე წყვილი-პოზიცია; მესამე წყვილი-სუბპოზიცია. ექვს ციფრს მეტი დეტალიზაციისათვის შეიძლება დაემატოს დამატებითი ციფრები. მაგალითად, საქართველოს კოდირება შედგება 9 ციფრისაგან: პირველი ექვსი-საერთოდ გამოყენებული კოდი; ორი შემდეგი ციფრი შეესაბამება დამატებით კოდირებას ევროკავშირში, დაბოლოს, უკანასკნელი მეცხრე ციფრი – საქართველოსათვის ინდივიდუალური - ეროვნულია.

თვისებრივი გადასვლა საერთაშორისო დონეზე საბაჟო-სატარიფო და სხვა ინფორმაციის ერთ-ერთი გაცვლიდან, ეროვნული საბაჟო საქმისა და ტარიფების თანამშრომლობიდან როგორც საზოგადოდ საბაჟო საქმის ეროვნული რეგულირების როგორც ჰარმონიზაციისა და უნიფიკაციის ნაწილში, ისე ეროვნული საბაჟო ტარიფების აგების ნაწილში – მოხდა გატეხის ჩარჩოებში მრავალმხრივ დონეზე. საქმე ეხება ურთიერთშეთანხმების საფუძველზე არა მარტო ეროვნული საბაჟო ტარიფების განაკვეთების შემცირებას, არამედ აგრეთვე საქონლის საბაჟო შეფასების „ტექნიკას“ და, განსაკუთრებით, საქონლის კეთილსინდისიერი ვაჭრობის უზრუნველყოფას უწ. ყოვლისა, ერთის მხრივ, დემპინგის აღკვეთის და, მეორეს მხრივ – დემპინგისაგან ბრძოლის დროშით ბოროტმოქმედებების დაუშვებლობის გზით.

აქვე აღნიშნავდით, რომ სასაქონლო ნომენკლატურა (შესაბამისი სასაქონლო კოდები), გარდა იმისა, რომ იძლევა საქონლის იდენტიფიცირების საშუალებას, ასევე აუცილებელია თანამედროვე კომპიუტერული სისტემით უზარმაზარი სასაქონლო ნაკადების შესახებ საგარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკის ან სპეციალური საბაჟო სტატისტიკის საწარმოებლად. ამასთან, ტექნიკური თვალსაზრისით, სასაქონლო ნომენკლატურის გამოყენება საგრძნობლად ამარტივებს საბაჟო დამუშავების¹⁷³ ოპერაციებს და იძლევა მათი სხვადასხვა ასპექტებით ეკონომიკური ანალიზის განხორციელების საშუალებას¹⁷⁴.

საქონლის საბაჟო შეფასება გატტ-ში. საქონლის სწორი შეფასება, რომელიც ადვალური (*ad valorem* - ღირებულების შესაბამისი) გადასახდელების განაკვეთების განსაზღვრის ბაზაა, ამასთან შეცდომების და ბოროტმოქმედებათა თავიდან აცილების მნიშვნელოვანი ელემენტია. ძირითადად საქონლის შეფასება, ასეთი შეფასების ხერხები და მეთოდები თითოეული სახელმწიფოს კომპეტენციაა. მაგრამ ასეთი შეფასებისადმი ერთგვაროვანი, სამართლიანი მიდგომის მიზნით ცალკეული სახელმწიფოების ეროვნული საბაჟო დაწესებულებების მიერ 1994 წელს შეთანხმებების მარაკეშის პაკეტის შემადგენლობაში დაიდო მსო-ს წევრი ქვეყნებისათვის სპეციალურად სავალდებულო შეთანხმება საბაჟო შეფასების შესახებ (შეთანხმება

¹⁷³. სასაქონლო დამუშავების.

¹⁷⁴. დაწერ. იხ. ი. ხარაზი, საქართველოს საგადასახადო სამართალი, თბილისი, 2011; ი. ხარაზი, საბაჟო სამართალი, თბილისი, 2010; გ. ურიდია, ფ. არახამია, საბაჟო საქმის თეორია, თბილისი, 2009; ე. ჯგერენაია, საბაჟო საქმის ტექნოლოგიის საფუძვლები, თბილისი, 2002; გ. მ. ველიამინოვი, საერთაშორისო ეკონომიკური სამართალი და პროცესი, მოსკოვი, 2004. ია ხარაზი, ე. ქარუმიძე, გულნარა იმედაშვილი, დავით გეფერიძე, საერთაშორისო საბაჟო სამართალი, თბილისი, 2004.

გატტ-ის მუხლი VIII გამოყენების შესახებ). მსო-ს ფარგლებში ასევე შეიქმნა საბაჟო შეფასების საერთო კომიტეტი.

საბაჟო შეფასების მეთოდის სახით აღიარებულია:

1. „გარიგების ფასი“, ე. ი. საქონელზე რეალურად გადახდილი ან გადასახდელი ფასი;

2. იდენტური საქონლის საბაჟო ღირებულება;

3. მსგავსი საქონლის საბაჟო ღირებულება;

4. საბაჟო ღირებულება ერთეული საქონლის საფუძველზე, რომლითაც მოცემული საქონელი უდიდესი მოცულობით იყიდება იმპორტის ქვეყნის საშინაო ბაზარზე;

5. წარმოების დანახარჯების ბაზაზე პლუს საშინაო ბაზარზე რეალიზაციის ხარჯების საანგარიშსწორებო ღირებულება;

6. სხვაგვარი გონივრული მეთოდი ამ მონაცემების გამოყენებით, რომლებიც არსებობს იმპორტის ქვეყანაში¹⁷⁵.

„აქვე შევნიშნავთ, რომ ზემოთ აღნიშნული ყოველი მომდევნო მეთოდი გამოიყენება იმ შემთხვევაში, თუ დასაბუთებულად ვერ ხერხდება წინა მეთოდების გამოყენება. დეკლარანტი უფლებამოსილია შეცვალოს საქონლის ერთეულის ფასის მიხედვით (მეოთხე მეთოდი) საქონლის სატარიფო ღირებულების განსაზღვრა და, შედგენილი ღირებულების მიხედვით (მეექვსე მეთოდი), განსაზღვროს საქონლის სატარიფო ღირებულება“¹⁷⁶.

¹⁷⁵. დაწვრ. იხ. ია ხარაზი, საქართველოს საგადასახადო სამართალი, თბილისი, 2011, გვ.97-100; ია ხარაზი, საბაჟო სამართალი, თბილისი, 2010, გვ. 283-298; გ. ურიდია, ფ. არახამია, საბაჟო საქმის თეორია, თბილისი, 2009, გვ. 48-54, 156-168; ე. ჯგერენაია, საბაჟო საქმის ტექნოლოგიის საფუძველები, თბილისი, 2002; გ. მ. ველიამინოვი, საერთაშორისო ეკონომიკური სამართალი და პროცესი (რუს. ენაზე), მოსკოვი, 2004.

¹⁷⁶. ია ხარაზი, საქართველოს საგადასახადო სამართალი, თბილისი, 2011, გვ. 101.

ძირითად მეთოდად აღიარებულია დასახელებულთაგან პირველი, ე. ი. „გარიგების ფასი“. ამასთან თითოეული ქვეყანა თვითონ ირჩევს როგორი ფასი (სიფ თუ ფობ) აიღოს, როგორც საბაზო. იმპორტიორს შეუძლია „გარიგების ფასს“ დაუმატოს დამატებითი საკომისიო, აგენტის, შეფუთვის და მისთ. ხარჯები.

იმ შემთხვევაში, თუ საბაჟო არ ეთანხმება გაცხადებულ „გარიგების ფასს“, იგი ვალდებულია იმპორტიორის თხოვნით მისცეს წერილობითი დასკვნა და გარიგების წინა ჩამოთვლილი წესით იმპორტიორთან კონსულტაციისას გამოიყენოს საბაჟო ღირებულების განსაზღვრის სხვა მეთოდები. ამასთან გამოიყენება იმპორტიორის ქვეყანაში არსებული ინფორმაცია.

შეთანხმებაში მითითებულია ასევე მეთოდები, რომლებიც არ შეიძლება იქნეს გამოყენებული:

1. იმპორტის ქვეყანაში საქონლის ფასის ბაზარზე;

2. ექსპორტიორი ქვეყნის ფასები;

3. სხვა ქვეყანაში ექსპორტის ფასები;

4. „მინიმალური საბაჟო ღირებულებით“

5. თვითნებური ღირებულების მიხედვით.

იმის გარანტია, რომ საბაჟო ღირებულების განსაზღვრა არ იქნეს გამოყენებული როგორც ვაჭრობის მუხრუჭი, შეთანხმებაში დათქმულია, რომ იმ შემთხვევაში, თუ ფასების განსაზღვრა გაჭიანურდა, საბაჟო¹⁷⁷ მოვალეა საქონელი გაუშვას იმპორტიორის მიერ ბაჟის გადახდის გარანტიით.

ანტიდემპინგური ზომები გატტ-ში¹⁷⁸. დემპინგი

¹⁷⁷. ჩვენ, რადგან საერთაშორისო საბაჟო და საერთაშორისო ეკონომიკური სამართლის კუთხით ვიხილავთ საკითხებს, ბუნებრივია ვიყენებთ ტერმინებს „საბაჟო“, „ბაჟი“ და სხვა.

¹⁷⁸. დემპინგი(dumping) – საქონლის გაყიდვა უცხოეთის ბაზარზე შინაგანი ბაზრის ფასებთან შედარებით ბევრად იაფად, ზოგჯერ თვითღირებულებაზე ნაკლებად (კონკურენტების განდევნის მიზნით). გადასაყრელი ექსპორტი

გამოიყენება ან ახალი ბაზრების დასაპყრობად იაფად მყიდველთა მოზიდვის გზით, ან უცხოური ვალუტის მისაღებად, რომლის საჭიროებასაც ექსპორტიორი ამა თუ იმ მიზეზით (ნავაჭრის საზღვარგარეთ გატანის ჩათვლით) განიცდის. დემპინგი არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის გავრცელებული ნაირსახეობაა, რადგან სერიოზულ ზიანს აყენებს იმპორტის ქვეყანაში შესაბამისი საქონლის წარმოებას და აგრეთვე სხვა ქვეყნებიდან ანალოგიური საქონლის კეთილსინდისიერ ექსპორტირებას. დემპინგის წინააღმდეგობის ხერხია იმპორტიორი სახელმწიფოს მიერ ჩვეულებრივ დაზარალებულ მეწარმეთა საჩივრებზე ე. წ. ანტიდემპინგური ზომების გამოყენება, უწ. ყოვლისა, ანტიდემპინგური გადასახადების ფორმით. ეს გადასახადები წესდება ჩვეულებრივ საბაჟო ხარჯებთან დამატებით და, ზოგჯერ ჯარიმის ხასიათისაა, თუმცა ძირითადად უნდა იყოს საკომპენსაციო, ე. ი. შეესაბამებოდეს ნორმალურსა და დემპინგურ ფასებს შორის სხვაობას. ანტიდემპინგური ბაჟები (გადასახდელები) წესდება სპეციალური სამთავრობო თუ შეიძლება ითქვას „გამოძიების“ შედეგების მიხედვით, რომლის მიზანი უწ. ყოვლისა თვით დემპინგის ფაქტებისა და მისით გამოწვეული ზიანის გამოვლენა, ხოლო შემდეგ კი გაზრდილი ბაჟის (გადასახდელების) დაწესებაა, ეროვნული წარმოების დაცვის თვალსაზრისით. „ანტიდემპინგური გამოძიება“ ძალზედ გავრცელებული პროცედურაა აშშ-სა და ევროკავშირში. იგი ერთდროულად ათეულ და ასეულ შემთხვევებში წარმოებს. ათეულ გამოძიებებს ადგილი აქვს რუსული საქონლის მიმართ ევროკავშირში, აშშ-ში, ჩინეთში და ა.შ.

ფორმალურად შემოღებული ანტიდემპინგური ბაჟების გარდა, არსებითად ანტიდემპინგური ზომების სახით შეიძლება გამოყენებულ იქნეს არაფორმალური (ან „ფორმალური“) მეთოდები, როგორიცაა: ანტიდემპინგური გამოძიების (რომელმაც შეიძლება ვერც გამოავლინოს ანტიდემპინგური ბაჟების შემოღების საფუძვლები) დაწყების ან დაწყების განზრახვის თვით განცხადება, და აგრეთვე ჩვეულებრივ ამის თანხლები პუბლიკაცია პრესაში, ზოგჯერ სავარაუდოდ აღიარებული დემპინგის წინააღმდეგ ორგანიზებული კომპანიის ფორმით. ყოველივე ეს ზემოქმედებას ახდენს მოცემული საქონლის ტერიტორიაზე, რომელიც ბუნებრივია, არაა დაინტერესებული საქმე მივიდეს ანტიდემპინგური ბაჟების გამოყენებამდე, რომლებიც როგორც წესი, პრაქტიკულად აჭარბებს საქონლის იმპორტს, რომელიც დაკვალიფიცირებულია, როგორც დემპინგი. ამიტომ ჩვეულებრივ იწყება მოლაპარაკებები, მათ შორის სამთავრობო დონეზე ურთიერთშეთანხმებით კონფლიქტების დარეგულირების თაობაზე. ასეთი შეიძლება ნიშნავდეს: საქონელზე ფასის მომატებას და/ან მისი მიწოდებისათვის კვოტების დადგენას. სამთავრობო დონეზე შეთანხმება შეიძლება ზოგჯერ გადაიქცეს ე.წ. ექსპორტის „ნებაყოფლობითი“ შეზღუდვის შესახებ შეთანხმებების დადებაში.

ვინაიდან ანტიდემპინგური ზომები ძალზე ეფექტურია ქვეყანაში იმპორტის შეზღუდვისათვის, ხშირია ანტიდემპინგური გამოძიებისა და ანტიდემპინგური ზომების ბოროტად გამოყენების შემთხვევები, ხშირად როცა ამის გამოყენების საფუძველი რეალურად არ არის. ამიტომ ანტიდემპინგური ზომები გამოიყენება, როგორც პროტექციონიზმის საშუალება არაკეთილსინდისურ კონკურენციასთან ბრძოლის ეფექტური საშუალება. ასეთი პრაქტიკა დიდი ხანია საერთაშორისო

- სამართლებრივ დონეზე იწვევდა წინააღმდეგობას დემპინგსა და მისი აღკვეთის დასაშვები ფარგლებს შორის მისი განსაზღვრის მკაფიო კრიტერიუმების შემუშავების მეშვეობით.

1977 წ. გატტ-ის მუხ. VI განსაზღვრავდა დემპინგს, როგორც სავაჭრო ოპერაციას, რომელიც იმაში მდგომარეობდა, რომ „ერთი ქვეყნის საქონელი შედის მეორეში საქონლის ნორმალურ ღირებულებაზე დაბალი ფასით“. ამასთან დათქმული იყო ანტიდემპინგური ბაუების გამოყენების შესაძლებლობა, მაგრამ მათი გამოყენების პირობები არ იყო საკმაოდ მკაფიო, რაც კმნიდა ბოროტმოქმედებათა ნიადაგს. ამიტომ თანმიმდევრულად 1969 წელს (კენედის რაუნდი), 1974 წელს (ტოკიოს რაუნდი) და 1994 წელს (ურუგვაის რაუნდი) მიღებულ და გადასინჯულ იქნა გატტ-ის მუხ. VI ინტერპრეტაციის შესახებ შეთანხმებები, რომელმაც „ანტიდემპინგური კოდექსის“ სახელწოდება მიიღო. მისი 1994 წლის უკანასკნელი რედაქცია ითვალისწინებს წესებს, რომლებიც მიმართულია უსაფუძვლო ანტიდემპინგური ზომების დაუშვებლობაზე. ისინი შეიძლება შემოღებულ იქნეს მხოლოდ ანტიდემპინგური გამოძიების შედეგად, რომელიც ინიცირებულია, რაც მნიშვნელოვანია, როგორც წესი, დაინტერესებულ მეწარმეთა განცხადებით, რომლებიც ჩივიან, რომ დემპინგისაგან ზარალდებიან. ამასთან განცხადებაში უნდა იქნეს წარმოდგენილი ეროვნული მწარმოებლები, რომელთა წილი მოცემული საქონლის წარმოებაში 50%-ზე მეტია მწარმოებელთა იმ ნაწილში, რომლებიც მხარს უჭერენ განცხადებას ან მისი წინააღმდეგია. თუ განცხადების მხარდამჭერი მწარმოებლების ნაწილი, ეროვნული წარმოების 25%-ზე ნაკლებია - გამოძიება არ იწყება.

სამთავრობო ორგანოებს შეუძლიათ ანტიდემპინგური გამოძიება აწარმოონ, თუ მათ ხელთ აქვთ დემპინგის, მისგან ზიანისა და დემპინგისაგან ზიანის მიყენების მტკიცებულებები.

გამოძიებამ უნდა დაადგინოს: ადგილი აქვს საგარეუდო დემპინგური საქონლის ფასსა და ნორმალურ (ექსპორტის ქვეყნის საშინაო ბაზრის) შორის მინიმალურ სხვაობას (2%). ამასთან ფასების ასეთი შედარება, როგორც წესი, ხდება დაახლოებით ერთსა და იმავე დროს გარიგებების ფრანკო – ქარხნების ფასებით, ან საშუალოდ აწონილ-დაწონილი ფასების შედარებით, რომლითაც საქონელი იყიდება ქვეყანაში, საშუალოდ დაწონილ-აწონილი ყველა შესადარებელი საექპორტო გარიგებების ფასებით. ამასთან „ეროვნული წარმოება“ მოიცავს ყველა ეროვნულ მწარმოებლებს (50%-ზე მეტი) და არა ცალკეულ კომპანიებს. მხოლოდ ზემოთაღნიშნული ფაქტების დადგენის შემდეგ შეიძლება შემოღებულ იქნეს ანტიდემპინგური ბაჟი (გადასახადი). მაგრამ იგი არ უნდა ატარებდეს ჯარიმის ხასიათს, არამედ საკომპენსაციო უნდა იყოს, ე.ი. უნდა იყოს დემპინგებისა და ნორმალურ ფასს შორის სხვაობა. ძირითადად ანტიდემპინგური ბაჟი ემსახურება წარმოშობილი ზიანის ნეიტრალიზაციას და მოქმედებს ასეთი ნეიტრალიზაციისათვის საჭირო ვადით. ნებისმიერ შემთხვევაში ანტიდემპინგური ბაჟის მოქმედება ავტომატურად წყდება მისი შემოღებიდან 5 წლის შემდეგ.

ანტიდემპინგური კოდექსით დათქმულია ქვეყანაში ანალოგიური საქონლის წარმოებისათვის მატერიალური ზიანის (ან მისი მუქარის) განსაზღვრის მეთოდика და კრიტერიუმები, ანტიდემპინგური ბაჟების

გამოანგარიშების მეთოდთა და მკაფიო საპროცედურო წესები.

კერძოდ, ზიანი გაგებულია ერთობ ფართოდ: გასაღების, მოგების, წარმოების, ბაზარზე წილების, ნაყოფიერების, ინვესტიციებისაგან შემოსავლების შემცირება, წარმოების სიმძლავრეების არასრული გამოყენება, წარმოების ზრდის ტემპებზე ზემოქმედება და სხვა. ისე, როგორც სხვა შემთხვევაში, გატტ/მსო-ს ჩარჩოებში ანტიდემპინგურ კოდექსში მოცემულია განსაკუთრებული შეღავათიანი პირობები განვითარებადი ქვეყნებისათვის მათი ეკონომიკისა და ფასების დაწესების თავისებურებათა გათვალისწინებით. ამის გამო განვითარებადი ქვეყნიდან საქონლის საექსპორტო ფასის შემცირება ასეთ ქვეყანაში შიდა ფასთან შედარებით, თავისთავად არ არის დემპინგში ბრალდების საბაბი.

უნდა აღინიშნოს, რომ ანტიდემპინგური კოდექსი მისი უკანასკნელი რედაქციით ანტიდემპინგური ზომების გამოყენებაში ბოროტმოქმედებების აღკვეთის საკმაოდ კმედითი ინსტრუმენტი და თავისი ამ სახით კოდექსის პროცედურების გამოყენების შესაძლებლობებით განსაკუთრებულ ინტერესს წარმოადგენს საქართველოსათვის, მათ შორის მსო-ში მისი შესვლის თვალსაზრისით, რადგან ხშირია შემთხვევები, როცა ქართველი ექსპორტიორები ზიანდებიან სხვა ქვეყნებში საქონლის შეტანისას სხვადასხვა დემპინგური ზომების გამოყენებით, რამეთუ ადგილი დაიკავეს სხვა ქვეყნის ბაზარზე ქართული საქონლის გამორიცხვის სახით.

§2. საქონლით ვაჭრობის არასატარიფო ზომების საერთაშორისო-სამართლებრივი რეგულირება.

არასატარიფო სავაჭრო შეზღუდვები. გატტ/მსო-ს სისტემის ფუძემდებლური მიზანდასახულობითი პრინციპია ეროვნული წარმოების დაცვის პრინციპი, რომლის ძირითად ფორმად აღიარებულია საბაჟო ტარიფების აღიარება, არასატარიფო ბარიერების დაწესება. მაგრამ პრაქტიკულად როგორც გატტ-ის წარმოშობამდეც არასატარიფო შეზღუდვების მეშვეობით გრძელდება იმპორტის მნიშვნელოვანი ნაწილის რეგულირება. ეს კერძოდ ეხება სურსათს, ტანსაცმელს, შავ და ფერად ლითონებს, განსაკუთრებით განვითარებული ქვეყნების განვითარებად ქვეყნებთან და ე. წ. გარდამავალი ეკონომიკის ქვეყნებთან კავშირში. თუმცა, როგორც გატტ-ის, ისე მსო-ს წევრ ქვეყნებს შორის დადებული სხვა შეთანხმებების პირობები იძლევიან ვაჭრობაში არასატარიფო შეღავათების გამოყენების მრავალ შესაძლებლობას. ასეთი შეზღუდვები შეიძლება ორ დიდ ჯგუფად გაიყოს. პირველი – სამთავრობო, ადმინისტრაციული ზომები, რომლებიც პირდაპირ არის დაკავშირებული ბაზარზე ზემოქმედების ეკონომიკური ბერკეტების გამოყენებასთან. ესაა: ვაჭრობის პირდაპირი აკრძალვა – ემბარგო, სავაჭრო ბლოკადა, ბოიკოტი, ხოლო ყველაზე მეტად ჩვეულებრივი რაოდენობრივი შეზღუდვები (კვოტები, კონტიგენტები), ექსპორტისა და იმპორტის ან ვაჭრობის ლიცენზირების ნებადართველი სისტემები. ესაა ასევე შეფუთვის, მარკირების ყოველგვარი მკაფიო ტექნიკური მოთხოვნები: საბაჟო გაფორმების, დოკუმენტაციის და დათვალიერებისა და

მისთ. შიდა ბაზრის დაცვისათვის როგორც პროტექციონისტული ხერხები, შეიძლება გამოყენებულ იქნეს სანიტარული და ფიტოსანიტარული საკარანტინო ზომები, საქონლის წარმოშობის დადასტურების მოთხოვნები და სხვ.

არასატარიფო შეზღუდვების მეორე ჯგუფში შედის ვაჭრობის შეზღუდულად ზემოქმედების მომხდენი ეკონომიკური ხასიათის ზომები საბაზრო საფასო მექანიზმის გამოყენებით საქონლის გასხვისებისა და მისი კონკურენტუნარიანობის შემცირებაზე გავლენით. ეს უწინარეს ყოვლისა სპეციალური, არასატარიფო ბაჟებია, რომლითაც იბეგრება იმპორტირებული საქონელი, ანტიდემპინგური და საკომპენსაციო ზომები. ესაა აგრეთვე ყოველგვარი გადასახადები, მოსაკრებლები, აქციზები, საიმპორტო დეპოზიტები და მისთ.

რაოდენობრივი შეზღუდვები. რაოდენობრივი შეზღუდვები (კვოტირება, კონტინგენტირება) – ექსპორტისა და იმპორტის რეგულირების ყველაზე უფრო მკაფიო ხერხია და ყველაზე უფრო შეუთავსებელია საბაზრო ეკონომიკასთან. ამის მიუხედავად საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნები ფართოდ იყენებენ რაოდენობრივ შეზღუდვებს არა მარტო კრიზისულ სიტუაციებში (ომები, ეკონომიკური დეპრესია და ა. შ.), არამედ, როგორც სავაჭრო პოლიტიკისა და პროტექციონიზმის ქმედით საშუალებას, განსაკუთრებით ქვეყნების მიმართ, რომლებიც არ მონაწილეობენ გატტ-ში რომლის პირობით რაოდენობრივი შეზღუდვები ძირითადად გაუქმებულია.

რაც შეეხება გეგმიური ეკონომიკის ქვეყნებს, ექსპორტისა და იმპორტის კვოტირების სისტემა მათი საგარეო ვაჭრობის ფუძემდებლური პრინციპია. ყოფილი საბჭოთა კავშირი და სხვა სოციალისტური

ქვეყნები ათწლეულების განმავლობაში თავის საგარეო ვაჭრობას აგებდნენ საქონელბრუნვისა და გადასახდელების მრავალმხრივი შეთანხმების საფუძველზე, სხვა სოციალისტურ თუ საბაზრო ეკონომიკის ქვეყნებთან ასეთი შეთანხმებები იდებოდა გრძელი, ჩვეულებრივ ხუთი წლით, რომელიც განვითარების ხუთწლიან სახალხო-სამეურნეო გეგმებს შეესაბამებოდა. ყოველწლიურად ამ შეთანხმებების კორექტირება ხდებოდა სპეციალური ოქმებით. შეთანხმების „გული“ იყო საქონლის შემხვედრი ურთიერთშეთანხმებული სიები (კონტიგენტები). ეს მიწოდებები მაქსიმალურად ბალანსირდებოდა მიწოდებული საქონლის ღირებულებით, რისთვისაც გამოიყენებოდა კლირინგი¹⁷⁹, ე. ი. გადასახდელთა ერთ-ერთი ჩათვლის სისტემა. რა თქმა უნდა ეკონომიკური და პოლიტიკური მიზეზებით ბევრ, ხშირ შემთხვევაში ბალანსის დაცვა ვერ ხერხდებოდა. უკვე 1947 წ. გატტ-ში დადგენილ იყო, რომ მონაწილე ქვეყნებმა („ხელშეკრულების მხარეები“) არ უნდა დააწესონ ან შეინარჩუნონ რაიმე აკრძალვები ან შეზღუდვები კვოტების, საიმპორტო და საექსპორტო

¹⁷⁹ კლირინგი
clearing

1. მოთხოვნისა და ვალდებულებების ურთიერთჩათვლაზე დაფუძნებული საშინაო და საერთაშორისო უნაღდო ანგარიშსწორების სისტემა საგაჭრო და სხვა ოპერაციებისათვის. საერთაშორისო ანგარიშსწორების სფეროში კლირინგი ხორციელდება სახელმწიფოთაშორისი შეთანხმების ფორმით (საკლირინგო შეთანხმება, სავალუტო კლირინგი). ურთიერთდავალიანების დაფარვა შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს სასაქონლო მიწოდებით (კლირინგი არაკონვერტირებადი სალდოთი) ან ოქროთი და თავისუფლად კონვერტირებადი ვალუტის გადახდით;

2. უნაღდო ანგარიშსწორების სისტემა, რომელიც ემყარება მოთხოვნებისა და ვალდებულებების ურთიერთჩათვლას, გამოიყენება როგორც ქვეყნის შიგნით, ისე საერთაშორისო ანგარიშსწორებაში (საქართველოს ორგანული კანონი „ეროვნული ბანკის შესახებ“, მ. 75 მოხელის სამაგიდო ლექსიკონი/ გაეროს განვითარების პროგრამა; სამსონურიდია და სხვ; რედ. ვაჟა გურგენიძე, თბ; 2004, გვ. 483.

ლიცენზიის ან სხვა ზომების გამოყენების ფორმით (ბაჟების, გადასახადების და მოსაკრებლების გარდა), მაგალითად: იმპორტისა და ექსპორტის აკრძალვა ან შეზღუდვა, რაც საჭიროა საერთაშორისო ვაჭრობაში საქონლის კლასიფიკაციის, სორტირების ან რეალიზაციის სტანდარტებისა და წესების გამოყენებასთან დაკავშირებით; იმპორტისაგან ნებადართული საქონლის რაოდენობის ან ღირებულების შეზღუდვა საგარეო ფინანსური მდგომარეობისა და საგადასახადო ბალანსის წონასწორობის უზრუნველყოფის მიზნით, მაგრამ განსაკუთრებული პირობების დაცვით (გატე-ი, მუხ. XII) და სხვ.

ლიცენზირება. ესაა წესი, რომლის შესაბამისად განსაზღვრული ყველა საქონლის ექსპორტი და/ან იმპორტი შესაძლებელია მხოლოდ განსაზღვრული რაოდენობით, კონკრეტული საქონლის შეტანის ან გატანის ლიცენზიის/ნებადართვის მიღებით. რაოდენობრივ შეზღუდვებთან ერთად ლიცენზირება ექსპორტისა და იმპორტის რეგულირების ყველაზე პირდაპირი და მოქნილი რეგულირების ქმედითი ხერხია.

კვოტირების სისტემას, ბუნებრივია, თან ახლავს ლიცენზირება. ლიცენზიები გაიცემა მაკონტროლებელი სახელმწიფო ორგანოს მიერ ექსპორტისა და იმპორტზე საერთო დადგენილი კვოტის ფარგლებში. კვოტის ამოწურვის შემდეგ ლიცენზიების გაცემა წყდება.

საექსპორტო ლიცენზიების გაცემა შეიძლება გამოყენებულ იქნეს წინასწარ დაწესებული საექსპორტო კვოტების არსებობის შემთხვევაშიც, მაგრამ ამა თუ იმ საქონლით საშინაო ბაზრის მოთხოვნილებაა უზრუნველყოფის მიზნით და ფისკალური მიზნებისათვის. ამის გამო ლიცენზიებს შეიძლება მიზნად

ჰქონდეს საშინაო ბაზრის მდგომარეობის გაუარესების შემთხვევებში სწრაფი რეაგირება. ბუნებრივია ლიცენზიები საჭიროა მუდმივად. სანამ ბაზარზე ყველაფერი რიგზეა, ისინი დაუბრკოლებლად გაიცემა. ესაა ე. წ. „ავტომატური ლიცენზირება“. სახელმწიფოსათვის ბაზრის არახელსაყრელი დარღვევებისას ლიცენზირება შეიძლება გამკაცრდეს.

ლიცენზია შეიძლება იყოს: გენერალური ან ინდივიდუალური. გენერალური ლიცენზია ნიშნავს, რომ განსაზღვრული საქონელი განსაზღვრული, ჩვეულებრივ ხანგრძლივი დროის განმავლობაში ნებისმიერი მოვაჭრეების მიერ თავისუფლად იქნეს შეტანილი ან გატანილი ყველა ან კონკრეტულად აღნიშნულ ქვეყნებთან ვაჭრობისას. ინდივიდუალური ლიცენზია გაიცემა ერთჯერადი წესით კონკრეტული მოვაჭრის ზუსტად განსაზღვრულ საქონელზე, რაოდენობაზე და ჩვეულებრივ ხანმოკლე ვადით.

საიმპორტო კვოტირებასთან ერთად ლიცენზიები შეიძლება გამოყენებულ იქნეს როგორც ეფექტური პროტექციონირებისა და დისკრიმინაციის ბერკეტი, აშკარად ირღვევა რა კეთილსინდისიერი კონკურენციის რეჟიმი. ამის გამო ლიცენზირება, რომელიც საგარეო ვაჭრობის რეგულირების უაღრესად ეროვნულ საშუალებას წარმოადგენს, იწვევს საერთაშორისო – სამართლებრივი მეთოდებით მოწესრიგების საჭიროებას. ჯერ კიდევ 1979 წელს გატტ-ის ტოკიოს რაუნდის მსვლელობაში გატტ-ის დამატებაში ჩაიღო, ხოლო 1994 წელს მარაკეშის პაკეტის შემადგენლობაში მიღებულ იქნა გადასინჯული განსაკუთრებული იმპორტის ლიცენზირების პროცედურების შეთანხმება (ე. წ. საიმპორტო ლიცენზიების კოდექსი), ხოლო მსო-ს ვაჭრობის

საბჭოს ჩარჩოში შეიქმნა საიმპორტო ლიცენზირების კომიტეტი შეთანხმების ეფექტური მოქმედების უზრუნველყოფის კომპეტენციით¹⁸⁰. კოდექსი ითვალისწინებს, რომ საიმპორტო ლიცენზირების ეროვნული პროცედურები უნდა შეესაბამებოდეს გატტ-ის წესების მუხლ I-სა (უდიდესი ხელშეწყობის რეჟიმი) და მუხ. II-ს (ეროვნული რეჟიმი, რომელიც ეხება საიმპორტო საქონლის და გადასახადით დაბეგვრისადმი შეღავათიან მაჩვენებლებს) ჩათვლით. მოცემულ ქვეყანაში უნდა იყოს ერთიანი, შესაბამისი ორგანო, რომელიც გასცემს საიმპორტო ლიცენზიებს. ქვეყანაში კვოტირების რეჟიმის არსებობისას ლიცენზიებს არ შეუძლიათ შექმნან შესაბამისი კონტიგენტების შეზღუდვები.

შეიძლება გამოყენებულ იქნეს ავტომატური ლიცენზირება, რომლის პირობები დეტალურად განსაზღვრულია კოდექსში.

ექსპორტის ნებაყოფლობითი შეზღუდვები. იმპორტის რაოდენობრივი შეზღუდვები არსებითად ე. წ. „ექსპორტის ნებაყოფლობითი შეზღუდვების შესახებ შეთანხმების“ ნაირსახეობაა. ეს თავისებური - „სიკვდილის დასჯის შეთანხმებაა“, სხვაგვარად რომ ვთქვათ: „ჩვენ თქვენ შეგლახავთ, მაგრამ თქვენივე საკუთარი თხოვნით“. არსებითად, ასეთი შეთანხმების მიღმა, შესაძლოა პოლიტიკური ფაქტორების გარდა, დგას შესაბამისი ქვეყნების საკუთარი წარმოების აშკარა პროტექციონიზმი. აშკარა მაგალითი შეიძლება იყოს აშშ-ს, ევროკავშირის, ავსტრალიის, ნორვეგიისა და რუსეთის ქვეყნების მონაწილეობით 1994 წ. შეთანხმება რუსეთისათვის ცალმხრივი ვალდებულებების მის მიერ

¹⁸⁰. დაწვრ. იხ. გ. მ. ველიამინოვი, საერთაშორისო ეკონომიკური სამართალი და პროცესი, მოსკოვი, 2004 (რუსულ ენაზე).

ალუმინის წარმოებისა და ექსპორტის რაოდენობის შეზღუდვის და, აგრეთვე რუსეთიდან ექსპორტირებულ ალუმინზე მინიმალური ფასების ლიმიტის დადგენის შესახებ. რუსეთიდან ქსოვილის, ფოლადის, ალუმინის, ხლეჩადი მასალების, საზღვაო ტრანსპორტის, თანამგზავრების კოსმოსური გაშვების მომსახურების ექსპორტის ამდაგვარი შეზღუდვები დადგენილ იქნა ეკ-სთან რუსეთის პარტნიორობისა და თანამშრომლობის 1994 წლის შეთანხმებით. პრაქტიკულად შემოღებულ იქნა რუსეთის ექსპორტის არსებითი წესებისათვის რაოდენობრივი შეზღუდვები. ყველაფერი განმარტებული იყო ჩვეულებრივ რუსული ექსპორტის მეტისმეტად დაბალი ფასებით. მაგრამ, ჯერ ერთი, ეს ფასები ჩვეულებრივ შიდა ფასებზე ნაკლები არ იყო და, მეორეც, თუ საქმე ფასებშია – უფრო ლოგიკური იქნებოდა ფასების შეზღუდვა, მაგრამ არა ექსპორტირებული, მით უფრო წარმოებული საქონლის რაოდენობით! როცა საქმე ეხება საკუთარ ეკონომიკურ ინტერესებს, ლოგიკა უკან იხევს¹⁸¹.

დამცავი ზომები (ბაჟები). საერთაშორისო სამართალი არ კრძალავს ძირითადად სახელმწიფოების მიერ ცალმხრივად ცალკეული საქონლის შეზღუდვების შემოღებას, როცა იმპორტი ზიანს აყენებს ეროვნულ ეკონომიკას. მაგრამ ასეთმა შეზღუდვებმა არ უნდა დაარღვიოს სახელშეკრულებო ვალდებულებები, რომელიც მოცემულმა სახელმწიფომ იკისრა. იმპორტისაგან ეროვნული ეკონომიკის ზიანის წარმოშობის მიზეზები შეიძლება იყოს კერძოდ: ექსპორტიორი ქვეყნების განსაზღვრულ საქონელთან დაკავშირებით იმპორტის

¹⁸¹ დაწვრ. იხ. გ. მ. ველიამინოვი, საერთაშორისო ეკონომიკური სამართალი და პროცესი, მოსკოვი, 2004 (რუსულ ენაზე).

მკვეთრი ზრდა; საიმპორტო საქონლის მნიშვნელოვნად უფრო დაბალი ფასი საბაზრო საქონლის ფასთან შედარებით; იმპორტის ქვეყანაში საქმიანი აქტიუობის კლება და ანალოგიური სამამულო საქონლის დაბალი კონკურენტუნარიანობა; არახელსაყრელი, არარეალური სავალუტო კურსი, სავალუტო სიძნელეები და სხვ.

გატტ-ის (მუხ. XIX) პირობებით დამცავი ზომები ძირითადად ნებადართული იყო იმთავითვე და შესაბამისად არაერთგზის გამოიყენებოდა გატტ-ის ბევრი წევრი ქვეყნის მიერ. დამცავი ზომების გამოყენების მოწესრიგებისა და მკაფიო რეგლამენტაციის მიზნით შეთანხმებების მარაკეშის პაკეტის შემადგენლობაში 1994 წელს მიღებულ იქნა სპეციალური დამცავი ზომების შესახებ შეთანხმება და მსო-ს ჩარჩოებში დაფუძნდა პროცედურების საფუძველზე. ამასთან, სოფლის მეურნეობის, ქსოვილის, საქონლისა და ტანსაცმლის დამცავი ზომები განსაკუთრებით რეგლამენტირებულია სოფლის მეურნეობის, ქსოვილისა და ტანსაცმლის შეთანხმებებში. დამცავი ზომების შეთანხმების მთავარი კრიტერიუმებია ეროვნული წარმოების ამა თუ იმ დარგისათვის არსებითი ზიანი და მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ადგილი აქვს იმპორტის ზრდას ისეთი მოცულობით და ისეთი გარემოებებისას, როცა წარმოიშობა ეროვნული წარმოების დარგის სერიოზული ზიანი ან ასეთი მუქარა. ამასთან უნდა არსებობდეს მიზეზ-შედეგობრივი კავშირი იმპორტის მოცულობასა და მისგან მიყენებულ ზიანს შორის. შეთანხმება ითვალისწინებს დამცავი ზომების შემოღების კონკრეტულ პროცედურებს: შესაბამისი ეროვნული ორგანოს მისამართით იმ დარგის განცხადება, რომელიც ზარალობს; გამოძიების ჩატარება; დაინტერესებულ მხარეთა

მონაწილეობით საქმის საჯარო განხილვა; მთავრობის მისამართით კომპეტენტური ორგანოს რეკომენდაციის მიღება დამცავი ზომების შემოღების თაობაზე; და ბოლოს, მთავრობის მიერ ამ ზომების შემოღება. ზომები შეიძლება მდგომარეობდეს სატარიფო დათმობების გაუქმებასა და საიმპორტო ბაჟების გაზრდაში და/ან იმპორტის რაოდენობრივი შეზღუდვების დაწესებაში, ამასთან ვადით არა უმეტეს 4 წლისა ვადის გაგრძელების შესაძლებლობის დამატებით კიდევ 4 წლამდე. რაც შეეხება დამატებით ზომებს, ისინი შეიძლება იყოს მხოლოდ საიმპორტო ბაჟის გაზრდის ფორმით. დამცავი ზომები უნდა იქნეს გამოყენებული ექსპორტიორების მიმართ არადისკრიმინაციულ საფუძველზე (გატტ-ის მუხ. XIII.1), თუმცა შესაძლებელია კვოტების დაწესება იმ ქვეყნების მიმართ, რომლებიც ზღუდავენ ექსპორტიორებს ცალკეული ქვეყნებიდან. ეს შესაძლებელია თუ რომელიმე სახელმწიფოდან იმპორტის პროცენტულად ზრდა მეტია ვიდრე იმპორტის საერთო ზრდა. ძირითადად კი ექსპორტიორები უნდა სარგებლობდნენ თანაბარი პირობებით, ხოლო კვოტების განაწილება შეძლებისამებრ უნდა განხორციელდეს განსაკუთრებული შეთანხმების ბაზაზე, ან/და უკანასკნელი 3 წლის განმავლობაში თითოეული დაინტერესებული სახელმწიფოდან იმპორტის მოცულობების შესაბამისად.

სუბსიდიები და საკომპენსაციო ზომები (ბაჟები). ექსპორტზე მომუშავე საკუთარი მრეწველობისა და სოფლის მეურნეობის განვითარების წახალისებისა და საგარეო ბაზრებზე მათთვის კონკურენტული უპირატესობების უზრუნველყოფის მიზნით სახელმ-

წიფოები იყენებენ სპეციალურ საშუალებას – სუბსიდიებს¹² ისინი შეიძლება სხვადასხვა ფორმის იყოს: საექსპორტო ბაჟებისა და საშინაო გადასახადებისაგან გათავისუფლება, პირდაპირი ფინანსური დაბანდებანი, ეკონომიკის საექსპორტო დარგებისათვის შეღავათიანი კრედიტები და სხვ.

თავისუფალი, კეთილსინდისიერი კონკურენციის პირობების უზრუნველყოფის თვალსაზრისით სამთავრობო სუბსიდიები განიხილება როგორც არაკეთილსინდისიერი კომერციული პრაქტიკის ნაირსახეობა. 1994 წელს გატტ-ის ფარგლებში როგორც გატტ-ის მონაწილე ქვეყნების ურუგვაის რაუნდის მოლაპარაკებების ერთ-ერთი შედეგი იყო განსაკუთრებული სუბსიდიებისა და საკომპენსაციო ზომების შეთანხმება, რომელიც დაწვრილებით არეგლამენტირებდა მსო-ს წევრი ქვეყნებისათვის როგორც სუბსიდიების გამოყენების, ისე სუბსიდიების გამოყენების არახელსაყრელი შედეგებისაგან დაცვის პირობებს, კერძოდ, ე. წ. საკომპენსაციო ბაჟების გზით. რომლითაც შეიძლება დაიბეგროს სუბსიდირებული საქონელი. მსო-ს ორგანოების სტრუქტურაში შექმნილია და მოქმედებს სუბსიდიებისა და საკომპენსაციო ზომების კომიტეტი ექსპორტის სუბსიდიების პრაქტიკაზე დაკვირვების უფლებამოსილებით. შესაბამისად მსო-ს ქვეყნებმა ვალდებულია იკისრეს პერიოდულად მიაწოდონ ინფორ-

¹² სუბსიდია

. subsidium-დახმარება

ფულადი ან ნივთიერი დახმარება, რომელსაც უწევს სახელმწიფო ადგილობრივ ორგანოებს, ფირმებს, ცალკეულ პირებს ან სხვა სახელმწიფოებს ჭაბაშვილი, მიხეილ, უცხო სიტყვათა ლექსიკონი /შეადგინა (და წინასიტყვე დაურთო) მიხეილ ჭაბაშვიმა – მეკ შესწ. და შეესკამოც. თბ; განათლება, 1989, - გვ. 600.

მაცია თავიანთ ქვეყნებში გამოყენებული სუბსიდიების შესახებ.

შეთანხმება სუბსიდიას განმარტავს, როგორც მთავრობის ფინანსური მოქმედების ან ფასებისა თუ შემოსავლების მხარდაჭერის ნებისმიერ სისტემას, რომლებიც სუბსიდიის მიმღებს აძლევს დამატებით, არაკომერციულ სარგებელს. შემოღებულია სუბსიდიის სპეციფიკური, მიზნობრივი ხასიათის კრიტერიუმები, რომელიც გაგებულია როგორც მხოლოდ საწარმოების ან მეურნეობის დარგის განსაზღვრული წრისათვის სუბსიდიის ხელმისაწვდომობა (ფატობრივად ან საკანონმდებლო წესით).

სუბსიდიები არ იკრძალება, მაგრამ დასაშვებია მხოლოდ თუ არ ილახება სხვა ქვეყნების ინტერესები. შესაბამისად შეთანხმება სუბსიდიებს რამდენიმე კატეგორიად ჰყოფს:

1. ექსპორტის ან იმპორტის აკრძალული სუბსიდიები, ე.ი. სხვა ქვეყნების სერიოზული ინტერესების შემლახველი, რომლებიც ზიანს აყენებენ მათი ეროვნული წარმოების დარგებს; პრაქტიკულად სპობს საბაჟო, სატარიფო დათმობების ეფექტს, რომლებიც წინათ მისცა ექსპერტის სუბსიდირებულმა მოცემულმა ქვეყანამ;

2. ნებადართული სუბსიდიები, რომელთა მიმართ შეიძლება იქნეს გამოყენებული საკომპენსაციო ბაჟები. ამასთან შეთანხმება არეგლამენტირებს ეტაპების მიხედვით ასეთი ბაჟების გამოყენების პროცედურებს;

3. ნებადართული სუბსიდიების მიმართ არ გამოიყენება საკომპენსაციო ბაჟები. ასე, მაგალითად, ექსპორტირებული საქონლის გადასახადებისაგან გათავისუფლება, რომლებითაც ქვეყანაში იბეგრება მო-

ცემული საქონელი, - არ განიხილება როგორც აკრძალული სუბსიდია.

ტექნიკური ბარიერები ვაჭრობაში. ვაჭრობაში ტექნიკურ ბარიერებში ესმით არასატარიფო ხასიათის სხვადასხვაგვარი პირობები და მოთხოვნები, რომლებიც ვრცელდება შესატან საქონელზე. ეს შეიძლება იყოს:

1. პირობები, რომლებიც მოითხოვს სპეციალურ ტექნიკურ მახასიათებლებთან და სტარდარტებთან საქონლის შესაბამისობას;

2. ტექნიკური ცდებისა და სერტიფიკაციის პროცედურები;

3. საქონლის მარკირებისა და ეტიკეტირების განსაკუთრებული მოთხოვნები;

4. სანიტარული, სამედიცინო და ფიტისანიტარული მოთხოვნები ფორმალურად ტექნიკური ბარიერები მოტივირებული და გამართლებულია დაბალი ხარისხის საქონლისაგან მომხმარებლების დაცვის ამოცანებით, რომელიც ემუქრება კერძოდ, ადამიანების, ცხოველებისა და მცენარეთა სამყაროს, მთლიანად გარემოს სიცოცხლესა და ჯანმრთელობას. მაგრამ ტექნიკური ბარიერები პრაქტიკულად წარმოადგენენ თავისი საკუთარი წარმოების, განსაკუთრებით მანქანების, მოწყობილობების, სატრანსპორტო საშუალებების, სასურსათო საქონლის და აგრეთვე ფარმაცევტული პროდუქტებისა და სხვა მსგავსი მაღალტექნოლოგიური საქონლის სფეროში ჩათვლით, - დაცვის მოხერხებულ საშუალებას. ტექნიკური ბარიერების, როგორც არაკეთილსინდისიერი კონკურენციის საშუალების გამოყენების აკრძალვის, ამ დარგში ბოროტმოქმედებათა შეზღუდვის მიზნით გატტ-ის პირობების სრულყოფის ფარგლებში 1979 წელს (ტოკიოს რაუნდი) მიღებულ

იქნა ვაჭრობაში ტექნიკური ბარიერის შეთანხმება, ხოლო 1994 წელს (ურუგვაის რაუნდი) გადაისინჯა და დაიდო ისეთივე შეთანხმება. გარდა ამისა, რაც შეეხება სანიტარიული და ფიტისანიტარიული ზომებს, და აგრეთვე საქონლის წარმოშობის წესებს, 1994 წელს დაიდო ორი სპეციალური შეთანხმება. მსო-ს ვაჭრობის საბჭოს ფარგლებში კი შეიქმნა ვაჭრობაში ტექნიკური ბარიერების კომიტეტი.

1994 წ. ვაჭრობაში ტექნიკური ბარიერების შეთანხმება, რომელიც შედის სავალდებულო დოკუმენტების მარაკეშის პაკეტში, ვრცელდება ყველა სამრეწველო საქონელზე, იგი ეხება სახელმწიფოების უფლებას დაადგინონ სავალდებულო სტანდარტები, ტექნიკური რეგლამენტი, სერტიფიკაციის წესები, მათ შორის საქონლის მარკირებისა და შეფუთვისათვის; გამოიყენოს სტანდარტებთან საქონლის შესაბამისობის განსაზღვრის პროცედურები, ე. ი. მისი სერტიფიკაცია. შეთანხმება გამოყენებადი იმ შემთხვევაშიც, როცა წარმოების პროცესში იმპორტული საქონელი იცვლის თავის მახასიათებლებს. იმ შემთხვევაში, როცა სავალდებულო სტანდარტები ქვეყანაში შემოღებულია ადგილობრივი ხელისუფლების ან არასამთავრობო დაწესებულების მიერ, შეთანხმების მონაწილე სახელმწიფოებმა უნდა მიიღონ ზომები იმისათვის, რომ ასეთი სტანდარტებიც შეესაბამებოდეს შეთანხმების პირობებს.

შეთანხმების მიხედვით, გატტ-ის ყველა მონაწილე ქვეყნიებიდან საქონლის მიმართ უდიდესი ხელშეწყობის შესახებ გატტ-ის პირობები უნდა იქნეს დაცული, შესაბამისი ზომების გამოყენებისას საჯაროობის მოთხოვნის დაცვის ზომების შესახებ ინფორმაცია უნდა იყოს საყოველთაოდ ხელმისაწვდომი და გამო-

ქვეყნებული. საქონლის უცხოური მიმწოდებლები გატტის ეროვნული რეჟიმის შესაბამისად არ უნდა იქნეს ჩაყენებული ადგილობრივ მწარმოებლებთან შედარებით უარეს მდგომარეობაში, მათ შორის შესაბამისი პროცედურების ანაზღაურების თვალსაზრისით.

არსებითად საერთოა პრინციპი, რომ უცხოური საქონლისადმი ტექნიკური მოთხოვნები არ უნდა იყოს უფრო მძიმე, ვიდრე სამამულო წარმოების საქონლისადმი, ხოლო უცხოური საქონლისადმი შესაბამისად გამოყენებული ზომები და პროცედურები არ უნდა ქმნიდნენ საერთაშორისო ვაჭრობაში ბარიერებს.

შეთანხმება მონაწილე ქვეყნებს აძლევს რეკომენდაციებს მიიღონ მონაწილეობა სტანდარტიზაციის საერთაშორისო ორგანიზაციაში, გამოიყენონ საერთაშორისო ტექნიკური სტანდარტები, რეგლამენტები და სერტიფიკაციის სისტემები თავიანთ ეროვნულ ყოველდღიურ ცხოვრებაში და, აგრეთვე ერთმანეთთან დადონ თავიანთი სერტიფიკატების, სერტიფიკაციის ცალმხრივი პროცედურების და ტექნიკურ სტანდარტებთან საქონლის შესაბამისობის შემოწმებების შედეგების ურთიერთაღიარების შესახებ შეთანხმება.

ისე როგორც სხვა შემთხვევაში, შეთანხმებაში გათვალისწინებულია განვითარებადი ქვეყნებისათვის შეღავათიანი პირობები, რომლებიც მათ შესაძლებლობას აძლევს არ დაიცვან მათი განვითარების შეფერხების თვალსაზრისით მიუღებელი სტანდარტები და, აგრეთვე ისარგებლონ საერთაშორისო დახმარებით სტანდარტიზაციისა და შეთანხმების არსებობის შესრულების თავიანთი სისტემების შემუშავებაში.

დაბოლოს, შეთანხმებას ერთვის სტანდარტების მომზადების, მიღებისა და დაცვის პროცედურების შეს-

ახებ კეთილსინდისიერი პრაქტიკის განსაკუთრებული რეკომენდაციების კოდექსი.

სანიტარული და ფიტოსანიტარული ზომები.
საყოველთაოდ მიღებულია, რომ სახელმწიფოები ადამიანების, ცხოველთა და მცენარეთა დაცვის მიზნით ყოველგვარი დავადებებისაგან, რომლებიც გადააქვთ ყველა ორგანიზმებს და რომელსაც იწვევს ტოქსიკური ნივთიერებები და მისთ; - შემოიღებენ სპეციალურ ეროვნულ წესებს, რომელთა შესრულება, კერძოდ, კონტროლირდება საგანგებო საკარანტინო სამსახურების მიერ, მათ შორის საზღვრებზეც. ასეთ ღონისძიებებს (პროტექციონისტული საშუალებებით) იყენებენ განსაკუთრებით სახელმწიფოები, სადაც საზღვარგარეთიდან პროდუქტების იმპორტი ხორციელდება და კონკურენციას უწევენ სამამულო საქონელს. ურუგვაის რაუნდის ფარგლებში გატტ-ის მისაბმელში მნიშვნელოვანწილად სოფლის მეურნეობის შეთანხმების განვითარებაში თავისი მიზნობრივი მიმართულებით, მარაკეშის პაკეტის ჩარჩოებში 1994 წელს ხელი მოეწერა სანიტარული და ფიტოსანიტარული ზომების შეთანხმებას. ამ შეთანხმების ძირითადი სავაჭრო-პოლიტიკური მნიშვნელობაა: ფიტოსანიტარული, საკარანტინო შეზღუდვების გამოყენება დასაშვებია მხოლოდ უსართხოების, ადამიანთა, ცხოველებისა და მცენარეების დაცვისათვის ყოველგვარი საზიანო, გადამდებსენიანი ფაქტორებისაგან და დაუშვებელია როგორც პროტექციონისტული, თავისუფალი ვაჭრობისათვის შეზღუდული საშუალება. ამ მიმართებით სანიტარული და ფიტოსანიტარული ზომების შეთანხმების მნიშვნელობა არსებითად იგივეა, რაც აქვს ვაჭრობაში ტექნიკური ბარიერების შეთანხმებას, განსხვავება რეგულირების საგანშია - ეს ერთ შემთხვევაში

სანიტარული, საკარანტინო წესია, მეორე შემთხვევაში კი – ტექნიკური სტანდარტები და პირობები. მაგრამ ორივე შემთხვევაში როგორც ერთ, ისე მეორე შემთხვევაში, კეთილსინდისიერების გამოყენება ემსახურება შესაბამისი საქონლის მომხმარებელთა ინტერესებს, საქონლის ხარისხიანობის უზრუნველყოფას. ამიტომ ორივე დასახელებული შეთანხმება შეიცავს ანალოგიურ პრინციპულ მიზანდასახულობას, მათ შორის:

1. სახელმწიფოებს უფლება აქვთ გამოიყენონ ზომები, რომლებიც მიმართულია სანიტარულ, ვეტერინალური (საკარანტინო) პირობების, და, აგრეთვე ტექნიკური სტანდარტებისა და რეგლამენტების დაცვაზე იმპორტული საქონლის მიმართ მისი ხარისხიანობის უზრუნველყოფის ინტერესებისათვის;

2. მაგრამ შესაბამისი ზომები არ უნდა იყოს საერთაშორისო ვაჭრობისათვის პროტექციონისტული, შემზღუდველი. შესაბამისად ასეთი ზომები, ჯერ ერთი, თვითნებურად არ უნდა აჭარბებდეს სანიტარული და ფიტოსანიტარული დაცვის მხარდაჭერის საჭიროებებს და საქონლის ხარისხის სტანდარტების დაცვას; მეორე, ეს კეთილსინდისიერი ზომები არ უნდა იყოს დისკრიმინაციული მსო-ს მონაწილე ქვეყნების მიმართ; მესამე, გამოყენებული ზომები უნდა იყოს ტრანსპარენტული (გამჭვირვალე) ხასიათის. მონაწილე ქვეყნებმა უნდა მიაწოდოს ყველა დაინტერესებულ პირს ინფორმაცია გამოყენებული სანიტარული და ფოტისანიტარული ზომების შესახებ და, ვაჭრობაში ტექნიკური ბარიერების შესახებ, და აგრეთვე ჰქონდეს განსაკუთრებული (საგანგებო) დაწესებულებები, რომლებიც პასუხისმგებელია ასეთი ინფორმაციის მიწოდებისათვის;

3. ქვეყნებს რეკომენდაცია ეძლევათ მისდიონ საერთაშორისო დონეზე მიღებულ წესებსა და სტანდარტებს და მონაწილეობა მიიღონ შესაბამის საერთაშორისო ორგანიზაციებში და აგრეთვე ურთიერთ გამოიყენონ ეროვნული სერტიფიკატები და სერტიფიკაციული პროცედურები.

როგორც ეს ტრადიციულად მიღებულია, გატტ/მსო-ს სანიტარული და ფიტოსანიტარული ზომების ნაწილში გათვალისწინებულია დებულებანი განვითარებული ქვეყნების ინტერესებისათვის: სანიტარული და ფიტოსანიტარული მეცნიერულ-ტექნიკური უზრუნველყოფის ორგანიზაციაში მათთვის ტექნიკური დახმარების გაწევა. მთავარი კი ისაა, რომ განვითარებადი ქვეყნები ბევრ შემთხვევაში უპირატესად სოფლის მეურნეობის პროდუქციის ექსპორტიორია და, ამიტომ როგორც სოფლის მეურნეობის შეთანხმება, ისე მასთან დაკავშირებული სანიტარული და ფიტოსანიტარული ზომების შეთანხმება მიღებული იყო სწორედ განვითარებადი ქვეყნების მხრიდან მნიშვნელოვანი ზემოქმედებით, რომლებიც დიდი ხანია განიცდიდნენ არასასიამოვნო შედეგებს თვითნებური აგრარული პროტექციონიზმისაგან, მათ შორის მრეწველობით განვითარებულ ქვეყნებში.

ექსპორტირებული საქონლის გადატვირთვისწინარე ინსპექცია. საქონლის დათვალიერება, საქონლის ინსპექცია მის გადატვირთამდე გამოიყენება განსაკუთრებით განვითარებად სახელმწიფოებში ექსპორტიორების მხრიდან ბოროტმოქმედებების გამოსავლენად (სპეციალური სურვეიერული სამსახურების დახმარებით), მათ შორის უცხოელ მყიდველებთან მორიგება. თაღლითები ხშირად მიმართავენ საქონლის

ფასების დაწევასა და აწევას, რომელიც მითითებულია ზედნადებსა და სხვა საქონლის თანხმლებ დოკუმენტებში გადასახადების, ბაჟებისა და ა. შ. თავის არიდების მიზნით. ამასთან ისპექცია ასრულებს ასევე საქონლის ხარისხის, რაოდენობისა და მისთ შემოწმების ფუნქციასაც. მეორეს მხრივ, გადატვირთვისწინარე ინსპექცია ფასების კონტროლის ჩათვლით, შეიძლება ნიშნავდეს ფასების შესახებ ცნობების გაუონვის რისკს, რომლებიც კომერციულ საიდუმლოებას წარმოადგენს, გარდა ამისა, ინსპექცია ნიშნავს მიწოდების გარკვეულ შეფერხებას, რაც ქმნის იმპორტიორების ინტერესების გარკვეულ შებღალვას.

მარაკეშის პაკეტის ფარგლებში 1994 წელს მიღებულ გადატვირთვისწინარე ინსპექციის შეთანხმებას მიზნად ჰქონდა ინტერესთა გარკვეული კომპრომისის მიღწევა, - აღიარებდა რა გადატვირთამდე გაცხადებულ ხარისხთან, რაოდენობასთან, ღირებულებასთან და ა.შ. საქონლის დათვალიერების პრაქტიკის გამართლებას, მაგრამ ამასთან გამოყენებული წესების შესახებ ინფორმაციის გახსნილობის, აგრეთვე შესაბამისი ინსპექციური სამსახურების მუშაობის გამჭვირვალობის უზრუნველყოფის პირობების მიღწევისას.

საქონლის წარმოშობის ადგილის განსაზღვრა საქონლის წარმოშობის ადგილის შესახებ სანდო ინფორმაციის მიღების შესაძლებლობებს ფრიად არსებითი მნიშვნელობა აქვს მომხმარებლისა და შესაბამისად, პროდუქციის გასაღებისათვის. საერთაშორისო საბაჟო ორგანიზაციის ეგიდით 1973 წელს დამუშავებული საბაჟო პროცედურების გამარტივებისა და ჰარმონიზაციის კონვენცია (კიოტო) შეიცავს მხოლოდ ზოგად დებულებებს საქონლის წარმოშობის

წესების რეგლამენტაციის შესახებ. ამ დებულების განვითარებისათვის მარაკეშის პაკეტის ფარგლებში 1994 წელს გატტ-იში დამატებით იქნა მიღებული ჩარჩო შეთანხმება საქონლის წარმოშობის წესებზე, რომელიც ითვალისწინებს შეთანხმების მონაწილე ქვეყნების ვალდებულებას მოახდინონ საქონლის წარმოშობის ქვეყნის განსაზღვრის ეროვნული კანონებისა და სხვა ნორმატიული და ადმინისტრაციული აქტების და წესების პარმონიზება და კონკრეტიზება. შესაბამისად მიღებულ იქნა საქართველოს მთავრობის დადგენილება (№256, 2006წ. 27 დეკემბერი) „საქონლის წარმოშობის ქვეყნის განსაზღვრის კრიტერიუმების, წესის, წარმოშობის სერტიფიკატების ფორმის, მისი გაცემისა და შევსების წესების შესახებ ინსტრუქციის დამტკიცების შესახებ“, ასევე საქართველოს ფინანსთა მინისტრის № 993 ბრძანება (2010 წლის 31 დეკემბერი) „საქართველოს ეკონომიკურ ტერიტორიაზე საქონლის გადაადგილები-სა და გაფორმების შესახებ ინსტრუქციის დამტკიცების შესახებ“ და სხვ.

გათვალისწინებულია, რომ ასეთი წესები უნდა მოქმედებდეს იმ შემთხვევაში, როცა გამოყენებულია უდიდესი ხელშეწყობის რეჟიმი, დამცავი ზომები, ანტიდემპინგური და საკომპენსაციო ბაჟები, წარმოშობის ქვეყნის მარკირებისადმი მოთხოვნები. მაგრამ ეს წესები არ ვრცელდება როცა გამოიყენება პრეფერენციული ბაჟები. სხვაგვარად რომ ეთქვათ, როგორც მსო-ში სხვა შემთხვევებში წესების მოქმედებიდან კეთდება გამონაკლისები განვითარებადი ქვეყნების სასარგებლოდ.

¹⁶ იხ. ია ხარაზი, საქართველოს საგადასახადო სამართალი, თბილისი, 2011; ია ხარაზი, საბაჟო სამართალი, თბილისი, 2010; ია ხარაზი, საქონლის გადამუშავების საბაჟო რეჟიმები. სამართლებრივი რეგულირება (მონოგრაფია), თბილისი, 2006.

რაც არსებითია, შეთანხმებაში დათქმულია წარმოშობის წესებისათვის ეროვნული რეჟიმი, სახელდობრ: ისინი უცხოური საქონლისათვის უფრო მკაცრი არ უნდა იყოს, ვიდრე სამამულოსთვისაა და, აგრეთვე ისინი არ შეიძლება იყოს დისკრიმინაციული ცალკეული ქვეყნებისათვის.

შეთანხმება ითვალისწინებს შემდგომ თანამშრომლობას როგორც წესების ჰარმონიზაციის, ისე მათი დიფერენციაციის მიმართულებით ცალკეული საქონლის განსხვავების გათვალისწინებით.

§3. განსაკუთრებული ჯგუფის საქონლით ვაჭრობის საერთაშორისო სამართლებრივი რეგულირება

სოფლის მეურნეობის საქონლით ვაჭრობა. ჯერ კიდევ 1955 წელს კონგრესის მიერ მიღებული სოფლის მეურნეობის რეგულირების კანონის (**Agricultural Adjustment Act**) შემდეგ, რომელიც არსებითად მიმართული იყო აგრარული იმპორტის აკრძალვაზე, აშშ-მა მიაღწია სოფლის მეურნეობის საქონელზე თავისი ვალდებულებების მიმართ გატტ-ის ვალდებულებებისაგან გათავისუფლებას. ჯაშშ-ს დიქტატი დასრულდა როგორც სხვა შემთხვევებიც, გატტ-ის 1997 წ. დებულებებში შესაბამისი პირობების დამაგრებით¹⁸⁴. ამან ფაქტობრივად გამოიწვია გატტ-ის მოქმედებიდან აგრარული სექტორის სრული გამოორიცხვა. ასეთივე მნიშვნელობა

¹⁸⁴. იხ. დაწვრ. დ. კარო, პ. ეიუიარი, საერთაშორისო ეკონომიკური სამართალი, მ; 2002, გვ. 119, 245, 258 და სხვ; ასევე გ. მ. ეელიამინოვი, საერთაშორისო ეკონომიკური სამართალი და პროცესი, მოსკოვი, 2004 (რუსულ ენაზე).

რამდენადმე მოგვიანებით შეიძინა მთელი ევგ-ის პროტექციონიზმის საფუძველზე ევგ-ის ერთიანი სასოფლო-სამეურნეო პოლიტიკის განხორციელებამაც.

რაშია უწინარესად განვითარებული ქვეყნებისათვის დამახასიათებელი აგრარული პროტექციონიზმის „ამოსაძირკვი ძირები“? ძირებია არა მარტო განვითარებად, არამედ მთელ რიგ განვითარებულ ქვეყნებშიც ბევრი სოფლის მეურნეობის საქონლის ტრადიციულ მსხვილმასშტაბიან წარმოებასა და გადამამუშავებაში. მაგალითად: წარმოება: ხორბლის – საფრანგეთი, აშშ, კანადა; სუბტროპიკული ხილის და მცენარეული ზეთის-საფრანგეთი, ესპანეთი, იტალია, აშშ, საბერძნეთი; კარაქის – ახალი ზელანდია, დანია; ყველის – საფრანგეთი, შვეიცარია, ჰოლანდია; ღვინის – საფრანგეთი, იტალია და ა. შ. უცხოური აგრარული ნედლეულის მსხვილი გადამამუშავებელი მრეწველობა არსებობს კერძოდ ნიდერლანდებში, შვეიცარიაში (შოკოლადი ყავა და ა.შ.), დიდ ბრიტანეთში (ჩაი). ამასთან ექსპორტირებულია როგორც სამამულო წარმოშობის, ისე გადამამუშავებული პროდუქტებიც. ყოველივე ეს – განვითარებული ქვეყნების წარმოების შთამბეჭდავი სექტორია და საექსპორტოს ჩათვლით შემოსავლების წესები, ბევრ აგრარული პროდუქტების განვითარებულ ქვეყნებს მსოფლიო ბაზარზე უმსხვილესი წილი აქვთ.

სამწუხაროდ, რაც შეეხება სოფლის მეურნეობის ნედლეულის საკუთარ წარმოებას, ბევრ შემთხვევაში არაკონკურენტუნარიანია ასეთივე იმპორტული ნედლეულთან შედარებით და იგი პრაქტიკულად შეუძლებელია ყოველგვარი პროტექციონისტური მხარდაჭერის გარეშე. სწორედ აგრარული პროტექციონიზმის განსაკუთრებით თვალსაჩინო ნიმუშია, რამდენად

სიცოცხლისუნარიანია მსოფლიოში სახელმწიფოებრიობისა და ნაციონალიზმის პილიტიკა და იდეა საზოგადოდ და ეკონომიკაც კერძოდ და, რამდენადაც ჯერ კიდევ შორსაა მსოფლიო ჭეშმარიტი გლობალიზაციისაგან, თუ მას გაეიგებთ არა ვიწრო ანგარებითი, არამედ ჰუმანიტარული მნიშვნელობით მსოფლიოს, როგორც ღია, ყველასათვის უწ. ყოვლისა თითოეული ადამიანისათვის და არა მარტო ამა თუ იმ პროდუქტების მწარმოებლებისათვის.

აგრარული პროტექციონიზმის საშუალებები ძირითადად იგივეა, რაც სამრეწველო პროტექციონიზმის, მაგრამ სოფლის მეურნეობის პროდუქტების ვაჭრობისა და წარმოების მიმართ. ეს საშუალებები გამოიყენება გაცილებით უფრო მასშტაბურად და ნაკლებად დამთმობლობით. აი, როგორია ეს საშუალებები:

1. საბაჟო-სატარიფო ინსტრუმენტები, უწ. ყოვლისა შეტანის ბაჟები, რომლებისთვისაც დამახასიათებელია სამრეწველო საქონელთან შედარებით სატარიფო განაკვეთების უფრო მაღალი დონე;

2. არსებითად თითქმის მთელი ე. წ. სატარიფო ზომებისა და ბარიერების არსენალი, მათ შორის: იმპორტის რაოდენობრივი შეზღუდვები; იმპორტის შერჩევითი ლიცენზირება; ექსპორტის ე. წ. „ნებაყოფლობითი“ შეზღუდვები; მოსაზღვრე პროცედურები, ფიტოსანიტარული წესები; „ლიპი“ საიმპორტო მოსაკრებლები, ე.ი. რაც არაა მკაცრად დაკავშირებული ევროკავშირის მიერ ფართოდ გამოყენებული სატარიფო განაკვეთებთან და მისთ;

3. ეროვნული სოფლის მეურნეობის წარმოების სახელმწიფო საშინაო მხარდაჭერა;

4. საექსპორტო სუბსიდიები.

აგრარული რეგულირება მსო-ში. ყველა ზემოთ მითითებული ზომები და მათი შეზღუდვები რეგულირდება გატტ-ში, ამასთან ფორმალურად როგორც სამრეწველო, ისე სოფლის მეურნეობის საქონლის მიმართ. მაგრამ ეს უკანასკნელნი აგრარული პროტექციონიზმის შენარჩუნებაში დაინტერესებული ქვეყნების, უწ. ყოვლისა ევროკავშირის ქვეყნების ზემოქმედებით პრაქტიკულად გატტ-ის სხვადასხვა შენიშვნების გამოყენებით, გამონაკლისები, გაგრძელება და მისთ, გატტ-ის შესაბამისი პირობების მოქმედებიდან გამოყვანაა. აგრარული პროტექციისგან დაზარალებული ქვეყნების უმაყოფილება დიდი ხანია მწიფდებოდა ურუგვაის რაუნდის მსვლელობაშიც, ბოლოს და ბოლოს გამოიწვია მრავალი სიძნელეების მოლაპარაკებები, რომლებიც დამთავრდა გატტ-ის განვითარებაში სოფლის მეურნეობის განსაკუთრებული შეთანხმების ხელმოწერით, რომელიც შეტანილია მსო-ს დოკუმენტების მარაკეშის პაკეტში. მოხერხდა შეთანხმება შემდეგზე:

1. ხელშეკრულება (შეთანხმება) ვერცელდება სასურსათო და მსგავსი საქონლის, სელის, აბრეშუმის, ტყავის, ქურქის ჩათვლით ვაჭრობაზე. იგი არ ვერცელდება თევზსა და თევზის პროდუქტებზე;

2. რაც შეეხება იმპორტის სატარიფო ბაჟების შეზღუდვებს, გათვალისწინებული იყო უმრავლესი სოფლის მეურნეობის საქონელზე მათი განაკვეთების კონსოლიდაცია (დამაგრება), და, აგრეთვე მათი თანდათანობითი შემცირება 37%-ით (6 წლის განმავლობაში) განვითარებული ქვეყნებისა და 24%-ის 10 წლის განმავლობაში განვითარებადი ქვეყნების მიერ;

3. არასატარიფო ზომების მიმართ მიღწეულ იქნა პრინციპული მნიშვნელობის საყურადღებო (მნიშვნელოვანი) შეთანხმება ამ ზომების გადაყვანისა სატარიფო ეკვივალენტში, ე. ი. ბაჟების განაკვეთებში იმ მატერიალური ეფექტის გამოხატვა, რომელიც მიიღწეოდა ისეთივე შესაბამისი არასატარიფო ზომების გამოყენებისაგან, როგორც იმპორტის რაოდენობრივი შეზღუდვებისაგან; მისი შერჩეული ლიცენზირება; სხვადასხვა მოსაზღვრე პროცედურები; ლიპი საიმპორტო მოსაკრებლები; სახელმწიფო სავაჭრო კომპანიების მიერ გამოყენებული ზომები.

საქონლის სატარიფო ეკვივალენტში არასატარიფო შეზღუდვების გადაყვანა უნდა მომხდარიყო 3 წლის განმავლობაში, საშუალო მსოფლიო ფასსა და მის შიდა ეროვნულ ფასს შორის სხვაობის საფუძველზე. მიღებული სხვაობა ემატებოდა მოცემულ საქონელზე უკვე არსებულ სატარიფო განაკვეთს. ამასთან მეტისმეტად მაღალი ბაჟის მიღების შემთხვევაში (ის აღმოჩნდებოდა საქონლის ღირებულების 100-400%-მდე) გათვალისწინებული იყო გარკვეული შემამსუბუქებელი ხერხის (საშუალების) გამოყენების ვალდებულებები.

გაუქმებული სატარიფო ზომების ეკვივალენტური ბაჟები, ისევე როგორც სხვა ბაჟებიც, რომლებიც უკვე არსებობდა ტარიფებში, ექვემდებარებოდა იმავე თანმიმდევრულ შემცირებას და გარდა ამისა ექვემდებარებოდა არასატარიფო ზომებში უკუგარდაქმნას.

საქონლის მიმართ არასატარიფო ზომები გადაყვანილი იყო სატარიფოში, ბაჟის ეკვივალენტში წესდებოდა დამცავი ზომების განსაკუთრებული

სისტემა. შემოღებული იყო ე. წ. „ტრიგერული დონის“ (სიტყვა-სიტყვით - „სასხლეტი კაუჭის“ დონის) ცნება. თუ საქონლის იმპორტის ღირებულება აღემატება „ტრიგერულ“ დონეს (მოცემული საქონლის საშუალო მოხმარებაში იმპორტის წილის ღირებულება წინა 3 წლის განმავლობაში მოხმარებულ საქონელთან მიმართებაში), ან საქონლის ფასი უფრო დაბალი იქნება „ტრიგერული“ დონისა და (1986-1988 წწ. პერიოდში იმპორტული საქონელზე საშუალო ფასზე დაბალია) იმპორტის ქვეყანას შეუძლია შემოიღოს დამატებითი ბაჟი არსებული ბაჟის დონის 1/3-მდე ოდენობით მიმდინარე წლის დასასრულამდე, მაგრამ ამ ზომის გამოყენებისას ქვეყნებს არ შეუძლია ერთროულად გამოიყენონ დამცავი ზომების შეთანხმება.

შეთანხმება ყველაზე რთულად რეგულირდება საშინაო სოფლის მეურნეობის საქონლის მხარდაჭერის მხრივ. თითოეული ქვეყნისათვის ასეთი შესაბამისი მხარდაჭერის ბაზად აღიარებულია ე. წ. „აგრარული შეთანხმება“. იგი გათვალისწინებულია თითოეული საქონლისათვის ცალ-ცალკე. იღებენ საშუალო საგარეო ფასებსა და საშუალო შიდა ფასებს შორის სხვაობას და მრავლდება წარმოებული საქონლის საერთო რაოდენობაზე. მთელი სასაქონლო შედეგები იკრიბება და მათ ემატება სუბსიდიები, რომლებიც არ ეხება კონკრეტულ საქონელს. ამასთან, სუბსიდიები არ ითვალისწინებს საქონელს, რომლებიც კონკრეტულ საქონელს ეხება და თუ მისი რაოდენობა ნაკლებია საქონლის მთელი ეროვნული წარმოების 5%-ისა (განვითარებული ქვეყნებისათვის 10%-ისა) და, აგრეთვე ე. წ. „მწვანე პაკეტი“ (იხ. ქვემოთ) შემავალ საქონელზე მინიმალური, ეფექტის მქონე სუბსიდიები.

„აგრარული შეფასების“ დონიდან გამოიანგარიშება სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ეროვნული მწარმოებლების მხარდაჭერის შეზღუდვის ქვეყნების ვალდებულებები. ამასთან ეს ვალდებულებანი არაა მიბმული კონკრეტულ საქონელთან, ამიტომ თითოეული ქვეყანა თავისუფლად განსაზღვრავს კონკრეტული საქონლის მიმართ საშინაო მხარდაჭერის შემცირებას.

საექსპორტო სუბსიდიები ძირითადად სრულიად არ იკრძალება, ისინი იყოფა ორ სახედ:

1. სუბსიდიები, რომლებიც ნაკლებად ზემოქმედებს ვაჭრობაზე და მიმართულია თავისუფალი გამოყენებისათვის („მწვანე პაკეტი“). ესაა – მეცნიერული კვლევების, ახალი ჯიშების გამოყვანაზე, დაეადებების გამავრცელებელ მანებლებთან ბრძოლაზე და სხვ; სოფლის მეურნეობის მწარმოებელთა ხარჯებში სახელმწიფოს მონაწილეობით გაღებულ ხარჯებზე; სუბსიდიები სტიქიური უბედურებებისას; გარემოს დაცვის, არახელსაყრელი რეგიონებისათვის გათვალისწინებული პროგრამების დახმარების ხარჯები და სხვ;

2. წარმოების შიდა მხარდაჭერასთან დაკავშირებული სუბსიდიები, მათ შორის პირდაპირი საექსპორტო სუბსიდიები და ექსპორტთან დაკავშირებული სუბსიდიური პაკეტი.

3. მსო-ს ფარგლებში შეიქმნა ასევე საერთაშორისო კომისია, რომელიც მოიცავს მსო-ს ყველა სახელმწიფოს და მიზნად აქვს დასახული მომხმარებელთა ჯანმრთელობის დაცვა, მათ შორის საკუთარ პროდუქტებზე, ვეტერინალურ საშუალებებსა და ა. შ. დამატებების სტანდარტების გამაერთიანებელი (უნიფიკაციის მომხდენი) ე. წ. აღიმენტირების კოდექსი.

სის (Codex Alimentation) საფუძველზე. მსო-ს ფარგ-
ლებში გრძელდება სოფლის მეურნეობის საქონლით
ვაჭრობის რეგულირებისათვის მუშაობა.

ნედლეული საქონლის მსოფლიო ბაზრების
მრავალმხრივი რეგულირების სასურსათო-სამართ-
ლებრივი ფორმები. მსოფლიო სასაქონლო ბაზრების
სტაბილიზაციის საჭიროება, როგორც ნედლეული
საქონლის მწარმოებლებისა და ექსპორტიორების, ისე
მისი მომხმარებლებისა და იმპორტიორების პოლიტიკის,
კერძოდ, ფასების მკვეთრი რყევების სტაბილიზაციის
გზით, წარმოიშვა და რეალიზებულ იქნა XX საუკუნის
30-იან წლების დასაწყისში დიდი დეპრესიის ზემოქ-
მედებით. პირველი საერთაშორისო სასაქონლო შეთ-
ანხმება დაიდო 1933 წელს ზორბალზე და 1937 წელს
შაქარზე.

XX საუკუნის 50-იან წლებში სასაქონლო შეთ-
ანხმებები და სპეციალური სასაქონლო ჯგუფები ინ-
ტენსიურად იქმნებოდა, იდებოდა მრავალი შეთანხმებები,
გრძელდებოდა და ხელახლა იდებოდა ხელშეკრულე-
ბები მრავალ ნედლეულ საქონელზე, მათ შორის:
კაკაოს, ყავის, კაუჩუკის და ნატურალური კაუჩუკის,
შაქრის, ტროპიკული მერქნის, მარცვლეულის, ზეთუნის
ზეთის, კალას, ვოლფრამის, ტყვიისა და თუთიის, ნიკე-
ლის, სპილენძის, ბანანის, ციტრუსის, თევზის, ხორცის,
ზეთის თესლის და ცხიმის, ბრინჯის, ჩაის, სამუშაო
ჯგუფების ან ორგანოების შექმნით. თითოეულ შე-
საბამის საქონელზე, მის წარმოებასა და ვაჭრობაზე
ერცვლდებოდა სხედასხეანაირი საერთაშორისო მიზ-
ნობრივი რეგულირება. ასეთი რეგულირების მიზნის
განზოგადება კი შეიძლება გამოიხატოს ნედლეული
დაბალანსებული წარმოების, მოხმარებისა და საერ-

თაშორისო ვაჭრობის ნორმალიზაციის პრობლემების გადაწყვეტაში როგორც წარმოების, ისე მოხმარების თვალსაზრისით; მეორე კონცეპტუალური მიმართულებაა მწარმოებელი ქვეყნებისა და ექსპორტიორების თანამშრომლობა ძირითადად ამა თუ იმ ნედლეული-საქონლის მსოფლიო ფასების საერთოდ მაღალ დონეზე მხარდაჭერის ინტერესებისათვის.

შესაბამისი პრაქტიკული მუშაობა ორგანიზაციულად ხორციელდება სხვადასხვა სამთავრობათაშორისო ინსტიტუციური ფორმებით:

1. ექსპორტიორი ქვეყნებისა და იმპორტიორი ქვეყნების მონაწილეობა საერთაშორისო სასაქონლო ორგანიზაციებში (საბჭოებში) და, აგრეთვე საერთაშორისო საკონსულტაციო კომიტეტებსა და კვლევის ჯგუფებში;

2. მწარმოებელი ქვეყნების და/ან ექსპორტიორების მონაწილეობით: საერთაშორისო ორგანიზაციებში ან საერთაშორისო საერთაშორისო სასაქონლო ასოციაციებში.

რაც შეეხება მრავალმხრივი შეთანხმებების დადებასა და მწარმოებელ-ქვეყნების (ექსპორტიორების) და მომხმარებელი ქვეყნების (იმპორტიორების) მონაწილეობით ორგანიზაციების, საკონსულტაციო კომიტეტებისა და საკვლევი ჯგუფების შექმნას, 1964 წელს გაეროს ვაჭრობისა და განვითარების კონფერენციის (იუნკტადი) შექმნის შემდეგ კი ცალკეული ნედლეული საქონლის მსოფლიო ბაზრების რეგულირების ამა თუ იმ სახელშეკრულებო და ინსტიტუციური ფორმების ჩარჩოებში ქვეყნების თანამშრომლობის ორგანიზაციის საკორდინაციო მუშაობამ თავი მოიყარა იუნკტადში, მის ფარგლებში კონკრეტულად შექმნილ

ნედლეული საქონლის კომიტეტში. სწორედ იუნკტადის ფარგლებში მუშავდებოდა სასაქონლო შეთანხმებების პროექტები, თანამშრომლობის სხვა ფორმების სქემები და პარამეტრები, კერძოდ, იუნკტადში 1976 წელს მიღებულ იქნა ინტეგრირებული პროგრამა ნედლეული საქონლისათვის. მისი მიზანი იყო – მრავალმხრივი სასაქონლო შეთანხმებების და სასაქონლო დამუშავების ბაზარზე ნედლეულით სასურსათო ეაჭრობის რეორგანიზაციის ჩატარება და იგი ნავარაუდები იყო 18 საქონელზე.

ინტეგრირებული პროგრამის მიზნების რეალიზაციისათვის დაფუძნდა ნედლეული საქონლის ფონდი საერთაშორისო საფინანსო ორგანიზაციის სტატუსით.

სასაქონლო შეთანხმებები სამ ძირითად სახედ იყოფა. სტაბილიზაციური შეთანხმებები იდებოდა ნატურალურ კაუჩუკზე, ყავაზე, კალაზე. მათში კერძოდ გათვალისწინებული იყო ზომები და პროგრამები:

1. სავაჭრო ფასების მერყეობის ლიმიტების და მათი სტაბილიზაციის მექანიზმების დადგენაზე;

2. შესყიდვების საექსპორტო კვოტებისა და ვალდებულებების განსაზღვრაზე;

3. სტაბილური (ბუფერული) მარაგების შექმნაზე;

4. წარმოების მოცულობის რეგულირების ზომები და ა.შ.

ადმინისტრაციული შეთანხმებები (მარცვლეულზე, შაქარზე, ყავაზე, ბამბაზე და სხვ.) არ ითვალისწინებენ ბაზრების რეგულირების ზომებს. ეს შეთანხმებები მიმართული იყო მწარმოებელი ქვეყნებისა და მომხმარებელი ქვეყნების პოლიტიკის კოორდინაციაზე

წარმოებისა და მოხმარების დაბალანსების მიზნით; ბაზრის კონიუნქტურის შესწავლაზე; ბაზრის შესახებ ეკონომიკური მიმოხილვისა და რეგულარული ინფორმაციის შედგენაზე და, აგრეთვე შესაბამისი საქონლით ვაჭრობის პრობლემებზე კონსულტაციების ჩატარებაზე.

შესაბამისი მრავალმხრივი შეთანხმებები და მათ საფუძველზე შექმნილი ორგანიზაციები თავიანთ შემადგენლობაში მოიცავს ნედლეულის მწარმოებელ ქვეყნებს (უწინარესად განვითარებად ქვეყნებს) და, აგრეთვე მომხმარებელ ქვეყნებს, ძირითადად მრეწველობით განვითარებულ სახელმწიფოებს. მწარმოებელი ქვეყნები, ბუნებრივია დაინტერესებული არიან წარმოების განვითარებით, ნედლეულის გადამუშავებითა და ექსპორტით სტაბილური ეკონომიკის უზრუნველყოფის ფასებით. იმპორტიორი ქვეყნების ინტერესები სხვაგვარია, ისინი განსაკუთრებით ზრუნავენ ნედლეულზე სტაბილური ფასების შენარჩუნებაზე და მწარმოებელი ქვეყნების მიერ კარტელების¹⁵ შექმნის დაუშვებლობაზე. ბევრი განვითარებული ქვეყანა, ყოფილი კოლონიური ქვეყნები მონაწილეობენ სასაქონლო შეთანხმებებსა და ორგანიზაციებში პოლიტიკური მოტივებითაც, ყოველმხრივი ტრადიციული კავშირების, თავიანთი ყოფილი კოლონიებიდან ნედლეულის აწყობილი იმპორტის შენარჩუნების მიზნით. ამავე დროს იმპორტიორი ქვეყნების უმრავლესობა წინააღმდეგია ნედლეული საქონლის საექსპორტო კვოტებისა

¹⁵ კარტელი
carter

კაპიტალისტური მონოპოლიის ერთ-ერთი მთავარი ფორმა – მრეწველობის რომელიმე დარგის მსხვილ მეწარმეთა გაერთიანება მოუგების გადიდებისა და ბაზარზე ბატონობის უზრუნველყოფის მიზნით.

და ბუფერული მარაგების სისტემების დადგენისა; განიხილავენ რა აშას, როგორც ანტისაბაზრო ზომებს. ამის გამო ახალ დადებულ მრავალმხრივი სამთავრო-ბათაშორისო სასაქონლო შეთანხმებებიდან უკანასკნელ წლებში გამოირიცხება ე. წ. „ეკონომიკური ზომები“, რაც შეიპირობებდა შექმნილი სასაქონლო ორგანიზაციების მხრიდან ბაზარზე ნებისმიერ ჩარევას, ინტერვენციას.

საერთაშორისო სასაქონლო სანედლეულო ორგანიზაციებს შორის შეიძლება დავასახელოთ კაუჩუკის საერთაშორისო ორგანიზაცია, რომელიც ემყარებოდა 1979 წლის ნაციონალური კაუჩუკის შეთანხმებას, რომელიც შეიქმნა იუნკტადის მოხსენიებული ინტეგრაციული პროგრამის საფუძველზე. ნაციონალური კაუჩუკის ორგანიზაციის შეთანხმების შესაბამისად, კერძოდ აღიარებული იყო: მიწოდების და მოთხოვნის გაწონასწორებული ზრდის მიღწევა; ფასების მეტის-მეტად მერყეობის თავიდან აცილებისა და ამ ფასების სტაბილიზაციის მეშვეობით ვაჭრობის სტაბილური პირობების მიღწევა; ექსპორტიორი ქვეყნების ეკონომიკური განვითარების უზრუნველყოფის ინტერესებისათვის ხელსაყრელი ფასებისათვის ხელშეწყობა; იმპორტიორი ქვეყნების მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილების უზრუნველყოფა; ნატურალური კაუჩუკით საერთაშორისო ვაჭრობის გაფართოება და მისი კონკურენტუნარიანობის ზრდა; კაუჩუკთან დაკავშირებული პრობლემებზე საერთაშორისო თანამშრომლობის გაფართოება, და, შესაბამისად კონსულტაციების ორგანიზება; საკორდინაციო პროგრამების დამუშავება, დახმარების გაწევა და სხვა.

ბაზარზე ფასების სტაბილიზაციისათვის ორგანიზაციის ჩარევის ერთადერთი არგუმენტია ნატუ-

რალური კაუჩუკის სტაბილური მარაგის (buffer stock) „ჩვეულებრივი“ და „განსაკუთრებული“ მარაგის განსაზღვრული ფიზიკური მოცულობების შექმნა და ოპერირება. ნატურალური კაუჩუკის შეთანხმება წარმოადგენს მრავალმხრივ საფუძველზე ნედლეული საქონლის ბაზრების რეგულირების ყველაზე შთაბეჭდავ, ეფექტურ ფორმას და, როგორც მწარმოებელი ქვეყნების ექსპორტირების, ისე მომხმარებელი ქვეყნების იმპორტირების ინტერესთა შეთანხმების მცდელობას. უნდა აღინიშნოს, რომ ნედლეული საქონლით ბაზრების რეგულირების და/ან შეწავლის საერთაშორისო მრავალმხრივი თანამშრომლობის ზემოთჩამოთვლილი ფორმები შემუშავდა და მოქმედებდა გაეროს, იუნკტადის და ა.შ. ეგიდით.

ურუგვაის რაუნდის შედეგად გატტ/მსო-ს ფარგლებში სასოფლო-სამეურნეო საქონელზე თანამშრომლობის გაერცელებისა და მსო-ს სოფლის მეურნეობის კომიტეტის შექმნასთან დაკავშირებით, ბუნებრივია, წარმოიშვა საერთაშორისო ორგანიზაციებთან და, ნედლეულის, კერძოდ, მარცვლეულის საბჭოებთან ფაო-ს სამუშაო ჯგუფებთან მუდმივ საფუძველზე მსო-ს ურთიერთქმედების დარეგულირების მოთხოვნილება. საკორდინაციო საფუძველზე ასეთი ურთიერთქმედება ხორციელდება მსო-ს დამკვირვებელთა მონაწილეობით ნედლეულის საერთაშორისო ორგანიზაციების სესიების მუშაობაში და, პირიქით, ამ უკანასკნელთა დამკვირვებლების მინაწილეობით მსო-ს სოფლის მეურნეობის კომიტეტის სხდომებზე.

ექსპორტიორი და იმპორტიორი სახელმწიფოების მონაწილეობით საერთაშორისო სასაქონლო შეთანხმებების გარდა არსებობს ამა თუ იმ საქონლის ექსპორ-

ტიორი ქვეყნების დაახლოებით ოცი შეთანხმება, მათ შორის რეგიონალურ საფუძველზე. ასეთი შეთანხმებები (და ორგანიზაციები), ბუნებრივია უწ. ყოვლისა მიზნად ისახავენ შესაბამის საჭონელზე საკმაოდ მაღალი დონის ფართო მხარდაჭერას.

ნავთობის ექსპორტიორი ქვეყნების ორგანიზაცია (Organization of the Petroleum Exporting Countries OPEC) – ოპეკა) ჩამოყალიბდა 1960 წელს ვენესუელის ინიციატივით. წევრი სახელმწიფოების შემადგენლობა საკმაოდ სტაბილურია. ესაა ალჟირი, ვენესუელა, გაბონი, ერაყი, ინდონეზია, ირანი, კატარი, ქუვეითი, ლიბია, ნიგერია, არაბეთის გაერთიანებული ემირატი, საუდის არაბეთი, ეკუადორი.

ნავთობის მოპოვების სფეროში წამყვანი ქვეყანაა საუდის არაბეთი – ოპეკის მონაწილე. მაგრამ ოპეკაში არ შედიან უმსხვილესი ნავთობმომპოვებელი ქვეყნები, როგორცაა აშშ, რუსეთი, ნორვეგია, მექსიკა. ამის გამო, თუმცა სხვადასხვა წლებში ოპეკის ქვეყნებზე მოდის ნავთობის მსოფლიო მოპოვების თითქმის ნახევარი, ორგანიზაციას არ შეუძლია მთლიანად აკონტროლოს მსოფლიო ბაზარი. მაგრამ ვინაიდან ოპეკის ქვეყნები ნავთობის არა მარტო მომხმარებლები, რამდენადაც ძირითადად – ექსპორტიორებია, ოპეკას გავლენა მსოფლიო საექსპორტო ფასების დაწესებაზე ძალზე დიდია.

თავდაპირველად ოპეკას მთავარი მიზანი იყო მონაწილე ქვეყნების ნავთობის პოლიტიკის კოორდინაცია და უნიფიკაცია ნავთობის გაყიდვისაგან მყარი შემოსავლების უზრუნველყოფისათვის მსოფლიო ბაზრებზე ნავთობზე ფასების სტაბილობის უზრუნველყოფის გზებისა და საშუალებების ძიების მეშვეობით. ამისათვის ძირითადი მეთოდია მონაწილე ქვეყნებიდან

ექსპორტისას ნავთობზე შეთანხმებული მინიმალური ფასების დაწესება. ასეთი ფასების მხარდაჭერა მიიღწევა თითოეულ მონაწილე ქვეყნისათვის ნავთობის წარმოებასა და ექსპორტზე კვოტების თაობაზე ერთ-ერთი შეთანხმების მეშვეობით.

ოპეკას უმაღლესი ორგანოა კონფერენცია, რომელსაც იწვევენ წელიწადში ორჯერ. აღმასრულებელი ორგანო – მმართველთა საბჭო თავმჯდომარის მეთაურობით იკრიბება ასევე წელიწადში ორჯერ მაინც. მიმდინარე ადმინისტრაციულ-ტექნიკურ, საინფორმაციო და მისთ. საქმეებს განაგებენ სამდივნო (ქ. ვენა) და გენერალური მდივანი.

ნედლეული საქონლით ვაჭრობა პრაქტიკულად მთლიანად იქნა გამოყვანილი გატტ-ის გავლენისაგან. და ეს გატტ-ის მთელ სავაჭრო სისტემაში ეკონომიკური და პოლიტიკური აზრით ყველაზე დიდი გარღვევაა (შემთხვევაა). ნედლეულ საქონელზე მოდის მთელი მსოფლიო ვაჭრობის დაახლოებით 20% (და ეს ნედლეულსა და მრეწველობის ნაკეთობებზე ფასების დაბალანსების გათვალისწინებით ამ უკანასკნელთა სასარგებლოდ).

ზემოთხსენებულ ავტონომიურ საფუძველზე ცალკეული ნედლეული საქონლის (ნავთობი, მარცვლეული, შაქარი, ყავა, კაკაო, ბრინჯი, ჩაი, ბანანი, ზეთუნის ზეთი, ნატურალური კაუჩიკი, მერქანი, ხე-ტყე) ბაზრების მრავალმხრივი რეგულირების მცდელობამ ხელშესახები შედეგები ვერ მოგვცა როგორც ფასების სტაბილიზაციას, ისე წარმოების, მოთხოვნილებისა და მიწოდების მოწესრიგების მიმართებით. პრობლემას ვერ წყვეტს ასევე ურუგვანის რაუნდის შედეგად დადებული რძის პროდუქტებსა და ძროხის ხორცზე ორი

საერთაშორისო შეთანხმებაც (რომლებიც არ შესულა საყოველთაო მარაკეშის პაკეტში).

საფეიქრო საქონლით და მზა საქონლით ვაჭრობა. ქსოვილისა და ტანსაცმლის ბაზარი თავისი მუდმივი მოხმარებითი მნიშვნელობით მხოლოდ სურსათის ბაზარს თუ შეედრება. ადამიანს უხსოვარი დროიდან სჭირდება ტანსაცმელი და, მიღევს რა მოდას, რა თქმა უნდა ტანსაცმლის მწარმოებელთა მხრიდან ბუნებრივია უფრო მეტი ტანსაცმლის წარმოებაა საჭირო და, ბუნებრივია საჭიროა მისი გადახალისება მომხმარებელთა მოთხოვნილებების გათვალისწინებით. ავლნიშნავთ, რომ ამავე დროს ხარისხიანი ქსოვილის (ბამბა, აბრეშუმი) და ტანსაცმლის წარმოება საკმაოდ შრომატევადი წარმოებაა და მაშასადამე უფრო ხელსაყრელია იქ, სადაც ნედლეული და სამუშაო ძალა უფრო იაფია, (უმეტესად ამას ადგილი აქვს ღარიბ ქვეყნებში). აქედან შედეგიც (ანალოგიურად სოფლის მეურნეობის, სასურსათო პროდუქტები): ქსოვილი (=ტექსტილი) და მზა ტანსაცმელი აღმოჩნდა გატტ-ის ლიბერალიზაციური წესების გაელენიდან. ამრიგად, განვითარებული ქვეყნების შესაბამისი ქსოვილისა და სამკერვალო მრეწველობისთვის ფაქტობრივად პროტექციონისტული პირობები შეიქმნა და მას იცავს განვითარებადი ქვეყნების მხრიდან კონკურენციისაგან.

პროტექციონისტული სისტემა XX საუკ. 70-იანი წლებიდან მოყოლებული ემყარებოდა მრავალი სახის ქსოვილის რეგულარულად განგრძობად მრავალმხრივ შეთანხმებებს (**multifiber arrangementy**) ძირითადი (განვითარებული) იმპორტიორი ქვეყნების და ძირითადი (განვითარებადი) ექსპორტიორი ქვეყნების მონაწილეობით. ეს უკანასკნელნი თვითონვე იღებდ-

ნენ თავისი ექსპორტის ნებაყოფლობით შეზღუდვებს, ხოლო იმპორტიორები თითოეული ექსპორტიორი ქვეყნისათვის აწესებდნენ რაოდენობრივ კვოტებს. ეს კონკრეტული შეზღუდვები და კვოტები ფიქსირდებოდა ექსპორტიორებისა და იმპორტიორების ორმხრივ შეთანხმებებში. შეთანხმების საერთო მიზანია გატტ-ის საერთო პრინციპების გაერცელება ქსოვილისა და ტანსაცმლის ვაჭრობაზე ყველა მონაწილე ქვეყნისათვის სამართლიანი, კეთილსინდისიერი კონკურენციის საფუძველზე, საერთაშორისო ვაჭრობის ლიბერალიზაციის უზრუნველყოფაზე. რა თქმა უნდა, ამ სფეროში (როგორც სოფლის მეურნეობის პროდუქტებით ვაჭრობის სფეროში), განვითარებული ქვეყნების მხრიდან განვითარება და ქვეყნების შემხვედრი მიმართულებით მოძრაობა უბრალოდ საქველმოქმედო არ ყოფილა, იგი წონასწორდებოდა მარაკეშის პაქტით.

ქსოვილისა და ტანსაცმლის შეთანხმების მოქმედების მექანიზმი ძირითადად დაიყვანება შემდეგზე: 10 წლიანი პერიოდის განმავლობაში უნდა გაუქმებულიყო ქსოვილის იმპორტზე ტანსაცმლის რაოდენობრივი და არასატარიფო შეზღუდვები საქონლის შეთანხმებული რაოდენობრივი ნორმის მიხედვით და თითოეული ქვეყნის მიერ წარმდგენილი 10 წლიანი პროგრამის შესაბამისად მუდმივ საფუძველზე. ეს პროცესი ექვემდებარებოდა მუდმივ მონიტორინგს, რომელსაც ახორციელებდა მსო-ს ფარგლებში შექმნილი სპეციალური ორგანო, სადაც უნდა შესულიყო ქსოვილისა და ტანსაცმლის ვაჭრობაში არსებული შეზღუდვების შესახებ ყველა ქვეყნიდან მიღებული ინფორმაცია. ამასთან თითოეულ იმპორტიორ ქვეყანას 10 წლიანი პერიოდის განმავლობაში შეუძლია გამოიყენოს (შეინარჩუნოს) შეზღუდული ვადების განმავლობაში როგორც ორმხრივი, ისე ცალმხრივი წესით

დამცავი ზომები იმ შემთხვევაში, როცა ქსოვილის ან ტანსაცმლის იმპორტი თავის საკუთარ მრეწველობას უქმნის საფრთხეს, ან ემუქრება ზიანის მიყენებით.

პრაქტიკულად არასატარიფო შეზღუდვების ლიკვიდაციის ზომებით შეთანხმების მიხედვით მოცული აღმოჩნდა მხოლოდ მათგან მესამედი, ამასთან კონკრეტული სასაქონლო პოზიციების შერჩევა და მათი მოცემულ საქონლის ნუსხაში შეტანა დამოკიდებული იყო იმპორტიორ ქვეყანაზე და, ბუნებრივია მათ ინტერესებზე. შეთანხმება დადებული იყო 10 წლით, რომელიც ამოიწურა 2005 წელს.

სამხედრო დანიშნულების საქონლისა და ტექნოლოგიების ტრანსფერების საერთაშორისო კონტროლი. საერთაშორისო თანამშრომლობა შესაძლებელია როგორც ვაჭრობის განვითარების, ისე სამწუხაროდ, შეზღუდვის მიზნითაც. 1949 წელს ნატოს ფარგლებში აშშ-ის ინიციატივით შეიქმნა საექსპორტო კონტროლის საკორდინაციო კომიტეტი (კოკომი), როგორც ყოფილი სოციალისტური სახელმწიფოებიდან დასავლეთის ქვეყნების ვაჭრობის შეკავების მაკონტროლებელი ორგანო. კოკომი-ში შედიოდნენ არა მარტო ნატოს ქვეყნები, (ისლანდიის გარდა), არამედ ასევე იაპონა და ავსტრალია. კოკომი აღგენდა სტრატეგიული საქონლის „შავ სიებს“, რომელთა ექსპორტი იკრძალებოდა ან იზღუდებოდა „პოტენციურად საშის“ ქვეყნებში, უწ. ყოფილისა სოციალისტურში, ყოფილი სსრკ-ს ჩათვლით და აგრეთვე „განდგომილ“ ქვეყნებში – კსდრ, ერაყი, ირანი, ლიბია და სხვ. ამასთან შეიმჩნეოდა კოკომ-ის მექანიზმი არა მარტო სამხედრო-პოლიტიკური მიზნებით, არამედ როგორც მსოფლიო ბაზარზე კონკურენტული ბრძოლის ინსტრუმენტის გამოყენების ტენდენციით. თუმცა ფორმალურად კოკომ-ის გადაწყვეტილებებს არ ჰქონდა სავალდებულო ძალა, აშშ და მისი მოკავშირეები ილ-

წვოდნენ ამ გადაწყვეტილებების ეფექტური დაცვისათვის ეროვნული ამკრძალავი კანონების მიღებით და, აგრეთვე იმ ქვეყნების მიმართ სანქციების გამოყენებით, რომლებიც არ ეთანხმებოდნენ ამ ორგანიზაციას და იმათ მიმართაც, ვინც არ შედიოდა კოკომ-ში.

ცივ ომში სსრკ-ს მარცხისა და საბჭოთა ძლიერების შეკავებისათვის საბაბის რეალური მოსპობის შემდეგ კოკომის არსებობის მთავარი აზრი მოიხსნა და 1933 წ. მიწურულს ნატოში მიღებულ იქნა წინასწარი გადაწყვეტილება მისი ლიკვიდაციის შესახებ. ამასთან მაშინვე იყო შეპირობებული ახალი დაწესებულების შექმნა იარაღის მწარმოებელი ყველა ძირითადი ქვეყნის მინაწილეობით შეიარაღებისა და სხვა სამხედრო მიზნებისათვის შესაძლო გამოყენების საქონლის გასაღებისა და მონიტორინგის განხორციელებისათვის.

1995 წ. კოკომი ფორმალურად დაიშალა, ხოლო უკვე 1995 წლის დეკემბერში ვასენაარეში - ჰააგის გარეუბანში (ნიდერლანდები) მიღწეულ იქნა 28 ქვეყნის პრინციპული შეთანხმება, რომელიც გადაიქცა ევნაში 1996 წ. 12 ივლისს უკვე 33 ქვეყნის (მათ შორის კოკომის ყველა მონაწილეები, ეკ-ს ქვეყნები, რუსეთი, უკრაინა და ეარშავის ხელშეკრულების რიგი ყოფილი ქვეყნები – უნგრეთი, პოლონეთი, რუმინეთი, ჩეხეთი, სლოვაკეთი და აგრეთვე შვეიცარია, არგენტინა, სამხრეთ კორეა) ჩვეულებრივი შეიარაღების და აგრეთვე ორმაგი დანიშნულების (ე. ი. სამხედრო) დანიშნულების საქონლისა და ტექნოლოგიების ექსპორტის განსაკუთრებული ე. წ. „საწყისი ელემენტების“ შესახებ მექანიზმის ხელმოწერაში. ამ მექანიზმმა მიიღო არაოფიციალური სახელწოდება – ვასენაარის შეთანხმებები.

ამ მექანიზმში მონაწილეობისათვის კარი ღიაა ყველა სხვა სახელმწიფოსათვის, რომლებიც:

1. მხარს უჭერენ მასობრივი განადგურების იარაღის გაუზრცელებლობის პოლიტიკას (შესაბამისი საერთაშორისო კომპეტენციის საფუძველზე);

2. აწარმოებენ ან საექპორტოდ გააქვთ იარაღი ან შესაბამისი საწარმოო მოწყობილობა;

3. იცავს ეფექტურ საექსპორტო კონტროლს.

თავისი სამართლებრივი სტატუსით ვასენაარის საკონსულტაციო მექანიზმი – პარაორგანიზაციაა.

მექანიზმი ითვალისწინებს მონაწილე სახელმწიფოთა პერიოდულ პლენარულ სხდომებს წელიწადში ერთხელ მაინც. მათზე თავმჯდომარეობა ხორციელდება ყოველწლიური რიგითობის – როტაციის წესით. შესაძლებელია სამუშაო ჯგუფების შექმნა. ყველა გადაწყვეტილება მიიღება კონსენსუსის საფუძველზე. შექმნილია და ფუნქციონირებს მუდმივი სამდივნო ვენაში. თანამშრომლობის მიზანია საერთაშორისო უსართხოების და სტაბილურობის უზრუნველყოფა ჩვეულებრივი შეიარაღების და აგრეთვე ორმაგი გამოყენების საქონლისა და ტექნოლოგიის გადაცემისას (ტრანსფერებისას) გამჭირვალობის განვითარებისა და დიდი პასუხისმგებლობის მეშვეობით. ამასთან განსაკუთრებით დათქმულია, რომ შეთანხმება არ არის მიმართული რომელიმე ცალკეული სახელმწიფოს და კეთილსინდისიერი გარიგებების წინააღმდეგ რომლებიც შეესაბამება გაეროს წესდების მუხ. 51 (ინდივიდუალურ და კოლექტიურ თავდაცვაზე სახელმწიფოების უფლება).

აღნიშნული მიზნის განსახორციელებლად მონაწილე სახელმწიფოები ათანხმებენ საკონტროლო და ერთ-ერთი სხვა სახელმწიფოების (რუსეთის

დათქმის თანახმად), „საცნობარო“=სიებს: ჩვეულებრივ შეიარაღებაზე, ორმაგი გამოყენების საქონელსა და ტექნოლოგიებზე. სიები რეგულარულად უნდა იქნეს გადასინჯული.

მონაწილე სახელმწიფოები შეთანხმდნენ ნებაყოფლობით საფუძველზე გაცვალონ ინფორმაციები როგორც შემდგომ ტრანსფერებზე გაცემული ლიცენზიების შესახებ (სასყიდლიანი და უსასყიდლო), ისე შემოსულ მოთხოვნებზე უარის შესახებ; საცნობი ინფორმაციები გადაიცემა წელიწადში 2-ჯერ, ხოლო „განსაკუთრებით მგრძნობიარე პოციებზე“ -ინდივიდუალურად. მთელი ინფორმაცია გადაიცემა **post factum** და კონფიდენციალურ ხასიათს ატარებს.

თვით მიწოდებების (ტრანსფერების) განხორციელება, ისევე როგორც მიწოდებებზე უარი მხოლოდ და მხოლოდ მონაწილე სახელმწიფოების პასუხისმგებლობაზეა დაფუძნებული და ვასენაარის მექანიზმით არ შემოფარგლება. ამავე დროს გათვალისწინებულია, რომ ექსპორტიორი ქვეყნები იმპორტიორებს იმ ქვეყნიდან, რომელიც არ მონაწილეობს ვასენაარის შეთანხმებაში, გამოითხოვენ განსაკუთრებულ საიმპორტო სერტიფიკატებს და ცალკეულ შემთხვევებში შესაძლებლობა ექნებათ შეამოწმონ „მგრძნობიარე“ საქონლისა და ტექნოლოგიების საბოლოო დანიშნულება.

ვასენაარის შეთანხმებას დიდი მნიშვნელობა აქვს, ჯერ ერთი იმიტომ, რომ უზრუნველყოფენ მსოფლიოს ინფორმაციით იარაღით ექსპორტის შესახებ და მეორეც, უზრუნველყოფენ იარაღის ბაზარზე განხორციელებული გარიგებების ოპერაციების გამჭვირვალობის დაცვას.

ლიტერატურა:

1. ა. დემენკო, საბაჟო ორგანოების სისტემის ორგანიზაცია და მმართველობა (რუსულ ენაზე), მოსკოვი, 1997
2. ბ. ნ. გაბრიჩიძე, რუსეთის საბაჟო სამართალი (რუს. ენაზე), მოსკოვი, 1997
3. ვ. კ. ლომაკინი, მსოფლიო ეკონომიკა (რუს. ენაზე), მოსკოვი, 1998
4. ს. ლიზალომმ, სავალუტო ოპერაციები, თეორიისა და პრაქტიკის საფუძვლები (რუს. ენაზე), თარგმნა გერმანულიდან, მოსკოვი, 2001
5. საბაჟო საქმის საფუძვლები (რუსულ ენაზე), დრაგანოვის რედაქტორობით, მოსკოვი, 1992
6. Europe Dokuments. 1987 12 oct
7. Doc UNA/Besuo 173 'International economic 1985. 17 Dec.
8. Memorandum on the Community's Development Policy Brussels 1982
9. Customs Hints passengers Japanese Customs Ervise. 1992 April
10. Vaccination Certificate Requirements for International Travel and Health Advice to Travellers 1984
11. Official Journal of European Communities # 01 363 25 December 1982 Legislation
12. Борисов К.Г. Международное таможенное право: Учебное пособие. Изд. 2-е, доп. М., 2001.
13. Данько Т.П., Окрут З.М. Свободные экономические зоны: Учебное пособие. М., 1998.
14. Действующее международное право. В 3-х томах.

Составители Ю.М. Колосов, Э.С. Кривчикова. М., 2003.

15. Демин Ю.Г. Статус дипломатических представительств и их персонала. М., 1995.

16. Дюмулен И.И. Барьеры на торговых путях. М., 1977.

17. Евразийское экономическое сообщество. Правовые и экономические основы: Учебное пособие. М., 2004.

18. Европейское право. Учебник / Под ред. Энгина Л.М. Глава 16. Таможенное право ЕС. М., 2000.

19. Ершов А.Д. Международные таможенные отношения: Учебное пособие. СПб., 2000.

20. Жамен С., Лакур Л. Торговое право. М., 1993.

21. Иногамова-Хегай Л.В. Международное уголовное право. Глава 2. Преступления международного характера. Пар. 2. Экономические преступления. СПб., 2003.

22. Карро Д., Жюйар П. Международное экономическое право. М., 2002.

23. Козырин А.Н. Государственно-правовой механизм таможенной политики зарубежных стран. М., 1994.

24. Кулишер И.М. Очерки по истории таможенной политики. Сб., 1903.

25. Кулишер И.М. Основные вопросы международной торговой политики. М., 2002.

26. Ломакин В.К. Внешнеэкономическая политика Британии. М., 2004.

27. Международное право. Учебник. Отв. ред. Колосов Ю.М., Кривчикова Э.С. М., 2003.

28. Публичные финансы государств АТР. Бюджетное и налоговое регулирование/ Под ред. Козырина А.Н. М., 1998.

29. Сандровский К.К. Международное таможенное право: Учебник. Киев, 2000.

30. Свинухов В.Г. Таможенно-тарифное регулирование внешнеэкономической деятельности: Учебное пособие. М., 2004.

31. Современное законодательство Китайской Народной Республики. Сборник нормативных актов. Под ред. Гудошников Л.М. М., 2004.

32. США: государство, человек, экономика (региональные аспекты). Под ред. Лебедевой Л.Ф. М., 2001.

33. Таможенное законодательство стран Африки. М., 1996.

34. ია ხარაზი, საქართველოს საგადასახადო სამართალი, თბილისი, 2011

35. ია ხარაზი, საბაჟო სამართალი, თბილისი, 2010

36. ი. ხარაზი, გადამუშავების საბაჟო რეჟიმების სამართლებრივი რეგულირება (მონოგრაფია), თბილისი, 2006

37. გ. ურიდია, ფ. არახამია, საბაჟო საქმის თეორია, თბილისი, 2009

38. ე. ჯგერენაია, საბაჟო საქმის ტექნოლოგიის საფუძვლები, თბილისი, 2002

39. გ. მ. ველიამინოვი, საერთაშორისო ეკონომიკური სამართალი და პროცესი, მოსკოვი, 2004.

40. ვ. ქარუმიძე, ი. ხარაზი, გ. იმედაშვილი, დ. გეგუერიძე, საერთაშორისო საბაჟო სამართალი, თბილისი, 2004

41. კ. კ. სანდროვსკი, საერთაშორისო საბაჟო სამართალი (რუსულ ენაზე), კიევი, 2001

42. ა. ფ. ერშოვი, საერთაშორისო საბაჟო ურთიერთობები (რუსულ ენაზე), სანკ-პეტერბურგი, 2000
9. ს. ტ. აღიბეკოვი, საერთაშორისო საბაჟო სამართალი (რუსულ ენაზე), აღმა-ატა. 2012

43. ე. ჯგერენაია, საბაჟო ტექნოლოგიის საფიქლები, თბილისი 2002

44. კ. ტ. ბორისოვი, საერთაშორისო საბაჟო სამართალი (რუსულ ენაზე), მოსკოვი, 2001

45. დ. კარო, პ. ჟიუიარი, საერთაშორისო ეკონომიკური სამართალი, მ; 2002,

46. ევროპის გაერთიანების საბაჟო კოდექსი, საბჭოს რეგლამენტი 2913/92

დ ა ნ ა რ თ ე ბ ე

შეადგინა თსუს სტუდენტმა, ქეოვეან კვინიკაძემ

დ ა ნ ა რ თ ი 1

1963 წლის კონვენცია დიპლომატიური ურთიერთობის შესახებ. (ამონაწერი). საქართველოს შეუერთდა 1993 წლის 13 მაისს პარლამენტის დადგენილებით

სახელმწიფოები, ამ კონვენციის მხარეები, აღნიშნავენ, რომ ყველა ქვეყნის ხალხები ოდითგანვე ცნობენ დიპლომატიური აგენტების სტატუსს.

მხედველობაში იღებენ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის წესდების მიზნებსა და პრინციპებს-სახელმწიფოთა სუვერენულ თანასწორობას, საერთაშორისო მშვიდობისა და უშიშროების მხარდაჭერას და სახელმწიფოთა შორის მეგობრული ურთიერთობის განვითარებისთვის ხელშეწყობას. დარწმუნებული არიან, რომ დიპლომატიური ურთიერთობის, პრივილეგიებისა და იმუნიტეტის შესახებ საერთაშორისო კონვენციის დადება ხელს შეუწყობს სახელმწიფოთა მეგობრული ურთიერთობის განვითარებას მათი სახელმწიფოს და საზოგადოებრივი წყობილების განსხვავების მიუხედავად, შეგნებული აქვთ, რომ ასეთი პრივილეგიები და იმუნიტეტები ენიჭებათ არა ცალკეულ პირთა მხრივ გამორჩენის მიზნით, არამედ იმისათვის, რომ ნაყოფიერად ადასრულონ დიპლომატიურ წარმომადგენლობათა, როგორც სახელმწიფოს წარმომადგენელი ორგანოების ფუნქციები, ადასტურებენ, რომ ჩვეულებითი საერთაშორისო სამართლის ნორმები კვლავაც დაარეგულირებენ საკითხებს, რომლებსაც უშუალოდ არ ითვალისწინებენ ამ კონვენციის დებულებანი, შეთანხმდნენ შემდეგზე:

მუხლი 23

1. მაკრედიტებელი სახელმწიფოს და წარმომადგენლობის მეთაური თავისუფლდებიან ყოველგვარი სახელმწიფოს, რაიონული და მუნიციპალური გადასახადებისაგან, წარმომადგენლობის საკუთარი თუ დაქირავებული ნაგებობისათვის მოსაკრებლებისა თუ ბაჟისაგან, რომლებიც კონკრეტული სახეობის მომსახურების გადასახდელა.

2. სახაზინო შეუვალობა, რომელზეც ლაპარაკია ამ მუხლში, არ ერცეოდება იმ გადასახადებზე, მოსაკრებლებსა და ბაჟზე, რომლებიც, ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს კანონების თანახმად, უნდა გადაიხადონ იმათ, ვინც კონტრაქტებს დებს მაკრედიტებელ სახელმწიფოსთან ან წარმომადგენლობის მეთაურთან.

მუხლი 26.

ადგილსამყოფელმა სახელმწიფომ თავის ტერიტორიაზე უნდა უზრუნველყოს წარმომადგენლობის ყველა თანამშრომლის თავისუფალი მიმოსვლა, რამდენადაც ეს არ ეწინააღმდეგება მის კანონებს და წესებს ზონების შესახებ, სადაც შესვლა აკრძალულია ან რეგულირდება სახელმწიფოს უშიშროების მოსაზრებით.

მუხლი 27.

1. ადგილსამყოფელი სახელმწიფო მოვალეა ნება დართოს და დაიცვას წარმომადგენლობის თავისუფალი ურთიერთობა ყოველგვარი ოფიციალური მიზნებით. მაკრედიტებელი სახელმწიფოს მთავრობასთან, სხვა წარმომადგენლობებთან და საკონსულოებთან ურთიერთობისათვის, სადაც უნდა იყვნენ ისინი, წარმომადგენ-

ლობას შეუძლია გამოიყენოს ყველა მოსახერხებელი საშუალება, მათ შორის დიპლომატიური კურიერები, კოდირებული თუ დაშიფრული დეკეშები. ამასთანავე წარმომადგენლობას რადიო გადამცემის დადგმა და ექსპლუატირება შეუძლია მხოლოდ ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს თანხმობით.

2. წარმომადგენლობის ოფიციალური კორესპოდენცია ხელშეუხებელია. სოციალურ კორესპოდენციად იგულისხმება მთელი ის კორესპოდენცია, რომელიც წარმომადგენლობას და მის ფუნქციებს ეხება.

3. დიპლომატიური ფოსტის გახსნა ან შეყოვნება არ შეიძლება.

4. დიპლომატიური ფოსტის ყველა დასტას უნდა ჰქონდეს თვალსაჩინო გარეგნული ნიშნები, რომლებიც მიუთითებს მათ ხასიათს და მათში შეიძლება იყოს მხოლოდ დიპლომატიური დოკუმენტები და საგნები, რომლებიც გათვალისწინებულია ოფიციალური გამოყენებისათვის.

5. დიპლომატიური ფოსტა შეიძლება მიენდოს სამოქალაქო თვითმფრინავის ეკიპაჟის მეთაურს, რომელიც მიფრინავს აეროპორტში, სადაც ჩაფრენა ნებადართულია. მეთაურს თან უნდა ჰქონდეს ოფიციალური დოკუმენტი ფოსტის დასტების რიცხვის მითითებით, მაგრამ იგი დიპლომატიურ კურიერად არ ჩაითვლება. წარმომადგენლობას შეუძლია აეროპორტში გაგზავნოს თავისი ერთ-ერთი თანამშრომელი, რომელიც უშუალოდ და დაუბრკოლებლად ჩაიბარებს თვითმფრინავის მეთაურისაგან დიპლომატიურ ფოსტას.

მუხლი 28

გასამრჯელო მოსაკრებლები, რომლებსაც წარმომადგენლობა იღებს თავისი ოფიციალური მოვალეობის შესრულებისას, თავისუფლდება ყოველგვარი გადასახადებისგან, მოსაკრებლებისა და ბაჟისგან.

მუხლი 29

დიპლომატიური აგენტის პიროვნება ხელშეუხებელია. არ შეიძლება მისი დაპატიმრება ან დაკავება არაეითარი ფორმით. ადგილსამყოფელი სახელმწიფო ვალდებულია ჯეროვანი პატივისცემით ექცეოდეს მას და ყველაფერს ცდილობდეს იმისათვის თავიდან აიცილოს მისი პიროვნების თავისუფლებისა და ღირსების რაიმე ხელყოფა.

მუხლი 30

1. დიპლომატიური აგენტის კერძო რეზიდენცია ისევე ხელშეუვალი და დაცულია, როგორც წარმომადგენლობის შენობები.

2. მისი ქალაქები, კორესპოდენციები, 31-ე მუხლის მე-3 პუნქტში მითითებული გამონაკლისის გარდა, მისი ქონება ასევე ხელშეუვალია.

მუხლი 34.

დიპლომატიური აგენტი თავისუფალია ყველა პირადი და ქონებრივი, სახელმწიფოს, რაიონული და მუნიციპალური გადასახადისგან, მოსაკრებლებისა და ბაჟისგან, გარდა:

1. არაპირდაპირი გადასახადებისა, რომლებშიც შედის საქონლის ან მომსახურების ფასში;

2. ადგილსამყოფელ სახელმწიფოს ტერიტორიაზე

არსებული კერძო უძრავი ქონების მოსაკრებლებისა და გადასახადებისაგან, თუ იგი მას არ ფლობს მაკრედიტებელი სახელმწიფოს სახელით წარმომადგენლობის მიზნებისათვის;

1. სამემკვიდრეო გადასახადებისა და ბაჟისა, რომელსაც ადგილსამყოფელი სახელმწიფო ახდევინებს 39-ე მუხლის მე-4 პუნქტით გათვალისწინებულ შეუვალობით;

დ) იმ კერძო შემოსავლის მოსაკრებლებისა და გადასახადებისა, რომლის წყარო ადგილსამყოფელ სახელმწიფოშია, აგრეთვე ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს კომერციულ საწარმოებში ჩადებულ კაპიტალდაბანდებაზე გადასახადებისა;

1. მოსაკრებლებისა, რომლებსაც ახდევინებენ კონკრეტული სახეობის მომსახურებისათვის;

1. სარეგისტრაციო, სასამართლო და სარეესტრო ბაჟისა, იპოთეკური მოსაკრებლებისა და საგერბო მოსაკრებლებისა, უძრავი ქონების მიმართ 23-ე მუხლით გათვალისწინებულ შეუვალობით.

მუხლი 36

1. ადგილსამყოფელი სახელმწიფო იქ მიღებული კანონებისა და წესების შესაბამისად, ნებას იძლევა შემოზიდონ და ათავისუფლებს ყოველგვარი ბაჟისაგან, გადასახადებისაგან და ამასთან დაკავშირებული მოსაკრებლებისაგან, გარდა შენახვის, გადაზიდვისა და სხვა ამგვარი მომსახურების მოსაკრებლებისა;

1. საგნები, რომლებიც ოფიციალური გამოქვეყნებისათვის სჭირდება წარმომადგენლობას;

2. საგნები, რომლებიც პირადი გამოყენებისათვის სჭირდება დიპლომატიურ აგენტს ან მასთან ერთად

მცხოვრებ მისი ოჯახის წევრებს,მათ შორის საყოფაცხოვრებო საგნები.

3. დიპლომატიური აგენტის პირადი ბარგი თავისუფლდება შემოწმებისაგან, თუ არის სერიოზული ეჭვი იმისა,რომ იგი შეიცავს საგნებს,რომლებზეც არ ვრცელდება შეუვალობა, რომელიც მოხსენიებულია ამ მუხლის პირველ პუნქტში, ან საგნებს,რომელთა შემოტანა-გადატანა აკრძალულია კანონით, ან რეგულირდება ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს საკარანტინო წესებით. ასეთი შემოწმება უნდა ხდებოდეს მხოლოდ დიპლომატიური აგენტის ან მისი უფლებამოსილი წარმომადგენლის თანდასწრებით.

მუხლი 37

1. დიპლომატიურ აგენტთან მცხოვრებ მის ოჯახის წევრებს,თუ ისინი ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს მოქალაქენი არ არიან, 29-35-ე მუხლებში აღნიშნული პრივილეგიები და იმუნიტეტები აქვთ.

2. წარმომადგენლობის ადმინისტრაციულ-ტექნიკური პერსონალის წევრებს და მათთან ერთად მცხოვრებ მათი ოჯახის წევრებს, თუ ისინი ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს მოქალაქეები არ არიან და მუდმივად არ ცხოვრობენ იქ. 29-35-ე მუხლებში აღნიშნული პრივილეგიები და იმუნიტეტები აქვთ, იმ გამოწვევების გამო, რომ ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს სამოქალაქო და ადმინისტრაციული იურისდიქციის მიმართ იმუნიტეტი, რომელიც აღნიშნულია 31 მუხლის 1-ლ პუნქტში,არ ვრცელდება მოქმედებაზე,რომელიც მათი მოვალეობის შესრულების დროს არ არის ჩადენილი. პირველი მოთხოვნების საცხოვრებელი საგნების მიმართ მათ აგრეთვე აქვთ პრივილეგიები,რომლებიც

აღნიშნულია 36-ე მუხლის პირველ პუნქტში.

3. წარმომადგენლობის მომსახურე პერსონალის წევრებს, რომლებიც ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს მოქალაქენი არ არიან და მუდმივად არ ცხოვრობენ იქ, იმუნიტეტი აქვთ ისეთი მოქმედების მიმართ, რომელსაც ჩაიდენენ თავიანთი მოვალეობის შესრულების დროს და თავისუფლებიან სამსახურში მიღებული შემოსავლის გადასახადებისაგან, მოსაკრებლებისა და ბაჟისაგან, მათზე აგრეთვე ერეცედელება განთავისუფლება, რომელიც მოხსენიებულია 33-ე მუხლში.

4. წარმომადგენლობის თანამშრომელთა მუშაკები, რომლებიც ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს მოქალაქენი არ არიან ან მუდმივად არ ცხოვრობენ იქ, თავისუფლებიან სამსახურში მიღებული შემოსავლის გადასახადისაგან, მოსაკრებლებისა და ბაჟისაგან, სხვა მხრივ მათ შეუძლიათ პრივილეგიებითა და იმუნიტეტებით ისარგებლონ მხოლოდ იმდენად, რამდენადაც ეს დასაშვებად მიაჩნია ადგილსამყოფელ სახელმწიფო, მაგრამ ადგილსამყოფელი სახელმწიფო ამ პირთა მიმართ თავის იურისდიქციას უნდა ახორციელებდეს ისე, რომ უწესოდ არ ერეოდეს წარმომადგენლობის ფუნქციების შესრულებაში.

ვენის 1963 წლის კონვენცია საკონსულო ურთიერთობის შესახებ (ამონაწერი). საქართველო შეუერთდა 1993 წლის 8 ივნისს პარლამენტის დადგენილებით

1. ვენის კონვენცია საკონსულო ურთიერთობის შესახებ დადებული 1963 წლის 24 აპრილს.

2. სახელმწიფოები – ამ კონვენციის მხარეები, - რომლებიც აღნიშნავენ, რომ საკონსულო ურთიერთობა ხალხთა შორის ძველთაგანვე მყარდებოდა, მხედველობაში იღებენ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მიზნებსა და მისი წესდების პრინციპებს სახელმწიფოთა სუვერენული თანასწორობის, საერთაშორისო მშვიდობისა და უშიშროების განვითარებისათვის ხელშეწყობის მიზნით.

ითვალისწინებენ, რომ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის კონფერენციამ დიპლომატიური ურთიერთობისა და იმუნიტეტის თაობაზე მიიღო ვენის კონვენცია დიპლომატიური ურთიერთობის შესახებ, რომელიც ხელმოსაწერად გაიხსნა 1961 წლის 18 აპრილს.

დარწმუნებული არიან, რომ საკონსულო ურთიერთობის, პრივილეგიებისა და იმუნიტეტების შესახებ საერთაშორისო კონვენციის დადება ხელს შეუწყობს სახელმწიფოთა მეგობრული ურთიერთობის განვითარებას სახელმწიფო და საზოგადოებრივი წყობილების განსხვავებათა მიუხედავად.

შეგნებული აქვთ, რომ ასეთი პრივილეგიები და იმუნიტეტები ენიჭებათ არა ცალკეულ პირთა გამორჩენის გულისათვის, არამედ იმისათვის, რომ სა-

კოსულო დაწესებულებანი ეფექტიანად ასრულებდნენ ფუნქციებს თავიანთი სახელმწიფოების სახელით.

ადასტურებენ, რომ ჩვეულებრივი საერთაშორისო სამართლის ნორმები კვლავაც არეგულირებენ საკითხებს, რომლებიც უშუალოდ არ არის გათვალისწინებული ამ კონვენციის დებულებებით, შეთანხმდნენ შემდეგზე:

მუხლი 1. განსაზღვრებანი

1. ამ კონვენციაში ქვემოთ მოყვანილ ტერმინებს ასეთი მნიშვნელობა აქვს:

a) „საკონსულო დაწესებულებანი“ ნიშნავს ნებისმიერ გენერალურ საკონსულოს, საკონსულოს, ვიცე საკონსულოს ან საკონსულო სააგენტოს;

b) „საკონსულო ოლქი“ ნიშნავს რაიონს, რომელიც საკონსულო დაწესებულებას გამოეყოფა საკონსულოს ფუნქციების შესარულებლად;

c) „საკონსულო დაწესებულების მეთაური“ ნიშნავს პიროვნებას, რომელსაც დავალებული აქვს იმოქმედოს, როგორც ასეთმა;

d) „საკონსულო თანამდებობის პირი“ ნიშნავს ნებისმიერ პირს, მათ შორის საკონსულო დაწესებულების მეთაურს, რომელსაც დავალებული აქვს, როგორც ასეთმა, შეასრულოს საკონსულო ფუნქციები;

e) „საკონსულო მოსამსახურე“ ნიშნავს ნებისმიერ პირს, რომელიც ადმინისტრაციულ ან ტექნიკურ მოვალეობებს ასრულებს საკონსულო დაწესებულებებში;

f) „მოსამსახურე პერსონის მუშაკი“ ნიშნავს ნებისმიერ პირს, რომელიც საკონსულო დაწესებულების მომსახურების მოვალეობას ასრულებს;

g) „საკონსულო დაწესებულების მუშაკები“

ნიშნავს საკონსულოს თანამდებობის პირებს, საკონსულოს მოსამსახურეებს და მომსახურე პერსონალის მუშაკებს;

h) „საკონსულო პერსონალის მუშაკები“ ნიშნავს საკონსულოს თანამდებობის პირებს (საკონსულო დაწესებულების მეთაურების გარდა), აგრეთვე საკონსულოს მოსამსახურეებს და მომსახურე პერსონალის მუშაკებს;

i) „კერძო შინამუშაი“ ნიშნავს პირს, რომელიც მხოლოდ კერძო სამსახურშია საკონსულო დაწესებულების მუშაკთან;

j) „საკონსულო კარ-მიდამო“ ნიშნავს მხოლოდ საკონსულო დაწესებულების მიზნებისათვის გამოყენებულ შენობებს ან შენობათა ნაწილებს, და ამ შენობების თუ შენობის ნაწილის გარშემო მიწის ნაკვეთს, ვის საკუთრებასაც უნდა შეადგენდეს იგი;

k) „საკონსულო არქივები“ გულისხმობს მთელ ქაღალდებს, დოკუმენტებს, კორესპოდენციებს, წიგნებს, ფილმებს, მაგნიტოფონის ჩანაწერ ფირებს და საკონსულო დაწესებულებების რეესტრებს შიფრებთან და კოდებთან, კარტოთეკებთან და შესაბამის საავეჯო საგნებთან ერთად, რომლებიც გათვალისწინებულია მათ შესანახად.

2. არსებობს საკონსულოს თანამდებობის პირთა ორი კატეგორია, სახელდობრ, შტატის საკონსულო თანამდებობის პირები და საპატიო საკონსულო თანამდებობის პირები. ამ კონვენციის II თავის დებულებანი ვრცელდება საკონსულო დაწესებულებებზე, რომლებსაც სათავეში უდგანან შტატის საკონსულო თანამდებობის პირები, III თავის დებულებანი ვრცელდება საკონსულო დაწესებულებებზე, რომელსაც სათავეში უდგანან სა-

პატიო საკონსულო თანამდებობის პირები;

3. საკონსულო დაწესებულებათა იმ მუშაკების სტატუსი, რომლებიც ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს მოქალაქენი არიან ან მუდმივად ცხოვრობენ იქ, ამ კონვენციის 71-ე მუხლით რეგულირდება.

მუხლი 34. მიმოსვლის თავისუფლება

რამდენადაც ეს არ ეწინააღმდეგება კანონებსა და წესებს ზონებზე, სადაც შესვლა აკრძალულია ან რეგულირდება სახელმწიფო უშიშროების მოსაზრებით, ადგილსამყოფელი სახელმწიფო ვალდებულია უზრუნველყოს საკუთარ ტერიტორიაზე საკონსულო დაწესებულების ყველა მუშაკის მიმოსვლის და მოგზაურობის თავისუფლება.

მუხლი 35. ურთიერთობის თავისუფლება

1. ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს ვალდებულია ნება დართოს და დაიცვას საკონსულო დაწესებულებების თავისუფალი ურთიერთობა ყველანაირი ოფიციალური მიზნით. წარმდგენი სახელმწიფოს მთავრობასთან, დიპლომატიურ წარმომადგენლობებთან და სხვა საკონსულო დაწესებულებებთან ურთიერთობისას სადაც უნდა იმყოფებოდნენ ისინი, საკონსულო დაწესებულებას შეუძლია გამოიყენოს ყველა შესაფერისი საშუალება, დიპლომატიური და საკონსულო კურიერების, დიპლომატიური და საკონსულო ვალიზების და კოდირებული ან დაშიფრული დეპეშების ჩათვლით. თუმცა საკონსულო დაწესებულებაში რადიოგადამცემის დადგმა და მისი გამოყენება შეიძლება მხოლოდ ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს თანხმობით.

2. საკონსულო დაწესებულების ოფიციალური

კორესპოდენცია ხელშეუხებელია. ოფიციალურ კორესპოდენციაში იგულისხმება მთელი კორესპოდენცია, რომელიც ეხება სახელმწიფო დაწესებულებას და მის ფუნქციებს.

3. საკონსულო ვალიზა არ ექვემდებარება არც გახსნას და არც დაკავებას. მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს კომპეტენტურ ორგანოებს აქვთ სერიოზული საფუძველი, დაეჭვდნენ, რომ ვალიზა ამ მუხლის მე-4 პუნქტში ჩამოთვლილი კორესპოდენციების დოკუმენტების ან ნივთების გარდა შეიცავს სხვა რამესაც, მათ შეუძლიათ მოითხოვონ ვალიზის გახსნა წარმდგენი სახელმწიფოს რწმუნებულის თანდასწრებით. თუ წარმდგენი სახელმწიფოს ხელისუფლება უარს იტყვის ამ მოთხოვნის შესრულებაზე, ვალიზა ბრუნდება იქ, საიდანაც გაიგზავნა.

4. საკონსულო ვალიზის შემადგენელ ყველა შეკერას გარედან შესამჩნევად უნდა ეწეროს, რა არის შიგნით, და უნდა შეიცავდეს მხოლოდ ოფიციალურ კორესპოდენციას და დოკუმენტებს, ან მხოლოდ ოფიციალური სარგებლობისათვის გაკუთვნილ ნივთებს.

5. საკონსულოს კურიერს ეძლევა ოფიციალური დოკუმენტი, რომელშიც აღნიშნულია მისი სტატუსი და საკონსულო ვალიზის შემადგენელი შეკერების რიცხვი. გამონაკლისი შემთხვევის გარდა, როცა არის ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს თანხმობა, საკონსულოს კურიერი არ შეიძლება იყოს ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს მოქალაქე და არც პირი, რომელიც მუდმივად ცხოვრობს ამ ქვეყანაში. თავისი ფუნქციების შესრულებისას მას იცავს ადგილსამყოფელი სახელმწიფო, სარგებლობს პირადი ხელშეუხებლობით და არ შეიძლება მისი დაპატიმრება ან დაკავება არავითარი ფორმით.

6. წარმდგენ სახელმწიფოს, მის დიპლომატიურ წარმომადგენლობებს და საკონსულო დაწესებულებებს შეუძლიათ დანიშნონ სპეციალურ საკონსულო კურიერები *ad hoc*. ამ შემთხვევაში გამოიყენება ამ მუხლის მე-5 პუნქტის დებულებანი, მხოლოდ იმ გამონაკლისით, რომ მასში მოხსენიებული იმუნიტეტები მაშინვე წყვეტს მოქმედებას, როგორც კი კურიერი მისთვის მინდობილ საკონსულო ვალიზას დანიშნულების ადგილას ჩააბარებს.

7. საკონსულო ვალიზა შეიძლება ჩაბარდეს გემის ან სამოქალაქო თვითმფრინავის მეთაურს, რომლებიც მიდიან იმ პორტში ან აეროპორტში, სადაც ჩასვლა ნებადართულია. ამ შემთხვევაში მას ეძლევა ოფიციალური დოკუმენტი, რომელშიც აღნიშნულია, რამდენი შეკერისაგან შედგება ვალიზა, მაგრამ ის არ ითვლება საკონსულო კურიერად. ადგილობრივი ხელისუფლების კომპეტენტურ ორგანოებთან შეთანხმებით, საკონსულო დაწესებულებას შეუძლია გაგზავნოს ერთ-ერთი მუშაკი, რომელიც გემის ან თვითმფრინავის მეთაურისაგან უშუალოდ ან დაუბრკოლებლად ჩაიბარებს ვალიზას.

მუხლი 50. ბაჟისა და საბაჟო შემოწმებისაგან გათავისუფლება

1. ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს, იქ მიღებული კანონებისა და წესების შესაბამისად, ნებას რთავს შემოზიდონ ან ათავისუფლებს ყოველგვარი ბაჟისაგან, გადასახადებისა და ამასთან დაკავშირებული მოსაკრებლებისაგან, შენახვის, გადაზიდვისა და სხვა ამგვარი მომსახურების მოსაკრებლების გარდა:

1. საგნებს, რომლებიც საკონსულო დაწესებულებას ოფიციალური გამოყენებისათვის სჭირდება;

2. საგნებს, რომლებიც საკონსულოს თანამდებობის პირს ან მასთან მცხოვრებ ოჯახის წევრებს პირადი გამოყენებისათვის სჭირდებათ, მათ შორის საყოფაცხოვრებო საგნებს ოჯახის მოსაწყობად. სამომხმარებლო საქონლის რაოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს შესაბამისი პირების მიერ უშუალო მომსახურებისათვის საჭირო რაოდენობას.

3. საკონსულოს მოსამსახურენი სარგებლობენ ამ მუხლის 1 პუნქტით გათვალისწინებული პრივილეგიებითა და იმ საგნების ბაჟისაგან გათავისუფლებით, რომლებიც შემოზიდულია თავდაპირველი საყოფაცხოვრებო მოწყობისათვის.

4. საკონსულოს თანამდებობის პირთა და მათთან ერთად მცხოვრები ოჯახის წევრების პირადი ბარგი, რომელიც მათ თან მიაქვთ, თავისუფლდება შემოწმებისაგან. იგი შეიძლება შემოწმდეს მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ არის სერიოზული ეჭვი, რომ მასში არის სხვა საგნები, რომლებიც მოხსენიებული არ არის ამ მუხლის 1 პუნქტის „ბ“ ქვეპუნქტში, ან საგნები, რომელთა შემოტანა და გადატანა აკრძალულია ადგილსამყოფელი სახელმწიფოს კანონებითა და წესებით, ან ექვემდებარებიან ამ სახელმწიფოს საკარანტინო კანონებსა და წესებს. ასეთი შემოწმება უნდა ხდებოდეს შესაბამისი საკონსულოს თანამდებობის პირის ან მისი ოჯახის წევრის თანდასწრებით.

**ქენევის 1982 წლის 21 ოქტომბრის კონვენცია
„საზღვრებზე ტვირთის კონტროლის ჩატარების
პირობების შეთანხმების შესახებ“**

პრეამბულა

**(საქართველო შეუერთდა 1999 წლის 16 აპრილის
№1905 პარლამენტის დადგენილებით საქართველო-
სათვის ძალაშია 1999 წლის 2 სექტემბრიდან)**

**ხელშემკვრელი მხარეები, აქეთ რა სურვილი
გააუმჯობესონ ტვირთების საერთაშორისო გადაზიდვა,
მხედველობაში იღებენ რა საზღვრებზე ტვირთის გა-
ტარებისათვის ხელშეწყობის აუცილებლობას, აღნიშ-
ნავენ რა, რომ კონტროლის ზომები საზღვრებზე ხორ-
ცილელდება კონტროლის სხვადასხვა სამსახურების
მიერ, აღიარებენ რა, რომ ამ სახის კონტროლის ჩატარე-
ბის პირობები შესაძლებელია მნიშვნელოვანწილად
იქნეს შეთანხმებული მისი მიზნებისა და სათანადოდ
ჩატარებისათვის ზიანის მიყენების და ეფექტურობის
შემცირების გარეშე. დარწმუნებული არიან რა, რომ
სასაზღვრო კონტროლის ჩატარების პირობების შეთ-
ანხმება წარმოადგენს ერთ-ერთ მთავარ საშუალებას
ამ მიზნების მისაღწევად.**

შეთანხმდნენ შემდეგზე:

თავი I ზოგადი ღებულება

მუხლი 1. განსაზღვრებები

წინამდებარე კონვენციის შესაბამისად:

a) „საბაჟოში“ იგულისხმება სახელმწიფოს სამსახური, რომელიც პასუხს აგებს საბაჟო კანონმდებლობის შესრულების უზრუნველყოფაზე და საიმპორტო და საექსპორტო ბაჟისა და გადასახადების აკრეფაზე და აგრეთვე სხვა კანონებისა და წესების გამოყენებაზე, რომლებიც სხვა საკითხებთან ერთად ეხება ტვირთის შემოტანას, ტრანზიტსა და გადატანას;

b) „საბაჟო კონტროლის“ ქვეშ იგულისხმება ზომები, რომლებსაც იღებენ იმ კანონებისა და წესების შესრულების უზრუნველყოფის მიზნით, რომელთა დაცვაზეც პასუხისმგებლობა საბაჟოებს ეკისრებათ;

c) „სამედიცინო-სანიტარული კონტროლის“ ქვეშ იგულისხმება კონტროლი, რომელიც ხორციელდება ადამიანების სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის დაცვის მიზნით, ვეტერინალური კონტროლის გამოკლებით;

d) „ვეტერინალური კონტროლის“ ქვეშ იგულისხმება სანიტარული კონტროლი, რომელიც ხორციელდება ცხოველებისა და ცხოველური წარმოშობის პროდუქტების მიმართ ადამიანებისა და ცხოველების სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის დაცვის მიზნით, აგრეთვე იმ საგნებისა და ტვირთის კონტროლი, რომლებიც შესაძლოა ცხოველების ავადმყოფობათა გადამტანებს წარმოადგენდნენ;

e) „ფიტოსანიტარიული კონტროლის“ ქვეშ იგულისხმება კონტროლი, რომელიც სახელმწიფოს საზღვრებზე მცენარეთა და მცენარეული წარმოშობის პროდუქტების მავნებლობის გავრცელებასა და გადაზიდვის თავიდან ასაცილებლად არის მიმართული;

ფ) „ტექნიკურ სტანდარტებთან შესაბამისობის კონტროლის“ ქვეშ იგულისხმება კონტროლი, რომელიც უზრუნველყოფს ტვირთების შესაბამისი კანონებითა და წესებით განსაზღვრული საერთაშორისო ან ეროვნული სტანდარტების მინიმალურ მოთხოვნებთან შესაბამისობას;

გ) „ხარისხის კონტროლის“ ქვეშ იგულისხმება ზემოთ ჩამოთვლილისაგან განსხვავებული ყველა სხვა კონტროლი, რომელიც ხორციელდება ტვირთების შესაბამისი კანონებითა და წესებით დადგენილი I ხარისხის მინიმალურ საერთაშორისო ან ეროვნულ მაჩვენებლებთან შესაბამისობის უზრუნველყოფის მიზნით;

ჰ) „კონტროლის სამსახურის“ ქვეშ იგულისხმება ნებისმიერი სამსახური, რომელსაც რეგულარულად ექვემდებარება საიმპორტო, საექსპორტო ან სატრანზიტო ტვირთები.

მუხლი 2. კონვენციის მიზანი

საერთაშორისო ტვირთების გადაზიდვის გაიოლებისათვის წინამდებარე კონვენცია მიზნად ისახავს მოთხოვნების შემცირებას კონტროლის ფორმалობათა დაცვის, აგრეთვე მისი სახეობებისა და ხანგრძლივობის მიმართ, კერძოდ კონტროლის პროცედურების და მათი გამოყენების მეთოდების ეროვნული და საერთაშორისო კორდინაციის მეშვეობით.

მუხლი 3. გამოყენების სფერო

1. წინამდებარე კონვენცია გამოიყენება ყველა იმ ტვირთის მიმართ, რომლებიც შემოტანის, გადატანის ან ტრანზიტის დროს გადაკვეთენ ერთ ან მეტ საზღვაო ან სახელმწიფოს საზღვარს.

2. წინამდებარე კონვენცია გამოიყენება ხელშემკრელი მხარეების კონტროლის ყველა სამსახურის მიმართ.

თავი II

პროცესების შეთანხმება

მუხლი 4. კონტროლის სახეობათა კოორდინაცია
ხელშემკერელი მხარეები ვალდებულია იღებენ შეძლებისდაგვარად ორგანიზება გაუკეთონ საბაჟო სამსახურებისა და კონტროლის სხვა სამსახურების შეთანხმებულ მუშაობას.

მუხლი 5. სამსახურის განკარგულებაში მყოფი საშუალებები

კონტროლის სამსახურების სათანადო ფუნქციონირებისათვის ხელშემკერელი მხარეები უნდა უზრუნველყოფდნენ იმას, რომ მოცემულ სამსახურებს შესაძლებლობის ფარგლებში და ეროვნული კანონმდებლობის ფარგლებში თავის განკარგულებაში ჰქონდეთ:

ა) კვალიფიციური პერსონალის საკმარისი რაოდენობა გადაზიდვის მოთხოვნების გათვალისწინებით;

ბ) აღჭურვილობა და მოწყობილობა, რომლებიც აუცილებელია შემოწმების ჩატარებისათვის იმ ტრანსპორტისა და ტვირთებს სახეობათა გათვალისწინებით, რომლებიც ექვემდებარებიან კონტროლს გადაზიდვის მოთხოვნით;

ც) ოფიციალური ინსტრუქციები თანამდებობის პირთათვის, რათა ისინი მოწმდებოდნენ საერთაშორისო ხერლშეკრულებებისა და შეთანხმებების თანახმად და აგრეთვე მოქმედი ეროვნული მითითებების შესაბამისად.

მუხლი 6. საერთაშორისო თანამშრომლობა

ხელშემკერელი მხარეები ვალდებულია იღებენ ითანამშრომლონ ერთმანეთთან და მიიღონ ზომები კომპეტენტურ საერთაშორისო ორგანოებთან აუცილე-

ბელი თანამშრომლობისათვის წინამდებარე კონვენციის მიზნების მისაღწევად და აგრეთვე ისწრაფვოდნენ აუცილებლობის შემთხვევაში ახალი მრავალმხრივი ან ორმხრივი ხელშეკრულებისა და შეთანხმებების დადებისაკენ.

მუხლი 7. თანამშრომლობა მეზობელ ქვეყნებს შორის

საერთო სახმელეთო საზღვრის გადაკვეთის ყველა ხელშემკერელი დაინტერესებული მხარეები იღებენ (როცა ეს შესაძლებელია) შესაბამის ზომებს ტვირთების გადაზიდვის გაიოლებისათვის, კერძოდ:

ა) ისინი ყველა ზომას ხმარობენ ტვირთებისა და საბუთების ერთობლივი კონტროლის ორგანიზებისათვის ერთობლივად გამოსაყენებელი აღჭურვილობის დაყენების გზით;

ბ) ისინი ყველა ღონეს ხმარობენ იმისათვის, რომ ანალოგიური იყოს: სასაზღვრო პოსტების მუშაობის საათები.

კონტროლის სამსახურები, რომლებიც თავიანთ მოღვაწეობას ამ პოსტებზე ახორციელებენ. ტვირთების კატეგორიები, სატრანსპორტო საშუალებები და საერთაშორისო საბაჟო ტრანზიტის სისტემები, რომლებიც შეიძლება მიღებული ან გამოყენებული იყოს ამ ქვეყნებში.

მუხლი 8. ინფორმაციის გაცემა

ხელშემკერელი მხარეები სათანადო თხოვნის შემთხვევაში უცვლიან ერთმანეთს ინფორმაციას, რომელიც აუცილებელია წინამდებარე კონვენციის დანართებში მითითებული პირობების შესაბამისად გამოყენებისათვის.

მუხლი 9. დოკუმენტები

1. ხელშემკერელი მხარეები ეცდებიან ფართოდ გამოიყენონ ერთმანეთის და კომპეტენტური საერთაშორისო ორგანოების მიმართ დოკუმენტები, რომლებიც შედგენილია გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ნიმუშფორმულარის შესაბამისად.

2. ხელშემკერელი მხარეები იღებენ დოკუმენტებს, რომლებიც მომზადებულია ნებისმიერი შესაბამისი ტექნიკური პროცესის გამოყენებით, იმ პირობით, რომ ისინი პასუხობენ ოფიციალურ წესებს მათ ფორმასთან, ავთენტიკურობასთან და დამოწმებასთან დაკავშირებით და აგრეთვე იმ პირობით, რომ ისინი იოლად იკითხება და გასაგებია.

3. ხელშემკერელი მხარეები უზრუნველყოფენ აუცილებელი დოკუმენტების მიმზადებასა და დამტკიცებას სათანადო კანონმდებლობასთან სრულ შესაბამისობაში.

მუხლი 10. სატრანზიტო ტვირთი

1. ხელშემკერელი მონაწილე მხარეები უთანხმდებიან ერთმანეთს შესაძლებლობის ფარგლებში გამოიყენონ მარტივი და აჩქარებული რეჟიმი სატრანზიტო ტვირთების მიმართ, განსაკუთრებით იმ ტვირთების მიმართ, რომელთა გადაზიდვა ხდება სხვა საერთაშორისო საბაჟო ტრანზიტის სისტემის მიხედვით, ითვალისწინებენ რა მათი კონტროლის ჩატარებას მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც ეს გამართლებულია არსებული მდგომარეობით, ან რისკით. გარდა ამისა, ისინი მხედველობაში იღებენ იმ ქვეყნის მდგომარეობას, რომელთაც ზღვაზე გასასვლელი არ აქვთ. ისინი ყველა ზომას ხმარობენ, რათა გაითვალისწინონ დროის ხანგრძლივობის გაზრდა, რომლის დროსაც საბაჟო გადასახადის გადახდის შემდეგ შეიძლება მოხდეს იმ ტვირთის გაცემა, რომელთა გადატანა ხდება საერთაშორისო საბაჟო ტრანზიტის რომელიმე სისტემის შესაბამისად და ამ სფეროში არსებული საბაჟოების კომპეტენციის გაზრდა.

2. ისინი ყველა ღონეს ხმარობენ იმ ტვირთების ტრანზიტის მაქსიმალური გაიოლებისათვის, რომელთა გადატანა ხდება კონტეინერებში ან სხვა შემფუთავ საშუალებებში, რომლებიც საკმარის უსაფრთხოებას უზრუნველყოფენ.

თავი IV

სხვა დებულებები

მუხლი 11. საზოგადოებრივი წესები

1. წინამდებარე კონვენციის არც ერთი დებულება არ ეწინააღმდეგება იმპორტის, ექსპორტის და ტრანზიტის მიმართ აკრძალვების ან შეზღუდვების შემოღებას საზოგადოებრივი წესრიგის, კერძოდ კი, საზოგადოებრივი უსაფრთხოების, მორალისა და ჯანმრთელობის დაცვის ან/და გარემოს, კულტურული მემკვიდრეობის ან სამრეწველო, კომერციული და ინტელექტუალური საკუთრების დაცვის თვალსაზრისით.

2. მიუხედავად ამისა ხელშემკერელი მხარეები ესწრაფვიან გამოიყენონ კონტროლი იმ სახეობების მიმართ, რომლებიც დაკავშირებულია ზემოთმოყვანილ პუნქტ I-ში მითითებულ გამოყენებასთან, როცა ეს შესაძლებელია კონტროლის ასეთი სახეობების ეფექტურობაზე ზიანის მიყენების გარეშე. წინამდებარე კონვენციის კერძოდ, 6-9 მუხლების დებულებები.

მუხლი 12. საგანგებო ზომები

1. საგანგებო ზომები, რომელთა შემოღებაც ხელშემკერელ მხარეებს შეიძლება მოუხდეთ განსაკუთრებული მდგომარეობის გამო, უნდა შეესაბამებოდეს მათი შემოღების გამომწვევ მიზეზებს და მათი გატარება უნდა შეჩერდეს ან გაუქმდეს ამ მიზეზების აცილებასთან ერთად.

2. ყველა შემთხვევაში, როდესაც ეს არ აყენებს ზიანს ამ ზომების ეფექტიანობას, ხელშემკერელი მხარეები აქვეყნებენ ამ ზომებთან დაკავშირებულ შესაბამის დებულებებს.

მუხლი 13. დანართები

1. წინამდებარე კონვენციის დანართები წარმოადგენენ ამ კონვენციის განუყოფელ ნაწილს.

2. ახალი დანართები, რომელიც კონტროლის სხვა სახეებს ეხება, შეიძლება შეტანილ იქნეს ამ კონვენციაში ქვემოთ მოცემულ 22-ე და 24-ე მუხლებში განსაზღვრული პროცედურების შესაბამისად.

მუხლი 14. დამოკიდებულება სხვა ხელშეკრულებებთან

მე-6 მუხლის დებულებებისათვის ზიანის მიყენების გარეშე წინამდებარე კონვენცია გავლენას არ ახდენს იმ ხელშეკრულებებიდან გამომდინარე უფლებებსა და ვალდებულებებზე, რომლებიც ამ კონვენციის ხელშემკერდმა მხარეებმა დადეს იმ დრომდე, სანამ მოცემული კონვენციის ხელშემკერდელი მხარეები გახდებოდნენ.

მუხლი 15.

წინამდებარე კონვენცია არ ეწინააღმდეგება უფრო ფართო შეღავათების გამოყენებას, რომელთა ურთიერთგადაცემასაც მოისურვებს ორი ან მეტი ხელშემკერდელი მხარე და არ ლახავს მე-16 მუხლში მოხსენიებულ ეკონომიკური ინტეგრაციის სფეროს რეგიონალური ორგანიზაციების, რომლებიც ხელშემკერდელ მხარეებს წარმოადგენენ, - უფლებებს გამოიყენონ თავიანთი კანონმდებლობა შიდა საზღვრებზე კონტროლისათვის იმ პირობით, რომ ეს არავითარ შემთხვევაში არ ამცირებს ამ კონვენციიდან გამომდინარე შეღავათების მოცულობას.

მუხლი 16. ხელმოწერა, რატიფიკაცია, მიღება და შეერთება

1. წინამდებარე კონვენცია, რომელიც შესანახად გადაცემა გაერთიანებული ერების გენერალურ მდივანს, ღიაა ყველა ქვეყნისა და ეკონომიკური ინტეგრაციის სფეროს სუვერენული სახელმწიფოებისაგან შემდგარი რეგიონალური ორგანიზაციებისათვის, რომლებიც კომპეტენტური არიან წინამდებარე კონვენციაში გათვალისწინებულ საკითხებთან დაკავშირებული მოლაპარაკებების წარმოებაში, საერთაშორისო შეთანხმებების დადებასა და გამოყენებაში.

2. პუნქტ I-ში ნახსენები ეკონომიკური ინტეგრაციის სფეროს ზემოხსენებულ რეგიონალურ ორგანიზაციებს მათ კომპეტენციაში შემავალ საკითხებთან დაკავშირებით შეუძლიათ თავისი სახელით განახორციელონ უფლებები და შეასრულონ ვალდებულებები, რომლებსაც ითვალისწინებს წინამდებარე კონვენცია იმ წევრი სახელმწიფოებისათვის, რომლებიც წარმოადგენენ ამ კონვენციის ხელშემკვრელ მხარეებს. ამ შემთხვევაში ასეთი ორგანიზაციების წევრ-სახელმწიფოებს არ შეუძლიათ დამოუკიდებლად განახორციელონ ეს უფლებები, ხმის უფლების ჩათვლით.

3. სახელმწიფოებს და ეკონომიკური ინტეგრაციის სფეროს ზემოთხსენებულ რეგიონალურ ორგანიზაციებს შეუძლიათ გახდნენ წინამდებარე კონვენციის ხელშემკვრელი მხარეები:

1. რატიფიკაციის, მიღების ან დამტკიცების შესახებ დოკუმენტის შესანახად გადაცემის გზით მისი ხელმოწერის შემდეგ, ან

2. შეერთების შესახებ დოკუმენტის შესანახად გადაცემის გზით.

3. წინამდებარე კონვენცია ღია იქნება ყველა სახელმწიფოებისა და პუნქტ I-ში ნახსენები ეკონო-

მიკური ინტეგრაციის სფეროს რეგიონალური ორგანიზაციების მიერ ხელმოწერისათვის გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის განყოფილებაში ჟენევაში 1983 წლის 1 აპრილიდან 1984 წლის 31 მარტის ჩათვლით.

4. 1983 წლის 1 აპრილიდან იგი ღია იქნება აგრეთვე შეერთებისათვის.

5. დოკუმენტები რატიფიკაციის, მიღების, დამტკიცების ან შეერთების შესახებ შესანახად გადაეცემა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ მდივანს.

მუხლი 17. ძალაში შესვლა

1. წინამდებარე კონვენცია ძალაში შედის სამი თვის შემდეგ, იმ დღიდან, როდესაც ხუთი სახელმწიფო შესანახად გადასცემს თავიანთ დოკუმენტებს რატიფიკაციის, მიღების, დამტკიცების ან შეერთების შესახებ.

2. მას შემდეგ, რაც ხუთი სახელმწიფო შესანახად გადასცემს თავიანთ დოკუმენტებს რატიფიკაციის, მიღების, დამტკიცების ან შეერთების შესახებ, წინამდებარე კონვენცია ძალაში შედის ყველა შემდგომი ხელშეკრული მხარეებისათვის მათ მიერ რატიფიკაციის, მიღების, დამტკიცების ან შეერთების შესახებ დოკუმენტების შესანახად გადაცემის დღიდან სამი თვის შემდეგ.

3. რატიფიკაციის, მიღების, დამტკიცების ან შეერთების შესახებ ნებისმიერი დოკუმენტი, რომელიც შესანახად გადაეცემა წინამდებარე კონვენციის რომელიმე შესწორების ძალაში შესვლის შემდეგ, წინამდებარე კონვენციის შეცვლილ ტექსტს მიეკუთვნება.

4. ნებისმიერი ასეთი დოკუმენტი, რომელი გადაეცემა შესანახად 22-ე მუხლში გათვალისწინებული პროცედურის მიხედვით მიღებული რაიმე შესწორების შემდეგ, მაგრამ მისი ძალაში შესვლამდე, მიეკუთ-

ენება წინამდებარე კონვენციის შეცვლილ ტექსტს ამ შეწორების ძალაში შესვლის დღიდან.

მუხლი 18. დენონსაცია

1. ყოველ ხელშემკერელ მხარეს შეუძლია წინამდებარე კონვენციის დენონსირება გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის მდივნისადმი მიმართული ნოტიფიკაციის¹⁸⁶ მეშვეობით.

2. დენონსაცია ძალაში შედის გენერალური მდივნის მიერ ნოტიფიკაციის მიღების დღიდან ექვსი თვის შემდეგ.

მუხლი 19. მოქმედების შეწყვეტა

თუ წინამდებარე კონვენციის ძალაში შესვლის შემდეგ იმ სახელმწიფოების რიცხვი, რომლებიც ხელშემკერელ მხარეებს წარმოადგენენ, ხუთზე ნაკლები იქნება, თანმიმდევრული თორმეტი თვისაგან შემდგარი ნებისმიერი პერიოდის განმავლობაში, წინამდებარე კონვენცია ზემოხსენებული თორმეტთვიანი პერიოდის გასვლის შემდეგ ძალას კარგავს.

მუხლი 20. დავის მოგვარება

1. ნებისმიერი დავა ორ ან მეტ ხელშემკერელ მხარეს შორის წინამდებარე კონვენციის განმარტებასთან დაკავშირებით, შეძლებისდაგვარად შეიძლება მოგვარდეს მათ შორის მოლაპარაკებით ანდა დავის მოგვარების სხვა საშუალებით.

2. ნებისმიერი დავა ორ ან მეტ ხელშემკერელ მხარეს შორის წინამდებარე კონვენციის განმარტებასთან

¹⁸⁶ ნოტიფიკაცია
... notifico

„ХРМОФ“, „ХРКОРУФ“

1. საერთაშ. სამართ. ერთი სახელმწიფოს მიერ მეორისათვის რისამე შეტყობინება ნოტის საშუალებით.

2. ფინანს შეტყობინება თამასუქის გაპროტესტების შესახებ

Source: უცხო სიტყვათა ლექსიკონი, 1989.

ან გამოყენებასთან დაკავშირებით, რომელიც ვერ მოგვარდება ამ მუხლის პუნქტი I-ით გათვალისწინებული საშუალებებით, ერთ-ერთი მხარის თხოვნით გადაეცემა საარბიტრაჟო სასამართლოს, რომელიც შემდეგნაირადაა შედგენილი: დავის ყოველი მხარე ნიშნავს არბიტრს და ეს არბიტრები ნიშნავენ სხვა არბიტრს, რომელიც თავმჯდომარე ხდება. თუ თხოვნის მიღებიდან სამი თვის შემდეგ ერთ-ერთმა მხარემ არ დანიშნა არბიტრი ან არბიტრებმა ვერ შეძლეს თავმჯდომარის არჩევა, ნებისმიერ მხარეს შეუძლია მიმართოს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ მდივანს თხოვნით დანიშნოს არბიტრი ან საარბიტრაჟო სასამართლოს თავმჯდომარე.

3. მე-2 პუნქტის დებულების შესაბამისად დანიშნული საარბიტრაჟო სასამართლოს გადაწყვეტილება საბოლოოა და სავალდებულოა დავაში მონაწილე მხარეებისათვის.

4. საარბიტრაჟო სასამართლო ადგენს პროცედურის თავის წესებს.

5. საარბიტრაჟო სასამართლო თავის გადაწყვეტილებას იღებს ხმების უმრავლესობით დავის მონაწილე მხარეებს შორის არსებული ხელშეკრულებებისა და საერთო საერთაშორისო სამართლის საფუძველზე.

6. ნებისმიერი უთანხმოება, რომელიც შეიძლება წამოიჭრას მონაწილე მხარეებს შორის საარბიტრაჟო გადაწყვეტილების განმარტებასა და შესრულებასთან დაკავშირებულ დავაში, შეიძლება ნებისმიერმა მხარემ გადასცეს განსახილველად იმ საარბიტრაჟო სასამართლოს, რომელმაც მიიღო ეს გადაწყვეტილება.

7. დავის ყოველი მხარე თავის თავზე იღებს მის

მიერ დანიშნული არბიტრის და საარბიტრაჟო განხილვაში თავისი წარმომადგენლების მომსახურებასთან დაკავშირებულ ხარჯებს. თავმჯდომარის მომსახურებასთან დაკავშირებულ და სხვა ხარჯებს დავის მონაწილე მხარეები თანაბრად გაიღებენ.

მუხლი 21. შენიშვნები

1. ნებისმიერ ხელშემკერელ მხარეს შეუძლია წინამდებარე კონვენციის ხემოწერის, რატიფიკაციის, მიღების, დამტკიცების ან მასთან შეერთების მომენტში განაცხადოს, რომ იგი არ თელის თავს შეზღუდულად ამ კონვენციის მე-20 მუხლის 2-7 პუნქტებით. სხვა ხელშემკერელი მხარეები არ იქნებიან დაკავშირებულნი ამ პუნქტებთან ნებისმიერი ხელშემკერელი მხარის მიმართ, რომელმაც ასეთი შენიშვნა გააკეთა.

2. ნებისმიერი ხელშემკერელი მხარე, რომელმაც ამ მუხლის I-ლი პუნქტის შესაბამისად შემოიტანა შენიშვნა, შეუძლია ნებისმიერ დროს მოხსნას ეს შენიშვნა გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური მდივნის შეტყობინების გზით.

3. გარდა ამ მუხლის I პუნქტში გათვალისწინებული შენიშვნებისა, არავითარი სხვა შენიშვნა წინამდებარე კონვენციის მიმართ არ დაიშვება.

მუხლი 22. წინამდებარე კონვენციაში შესწორების შეტანის პროცედურა

1. წინამდებარე კონვენციაში, დანართის ჩათვლით, შესწორებები შეიძლება შეტანილ იქნეს ნებისმიერი ხელშემკერელი მხარის მიერ ამ მუხლში დადგენილი პროცედურების შესაბამისად.

2. წინამდებარე კონვენციასთან დაკავშირებით შემოთავაზებულ ნებისმიერ შესწორებას მე-7 დანართში მოცემული პროცედურის წესების შესაბამისად განიხილავს ყველა მხარისაგან შემდგარი ადმინისტრაციული კომიტეტი. ნებისმიერ ასეთ შემოწმებას,

რომლის განხილვა ან შემუშავება ხდება ადმინისტრაციული კომიტეტის სესიაზე და რომელიმე ამ სესიის მიერ არის მოწონებული, - გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური მდივანი უგზავნის ხელშემკერელ მხარეებს მიღებისათვის.

3. წინა პუნქტის შესაბამისად გაგზავნილი ნებისმიერი შემოთავაზებული შესწორება ყველა ხელშემკერელი მხარისათვის ძალაში შედის შემოთავაზებული შესწორების შესახებ შეტყობინების თარიღის შემდეგ თორმეტთვიანი პერიოდის გასვლიდან სამი თვის შემდეგ, თუ ამ ხნის განმავლობაში გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურმა მდივანმა რომელიმე ქვეყნიდან, რომელიც ხელშემკერელ მხარეს წარმოადგენს ან ეკონომიკური ინტეგრაციის სფეროს რეგიონალური ორგანიზაციიდან, რომელიმე ხელშემკერელ მხარეს წარმოადგენს და მოქმედებს მე-16 მუხლის მე-2 პუნქტში მითითებული პირობების შესაბამისად არ მიიღო შემოთავაზებული შესწორების საწინააღმდეგო მოსაზრებები.

4. შემოთავაზებული შესწორების მიმართ საწინააღმდეგო აზრის გამოთქმის შემთხვევაში, რომელიც ამ მუხლის მე-3 პუნქტის შესაბამისად იქნება გაკეთებული, შესწორება არ ითვლება მიღებულად და მასთან დაკავშირებით არავითარი ზომები არ ხორციელდება.

მუხლი 23. მოთხოვნები, შეტყობინებები, საწინააღმდეგო მოსაზრებები

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური მდივანი ატყობინებს ხელშემკერელ ყველა მხარეს და ყველა სახელმწიფოს 22-ე მუხლის შესაბამისად ყველა სახის მოთხოვნებს, შეტყობინებებს და საწინააღმდეგო მოსაზრებებს, ყველა შესწორების ძალაში შესვლის თარიღს.

მუხლი 24. კონფერენცია გადასინჯვის შესახებ

წინამდებარე კონვენციის ხელშემკერელ ძალაში შესვლიდან ხუთი წლის შემდეგ ნებისმიერ მხარეს გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური მდივნის სახელზე გაგზავნილი შეტყობინებების საშუალებით შეუძლია მითხოვოს კონფერენციის მოწვევა წარმოდგენილი კონვენციის გადასახედად, იმ წინადადებების მითითებით, რომლებიც უნდა განიხილოს ამ კონფერენციამ. ამ შემთხვევაში:

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური მდივანი ატყობინებს ამის შესახებ ყველა ხელშემკერელ მხარეს და სთავაზობს მათ სამი თვის ვადაში წარმოადგინონ თავიანთი შენიშვნები პირველად წინადადებებთან დაკავშირებით, აგრეთვე სხვა წინადადებები, რომელთა განხილვაც კონფერენციაზე მათთვის სასურველი იქნება;

გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური მდივანი ატყობინებს აგრეთვე ყველა ხელშემკერელ მხარეს ნებისმიერი სხვა შემოთავაზებული წინადადებების ტექსტს და იწვევს კონფერენციას გადასინჯვის შესახებ, თუ შეტყობინების შემდეგ ექვსი თვის განმავლობაში ხელშემკერელი მხარეების მესამედი მაინც ატყობინებს მას თავის თანხმობას ასეთი კონფერენციის მოწვევის შესახებ;

მაგრამ, თუ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური მდივანი თვლის, რომ გადასინჯვის შესახებ წინადადება შეიძლება განიხილოს, როგორც წინადადება შესწორების შეტანის შესახებ 22-ე მუხლის პუნქტ I-ის შესაბამისად, მაშინ წინადადებების შემომტანი მხარის თანხმობით მას შეუძლია პროცედურის ნაცვლად მიმართოს 22-ე მუხლში მითითებულ შესწორებების შეტანის პროცედურას.

მუხლი 25. შეტყობინება

გარდა 23-ე და 27-ე მუხლებში გათვალისწინებული შეტყობინებისა და ცნობებისა, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური მდივანი ატყობინებს ყველა სახელმწიფოს:

ხელმოწერის, რატიფიკაციის, მიღების, დამტკიცების და შეერთების შესახებ 16-ე მუხლის შესაბამისად;

წინამდებარე კონვენციის ძალაში შესვლის თარიღებს მე-17 მუხლის შესაბამისად;

დენონსაციების შესახებ მე-18 მუხლის შესაბამისად;

წინამდებარე კონვენციის მოქმედების შეწყვეტის შესახებ მე-19 მუხლის შესაბამისად;

21 მუხლის მიხედვით გაკეთებული შენიშვნების შესახებ.

მუხლი 26. დამოწმებული ასლები

1984 წლის 31 მარტის შემდეგ გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალური მდივანი წინამდებარე კონვენციის ორ სათანადოდ დამოწმებულ ასლს უფზავნის ყოველ ხელშემკერელ მხარეს და ყველა სახელმწიფოს, რომლებიც არ წარმოადგენენ ხელშემკერელ მხარეებს.

შესრულებულია ჟენევაში 1982 წლის 21 ოქტომბერს ერთ დედნად, რომლის ინგლისური, ესპანური, რუსული და ფრანგული ტექსტები თანაბრად ავთენტიურია.

ამის დასადასტურებლად ქვემოთ ხელისმოწერნი სრულუფლებიანი წარმომადგენლებია, რომლებიც საამისოდ სათანადოდ უფლებამოსილნი არიან.

წანართი I

საბაჟო კონტროლის და კონტროლის სხვა სახეობის შეთანხმება

მუხლი 1. პრინციპები

ყველა საზღვარზე საბაჟოების არსებობისა და მათი მუშაობის საერთო ხასიათის გათვალისწინებით შესაძლებლობის ფარგლებში კონტროლის სხვა სახეობების ორგანიზების კოორდინირება ხდება საბაჟო კონტროლთან.

ამ პირობების შესრულებისათვის აუცილებლობის შემთხვევაში დასაშვებია ყველა ან ცალკეული სახეობის კონტროლის განხორციელება არა საზღვარზე იმ პირობით, რომ გამოყენებული პროცედურები ხელს შეუწყობენ ტვირთის საერთაშორისო გადაზიდვის გაიოლებას.

მუხლი 2.

საბაჟოს უნდა ჰქონდეს სრული ინფორმაცია იურიდიულ მითითებებზე ან წესებზე, რომლებმაც შეიძლება მოითხოვონ საბაჟოების განსხვავებული კონტროლის სხვა სახეობების განხორციელება.

თუ დადგენილია კონტროლის სხვა სახეობის განხორციელების აუცილებლობა, საბაჟო აწევის ამის შესახებ ინფორმაციას შესაბამის სამსახურებს და თანამშრომლობს მათთან.

მუხლი 3. კონტროლის ორგანიზება

იმ შემთხვევაში, როდესაც აუცილებელია ერთ ადგილას რამდენიმე სახის კონტროლის განხორციელება, კომპეტენტური სამსახურები ყველა სათანადო ზომებს იღებენ იმისათვის, რომ გაატარონ ისინი

შეძლებისდაგვარად ერთდროულად ან რაც შეიძლება მოკლე დროში.

ისინი ყველა ღონეს ხმარობენ, რომ მოახდინონ თავიანთი მოთხოვნების კოორდინაცია დოკუმენტებთან და ინფორმაციასთან დაკავშირებით.

კერძოდ, კომპეტენტური სამსახურები ყველა აუცილებელ ზომებს იღებენ იმისათვის, რომ იმ ადგილას, სადაც კონტროლია, იყოს აუცილებელი პერსონალი და მოწყობილობა.

საბაჟოების კომპეტენტური სამსახურების მიერ მათთვის უფლებამოსილების მინიჭებისას შეუძლიათ მათი სახელით განახორციელონ ყველა ან ზოგიერთი სახის კონტროლი, რომლის პასუხისმგებლობა ამ სამსახურებს ეკისრებათ. ასეთ შემთხვევაში ეს სამსახურები უზრუნველყოფენ საბაჟოებს ყველა აუცილებელი საშუალებებით.

მუხლი 4. კონტროლის შედეგები

ყველა საკითხების ირგვლივ, რომლებსაც მოიცავს წინამდებარე კონვენცია, საკონტროლო სამსახურები და საბაჟოები დაუყოვნებლივ ახდენენ შესაბამისი ინფორმაციის ურთიერთგაცვლას იმისათვის, რომ უზრუნველყონ კონტროლის სათანადო სახეობების ეფექტიანობა.

განხორცილებული კონტროლის შედეგებზე დაყრდნობით კომპეტენტური სამსახური იღებს გადაწყვეტილებას იმის შესახებ, თუ შემდგომ როგორ მოიქცეს მოცემულ ტვირთთან დაკავშირებით და აუცილებლობის შემთხვევაში აწვდის ინფორმაციას კომპეტენტურ სამსახურებს, რომლებიც სხვა სახეობების კონტროლს ახორციელებენ. ამ გადაწყვეტილების საფუძველზე საბაჟო განსაზღვრავს ასეთი ტვირთისათვის შესაბამის საბაჟოს რეჟიმს.

დანართი 2

სამედიცინო-სანიტარული კონტროლი

მუხლი 1. პრინციპები

სადაც არ უნდა ტარდებოდეს სამედიცინო-სანიტარიული კონტროლი, ის ხორციელდება წინამდებარე კონვენციაში, კეროდ 1 დანართში განსაზღვრული პრინციპების შესაბამისად.

მუხლი 2. ინფორმაცია

ყველა ხელშემკერელი მხარე უზრუნველყოფს, რომ ნებისმიერ დაინტერესებულ პირს დაუყოვნებლივ მიეწოდოს შემდეგი ინფორმაცია:

ტვირთის თაობაზე, რომლებიც ექვემდებარებიან სამედიცინო-სანიტარიულ კონტროლს;

ადგილების თაობაზე, რომლებშიც მოცემული ტვირთები შეიძლება კონტროლისათვის იქნეს წარმოდგენილი;

სამედიცინო-სანიტარიულ კონტროლთან დაკავშირებული საკანონმდებლო აქტებისა და წესებით გათვალისწინებული მოთხოვნების და აგრეთვე ჩვეულებრივად გამოსაყენებელი პროცედურების თაობაზე.

მუხლი 3. კონტროლის ორგანიზება

კონტროლის სამსახურები თვალს ადევნებენ იმას, რომ სასაზღვრო პუნქტები, რომლებზეც შეიძლება სამედიცინო-სანიტარიული კონტროლის ჩატარება, აღიჭურვონ აუცილებელი მოწყობილობით.

სამედიცინო-სანიტარიული კონტროლი შეიძლება განხორციელდეს აგრეთვე ქვეყნის შიგნით განლაგებულ პუნქტებში, თუ წარმოდგენილი მოწმობები და გადატანის საშუალებები ნათლად მოწმობენ იმას, რომ ტვირთი გადაზიდვის დროს არ შეიძლება გაფუჭდეს ან გახდეს მოწამელის წყარო.

მოქმედი კონვენციების ფარგლებში ხელშემკრელი მხარეები შეძლებისდაგვარად ისწრაფვიან შეამცირონ სწრაფუჭებადი ტვირთების ფიზიკური კონტროლი.

იმ შემთხვევაში, როდესაც აუცილებელია ტვირთის დაკავება სამედიცინო-სანიტარიული კონტროლის შედეგების მიღებამდე, ხელშემკრელი მხარეების კომპეტენტური სამსახურები იღებენ ზომებს იმისათვის, რომ ტვირთები ინახებოდეს ისეთ პირობებში, რომლებიც უზრუნველყოფენ მათ შენახვას საბაჟო ფორმალობების შემთხვევაში.

მუხლი 4. სატრანზიტო ტვირთები

მოქმედი კონვენციების ფარგლებში ხელშემკრელი მხარეები შეძლებისდაგვარად ათავისუფლებენ სატრანზიტო ტვირთებს სამედიცინო-სანიტარიული კონტროლისაგან, ამ შემთხვევაში, როდესაც არ არსებობს მოწამვლის საფრთხე.

მუხლი 5. თანამშრომლობა

სამედიცინო-სანიტარიული სამსახურები ახორციელებენ თანამშრომლობას სხვა ხელშემკრელი მხარეების შესაბამის სამსახურებთან იმისათვის, რომ დააჩქარონ სამედიცინო-სანიტარულ კონტროლს დაქვემდებარებული სწრაფუჭებადი ტვირთების გატარება, კერძოდ, სასარგებლო ინფორმაციის გაცვლით.

იმ შემთხვევაში, როდესაც ხდება სწრაფუჭებადი ტვირთების პარტიების დაკავება სამედიცინო-სანიტარიული კონტროლის დროს, კომპეტენტური სამსახური იღებს ზომებს, იმისათვის, რომ უმოკლეს ვადაში შეატყობინოს ამის შესახებ ექსპორტიორი ქვეყნის შესაბამისი სამსახურს დაკავების მიზეზებისა და ტვირთების მიმართ მიღებული ზომების მითითებით.

დანართი 3

ვეტერინალური კონტროლი

მუხლი 1. პრინციპები

ვეტერინალური კონტროლი, სადაც არ უნდა ტარდებოდეს იგი, ხორციელდება წინამდებარე კონვენციაში, კერძოდ, მის 1 დანართში განსაზღვრული პრინციპების შესაბამისად.

მუხლი 2. განსაზღვრებანი

წარმოდგენილი კონვენციის I „დ“ მუხლში განსაზღვრული ვეტერინალური კონტროლი მოიცავს აგრეთვე ცხოველებისა და ცხოველური წარმოშობის პროდუქტების გადაზიდვის პირობებს და საშუალებების კონტროლს. მასში შეიძლება შედიოდეს აგრეთვე ხარისხის, სტანდარტებისა და სხვადასხვა წესების კონტროლი, მაგალითად, კონტროლი საფრთხის ქვეშ მყოფი სახეობების შენარჩუნების მიზნით, რომელიც ეფექტიანობის მოსაზრებით, ხშირად არის დაკავშირებული ვეტერინალური კონტროლთან.

მუხლი 3. ინფორმაცია

ყოველი ხელშემკვერელი მხარე უზრუნველყოფს, რომ ნებისმიერ დაინტერესებულ პირს დაუყოვნებლივ მიეწოდოს შემდეგი ინფორმაცია:

ვეტერინალურ კონტროლს დაქვემდებარებული ტვირთების შესახებ; ადგილის შესახებ, რომელზეც ტვირთები შეიძლება იქნენ წარმოდგენილნი კონტროლისათვის; ავადმყოფობების შესახებ, რომლის თაობაზე შეტყობინება სავალდებულოა; ვეტერინალურ კონტროლთან დაკავშირებული საკანონმდებლო აქტებითა და წესებით გათვალისწინებული მოთხოვნების

და აგრეთვე იმ პროცედურების შესახებ, რომლებსაც ჩვეულებრივ იყენებენ.

მუხლი 4. კონტროლის ორგანიზება

ხელშემკერელი მხარეები ისწრაფვიან:

შექმნან, სადაც ეს აუცილებელი და შესაძლებელია, ვეტერინალური კონტროლის სათანადო მოწყობილობა გადაზიდვის მოთხოვნის შესაბამისად.

ხელი შეუწყონ ტვირთების გატარებას, კერძოდ ვეტერინალური და საბაჟო სამსახურების სამუშაო საათების კოორდინირების და ტვირთების საბაჟო წმენდის ჩატარების უზრუნველყოფის გზით ისეთ საათებში, რომლებიც არ არის გათვალისწინებული მუშაობის ჩვეულებრივი გრაფიკით, თუ შეტყობინება მათი მოსვლის შესახებ დროულად იქნა მიღებული.

ცხოველური წარმოშობის პროცედურების ვეტერინალური კონტროლი შეიძლება განხორციელდეს ქვეყნის შიგნით განლაგებულ პუნქტებში თუ შესაძლებელია ამის დასაბუთება და თუ გამოყენებული იქნება ისეთი სატრანსპორტო საშუალებები, რომ პროდუქტები არ გაფუჭდება ან არ გახდება მოწამვლის წყარო მათი გადაზიდვის დროს.

მოქმედი კონვენციების ფარგლებში ხელშემკერელი მხარეები ისწრაფვიან შეძლებისდაგვარად შეამცირონ სწრაფფუჭებადი გადასაზიდი ტვირთების ფიზიკური კონტროლი.

იმ შემთხვევაში, როცა აუცილებელია ტვირთების დაკავება ვეტერინალური კონტროლის შედეგების მიღებამდე, ხელშემკერელი მხარეების კომპეტენტური საკონტროლო სამსახურები იღებენ ზომებს იმისათვის, რომ ტვირთების შენახვა განხორციელდეს მინიმალური საბაჟო ფორმალობებით და ისეთ პირობებში,

რომლებიც უზრუნველყოფენ მათ საიმედო კარანტინს და შენახვას.

მუხლი 5. სატრანზიტო ტვირთები

მოქმედი კონვენციების ფარგლებში, ხელშემკერედი მხარეები იმ შემთხვევაში, როცა არ არსებობს მოწამელის საფრთხე, შეძლებისდაგვარად ათავისუფლებენ კონტროლისაგან ტრანზიტით გადასატანი ცხოველური წარმოშობის პროდუქტებს.

მუხლი 6. თანამშრომლობა

ვეტერინალური კონტროლის სამსახურები ახორციელებენ თანამშრომლობას სხვა ხელშემკერედი მხარეების შესაბამის სამსახურებთან იმისათვის, რომ დააჩქარონ ვეტერინალურ კონტროლს დაქვემდებარებული ტვირთების გატარება, კერძოდ, სასარგებლო ინფორმაციის გაცვლის გზით.

იმ შემთხვევაში, როცა სწრაფფუჭებადი პროდუქტების ან ცხოველების პარტიის დაკავება ხდება ვეტერინალური კონტროლის დროს, კომპეტენტური სამსახური იღებს ზომებს იმისათვის, რომ უმოკლეს ვადაში შეატყობინოს ამის შესახებ ექსპორტიორი ქვეყნის შესაბამის სამსახურს დაკავების მიზეზებსა და ტვირთებთან დაკავშირებული მიღებული ზომების მითითებით.

დანართი 4

ფიტოსანიტარიული კონტროლი

მუხლი 1. პრინციპები

ფიტოსანიტარიული კონტროლი რა ადგილზეც უნდა ხორციელდებოდეს, იგი ტარდება წინამდებარე კონვენციაში, კერძოდ, მის I დანართში განსაზღვრული პრინციპების შესაბამისად.

მუხლი 2. განსაზღვრებანი

წინამდებარე კონვენციის მე-8 მუხლში განსაზღვრული ფიტოსანიტარიული კონტროლი მოიცავს მცენარეთა და მცენარეული წარმოშობის პროდუქტების გადაზიდვის პირობებსა და საშუალებების კონტროლსაც. მან შეიძლება მოიცვას აგრეთვე ზომები, რომლებიც მიმართულია მცენარეთა ისეთი სახეობის შესანარჩუნებლად, რომლებსაც გაქრობა ემუქრებათ.

მუხლი 3. ინფორმაცია

ყოველი ხელშემკვერელი მხარე უზრუნველყოფს, რომ ნებისმიერ დაინტერესებულ პირს დაუყოვნებლად მიეწოდოს შემდეგი ინფორმაცია:

ტვირთების თაობაზე, რომლებზეც ვრცელდება სპეციალური ფიტოსანიტარიული პირობები;

ადგილების თაობაზე, რომლებზეც ცალკეული მცენარეები და მცენარეული წარმოშობის პროდუქტები შეიძლება იქნენ წარმოდგენილი კონტროლისათვის;

მცენარეთა და მცენარეული წარმოშობის პროდუქტების მავნებლების ჩამონათვალი, რომელთა მიმართაც მოქმედებს აკრძალვები და შეზღუდვები;

ფიტოსანიტარიული კონტროლის მიმართ საკანონმდებლო აქტებითა და წესებით გათვალისწინებული მოთხოვნების ჩამონათვალი, აგრეთვე ინფორმა-

ცია ჩვეულებრივი გამოსაყენებელი პროცედურების შესახებ.

მუხლი 4. კონტროლის ორგანიზება

ხელშემკერელი მხარეები ისწრაფვიან:

შექმნან სადაც ეს საჭიროა და შესაძლებელია, შესაბამისი მოწყობილობები ფიტოსანიტარიული კონტროლის, შენახვის, დეზინფექციისა და დეზინფექციისათვის გადაზიდვის მოთხოვნების შესაბამისად;

ხელი შეუწყონ ტვირთების გატარებას, კერძოდ, ფიტოსანიტარიული და საბაჟო სამსახურების სამუშაო საათების კოორდინაციის გზით და სწრაფფუჭებადი პროდუქტების საბაჟო წმენდის ჩატარების შესაძლებლობის უზრუნველყოფით ისეთ საათებში, რომლებიც არ არის გათვალისწინებული მუშაობის ჩვეულებრივი გრაფიკით და, შეტყობინება მათ შემოსვლის შესახებ დროულად იქნა მიღებული.

მცენარეებისა და მცენარეული წარმოშობის პროდუქტების ფიტოსანიტარიული კონტროლი შეიძლება ჩატარდეს ქვეყნის შიგნით განლაგებულ პუნქტებში, თუ შესაძლებელი იქნება იმის დამტკიცება და თუ სატრანსპორტო საშუალებები ისეთია, რომ ეს პროდუქტები არ შეიძლება გადაიქცნენ მოწამელის წყაროდ მათი გადაზიდვის დროს.

მოქმედი კონვენციების ფარგლებში ხელშემკერელი მხარეები ისწრაფვიან შეძლებისდაგვარად შეამცირონ იმ გადასაზიდი მცენარეების, რომლებიც სწრაფად იღუპებიან და სწრაფფუჭებადი მცენარეული წარმოშობის პროდუქტების ფიზიკური კონტროლი.

იმ შემთხვევაში, როცა აუცილებელია ტვირთების დაკავება ფიტოსანიტარიული კონტროლის შედეგების მიღებამდე, ხელშემკერელი მხარეების კომპეტენტური

საკონტროლო სამსახურები ზომებს იღებენ იმისათვის, რომ ტვირთების შენახვა განხორციელდეს მინიმალური საბაჟო ფორმალობებითა და ისეთ პირობებში, რომლებიც უზრუნველყოფენ მათ საიმედო კარანტინს და შენახვას.

მუხლი 5. სატრანზიტო ტვირთები

მოქმედი კონვენციების ფარგლებში, გარდა იმ შემთხვევებისა, როდესაც ასეთი ზომები აუცილებელია მცენარეთა დაცვისათვის, ხელშემკერელი მხარეები მათ ქვეყნებში შეძლებისდაგვარად ათავისუფლებენ სატრანზიტო ტვირთებს ფიტოსანიტარიული კონტროლისაგან.

მუხლი 6. თანამშრომლობა

ფიტოსანიტარიული სამსახურები ახორციელებენ თანამშრომლობას ხელშემკერელი სხვა მხარეების შესაბამის სამსახურებთან იმისათვის, რომ ფიტოსანიტარიულ კონტროლს დაქვემდებარებული მცენარეებისა და მცენარეული წამოშობის პროდუქტების გატარება, კერძოდ, სასარგებლო ინფორმაციის გაცვლის გზით.

იმ შემთხვევაში, როდესაც მცენარეთა და მცენარეული წარმოშობის პარტიების დაკავება ხდება ფიტოსანიტარიული კონტროლის დროს, კომპეტენტური სამსახური იღებს ზომებს იმისათვის, რომ ამის შესახებ უმოკლეს ვადაში შეატყობინონ ექსპორტიორი ქვეყნის შესაბამის სამსახურს დაკავებისა და ტვირთების მიმართ მიღებული ღონისძიებების მითითებით.

დანართი 5

ტექნიკურ სტანდარტებთან შესაბამისობის კონტროლი

მუხლი 1. პრინციპები

წინამდებარე კონვენციაში გათვალისწინებული ტვირთების მიმართ ტექნიკურ სტანდარტებთან შესაბამისობის კონტროლი, სადაც არ უნდა ხორციელდებოდეს იგი, ტარდება წინამდებარე კონვენციის, კერძოდ, მის I დანართში განსაზღვრული პრინციპების მიხედვით.

მუხლი 2. ინფორმაცია

ყოველი ხელშემკვრელი მხარე უზრუნველყოფს, რომ ნებისმიერ დაინტერესებულ პირს დაუყოვნებლივ მიეწოდოს შემდეგი ინფორმაცია:

მის მიერ გამოყენებული სტანდარტების შესახებ;

იმ ადგილის შესახებ, სადაც ტვირთები უნდა იქნენ წარდგენილნი კონტროლისათვის.

ტექნიკურ სტანდარტებთან შესაბამისობაზე კონტროლის მიმართ საკანონმდებლო აქტებითა და წესებით გათვალისწინებული მოთხოვნების, აგრეთვე ჩვეულებრივად გამოყენებული პროცედურების შესახებ.

მუხლი 3. სტანდარტების შეთანხმება

საერთაშორისო სტანდარტების უქონლობის შემთხვევაში ხელშემკვრელი მხარეები, რომლებიც ეროვნულ სტანდარტებს იყენებენ, ყველა ღონეს ხმარობენ მათ შესათანხმებლად საერთაშორისო ხელშეკრულებების დადების გზით.

მუხლი 4. კონტროლის ორგანიზება

ხელშემკვრელი მხარეები ისწრაფვიან:

განახორციელონ, სადაც ეს აუცილებელი და შესაძლებელია, ტექნიკურ სტანდარტებთან შესაბამისო-

ბის კონტროლის პუნქტების ორგანიზება, გადაზიდვის მოთხოვნათა შესაბამისად.

ხელი შეუწყო ტვირთების გატარებას, კერძოდ ტექნიკურ სტანდარტებთან შესაბამისობის კონტროლზე პასუხისმგებლობის სამსახურებისა და საბაჟო სამსახურების, სამუშაო საათების კოორდინაციის გზით და სწრაფფუჭებადი ტვირთების საბაჟო წმენდის შესაძლებლობის უზრუნველყოფით ისეთ საათებში, რომლებიც არ არის გათვალისწინებული მუშაობის ჩვეულებრივი გრაფიკით, თუ შეტყობინება მათი შემოსვლის შესახებ დროულად იქნა მღებული.

ტექნიკურ სტანდარტებთან შესაბამისობის კონტროლი შეიძლება განხორციელდეს აგრეთვე ქვეყნის შიგნით განლაგებულ პუნქტში, თუ შესაძლებელი იქნება დამტკიცება იმისა თუ გამოყენებული სატრანსპორტო საშუალებები ისეთია, რომ ეს ტვირთები, განსაკუთრებით კი სწრაფფუჭებადი ტვირთები არ გაფუჭდებიან გადაზიდვის დროს.

მოქმედი კონვენციის ფარგლებში ხელშემკვრელი მხარეები ისწრაფვიან შეძლებისდაგვარად შეამცირონ გადასახადი, ტექნიკურ სტანდარტებთან შესაბამისობის კონტროლს დაქვემდებარებული სწრაფფუჭებადი ტვირთების ფიზიკური კონტროლი.

ხელშემკვრელი მხარეები ორგანიზაციას უკეთებენ ტექნიკურ სტანდარტებთან შესაბამისობის კონტროლს, უთანხმებენ რა ყოველთვის, როცა ეს შესაძლებელია, პროცედურებს, რომლებსაც იყენებენ ამ სახის კონტროლზე პასუხისმგებელი სამსახურები და, პროცედურებს, რომლებსაც იყენებენ სხვა სახეობების კონტროლისა და დათვალიერების ჩატარებაზე პასუხისმგებელი სამსახურები.

იმ შემთხვევაში, როდესაც ხდება სწრაფფუჭე-

ბადი ტვირთების დაკავება ტექნიკურ სტანდარტებთან შესაბამისობის კონტროლის შედეგების მიღებამდე, ხელშემკერელი მხარეების კომპეტენტური საკონტროლო სამსახურები ყველა ღონეს ხმარობენ იმისათვის, რომ ტვირთების შენახვა ან სატრანსპორტო საშუალებების გაჩერება ხორციელდებოდეს მინიმალური საბაჟო ფორმალობებით და ისეთ პირობებში, რომლებიც უზრუნველყოფენ ტვირთის შენახვას.

მუხლი 5. სატრანზიტო ტვირთები

ტექნიკურ სტანდარტებთან შესაბამისობის კონტროლი ჩვეულებრივ არ ხორციელდება იმ ტვირთების მიმართ, რომელთა გადაზიდვა ტრანზიტის რეჟიმში ხდება.

მუხლი 6. თანამშრომლობა

ტექნიკურ სტანდარტებთან შესაბამისობის კონტროლის განხორციელებამდე პასუხისმგებელი სამსახურები თანამშრომლობენ სხვა ხელშემკერელი მხარეების შესაბამის სამსახურებთან, რათა დააჩქარონ ტექნიკურ სტანდარტებთან შესაბამისობის კონტროლს დაქვემდებარებული სწრაფფუჭებადი ტვირთების გატარება, კერძოდ, სასარგებლო ინფორმაციის გაცვლის გზით.

იმ შემთხვევაში, როდესაც ხდება სწრაფფუჭებადი ტვირთების პარტიის დაკავება ტექნიკურ სტანდარტებთან შესაბამისობის კონტროლის დროს, კომპეტენტური სამსახური ზომებს იღებს იმისათვის, რომ უმოკლეს ვადაში შეატყობინოს ამის შესახებ ექსპორტიორი ქვეყნის შესაბამის სამსახურს დაკავების მიზეზებისა და ტვირთების მიმართ მიღებული ზომების მითითებით.

დანართი 6 ხარისხის კონტროლი

მუხლი 1

წინამდებარე კონვენციაში გათვალისწინებული ტვირთების ხარისხის კონტროლი, სადაც არ უნდა განხორციელდეს იგი, ტარდება ამ კონვენციით, კერძოდ, მის I დანართში განსაზღვრული პრინციპების თანახმად.

მუხლი 2. ინფორმაცია

ყოველი ხელშემკრელი მხარე უზრუნველყოფს რომ ყოველ დაინტერესებულ პირს დაუყოვნებლოვ მიეწოდოს შემდეგი ინფორმაცია: ადგილის შესახებ, სადაც ტვირთები უნდა იქნენ წარმოდგენილი კონტროლისათვის; ხარისხის კონტროლის მიმართ საკანონმდებლო აქტებითა და წესებით გათვალისწინებული მოთხოვნების, აგრეთვე ჩვეულებრივი პროცედურების შესახებ.

მუხლი 3. კონტროლის ორგანიზება

ხელშემკრელი მხარეები ისწრაფვიან:

განახორციელონ, სადაც ეს აუცილებელი და შესაძლებელია, ხარისხის კონტროლის პუნქტების ორგანიზება გადაზიდვების მოთხოვნების შესაბამისად;

ხელი შეუწყონ ტვირთების გატარებას, კერძოდ ხარისხის კონტროლისა და საბაჟო კონტროლის სამსახურების სამუშაო საათების კოორდინაციისა და სწრაფფუჭებადი საბაჟო წმენდის შესაძლებლობის უზრუნველყოფის საშუალებით იმ საათებში, რომელიც არ არის გათვალისწინებული მუშაობის ჩვეულებრივი გრაფიკით, თუ შეტყობინება მათი შემოსვლის შესახებ დროულად იქნა მიღებული.

ხარისხის კონტროლი შეიძლება განხორციელდეს ქვეყნის შიგნით განლაგებულ პუნქტებში იმ პირობით,

რომ გამოყენებული პროცედურები ხელს შეუწყობს ტვირთების საერთაშორისო გადაზიდვებს.

მოქმედი კონვენციის ფარგლებში ხელშემკერელი მხარეები ისწრაფვიან შეძლებისდაგვარად შეამცირონ ხარისხის კონტროლს დაქვემდებარებული სწრაფფუჭებადი გადასაზიდი ტვირთების ფიზიკური კონტროლი.

ხელშემკერელი მხარეები ორგანიზაციას უკეთებენ ხარისხის კონტროლს, ათანხმებენ რა, როცა ეს შესაძლებელია, ამ კონტროლზე პასუხისმგებელი სამსახურის მიერ გამოყენებულ პროცედურებს, რომლებსაც იყენებენ კონტროლის სხვა სახეობაზე და დათვალიერებაზე პასუხისმგებელი სამსახურები.

მუხლი 4. სატრანზიტო ტვირთები

ხარისხის კონტროლი ჩვეულებრივ არ ხორციელდება იმ ტვირთების მიმართ, რომელთა გადაზიდვაც გამჭოლი ტრანზიტის რეჟიმში ხდება.

მუხლი 5. თანამშრომლობა

1. ხარისხის კონტროლის სამსახურები თანამშრომლობენ სხვა ხელშემკერელი მხარეების შესაბამის სამსახურებთან, რათა დააჩქარონ ხარისხის კონტროლს დაქვემდებარებულ სწრაფფუჭებადი ტვირთების გატარება, კერძოდ სასარგებლო ინფორმაციის გაცემის გზით.

2. იმ შემთხვევაში, როცა ხდება სწრაფფუჭებადი ტვირთების პარტიების დაკავება ხარისხის კონტროლის დროს, კომპეტენტური სამსახურები ზომებს იღებენ იმისათვის, რომ უმოკლეს ვადაში შეატყობინონ ამის შესახებ ექსპორტიორი ქვეყნის შესაბამის სამსახურს, დაკავების მიზეზებისა და ტვირთების მიმართ მიღებული ზომების მითითებით.

დანართი 7
ძირითადი საერთაშორისო
საბაჟო კონვენციები

საერთაშორისო საბაჟო კონვენცია „საბაჟო პროცედურების გამარტივებისა და ჰარმონიზაციის შესახებ“ (კიოტო 1973).

ამ კონვენციას იმდენად დიდი მნიშვნელობა ენიჭება, რომ მას ხშირად „საბაჟო საქმის ბიბლიასაც“ კი უწოდებენ. კონვენცია მოიცავს ცალკე არსებული საბაჟო კოდექსის სტრუქტურას (ზოგიერთი გამონაკლისის გარდა, მაგ; არ განსაზღვრავს საბაჟო ღირებულებას). კონვენცია შედგება: ძირითადი ტექსტი, გენერალური დანართი და სპეციალური დანართები. რომელიმე ქვეყანა მიერთებულად რომ ჩაითვალოს მოცემულ კონვენციასთან, ამისათვის საჭიროა იგი მიუერთდეს აღნიშნული კონვენციის ძირითად ტექსტს და გენერალურ დანართს, სპეციალურ დანართებზე მიერთება სავალდებულო არ არის.

როგორია კონვენციის სტრუქტურა?

1. ძირითადი ტექსტი;
2. გენერალური დანართის შემდეგი თავები:
 - თავი 1 (ზოგადი დებულებები);
 - თავი 2 (ცნებების განმარტება);
 - თავი 3 (საბაჟო გაფორმება და სხვა საბაჟო ფორმულები);
 - თავი 4 (საბაჟო გადასახდელები);
 - თავი 5 (გარანტიები);
 - თავი 6 (საბაჟო კონტროლი);
 - თავი 7 (საინფორმაციო ტექნოლოგიების გამოყენება);

-თავი 8 (ურსიერობა საბაჟო ორგანოსა და მესამე პირებს შორის);

-9 (საბაჟო ორგანოს ინფორმაცია, გადაწყვეტილებები და მითითებები);

-თავი 10 (საბაჟო საკითხების გასაჩივრება);

გ) სპეციალური დანართები:

გ.ა) დანართი A

-თავი 1 (საბაჟო ფორმალობები, რომელიც წინ უსწრებს საქონლის საბაჟო დეკლარაციის წარდგენას);

-თავი 2 (დროებითი შენახვა);

გ.ბ) დანართი B:

-თავი 1 (თავისუფალ მიმოქცევაში გაშვება);

-თავი 2 (რეიმპორტი);

-თავი 3 (გათავისუფლება შემოტანის საბაჟო გადასახდელებისაგან);

გ.გ) დანართი C:

-თავი 1 (საბოლოო გატანა);

-თავი 2 (თავისუფალი ზონები);

გ.ე) დანართი E:

თავი 1 (საბაჟო ტრანზიტი);

-თავი 2 (გადატვირთვა);

-თავი 3 (საქონლის კაბოტაჟური ტრანსპორტირება);

გ.ე) დანართი F:

-თავი 1 (გადამუშავება საბაჟო ტერიტორიაზე);

-თავი 2 (გადამუშავება საბაჟო ტერიტორიის გარეთ);

-თავი 3 (დაბრუნება);

-თავი 4 (საქონლის გადამუშავება თავისუფალი მიმოქცევისათვის);

- გ.ზ) დანართი G:
 -თავი 1 (დროებითი შემოტანა);
 გ.თ) დანართი H:
 -თავი 1 (საბაჟო სამართალდარღვევები);
 გ.ი) დანართი J:
 -თავი 1 (მგზავრები);
 -თავი 2 (საფოსტო გზავნილები);
 -თავი 3 (კომერციული დანიშნულების სატრანსპორტო საშუალებები);
 -თავი 4 (მარაგები);
 -თავი 5 (დახმარების საქონელი);
 გ.კ) დანართი K:
 -თავი 1 (საქონლის წარმოშობის ქვეყნის განსაზღვრა);
 -თავი 2 (წარმოშობის დამადასტურებელი დოკუმენტები);
 -თავი 3 (წარმოშობის დამადასტურებელი დოკუმენტების შემოწმება);
 დანართი I:
 -წარმოშობის სერტიფიკატის ფორმა;
 დანართი II:
 -შენიშვნები;
 დანართი III:
 -წარმოშობის სერტიფიკატის გაფორმების წესები.
 კონვენცია მიღებულია მსოფლიო საბაჟო ორგანიზაციის ეგიდით ინგლისურ და ფრანგულ ენებზე.

დანართი 8

„შეთანხმება ინტელექტუალური საკუთრების უფლებების ვაჭრობასთან დაკავშირებული ასპექტების შესახებ“

(ვაჭრობის მსოფლიო ორგანიზაციის კონვენცია).

კონვენცია არეგულირების (საბაჟო ასპექტით) ინტელექტუალური საკუთრების უფლებებთან დაკავშირებული საქონლის საბაჟო საზღვარზე გადაადგილების საკითხებს.

კონვენციის თანახმად, ყალბი სასაქონლო ნიშნის მქონე ან სააეტორო უფლების დარღვევით დამზადებული საქონლის იმპორტის ან ექსპორტის აღკვეთის მიზნით შესაბამის უფლებამოსილ პირს შეუძლია წერილობით მიმართოს საბაჟო ორგანოებს ან სასამართლოს. ამასთან, განმცხადებელმა საბაჟო ორგანოში განცხადებასთან ერთად უნდა წარმოადგინოს შესაბამისი დამამტკიცებელი საბუთები ინტელექტუალურ საკუთრებასთან დაკავშირებით. საბაჟო ორგანო, თავის მხრივ მიღებული გადაწყვეტილების შესახებ აცნობებს განმცხადებელს, ხოლო იმპორტიორს და განმცხადებელს დაუყოვნებლივ აცნობებს საქონლის მიმოქცევაში გაშვების შეჩერების შესახებ.

იმპორტიორებსა და ასევე განმცხადებლებს (ინტელექტუალურ საკუთებაზე უფლების პრეტენზიის მქონე პირებს) უფლება აქვთ შესაბამის დავას დაქვემდებარებული საქონელი დაათვალიერონ საბაჟო კონტროლქვეშ, ხოლო, უფლების მფლობელის სასარგებლოდ მიღებული გადაწყვეტილების შემთხვევაში, ასეთ პირს უფლება აქვს მიიღოს შესაბამისი კონფიდენციალური ინფორმაცია (საქონლის გამგზავნის და

იმპორტიორის ვინაობა და მისაღებად და საქონლის რაოდენობრივი მონაცემები).

საბაჟო ორგანო უფლებამოსილია შეჩერების ღონისძიება არ გამოიყენოს იმ არაკომერციული საქონლის მიმართ, რომელიც მოთავსებულია მგზავრის ბარგში ან იგზავნება მცირე პარტიების სახით.

იმ შემთხვევაში, როცა ხდება ინტელექტუალური საკუთრების უფლების დარღვევა, მაგ; სასაქონლო ნიშნის განზრახ გაყალბება, ასევე საავტორო უფლების დარღვევა კომერციული მასშტაბით, - შეიძლება გამოყენებულ იქნეს სანქციები, ისეთები, როგორიცაა: ჯარიმა, საქონელზე ყადაღის დადება, კონფისკაცია.

დანართი 9
კონვენცია „ტურისტთა საბაჟო
შეღავათების შესახებ“

(ნიუ-იორკი, 1954 წლის 4 ივნისი).

კონვენცია არეგულირებს ტურისტების მიერ მოცემული ქვეყნის საბაჟო საზღვრის გადაკვეთისას მათი პირადი ნივთების გათავისუფლებას საბაჟო გადასახდელებისაგან.

აღნიშნული კონვენციით ტურისტი არის ნებისმიერი პირი, რომელიც შედის წვერი ქვეყნის სახელმწიფოს ტერიტორიაზე ამ ქვეყანაში ცხოვრების უფლებით და რჩება ქვეყნის ტერიტორიაზე არანაკლებ 24 საათისა და არაუმეტეს 6 თვისა ნებისმიერი 12-თვიანი პერიოდის მანძილზე ლეგალურად (მაგალითად, დასვენება, ტურიზმი, სპორტი, ოჯახური მიზნები, სწავლა, რელიგიური მისიები, ბიზნესი და სხვ.).

წვერი ქვეყნები აღიარებენ ტირისტის მიერ მისი პირადი სარგებლობისათვის ხელბარგის სახით შემოტანილი საქონლის გათავისუფლებას საბაჟო გადასახდელებისაგან იმ პირობით, რომ ტურისტის პირადი ნივთები გარკვეული დროის შემდეგ რექსპორტირებული იქნება მოცემული საბაჟო ტერიტორიიდან.

საბაჟო გადასახდელებისაგან თავისუფლდება ტურისტის შემდეგი პირადი ნივთები: ა) ტურისტისათვის საჭირო ტანსაცმელი ან სხვა სახის შესაბამისი ნივთები; ბ) პირადი საიუველირიო ნაწარმო; გ) ერთი კამერა 12 ფირფიტით ან 5 ვიდეო ფირით; დ) ერთი მინიატურული კინოკამერა 2 ფირით; ე) ერთი ბინოკლი; ვ) ერთი პორტატული მუსიკალური ინსტრუმენტი; ზ) ერთი პორტატული ხმის ჩამწერი აპარატი; თ) ერთი პორტატული უკაბელო მიმღები მოწყობილობა; ი) ერთი ტელევიზორი; კ) ერთი საბეჭდი მანქანა; ლ) ერთი საბავშვო ეტლი; მ) ერთი კარავი და კარვის სხვა

მოწყობილობები; ნ) სპორტული აღჭურვილობა (ერთი სათევზაო მოწყობილობა, ერთი სპორტული იარაღი 50 ვაზნით, ერთი ველოსიპედი ძრავის გარეშე, ერთი კანოე არა უმეტეს 5,5 მეტრი სიგრძისა, ერთი წყვილი თხილამური, ჩოგბურთის ორი ჩოგანი და სხვა მსგავსი ნივთები); ო) 400 ლერი სიგარეტი ან 50 ლერი სიგარა ან 250 გრამი თამბაქო ან სხვა მსგავსი ნაწარმი, რომლის საერთო წონა არ არ იქნება 250 გრამზე მეტი; პ) ერთი ჩვეულებრივი ზომის ბოთლი ღვინო და ერთი მეოთხედი ლიტრი სპირტიანი სასმელი; ჟ) ერთი მეოთხედი ლიტრი ტუალეტის წყალი და სუნამოს მცირე რაოდენობა; რ) ტრანზიტით ან დროებითი შემოტანის რეჟიმებით შემოტანილი სუვენირები საერთო ღირებულებით არა უმეტეს 50 აშშ დოლარისა, რომელიც თან ახლავს ტურისტს ან მოთავსებულია მის ხელბარგში და არ არის განკუთვნილი კომერციული მიზნებისათვის; ს) 100 აშშ დოლარის საერთო ღირებულების საქონლის ექსპორტი, რომელიც შეძენილია ქვეყანაში და, რომელიც თან ახლავს ტურისტს ან მოთავსებულია მის ხელბარგში და არ არის განკუთვნილი კომერციული მიზნებისათვის (ამ შემთხვევაში არ ხორციელდება ექსპორტის საბაჟო დეკლარაციის წარდგენა და შესაბამისი საბაჟო ფორმალობები).

ზემოაღნიშნული საქონლის საბაჟო გადასახდელებისაგან გათავისუფლება არ ხორციელდება იმ შემთხვევებში, როდესაც:

1. ტურისტის მიერ შემოტანილი საქონლის მთლიანი ფაქტობრივი რაოდენობა აღემატება ამ კონვენციის თანახმად განსაზღვრული ლიმიტის რაოდენობას; ბ) ტურისტი შემოდის ქვეყანაში ერთი თვის განმავლობაში ერთჯერზე მეტად; გ) ტურისტი არის 17 წელზე ნაკლები.

კონვენცია გაეროს ეგიდითაა მიღებული ინგლისურ, ფრანგულ და ესპანურ ენებზე.

დანართი 10

საბაჟო სამართალდარღვევების თავიდან აცილების, გამოკიების ზე აღკვეთის მიზნით აღმინისტრაციულ ურთიერთდახმარებას შესახებ

საერთაშორისო კონვენცია

(ნაირობი, 1977 წლის 9 ივნისი)

პრეამბულა

საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს ეგიდით მიღებული წინამდებარე კონვენციის ხელშემკრელი მხარეები ითვალისწინებენ, რომ საბაჟო კანონმდებლობის დარღვევა ზიანს აყენებს სახელმწიფოს ეკონომიკურ, სოციალურ და საგადასახადო ინტერესებს, აგრეთვე ვაჭრობის კანონიერ ინტერესებს.

კონვენციაში აღნიშნულია, რომ ხელშემკრელი მხარეები ითვალისწინებენ, რომ საბაჟო სამართალდარღვევების წინააღმდეგ ბრძოლა შეიძლება უფრო ეფექტიანი იყოს საბაჟო თანამშრომლობის პირობებში და, რომ ასეთი თანამშრომლობა საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს შექმნის კონვენციის ერთ-ერთი მიზანია.

შეთანხმდნენ შემდეგზე:

თავი I

განსაზღვრებანი

კონვენციაში მოცემულია ტერმინთა განმარტებები, კერძოდ:

1. ტერმინი „საბაჟო კანონმდებლობა“ ნიშნავს კანონით ან კანონს დაქვემდებარებული აქტებით დადგენილ ყველა დებულებას საქონლის შეტანის, გამოტანის ან ტრანზიტის შესახებ, რომელთა დაცვას უზრუნველყოფენ საბაჟო სამსახურები;

2. ტერმინი „საბაჟო სამართალდარღვევა“ ნიშნავს საბაჟო კანონმდებლობის ნებისმიერ დარღვევას,

ან ასეთი დარღვევის მცდელობას;

3. ტერმინი „საბაჟო ორგანოს შეცდომაში შეყვანა“ ნიშნავს საბაჟო სამართალდარღვევას, რომლის დროსაც პირი ატყუებს საბაჟოს და ამგვარად ნაწილობრივ ან მთლიანად თავს არიდებს საიმპორტო ან საექსპორტო ბაჟის ან გადასახდელების გადახდას ან გვერდს უვლის საბაჟო კანონმდებლობით დადგენილ აკრძალვებს ან შეზღუდვებს, ან/და ნახულობს სხვა სარგებელს საბაჟო კანონმდებლობის დარღვევით;

4. ტერმინი „კონტრაბანდა“ ნიშნავს საბაჟო მოტყუებას, რაც ნებისმიერი ფარული ფორმით საბაჟო საზღვარზე საქონლის გადაადგილებაში მდგომარეობს;

5. ტერმინი „საიმპორტო ან საექსპორტო გადასახდელები“ ნიშნავს ბაჟს, ყველა სხვა საბაჟო საბაჟო გადასახადს და სხვა მოსაკრებლებს, რომლებიც გადასახდელია საქონლის შეტანისას ან გამოტანისას ან ამასთან დაკავშირებით, გარდა მოსაკრებლებისა, რომელთა ზომა შემოფარგლულია გაწეული მომსახურების დაახლოებითი ღირებულებით;

6. ტერმინი „პირი“ ნიშნავს ფიზიკურ ან იურიდიულ პირს, თუ კონტექსტიდან სხვა რამ არ გამომდინარეობს;

7. ტერმინი „საბჭო“ ნიშნავს ორგანიზაციას, დაარსებულს საბაჟო თანამშრომლობს საბჭოს შექმნის შესახებ კონვენციით, რომელიც შესრულებულია ბრიუსელში 1950 წლის 15 დეკემბერს;

8. ტერმინი „მუდმივი ტექნიკური კომიტეტი“ ნიშნავს საბჭოს მუდმივ ტექნიკურ კომიტეტს;

9. ტერმინი „რატიფიკაცია“ ნიშნავს რატიფიკაციას, მიღებას, ან დამტკიცებას.

თავი II

კონვენციის გამოყენების სფერო

მუხლი 2

ხელშემკერელი მხარეები, რომლებმაც იკისრეს ვალდებულება წინამდებარე კონვენციის ერთი ან რამდენიმე დანართით, თანხმდებიან, რომ მათი საბაჟო სამსახურები ხელს შეუწყობენ ერთმანეთს საბაჟო სამართალდარღვევების თავიდან აცილების, გამოძიებისა და აღკვეთის მიზნით წინამდებარე კონვენციის დებულებათა შესაბამისად.

ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურს შეუძლია თხოვნით მიმართოს ურთიერთდახმარების შესახებ, როგორც ეს გათვალისწინებულია წინამდებარე მუხლის 1 პუნქტით, ნებისმიერი გამოძიების მსვლელობისას ან ნებისმიერ ადმინისტრაციულ ან სასამართლო საქმისწარმოებასთან დაკავშირებით, რომელსაც ეს ხელშემკერელი მხარე ახორციელებს. თუ საქმისწარმოება არ მიმდინარეობს საბაჟო სამსახურის მიერ, დახმარების შესახებ მოთხოვნა უნდა შემოიფარგლოს მოცემულ საქმისწარმოებაში მისი კომპეტენციით. შესაბამისად, თუ გამოძიება წარმოებს იმ სამსახურის ქვეყანაში, რომლისადმიც მიმართულია მოთხოვნა, ეს უკანასკნელი დახმარებას აღმოუჩენს მოცემულ საქმისწარმოებაში თავისი კომპეტენციის ფარგლებში.

წინამდებარე მუხლის 1 პუნქტით გათვალისწინებული ურთიერთდახმარება არ ვრცელდება პირების დაპატიმრების ან ბაჟის გადასახადების, ჯარიმების და სხვა ფულადი სახსრების გადახდევინების შესახებ მეორე ხელშემკერელი მხარის სახელით გამოთქმულ მოთხოვნაზე.

მუხლი 3

თუ ხელშემკერელ მხარეს მიაჩნია, რომ მოთხოვნილი დახმარება ზიანს აყენებს მის სუვერენიტეტს, უსაფრთხოებას ან სხვა მნიშვნელოვნად ეროვნულ ინტერესებს, ან ზიანს აყენებს ნებისმიერი სახელმწიფოს ან კერძო საწარმოს კანონიერ სავაჭრო ინტერესებს, შეუძლია უარი თქვას ასეთი დახმარების აღმოჩენაზე ან აღმოუჩინოს იგი გარკვეული პირობების ან მოთხოვნების გათვალისწინებით.

მუხლი 4

თუ ერთი ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურითხოვნით მიმართავს დახმარების შესახებ, რომლის აღმოჩენასაც მეორე ხელშემკერელი მხარის მხრიდან ანალოგიური მიმართვის შემთხვევაში იგ ეერ შეძლებს, მან თავის მოთხოვნაში ამაზე ყურადღება უნდა გაამახვილოს. ასეთი თხოვნის შესრულება ხორციელდება თხოვნის მიმღები ხელშემკერელი მხარის ნებით.

თავი 3

ზოგადი დებულებები დახმარების შესახებ

მუხლი 5

1. წინამდებარე კონვენციის შესრულებისათვის გადაცემული ან მიღებული ნებისმიერი ცნობა, დოკუმენტები ან სხვა ინფორმაცია:

2. გამოიყენება მხოლოდ წინამდებარე კონვენციით გათვალისწინებული მიზნებით, მათ შორის სასამართლო და ადმინისტრაციული საქმისწარმოების, და იმ შეზღუდვების დაცვის პრობით, რომელიც შეიძლება დაადგინოს მათმა წარმომადგენელმა საბაჟო სამსახურმა; და

ც)დაცულია მათ მიმღებ ქვეყანაში კონფიდენციალობის და ოფიციალური გასაიდუმლოების ისეთივე

ხარისხით, როგორითაც მის საკუთარ ტერიტორიაზე მიღებული ცნობები, დოკუმენტები და სხვა ინფორმაცია.

1. ასეთი ცნობები, დოკუმენტები ან სხვა ინფორმაცია შეიძლება სხვა მიზნებით გამოყენებული იყოს მხოლოდ მათი წარმომდგენი საბაჟო სამსახურის წერილობითი ნებართვით და ექვემდებარება ამ სამსახურის მიერ, აგრეთვე ამ მუხლის 1(b) პუნქტის დებულებებით დადგენილ ნებისმიერ შეზღუდვას.

მუხლი 6

2. წინამდებარე კონვენციით გათვალისწინებული ხელშემკერელ მხარეთა შორის კავშირი, განხორციელება უშუალოდ საბაჟო სამსახურებს შორის. ხელშემკერელ მხარეთა საბაჟო სამსახურები ნიშნავენ ასეთი კავშირისათვის პასუხისმგებელ ქვედანაყოფებს ან ოფიციალურ პირებს და საბჭოს გენერალურ მდივანს ატყობინებენ მათ გვარებსა და მისამართებს. გენერალური მდივანი ატყობინებს ამ ინფორმაციას სხვა ხელშემკერელ მხარეებს.

3. მოთხოვნის მიმღები ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახური მის ტერიტორიაზე მოქმედი კანონმდებლობის და წესების გათვალისწინებით იღებს ყველა საჭირო ზომას, მიმართვას დახმარების შესახებ თხოვნის დასაკმაყოფილებლად. მოთხოვნის მიმღები ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახური დახმარების შესახებ მოთხოვნაზე რაც შეიძლება მოკლე დროში იძლევა პასუხს.

მუხლი 7

1. წინამდებარე კონვენციის შესაბამისად დახმარების აღმოჩენის შესახებ მოთხოვნები ჩვეულებრივ წერილობითი ფორმით იგზავნება და უნდა შეიცავდეს

საჭირო ინფორმაციას, ასევე უნდა იყოს თანდართული დოკუმენტები, რომლებიც შეიძლება სასარგებლოდ იქნეს მიჩნეული.

2. წერილობითი მოთხოვნები უნდა შედგეს შესაბამისი ხელშემკრელი მხარეებისათვის მისაღებ ენაზე. ასეთ მოთხოვნებზე თანდართული ყველა დოკუმენტი, საჭიროების შემთხვევაში, ურთიერთმისაღებ ენაზე უნდა ითარგმნოს.

3. ხელშემკრელმა მხარეებმა ნებისმიერ შემთხვევაში უნდა მიიღონ მოთხოვნები დახმარების შესახებ და მათზე დართული დოკუმენტები ინგლისურ ან ფრანგულ ენებზე, ან ამ ენებზე თანდართული თარგმანით.

4. იმ შემთხვევაში, როცა დახმარების შესახებ მოთხოვნები, კერძოდ, გადაუდებელი აუცილებლობის გამო, წერილობითი ფორმით არ იქნა გაფორმებული, მოთხოვნის მიმღებ ხელშემკრელ მხარეს შეუძლია მოითხოვოს წერილობითი დადასტურება.

მუხლი 8

წინამდებარე კონვენციის შესაბამისად ექსპერტებისა და მოწმეების მიწვევასთან დაკავშირებით წარმოქმნილ მთელ ხარჯებს მოთხოვნის წარმდგენი ხელშემკრელი მხარე აანაზღაურებს. ხელშემკრელი მხარეები არ მიიღებენ მოთხოვნებს წინამდებარე კონვენციის შესრულებასთან დაკავშირებული ნებისმიერი სხვა ხარჯების ანაზღაურების შესახებ.

თავი IV სხვადასხვა დებულებები

მუხლი 9

წინამდებარე კონვენციის ძირითადი მიზნების მისაღწევად საბჭო და ხელშემკერელ მხარეთა საბაჟო სამსახურები იღებენ ზომებს, რათა შეინარჩუნონ პირდაპირი პირადი კონტაქტები ქვედანაყოფებს შორის, რომლებიც პასუხისმგებელნი არიან საბაჟო სამართალდარღვევების თავიდან აცილებაზე, გამოძიებასა და აღკვეთაზე.

მუხლი 10

წინამდებარე კონვენციის მიზნებისათვის ნებისმიერი დანართი, ან დანართები, რომლებიც ხელშემკერელმა მხარემ აღიარა სავალდებულოდ, წარმოადგენს კონვენციის განუყოფელ ნაწილს და კონვენციის ნებისმიერი მითითება ამ ხელშემკერელი მხარის მიმართ მიიჩნევა, რომ ასევე მოიცავს ამ დანართზე ან დანართებზე მითითებას.

მუხლი 11

წინამდებარე კონვენციის დებულებები ხელს არ უშლის უფრო ფართო ურთიერთდახმარებას, რომელსაც ცალკეული ხელშემკერელი მხარეები ეწევიან ან შეიძლება გაუწევენ მომავალში.

თაქმე V
საბჭოსა და მუდმივი ტექნიკური
კომიტეტის რეგლამენტი

მუხლი 12

1. წინამდებარე კონვენციის დებულებათა შესაბამისად საბჭოს აკისრია პასუხისმგებლობა კონვენციის გამოყენებისა და სრულყოფისათვის.

1. ამ მიზნებით მუდმივი ტექნიკური საბჭოს ხელმძღვანელობით და მისი ნებისმიერი მითითებების შესაბამისად ასრულებს შემდეგ ფუნქციებს:

2. საბჭოს წარუდგენს წინადადებებს წინამდებარე კონვენციის შესწორებების შესახებ, რომლებიც მან შეიძლება სააჭიროდ მიიჩნიოს;

3. წარუდგენს მოსაზრებებს კონვენციის დებულებათა განმარტების თაობაზე;

4. ურთიერთობას ამყარებს სხვა დაინტერესებულ საერთაშორისო ორგანიზაციებთან და, კერძოდ, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის კომპეტენტურ ორგანოებთან, იუნესკოსთან და კრიმინალური პოლიციის საერთაშორისო ორგანიზაციასთან (ინტერპოლთან) ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნივთიერებების უკანონო ბრუნვის წინააღმდეგ და ხელშეწყობის ნიშნულების, ანტიკვარიატისა და სხვა კულტურულ ფასეულობათა უკანონო ბრუნვის წინააღმდეგ ბრძოლის საკითხებში;

5. მიმართავს ნებისმიერ მოქმედებას, რომელიც ხელს შეუწყობდა კონვენციის ძირითადი მიზნების მიღწევას, და კერძოდ, სწავლობს ახალ მეთოდებსა და პროცედურებს, რომლებიც აადვილებს საბაჟო სამართარდარღვევების თავიდან აცილებას, გამოძიებასა და

აღკვეთას, იწვევს შეხვედრებს და ასე შემდეგ;

6. ასრულებს ისეთ ამოცანებს, რომლებიც საბჭოს შეუძლია დააყენოს კონვენციის დებულებებთან დაკავშირებით.

მუხლი 13

საბჭოსა და მუდმივ ტექნიკურ კომიტეტში კენჭისყრის მიზნებისათვის ყოველი დანართი განიხილება როგორც ცალკე კონვენცია.

თავი VI დასკვნითი ღებულებები

მუხლი 14

ორ ან მეტ ხელშემკერელ მხარეს შორის წინამდებარე კონვენციის განმარტებასთან ან გამოყენებასთან დაკავშირებით ნებისმიერი დავა მოგვარებული უნდა იქნას მათ შორის მოლაპარაკების გზით.

მუხლი 15

1. საბჭოს ნებისმიერი წევრი სახელმწიფოს და გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ან მისი სპეციალიზებული დაწესებულებების ნებისმიერი წევრი სახელმწიფოს შეიძლება გახდეს წინამდებარე კონვენციის ხელშემკერელი მხარე:

1. რატიფიკაციის შესახებ დათქმის გარეშე მისი ხელმოწერის გზით;

2. მისი ხელმოწერის შემდეგ მისი დეკონირებით რატიფიკაციის პირობით; ან

1. კონვენციასთან შეერთების გზით.

2. წინამდებარე კონვენცია ხელმოსაწერად გახსნილია მუხლის I პუნქტში მითითებული სახელმწიფოებისათვის, საბჭოს შტაბ-ბინაში ბრიუსელში 1978 წლის 30 ივნისამდე, ამის შემდეგ იგი გახსნილია მათი შეერთებისათვის.

3. წინამდებარე კონვენციის ხელმოწერისას, რატიფიკაციისას და მასთან შეერთებისას ამ მუხლის 1 პუნქტში აღნიშნული თითოეული სახელმწიფო, მიუთითებს დანართს ან დანართებს, რომლებსაც იგი იღებს, ამასთან აუცილებელია ერთი დანართის მიღება

მაინც. ამის შემდეგ მას შეუძლია საბჭოს გენერალურ მდივანს აცნობოს, რომ იგი კიდევ იღებს ერო ან რამდენიმე დანართს.

4. რატიფიკაციის ან შეერთების შესახებ დოკუმენტები შესანახად ბარდება საბჭოს გენერალურ მდივანს.

5. საბაჟო ან ეკონომიკურ კავშირებს შეუძლიათ მათში მონაწილე ყველა სახელმწიფოსთან ერთად ან ნებისმიერ დროს მას შემდეგ, რაც მათში მონაწილე ყველა სახელმწიფო გახდება წინამდებარე კონვენციის ხელშემკვრელი მხარე, გახდნენ ასევე წინამდებარე კონვენციის ხელშემკვრელი მხარეები წინამდებარე მუხლის 1,2 და 3 პუნქტების დებულებათა შესაბამისად, თუმცა ამ კავშირებს არ აქვთ ხმის უფლება.

მუხლი 16

1. წინამდებარე კონვენცია ძალაში შედის სამ თვეში მას შემდეგ რაც მე-15 მუხლის 1 პუნქტში მითითებული ხუთი სახელმწიფო ხელს მოაწერს კონვენციას რატიფიკაციის შესახებ დათქმის გარეშე ან შესანახად ჩააბარა რატიფიკაციის ან შეერთების შესახებ დოკუმენტები.

2. ნებისმიერი ხელშემკვრელი მხარისათვის, რომელმაც რატიფიკაციის შესახებ დათქმის გარეშე ხელი მოაწერა წინამდებარე კონვენციას, მოახდინა მისი რატიფიკაცია ან შეუერთდა მას შემდეგ, რაც ხუთმა სახელმწიფომ ხელი მოაწერა მას რატიფიკაციის შესახებ დათქმის გარეშე ან შესანახად ჩააბარა რატიფიკაციის ან შეერთების შესახებ დოკუმენტები, წინამდებარე კონვენცია ძალაში შედის სამ თვეში მას

შემდეგ, რაც მოცემული ხელშემკვერელი მხარე ხელს მოაწერს მას რატიფიკაციის შესახებ დათქმის გარეშე ან შესანახად ჩააბარებს დოკუმენტს რატიფიკაციის ან შეერთების შესახებ.

3. წინამდებარე კონვენციის ნებისმიერი დანართი ძალაში შედის ორი სახელმწიფოს მიერ მისი მიღებიდან სამი თვის შემდეგ. ნებისმიერი ხელშემკვერელი მხარის მიმართ, რომელიც შემდგომში მიიღებს დანართს ორი სახელმწიფოს მიერ მისი მიღების შემდეგ, ეს დანართი ძალაში შედის სამ თვეში მას შემდეგ, რაც ეს ხელშემკვერელი მხარე შეატყობინებს მისი მიღების შესახებ. მაგრამ არც ერთი დანართი არ მიიჩნევა ხელშემკვერელი მხარისათვის ძალაში შესულად მანამ, სანამ მოცემული ხელშემკვერელი მხარისათვის ძალაში არ შევა კონვენცია.

მუხლი 17

1. ნებისმიერ სახელმწიფოს შეუძლია რატიფიკაციის შესახებ დათქმის გარეშე კონვენციის ხელმოწერისას ან რატიფიკაციის შესახებ ან შეერთების შესახებ დოკუმენტის შესანახად გადაცემისას, ან ამის შემდეგ ნებისმიერ დროს საბჭომ გენერალური მდივნის შეტყობინების გზით განაცხადოს, რომ წინამდებარე კონვენციის მოქმედება ვრცელდება ყველა ან ზოგიერთ ტერიტორიაზე, რომელთა საერთაშორისო ურიერთობისათვისაც იგი არის პასუხისმგებელი. ასეთი შეტყობინება ძალაში შედის საბჭოს გენერალური მდივნის მიერ მისი მიღების თარიღიდან სამ თვეში. მაგრამ კონვენცია არ გამოიყენება შეტყობინებაში მითითებული ტერიტორიის მიმართ მანამ, სანამ იგი ძალაში არ შევა

თავად ამ სახელმწიფოს ტერიტორიის მიმართ.

2. ნებისმიერ სახელმწიფოს, რომელმაც წინამდებარე მუხლის 1 პუნქტის შესაბამისად გაგზავნა შეტყობინება რომელიმე იმ ტერიტორიაზე წინამდებარე კონვენციის მოქმედების გავრცელების შესახებ, რომლის საერთაშორისო ურთიერთობისთვისაც იგი პასუხისმგებელია, შეუძლია წინამდებარე კონვენციის მე-19 მუხლის პროცედურის შესაბამისად საბჭოს გენერალურ მდივანს შეატყობინოს, რომ კონვენცია მოცემული ტერიტორიისათვის აღარ გამოიყენება.

მუხლი 18¹

თითოეული ხელშემკერელი მხარე მიიჩნევა მხარედ, რომელიც შეუერთდა კონვენციას ან დაეთანხმა კონვენციის და მისი დანართების ყველა დებულებას, გარდა იმ შემთხვევებისა, თუ კონვენციასთან შეერთების ან მისი ნებისმიერი დანართის მიღების მომენტიდან ან შემდგომ რომელიმე სხვა მომენტისათვის ან შემდგომ რომელიმე სხვა მომენტისათვის საბჭოს გენერალურ მდივანს აცნობა რაიმე დათქმა რომ არ შეუძლია მიიღოს რომელიმე დებულება. ეს მხარე ვალდებულია კისრულობს, რომ პერიოდულად გადასინჯავს დებულებებს, რომელთა მიმართაც მან გააკეთა დათქმა, და დათქმის გაუქმების შემთხვევაში უნდა აცნობოს გენერალურ მდივანს.

მუხლი 19

1. წინამდებარე კონვენციის მოქმედების ვადა შეზღუდული არ არის, ნებისმიერ მხარეს შეუძლია

¹ შესწორებულია მე-20 მუხლში მოცემული გამარტივებული პროცედურის თანახმად და ძალაში შევიდა 1995 წლის 7 ოქტომბერს.

მისი დენონსირება ნებისმიერ დროს მას შემდეგ, რაც იგი ძალაში შევა მე-16 მუხლის თანამად.

2. ხორციელდება წერილობითი შეტყობინების გზით, რომელიც შესანახად ბარდება საბჭოს გენერალურ მდივანს.

3. დენონსაცია ძალში შედის ექვს თვეში მას შემდეგ, რაც საბჭოს გენერალური მდივანი მიიღებს შეტყობინებას დენონსაციის შესახებ.

4. წინამდებარე მუხლის მე-2 და მე-3 პუნქტის დებულებები გამოიყენება აგრეთვე წინამდებარე კონვენციის დანართებისადმი. ამასთან ნებისმიერ ხელშემკვრელ მხარეს უფლება აქვს, კონვენციის მე-16 მუხლის შესაბამისად მათი ძალაში შესვლის თარიღიდან ნებისმიერ დროს გააუქმოს მის მიერ ერთი ან მეტი დანართის მიღება. ნებისმიერი ხელშემკვრელი მხარე, რომელმაც გააუქმა ყველა დანართის მიღება, მიიჩნევა მხარედ, რომელმაც მოახდინა კონვენციის დენონსირება.

5. ნებისმიერ ხელშემკვრელ მხარეზე, რომელიც კონვენციის დენონსირებას ახდენს ან აუქმებს ერთი ან მეტი დანართის მიღებას, ვრცელდება წინამდებარე კონვენციის მე-5 მუხლის დებულებათა მოქმედება, სანამ მის ხელთ რჩება წინამდებარე კონვენციის საფუძველზე მიღებული ნებისმიერი ცნობები, დოკუმენტები ან სხვა ინფორმაცია.

მუხლი 20

1. საბჭოს შეუძლია წინამდებარე კონვენციის შესწორებების შეთავაზება.

2. ამგვარად რეკომენდირებული ნებისმიერი შესწორების ტექსტს საბჭოს გენერალური მდივანი გასცემს წინამდებარე კონვენციის ყველა ხელშემკვრელ მხარეს,

კონვენციის ხელმომწერ სხვა სახელმწიფოს და საბჭოს წევრ იმ სახელმწიფოებს, რომლებიც არ არიან წინამდებარე კონვენციის ხელშემკერელი მხარეები.

3. მე-2 პუნქტის შესაბამისად გადაცემული ნებისმიერი რეკომენდირებული შესწორება, ყველა ხელშემკერელი მხარისათვის ძალაში შედის ორ თვეში მას შემდეგ, რაც ამოიწურება ორწლიანი პერიოდი, დაწყებული რეკომენდირებული შესწორების გადაცემის თარიღიდან, თუ ამ პერიოდის განმავლობაში არც ერთმა სახელმწიფომ, რომელიც ხელშემკერელ მხარეს წარმოადგენს, საბჭოს გენერალურ მდივანს არ აცნობებს, რომ არ ეთანხმება რეკომენდირებულ შესწორებას.

4. თუ გენერალურ მდივანს ხელშემკერელმა მხარე სახელმწიფომ შეატყობინა, რომ არ ეთანხმება რეკომენდირებულ შესწორებას წინამდებარე მუხლის მე-3 პუნქტში მითითებული ორწლიანი პერიოდის ამოწურვამდე, მაშინ შესწორება მიღებულად არ ჩაითვლება და მას არავითარი ძალა არ აქვს.

მუხლი 21

1. ნებისმიერი ხელშემკერელი მხარე, რომელმაც მოახდინა წინამდებარე კონვენციის რატიფიკაცია ან შეუერთდა მას, მიიჩნევა მხარედ, რომელმაც მიიღო მისი ნებისმიერი შესწორება, ძალაში შესული რატიფიკაციის ან შეერთების შესახებ მისი დოკუმენტის ჩაბარების თარიღისათვის.

2. ნებისმიერი ხელშემკერელი მხარე, რომელიც იღებს ამა თუ იმ დანართს, მიიჩნევა მხარედ, რომელმაც მიიღო ნებისმიერი იმ დანართის შესწორება, ძალაში შესული მის მიერ დანართის მიღების შესახებ საბჭოს გენერალური მდივნისათვის შეტყობინების გაგზავნის თარიღისათვის.

მუხლი 22

საბჭოს გენერალური მდივანი წინამდებარე კონვენციის ხელშემკერელ მხარეს, მის ხელმომწერ სხვა სახელმწიფოს, საბჭოს წევრ იმ სახელმწიფოებს, რომლებიც არ არიან წინამდებარე კონვენციის ხელშემკერელი მხარეები, და გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის გენერალურ მდივანს ატყობინებს:

1. მე-15 მუხლის თანახმად წინამდებარე კონვენციის ხელმოწერის, რატიფიკაციის, შეერთებისა და შეტყობინების შესახებ;

2. მე-16 მუხლის თანახმად წინამდებარე კონვენციის და ყოველი დანართის ძალაში შესვლის თარიღს;

3. მე-17 მუხლის თანახმად მიღებული შეტყობინების შესახებ;

4. მე-19 მუხლის თანახმად დენონსაციის შესახებ;

5. ნებისმიერი შესწორების შესახებ, რომელიც მიღებულად ითვლება მე-20 მუხლის შესაბამისად, და მისი ძალაში შესვლის თარიღს.

მუხლი 23

ძალაში შესვლის შემდეგ წინამდებარე კონვენცია რეგისტრირებული იქნება გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის სამდივნოში გაეროს წესდების 102-ე მუხლის შესაბამისად.

რის დასტურადაც ქვემოთ ხელისმომწერებმა, საამისოდ სათანადოდ უფლებამოსილებმა, ხელი მოაწერეს წინამდებარე კონვენციას.

შესრულებულია ნაირობიში, ათას ცხრაას სამოცდაჩვიდმეტი წლის ივნისის მეცხრე დღეს ინგლისურ და ფრანგულ ენებზე, ამასთან ორივე ტექსტს თანაბარი ძალა აქვს, ერთ ეგზემპლარად, რომელიც შესანახად ბარდება საბჭოს გენერალურ მდივანს, რომელიც მის დამოწმებულ ასლებს უგზავნის წინამდებარე კონვენციის მე-15 მუხლის 1 პუნქტში ნახსენებ ყველა სახელმწიფოს.

დანართი 1

საბაჟო სამსახურის საკუთარი ინიციატივით გაწეული დახმარება

1. ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახური, თავისი ინიციატივით, გასცემს დაინტერესებული ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურს მნიშვნელოვანი ხასიათის ნებისმიერ ინფორმაციას, რომელიც ცნობილი გახდა მისი ჩვეულებრივი საქმიანობის შედეგად და რომელიც იძლევა იმ ვარაუდის სრულ საფუძველს, რომ სერიოზული საბაჟო სამართალდარღვევა მოხდება მეორე ხელშემკერელი მხარის ტერიტორიაზე. გადაცემული ინფორმაცია შეეხება, კერძოდ, პირების, საქონლის და სატრანსპორტო საშუალებების გადაადგილებას.

2. ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახური, საჭიროების შემთხვევაში, თავისი ინიციატივით მეორე ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურს გადასცემს დოკუმენტებს, ანგარიშებს, მოწმეთა ჩვენებების ჩანაწერებს ან მათ დამოწმებულ ასლებს 1 პუნქტის შესაბამისად წარმოდგენილი ინფორმაციის დასადასტურებლად.

3. ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახური, თავისი ინიციატივით, მეორე ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურს, რომელსაც ეს უშუალოდ ეხება, გადასცემს ნებისმიერ ინფორმაციას, რომელმაც მას შეიძლება საგრძნობი დახმარება გაუწიოს საბაჟო სამართალდარღვევებთან დაკავშირებით და კერძოდ, ასეთი სამართალდარღვევების ჩადენის ახალ საშუალებებთან და მეთოდებთან დაკავშირებით.

დანართი II

მოთხოვნის შესაბამისად საიმპორტო და საექსპორტო გადასახადების შეფასებაში დახმარების აღმოჩენა

1. ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურის შეამდგომლობით, რომელსაც აქვს საკმარისი საფუძველი ვარაუდისათვის, რომ მის ქვეყანაში ჩადენილია სერიოზული საბაჟო სამართალდარღვევა, შუამდგომლობის მიმღები ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურს გადასცემს მთელ არსებულ ინფორმაციას, რომელიც შეიძლება დაეხმაროს საიმპორტო და საექსპორტო გადასახადების და მოსაკრებლების სწორი გაანგარიშების უზრუნველყოფაში.

2. ხელშემკერელი მხარე მიიჩნევა ამ თვალსაზრისით თავისი ვალდებულების შემსრულებლად, თუ, მაგალითად, მან სათანადო სახით გაგზავნა შუამდგომლობის პასუხად მის ხელთ არსებული შემდეგი ინფორმაცია ან დოკუმენტები:

1. საბაჟო მიზნებით საქონლის ღირებულებასთან დაკავშირებული: გამოტანის ან შეტანის ქვეყნის საბაჟო ორგანოებისათვის წარდგენილი კომერციული ზედნადები ან ასეთი ზედნადების ასლი, საბაჟო ორგანოების მიერ დამოწმებული ან დაუმოწმებელი, გარემოებათა შესაბამისად; დოკუმენტები, რომლებიც ასახავს გამოტანის ან შეტანის მიმდინარე ფასებს; საქონლის გამოტანისას ან შეტანისას შედგენილი ღირებულების დეკლარაციის ასლი; სავაჭრო კატალოგები, პრეისკურანტები და ა.შ., გამოტანის ქვეყანაში ან შეტანის ქვეყანაში გამოქვეყნებული;

2. საქონლის სატარიფო კლასიფიკაციასთან დაკავშირებული: საქონლის სატარიფო კლასიფიკაციის

განსაზღვრის მიზნით ლაბორატორიულ სამსახურებში ჩატარებული ექსპერტიზების შედეგები; შეტანისას ან გამოტანისას განცხადებული სატარიფო აღწერილობა;

3. საქონლის წარმოშობასთან დაკავშირებული: საქონლის წარმოშობის შესახებ დეკლარაცია, შეტანისას შედგენილი, თუ ასეთ დეკლარაციას ითხოვენ; საბაჟო რეჟიმი, რომელსაც ექვემდებარებოდა საქონელი გამოტანის ქვეყანაში (საბაჟო ტრანზიტი, საბაჟო საწყობი, დროებითი შეტანა, თავისუფალი ზონა, თავისუფალი მიმოქცევა, გამოტანა გადასახდელების დაბრუნებით და ა.შ.).

დანართი III

ხელშეწყობა კონტროლთან დაკავშირებით მოთხოვნის შემთხვევაში

ერთი ხელშემკვერელი მხარის საბაჟო სამსახურის მოთხოვნით მეორე ხელშემკვერელი მხარის საბაჟო სამსახური ამ საბაჟო სამსახურს გადასცემს ინფორმაციას იმის თაობაზე, რომ:

1. უტყუარია ოფიციალური დოკუმენტები, რომლებიც საქონლის დეკლარაციასთან ერთად წარმოდგენილია მოთხოვნის გამგზავნი ხელშემკვერელი მხარის საბაჟო ორგანოების მიერ;

2. იყო თუ არა მოთხოვნის გამგზავნი ხელშემკვერელი მხარის ტერიტორიაზე შეტანილი საქონელი კანონიერად გატანილი მეორე ხელშემკვერელი მხარის ტერიტორიიდან;

3. იყო თუ არა მოთხოვნის გამტანი მეორე ხელშემკვერელი მხარის ტერიტორიიდან გატანილი საქონელი კანონიერად შეტანილი მეორე ხელშემკვერელი მხარის ტერიტორიაზე.

დანართი IV

დაზმარება ინსპექტირებასთან დაკავშირებით მოთხოვნის შემთხვევაში

ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურით მოთხოვნით მეორე ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახური, თავისი კომპეტენციისა და შესაძლებლობების ფარგლებში, დროის განსაზღვრულ პერიოდში სპეციალურ ინსპექტირებას განახორციელებს:

1. მის ტერიტორიაზე გადაადგილებასთან, კერძოდ, მის ტერიტორიაზე იმ კონკრეტული პირების შესვლასთან და იქედან გასვლასთან დაკავშირებით, რომელთა შესახებ არსებობს საფუძვლიანი ეჭვი, რომ ისინი პროფესიულად ან ჩვეულებრივ ჩაბმულნი არიან საბაჟო სამართალდარღვევაში თხოვნის წარმოდგენილი მხარის ტერიტორიაზე;

2. გარკვეული საქონლის მოძრაობასთან დაკავშირებით, რომლის შესახებ ცნობილია, რომ აღნიშნული საქონელი ხელს უწყობს მნიშვნელოვან უკანონო მოძრაობას თხოვნის წარმომდგენი მხარის ტერიტორიაზე ან ამ ტერიტორიიდან;

3. გარკვეულ ადგილებთან დაკავშირებით, სადაც საქონლის მარაგი შეიქმნა, რაც საფუძველს იძლევა იმ დასკვნისათვის, რომ აღნიშნული მარაგი უკანონო იმპორტის განხორციელებისათვის იქნება გამოყენებული თხოვნის წარმომდგენი მხარის ტერიტორიაზე;

4. გარკვეულ ავტომობილებთან, გემებთან, თვითმფრინავებთან და სხვა სატრანსპორტო საშუალებებთან დაკავშირებით, რომელთა შესახებაც არსებობს საფუძვლიანი ეჭვი, რომ მათ საბაჟო სამართალდარღვევების განხორციელებისათვის იყენებენ თხოვნის წარმომდგენი მხარის ტერიტორიაზე და, სათანადო ანგარიშს წარუდგენს თხოვნის წარმომდგენი მხარის საბაჟო სამსახურს.

დანართი V

მეორე ხელშემკერელი მხარის მიერ გამოძიება და შეტყობინება მოთხოვნის შემთხვევაში

1. ერთი ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურის მოთხოვნით მეორე ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახური, თავის ტერიტორიაზე მოქმედი კანონებისა და წესების დაცვით, აწარმოებს გამოძიებას იმ საბაჟო სამართალდარღვევასთან დაკავშირებულ მტკიცებულებათა მოპოვების მიზნით, რომლის გამოძიებაც წარმოებს მოთხოვნის გამგზავნი ხელშემკერელი მხარის ტერიტორიაზე, და მოცემულ სამართალდარღვევასთან დაკავშირებით ჩვენებებს ჩამოართმევს ნებისმიერ პირებს, რომლებზეც არსებობს ეჭვი, რომ ისინი ჩართულნი არიან აღნიშნულ საბაჟო სამართალდარღვევაში, ან მოწმეებს ან ექსპერტებს, და გადასცემს გამოძიების შედეგებს, აგრეთვე ნებისმიერ დოკუმენტებს ან სხვა მტკიცებულებებს მოთხოვნის გამგზავნი ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურს.

2. ერთი ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურის წერილობითი მოთხოვნით მეორე ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახური, თავის ტერიტორიაზე მოქმედი კანონებისა და წესების დაცვით, თავის ტერიტორიაზე მცხოვრებ დაინტერესებულ პირებს დამოუკიდებლად ან კომპეტენტური ორგანოების მეშვეობით შეატყობინებს ნებისმიერი მოქმედების ან გადაწყვეტილებების შესახებ, რომლებსაც მოთხოვნის გამგზავნი ხელშემკერელი მხარე მიიღებს წინამდებარე კონვენციის გამოყენების სფეროში შემავალი ნებისმიერი საკითხის მიმართ.

დანართი VI

საბაჟო ორგანოების თანამდებობის პირთა გამოს-
ვლა სასამართლოში ან ტრიბუნალზე საზღვარგარეთ

იმ შემთხვევაში, როცა მხოლოდ წერილობითი ფორმით წარდგენილი დასკვნები არასაკმარისია, ერთი ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურის მოთხოვნით მეორე ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახური, საკუთარი შესაძლებლობების ფარგლებში გამოჰყავს თავის თანამდებობის პირებს მოთხოვნის გამგზავნი ხელშემკერელი მხარის ტერიტორიაზე სასამართლოში ან ტრიბუნალზე საბაჟო სამართალდარღვევის შესახებ საქმესთან დაკავშირებულ მოწმეებად ან ექსპერტებად ჩვენებების მიცემისათვის. გამოსვლის შესახებ მოთხოვნაში, კერძოდ, აღნიშნულია, თუ რა საქმესთან დაკავშირებით უნდა მოუსმინონ მოცემულ თანამდებობის პირს. მოთხოვნის დამაკმაყოფილებელი ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახური სანქციის გაცემისას მიუთითებს ფარგლებს რომლებიც მისი თანამდებობის პირებმა უნდა დაიცვან ჩვენების მიცემის დროს.

დანართი VII

ერთი ხელშემკერელი მხარის საბაჟო ორგანოების თანამდებობის პირთა ყოფნა მეორე ხელშემკერელი მხარის ტერიტორიაზე

1. იმ ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურის წერილობითი მოთხოვნით, რომელიც საბაჟო სამართალდარღვევის გამოძიებას აწარმოებს, მეორე ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახური, სადაც საჭიროდ მიიჩნეეს, მოთხოვნის გამგზავნი ხელშემკერელი მხარის მიერ სპეციალურად დანიშნულ თანამდებობის პირებს დართავს ნებას თავიანთ ოფისებში გაეცნონ დოსიეებს, რეგისტრებს და სხვა დოკუმენტებს ან მონაცემების მატარებლებს, რომლებიც ამ ოფისებში ინახება, გადაიღონ მათი ასლები ან შეარჩიონ ნებისმიერი ინფორმაცია ან ცნობები, რომლებიც მოცემულ სამართალდარღვევას ეხება.

2. 1 პუნქტის დებულებათა გამოყენებისას მოთხოვნის გამგზავნი ხელშემკერელი მხარის თანამდებობის პირებს უნდა აღმოუჩინონ ყოველგვარი დახმარება და დამყარდეს თანამშრომლობა მათი გამოძიებისადმი ხელშეწყობის მიზნით.

3. ერთი ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურის წერილობითი მოთხოვნით მეორე ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახური, სადაც საჭიროდ მიიჩნეეს, ნებას დართავს მოთხოვნის გამგზავნი ხელშემკერელი მხარის თანამდებობის პირებს იმყოფებოდნენ მოთხოვნის მიმღები ხელშემკერელი მხარის ტერიტორიაზე გამოძიებასთან ან იმ საბაჟო სამართალდარღვევის შესახებ მოხსენებასთან დაკავშირებით, რომელიც მოთხოვნის გამგზავნი ხელშემკერელი მხარისათვის ინტერესს წარმოადგენს.

დანართი VIII

მონაწილეობა საზღვარგარეთ ჩატარებულ გამოძიებაში

თუ ორივე ხელშემკერელი მხარე საჭიროდ ჩათვლის, ერთი ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურის პასუხისმგებელი პირები მეორე ხელშემკერელი მხარის მოთხოვნით მონაწილეობას მიიღებენ მის ტერიტორიაზე ჩატარებულ გამოძიებაში.

დანართი IX

ინფორმაციის დაგროვება

1. ხელშემკერელ მხარეთა საბაჟო სამსახურები საბჭოს გენერალურ მდივანს გაუგზავნიან ინფორმაციას, რომელიც შემდგომში მიჩნეული იქნება როგორც საერთაშორისო ინტერესის შემცველი.

2. საბჭოს გენერალური მდივანი შექმნის და მუდმივად განაახლებს ხელშემკერელი მხარეების მიერ მისთვის გადაცემული ინფორმაციის ცენტრალურ საცნობარო კარტოთეკას, გამოიყენებს რა ინფორმაციას ამ კარტოთეკიდან საბაჟო სფეროში თაღლითობის ახალი და განმეორებადი ტენდენციების მოკლე მიმოხილვებისა და გამოკვლევების მოსამზადებლად. ის პერიოდულად განაახლებს კარტოთეკას იმ ინფორმაციის ამოღების მიზნით, რომელმაც, მისი აზრით, დაკარგა პრაქტიკული ღირებულება ან მოძველდა.

3. ხელშემკერელ მხარეთა საბაჟო სამსახურები საბჭოს გენერალური მდივანის მოთხოვნით და კონვენციის სხვა დებულებებისა და წინამდებარე დანართის შესაბამისად გენერალურ მდივანს მიაწვდიან ისეთ დამატებით ინფორმაციას, რომელიც შეიძლება საჭირო გახდეს წინამდებარე დანართის მე-2 პუნქტში ნახსენები მოკლე მიმოხილვების შედგენისათვის და გამოკვლევებისათვის.

4. საბჭოს გენერალური მდივანი ხელშემკერდელ მხარეთა საბაჟო ორგანოების მიერ განსაზღვრულ სამსახურებს ან თანამდებობის პირებს შორის გაავრცელებს კონკრეტულ ინფორმაციას, რომელსაც შეიცავს ცენტრალური საცნობარო კარტოთეკა, იმ დონით, რა დონითაც ამას საჭიროდ მიიჩნევს, აგრეთვე ნებისმიერ მოკლე მიმოხილვებს და გამოკვლევებს, რომლებიც ნახსენებია წინამდებარე დანართის მე-2 პუნქტში.

5. საბჭოს გენერალური მდივანი, მოთხოვნის თანახმად, ხელშემკერდელ მხარეებს მიაწვდის ნებისმიერ სხვა მის ხელთ არსებულ ინფორმაციას, გათვალისწინებულს წინამდებარე დებულებით.

6. საბჭოს გენერალური მდივანი დაიცავს ყველა შეზღუდვას, რომელიც დადგენილია ინფორმაციის წარმომდგენი ხელშემკერდელი მხარის მიერ ამ ინფორმაციის გავრცელების მიმართ.

7. ინფორმაციის წარმომდგენ ხელშემკერდელ მხარეს უფლება აქვს მოითხოვოს, რომ ეს ინფორმაცია შემდგომში ამოღებული იქნეს ცენტრალური საცნობარო კარტოთეკიდან და ნებისმიერი რეგისტრიდან, ამ ინფორმაციის მიმღები ხელშემკერდელი მხარეები რომ აწარმოებენ, და შემდგომში აღარ გამოიყენებოდეს.

ნაწილი I: პირები

კარი I: კონტრაბანდა

8. წინამდებარე ნაწილით გათვალისწინებული შეტყობინებანი უნდა შეიცავდეს ინფორმაციას, რომელიც ეხება:

1. კონტრაბანდისათვის მსჯავრდებულ პირებს; და

2. აუცილებლობის შემთხვევაში, კონტრაბანდაში ეჭვმიტანილ და იმ ხელშემკერდელი მხარის ტერიტორიაზე კონტრაბანდის ჩადენისას დაკავებულ პირებს, რომელიც შეატყობინებას აგზავნის, თუნდაც პროცესუალური მოქმედება დასრულებული არ იყოს,

ამასთან იგულისხმება, რომ თუ ხელშემკვრელი მხარეები თავს იკავებენ იმ ცნობების წარმოდგენისგან, რომლებიც ეხება მონაწილე პირთა სახელებს და ნიშნებს, იმის გამო, რომ ასეთი მონაცემების წარდგენა აკრძალულია მათი ეროვნული კანონმდებლობით, ისინი მაინც გზავნიან შეტყობინებას, რომელიც შეიცავს წინამდებარე კარში ჩამოთვლილ რაც შეიძლება მეტ ცნობებს.

ფაქტობრივად, გადაცემული ინფორმაცია შემოფარგლული უნდა იყოს სამართალდარღვევებით, რომლებსაც მოჰყვა ან შეიძლება მოჰყოლოდა პატიმრობა ან ჯარიმა, რომელიც აღემატება 2000 აშშ დოლარის ექვივალენტს.

3. წარმოდგენილი ინფორმაცია შეიცავს, რამდენადაც ეს შესაძლებელია, შემდეგს:

1. ფიზიკური პირები,

1. გვარი,

2. სახელი,

3. ქალიშვილობის გვარი (თუ გამოიყენება),

4. მეტსახელი ან მოგონილი სახელი,

5. საქმიანობა,

6. მისამართი (ახლანდელი),

7. დაბადების თარიღი და ადგილი,

8. მოქალაქეობა (ეროვნება),

9. საცხოვრებელი ქვეყანა და ბოლო 12 თვის განმავლობაში ადგილსამყოფელი ქვეყანა,

10. პირადობის მოწმობის სახეობა და ნომერი, მათ შორის ქვეყნის და გაცემის თარიღის მითითებით,

11. ნიშნები:

1. სქესი,

2. სიმაღლე,

3. წონა,

4. აღნაგობა,

5. თმა,

6. თვალები,

7. სახის ფერი,

8. განსაკუთრებული ნიშნები ან თავისებურებანი,

9. მოკლე ცნობები სამართალდარღვევის (მათ შორის ცნობები სამართალდარღვევაში მოქცეული საქონლის ხასიათის, რაოდენობის, დამამზადებლის, მიმწოდებლისა და მიმღების შესახებ) და იმ გარემოებების შესახებ, რომლებმაც განაპირობა სამართალდარღვევის გამოვლენა,

10. სასჯელის ხასიათი და ზომა და/ან გამოტანილი განაჩენი,

11. სხვა ცნობები, მათ შორის ენები, რომლებზეც პირი ლაპარაკობს და, ნებისმიერი ადრე გამოტანილი ბრალდება (თუკი ასეთი არსებობს),

12. ინფორმაციის წარმომდგენი ხელშემკერელი მხარე (მათ შორის შეტყობინების გასვლის ნომერი).

(ბ) იურიდიული პირები (ფირმები)

(ა) სახელწოდება,

(ბ) მისამართი,

(ც) იმ ფირმის ხელმძღვანელების ან მუშაკების გვარები, რომლებსაც წაყენებული აქვთ ბრალი, და, თუ ცნობილია, (ა) კარის ((ა) – (1)) პუნქტებში ჩამოთვლილი საიდენტიფიკაციო ცნობები,

(დ) საქმესთან დაკავშირებული საერთაშორისო კომპანია,

(ე) მიმდინარე საქმიანობის ხასიათი,

(ფ) სამართალდარღვევის ხასიათი,

(გ) ცნობები სამართალდარღვევის (მათ შორის ცნობები ტვირთის დამამზადებლის, მიმწოდებლისა და მიმღების შესახებ) და მისი გამოვლენის განმაპირობებელი გარემოებების შესახებ,

(ჰ) სასჯელის ზომა,

(ი) სხვა ცნობები, მათ შორის ადრე გამოტანილი

განაჩენები (თუ ასეთი არსებობს),

(ჯ) ინფორმაციის წარმომდგენი ხელშემკერელი მხარე (მათ შორის შეტყობინების გასვლის ნომერი).

10. როგორც წესი, საბჭოს გენერალური მდივანი ავრცელებს ინფორმაციას ფიზიკურ პირებთან დაკავშირებით, ყოველ შემთხვევაში, მათი მოქალაქეობის (ეროვნების) და საცხოვრებელ ქვეყნებში, აგრეთვე ბოლო 12 თვის განმავლობაში პირის ადგილსამყოფელ ქვეყნებში.

კარი II: საბაჟო სამართალდარღვევები, რომლებიც არ წარმოადგენს კონტრაბანდას

11. წინამდებარე კარით გათვალისწინებული შეტყობინებანი შეიცავს ინფორმაციას, რომელიც უკავშირდება:

(ა) იმ საბაჟო სამართალდარღვევისათვის მსჯავრდებულ პირებს, რომელიც არ წარმოადგენს კონტრაბანდას,

(ბ) აუცილებლობის შემთხვევაში, ასეთ სამართალდარღვევებში ეჭვმიტანილ პირებს, თუნდაც პროცესუალური მოქმედება დასრულებულ არ იყოს,

ამასთან იგულისხმება, რომ თუ ხელშემკერელი მხარეები თავს იკავებენ იმ ცნობების წარმოდგენისაგან, რომლებიც ეხება მონაწილე პირთა სახელებს და ნიშნებს, იმასთან დაკავშირებით, რომ ასეთი მონაცემების წარდგენა აკრძალულია მათი ეროვნული კანონმდებლობით, ისინი მაინც გზავნიან შეტყობინებას, რომელიც შეიცავს წინამდებარე კარში ჩამოთვლილ რაც შეიძლება მეტ ცნობებს.

ფაქტობრივად გადაცემული ინფორმაცია შემოფარგლული იქნება სამართალდარღვევებით, რომლებსაც მოჰყვა ან შეიძლება მოჰყოლოდა პატიმრობა ან ჯარიმა, რომელიც აღემატება 2000 აშშ დოლარის ექვივალენტს.

12. წარმოდგენილი ინფორმაცია, რამდენადაც ეს შესაძლებელია, შეიცავს შემდეგს:

(ა) სახელი (ან ფირმის სახელწოდება) და მისამართი,

(ბ) იმ ფირმის ძირითადი მოსამსახურეების სახელები და საიდენტიფიკაციო მონაცემები, რომლის წინააღმდეგაც ხორციელდება იურიდიული მოქმედება,

(გ) საქონლის სახეობა,

(დ) წარმოშობის ქვეყანა,

(ე) საქმესთან დაკავშირებული საერთაშორისო კომპანია,

(ფ) გამყიდველის დასახელება და მისამართი,

(გ) მიმწოდებლის დასახელება და მისამართი,

(ჰ) სხვა მონაწილე მხარეთა (შესყიდვის ან გაყიდვის აგენტი, სხვა შუამავლები და ა.შ.) დასახელება და მისამართი,

(ი) ნავსადგურ(ებ)ი და სხვა ადგილ(ებ)ი, საიდანაც გაჰქონდათ საქონელი,

(ჯ) მოკლე ცნობები სამართალდარღვევისა და მისი გამოვლენის განმაპირობებელი გარემოებების შესახებ,

(კ) სასჯელის ზომა და მიყენებული ზარალი, თუ ასეთი არსებობდა,

(ლ) სხვა ცნობები, მათ შორის ნებისმიერი ადრე გამოტანილი განაჩენები (თუ ასეთები არსებობს),

(მ) ინფორმაციის წარმომდგენი ხელშემკერელი მხარე (მათ შორის შეტყობინების გასვლის ნომერი).

ნაწილი II: კონტრაბანდისა და სხვა სამართალდარღვევების მეთოდები, მათ შორის თაღლითობა-გაყალბების და ფალსიფიკაციის გზით

13. წინამდებარე ნაწილით გათვალისწინებული შეტყობინებანი უნდა შეიცავდეს ინფორმაციას კონტრაბანდისა და სხვა სამართალდარღვევების მეთოდების

თაობაზე, მათ შორის დაფარვის, გაყალბების ან ფალსიფიკაციის გზით თაღლითობის თაობაზე, ყველა შემთხვევაში, როცა ეს მნიშვნელოვან საერთაშორისო ინტერესს წარმოადგენს. ხელშემკერელი მხარეები აცნობებენ კონტრაბანდისა და სხვა სამართალდარღვევების ცნობილი მეთოდების გამოყენების ყოველი შემთხვევის შესახებ, აგრეთვე ახალი, უჩვეულო ან შესაძლო მეთოდებისა, რათა შეიძლებოდეს ამ სფეროში მიმდინარე ტენდენციებზე დაკვირვება.

14. წარმოდგენილ ინფორმაციაში, რამდენადაც ეს შესაძლებელია, მოცემული უნდა იყოს შემდეგი:

(ა) კონტრაბანდისა და სხვა სამართალდარღვევების მეთოდების აღწერა, მათ შორის გაყალბების ან ფალსიფიკაციის გზით თაღლითობისა. თუ შესაძლებელია, გამოყენებული სატრანსპორტო საშუალებების აღწერა (მარკა, მოდელი, სარეგისტრაციო ნომერი, სხვა ინფორმაცია). შესაბამის შემთხვევებში, იმ კონტეინერების ან ავტოსატრანსპორტო საშუალებების დაშვების შესახებ ფირფიტების ან სერტიფიკატების მონაცემები, რომელთა კონსტრუქციაც მოწონებულია შესაბამისი საერთაშორისო კონვენციის ფარგლებში, და ინფორმაცია კონტეინერების ან ავტოსატრანსპორტო საშუალებების ლუქების, სალუქი მოწყობილობის ან სხვა ნაწილების ნებისმიერი დაზიანების შესახებ,

(ბ) დამალვის ადგილის აღწერა, თუკი ასეთი არსებობს, მათ შორის, სადაც შესაძლებელია, ფოტოგრაფია ან სქემატური ჩანახატი,

(გ) საქმესთან დაკავშირებული საქონლის აღწერა,

(დ) ნაყალბევის ან ფალსიფიკაციის ხასიათი და აღწერა; გაყალბებული ან ფალსიფიცირებული დოკუმენტების, საბაჟო ლუქების, სარეგისტრაციო ნომრების და ა.შ. გამოყენების მიზნები,

(ე) სხვა ცნობები, მათ შორის გამოვლენის განმავლობაში მიღებული გარემოებანი,

(ფ) ინფორმაციის წარმომდგენი ხელშეშეკრული მხარე (მათ შორის შეტყობინების გასვლის ნომერი).

ნაწილი III: კონტრაბანდისათვის გამოყენებული გემები

15. წინამდებარე ნაწილით გათვალისწინებული შეტყობინებანი უნდა შეიცავდეს ინფორმაციას ყველა ტიპის გემების შესახებ, რომლებიც გამოიყენება კონტრაბანდისათვის, მაგრამ რომელთა გამოყენებაც შეზღუდულია ძირითადად შემთხვევებით, რომლებიც საერთაშორისო ინტერესის შემცველ შემთხვევებს წარმოადგენს.

16. გადაცემულ ინფორმაციაში იმდენად, რამდენადაც მას ფლობენ, და თუ შესაძლებელია, ეროვნული კანონმდებლობის თანახმად, მოცემული უნდა იყოს:

(ა) გემის სახელწოდება და მოკლე აღწერილობა (ორთქმავალი, თბომავალი, წყალწვა, გარეგანი მოხაზულობა და ა.შ.),

(ბ) მფლობელის (დამფრახტველის) გვარი და მისამართი,

(ც) დროშა,

(დ) რეგისტრაციის ნავსადგური და მიწერის ნავსადგური, თუ ერთმანეთს არ ემთხვევა,

(ე) კაპიტნის (და, თუ შესაძლებელია, უფროსი ოფიცრის) გვარი და მოქალაქეობა,

(ფ) სამართალდარღვევის ხასიათი, მათ შორის დაკავებული საქონლის აღწერილობა,

(გ) დამალვის ადგილი, თუკი ასეთი არსებობს, (მათ შორის, თუ ეს შესაძლებელია, ფოტოსურათი ან სქემატური ჩანახატი) და გამოვლენის განმავლობაში მიღებული გარემოებების აღწერილობა,

(დ) დაკავებული საქონლის წარმოშობის ქვეყანა,

(ი) დატვირთვის პირველი ნავსადგური,

(ჯ) ღანიშნულების ბოლო ნავსადგური,

(კ) პირველი დატვირთვის ნავსადგურსა და ბოლო დანიშნულების ნავსადგურს შორის შესვლის ნავსადგურები,

(ლ) სხვა მონაცემები (იმ შემთხვევების რაოდენობა, როცა იგივე გემი, სავაჭრო კომპანია, გემის დამფრახტველი ან სხვა მოიჯარე გარეული იყვნენ კონტრაბანდაში და ა.შ.),

(მ) ინფორმაციის წარმდგენი ხელშემკვრელი მხარე (მათ შორის შეტყობინების გასვლის ნომერი).

დანართი X

ხელშეწყობა ნარკოტიკული საშუალებებისა და ფსიქოტროპული ნივთიერებების კონტრაბანდის წინააღმდეგ ბრძოლაში

1. წინამდებარე დანართის დებულებები არ გამოირიცხავს კანონიერ ღონისძიებათა გამოყენებას, რომლებიც ეროვნულ დონეზე ხორციელდება ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნივთიერებების ბოროტად გამოყენების წინააღმდეგ ბრძოლაში სხვადასხვა კომპეტენტური ორგანოების საქმიანობის კოორდინაციის საქმეში. ისინი ამავე დროს არა თუ არ აბრკოლებს არამედ აესებს ნარკოტიკულ საშუალებათა შესახებ 1961 წლის ერთიანი კონვენციის და ფსიქოტროპული ნივთიერებების შესახებ 1971 წლის კონვენციის დებულებების გამოყენებას ამ კონვენციის მხარეთა მიერ, რომლებმაც აგრეთვე მიიღეს წინამდებარე დანართი.

2. წინამდებარე დანართის დებულებები, რომლებიც ეხება ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნივთიერებების კონტრაბანდას, გამოიყენება, სადაც ეს მართებულია, კომპეტენტური საბაჟო სამსახურების ფარ-

გლებშიც, ფინანსური ოპერაციებისადმი, რომლებიც ასეთ კონტრაბანდასთან დაკავშირებით ხორციელდება.

ინფორმაციის გაცვლა საბაჟო სამსახურებს შორის მათი საკუთარი ინიციატივით.

3. ხელშემკერელი მხარეების საბაჟო სამსახურები სხვა საბაჟო სამსახურებს, რომლებიც შეიძლება პირდაპირ იყვნენ დაინტერესებულნი, საკუთარი ინიციატივით და შეუფერხებლად გადასცემენ ნებისმიერ არსებულ ინფორმაციას, რომელიც ეხება:

(ა) მოქმედებას, რომელიც წარმოადგენს ან არსებობს ვარაუდი, რომ წარმოადგენს ნარკოტიკებისა და ფსიქოტროპული ნივთიერებების კონტრაბანდას, ან შესაძლოა ხელს უწყობდეს მას;

(ბ) პირებს, რომელთა შესახებაც ცნობილია, რომ ისინი მიმართავენ მოქმედებას, რომელიც ნახსენებია ზემოთ (ა) პუნქტში, იმდენად, რამდენადაც ასეთ პირებთან დაკავშირებული ინფორმაცია შეიძლება გადაიცეს ეროვნული კანონმდებლობის თანახმად, პირებს, რომლებიც ეჭვმიტანილნი არიან, რომ მონაწილეობდნენ ასეთ მოქმედებებში, აგრეთვე ავტოსატრანსპორტო საშუალებებს, გემებს, თვითმფრინავებს და სხვა სატრანსპორტო საშუალებებს, რომლებიც გამოიყენებოდა ან არსებობს ეჭვი, რომ გამოიყენებოდა ასეთ მოქმედებებში;

(გ) ნარკოტიკული საშუალებების ან ფსიქოტროპული ნივთიერებების კონტრაბანდის ახალ ხერხებსა და მეთოდებს;

(დ) ნივთიერებებს, რომლებიც პირველადაა შემუშავებული ან პირველად გამოიყენება როგორც ნარკოტიკული საშუალება ან ფსიქოტროპული ნივთიერება, და რომელიც კონტრაბანდის საგანს წარმოადგენს.

დაკვირვებასთან დაკავშირებული დახმარება მოთხოვნის შემთხვევაში,

4. ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურის თხ-

ოენით მეორე ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახური, თავისი კონსტიტუციისა და თავისი შესაძლებლობების ფარგლებში, კონკრეტული პერიოდის განმავლობაში სპეციალურ დაკვირვებას უწევს:

1.იმ კონკრეტულ პირთა გადაადგილებას, განსაკუთრებით მის ტერიტორიაზე შესვლას და იქიდან გამოსვლას, რომლებიც საკმარის საფუძველზე ეჭვმიტანილები არიან, რომ პროფესიულად ან ჩვეულებრივად მონაწილეობენ მოთხოვნის გამგზავნი ხელშემკერელი მხარის ტერიტორიაზე ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნივთიერებების კონტრაბანდაში;

(ბ) ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნივთიერებების გადაადგილებას, რომლებიც, მოთხოვნის გამგზავნი მხარის საბაჟო სამსახურის შეტყობინებით, იწვევს არსებით უკანონო ბრუნვას, მიმართულს ამ ხელშემკერელი მხარის ტერიტორიისაკენ ან მისი ტერიტორიიდან;

(გ) კონკრეტულ ადგილებს, სადაც დაგროვილია ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნივთიერებების მარაგი, რაც იძლევა იმ ვარაუდის საფუძველს, რომ ისინი გამოყენებული იქნება მოთხოვნის გამგზავნი ხელშემკერელი მხარის ტერიტორიაზე უკანონო ბიზნესისათვის;

(დ) კონკრეტულ ავტოსატრანსპორტო საშუალებებს, გემებს, თვითმფრინავებს და სხვა სატრანსპორტო საშუალებებს, რომლებიც საკმარის საფუძველზე ეჭვმიტანილი არიან მოთხოვნის გამგზავნი ხელშემკერელი მხარის ტერიტორიაზე ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნივთიერებების კონტრაბანდისათვის გამოყენებაში და ამ დაკვირვების შესახებ მოხსენებას გადასცემს მოთხოვნის გამგზავნი ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურს.

გამოძიება მეორე ხელშემკერელი მხარის სახელით მოთხოვნის შემთხვევაში

2. ერთი ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურის მოთხოვნით მეორე ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახური, ამ უკანასკნელის ტერიტორიაზე მოქმედი კანონებისა და წესების დაცვით, აწარმოებს გამოძიებას, რათა მოიპოვოს მტკიცებულებანი, რომლებიც ეხება ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნივთიერებების ნებისმიერ კონტრაბანდას, რომელსაც იძიებენ მოთხოვნის გამგზავნი მხარის ტერიტორიაზე, და ჩვენებებს ჩამოართმევენ ნებისმიერ პირებს, რომლებიც იძებნებიან ამ კონტრაბანდასთან დაკავშირებით, ან მოწმეებსა და ექსპერტებს და გამოძიების შედეგებს, აგრეთვე ნებისმიერ დოკუმენტებს ან სხვა მტკიცებულებებს გადასცემს მოთხოვნის გამგზავნი ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურებს.

ერთი ხელშემკერელი მხარის საბაჟო მოსამსახურეების მოქმედება მეორე ხელშემკერელი მხარის ტერიტორიაზე

3. თუ არასაკმარისია მტკიცებულებანი, წარმოდგენილი მხოლოდ წერილობითი ჩვენებების სახით, ერთი ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურის მოთხოვნით მეორე ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახური, გამოყოფს თავის მოსამსახურეებს, რათა ჩვენებები მისცენ მოთხოვნის გამგზავნი ხელშემკერელი მხარის ტერიტორიაზე სასამართლოში ან ტრიბუნალზე როგორც მოწმეებმა და ექსპერტებმა ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნივთიერებების კონტრაბანდის საკითხში. სასამართლოზე გამოსვლის შესახებ მოთხოვნაში, კერძოდ, აღნიშნულია, თუ რა საქმესთან დაკავშირებით და რა სტატუსით არის ნავარაუდევი მოცემული მოსამსახურის მოსმენა. თხოვნის დამაკმაყოფილებელი ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახური იძლევა რა

სანქციას სასამართლოზე გამოსვლისათვის, მიუთითებს ფარგლებს, რომლებიც მისმა მოსამსახურეებმა უნდა დაიცვან ჩვენებების მიცემისას.

4. ერთი ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურის წერილობითი თხოვნით მეორე ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახური იქ, სადაც ეს მართებულად მიაჩნიათ და თავისი კომპეტენციის და შესაძლებლობის ფარგლებში, მოთხოვნის გამგზავნი სამსახურის მოსამსახურეებს ნებას რთავს იმყოფებოდნენ მოთხოვნის მიმღები ხელშემკერელი მხარის ტერიტორიაზე გამოძიებასთან და ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნივთიერებების კონტრაბანდის შესახებ ოფიციალურ მოხსენებასთან დაკავშირებით, რაც მოთხოვნის გამგზავნი ხელშემკერელი მხარის ინტერესს წარმოადგენს.

5. იქ, სადაც ორ ხელშემკერელ მხარეს მართებულად მიაჩნია და მათ ტერიტორიებზე მოქმედი კანონებისა და წესების ფარგლებში, ერთი ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურის მოსამსახურეები, მეორე ხელშემკერელი მხარის მოთხოვნით, მონაწილეობენ გამოძიებაში, რომელიც ამ მეორე ხელშემკერელი მხარის ტერიტორიაზე წარმოებს.

ინფორმაციის დაგროვება

6. ხელშემკერელ მხარეთა საბაჟო სამსახურები საბჭოს გენერალურ მდივანს გადასცემენ ქვემოთ მოყვანილ ინფორმაციას, იმ დონეზე, რა დონეზეც ეს ინფორმაცია საერთაშორისო ინტერესს წარმოადგენს.

7. საბჭოს გენერალური მდივანი ქმნის და მუდმივად განაახლებს ხელშემკერელ მხარეთა მიერ მისთვის გადაცემული ინფორმაციის ცენტრალურ საცნობარო კარტოთეკას, და ამ კარტოთეკიდან ინფორმაციას იყენებს ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნივთიერებების კონტრაბანდაში ახალი და განმეორებადი ტენდენციების შესახებ მოკლე მიმოხილვებისა და

გამოკვლევების მოსამზადებლად. ის პერიოდულად განაახლებს კარტოთეკას, რათა მოახდინოს ინფორმაციის ლიკვიდაცია, რომელიც, მისი თვალსაზრისით აღარ წარმოადგენს პრაქტიკულ ღირებულებას ან მოძველდა.

8. ხელშემკვრელ მხარეთა საბაჟო სამსახურები, საბჭოს გენერალური მდივნის თხოვნით და კონვენციისა და წინამდებარე დანართის სხვა დებულებების შესაბამისად, გენერალურ მდივანს მიაწვდიან ისეთ დამატებით ინფორმაციას, რომელიც შეიძლება საჭირო გახდეს წინამდებარე დანართის მე-10 პუნქტში მითითებული მოკლე მიმოხილვებისა და გამოკვლევების შედგენისათვის.

9. საბჭოს გენერალური მდივანი ხელშემკვრელ მხარეთა საბაჟო სამსახურების მიერ დასახელებულ სამსახურებსა და ოფიციალურ პირებს შორის ავრცელებს ცენტრალურ საცნობარო კარტოთეკაში არსებულ კონკრეტულ ინფორმაციას იმ დონეზე, რა დონეზეც საჭიროდ მიიჩნევს, აგრეთვე წინამდებარე დანართის მე-10 პუნქტში მითითებულ მოკლე მიმოხილვებსა და გამოკვლევებს.

10. საბჭოს გენერალური მდივანი აგრეთვე ავრცელებს, თუ ინფორმაციის მიმწოდებელი ხელშემკვრელი მხარე არ არის წინააღმდეგი, საბჭოს სხვა წევრების მიერ დასახელებულ სამსახურებსა და ოფიციალურ პირებს შორის, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის და კრიმინალური პოლიციის საერთაშორისო ორგანიზაციის (ინტერპოლი) და იმ სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების კომპეტენტურ ორგანოებს შორის, რომლებთანაც ამ საკითხში შეთანხმება აქვს დადებული, ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნივთიერებების კონტრაბანდასთან დაკავშირებულ ნებისმიერ ინფორმაციას, არსებულს ცენტრალურ საცნობარო კარტოთეკაში, იმ დონეზე, რა დონეზეც მას საჭიროდ მიაჩნია, აგრეთვე ნებისმიერ მოკლე მიმოხილვებს ან გამოკვლევებს, რომლებიც მან შეიძლება მოამზადოს მოცემულ საგანზე

წინამდებარე დანართის მე-10 პუნქტის თანახმად.

11. საბჭოს გენერალური მდივანი უზრუნველყოფს, მოთხოვნის თანახმად, ნებისმიერ ხელშემკვერელ მხარეს, რომელმაც მიიღო წინამდებარე დანართი, ნებისმიერი სხვა ინფორმაციით, რომელიც მის განკარგულებაშია წინამდებარე დანართით გათვალისწინებულ ინფორმაციის დაგროვებასთან დაკავშირებით.

ცენტრალური საცნობარო კარტოთეკა, ნაწილი I: პირები

12. ცენტრალური საცნობარო კარტოთეკის ამ ნაწილისათვის შეტყობინება შეიცავს ინფორმაციას, რომელიც ეხება:

1. კონტრაბანდისათვის მსჯავრდებულ პირებს;

2. სადაც მართებულია, კონტრაბანდაში ეჭვმიტანილ ან შეტყობინების გამგზავნი ხელშემკვერელი მხარის ტერიტორიაზე კონტრაბანდის ჩადენის დროს დაკავებულ პირებს, თუნდაც იურიდიული პროცესები არ იყოს დასრულებული,

ამასთან იგულისხმება, რომ როცა ხელშემკვერელი მხარეები თავს იკაევენ კონტრაბანდაში გარეულ პირთა სახელების და ნიშნების შესახებ ცნობების გამჟღავნებაზე იმის გამო, რომ ასეთი მონაცემების გამჟღავნება აკრძალულია მათი ეროვნული კანონმდებლობით, ისინი მაინც გზავნიან შეტყობინებას, რომელიც შეიცავს რაც შეიძლება მეტ ცნობას, ჩამოთვლილს ცენტრალური საცნობარო კარტოთეკის ამ ნაწილში.

16. წარმოდგენილი ინფორმაცია შეიცავს, რამდენადაც ეს შესაძლებელია, შემდეგს:

1. გვარი,

2. სახელი,

3. ქალიშვილობის გვარი (თუ გამოიყენება),

4. მეტსახელი ან მოგონილი სახელი,

5. საქმიანობა,

6. მისამართი (ახლანდელი),
7. დაბადების თარიღი და ადგილი,
8. მოქალაქეობა(ეროვნება),
9. საცხოვრებელი ქვეყანა და ბოლო 12 თვის განმავლობაში ადგილსამყოფელი ქვეყნები,
10. პირადობის მოწმობის სახეობა და ნომერი, მათ შორის გაცემის ქვეყანა და თარიღი,

11. ნიშნები:

1. სქესი,
2. სიმაღლე,
3. წონა,
4. აღნაგობა,
5. თმა,
6. თვალები,
7. სახის ფერი,

8. განსაკუთრებული ნიშნები ან თავისებურებები,

(ლ) სამართალდარღვევის მოკლე დაწვრილებითი ცნობები (მათ შორის დაწვრილებითი ცნობები დარღვევასთან დაკავშირებული საქონლის ხასიათის, რაოდენობის და წარმოშობის შესახებ, ტვირთის მწარმოებლის, გამგზავნის, გადამზიდის შესახებ,) და დარღვევის აღმოჩენის განმაპირობებელი გარემოებები;

(მ) სასჯელის ხასიათი და ზომა დასან გამოტანილი განაჩენი;

(ნ) სხვა ცნობები, მათ შორის ენები, რომლებზეც ეს პირი ლაპარაკობს, და ნებისმიერი სხვა ადრე გამოტანილი განაჩენები (თუ ასეთები არსებობს);

(ო) (ინფორმაციის წარმომდგენი) ხელშემკერელი მხარის დასახელება (მათ შორის შეტყობინების გასვლის ნომერი);

17. როგორც წესი, საბჭოს გენერალური მდივანი აერცვლებს ინფორმაციას, რომელი ეხება ცენტრალური საცნობარო კარტოთეკის V ნაწილს, ყოველ შემთხვევაში

მოცემული პირის მოქალაქეობის ან ეროვნების ქვეყნებს, საცხოვრებელ ქვეყნებს და ბოლო 12 თვის განმავლობაში ადგილსამყოფელ ქვეყნებს შორის.

ცენტრალური საცნობარო კარტოთეკა, ნაწილი II: მეთოდები

18. ცენტრალური საცნობარო კარტოთეკის ამ ნაწილისათვის შეტყობინებები შეიცავს ინფორმაციას, რომელიც ეხება ნარკოტიკული საშუალებებისა და ფსიქოტროპული ნივთიერებების კონტრაბანდის მეთოდებს, მათ შორის დამალვის მეთოდებს, ყველა შემთხვევაში, რომელიც მნიშვნელოვან საერთაშორისო ინტერესს წარმოადგენს. ხელშემკერელი მხარეები იტყობინებიან კონტრაბანდის ცნობილი მეთოდის, აგრეთვე ახალი, უჩვეულო ან შესაძლო მეთოდების ყოველი გამოყენების შესახებ, რათა შეიძლებოდეს ამ სფეროში არსებული ტენდენციებისათვის თვალის გადევლება.

19. წარმოდგენილი ინფორმაცია შეიცავს, რამდენადაც ეს შესაძლებელია, შემდეგს:

(ა) კონტრაბანდის მეთოდების აღწერას. თუ შესაძლებელია ყველა გამოყენებული სატრანსპორტო საშუალების აღწერილობას (მარკაჟი, მოდელი, სახელმწიფო ნომერი და ა.შ.). სადაც ეს მართებულია, იმ კონტეინერების ან ავტოსატრანსპორტო საშუალებების სარეგისტრაციო ფირფიტების ან სერტიფიკატების მონაცემებს, რომელთა კონსტრუქციაც შესაბამისი საერთაშორისო კონვენციის ფარგლებშია შემუშავებული, და ინფორმაციას ლუქების ბოლტების, სალუქი ხელსაწყოების ან კონტეინერების ან ავტოსატრანსპორტო საშუალებების სხვა ნაწილების ნებისმიერი დაზიანების შესახებ;

(ბ) დამალვის ადგილის აღწერა, თუ ეს მართებულია, მათ შორის ფოტოსურათს ან სქემატურ ჩანახატს;

(გ) საქმესთან დაკავშირებული საქონლის აღწერას;

(დ) სხვა ცნობებს, მათ შორის აღმოჩენის განმარტივებას;

რობებელ გარემოებებს;

(ე) ხელშემკერელი მხარის დასახელება (მათ შორის შეტყობინების გასვლის ნომერი).

ცენტრალური საცნობარო კართოტეკა,

ნაწილი III:

კონტრაბანდასთან დაკავშირებული გემები

20. ცენტრალური საცნობარო კართოტეკის ამ ნაწილისათვის შეტყობინებები შეიცავს ინფორმაციას, რომელიც ეხება ნარკოტიკული საშუალებებისა და ფსიქოტროპული ნივთიერებების კონტრაბანდასთან დაკავშირებულ ყველა სახეობის გემებს, თუმცა ეს ინფორმაცია ძირითადად შეზღუდულია შემთხვევებით, რომლებიც მიჩნეულია საერთაშორისო ინტერესების შემცველად.

21. იმდენად, რადენადაც ეს ხელმისაწვდომია და შეიძლება შეტყობინებული იქნეს ეროვნული კანონმდებლობის საფუძველზე, წარმოდგენილი ინფორმაცია შეიცავს შემდეგს:

(ა) გემის (ორთქმავალი ან თბომავალი, წყალწყვა, გარეგანი მოხაზულობა და ა.შ.) სახელწოდება და მოკლე აღწერილობა

(ბ) მფლობელის ან დამფრახტველის გვარი და მისამართი

(ც) დროშა

(დ) რეგისტრაციის ნავსადგური ან მიწერის ნავსადგური, თუ ისინი არ ემთხვევა

(ე) კაპიტნის (და, თუ შესაძლებელია, უფროსი ოფიცრების) გვარები და მოქალაქეობა/ეროვნება,

(ფ) სამართალდარღვევის ხასიათი, მათ შორის დაკავებული საქონლის აღწერილობა,

(გ) დამალვის ადგილი, თუკი ასეთი არსებობს (მათ შორის, სადაც ეს შესაძლებელია, ფოტოსურათი ან სქემატური ჩანახატი) და გამოვლენის განმაპირობებელი გარემოებების აღწერილობა,

- (ვ) დაკავებული საქონლის წარმოშობის ქვეყანა,
- (ი) დატვირთვის პირველი ნავსადგური,
- (ჯ) დანიშნულების ბოლო ნავსადგური,
- (კ) პირველ დატვირთვის ნავსადგურსა და ბოლო დანიშნულების ნავსადგურს შორის შესვლის ნავსადგურები,
- (ლ) სხვა მონაცემები (იმ შემთხვევების რაოდენობა, როცა იგივე გემი, სახომალდო ხაზი, გემის დამფრახტველი ან სხვა მოიჯარე გარეული იყვნენ კონტრაბანდაში და ა.შ.),
- (მ) ინფორმაციის წარმომდგენი ხელშემკერელი მხარე (მათ შორის გასვლის ნომერი).

დანართი XI

ხელშეწყობა ხელოვნების ნაწარმოებების, ანტიკვარიატის და სხვა კულტურული ფასეულობების კონტრაბანდის წინააღმდეგ ბრძოლაში

1. წინამდებარე დანართის დებულებები ეხება ხელოვნების ნაწარმოებებს, ანტიკვარიატს და სხვა კულტურულ ფასეულობებს, რომლებსაც რელიგიური და საერო მოსაზრებებით მნიშვნელობა აქვთ არქეოლოგიისათვის, ძველი ისტორიისათვის, ლიტერატურისათვის, ხელოვნების ან მეცნიერებისათვის, იუნესკოს კონვენციის 1 მუხლის (ა)-(1) პუნქტებიდან გამომდინარე, რომლებიც ეხება კულტურული ფასეულობების უკანონო შეტანას, გატანას და მათზე საკუთრების უფლების გაცემას (პარიზი, 1970 წლის 14 ნოემბერი), თუ ასეთი ხელოვნების ნაწარმოებები, ანტიკვარიატი ან სხვა კულტურული ფასეულობანი კონტრაბანდის ობიექტს წარმოადგენს. მოცემული დებულებები არ აბრკოლებს კულტურული მემკვიდრეობის დაცვის საქმეში ეროვნულ სამსახურებთან თანამშრომლობის ეროვნული ღონისძიებების

გამოყენას და საბაჟო სფეროში ისინი ხელს უწყობს იუნესკოს კონვენციის დებულებათა რეალიზაციას ამ კონვენციის ხელშემკერელ მხარეთა მიერ, რომლებმაც აგრეთვე მიიღეს წინამდებარე კონვენცია.

2.წინამდებარე დანართის დებულებები ხელოვნების ნაწარმოებების, ანტიკვარიატისა და სხვა კულტურული ფასეულობების კონტრაბანდის შესახებ გამოყენებული იქნება, სადაც ეს შესაძლებელია და საბაჟო სამსახურების კომპეტენციის ფარგლებში, ფინანსური ოპერაციების მიმართ, რომლებიც ხორციელდება ამ კონტრაბანდასთან დაკავშირებით.

საკუთარი ინიციატივით საბაჟო სამსახურებს შორის ინფორმაციის გაცვლა

3. ხელშემკერელ მხარეთა საბაჟო სამსახურები, თავიანთი ინიციატივით და შეუფერხებლად, აცნობებენ საბაჟო სამსახურებს, რომლებსაც უშუალოდ ეხება ეს, მთელ ინფორმაციას შემდეგის თაობაზე:

1. მოქმედება, რომელიც წარმოადგენს ან არსებობს ეჭვი, რომ წარმოადგენს ხელოვნების ნაწარმოებების, ანტიკვარიატისა და სხვა კულტურული ფასეულობების კონტრაბანდას, ან რომელიც შესაძლოა ხელს უწყობს მას;

2. პირები, რომელთა შესახებაც ცნობილია, რომ ისინი სწადიან მოქმედებას, რომლის შესახებაც ნათქვამია ზემოთ (ა) პუნქტში, ან იმ დონეზე, რა დონეზეც ამ პირებთან დაკავშირებული ინფორმაცია შეიძლება გადაიცეს ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისად, პირები, რომლებიც ეჭვმიტანილნი არიან ასეთი მოქმედების ჩადენაში, აგრეთვე ავტოსატრანსპორტო საშუალებანი, რომლებიც გამოიყენებოდა ან არსებობს ეჭვი, რომ გამოიყენებოდა ამგვარი მოქმედებისათვის;

3. ხელოვნების ნაწარმოებების, ანტიკვარიატის ან

სხვა კულტურული ფასეულობების კონტრაბანდის ახალი საშუალებები ან მეთოდები.

დახმარება დაკვირვებასთან დაკავშირებით მოთხოვნის შემთხვევაში

4. ერთი ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურის თხოვნით მეორე ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახური, თავისი კონსტიტუციისა და თავისი შესაძლებლობების ფარგლებში, კონკრეტული პერიოდის განმავლობაში სპეციალურ დაკვირვებას უწევს:

1. იმ კონკრეტულ პირთა გადაადგილებას, განსაკუთრებით მის ტერიტორიაზე შესვლას და იქიდან გამოსვლას, რომლებიც საკმარის საფუძველზე ეჭვმიტანილები არიან, რომ პროფესიულად ან ჩვეულებრივად მონაწილეობდნენ მოთხოვნის გამგზავნი ხელშემკერელი მხარის ტერიტორიაზე ხელოვნების ნაწარმოებების ან სხვა კულტურული ფასეულობების კონტრაბანდაში;

2. ხელოვნების ნაწარმოებების, ანტიკვარიატის ან სხვა კულტურული ფასეულობების გადაადგილებას, რაც, მოთხოვნის გამგზავნი მხარის საბაჟო სამსახურის შეტყობინებით, იწვევს ამ ხელშემკერელი მხარის ტერიტორიიდან მათ არსებით უკანონო ბრუნვას;

3. კონკრეტულ ავტოსატრანსპორტო საშუალებებს, გემებს, თვითმფრინავებს და სხვა სატრანსპორტო საშუალებებს, რომლებიც საკმარის საფუძველზე ეჭვმიტანილნი არიან მოთხოვნის გამგზავნი ხელშემკერელი მხარის ტერიტორიიდან ხელოვნების ნაწარმოებების, ანტიკვარიატის ან სხვა კულტურული ფასეულობების კონტრაბანდისათვის გამოყენებაში, და ამ დაკვირვების შესახებ ანგარიშს წარუდგენს მოთხოვნის გამგზავნი ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურს.

გამოძიება მეორე ხელშემკერელი მხარის სახელით მოთხოვნის შემთხვევაში

5. ერთი ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურის

მოთხოვნით მეორე ხელშემკვერელი მხარის საბაჟო სამსახური, თავის შესაძლებლობების ფარგლებში და თავის ტერიტორიაზე მოქმედი კანონებისა და წესების დაცვით, აწარმოებს გამოძიებას, რათა მოიპოვოს მტკიცებულებანი, რომლებიც ეხება ხელოვნების ნაწარმოებების, ანტიკვარიატისა და სხვა კულტურული ფასეულობების ნებისმიერ კონტრაბანდას, რომელსაც იძიებენ მოთხოვნის გამგზავნი მხარის ტერიტორიაზე, და ჩვენებებს ჩამოართმევს ნებისმიერ პირებს, რომლებიც იძებნებიან ამ კონტრაბანდასთან დაკავშირებით, ან მოწმეებსა და ექსპერტებს, და გამოძიების შედეგებს, აგრეთვე ნებისმიერ დოკუმენტებს ან სხვა მტკიცებულებებს გადასცემს მოთხოვნის გამგზავნი ხელშემკვერელი მხარის საბაჟო სამსახურს.

ერთი ხელშემკვერელი მხარის საბაჟო ორგანოების თანამდებობის პირთა მოქმედება მეორე ხელშემკვერელი მხარის ტერიტორიაზე

1. თუ არასაკმარისია მტკიცებულებანი, წარმოდგენილი მხოლოდ წერილობითი ჩვენებების სახით, ერთი ხელშემკვერელი მხარის საბაჟო სამსახურის მოთხოვნით მეორე ხელშემკვერელი მხარის საბაჟო სამსახური, თავისი შესაძლებლობების ფარგლებში, გამოჰყოფს თავის თანამდებობის პირებს, რათა ჩვენებები მისცენ მოთხოვნის გამგზავნი ხელშემკვერელი მხარის ტერიტორიაზე სასამართლოში ან ტრიბუნალზე როგორც მოწმეებმა და ექსპერტებმა ხელოვნების ნაწარმოებების, ანტიკვარიატისა და სხვა კულტურული ფასეულობების კონტრაბანდის საკითხში. სასამართლოზე გამოსვლის შესახებ მოთხოვნაში, კერძოდ, აღნიშნული უნდა იყოს, თუ რა საქმესთან დაკავშირებით და რა სტატუსით არის ნაგარაუდები მოცემული თანამდებობის პირის მოსმენა. თხოვნის დამკმაყოფილებელი ხელშემკვერელი მხარის საბაჟო სამსახური იძლევა რა სანქციას სასამართლოზე გამოსვლისათვის, მიუთითებს ფარგლებს, რომლებიც

მისმა მოსამსახურეებმა უნდა დაიცვან ჩვენებების მიცემისას.

2. ერთი ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურის წერილობითი თხოვნით მეორე ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახური იქ, სადაც ეს მართებულად მიაჩნია და თავისი კომპეტენციის და შესაძლებლობების ფარგლებში, მოთხოვნის გამგზავნი სამსახურის მოსამსახურეებს ნებას რთავს იმყოფებოდნენ მოთხოვნის მიმღები ხელშემკერელი მხარის ტერიტორიაზე გამოძიებასთან და ხელოვნების ნაწარმოებების, ანტიკვარიატისა და სხვა კულტურული ფასეულობების კონტრაბანდის შესახებ ოფიციალურ მოხსენებასთან დაკავშირებით, რაც მოთხოვნის გამგზავნი ხელშემკერელი მხარის ინტერესს წარმოადგენს.

3. თუ ორ ხელშემკერელ მხარეს მართებულად მიაჩნია და ეს შეესაბამება მათ ტერიტორიებზე მოქმედ კანონებსა და წესებს, ერთი ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურის თანამდებობის პირები, მეორე ხელშემკერელი მხარის მოთხოვნით, მონაწილეობენ გამოძიებაში, რომელიც ამ მეორე ხელშემკერელი მხარის ტერიტორიაზე წარმოებს.

ინფორმაციის დაგროვება

4. ხელშემკერელ მხარეთა საბაჟო სამსახურები საბჭოს გენერალურ მდივანს გადასცემენ ქვემოთ მითითებულ ინფორმაციას, იმ დონეზე, რა დონეზეც ეს ინფორმაცია საერთაშორისო ინტერესს წარმოადგენს.

5. საბჭოს გენერალური მდივანი ქმნის და მუდმივად განაახლებს ხელშემკერელ მხარეთა მიერ მისთვის გადაცემული ინფორმაციის ცენტრალურ საცნობარო კარტოთეკას, იყენებს რა ამ კარტოთეკიდან ინფორმაციას ხელოვნების ნაწარმოებების, ანტიკვარიატისა და სხვა კულტურული ფასეულობების კონტრაბანდაში ახალი და განმეორებადი ტენდენციების მოკლე მიმოხილვებისა

და გამოკვლევების მოსამზადებლად. ის პერიოდულად განაახლებს კარტოთეკას, რათა მოახდინოს ინფორმაციის ლიკვიდაცია, რომელიც, მისი თვალსაზრისით აღარ წარმოადგენს პრაქტიკულ ღირებულებას ან მოსკელდა.

6. ხელშემკერელ მხარეთა საბაჟო სამსახურები, საბჭოს გენერალური მდივნის მოთხოვნით და კონვენციისა და წინამდებარე დანართის სხვა დებულებების შესაბამისად, გენერალურ მდივანს მიაწვდიან ისეთ დამატებით ინფორმაციას, რომელიც შეიძლება საჭირო გახდეს წინამდებარე დანართის მე-10 პუნქტში ნახსენები მოკლე მიმოხილვებისა და გამოკვლევების შედგენისათვის.

7. საბჭოს გენერალური მდივანი ხელშემკერელ მხარეთა საბაჟო სამსახურების მიერ განსაზღვრულ სამსახურებსა და თანამდებობების პირებს შორის ავრცელებს ცენტრალურ საცნობარო კარტოთეკაში არსებულ კონკრეტულ ინფორმაციას იმ დონეზე, რა დონეზეც საჭიროდ მიიჩნევს, აგრეთვე წინამდებარე დანართის მე-10 პუნქტში მითითებულ მოკლე მიმოხილვებსა და გამოკვლევებს.

8. საბჭოს გენერალური მდივანი აგრეთვე გზავნის, თუ ინფორმაციის წარმომდგენი ხელშემკერელი მხარე არ არის ამის წინააღმდეგი, იუნესკოში და კრიმინალური პოლიციის საერთაშორისო ორგანიზაციაში (ინტერპოლი) ნებისმიერ ინფორმაციას, რომელიც ცენტრალურ საცნობარო კარტოთეკაში არსებობს ხელოვნების ნაწარმოებების, ანტიკვარიატისა და სხვა კულტურული ფასეულობების შესახებ, როცა ამას საჭიროდ მიიჩნევს საკუთრების უფლების უკანონო გადაცემის შემთხვევაში, აგრეთვე ნებისმიერ მოკლე მიმოხილვებს ან გამოკვლევებს, რომლებიც მან შეიძლება მოამზადოს მოცემულ საკითხზე წინამდებარე დანართის მე-10 პუნქტის თანახმად.

9. საბჭოს გენერალური მდივანი, მოთხოვნის თანახმად, ნებისმიერ ხელშემკერელ მხარეს, რომელმაც მიიღო წინამდებარე დანართი, წარუდგენს ნებისმიერ

სხვა ინფორმაციას, რომელიც მის განკარგულებაშია წინამდებარე დანართით გათვალისწინებულ ინფორმაციის დაგროვებასთან დაკავშირებით.

ცენტრალური საცნობარო კარტოთეკა, ნაწილი I: პირები

10. ცენტრალური საცნობარო კარტოთეკის ამ ნაწილისათვის შეტყობინება შეიცავს ინფორმაციას, რომელიც ეხება:

1. კონტრაბანდისათვის მსჯავრდებულ პირებს; და

2. სადაც მართებულა, კონტრაბანდაში ეჭვმიტანილ პირებს ან შეტყობინების გამგზავნი ხელშემკერელი მხარის ტერიტორიაზე კონტრაბანდის ჩადენის დროს დაკავებულ პირებს, თუნდაც საპროცესო მოქმედება არ იყოს დასრულებული,

ამასთან იგულისხმება, რომ როცა ხელშემკერელი მხარეები თავს იკავებენ სამართალდარღვევაში გარეულ პირთა სახელების და ნიშნების შესახებ ცნობების გამჟღავნებაზე იმის გამო, რომ ასეთი მონაცემების გამჟღავნება აკრძალულია მათი ეროვნული კანონმდებლობით, ისინი მაინც გზავნიან შეტყობინებას, რომელიც შეიცავს რაც შეიძლება მეტ ცნობას, ჩამოთვლილს ცენტრალური საცნობარო კარტოთეკის ამ ნაწილში.

11. წარმოდგენილი ინფორმაცია შეიცავს, რამდენადაც ეს შესაძლებელია, შემდეგს:

(ა) გვარი,

(ბ) სახელი,

(ც) ქალიშვილობის გვარი (თუ გამოიყენება),

(დ) მეტსახელი ან მოგონილი სახელი,

(ე) საქმიანობა,

(ფ) მისამართი (ახლანდელი),

(გ) დაბადების თარიღი და ადგილი,

1. მოქალაქეობა(ეროვნება),

2. საცხოვრებელი ქვეყანა და ბოლო 12 თვის გან-

მავლობაში ადგილსამყოფელი ქვეყნები,

3. პირადობის მოწმობის სახეობა და ნომერი, მათ შორის გაცემის ქვეყანა და თარიღი,

4. ნიშნები:

1. სქესი,

2. სიმაღლე,

3. წონა,

(4) აღნაგობა,

(5) თმა,

(6) თვალები,

(7) სახის ფერი,

(8) განსაკუთრებული ნიშნები ან თავისებურებები,

(ლ) სამართალდარღვევის შესახებ მოკლე ცნობები (მათ შორის სამართალდარღვევასთან დაკავშირებული საქონლის ხასიათისა და წარმოშობის შესახებ აგრეთვე იმის შესახებ, მოხდა თუ არა საკუთრების უფლების უკანონო გადაცემა) და დარღვევის აღმოჩენის განმაპირობებელი გარემოებები;

(მ) სასჯელის ხასიათი და ზომა დასან გამოტანილი განაჩენი;

(ნ) სხვა ცნობები, მათ შორის ენები, რომლებზეც ეს პირი ლაპარაკობს, და ნებისმიერი სხვა ადრე გამოტანილი განაჩენები (თუ ასეთები არსებობს);

(ო) (ინფორმაციის წარმოდგენი) ხელშემკერელი მხარის დასახელება (მათ შორის შეტყობინების გასვლის ნომერი);

17. როგორც წესი, საბჭოს გენერალური მდივანი ავრცელებს ინფორმაციას, რომელიც ეხება ცენტრალური საცნობარო კარტოთეკის V ნაწილს, ყოველ შემთხვევაში მოცემული პირის მოქალაქეობის (ეროვნების) და საცხოვრებელ ქვეყნებს, აგრეთვე ბოლო 12 თვის განმავლობაში ადგილსამყოფელ ქვეყნებს შორის.

ცენტრალური საცნობარო კარტოთეკა, ნაწილი II: მეთოდები

18. ცენტრალური საცნობარო კარტოტეკის ამ ნაწილისათვის შეტყობინებები შეიცავს ინფორმაციას, რომელიც ეხება ხელოვნების ნაწარმოებების, ანტიკვარიატის და სხვა კულტურული ფასეულობების კონტრაბანდის მეთოდებს, მათ შორის დამალვის მეთოდებს, ყველა მნიშვნელოვანი საერთაშორისო ინტერესის შემცველ შემთხვევაში. ხელშემკერელი მხარეები იტყობინებიან კონტრაბანდის ცნობილი მეთოდის, აგრეთვე ახალი, უჩვეულო ან შესაძლო მეთოდების ყოველი გამოყენების შესახებ, რათა შეიძლებოდეს ამ სფეროში არსებული ტენდენციებისათვის თვალის გადევნება.

19. წარმოდგენილი ინფორმაცია შეიცავს, რამდენადაც ეს შესაძლებელია, შემდეგს:

(ა) კონტრაბანდის მეთოდების აღწერას. თუ შესაძლებელია ყველა გამოყენებული სატრანსპორტო საშუალების აღწერილობას (სახმელეთო ავტოსატრანსპორტო საშუალებების მარკა, მოდელი, სარეგისტრაციო ნომერი, გემის ტიპი და ა.შ.). შესაბამის შემთხვევებში, იმ კონტეინერების ან ავტოსატრანსპორტო საშუალებების დაშვების შესახებ ფირფიტის ან სერტიფიკატის მონაცემებს, რომელთა კონსტრუქციაც შემუშავებულია შესაბამისი საერთაშორისო კონვენციის ფარგლებში, და ინფორმაციას ლუქების, სამაგრების, სალუქი ხელსაწყოების ან კონტეინერების ან ავტოსატრანსპორტო საშუალებების სხვა ნაწილების ნებისმიერი დაზიანების შესახებ;

(ბ) დამალვის ადგილის აღწერა, თუ კი ასეთი არსებობს, მათ შორის ფოტოსურათს ან სქემატურ ჩანახატს;

(გ) საქმესთან დაკავშირებული საქონლის აღწერას;

(დ) სხვა ცნობებს, მათ შორის აღმოჩენის განმარტებულ გარემოებებს;

(ე) ინფორმაციის წარმომდგენი ხელშემკერელი მხარის დასახელებას (მათ შორის შეტყობინების გასვლის ნომერი).

1. კომენტარი

1. ზოგადი

1. ისტორიული ფონი

თავიდანვე, საბჭო ყოველთვის ცდილობდა გამოენახა საერთაშორისო თანამშრომლობის საშუალებები, რომლებიც დაეხმარებოდნენ საბაჟო სამსახურებს საბაჟო სამართალდარღვევებთან ბრძოლაში. 1953 წლის 5 დეკემბერს, მან მიიღო რეკომენდაცია ადმინისტრაციული ურთიერთდახმარების შესახებ, ეს რეკომენდაცია წევრების, რომლებმაც მიიღეს იგი, საბაჟო სამსახურებს აძლევდა შესაძლებლობას დაემყარებინათ ძალიან მჭიდრო თანამშრომლობა, რომელიც ძირითადად ეფუძნებოდა პირდაპირ პირად კავშირებს დაინტერესებულ სამსახურებს შორის.

1953 წლის რეკომენდაცია ითვალისწინებდა საბაჟო სამსახურებს შორის პირდაპირ ურთიერთდახმარებას საბაჟო სფეროში, ცენტრალური ორგანოების საბჭოების გარეშე. 1954 წლის 28 ივნისის რეკომენდაცია საბაჟო სამართალდარღვევებისათვის მსჯავრდებული პირების შესახებ გაერთიანებული ინფორმაციის სისტემის შექმნის შესახებ, რომლის მეშვეობითაც ინფორმაციის ცირკულირება ხდებოდა საბჭოს გენერალური მდივნის მიერ. 1967 წლის 8 ივნისის რეკომენდაციამ განაგრძო ეს სისტემა იმით, რომ ითვალისწინებდა არა მხოლოდ იმ პირების შესახებ ინფორმაციის გაცელას, რომლებიც მსჯავრდებულ იქნენ საბაჟო თაღლითობაში, არამედ სატრანსპორტო საშუალებების დამალვის ადგილების, კონტრაბანდის სხვა მეთოდების, საქონლის, რომლებიც კონკრეტულად უნდა ყოფილიყო კონტრაბანდული და ცნობილი იყო განსაზღვრული კონტრაბანდული ტენდენცია და გაყალბების

გზით თაღლითობით, ფალსიფიკაციით ან გაყალბებით (დოკუმენტების, საბაჟო ბეჭდების და ა.შ.).

1975 წლის 22 მაისს საბჭომ მიიღო ახალი რეკომენდაცია საბაჟო თაღლითობის შესახებ ინფორმაციის გაერთიანების შესახებ, რითაც უფრო გააფართოვა 1967 წლის რეკომენდაციის სფერო. საბაჟო თაღლითობაში მსჯავრდებულ პირებთან ერთად ამ ახალმა რეკომენდაციამ ასევე მოიცვა კონტრაბანდაში ან სხვა თაღლითობაში ეჭვმიტანილი ან კონტრაბანდის განხორციელებისას დაკავებული პირები, თუმცა, იმ პირობით, რომ ეროვნული კანონმდებლობა არ კრძალავდა ამგვარი ინფორმაციის შეტყობინებას სხვა ქვეყნებისათვის. საბჭოს გენერალური მდივნის როლი გაფართოვდა, იმით, რომ ამ უკანასკნელს უკვე მოეთხოვებოდა არა მარტო ცენტრალური კატალოგის მართვა და მათში არსებული ინფორმაციის გაერცვლება, არამედ ასევე გადაწყვეტილების მიღება, თუ რომელი ინფორმაცია უნდა ყოფილიყო გაერცვლებული და კატალოგის ინფორმაცია გამოიყენება საბაჟო თაღლითობაში ტენდენციების შესახებ შეჯამებასა და შესწავლაში. ბოლოს, რეკომენდაციას დაემატა ცალკე დანართი კონტრაბანდაში ჩართული ხომალდების შესახებ.

1967 წელს, მრავალი სახელმწიფოს მიერ გამოთქმული შეშფოთების გაზიარებით, რომელიც ეხებოდა ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნითვთების ბოროტად გამოყენების საგანგაშო ზრდას, საბჭომ მიიღო რეზოლუცია, რომელშიც წევრებს მოუწოდა განეითარებინათ მათ საბაჟო სამსახურებს შორის ურთიერთდახმარება, მაქსიმალური შესაძლებლობების ფარგლებში, ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნითვთების უკანონო ვაჭრობის აღკვეთისათვის და გამოსავლენად. ამ რეზოლუციას მოჰყვა 1971 წლის 8 ივნისის რეკომენდაცია ნარკოტიკული საშუალებებით და ფსიქოტროპული ნივთიერებე-

ბით შესახებ ინფორმაციის სწრაფი გაცვლის თაობაზე. ეს რეკომენდაცია აესებდა საბაჟო სამსახურებისათვის ხელმისაწვდომ სამართლებრივ საშუალებებს, აძლევდა რა მათ ოპერატიული ინფორმაციის გაცვლის შესაძლებლობა, კონკრეტულად კი იქ, სადაც ოპერაციის წარმატება დამოკიდებული იყო მოქმედების სისწრაფეზე, თუმცა, როგორც რეკომენდაციაში იყო აღნიშნული, ინფორმაციის ამ გაცვლის ერთადერთი მიზანი იყო გაძლიერებულიყო ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნივთიერებების ბოროტად გამოყენების წინააღმდეგ ზომების მიღება ამაზე კომპეტენტური ორგანოების მიერ.

1973 წლიდან მოყოლებული საბჭოს ყურადღება მიქცეული იქნა ხელოვნების ნიმუშების, ანტიკვარული ნივთების და სხვა კულტურული ქონების საზღვარზე თაღლითური გზით გატანის თავიდან აცილების და შეკავების პრობლემისაკენ, რაც წარმოადგენდა მრავალი ქვეყნის წარმომადგენლის შემფოთების საგანს. 1976 წლის 16 ივნისს მიღებულ რეზოლუციაში, საბჭომ მისი წევრების ყურადღება მიაპყრო 1970 წლის კულტურული ქონების უკანონო შემოტანის, გატანის და გასხვისების ამკრძალავი და აღმკვეთი საშუალებების შესახებ იუნესკოს კონვენციის მნიშვნელობაზე და მოუწოდა მათ, განეხილათარებინათ ადმინისტრაციული ურთიერთდახმარება ხელოვნების ნიმუშების და ანტიკვარული ნივთების კონტრაბანდასთან საბრძოლველად, 1953 და 1967 (შესწორებული 1975) რეკომენდაციებით გათვალისწინებული შესაძლებლობების აქტიურად გამოყენების გზით.

ამ სხვადასხვა იურიდიული დოკუმენტების შექმნამ უჩვენა, რომ საბჭო მნიშვნელობას ანიჭებდა საბაჟო თაღლითობის წინააღმდეგ ბრძოლაში საერთაშორისო თანამშრომლობას, რომელიც იძენდა მზარდ საერთაშორისო ხასიათს, მან მიიღო დოკუმენტები, რომლებიც უფრო დაწვრილებით ეხებოდა კონტრაბანდის სახეობებს,

რომლითაც წევრები ყველაზე მეტად იყვნენ დაინტერესებულნი. თუმცა, გარკვეული სახელმწიფოები განიცდიდნენ სირთულეებს ადმინისტრაციული დახმარების გაწევისას, უმთავრესად რეკომენდაციების საფუძველზე და მიიჩნევდნენ, რომ ურთიერთდახმარებაზე ორმხრივი კონვენციების არსებობა უზრუნველყოფდა უფრო ეფექტურ საშუალებებს საბაჟო სფეროში სამართალდარღვევების წინააღმდეგ. ამგვარი შეთანხმებების ხელშეწყობის და წახალისებისათვის, საბჭომ ფაქტიურად მიიღო „მოდელური ორმხრივი კონვენცია ადმინისტრაციული ურთიერთდახმარების შესახებ საბაჟო სამართალდარღვევების აღკვეთის, გამოძიების და დასჯის“. ამ მოდელს შეძლებისამებრ მიეცა მზა კონვენციის ფორმა. თუმცა, სახელმწიფოები აბსოლუტურად თავისუფალნი რჩებოდნენ წაეშალათ ან მოეხდინათ კონვენციის დებულებების შესწორება მათი შეხედულებისამებრ, ან დაემატებინათ დამატებითი დებულებები, რომელიც მორგებული იყო მათ ორმხრივ საჭიროებებზე. მოდელურ კონვენციაში დამატებული იქნა თვით გარკვეული მუხლების ალტერნატივებიც. ეს იმ ქვეყნებს, რომლებსაც სურდათ ორმხრივი შეთანხმების დადება, აძლევდა შესაძლებლობას აერჩიათ დებულებები, რომლებიც ყველაზე უკეთ შეესაბამებოდნენ მათ მოთხოვნებს.

თუმცა აშკარა გახდა, რომ რეგიონალური ან მრავალმხრივი შეთანხმებების დადება, მიუხედავად იმისა, რომ უკიდურესად ნაყოფიერი და სასურველი იქნებოდა დაინტერესებული ქვეყნებისათვის, ვერ შეძლო მთლიანად დამაკმაყოფილებელი საშუალებების უზრუნველყოფა საბაჟო თაღლითობის წინააღმდეგ საერთაშორისო ქმედების, რაც სულ უფრო ფართოდ გავრცელებული ხდებოდა და რომლის გარკვეული ასპექტებიც ეხებოდა ყველა ქვეყანას. ამ მიზეზით, 1974 წელს, საბჭომ მუდმივ ტექნიკურ კომიტეტს დაავალა ადმინისტრაციულ ურთ-

იერთდახმარებაზე მოემზადებინა კონვენციის პროექტი, იმის გათვითცნობიერებით, რომ შედეგად მიღებული დოკუმენტი უნდა ყოფილიყო საკმარისად ეფექტური და სავალდებულო, იმავდროულად მისაღები უნდა ყოფილიყო რაც შეიძლება მეტი ქვეყნისათვის. ეს სამუშაო დასრულდა 1977 წლის 9 ივნისს ნაირობში საბჭოს შეხვედრაზე საბაჟო სფეროში ჩადენილი სამართალდარღვევების აღკვეთის, გამოძიების და დასჯის მიზნით ადმინისტრაციული ურთიერთდახმარების შესახებ საერთაშორისო კონვენციის მიღებით.

2. კონვენციის ზოგადი სფერო და სტრუქტურა

კონვენცია შედგება ტექსტისაგან და II დანართისაგან, რომლებიც შეიძლება მიღებული იქნას ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად. ეს სისტემა მიღებული იქნა იმის გამო, რომ არის ძალიან მოქნილი. იგი ქვეყნებს აძლევს საშუალებას, რომლებიც ამჟამად ვერ შეძლებდნენ ადმინისტრაციული ურთიერთდახმარების კონვენციის ყველა დებულების შესრულებას გამხდარიყვნენ კონვენციის ხელშემკვრელი მხარეები, მხოლოდ კონკრეტული დანართების მიღებით (სულ მცირე ერთის მაინც).

ვინაიდან სახელმწიფოებს ესაჭიროებათ მიიღონ მხოლოდ ის დანართები, რომელთა გამოყენებაც მათ შეუძლიათ, კონვენციის თავდაპირველი ტექსტი ითვალისწინებდა, რომ დათქმები არ იყო ნებადართული (მუხლი 18). იმისათვის რომ მისი დებულებები ყოფილიყო ხელმისაწვდომი რაც შეიძლება მეტი ქვეყნისათვის, კონვენცია აგებულია იმგვარად, რომ სახელმწიფოებს შეუძლიათ მიიღონ მხოლოდ ის დანართები, რომლებიც შესაბამისობაშია მათ ეროვნულ კანონმდებლობასთან.

თუმცა, კონვენციის ხელშეწყობის ძალისხმევისას, გამოვლინდა რომ მე-18 მუხლის დებულებები წარმოადგენდნენ ხელშემკვრელი სახელმწიფოების რაოდენობის ზრდის ერთ-ერთ მთავარ დაბრკოლებათაგანს. ამიტომ,

აღმასრულებელმა კომიტეტმა მიიღ კონვენციის მე-18 მუხლის დებულებების შესწორების გადაწყვეტილება, იმ სირთულეების გათვალისწინებით, რაც ქვეყნებს შეხვდათ. კომიტეტის ეს ქმედება განპირობებული იყო სურვილით არ გამოეორიცხათ ის სახელმწიფოები, რომლებსაც არ შეეძლო კონვენციის მიღება ამ მდგომარეობით.

საბჭომ მის 81-ე და 82-ე სხდომებზე დაამტკიცა, რომ აღმასრულებელი კომიტეტის რეკომენდაცია გამოყენებული იქნებოდა მე-18 მუხლის შესწორების გამართივებული პროცედურა.

ნაირობის კონვენციის მე-18 მუხლი, რომელიც ადრე ითვალისწინებდა, „რომ დაუშვებელი იყო ამ კონვენციის მიმართ დათქმების გაკეთება“ შეიცვალა შემდეგი ტექსტით და შევიდა ძალაში 1995 წლის 7 ოქტომბერს კონვენციის მე-20 მუხლის შესაბამისად.

„თითოეული ხელშემკერელი მხარე მიიჩნევა მხარედ, რომელიც შეუერთდა კონვენციას ან დაეთანხმა კონვენციის და მისი დანართების ყველა დებულებას, გარდა იმ შემთხვევისა, თუ კონვენციასთან შეერთების ან მისი ნებისმიერი დანართის მიღების მომენტი სათვის ან შემდგომ რომელიმე სხვა მომენტი სათვის საბჭოს გენერალურ მდივანს აცნობა რაიმე დათქმა, რომ არ შეუძლია მიიღოს რომელიმე დებულება. ეს მხარე ვალდებული იქნება კისრულობს, რომ პერიოდულად გადასინჯავს დებულებებს, რომელთა მიმართაც მან გააკეთა დათქმა, და დათქმის გაუქმების შემთხვევაში უნდა აცნობოს გენერალურ მდივანს“.

ამ შესწორების მიზანია ხელი შეუწეოს რაც შეიძლება ფართო საერთაშორისო თანამშრომლობას საბჭოს სამართლებრივი დოკუმენტების საფუძველზე დაბრკოლებების აღმოფხვრის გზით, რომლებიც ზოგიერთ შემთხვევაში ხელს უშლიან ან აყოვნებენ ქვეყნების კონვენციასთან შეერთებას.

ამ შესწორების გარდა, მე-3 მუხლის სახით არსებობს დებულება, რომელიც ითვალისწინებს ნაკისრი ვალდებულებისაგან უარის თქმას, რომელიც ითვალისწინებს, რომ მოთხოვნის მიმღებმა სახელმწიფომ უნდა გაუწიოს დახმარება მხოლოდ იმ ფარგლებში, რომ არ შეილახოს მისი სუვერენიტეტი, უშიშროება ან სხვა მნიშვნელოვანი ეროვნული ინტერესები ან საფრთხე შეექმნას რომელიმე საჯარო თუ კერძო საწარმოს კანონიერ კომერციულ ინტერესებს.

ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ როგორც ეს ხდება ზოგადად აღმინისტრაციული ურთიერთდახმარების სფეროში, ეს კონვენცია ეფუძნება ნაცვალგების კონცეფციას, ე.ი. ხელშემკერელ სახელმწიფოს აქვს ვალდებულება გაუწიოს დახმარება მეორე ხელშემკერელ მხარეს მხოლოდ იმ პირობით, რომ ორივემ მიიღო ერთი და იგივე დანართი.

3. ნაირობის კონვენციის ინტერპრეტაციის ნორმები

ნაირობის კონვენციის ინტერპრეტაციის ნორმები რეგულირდება შემდეგი პრინციპებით:

1. კონვენციის ზოგადი სფერო

1. ნაირობის კონვენციის დებულებების გამოყენება

კონვენციაში არაფერი აფერხებს ხელშემკერელ მხარეებს ერთმანეთთან ორმხრივი ან რეგიონალური შეთანხმების* დადებას:

1. როდესაც ნაირობის კონვენციის დებულებები ძალზედ ზოგადია იმისათვის, რომ დაკმაყოფილდეს თანამშრომლობის მოთხოვნები, შესაბამის ხელშემკერელ მხარეებს შეუძლიათ შეცვალონ ან დებულებების ფარგლები კონკრეტულ ქვეყნებთან უფრო სპეციალური შეთანხმების დადებით.

2. ამგვარი სახის სპეციფიკურმა თანამშრომლობამ შეიძლება მიიღოს რამოდენიმე ფორმა; კერძოდ, ის შეიძლება მოიცავდეს კონკრეტული მგრძნობიარე მო-

ნაცემების ან ინფორმაციის გაცვლას, რომელიც არის უბრალოდ ადგილობრივი ინტერესის.

3. თუმცა ამ ორმხრივ ან რეგიონალურ თანამშრომლობას მაინც უნდა გააჩნდეს სტრუქტურად ნაირობის კონვენციის დებულებები, რომლებიც ქმნიან ხელშემკერელ მხარეებს შორის თანამშრომლობის და ადმინისტრაციული ურთიერთდახმარების იდეალურ საფუძველს.

4. საბაჟო სამსახურების კომპეტენციის საზღვრები როდესაც საბაჟო სამსახური არ არის კომპეტენტური რომელიმე კონკრეტულ სფეროში ან ინაწილებს კომპეტენციას სხვა სამსახურთან, ადმინისტრაციული დახმარება გაწეული უნდა იქნას შემდეგ საფუძველზე:

1. მოთხოვნის მიმღებ საბაჟო სამსახურმა უნდა გაუწიოს მოთხოვნილი დახმარება იმ სფეროში, რომელშიც იგი კომპეტენტურია, და ეროვნული კანონმდებლობით საბაჟოსათვის მინიჭებული უფლებამოსილებების ფარგლებში.

2. იმ შემთხვევაში, როდესაც კომპეტენცია განაწილებულია სხვა დაწესებულებასთან (პოლიცია, ჟანდარმერია და ა.შ.) მოთხოვნის მიმღები საბაჟო სამსახური უნდა შეეცადოს, რამდენადაც ეს შესაძლებელია, შეაგროვოს ყველა აუცილებელი ინფორმაცია და გადაუგზავნოს მოთხოვნის წარმდგენ საბაჟო სამსახურს.

3. საბჭოს და აღმასრულებელი კომიტეტის როლი კონვენციის ტექსტში ან მის დანართებში მუდმივ ტექნიკურ კომიტეტზე ყველა მითითება მიჩნეულ უნდა იქნას აღმასრულებელ კომიტეტზე მითითებად, რომელსაც მისი 1983 წლიდან დაარსებიდან, გააჩნია სრული კომპეტენცია აღსრულების სფეროში.

4. დანართების ზოგადი სფერო

ინფორმაციის გაერთიანება (დანართი IX-X-XI)

„ცენტრალური კატალოგი“ უნდა იქნას მიღებული

მნიშვნელობით, ინფორმაციის გაცვლის ნებისმიერი სისტემის, რომელიც შექმნილია ხელშემკვრელი სახელმწიფოების მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად საერთაშორისო ინტერესის მქონე ინფორმაციის გაცვლასთან დაკავშირებით ეროვნული ტენდენციების ჩათვლით, მოქმედების ტიპის, მთავარი ამოღებისა და სპეციალური ინტერესის მქონე ნივთიერების საბაჟო თაღლითობასთან ბრძოლის სფეროში, ნარკოტიკებით ვაჭრობასთან და ხელოვნების ნიმუშების, ანტიკვარული ნივთებით და სხვა კულტურული ქონებით კონტრაბანდასთან.

ბ. კონვენციის ტექსტი

1. პრეამბულა

საბაჟო სამართლის წინააღმდეგ მიმართული სამართალდარღვევები არა მხოლოდ საზიანოა სახელმწიფოს ეკონომიკური და ფისკალური ინტერესებისათვის, არამედ ასევე საერთაშორისო თანამეგობრობის სოციალური ინტერესებისათვის, კონკრეტულად, კი რაც ეხება ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნივთიერებების ან კულტურული ქონების, რაც წარმოადგენს ქვეყნის ეროვნული მემკვიდრეობის ნაწილს, კონტრაბანდას.

საბაჟო თანამშრომლობის საბჭო დაარსდა საბაჟო სამსახურების ნაყოფიერების და ეფექტურობის გაუმჯობესების მიზნით, მან უნდა დაიცვას ვაჭრობის კანონიერი ინტერესები, უკანონო საქმიანობის აღკვეთით, რასაც შეიძლება ხელი შეეწყოს საბაჟო პროცედურების გამარტივებით ან საბაჟო ფორმალობების შემცირებით. პრეამბულა აღნიშნავს, რომ საბაჟო სამსახურებს შორის თანამშრომლობის გაძლიერება წარმოადგენს საბაჟო

თანამშრომლობის საბჭოს დამფუძნებელი კონვენციის ერთ-ერთ მიზანს.

2. განსაზღვრებები (თავი I)

„საბაჟო სამართალი“ (მუხლი 1, განსაზღვრება (ა))

ვინაიდან სხვადასხვა ქვეყანაში საბაჟო სამსახურების კომპეტენციები განსხვავდება, ტერმინის „საბაჟო კანონმდებლობა“ ყველა ხელშემკერელი მხარისათვის არ ექნება ერთი და იგივე მნიშვნელობა.

ეს განსაზღვრება ფორმულირებულია ძალიან ზოგადად, მაგალითად, იგი ეხება კონტროლის ზომების გამოყენებას (როგორც კონტროლი ნაგულისხმებია საბაჟო საქმიანობაში, რომელიც აღწერილია დანარჩენ განსაზღვრებაში), ფინანსური ოპერაციების შემთხვევას (იმდენად რამდენადაც ეს შეეხება საქონელს და საბაჟო ადმინისტრაციების კომპეტენციის ფარგლებში), ევროპის ეკონომიკური თანამეგობრობის წევრების მიერ მინიჭებული ფულის უკან დაბრუნების შემთხვევას კონკრეტული სასოფლო სამეურნეო პროდუქციის ექსპერტთან დაკავშირებით, იმ ფარგლებში, რა ფარგლებშიც ისინი მოიცას „საბაჟო სამსახურის მიერ გატარებულ ან ადმინისტრირებულ ზომას“ იმ ქვეყნებში ექსპორტისას.

იმ კონტექსტის შესაბამისად, რა კონტექსტშიც არის იგი გამოყენებული, ტერმინი „საბაჟო სამსახურები“ შეიძლება აღნიშნავდეს ან ცენტრალურ სამსახურს ან გარე სამსახურებს. თუ ისინი მიაჩნევენ საჭიროდ, ხელშემკერელ მხარეებს შეუძლიათ შემოიღონ სათანადო ეროვნული წესების სხვადასხვა დონეებზე კომპეტენციების განსაზღვრავად. ასევე მე-6 მუხლის მიხედვით ხელშემკერელმა მხარეებმა უნდა განსაზღვრონ სამსახურები ან ოფიციალური პირები, რომლებიც პასუხისმგებელნი იქნებიან ხელშემკერელ მხარეებს შორის პირდაპირ კავშირებზე.

კონტრაბანდა (მუხლი 1, განსაზღვრება (დ))

ეს განსაზღვრება მოიცავს არა მხოლოდ იმ შემთხვევებს, როდესაც ადგილი აქვს საქონლის დამალვას საბაჟო კონტროლის თავიდან ასაცილებლად, არამედ ასევე შემთხვევებს, როდესაც საქონელი, თუმცა არ არის დამალული, არ არის სათანადოდ დეკლარირებული საბაჟოზე. ის მოიცავს ტრანსპორტირების ყველა ფორმას, ფოსტის ჩაველით.

საიმპორტო და საექსპორტო გადასახდელები (მუხლი 1, განსაზღვრება (კ))

ეს განსაზღვრება იმეორებს იმას, რაც არსებობს საბჭოს მიერ შემუშავებულ სხვა საერთაშორისო დოკუმენტებში, კონკრეტულად, კი საბაჟო პროცედურების გამარტივების და ჰარმონიზაციის საერთაშორისო კონვენციაში (კიოტოს კონვენცია).

ამასთან დაკავშირებით, მუდმივმა ტექნიკურმა კომიტეტმა მიიჩნია, რომ კონვენციით WTO/GATT-ის ანტი-დემპინგური კოდექსი შეიცავს ამ საკითხში დახმარების ზომებს) ან საკომპენსაციო მოსაკრებლებს (რომლებიც მითითებულია WTO/GATT-ის VI მუხლში).

რატიფიკაცია (მუხლი 1, განსაზღვრება (ი))

ტერმინი „რატიფიკაციის“ განსაზღვრება ხელს უწყობს კონვენციის საბოლოო დებულებების შედგენას რამოდენიმე მუხლში ტერმინების „რატიფიკაციის“, „მიღების“ და „დამტკიცების“ გამოყენების თავიდან აცილებით. ინდივიდუალური სახელმწიფოს შიდა სამართლებრივი ნორმები რომლებიც ეხება იმ პირობებს, რომლებიც უნდა იქნას შესრულებული სანამ კომპეტენტურ ორგანოებს შეეძლებათ მიიღონ გადაწყვეტილება გამოაცხადონ სახელმწიფოს მზადყოფნა საერთაშორისო დოკუმენტების სავალდებულობაზე, გამოიყენება. რატიფიკაციის ეს განსაზღვრება თითოეული სახელმწიფოსათვის შესაძლებელს ხდის აირჩიოს ის პროცედურა რომელიც მას ურჩევნია საერთაშორისო დონეზე ვალდებულებების ასაღებად. აღსანიშნავია, რომ ეს განსაზღვრება

შესაბამისობაშია 1969 წლის 23 მაისი ვენის კონვენციის საერთაშორისო სახელშეკრულებო სამართლის შესახებ 2(1) მუხლის დებულებებთან.

3. კონვენციის გამოყენების სფერო (თავი II)

(ა) ნაცვალგება (მუხლი 2, პუნქტი 1)

როგორც ზემოთ იყო აღნიშნული, ხელშემკერელ მხარეს აქვს ვალდებულება გაუწიოს მეორე ხელშემკერელ მხარეს დახმარება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ორივემ მიიღო ერთი და იგივე დანართი (იხილე (ე) პუნქტი ქვემოთ).

როგორც ტექსტში არის აღნიშნული, მიუხედავად იმისა, რომ ვალდებულება აღებულია ხელშემკერელი მხარეების მიერ, დახმარებას უწევენ მათი საბაჟო სამსახურები.

1. სასამართლო განხილვასთან დაკავშირებით დახმარების თხოვნები (მუხლი 2, პუნქტი 2)

ამ პუნქტის ტექსტი ჩამოყალიბებულია იმგვარად, რომ არ გამოორიცხავს კონვენციის მოქმედების სფეროდან ინფორმაციას, რომელიც შეიძლება გამოყენებულ იქნას სასამართლო განხილვასთან დაკავშირებით, ვინაიდან ზუსტად ესენი წარმოადგენენ ყველაზე მნიშვნელოვან შემთხვევებს. თუმცა, მიუხედავად იმისა, რომ საბაჟო სამსახურების კომპეტენცია აღიარებულია, კონკრეტულად კი იქ, სადაც მიმდინარეობს სასამართლო წარმოება და ტექსტი ფრთხილად იცილებს თავიდან სისხლის სამართლის საკითხებზე ორმხრივი დახმარების შესახებ შესაძლო შეთანხმებებთან თანხვედრას. ამიტომაც არის რომ იგი მიუთითებს, რომ ეს მუხლი გამოიყენება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც საბაჟო სამსახური ითხოვს დახმარებას სხვა საბაჟო სამსახურისგან. ყველა შემთხვევაში, დაცული უნდა იქნას კომპეტენტური ორგანოების შესახებ ეროვნული კანონმდებლობის ნიშნები. იმის გათვალისწინებით, რომ პრინციპში, ადმინისტრაციული დახმარების ზომები შედის საბაჟო სამსახურის კომპეტენ-

ციაში, არცერთ საბაჟო სამსახურს არ შეიძლება მოეთხოვოს გაუწიოს სამართლებრივი დახმარება, რომელიც არ შედის მის კომპეტენციაში.

1. გამონაკლისები (მუხლი 2, პუნქტი 3)

ერთის მხრივ ეს პუნქტი გამორიცხავს პირის დაპატიმრების შესახებ თხოვნებს და მეორეს მხრივ, ითხოვს დახმარებას გადასახადების, მოსაკრებლების ამოღებასთან დაკავშირებით, ორივე ეს ზომა მიჩნეულია, რომ სცილდება იმას, რაზედაც დღესდღეობით სახელმწიფოები თანხმდებიან.

2. აღებულ ვალდებულებაზე უარის თქმის დებულება (მუხლი 3)

გარემოებები, როდესაც ხელშემკვრელმა მხარეებმა შეიძლება უარი თქვან დახმარების გაწევაზე არის იგივე, რაც გათვალისწინებულია ადმინისტრაციულ ურთიერთდახმარების შესახებ საბაჟო სფეროში სამართალდარღვევების აღკვეთის, გამოძიების და დასჯის შესახებ სამოძებლო ორმხრივი კონვენციით (მუხლი 17) და საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს დამფუძნებელი კონვენციის VI მუხლით, ნებისმიერი საჯარო თუ კერძო საწარმოს კანონიერი კომერციული ინტერესების დაცვასთან დაკავშირებით. ეს დებულება გამოყენებულ უნდა იქნას მხოლოდ იმის ფრთხილად განხილვის შემდეგ იმის განსასაზღვრად არის თუ არა მოცემული კომერციული ინტერესები კანონიერი თუ არა. ამას გარდა, მე-3 მუხლი ითვალისწინებს, რომ თუმცა მოთხოვნის მიმღებ ხელშემკვრელ მხარეს შეუძლია დაეყრდნოს ამ ტექსტს დახმარებაზე უარის სათქმელად, მიუხედავად ამისა, ის შეიძლება თანხმდებოდეს ამგვარი დახმარების გაწევაზე გარკვეული პირობების ან მოთხოვნის პირობით.

3. ნაცვალგების პრინციპიდან შესაძლო გადახვევა (მუხლი 4)

ნაცვალგების პრინციპის მიხედვით, საბაჟო სამსახურმა უნდა მოითხოვოს სხვა საბაჟო სამსახურისაგან მხოლოდ იმ სახის დახმარება, რომლის გაწევისაც იგი

შეიძლება მოთხოვნის შემთხვევაში. მე-4 მუხლი ითვალისწინებს, რომ იმ შემთხვევაში, თუ შეუძლებელია ამ პრინციპის დაცვა, დახმარება შეიძლება იქნას მოთხოვნილი, იმ პირობით, რომ მოთხოვნის გამგზავნი სამსახური ამ ფაქტს ყურადღებას მიაქცევს მის მოთხოვნაში. თუმცა, როგორც მე-2 მუხლის 1 პუნქტთან დაკავშირებით იყო მითითებული, კონვენცია არ ავალდებულებს მოთხოვნის მიმღებ ხელშემკრელ მხარეს შეასრულოს ეს მოთხოვნა.

4. დახმარების ზოგადი პროცედურები (თავი III)

1. რისთვის შეიძლება იქნას გამოყენებული ცნობები, დოკუმენტები და სხვა ინფორმაცია (მუხლი 5) მე-5 მუხლი ითვალისწინებს, რომ:

1. წინამდებარე კონვენციის შესაბამისად გადაცემული ან მიღებული ნებისმიერი ცნობა, დოკუმენტები ან სხვა ინფორმაცია შეიძლება გამოყენებულ იქნას საბაჟო სამართალდარღვევების თავიდან აცილების, გამოძიების და აღკვეთის მიზნით, მათ შორის სასამართლო და ადმინისტრაციული საქმის წარმოება, კონფიდენციალობის დაცვით, თუ მისი წარმომდგენმა საბაჟო სამსახურმა პირდაპირ არ დაადგინა შეზღუდვები ამგვარ გამოყენებაზე.

2. ხელშემკრელმა მხარეებმა, რომლებმაც მიიღეს ამგვარი ცნობები, დოკუმენტები ან სხვა ინფორმაცია უნდა უზრუნველყონ მათი კონფიდენციალობის დაცვა.

3. ეს ცნობები, დოკუმენტები ან სხვა ინფორმაცია შეიძლება გამოყენებულ იქნას სხვა მიზნებისათვის გარდა საბაჟო სამართალდარღვევების აღკვეთის, გამოძიების და დასჯის მიზნით მათი წარმდგენი საბაჟო სამსახურის წერილობითი თანხმობით.

4. საბაჟო სამსახურებს შორის კავშირის პროცედურა (მუხლი 6 და 7)

მე-6 და მე-7 მუხლებით დადგენილია პროცედურები, რომლებიც უნდა იქნას შესრულებული და პირობები, რომელთა მიხედვითაც ხორციელდება კავშირი საბაჟო

სამსახურებს შორის. მე-6 მუხლის მე-2 პუნქტი ითვალისწინებს, რომ საბაჟო სამსახურის მიერ მოთხოვნის შესაბამისად გასატარებელი ყველა ზომა ექვემდებარება იმავე შეზღუდვებს და მოთხოვნებს, რაც დაწესებულია ეროვნული კანონმდებლობით მსგავსი ხასიათის შიდა სახელმწიფოებრივი პროცედურებისათვის.

ასევე აღნიშნული უნდა იქნას, რომ მე-7 მუხლის მიზნებისათვის, ტელექსის, ტელეგრაფის ან ტელეკომუნიკაციის სხვა საშუალებებით დახმარების თაობაზე მოთხოვნის წარდგენა მიიჩნევა წერილობით გაკეთებულ მოთხოვნად.

5.სხვადასხვა დებულებები (თავი IV)

1. აღკვეთაზე, გამოძიებაზე და დასჯაზე პასუხისმგებელ სამსახურებს შორის პირადი და პირდაპირი კავშირები (მუხლი 9)

მე-9 მუხლის დებულებები წაკითხული უნდა იქნას მე-6 მუხლის 1 პუნქტთან ერთად, რომელიც ითვალისწინებს, რომ გენერალურმა მდივანმა ხელშემკერელ მხარეებს უნდა შეატყობინოს ხელშემკერელი მხარეების საბაჟო სამსახურებს შორის პირდაპირ კავშირისათვის პასუხისმგებელი სამსახურების ან ოფიციალური პირების სახელები და მისამართები. ერთი გულისხმობს იმის უზრუნველყოფას, რომ პირადი და პირდაპირი კავშირები არსებობს საბაჟო სამართალდარღვევების აღკვეთის, გამოძიებაზე და დასჯაზე პასუხისმგებელ სამსახურებს შორის, მაგალითად, ამ სხვადასხვა სამსახურზე პასუხისმგებელი თანამდებობის პირების სახელების და მისამართების განახლებული სიის მომზადება. სხვა გულისხმობს ამ მიზნის მიღწევას ამ სამსახურებზე პასუხისმგებელი ოფიციალური პირების შეხვედრების მოწვევას, რაც გათვალისწინებულია მე-12 მუხლის 2(დ) პუნქტით. მე-9 მუხლი ითვალისწინებს, რომ თვით საბჭოსაც მოეთხოვება ამ მხრივ სათანადო ზომების მიღება.

2.უფრო ფართო ადმინისტრაციული დახმარება (მუხლი 11)

ზოგადად, მე-11 მუხლში მითითებული უფრო ფართო ადმინისტრაციული დახმარება არის დახმარება, რომელიც გათვალისწინებულია ორმხრივი ან მრავალმხრივი (რეგიონალური) შეთანხმებებით. თუმცა, ეს დებულება ხელს არ უშლის ხელშემკერებელ მხარეებს გაუწიონ უფრო ფართო დახმარება, ვიდრე ეს არის გათვალისწინებული ამ შეთანხმებებით.

გარდა ამისა, კონვენცია მიზნად არ ისახავს გაელენა იქონიოს არსებული ან სამომავლო შეთანხმებით გათვალისწინებულ საშუალებებზე. კონვენციის ხელშემკერებელ მხარეებს შორის შესაძლებელია დაიდოს ორმხრივი შეთანხმებები, კონკრეტულ საკითხებზე კონვენციის დებულებების შესავსებად და კონკრეტული ასპექტების დასარეგულირებლად, რომლებიც შედის შესაბამისი ქვეყნების ინტერესებში.

3. საბჭოს და ტექნიკური კომიტეტის როლი (თავი 6)

მე-12 მუხლის 2 (ბ) პუნქტთან დაკავშირებით უნდა აღინიშნოს, რომ მუდმივმა ტექნიკურმა კომიტეტმა წარმოადგინოს დასკვნები კონვენციის დებულებების განმარტებასთან დაკავშირებით, მაგრამ არა კონვენციის გამოყენების მეთოდებზე კონკრეტულ შემთხვევებზე, ამოცანა, რომელიც არის შესაბამისი ხელშემკერებელი მხარეების მოსაგვარებელი.

4. დასკვნითი დებულებები (თავი VI)

1. დავების მოგვარება (მუხლი 14)

მე-14 მუხლის ტექსტი განსხვავდება საბჭოს სხვა კონვენციებში მსგავსი ტექსტებისაგან იმით, რომ იგი არ ითვალისწინებს ხელშემკერებელ მხარეებს შორის დავების მუდმივი ტექნიკური კომიტეტისათვის ან საბჭოსათვის გადაცემას.

2. გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ყველა სახელმწიფოს შესაძლებლობა გახდნენ ხელშემკერებელი მხარეები (მე-15 მუხლის შესწორების ოქმი)

ნაირობის კონვენციის მე-15 მუხლში შესწორების ოქმი მიღებულ იქნა საბჭოს მიერ მის 65/66 სხდომებზე

(1985 წლის ივნისში). იგი მიღებულ იქნა ყველა ხელშემკერელი მხარის მიერ და ძალაში შევიდა 1989 წლის 27 ივლისს.

3. დახმარების ფარგლების შეზღუდვა

როგორც მანამდე იყო ნათქვამი, მე-18 მუხლში შევიდა შესწორება და უკვე უშეებს კონვენციის მიმართ დათქმების გაკეთებას. წევრებს უკვე აქვთ შესაძლებლობა განსაზღვრონ დახმარების ფარგლები, რომელსაც ისინი გაწევენ. დამატებით, მე-3 მუხლის სახით არის პუნქტი, რომელიც ითვალისწინებს ნაკისრ ვალდებულებაზე უარის თქმას, რომელიც ითვალისწინებს, რმ მოთხოვნის მიმღებმა მხარემ უნდა გაუწიოს დახმარება მხოლოდ იმ ფარგლებში, რომ ეს არ შელახავს მის სუვერენიტეტს, უშიშროებას ან სხვა მნიშვნელოვანეროვნულ ინტერესებს ან საფრთხეს შეუქმნის რომელიმე საწარმოს, კერძოს თუ საჯაროს, კანონიერ სავარო ინტერესებს.

კონვენციის რომელიმე დებულება ასევე შეიცავს ამ სახის პირობებს, რომელიც შუამდგომლობის მიმღებ სახელმწიფოს აძლევს შესაძლებლობას, დაეყრდნოს მის ეროვნულ კანონმდებლობას, როგორც ადმინისტრაციული დახმარების გაწევაზე უარის თქმის საფუძველს, რომელიც სცილდება მის კომპეტენციას.

4. საბაჟო და ეკონომიკური კავშირების შესაძლებლობა გახდნენ ხელშემკერელი მხარეები (მუხლი 15, პუნქტი 5)

ამ დებულების მუხლი ეფუძნება იმას, რაც ასევე არის მოცემული 1975 წლის TIR-ის კონვენციაში (მუხლი 52, პუნქტი 3). ამ დებულების გამოყენება შეიძლება აისახოს კონვენციის სხვა დებულებებზე, კერძოდ, კონვენციის და მისი დანართების (მუხლი 16) ძალაში შესვლასთან დაკავშირებით, შესწორებების ძალაში შესვლასთან და შესწორებების მიღებაზე, რომელიც ადრე შევიდა ძალაში მუხლი 21). უნდა აღინიშნოს, რომ ამ მუხლებში, არის განსხვავება ტერმინს: „ხელშემკერელი მხარეები, რომლებიც მოიცავს როგორც სახელმწიფოებს და, საჭიროე-

ბის შემთხვევაში, საბაჟო ან ეკონომიკურ კავშირების და ტერმინებს: „სახელმწიფოები” და „სახელმწიფოები, რომლებიც არიან ხელშემკერელი მხარეები, რომელიც არ მოიცავს საბაჟო ან ეკონომიკურ კავშირებს.

5. შესწორების პროცედურა (მუხლი 20)

მე-20 მუხლით გათვალისწინებული შესწორების გამარტივებული პროცედურა ეფუძნება 1975 წლის TIR-ის კონვენციის 59-ე მუხლს. ის დრო რომ იქნას მიღებული მხედველობაში, რაც შეიძლება საჭირო იყოს ზოგიერთ ქვეყანაში პარლამენტის მიერ განხილვისათვის, მე-20 მუხლის მე-3 პუნქტი ადგენს ორწლიან ვადას, რომლის განმავლობაშიც შემოთავაზებულ შესწორებასთან დაკავშირებით შეიძლება იქნას გამოთქმული პროტესტი.

C. კონვენციის დანართები

1. დანართების ზოგადი ფარგლები

კონვენციის ხელშემკერელ მხარედ გახდომისათვის, აუცილებელია ერთი დანართის მიღება მაინც (მუხლი 15, პუნქტი 3). დანართი ძალაში შედის სამი თვის მერე მას შემდეგ, რაც მას მიიღებს ორის სახელმწიფო, მაგრამ ვერ შეუძლია ძალაში ხელშემკერელი მხარეებისათვის სანამ ამ ხელშემკერელი მხარისათვის კონვენცია არ შეუძლია ძალაში (მუხლი 16, პუნქტი 3).

ერთად აღებული, კონვენციის დანართები ფარავს საქონლის ყველა კატეგორიას (მაგალითად, გემის მარაგებს ან იარაღს, ასაფეთქებლებს და საბრძოლო მასალებს), რაც შეიძლება წარმოადგენდეს საბაჟო სფეროში ჩადენილი სამართალდარღვევის ობიექტს. ერთადერთი შეზღუდვა, რამაც შეიძლება საგარეუდოდ გამორიცხოს გარკვეული საქონელი, განპირობებული იქნებოდა კონვენციის მოქმედების ფარგლების შესახებ დებულებებით ან ტერმინის „საბაჟო კანონმდებლობის” ფარგლებით. თუმცა, X დანართი ფარავს მხოლოდ ნარკოტიკულ საშუალებებს და ფსიქოტროპულ ნივთიერებებს და XI დანართი ფარავს ხელოვნების ნიმუშებს, ანტიკვარიატს და სხვა კულტურულ ქონებას. შედეგად, რომლებიც იღე-

ბენ რამოდენიმე ან ყველა დანართს I-IX ვალდებულნი არიან, გამოიყენონ ისინი ყველა საქონელთან მიმართებაში ნარკოტიკული საშუალებების, ფსიქოტროპული ნივთიერებების, ხელოვნების ნიმუშების, ანტიკვარიატის და სხვა კულტურული ქონების გარდა. მეორეს მხრივ, სახელმწიფოები რომლებიც მიიღებენ მხოლოდ X დანართს ან XI დანართს ვალდებულნი არიან მხოლოდ ამ დანართებით მოცულ საქონელთან დაკავშირებით.

2. საკუთარი ინიციატივით საბაჟო სამსახურის მიერ დახმარების გაწევა (დანართი I)

აღნიშნულ იქნა, რომ I დანართის მე-3 პუნქტის დებულებები, რომელიც ეხება ხელშემკვრელი სახელმწიფოსათვის პირდაპირი ინტერესის მქონე ინფორმაციას, არ ემთხვევა ინფორმაციის გაზიარების შესახებ IX, X ან XI დანართების შესაბამის დებულებებს, რომელიც ვრცელდება საერთო ინტერესის ინფორმაციაზე.

3. საიმპორტო და საექსპორტო გადასახადების და მოსაკრებლების შეფასებაში შუამდგომლობით დახმარება (დანართი II)

შუამდგომლობის აღმძვრელმა ხელშემკვრელმა მხარემ უნდა მოითხოვს II დანართით გათვალისწინებული დახმარება, მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც მას გააჩნია კარგი საფუძველი ივარაუდოს, რომ ადგილი ჰქონდა საბაჟო სფეროში მძიმე სამართალდარღვევას. მოთხოვნის წარმდგენი მხარე გადაწყვეტს შესრულებულია თუ არა ეს მოთხოვნა, მაგრამ ვინაიდან დახმარების თხოვნები უნდა შეიცავდნენ საჭირო ინფორმაციას და უნდა ახლდეს ის დოკუმენტაცია, რომლებიც შეიძლება მიჩნეული იქნას სასარგებლოდ (მუხლი 7, პუნქტი 1), მოთხოვნის მიმღებ სამსახურს შეეძლება ჩამოაყალიბოს საკუთარი მოსაზრება სამართალდარღვევის გარემოებების შესახებ.

ხელშემკვრელი მხარეების ვალდებულება, რომლებმაც მიიღეს II დანართი დადგენილია დანართის I პუნქტში. მე-2 პუნქტის ტექსტი უბრალოდ გამიზნულია

წარმოადგინოს იმ გზების მაგალითები, რომლითაც შესაძლებელია ამ ვალდებულებების შესრულება.

ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ როდესაც კი გამოთქმა „მის ხელთ არსებული ინფორმაცია ან დოკუმენტები“ გამოყენებულია ამ დანართში. ეს გულისხმობს, რმ ეს ინფორმაცია ან დოკუმენტები შეიძლება ადვილად და სწრაფად იქნას მიღებული საბაჟო სამსახურის მიერ, სპეციალური გამოძიების საჭიროების გარეშე.

4. კონტროლთან დაკავშირებით მოთხოვნის საფუძველზე დახმარება (დანართი III)

ეს გამომდინარებს კონვენციის ზოგადი განზრახვიდან, რომ ამ დანართის მიხედვით დახმარება მოთხოვნილი უნდა იქნა მხოლოდ, როდესაც არსებობს საფუძვლიანი მიზეზი მიჩნეული იქნას ან არსებობს დასაბუთებული ეჭვი, რომ სამართალდარღვევა იქნა ჩადენილი მოთხოვნის წარმდგენი ხელშემკვრელი მხარის ტერიტორიაზე.

5. ზედამხედველობასთან დაკავშირებით მოთხოვნის საფუძველზე დახმარება (დანართი IV)

IV დანართში გამოყენებული ფრაზა: „მისი კომპეტენციის და შესაძლებლობის ფარგლებში“, ჩამატებული იქნა იმ განსხვავებების გასათვალისწინებლად, რომლებიც შესაძლოა არსებობდნენ ქვეყნებს შორის საბაჟო სამსახურების ტერიტორიულ კომპეტენციასთან დაკავშირებით (მაგალითად, საბაჟო სამსახურის მოქმედება შეიძლება შემოიფარგლებოდეს ტერიტორიის გარკვეული ნაწილით) და საბაჟო სამსახურების ხელთ არსებული საშუალებების მოთხოვნის ზედამხედველობის განსახორციელებლად.

6. მეორე ხელშემკვრელი მხარის სახელით მოთხოვნის საფუძველზე გამოძიება და შეტყობინება (დანართი V)

V დანართის მე-2 პუნქტში გამოყენებული ფრაზა: „მის ტერიტორიაზე მოქმედი კანონების და წესების დაცვის პირობით“ ნიშნავს იმას, რომ ამ პუნქტში მითითებული შეტყობინებები გაკეთებული უნდა იქნას

მოთხოვნის მიმღებ ქვეყანაში და უნდა შეესაბამებოდეს მოთხოვნის მიმღები მხარის ეროვნულ კანონმდებლობას, რომელიც ვრცელდება ამ შემთხვევებზე.

V დანართის მე-2 პუნქტში გამოყენებული ფრაზა: „კონვენციის სფეროში შემავალი ნებისმიერი საკითხი“ ავალდებულებს იმ ხელშემკერელ მხარეებს, რომლებმაც მიიღეს ეს დანართი, გააკეთონ ამგვარი შეტყობინებები, დადგენილი პირობების მიხედვით, თუნდაც იმ საკითხებთან დაკავშირებით, რომელიც შედის იმ დანართებში, რომელიც მათ არ მიუღიათ.

7. საზღვარგარეთ საბაჟოს ოფიციალური პირების სასამართლოზე ან ტრიბუნალში გამოცხადება (დანართი VI)

იმ ფაქტზე მითითება, რომ მტკიცებულება შეიძლება ხშირად წარმოდგენილი იქნას წერილობითი ფორმით, გამიზნულია ხაზი გაუსვას იმას, რომ უცხო ქვეყნის სასამართლოების ან ტრიბუნალის წინაშე გამოცხადება უფრო არის გამონაკლისი ვიდრე წესი. გარდა ამისა, მოთხოვნის მიმღებ საბაჟო სამსახურს მოეთხოვება მოთხოვნილი დახმარების გაწევა მხოლოდ იმ ფარგლებში, რომ საზღვარგარეთ ჩვენების მისაცემად გამოძახებული ოფიციალური პირები არიან ხელმისაწვდომნი. თუმცა VI დანართის დებულებები გამოიყენება მაშინაც, როდესაც სასამართლო ან ტრიბუნალი განიხილავს საიმპორტო და საექსპორტო გადასახადების და მოსაკრებლების საკითხს საბაჟო სამართალდარღვევებთან დაკავშირებით. იმ შემთხვევაში, თუ კომპეტენტური ორგანო არ წარმოადგენს სასამართლოს ან ტრიბუნალს, შეიძლება გამოყენებული იქნას კონვენციის სხვა დანართების დებულებები.

ეს დანართი ითვალისწინებს, რომ საბაჟო სამსახურს შეუძლია დააწესოს შეზღუდვები, რომლებსაც მისი მოხელეები უნდა დაემორჩილონ უცხო ქვეყნის სასამართლოს ან ტრიბუნალის წინაშე ჩვენების მიცემისას. თუმცა, კონვენცია არ უნდა არღვევდეს სასამართლოში ჩვენების მიცემის მარეგულირებელ ნორმებს.

8. ერთი ხელშემკერელი მხარის მოხელეების ყოფნა მეორე ხელშემკერელი მხარის ტერიტორიაზე (დანართი VII)

VII დანართის მე-3 პუნქტი ითვალისწინებს უცხო მოხელეების ყოფნას იმ გამოძიებასთან დაკავშირებით, რომელიც მიმდინარეობს უცხო სახელმწიფოში, თუმცა, ეს დანართი ითვალისწინებს მხოლოდ მოხელეების ყოფნის შემთხვევებს, როდესაც უცხო მოხელეები უშუალოდ მონაწილეობენ გამოძიებაში, დარეგულირებულია VIII დანართით.

კონვენცია არ შეიცავს რაიმე დებულებას ერთი ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურის მოხელეების მეორე ხელშემკერელი მხარის ტერიტორიაზე სამართლებრივი სტატუსის შესახებ, ან რა დაცვით უნდა სარგებლობდნენ ისინი. ეს საკითხი მოგვარებული უნდა იქნას უშუალოდ დაინტერესებულ ხელშემკერელ მხარეებს შორის.

9. საზღვარგარეთ გამოძიებაში მონაწილეობა (დანართი VIII)

ამ დანართის დებულებების მიხედვით, როდესაც ორი ხელშემკერელი მხარე მიიჩნევს ამას საჭიროდ, მოხელე შეიძლება ეწვიოს უცხო ქვეყანას გამოძიებაში დასახმარებლად, რომელიც მიმდინარეობს ამ ქვეყანაში, იმის მითითების გარეშე ეს გამოძიება მიმდინარეობს თუ არა იმ ქვეყნის ინტერესებში, რომელიც აგზავნის მას. ორივე ხელშემკერელი მხარე თანხმდება ამ მონაწილეობის ფარგლებზე.

1. ინფორმაციის დაგროვება (დანართი IX)

IX დანართში ინკორპორირებულია საბჭოს 1975 წლის 22 მაისი რეკომენდაციის ძირითადი დებულებები საბაჟო თაღლითობასთან დაკავშირებული ინფორმაციის დაგროვების შესახებ. თუმცა, რეკომენდაციის ტექსტში შეტანილი იქნა გარკვეული შესწორებები, ესენია შემდეგი:

2. მე-2 პუნქტის დებულებების მიხედვით, საბჭოს გენერალურმა მდივანმა პერიოდულად უნდა განიხილოს

ინდექსი იმ ინფორმაციის გამოსარიცხად, რომელიც აღარ არის პრაქტიკული ან მოძველდა, ამ დებულებას არ შეიცავს 1975 წლის რეკომენდაცია;

3. მე-3 პუნქტის დებულებების მიხედვით, საბჭოს გენერალური მდივანი უფლებამოსილია, რაც არის გათვალისწინებული 1975 წლის რეკომენდაციაში, მოითხოვოს დამატებითი ინფორმაცია. თუმცა, ტექსტში მითითებულია, რომ ეს ინფორმაცია აუცილებელი უნდა იყოს შეჯამების და გამოკვლევების მოსამზადებლად;

4. მე-4 პუნქტი ითვალისწინებს, რომ ინფორმაცია უნდა დაეგზავნოს მითითებულ სამსახურებს ან მოხელეებს. ამიტომ ეს არის იმ ხელშემკერელი მხარეების ვალდებულება, რომლებიც მიიღებენ ამ დანართს, წარმოადგინონ სახელები და მათში განხორციელებული შემდგომი ცვლილებები;

5. ეჭვმიტანილი პირების დასახელებისაგან თავის შეკავების უფლება, როდესაც ეს აკრძალულია ეროვნული კანონმდებლობით, განიერცო და მოიცავს მსჯავრდებული პირებიც (პუნქტი 8 და 11). ტერმინი „ეროვნული კანონმდებლობა“ გულისხმობს ზოგადი გამოყენების ყველა ნორმას, რომელიც მიღებულია საკანონმდებლო ან აღმასრულებელი ხელისუფლების მიერ და მოქმედებს ეროვნულ დონეზე;

6. 1975 წლის კონვენციის 9(A)(m), 9(B)(G), 12(k) და 14(e) პუნქტებით გათვალისწინებულ ინფორმაციასთან ერთად, ხელშემკერელმა მხარეებმა, რომლებმაც მიიღეს ეს დანართი, მოეწოდებათ, მიუთითონ გარემოებები, რამაც გამოიწვია საბაჟო სამართლდარღვევის გამოვლენა (ან სამაღალის ადგილი). ამ სახის ინფორმაცია შეიძლება ძალზედ სასარგებლო აღმოჩნდეს სხვა ქვეყნებისათვის, რომლებიც მონაწილეობენ ინფორმაციის დაგროვების სისტემაში;

7. რაც შეეხება კონტრაბანდაში ჩართული ხომალდების შესახებ ინფორმაციას, მე-16 პუნქტი მიუთითებს, რომ ამგვარი ინფორმაცია საჭიროა წარმოდგენილ იქნას

მხოლოდ „იმდენად, რამდენადაც, არის ხელმისაწვდომი და შეიძლება შეტყობინებულ იქნას ეროვნული კანონმდებლობის შესაბამისად“.

ასევე უნდა აღინიშნოს, რომ ტერმინის „სახელი“ რომელიც მოცემულია 9(B) პუნქტში განმარტებული უნდა იქნას მისი ფართო მნიშვნელობით, რომ მოიცვას კომპანიის სრული სავაჭრო დასახელება, მიუხედავად მისი სამართლებრივი სტატუსისა (საჯარო კომპანია, შეზღუდული პასუხისმგებლობის საზოგადოება და ა.შ.).

საბჭომ მიიღო გადაწყვეტილება, რომ ხელშემკერელი მხარე, რომელიც წარმოადგენს ინფორმაციას თავისუფალია განაცხადოს, თუ რამდენი ხნით უნდა დარჩეს ინფორმაცია საბჭოს ცენტრალურ ინდექსში (რომელიც არსებობს IX დანართის დებულებების მიხედვით) და სხვა ხელშემკერელი მხარეების კარტოთეკაში. ინფორმაციის მიმწოდებელ ხელშემკერელ მხარეს ეცნობება მისი ამოღების შესახებ.

8. ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნივთიერებების კონტრაბანდის წინააღმდეგ ბრძოლაში დახმარების გაწევა დანართი X)

1. ნარკოტიკული საშუალებების კონტრაბანდასთან დაკავშირებით განხორციელებული ფინანსური ოპერაციები

X დანართის მე-2 პუნქტი ითვალისწინებს, რომ საჭიროების შემთხვევაში და საბაჟო სამსახურების კომპეტენციის ფარგლებში, ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნივთიერებების კონტრაბანდის შესახებ ამ დანართის დებულებები, ასევე ვრცელდება ამ კონტრაბანდასთან დაკავშირებით განხორციელებულ ფინანსურ ოპერაციებზეც. ეს ტექსტი დამატებული იქნა დანართში გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ნარკოტიკული საშუალებების განყოფილების და ნარკოტიკების კონტროლის საერთაშორისო საბჭოს მოთხოვნით. ეს ითვალისწინებს ნარკოტიკული საშუალებების შესახებ 1961 წლის კონვენციის დებულებებს (მუხლი 36, პუნქტი

2, ქვეპუნქტი (ა)(იი)) და ფსიქოტროპული ნივთიერებების შესახებ 1971 წლის კონვენციის დებულებებს (მუხლი 22, პუნქტი 2, ქვეპუნქტი (ა)(იი)), რომლებიც მოითხოვენ, რომ ამ კონვენციის ხელშემკერელმა მხარეებმა დასჯადი გახადონ ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნივთიერებების კონტრაბანდასთან დაკავშირებული ფინანსური ოპერაციები. ნარკოტიკული საშუალებების უკანონო ვაჭრობასთან დაკავშირებით გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ეკონომიკურმა და სოციალურმა საბჭომ 1976 წლის 12 მაისს მიიღო რეზოლუცია E/RES/2002(LV) ნარკოტიკული საშუალებებით უკანონო ვაჭრობასთან დაკავშირებული ფინანსური გარიგების” შესახებ. ამ რეზოლუციაში გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ეკონომიკური და სოციალური საბჭო აღნიშნავს, რომ ამგვარი ვაჭრობა მოითხოვს დიდ თანხებს და უკანონო ვაჭრობით დაკავშირებული ორგანიზაციის ხელმძღვანელები შესაძლოა ჩართული იყვნენ ამგვარ გარიგებებში, ნარკოტიკული საშუალებების მოძრაობაში აქტიური მონაწილეობის გარეშე. ნარკოტიკული საშუალებებით უკანონო ვაჭრობაში ეჭვმიტანილი პირების ფინანსურ ოპერაციებზე ორგანოების მხრიდან ყურადღების გამახვილებამ შეიძლება გამოიწვიოს ნარკოტიკული საშუალებებით მთავარი მოვაჭრეების შეპყრობა და დასჯა. ამიტომ ის მთავრობებისაგან მოითხოვს, რომლებსაც ჯერ არ გაუკეთებიათ ეს, მიიღონ იმგვარი კანონმდებლობა, რომ დასჯად ქმედებად აღიაროს შეცნობით ფინანსური დახმარების გაწევა, ნებისმიერი საშუალებებით, ნარკოტიკული დანაშაულებების ხელშეწყობაში, კონტრაბანდის ჩათვლით და ითანამშრომლონ ერთმანეთთან ინფორმაციის გაცვლაში ამგვარი დანაშაულის ჩამდენი ნარკოტიკებით მოვაჭრეების გამოვლენის მიზნით.

2. საბაჟო სამსახურების მიერ საკუთარი ინიციატივით ინფორმაციის გაცვლა (პუნქტი 3)

მე-3 პუნქტი იმეორებს ნარკოტიკული საშუალებებით და ფსიქოტროპული ნივთიერებებით უკანონო

ვაჭრობის შესახებ სპონტანური ინფორმაციის გაცემის შესახებ საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს 1971 წლის 8 ივნისის რეკომენდაციის არს. თუმცა, უნდა აღინიშნოს, რომ გამოთქმა: „ნარკოტიკული საშუალებების ან ფსიქოტროპული ნივთიერებების კონტრაბანდა“ გამოიყენება „უკანონო ვაჭრობის“ მაგიერად და რომ სპონტანური ინფორმაციის შეტყობინების ვალდებულება მოიცავს მხოლოდ საბაჟო სამსახურებს, რომლებიც შეიძლება უშუალოდ იყვნენ დაინტერესებულნი. ასევე (ბ) პუნქტთან დაკავშირებით, მითითებულია, რომ ეჭვმიტანილი პირების შესახებ ინფორმაცია უნდა იქნას გაგზავნილი მხოლოდ: „იმ ფარგლებში, რა ფარგლებშიც ინფორმაცია ასეთი პირების შესახებ შეიძლება შეტყობინებული იქნას ეროვნული კანონმდებლობის მიხედვით“.

3. მეთვალყურეობასთან დაკავშირებული დახმარება მოთხოვნის საფუძველზე (პუნქტი 4)

მე-4 პუნქტი იმეორებს კონვენციის IV დანართის ტექსტს, ერთადერთი განსხვავება არის ის, რომ მე-4 პუნქტი ეხება მხოლოდ ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნივთიერებების კონტრაბანდას.

4. მეორე ხელშემკვრელი მხარის სახელით მოთხოვნის საფუძველზე გამოძიება (პუნქტი 5)

მე-5 პუნქტი იმეორებს კონვენციის V დანართის 1 პუნქტის ტექსტს, მაგრამ ეხება მხოლოდ ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნივთიერებების კონტრაბანდას.

5. ერთი ხელშემკვრელი მხარის საბაჟო მოხელეების მოქმედება მეორე ხელშემკვრელი მხარის ტერიტორიაზე

დანართის ამ ნაწილის მე-6 პუნქტი იმეორებს VI დანართის დებულებებს, რომელიც ავრცელებს მათ ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნივთიერებების კონტრაბანდაზე.

მე-7 პუნქტი იმეორებს VII დანართის მე-3 პუნქტის დებულებებს. იმისათვის, რომ ეს დებულებები გამხდარი-

ყო რაც შეიძლება მეტი ქვეყნების რაოდენობისათვის მისაღები, გათვალისწინებულია, რომ ნებართვა ენიჭება მოთხოვნის მიმღები საბაჟო სამსახურის კომპეტენციის და შესაძლებლობების ფარგლებში. X დანართზე მოსამზადებელი სამუშაოს განმავლობაში შეთანხმებული იქნა, რომ თუ მოთხოვნის მიმღები ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახური არ იყო კომპეტენტური მოცემულ სიტუაციაში, მან უნდა გადაუგზავნოს მოთხოვნა ქვეყნის კომპეტენტურ სამსახურს და შემდეგ გადაუგზავნოს პასუხი მოთხოვნის წარმდგენ საბაჟო სამსახურს.

მე-8 პუნქტი იმეორებს VIII დანართის ტექსტს, მაგრამ შეიცავს შემდეგ ფრაზას: „და მათ ტერიტორიაზე მოქმედი კანონების და წესების დაცვით“.

6. ინფორმაციის დაგროვება

დანართის ეს ნაწილი ეფუძნება IX დანართს. თუმცა, ვინაიდან IX დანართი ეფუძნება ნაცვალგების პრინციპს, ანუ ცენტრალურ ინდექსში არსებული ინფორმაცია ეგზავნებათ მხოლოდ იმ ხელშემკერელ მხარეებს, რომლებმაც მიიღეს ეს დანართი, X დანართის მე-13 პუნქტი ითვალისწინებს, რომ, თუ ხელშემკერელი სახელმწიფოს მიერ წარმოდგენილი ინფორმაცია საწინააღმდეგოს არ ითვალისწინებს, ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნივთიერებების კონტრაბანდის შესახებ ინფორმაცია ასევე ეგზავნება საბჭოს სხვა წევრებს, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის კომპეტენტურ ორგანოებს, საერთაშორისო კრიმინალური პოლიციის ორგანიზაციას, ინტერპოლს და სხვა საერთაშორისო ორგანიზაციებს, რომლებთანაც ამის შესახებ დადებულია შეთანხმებები. ამას გარდა, ვინაიდან IX დანართის მე-8 პუნქტი, პრინციპში, ითვალისწინებს, რომ შეტყობინებული ინფორმაცია უნდა შემოიფარგლებოდეს ინფორმაციით, რომელსაც მოჰყვა ან შესაძლოა მოჰყოლოდა თავისუფლების აღკვეთა ან დაჯარიმება, რომელიც აღებატება 2000 აშშ დოლარის ექვივალენტის ოდენობას, ამგვარი შეზღუდვა X დანართის არ არსებობა.

7. ხელოვნების ნიმუშების, ანტიკვარიატის და სხვა კულტურული ქონების კონტრაბანდის წინააღმდეგ ბრძოლაში დახმარება (დანართი XI)

მე-2 პუნქტის დებულებების მიხედვით, XI დანართი ასევე ვრცელდება, საჭიროების შემთხვევაში და საბაჟო ადმინისტრაციის კომპეტენციის ფარგლებში, ხელოვნების ნიმუშების, ანტიკვარიატის და სხვა კულტურული ქონების კონტრაბანდასთან დაკავშირებულ ფინანსურ ოპერაციებზე. დამატებით, ამ დანართის მე-13 პუნქტი ითვალისწინებს, თუ ინფორმაციის მომწოდებელი ხელშემკრელი მხარე საწინააღმდეგოს არ ითვალისწინებს, საბჭოს გენერალურმა მდივანმა ასევე უნდა აცნობოს იუნესკოს და საერთაშორისო კრიმინალური პოლიციის ორგანიზაციას ინტერპოლს ხელოვნების ნიმუშების, ანტიკვარიატის და სხვა კულტურული ქონების კონტრაბანდასთან დაკავშირებული ნებისმიერი ინფორმაცია.

8. ნაირობის კონვენციის უპირატესობები

1. ინფორმაციის გაცემა.

თავიდანვე, საბჭო ცდილობდა ეპოვა საერთაშორისო თანამშრომლობის საშუალებები, რომლებიც საბაჟო სამსახურებს დაეხმარებოდა საბაჟო სფეროში სამართალდარღვევების წინააღმდეგ ბრძოლაში. ასე რომ, მან მიიღო რამდენიმე რეკომენდაცია, რომლებიც გათვლილი იყო წვერი სახელმწიფოების საბაჟო სამსახურებისათვის მიეცა თანამშრომლობის დამყარების და გაძლიერების შესაძლებლობა, ძირითადად პირდაპირი პირადი კავშირების მეშვეობით შესაბამის სამსახურებს შორის.

მან ასევე შემოიღო საბაჟო თაღლითობაში მსჯავრდებული პირების, სატრანსპორტო საშუალებებში საიდუმლო სამალავების, თაღლითობის სხვა მეთოდების, იმ საქონლის, რომელთან დაკავშირებითაც ხდება თაღლითობა და გაყალბებით და ფალსიფიკაციის გზით თაღლითობის შესახებ ინფორმაციის შეგროვების და ცირკულაციის სისტემა.

1967 წელს, ნარკოტიკული საშუალებების ბორო-

ტად გამოყენების საგანგაშო ზრდასთან ლაკაეშირებით მრავალი სახელმწიფოს შემოთქმების განხიარებით, საბჭომ მიიღო რეკომენდაცია, რომელსაც 1971 წელს მოჰყვა რეკომენდაცია ნარკოტიკული საშუალებებით და ფსიქოტროპული ნივთიერებებით უკანონო ვაჭრობის შესახებ სპონტანური ინფორმაციის გაცვლის შესახებ.

1973 წელს, საბჭოს განსაკუთრებული ყურადღება მიექცა ხელოვნების ნიმუშების, ანტიკვარიატის და სხვა კულტურული ქონების თაღლითობის გზით გატანის აღკვეთის და დასჯის პრობლემას. 1976 წელს მიღებულ რეკომენდაციაში საბჭომ წევრების ყურადღება გაამახვილა კულტურული ქონების უკანონო გატანის, შემოტანის და საკუთრების გადაცემის აკრძალვის და აღკვეთის საშუალებების შესახებ იუნესკოს კონვენციაზე და მოუწოდა მათ ადმინისტრაციული ურთიერთდახმარების განვითარება ხელოვნების ნიმუშების და ანტიკვარიატის კონტრაბანდასთან ბრძოლის საქმეში, 1953, 1967 და 1975 წლების რეკომენდაციებით გათვალისწინებული საშუალებების აქტიურად გამოყენების გზით.

ამ სხვადასხვა იურიდიული დოკუმენტების შედგენით საბჭომ აჩვენა, თუ რაოდენ დიდი მნიშვნელობა ენიჭება საბაჟო თაღლითობასთან ბრძოლაში საერთაშორისო თანამშრომლობას, იგი ასევე შეეცადა, წაეხადისებინა ორმხრივი ან რეგიონალური შეთანხმებების დადება ადმინისტრაციული ურთიერთდახმარების შესახებ ორმხრივი მოდელური კონვენციის შემუშავებით, რომელიც მიღებული იქნა 1967 წელს.

თუმცა, აშკარა გახდა, რომ რეგიონალური ორმხრივი ან მრავალმხრივი შეთანხმებების დადება, თუმცა ძალზედ ნაყოფიერი იყოს, ვერ შეძლებდა თავისთავად უზრუნველყო მთლიანად დამაკმაყოფილებელი საშუალებები საბაჟო თაღლითობის წინააღმდეგ მსოფლიო მასშტაბით საბრძოლველად, რომელიც სულ უფრო ფართოდ გავრცელებული ხდებოდა და ზოგიერთ საკითხში წარმოადგენდა საყოველთაო შემოფოთების საგანს. ამ მიზეზით,

საბჭომ წამოიწყო საერთაშორისო დოკუმენტის მომზადება, რომელიც იმასთან ერთად, რომ იქნებოდა საკმარისად ქმედითი და სავალდებულო, და ამავე დროს მისაღები იქნებოდა რაც შეიძლება მეტი სახელმწიფოსათვის.

ნაირობის კონვენცია სრულად მოიცავს საბაჟო სფეროში ადმინისტრაციული ურთიერთდახმარების სფეროში საბჭოს რეკომენდაციებში და რეზოლუციებში მოცემულ სხვადასხვა სფეროებს.

კონვენციის მოსამზადებელი მთელი სამუშაოს განმავლობაში, ხაზგასმულია, რომ I-IX დანართების მიღების მიზნები უნდა იქნას მიჩნეული, როგორც ერთიანი ტექსტი, რომელიც მოიცავს საბაჟო საქმიანობას, რომელიც მიმართულია ზოგადად კომერციული თაღლითობის წინააღმდეგ. ვინაიდან X და XI დანართები ეხება სპეციფიკურ სფეროებს და ამიტომ შეიძლება მიჩნეული იქნას, როგორც „ცალკე კონვენცია“.

კონვენცია და მისი 11 დანართი ასახავს ქვეყნების სურვილებს და აწესებს მრავალმხრივი თანამშრომლობის ფორმას, რომელიც ტოვებს საკმარის ადგილს რეგიონალური ორმხრივი ან მრავალმხრივი შეთანხმებების დასადებად.

რამდენიმე ქვეყანამ დაამყარა ორმხრივი ან მრავალმხრივი ურთიერთობები, რომლებიც ეფუძნება ნაირობის კონვენციის პრინციპებს.

კონვენციის X დანართი ითვალისწინებს ნარკოტიკული საშუალებების ბოროტად გამოყენების წინააღმდეგ ბრძოლაზე პასუხისმგებელი სხვადასხვა სამსახურების სპეციალიზირებული თანამშრომლობის აუცილებელ საფუძველს. ნარკოტიკული საშუალებების შესახებ 1961 წლის გაერთიანებული ერების კონვენციასთან და ფსიქოტროპული ნივთიერებების შესახებ 1971 წლის კონვენციასთან ერთად, იგი წარმოადგენს ამ სოციალური უბედურების წინააღმდეგ ბრძოლის შესაფერის სამართლებრივ სტრუქტურას.

ნაირობის კონვენცია ითვალისწინებს გამოცდილბე-

ის გაზიარებას და პირდაპირ პირად კავშირებს კონფიდენციალური ინფორმაციის დამუშავებაზე პასუხისმგებელ მოხელეებს შორის. ინფორმაცია შეიძლება გაცვლილი იქნას ან პირდაპირ ან საბჭოს ცენტრალური ინდექსის საშუალებით.

II. მეთვალყურეობა, გამოძიება და დახმარება სასამართლო საქმისწარმოებისას

ნაირობის კონვენციასთან შეერთება ხელშემკვრელ სახელმწიფოებს ასევე აძლევს მეთვალყურეობასთან, საბაჟო სფეროში სამართალდარღვევების გამოძიებასთან და სასამართლო საქმისწარმოებასთან დაკავშირებით თანამშრომლობის საფუძველს. ზოგიერთ ქვეყნებს უკვე შეუძლიათ გაუწიონ ერთმანეთს დახმარება ამ სფეროებში ამის ვალდებულების გარეშე. ნაირობის კონვენცია ამგვარ დახმარებას ხდის სავალდებულოდ.

კონვენციის შესაბამისად გაგზავნილი ან მიღებული ცნობები, დოკუმენტები ან სხვა ინფორმაცია შეიძლება გამოყენებულ იქნას საბაჟო სფეროში ჩადენილი სამართალდარღვევის აღკვეთისათვის, გამოძიებისათვის და დასჯისათვის, სასამართლო ან ადმინისტრაციულ საქმისწარმოებაში გამოყენების ჩათვლით. კონვენციის მე-5 მუხლი ამატებს, რომ არ უნდა არსებობდეს შეზღუდვა ამ ინფორმაციის გამოყენებაზე კონფიდენციალობის საფუძველზე, რა თქმა უნდა, თუ საბაჟო სამსახური, რომელმაც წარმოადგინა ეს ინფორმაცია, პირდაპირ არ აწესებს შეზღუდვას ამგვარ გამოყენებაზე. გარდა ამისა, ტექსტი ფრთხილად იცილებს რაიმე თანხვედრას სისხლის სამართლის სფეროში ურთიერთდახმარების შესახებ შესაძლო შეთანხმებებთან. ამიტომაც არის, რომ იგი ადგენს, რომ შესაბამისი მუხლი გამოიყენება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც საბაჟო სამსახური ითხოვს დახმარებას სხვა საბაჟო სამსახურისაგან.

III. ნაირობის კონვენციასთან შეერთების მიზეზები

ზემოხსენებული პუნქტები ხსნიან როლს, რომელიც კონვენციამ უნდა ითამაშოს ზოგადად თაღლითობის,

ნარკოტიკული საშუალებების, ფსიქოტროპული ნივთიერებით და კულტურული ქონებით უკანონო ვაჭრობის წინააღმდეგ ბრძოლაში.

არ შეიძლება არსებობდეს რაიმე ეჭვი იმასთან დაკავშირებით, რომ ნაირობის კონვენცია წარმოადგენს იდეალურ სტრუქტურას ხელშემკერდელ მხარეებს შორის უფრო ფართო და უფრო ეფექტური თანამშრომლობისათვის.

აშკარაა, რომ ტრანსნაციონალური დანაშაული, რომელიც განუწყვეტლივ იზრდება და ვრცელდება, წარმოადგენს დანაშაულის ტრანსსასაზღვრო ფორმას და ბარების გლობალიზაცია კრიმინალურ ორგანიზაციებს აძლევს სულ უფრო მეტ შესაძლებლობებს. ვინაიდან საზღვრების კონტროლი, სხვათა შორის, წარმოადგენს საბაჟო სამსახურის მოვალეობას, ამ უკანასკნელს შეუძლია მნიშვნელოვანი როლი ითამაშოს ორგანიზებულ დანაშაულთან ბრძოლის საქმეში. საჭიროა, რომ საბაჟო ორგანოებმა გაითვალისწინონ მათი ქმედებების გაძლიერებისათვის აუცილებელი ინიციატივები. რამოდენიმე წლის განმავლობაში საბჭომ მის წევრებს წარუდგინა ნაირობის კონვენცია, რომელიც აკმაყოფილებს საბაჟო სამსახურების ადმინისტრაციული თანამშრომლობის მოთხოვნებს.

კონვენციის მე-18 მუხლის შესწორებით, რომელმაც მოაცილა ძირითადი დაბრკოლებები, რომლებიც ხელს უშლიდნენ კონვენციასთან შეერთებას, ნაირობის კონვენცია რჩება ეფექტური, სპეციფიკური და ხელმისაწვდომი დოკუმენტი, რომელთან შეერთებაც უფრო მეტ ქვეყანას შეუძლია.

დებულება, რომელიც ითვალისწინებს ნაკისრ ვალდებულებაზე უარის თქმას

მიუხედავად იმისა, რომ კონვენცია წარმოადგენს იურიდიულად სავალდებულო დოკუმენტს, რომელიც ვალდებულებას უშუალოდ აკისრებს ხელშემკერდელ მხარეებს, ნაირობის კონვენცია შეიცავს სხვადასხვა დებულებებს,

რომლებიც იოვალისწინებენ ნაკისრ ვალდებულებაზე უარის თქმას, უფრო კონკრეტულად მე-18 მუხლით გათვალისწინებული დათქმების გაკეთება და მე-3 მუხლის ზოგადი დებულებები.

კამათი მიმდინარეობდა იმასთან დაკავშირებით, რომ დანართები საბაჟო სამსახურებს აკისრებდა ტვირთს და ავალდებულებდა იმგვარად, რომ მათთვის შეიძლება რთული ყოფილიყო საერთაშორისო დოკუმენტით გათვალისწინებული ვალდებულებების აღება. ყველა ნორმის დეტალური გამოკვლევა უჩვენებს, რომ მჭიდრო თანამშრომლობა ფაქტიურად განზრახული იყო კონვენციის ავტორების მიერ. თუმცა, როგორც ზოგადი წესი, მონაწილე ქვეყანას არ შეიძლება მოეთხოვოს იმაზე მეტის გაკეთება, რასაც გააკეთებდა საკუთარი მიზნებისათვის და ინტერესებისათვის (მაგალითად, ფორმულა „საბაჟო სამსახურმა უნდა, კომპეტენციის და შესაძლებლობის ფარგლებში“). დამატებით, დანართების ბევრ ნაწილში ჩამატებულია პირობები, რომელიც ამცირებენ შეზუდეებს, რამაც სხვაგვარად შეიძლება გამოიწვიოს სახელმწიფოების შეშფოთება (მაგალითად, „სადაც ეს მიჩნეულია სათანადოდ“ I დანართის მე-2 პუნქტი).

წლების განმავლობაში, ზოგიერთმა წევრმა გამოთქვა სერიოზული შეშფოთება, ვინაიდან ისინი თვლიდნენ, რომ ნაირობის კონვენციასა და ეროვნულ კანონმდებლობას შორის მონაცემების დაცვის საკითხებზე არსებობდა კონფლიქტი. ეს არგუმენტი აღარ არსებობს ვინაიდან მონაცემების დაცვის პრობლემა შეიძლება მოგვარებულ იქნას მე-18 მუხლის შესწორებით გათვალისწინებული დათქმის გაკეთებით, რომელიც ავსებს მე-3 მუხლში მოცემულ ზოგად პირობას. ზოგიერთ წევრ სახელმწიფოებში სასამართლო ორგანოები ამტკიცებენ, რომ შესაძლოა ადგილი ჰქონდეს მრავალმხრივ კონვენციასა და კონკრეტულ ქვეყანასთან თანამშრომლობის შესახებ არსებულ ორმხრივ შეთანხმებას შორის თანხვედრას. უნდა აღინიშნოს, რომ კონვენცია პირდაპირ

ახსენებს, რომ იგი ხელს არ უშლის უფრო ამომწურავი ურთიერთდახმარების გაწევას (მუხლი 11), რასაც ჩვეულებრივ ადგილი აქვს ორმხრივი შეთანხმებების შემთხვევაში, სადაც ჩვეულებრივ უფრო მჭიდრო კავშირებს ან უფრო ხანგრძლივ თანამშრომლობას აქვს ადგილი და ა.შ. კონვენცია არ წარმოადგენს ზოგიერთი უფრო დეტალური სამართლებრივი საფუძვლის შემცველს, არამედ წარმოადგენს დროებით საფუძველს, სადაც ასეთი სამართლებრივი საფუძველი ჯერაც არ არსებობს.

მეორეს მხრივ, ყოველთვის უნდა იქნას მხედველობაში მიღებული, რომ მრავალმხრივი და არა მხოლოდ ორმხრივი თანამშრომლობა წარმოადგენს საბოლოო მიზანს.

საბაჟო სამსახურებმა ასევე უნდა იცოდნენ იმ ფაქტის შესახებ, რომ კონვენცია ფარავს მხოლოდ აღმინისტრაციულ და არა სამართლებრივ დახმარებას, რაც შეიძლება დარეგულირებული იყოს სხვა საერთაშორისო დოკუმენტებით. როგორც კონვენციის მე-2 მუხლში არის დადგენილება, ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახური (და არა სასამართლო), რომელსაც შეუძლია მოითხოვოს დახმარება, და მხოლოდ მისი საკუთარი კომპეტენციის ფარგლებში (და არა სასამართლოს კომპეტენციის, თუნდაც სასამართლო პროცედურასთან დაკავშირებით).

ნაცვალების წესი

მიუხედავად იმისა, რომ მე-4 მუხლი ითვალისწინებს ამ წესის შესაძლო შესუსტებას, ნაცვალების პრინციპი დაცულია იმ ფარგლებში, რომ ხელშემკერელი მხარე ვალდებულია მეორე ხელშემკერელ მხარეს გაუწიოს დახმარება მხოლოდ იმ პირობით, რომ ორივემ მიიღო ერთი და იგივე დანართი (მუხლი 2). როგორც კონვენციის ისე მისი დანართების სხვა დებულებები არიან დაინტერესებულნი გაწეული სამსახურის ბალანსის შენარჩუნებით.

კონვენციის მე-3 და მე-4 მუხლების ზოგად დებულებებთან ერთად, კონვენციის ტექსტში და მის დანართებში

არის მრავალი დებულება, სადაც მითითება გაკეთებულია ეროვნულ კანონმდებლობაზე (მაგალითად, მუხლი 5. მუხლი 6, პუნქტი 2, X დანართის 1, 3, 5 და 8 პუნქტი – ასევე იხილე მე-2 ნაწილი ზემოთ, III პუნქტი). სხვა სიტყვებით, არ შეიძლება გაწეული იქნას რაიმე დახმარება, თუ ამას ეროვნული კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს.

1. დასკვნები

ნაირობის კონვენციის მიზნები, შეიძლება მიღწეული იქნას მხოლოდ დოკუმენტის ფართო მასშტაბით მიღების შემთხვევაში. ამიტომ საბაჟო სამსახურებმა უნდა შეასრულონ თავიანთი როლი კონვენციის რაც შეიძლება ფართო მიღების უზრუნველსაყოფად. დასკვნის სახით, ძირითადი უპირატესობები რაც შეიძლება მიიღონ სახელმწიფოებმა შეიძლება შეჯამდეს შემდეგნაირად:

2. უკანონო ვაჭრობის შესახებ ინფორმაციის უფრო ფართო გაცვლა;

3. წევრ სახელმწიფოებს შორის მათი ეროვნული ეკონომიკის, საზოგადოებრივი ჯანმრთელობის და სხვა ინტერესების დაცვის მიზნით პირდაპირი და მრავალმხრივი ეფექტური თანამშრომლობა;

4. სასამართლო საქმის წარმოებაში გამოსაყენებლად სხვა სახელმწიფოების მიერ მტკიცებულების, ჩვენებების და ა.შ. წარმოდგენა;

5. სხვა სახელმწიფოების მიერ გაკეთებული მოთხოვნის შესრულება მხოლოდ მოთხოვნის მიმღების საბაჟო სამსახურის საკუთარი კომპეტენციის და შესაძლებლობების ფარგლებში და უპირველეს ყოვლისა, ეროვნული კანონმდებლობის დაცვის პირობით;

6. ადმინისტრაციული ურთიერთდახმარების ფარგლებში ხელშემკერელი მხარის მიერ გამოყენებული ინფორმაციის ან დოკუმენტების უწყვეტი კონტროლი, ამგვარი კავშირის კონფიდენციალურობის დაცვის მიზნით;

7. თაღლითობის აღკვეთის, გამოძიების და დასჯაზე პასუხისმგებელ სამსახურებს შორის პირადი და

პირდაპირი კავშირების უზრუნველყოფა;

ამ და სხვა მიზეზების გამო, ნაირობის კონვენცია შეიძლება მიჩნეულ იქნას როგორც ხელშემკერელ მხარეებს შორის ურთიერთობებისათვის აუცილებელი სამათლებრივი საფუძველი.

IV. ნაირობის კონვენციასთან შეერთების პროცედურები

1. შეერთება

საბჭოს წევრი შეიძლება გახდეს კონვენციის ხელშემკერელი მხარე მასთან შეერთების გზით და მინიმუმ ერთი დანართის მიღებით.

ბროშურის ეს ნაწილი ეხება შეერთების პროცესს და დეტალურად მიმოიხილავს მოსამზადებელ ადმინისტრაციულ სამუშაოს, რომელიც უნდა იქნას განხორციელებული ქვეყნებში, რომლებსაც სურთ კონვენციასთან შეერთება. ნებისმიერ საერთაშორისო დოკუმენტთან შეერთების სამუშაოს და ფორმალობების ხასიათი და მნიშვნელობა რა თქმა უნდა არსებითად განსხვავდება სხვადასხვა ქვეყანაში. თუმცა, იმედია, შემდეგი ძალზედ ზოგადი აღწერა და მაგალითები დაეხმარება საბაჟო სამსახურის შესაბამის პერსონალს ფუნქციების შესრულებაში.

2. საბჭოს გენერალური მდივნის როლი

გენერალურ მდივანს მოეთხოვება მითითებულ მხარეებს შეატყობინოს კონვენციის არსებობის, მისი მიღების სტატუსის და მასში შეტანილი შესწორებების შესახებ. ამ ოფიციალური შეტყობინების გაკეთებასთან ერთად, მას შეუძლია დრო და დრო მოუწოდოს წევრ სახელმწიფოებს, რომლებსაც ჯერ არ მოუხდენიათ შეერთება, განიხილოს მასთან შეერთება.

როგორც წესი გენერალური მდივანი აგზავნის შეტყობინებებს და მოსაწვევებს დიპლომატიური არსების მეშვეობით, ანუ, ბრიუსელში განთავსებული დიპლომატიური მისიების საშუალებით, შესაბამის ქვეყნის შესაბამის სამინისტროს. დამატებით, გენერალური მდივანი

დებულობს შეერთების დოკუმენტებს იმავე არხებით, ატყობინებს ხელშემკერელ მხარეებს კონვენციასთან შეერთებების და დანართების მიღების შესახებ.

3. ქვეყნის მიერ შეერთებისას განხორციელებული მოსამზადებელი სამუშაო

ზოგადი მიმოხილვა

მრავალ ქვეყანაში, მთავრობის იურიდიული დეპარტამენტი ან საგარეო ურთიერთობაზე პასუხისმგებელი სამინისტრო განიხილავს საერთაშორისო დოკუმენტებთან შეერთების პრინციპებს. ნაირობის კონვენციის შემთხვევაში საბაჟო სამსახურმა უნდა ითამაშოს მნიშვნელოვანი როლი, განსაკუთრებით იმის გადაწყვეტაში, თუ რომელი დანართი უნდა იქნას მიღებული, და იმის განსაზღვრაში უნდა შეიცვალოს თუ არა და როგორ ეროვნული კანონმდებლობა იმისათვის, რომ შესაბამისობაში მოვიდეს შესაბამისი დანართების დებულებებთან, ვინაიდან სწორედ საბაჟო სამსახური ახორციელებს შესაბამის კანონებს და წესებს და ამიტომაც შეუძლია გაწიოს შესაბამისი პრაქტიკული კონსულტაციები.

ვინაიდან ნაირობის კონვენცია აკეთებს რეკომენდაციას ადმინისტრაციული ურთიერთდახმარების სისტემაზე წევრ სახელმწიფოებს შორის, იგი მოიცავს იმ ასპექტებს, რომელიც შედის რიგი სამთავრობო დეპარტამენტის ინტერესებშიც. შესაბამისად, ყველა სამთავრობო დეპარტამენტი, რომლებიც დაინტერესებულნი არიან, დანართებში მათთან უნდა გამართოს კონსულტაციები, როდესაც მიმდინარეობს კონვენციასთან შეერთების საკითხის განხილვა, მათ ასევე უნდა ეთხოვოთ დახმარება გაუწიონ საბაჟო სამსახურს და მხარი დაუჭირონ მის ქმედებას შეერთების პროცესის დროს.

ადმინისტრაციული და იურიდიული მოხერხებულობის თვალსაზრისით, მიზანშეწონილია, რომ კონვენციასთან შეერთების დროს ქვეყანამ მიიღოს რაც შეიძლება მეტი დანართი. გარდა ამისა, თუ შესაბამისი ქვეყანა დარწმუნებულია რაც შეიძლება ფართო საფუძველზე

სხვა ხელშემკერელ მხარეებთან თანამშრომლობის დამყარების საჭიროებაში, ეროვნული პოლიტიკური ორგანოების მიერ წარმოდგენილ დასკვნებში შეერთებასთან დაკავშირებით უმჯობესია ხაზგასმული იყოს დანართების ნებაყოფლობითი ხასიათი და შეერთების დროს მათი მიღების უპრატესობები.

დანართების დეტალური მიმოხილვა

თითოეულ დანართში მოცემულია ხელშემკერელ მხარეებს შორის თანამშრომლობის დასამყარებელი პროცედურების მონაცემები.

ამ ბროშურის I დამატებაში მოკლედ არის მიმოხილული თითოეული დანართის შინაარსი და ფარგლები.

ზოგადად რომ ვთქვათ, დანართების განხილვა მათი მიღების მიზნით დამოკიდებულია თანამშრომლობის დონეზე, რომელიც შესაბამის ქვეყანას სურს დაამყაროს სხვა ხელშემკერელ მხარეებთან.

კონვენციის და კერძოდ კი მისი დანართების გამარტებასთან დაკავშირებით, მითითება ყოველთვის უნდა იქნას გაკეთებული ქვემოთ მოცემულ კომენტარებზე და შესრულების სახელმძღვანელოზე.

4. მოკლე მიმოხილვების და მემორანდუმების მომზადება

როგორც კი მიღებული იქნება ზემოთ ხსენებული ყველა გადაწყვეტილება, საბაჟო სამსახურმა ან სხვა კომპეტენტურმა დეპარტამენტმა უნდა მოამზადოს მოკლე მიმოხილვა ან მემორანდუმი, რომელიც მოთხოვილი იქნება სხვადასხვა ოფიციალური პირების მიერ, რომლებიც ჩართულნი არიან კონვენციასთან შეერთებაზე და სხვადასხვა დანართების მიღებაზე მთავრობის თანხმობის მოპოვების სხვადასხვა სტადიებზე.

შეერთებასთან დაკავშირებული სხვადასხვა მოკლე მიმოხილვების ან მემორანდუმის საფუძველზე, რომელზეც სამდივნოს მიუწვდება ხელი, როგორც ჩანს მთავარი საკითხები რაც უნდა იქნას შეტანილი არის:

1. საბაჟო თანამშრომლობის საბჭოს მოკლე აღწერილობა, რომელშიც მითითებული იქნება მისი წევრობა და თარიღი, როდესაც მოცემული ქვეყანა გაწევრიანდა;

2. მოცემული ქვეყნის მიერ მიღებული საბჭოს დოკუმენტების ნუსხა;

3. ნაირობის კონვენციის და მისი შესრულების მიზნების მოკლე აღწერილობა, იმ ფაქტზე მითითებასთან ერთად, რომ იგი შედგება 11 დანართისაგან, რომელიც ფარავს დახმარებას სხვადასხვა სფეროებში;

4. იმ ქვეყნების ნუსხა, რომლებიც უკვე არიან ნაირობის კონვენციის ხელშემკრელი მხარეები.

ნებისმიერ შემთხვევაში, სამდივნო მზად არის დახმარება გაუწიოს ნაირობის კონვენციის შესახებ მოკლე მიმოხილვის მომზადებაში ნებისმიერ სახელმწიფოს, რომელიც სთხოვს მას დახმარებას.

5. შეერთების პროცედურის დასრულება

ბოლო გვერდზე მოცემული სქემა (დამატება II) წარმოადგენს მცდელობას სქემატური სახით შეერთების პროცესის დადებითი სტადიების მონახაზის გაკეთების მცდელობას. რა თქმა უნდა, სტადიების თანმიმდევრობა და რაოდენობა შეიძლება განსხვავებული იყოს სხვადასხვა ქვეყანაში. ეს სქემა მოცემულია იმისათვის, რომ ინფორმაცია მიაწოდოს ნებისმიერ საბაჟო სამსახურს, რომელიც განიხილავს მისი მთავრობისათვის კონვენციასთან შეერთების რეკომენდაციის მომზადებას. ეს ინფორმაცია საბაჟო სამსახურს დაეხმარება გაეცნოს სტრუქტურას, რომლითაც ხორციელდება მოსამზადებელი სამუშაო. ამგვარად საბაჟო სამსახურებს შეეძლებათ მიჰყვნენ მოსამზადებელი სამუშაოს სხვადასხვა ეტაპზე და გათვალონ თუ საგარაუდოდ როდის იქნება შეერთების დოკუმენტის გენერალურ მდივანთან დეპონირება შესაძლებელი.

V. ღამათგები

აღწერილობა

დანართი I – საბაჟო სამსახურის მიერ საკუთარი ინიციატივით დახმარების გაწევა

ხელშემკერელი მხარეები, რომლებიც მიიღებენ I დანართს, ვალდებულებას კისრულობენ, საკუთარი ინიციატივით, სხვა ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურს შეატყობინოს მის ხელთ არსებული ნებისმიერი ინფორმაცია, რომელიც იძლევა კარგ საფუძველს იმის ვარაუდისათვის, რომ ჩადენილი იქნება მძიმე სამართალდარღვევა საბაჟო სფეროში ამ ხელშემკერელი მხარის ტერიტორიაზე. უფრო ზოგად დონეზე, ხელშემკერელი მხარეები კისრულობენ ვალდებულებას სხვა ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურს შეატყობინონ ნებისმიერი ინფორმაცია, რაც შეიძლება წარმოადგენდეს მატერიალურ დახმარებას საბაჟო სფეროში სამართალდარღვევასთან დაკავშირებით, რომელიც შეიძლება ჩადენილ იქნას.

დანართი II – მოთხოვნის შესაბამისად საიმპორტო და საექსპორტო გადასახდელების შეფასებაში დახმარების აღმოჩენა

II დანართი ეხება საიმპორტო და საექსპორტო გადასახდელების შეფასებაში დახმარებას. ამგვარი დახმარების გაწევა ხდება მხოლოდ იმ ხელშემკერელი მხარის საბაჟო ადმინისტრაციის მოთხოვნის პასუხად, რომელსაც აქვს საფუძვლიანი ეჭვი ივარაუდოს, რომ მის ქვეყანაში საბაჟო სფეროში ჩადენილ იქნა მძიმე სამართალდარღვევა. გასაგზავნი ინფორმაცია ან დოკუმენტები ძირითადად ეხება საქონლის ღირებულებას, სატარიფო კლასიფიკაციას და წარმოშობას.

დანართი III – კონტროლთან დაკავშირებით მოთხოვნის საფუძველზე დახმარება

III დანართით გათვალისწინებული დახმარე-

ბის გაწევა ხდება მხოლოდ მოთხოვნის შემთხვევაში. ძირითადად ეს ეხება დოკუმენტების ნამდვილობის და იმპორტის და ექსპორტის ოპერაციების კანონიერების კონტროლს.

დანართი IV – თვალთვალთან დაკავშირებით მოთხოვნის საფუძველზე დახმარება

IV დანართი ითვალისწინებს, რომ ხელშემკერელი მხარის მოთხოვნის შემთხვევაში მეორე ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურმა უნდა განახორციელოს თვალთვალი ეჭვმიტანილების, კონკრეტული საქონლის, კონკრეტულ ადგილებზე, სადაც შეიძლება ინახებოდეს ეს საქონელი, და ეჭვმიტანილი ხომალდების, გემების და საჰაერო ხომალდების გადაადგილებაზე.

დანართი V – მეორე ხელშემკერელი მხარის სახელით მოთხოვნის საფუძველზე გამოძიება და შეტყობინება

V დანართი ეხება გამოძიებას იმ ქვეყანაში, რომელიც არის კონვენციის ხელშემკერელი მხარე, სხვა ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურის მოთხოვნის საფუძველზე. რა თქმა უნდა, გამოძიების შედეგები, ნებისმიერ დოკუმენტებთან და სხვა მტკიცებულებასთან ერთად, შემდგომ ეგზავნება მოთხოვნის წარმდგენ საბაჟო სამსახურს. ეს დანართი ასევე ეხება მოთხოვნის წარმდგენი მხარის მიერ მიღებული ზომების ან გადაწყვეტილების შესახებ შეტყობინებას, როდესაც პირი, რომლის შესახებაც ხდება შეტყობინება, ცხოვრობს მოთხოვნის მიმღები ხელშემკერელი მხარის ტერიტორიაზე.

დანართი VI – საზღვარგარეთ საბაჟოს ოფიციალური პირების სასამართლოზე ან ტრიბუნალში გამოცხადება

ამ დანართის პირობების მიხედვით, ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურს შეუძლია მოითხოვოს, რომ სხვა ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურმა ნება

დართოს მის მოხელეებს გამოცხადდნენ მოთხოვნის წარმდგენი ხელშემკერელი მხარის ტერიტორიაზე სასამართლოზე ან ტრიბუნალში, მოწმეების ან ექსპერტების სახით. თუმცა, უცხო ქვეყანაში სასამართლობაზე ან ტრიბუნალებზე უფრო უნდა იყოს გამონაკლისი ვიდრე წესი და მოთხოვნილი უნდა იქნას როდესაც წერილობითი მტკიცებულება არ არის საკმარისი.

დანართი VII – ერთი ხელშემკერელი მხარის მოხელეების ყოფნა მეორე ხელშემკერელი მხარის ტერიტორიაზე

ამ დანართის მიხედვით, ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურის მოხელეებს შეიძლება უფლება მიეცეთ გაეცნონ წიგნებს, რეესტრებს ან სხვა დოკუმენტაციას სხვა ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურის ოფისებში.

ეს დანართი ასევე ითვალისწინებს ქვეყანაში უცხოელი ოფიცრების ყოფნას უცხო ქვეყნის ინტერესებში შემავალ გამოძიებასთან დაკავშირებით.

დანართი VIII – საზღვარგარეთ გამოძიებაში მონაწილეობა

VIII დანართი სცილდება VII დანართს იმით, რომ ითვალისწინებს ერთი ხელშემკერელი მხარის მოხელეების მონაწილეობას მეორე ხელშემკერელი მხარის ტერიტორიაზე მიმდინარე გამოძიებებში.

დანართი IX – ინფორმაციის დაგროვება

ეს დანართი ითვალისწინებს საბჭოს მიერ ცენტრალური კატალოგის შექმნას, რომელშიც შესული იქნება საბაჟო სფეროში თაღლითობასთან დაკავშირებული საერთაშორისო ინტერესის მქონე ინფორმაცია. ამ კატალოგში არსებული ინფორმაცია ეგზავნება ხელშემკერელი მხარეების საბაჟო სამსახურებს, საბჭოს

გენერალურ მდივანს ასევე მოეთხოვება ცენტრალურ კატალოგში არსებული ინფორმაცია გამოიყენოს საბაჟო სფეროში თაღლითობასთან დაკავშირებით ანგარიშების და გამოკვლევების მოსამზადებლად.

ცენტრალურ კატალოგში შესატანად შეტყობინებული ინფორმაცია შეიძლება ეხებოდეს კონტრაბანდისათვის მსჯავრდებულ პირებს ან, კონკრეტულ პირობებში, კონტრაბანდაში ეჭვმიტანილ პირებს, ან კონტრაბანდის გარდა სხვა საბაჟო თაღლითობას. ინფორმაცია შეიძლება ასევე ეხებოდეს იურიდიულ პირებს ან კომპანიებს. ცენტრალური კატალოგის სხვა ნაწილი შეიცავს ინფორმაციას ყველა სახის ხომალდის შესახებ, რომლებიც ჩართულნი არიან კონტრაბანდაში, იმ პირობით, რომ ეს ინფორმაცია არის საერთაშორისო ინტერესის.

დანართი X – ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნითიერებების კონტრაბანდის წინააღმდეგ ბრძოლაში დახმარების გაწევა

X დანართი განსაკუთრებით ეხება ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნითიერებების კონტრაბანდის წინააღმდეგ ბრძოლაში დახმარების გაწევას. საჭიროების შემთხვევაში, ის ასევე მორიცავს ამგვარ კონტრაბანდასთან დაკავშირებით განხორციელებულ ფინანსურ ოპერაციებსაც.

არსებითად ეს დანართი ითვალისწინებს შემდეგი დახმარების ზომებს: საკუთარი ინიციატივით საბაჟო სამსახურების მიერ ინფორმაციის გაცვლას, თვალთვალთან დაკავშირებით მოთხოვნის შემთხვევაში დახმარებას (ეჭვმიტანილების, ეჭვმიტანილი სატრანსპორტო საშუალებების, გემების, საჰაერო ხომალდების და ა.შ.); სხვა ხელშემკვრელი მხარის სახელით გამოკვლევის მოთხოვნა; ერთი ხელშემკვრელი მხარის საბაჟო სამსახურის მოხელეების მიერ სხვა ხელშემკვრელი მხარის ტერიტორიაზე განხორციელებული ქმედება (სასამართლოების

ან ტრიბუნალების წინაშე გამოცხადება, გამოძიებაში მონაწილეობა).

ეს დანართი ასევე ითვალისწინებს ცენტრალურ კატალოგში ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნითიერებების შესახებ ინფორმაციის შეტანას, რომელიც პირითადად ეხება კონტრაბანდაში მსჯავრდებულ ან ეჭვმიტანილ პირებს, ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნითიერებების კონტრაბანდის მეთოდებს, და ამ ნითიერებების კონტრაბანდაში ჩართულ ხომალდებს.

ვინაიდან საბაჟო სამსახურები ყოველთვის არ არიან მხოლოდ ერთადერთი სამსახურები, რომელიც დაინტერესებულია ნარკოტიკული საშუალებების და ფსიქოტროპული ნითიერებების უკანონო ვაჭრობასთან ბრძოლით, კონვენცია ითვალისწინებს საჭირო ურთიერთობების დამყარებას გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის და საერთაშორისო კრიმინალური პოლიციის ირგანიზაციის ინტერპოლის კომპეტენტურ ორგანოებთან. აგრეთვე, უზრუნველყოფილი უნდა იქნას სხვა კომპეტენტურ ორგანოებს შორის ეროვნულ დონეზე თანამშრომლობა.

დანართი XI - ხელოვნების ნიმუშების, ანტიკვარიატის და სხვა კულტურული ქონების კონტრაბანდის წინააღმდეგ ბრძოლაში დახმარება

XI დანართი განსაკუთრებით ეხება ხელოვნების ნიმუშების, ანტიკვარიატის და სხვა კულტურული ქონების კონტრაბანდის წინააღმდეგ ბრძოლაში დახმარების გაწევას. იგი პირდაპირ აკეთებს მითითებას კულტურული ქონების უკანონო შემოტანის, გატანის და გასხვისების ამკრძალავი და აღმკვეთი საშუალებების შესახებ 1970 წლის იუნესკოს კონვენციაზე. საჭიროების შემთხვევაში, ის ასევე ვრცელდება ამგვარ კონტრაბანდასთან დაკავშირებით განხორციელებულ ფინანსურ ოპერაციებზეც. კერძოდ, ამ დანართით გათვალისწინებული დახმარება

მოიცავს, საკუთარი ინიციატივით საბაჟო სამსახურების მიერ ინფორმაციის გაცვლას, თუალთვალთან დაკავშირებით მოთხოვნის შემთხვევაში დახმარებას (ექვმიტანილების, ექვმიტანილი სატრანსპორტო საშუალებების, გემების, საჰაერო ხომალდების და ა.შ.); სხვა ხელშემკერელი მხარის სახელით გამოკვლევის მოთხოვნა; ერთი ხელშემკერელი მხარის საბაჟო სამსახურის მოხელეების მიერ სხვა ხელშემკერელი მხარის ტერიტორიაზე განხორციელებული ქმედება (სასამართლოების ან ტრიბუნალების წინაშე გამოცხადება, გამოძიებაში მონაწილეობა), საბჭოს გენერალურ სამდივნოში პირების და კონტრაბანდის მეთოდების შესახებ ინფორმაციის დაგროვებას.

იუნესკოსთან და საერთაშორისო კრიმინალური პოლიციის ორგანიზაციასთან ინტერპოლთან ურთიერთობები მიიღება მხედველობაში.

დანართი 11

ნაირობის კონვენციასთან მიერთების პროცესის სხვადასხვა ეტაპები (ცხრილი)

საბაჟო თანამშრომლობის საბჭო * შეიქმნა ბრიუსელში, 1950 წლის 15 დეკემბერს ხემოწერილი კონვენციის შესაბამისად

ამ კონვენციის დებულებათა თანახმად, საბჭოს ფუნქციებს შეადგენს:

ა) საბაჟო თანამშრომლობასთან დაკავშირებული ყველა საკითხის შესწავლა.

ბ) საბაჟო სისტემების ტექნიკური ასპექტების, ასევე მათთან დაკავშირებული ეკონომიკური ფაქტორების შესწავლა, საბჭოს წევრებისათვის ჰარმონიისა და ერთგვაროვნობის მაქსიმალური ხარისხის მიღწევის პრაქტიკული საშუალებების შეთავაზების მიზნით.

გ) კონვენციებისა და მათი შესწორებების პროექ-

ტის მომზადება და დაინტერესებული მთაგრობებისათვის შეთავაზება მათი მიღების მიზნით.

დ) რეკომენდაციების გაწევა, რომლებიც შეეხება საბჭოს მუშაობის შედეგად ხელმოწერილი კონვენციების ერთგვაროვანი განმარტებისა და გამოყენების უზრუნველყოფას, აგრეთვე, საბაჟო ტარიფებში საქონლის კლასიფიკაციის ნომენკლატურასა და საბაჟო მიზნებისთვის საქონლის შეფასებას, და ამ მიზნით ისეთი ფუნქციების შესრულება, რომლებიც სპეციალურად ეკისრება საბჭოს აღნიშნული კონვენციების დებულებათა შესაბამისად.

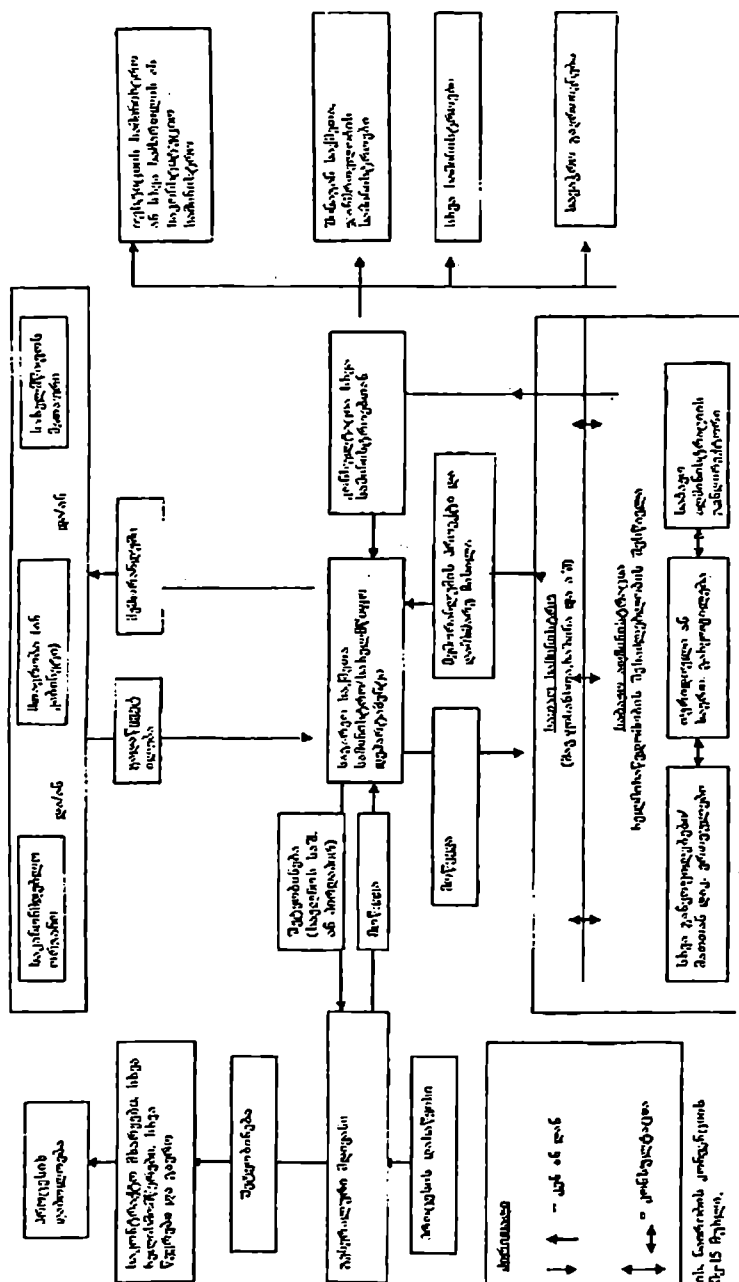
ე) რეკომენდაციების გაწევა, მომრიგებელი მხარის სტატუსით, იმ დავების გადაწყვეტის მიზნით, რომლებიც შეეხება (დ) პუნქტში მითითებული კონვენციების დებულებათა განმარტებას ან გამოყენებას.

ე) საბაჟო დებულებებსა და პროცედურებთან დაკავშირებული ინფორმაციის გავრცელების უზრუნველყოფა.

ზ) საკუთარი ინიციატივით ან მოთხოვნის საფუძველზე, დაინტერესებული მთაგრობებისთვის საბაჟო საკითხებთან დაკავშირებული ინფორმაციის მიწოდება ან კონსულტაციების გაწევა წინამდებარე კონვენციის ზოგადი მიზნების ფარგლებში, და შესაბამისი რეკომენდაციების გაწევა.

თ) სხვა სამთაგრობათაშორისო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობა მის კომპეტენციაში შემავალ საკითხებთან დაკავშირებით.

ნაირობის კონვენციასთან შეერთების პროცესის სხვადასხვა ეტაპები

წინასიტყვაობა	3
თავი I	
საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ცნება, იურიდიული შინაარსი და სისტემა	
§1. საბაჟო ურთიერთობების საერთაშორისო სამართლებრივი რეგულირება	19
§2. საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ცნება, შინაარსი და სისტემა 39	
§3. საერთაშორისო საბაჟო სამართლის წყაროები და ძირითადი პრინციპები	45
§4. ეკონომიკური სუვერენიტეტის ცნება და თანამედროვე საბაჟო სისტემაში მისი დაცვის ძირითადი ფუნქციები	58
§5. სახელმწიფოს საბაჟო პოლიტიკის განხორციელება თანამედროვე მსოფლიო სისტემაში	63
თავი 2	
საერთაშორისო საბაჟო სამართლის სუბიექტი და ობიექტი	
§1. საერთაშორისო საბაჟო სამართლის სუბიექტის ცნება	68
§2. საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ობიექტი	69
§3. უპირატესი ხელშეწყობის რეჟიმის გამოყენების სპეციფიკა საერთაშორისო საბაჟო დაბეგერაში	71
ლიტერატურა	75
თავი 3	
საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ძირითადი ინსტიტუტები	
§1. საერთაშორისო საბაჟო სამართლის ინსტიტუტები	78
§2. საბაჟო ტერიტორიისა და საბაჟო საზღვრის საერთაშორისო-სამართლებრივი რეჟიმი	79
§3. საბაჟო გადასახადის ცნება და სახეები, მისი ადგილი საერთაშორისო საბაჟო დაბეგერის სისტემაში	100
§4. სახელმწიფოების მაკონტროლებელ-საოპერაციო საბაჟო ფუნქციების საერთაშორისო-სამართლებრივი მექანიზმი	116
§5. გაეროს სპეციალიზირებული დაწესებულებების საერთაშორისო საბაჟო ფუნქციები	126
§6. საერთაშორისო საფოსტო გზავნილების შემოწმება და კონტროლი	132
§7. საეალუტო-საფინანსო ოპერაციების საბაჟო კონტროლის ორგანიზაცია	140
§8. საგანმანათლებლო,სამეცნიერო და კულტურული ხასიათის მქონე მასალების იმპორტი და საბაჟო სამსახურის მაკონტროლებელ-საოპერაციო ფუნქციები	143
§9. საბაჟო ფუნქციები სამეგრაციო კონტროლის სისტემაში	145
§10. საბაჟო სამსახურის სამეთვალყურეო ფუნქცია საშიში ტვირთების გადაზიდვისას	146
§11. მსოფლიო ვაჭრობაში კონტრაბანდასთან ბრძოლის საერთაშორისო სამართლებრივი ფორმები	149
ლიტერატურა	155

თავი 4

საერთაშორისო სამართლებრივი თანამშრომლობა საბაჟო სფეროში

§1. საქართველოს საერთაშორისო საბაჟო ურთიერთობები	158
§2. საერთაშორისო ორგანიზაციები და კონფერენციები	190
§3. საერთაშორისო საბაჟო ორგანიზაციები და კონფერენციები	203
§4. საერთაშორისო საბაჟო ხელშეკრულებები, კონვენციები და შეთანხმებები	243
§5. საზღვარგარეთის ქვეყნების საბაჟო ორგანოები	267
ლიტერატურა	285

თავი 5

პრივილეგიებისა და იმუნიტეტების ინსტიტუტი

საერთაშორისო საბაჟო სამართალი

§1. დიპლომატიური წარმომადგენლობების საბაჟო პრივილეგიები და იმუნიტეტები	288
§2. საკონსულო წარმომადგენლობების პრივილეგიები და იმუნიტეტები	298
§3. საერთაშორისო ორგანიზაციების საბაჟო პრივილეგიები და იმუნიტეტები	302
ლიტერატურა	306

თავი 6

საქართველოში შემოსულისა და საქართველოდან გასულის სამართლებრივი საფუძვლები

§1. უცხოელთა სამართლებრივი მდგომარეობა	308
§2. საქართველოს მოქალაქეთა დროებითი გასულისა და შემოსულის წესები	323
§3. სახელმწიფოს საზღვრის გადაკვეთა	326
§4. ტურისტების აღრიცხვის სამართლებრივი საფუძვლები	331
ლიტერატურა	336

თავი 7

საბარეო პაჟრობის საბაჟო სტატისტიკა.

საბარეო ექონომიკური სამიანიანობის სასაქონლო ნომენკლატურა

§1. საბარეო ვაჭრობის საბაჟო სტატისტიკის წარმოება	338
§2. ექსპორტ-იმპორტის თანაფარდობის სტატისტიკა	353
§3. საბარეო ეკონომიკური საქმიანობის სასაქონლო ნომენკლატურა 361	
ლიტერატურა	371

თავი 8

საქონლით საერთაშორისო ვაჭრობის სამართლებრივი ასპექტების შესახებ

§1. საქონლით ვაჭრობის საბაჟო-სატარიფო საერთაშორისო-სამართლებრივი რეგულირება	375
§2. საქონლით ვაჭრობის არასატარიფო ზომების საერთაშორისო-სამართლებრივი რეგულირება	390
§3. განსაკუთრებული ჯგუფის საქონლით ვაჭრობის საერთაშორისო	

სამართლებრივი რეგულირება	409
ლიტერატურა	431
ღ ა ნ ა რ თ ე ბ ი:	435
დანართი 1	435
დანართი 2	442
დანართი 3	449
თავი I	
ზოგადი დებულებანი	450
თავი II	
პროცედურების შეთანხმება	452
თავი III	
ტრანზიტთან დაკავშირებული დებულებები	455
თავი IV	
სხვა დებულებები	
დანართი I	
საბაჟო კონტროლის და კონტროლის სხვა სახეობის	
შეთანხმება	466
დანართი 2	
სამედიცინო-სანიტარიული კონტროლი	468
დანართი 3	
ვეტერინარული კონტროლი	470
დანართი 4	
ფიტოსანიტარიული კონტროლი	473
დანართი 5	
ტექნიკურ სტანდარტებთან შესაბამისობის კონტროლი	476
დანართი 6	
ხარისხის კონტროლი	479
დანართი 7	
ძირითადი საერთაშორისო საბაჟო კონვენციები	481
დანართი 8	
„შეთანხმება ინტელექტუალური საკუთრების უფლებების გაჭრობასთან	
დაკავშირებული ასპექტების შესახებ“	484
დანართი 9	
კონვენცია „ტურისტთა საბაჟო შეღავათების შესახებ“	486
დანართი 10	
საბაჟო სამართალდარღვევების თავიდან აცილების,გამოძიების და აღკვე-	
თის მიზნით ადმინისტრაციული ურთიერთდახმარების შესახებ	
საერთაშორისო კონვენცია	488
თავი IV	
სხვადასხვა დებულებები.....	494
თავი V	
საბჭოსა და მუდმივი ტექნიკური კომიტეტის როლი	495
თავი VI	
ლასკენიში ღებულებები	496
V. დამატებები	
აღწერილობა	576

ფასი სახელშეკრულებო
ტირაჟი 100

დამკაბადონებელი:
მანანა ჯიხვიშვილი

კორექტორი:
ელენე მჭედლიშვილი

გამომცემლობა „გეორგია“
პოლიტკოვსკაიას ქ. 10.

ქ. თბილისი